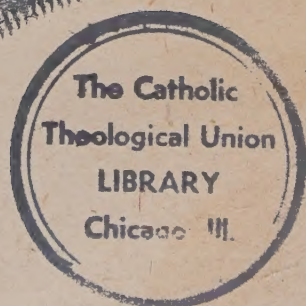

J. Johnston,
Diocese of Cleveland
August 4. 1921.

APOLOGETICA

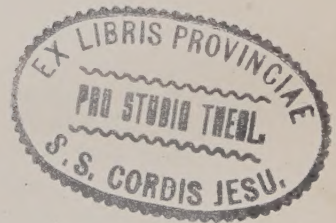
QUAM

IN USUM AUDITORUM SUORUM CONCINNAVIT

JOANNES T. LANGAN, S. J.

APOLOGETICAE IN COLLEGIO MAXIMO WOODSTOCKIENSI

PROFESSOR

210
L 271A
TYPOGRAPHIA LOYOLAE

CHICAGO, ILLINOIS

1921

Imprimi potest

JOSEPH H. ROCKWELL, S. J.

Præpositus Provincialis

Nihil obstat

JOHN B. FURAY, S. J.

Censor Deputatus

Imprimatur

✠ GEORGE W. MUNDELEIN

Archiepiscopus Chicagiensis

COPYRIGHT, 1921
BY
WOODSTOCK COLLEGE
WOODSTOCK, MD.

PRAEFATIO

Apologetica in tres partes, philosophicam videlicet criticam et historicam, dividi solet. Nimirum philosophia illas profert argumentationes, quibus non tantum natura, sed etiam possibilitas item et criteria revelationis divinæ clara quidem luce effulgent; critica, deinde, fontes Christianos fide humana dignos esse luculenter commonstrat; atque historia etiam, duce sincera mente, ipsam veritatem et vitam, Jesum nempe Nazarenum, Filium Dei et Mariæ, Messiam porro ac thaumaturgum neenon primogenitum mortuorum, ut omnibus omnino hominibus nuntium, quem ipse a Patre Coelesti audierat, tam voce quam agendi modo conferret, jamdudum venisse certo certius manifestum facit.

Jesus utique est lumen Gentium et gloria plebis Israel; Judæis tamen est scandalum, Gentibus autem stultitia. Equidem non desunt, præsertim inter modernos, qui, traditione sæculorum rejecta, ad aliud evangelium sese transferant, et Filium Mariæ esse nec Filium Dei nec Messiam, imo Religionem Christianam proxime ex cultu polytheistico, remote vero ex semine nescio quo superstitioso lège quadam ferrea processisse autumare audeant. Quæ cum ita sint, argumenta, quæ tum Rationalistæ tum Sentimentales haud secus ac Modernistæ adversus possibilitatem revelationis divinæ ejusque criteria coelestia afferre consuescunt, breviter, prout res postulat, proponendas atque solvendas esse censui; hypotheses quoque, quæ ubique terrarum in damnum vel auctoritatis historicæ fontium Christianorum vel divini muneris divinæque filiationis Jesu Nazareni ferme ex nihilo creantur, refutandas tamen compegi atque compaginavi; demum, religionibus mundi simul et mirabilibus Liberalium conjecturis perlustratis, primitivum cultum generis humani fuisse monotheisticum hominesque revelatione divina indigere, prælucente Vaticano, statuendum esse judicavi.

At neminem fugit quam impossibile sit tale propositum exsequi, nisi licentia metendi atque colligandi messem, quam alii seminaverint, quatenus fas sit et deceat, mihi concedatur. Multa, igitur, quæ scripsi, jam per sæcula juris communis evaserunt; multa porro aut ex vivæ vocis oraculis aut ex manuscriptis adhuc ineditis de-

sumpta invenientur, multa, denique, ex operibus auctorum illorum, qui quæstionibus specialibus tractandis neque sine honore neque sine fructu semetipsos dedicaverunt, veluti ex limpido veritatis flumine hausta sunt. Quæ vero ab aliis sapienter exarata comperi, modo, qui mihi bonus esse videbatur, coordinavi, quin tamen, aut inter argumentandum aut inter bibliographiam, quam seposui, construendam, fontes coronare negligerem. Forsan permittatur ut Reverendos Patres Van Laak et Mills nomine recolam; hic enim mihi perpendenti cultus barbarorum primitivamque generis humani religionem lumen haud minimum contulit, ille autem tam sententias quam argumenta Liberalium benignissime suppeditavit. Atque his viris aliisque, quorum scriptis vel dictis usus sim, grati animi pignora esse exsolvenda, nemo est qui neget.

Restat ut præfari cessem meam quoque faciendo apologiam, quam auctor Secundi Libri Machabæorum, Spiritu Sancto inspirante, conscripsit: "Et si quidem bene, et ut historiæ competit, hoc et ipse velim: sin autem minus digne, concedendum est mihi. Sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam, contrarium est: alternis autem uti, delectabile: ita legentibus, si semper exactus sit sermo, non erit gratus. Hic ergo erit consummatus" (XV, 39, 40).

INDEX PARTIUM

PROLEGOMENA

	<i>Page</i>
I. De Natura Apologeticæ	1
II. Historia Apologeticæ	1
III. De Scopis Præsentis Operis Apologetici	2
IV. De Certitudine Apologetica	3

MATERIA PHILOSOPHICA

DISPUTATIO PRIMA

DE POSSIBILITATE REVELATIONIS SUPERNATURALIS

Th. 1. Divina revelatio veritatum religiosarum, quæ non sunt mysteria, supernaturalis et immediata fieri potest	6
Th. 2. Divina revelatio veritatum religiosarum, quæ non sunt mysteria, supernaturalis, mediata et publica fieri potest	10
Th. 3. Nequit demonstrari mysteria non existere; imo, mysteria, si existunt, divinitus revelari possunt	12

DISPUTATIO SECUNDA

DE CRITERIIS DIVINÆ REVELATIONIS SUPERNATURALIS ET MEDIATÆ

SECTIO PRIMA

DE CRITERIIS OBJECTIVIS ET EXTERNIS

Th. 4. Miracula physica in confirmationem divinæ revelationis supernaturalis et mediatæ fieri possunt	16
Th. 5. Miracula intellectualia in confirmationem divinæ revelationis supernaturalis et mediatæ fieri possunt	27
Th. 6. Miracula moralia in confirmationem divinæ revelationis supernaturalis et mediatæ fieri possunt	32
Schol. De Auctoritate Humana Legati	35

SECTIO SECUNDA

DE CRITERIIS OBJECTIVIS ET INTERNIS

I. Veritas Doctrinæ	35
II. Sublimitas Doctrinæ	36

SECTIO TERTIA

DE CRITERIIS SUBJECTIVIS

I. Piæ Cogitationes et Affectus	38
II. Experientia Religiosa Acatholicorum	38
III. Criterium Immanentiae	40
IV. Modernismus	40

MATERIA CRITICA

DE FONTIBUS CHRISTIANIS

PROLEGOMENA

I. Catalogus Testium	43
II. Canones Historici	44
III. Argumenta Externa quatenus Fontes Christianos Spectant	45
IV. Argumenta Implicita quatenus Fontes Christianos Spectant	50
V. Principia Critica Antiquitatis Christianæ	51
VI. Praxis Critica Antiquitatis Christianæ	53

DISPUTATIO PRIMA

DE GENUINITATE FONTIUM CHRISTIANORUM

Th. 7. Evangelium Primum, seu Evangelium secundum Matthæum, ætate Apostolica a Matthæo Apostolo conscriptum est	55
Th. 8. Evangelium Secundum, seu Evangelium secundum Marcum, ætate Apostolica Marcus, interpret Petri, edidit	62
Th. 9. Evangelium Tertium, seu Evangelium secundum Lucam, et Actus Apostolorum ætate Apostolica Lucas, socius Pauli, edidit	64
Excurs. 1. Problema Synopticum	70
Th. 10. Evangelium Quartum, seu Evangelium secundum Joannem, ætate Apostolica Joannes Apostolus edidit	75

DISPUTATIO SECUNDA

DE INTEGRITATE FONTIUM CHRISTIANORUM

Th. 11. Ex testimonio Uncialium et Versionum Scripturæ Antiquarum, perpensis quoque citationibus Patristicis necnon Patrum Apostolicorum eorumque successorum dispositione mentali, Evangelium Quadriforme substantialiter integrum usque ad nos pervenisse constat	81
Th. 12. Ex testimonio Uncialium et Versionum Scripturæ Antiquarum, perpensis quoque citationibus Patristicis necnon Patrum Apostolicorum eorumque successorum dispositione mentali, Actus Apostolorum substantialiter integros usque ad nos pervenisse constat	93
Excurs. 2. Quæstiones Quædam Textuales:	
I. De Causis Lectionum Variantium	96

II. Sententiæ de Familiis Manuscriptorum	97
III. Regulæ ad Definiendum Textum Primitivum	97
IV. Theoria Blassiana	98

DISPUTATIO TERTIA

DE AUCTORITATE HISTORICA FONTIUM CHRISTIANORUM

Th. 13. Evangelia Synoptica oracula factaque Jesu Nazareni substantialiter immutata referunt	99
Excurs. 3. Analogiæ Religiosæ	114
Excurs. 4. Evangelium Infantiae	119
Th. 14. Joannes in evangelio suo oracula operaque Jesu Nazareni substantialiter retulit	123
Th. 15. Actus Apostolorum oracula factaque Apostolorum substantialiter referunt	136

MATERIA HISTORICA

JESUS NAZARENUS MESSIAS ET FILIUS DEI

DISPUTATIO PRIMA

DE SPE MESSIANICA JUDÆORUM

SECTIO PRIMA

DE VERITATE TESTIMONII VETERIS TESTAMENTI

Assert. 1. In Vetere Testamento adventus regni Dei spiritualis et universalis prædicatur	143
Assert. 2. Prædicatur renovatio spiritualis mundi efficienda a semine Evæ, semine Sem, semine Jacob, semine Judæ, semine David, cujus regnum spirituale est æternum	144
Assert. 3. Prædicatur regnum spirituale, universale, et æternum principis Davidici fore gloriosum	147
Assert. 4. Prædicatur Messias iturus per crucem ad gloriam	155
Assert. 5. Prædicatur Veteris Dispensationis abolitio	161
Th. 16. Vetus Testamentum prædicat Messiam venturum esse Deum	169
Assert. 6. Prædictiones Messianicæ Veteris Testamenti revera erant prophetiæ	178

SECTIO SECUNDA

De Spe Messianica Librorum Veteris Testamenti Apocryphorum	180
--	-----

SECTIO TERTIA

De Spe Messianica Rabbiorum	182
Schol. 1. Spes Messianica Judæorum quatenus Evangeliiis manifestatur	183
Schol. 2. Dispositiones Judæorum erga Prædictiones Messianicas	184

DISPUTATIO SECUNDA

DE TESTIMONIO JESU NAZARENI

SECTIO PRIMA

JESUS MESSIAS

Th. 17.	Jesus Nazarenus testatus est omnes doctrinas, quas edocuit, esse divinitus revelatas et ab omnibus hominibus accipiendas . . .	185
Th. 18.	Jesus etiam initio missionis suæ se actu esse Messiam affirmavit	188
Th. 19.	Jesus dixit se esse etiam Messiam Eschatologicum, non tamen mox venturum	197

SECTIO SECUNDA

JESUS FILIUS DEI

I.	De Dogmate Divinitatis Jesu	205
II.	Conspectus Adversariorum	205
Th. 20.	Jesus Nazarenus æternitatem proprie dictam sibi vindicavit .	207
Th. 21.	Jesus scientiam divinam sibi adscripsit	210
Th. 22.	Jesus activitatem et potentiam divinam sibi adscripsit . .	214
Th. 23.	Jesus approbando confessionem Thomæ se esse verum Deum manifestavit	217
Th. 24.	Jesus tum coram Apostolis tum coram Phariseis testatus est se esse Filium proprie dictum Dei	219
Th. 25.	Jesus coram Synedrio se esse proprie dictum Filium Dei Patris confessus est	222

DISPUTATIO TERTIA

DE VERITATE TESTIMONII JESU NAZARENI

Th. 26.	Jesus Nazarenus adeo excelluit sinceritate et sapientia ut de se suaque missione neque decepisse neque deceptus esse sit dicendus .	228
Th. 27.	Sapientia et sanctitas Jesu Nazareni miraculum quoddam intellectuale et morale constituunt, ac proinde veritatem doctrinæ, quam ipse prædicavit, comprobant	233
Th. 28.	In prædicationis suæ confirmationem Jesus Nazarenus veras prophetias protulit	239
Th. 29.	In prædicationis suæ confirmationem Jesus Nazarenus miracula physica patravit	243
Th. 30.	In prædicationis suæ confirmationem Jesus Nazarenus, sicut prædixerat, a mortuis surrexit	254
Th. 31.	In Jesu Nazareno solo prophetiæ Messianicæ implentur . .	272

DISPUTATIO QUARTA

DE TESTIMONIO CHRISTIFIDELIUM

Th. 32.	Infans Ecclesia Jesum Nazarenum esse Messiam et Filium Dei clare attestatur	276
Th. 33.	S. Paulus cum in epistolis ad Gentes datis tum ad Hebræos scribens nec semel nec obscure Jesum Nazarenum esse Messiam et verum Filium Dei affirmavit	280
Th. 34.	Præclare quidem S. Joannes testatus est Jesum esse Messiam et verum Filium Dei	287
Excurs. 5.	De Natura Logou apud S. Joannem et S. Paulum et apud Philosophos Gentium et Judæorum	295
Excurs. 6.	De Supposita Dependētia S. Joannis et S. Pauli a Cultibus Mysticis	297
Th. 35.	Jesum esse Messiam et Deum Religio Christiana ab ætate Apos- tolica usque ad Concilium Nicænum Primum constanter profitebatur .	300
Scholion Apologeticum		314
Scholion Dogmaticum		316

DISPUTATIO QUINTA

DE VERITATE TESTIMONII CHRISTIFIDELIUM

Th. 36.	Testimonium Christifidelium de missione Messianica et de divini- tate Jesu Nazareni miraculis physicis tum in Apostolis tum ab Apos- tolis effectis confirmatur	317
Th. 37.	Latissima et celeris propagatio Religionis Christianæ, quatenus et qualis exstitit, miraculum erat morale, quod proinde Jesum Nazarenum esse Messiam et verum Deum luculenter commonstrat .	321
Excurs. 7.	De Charismatibus	328
Excurs. 8.	De Perseverantia Doni Miraculorum	330
Th. 38.	Testimonium Martyrum Christianorum erat miraculum morale, quod demonstrat Jesum Nazarenum esse Messiam et ipsum Deum .	331

EPILOGUS

HISTORIA RELIGIONUM

SECTIO PRIMA

DE JUDAISMO, BUDDHISMO, MAHUMETANISMO

Assert. 1.	Deus ipse constituit et approbavit Religionem Hebræorum, ita tamen ut Religione Christi esset complenda atque perficienda .	339
Assert. 2.	Buddhismus non est originis divinæ	342
Assert. 3.	Religionem Mahumetanam Deus non revelavit	343

SECTIO SECUNDA
DE UNIVERSALITATE RELIGIONIS

Assert. 4. Factum religiosum omni ætate mundi, ejus acta documentis scriptis aut sculptis conservantur, viguit fere ubique, et hinc ipso historiæ initio non tantum exstitit sed etiam floruit	347
Assert. 5. Factum religiosum apud ipsos populos barbaros late diffusum est	353

SECTIO TERTIA
DE RELIGIONE PRIMITIVA

QUAESTIONES PRÆVLÆ

I. Systema Animismi	364
II. Systema Naturismi	365
III. Systema Totemismi	365
IV. Systema Magiæ	366
V. Systemata Anti-Monotheistica	366
Assert. 6. Primitiva generis humani religio erat cultus monotheisticus Entis Supremi	368

QUESTIONES SUPPLEMENTARIÆ

I. Evasiones Liberalium	369
II. Causæ Religiosæ Retrogressionis	370

CONCLUSIO

“Divinæ revelationi quidem tribuendum est, ut ea, quæ in rebus divinis humanæ rationi impervia non sunt, in præsentī quoque generis humani conditione ab omnibus expedite, firma certitudine et nullo admixto errore cognosci possint.” (Conc. Vat. cap. 2, De Rev.)	372
Bibliographia	374
Index Rerum	427

APOLOGETICA

PROLEGOMENA

I. DE NATURA APOLOGETICÆ

1. Apologetica est systematica justificatio Revelationis Christianæ, cujus porro finis est argumentis et philosophicis et criticis et historicis dogma Christifidelium fundamentale, nempe Jesum Nazarenum esse Messiam et Filium Dei, stabilire atque defendere; quamobrem distinguitur ab Apologia et Theologia Dogmatica, quarum hæc revelationem divinam jam esse factam præsupponit eamque investigat atque elucidat, illa vero hujus illiusve doctrinæ aut praxis veritatem vel bonitatem modo quodam speciali sustinet.

2. Tractatus de Ecclesia Christi viam mediam inter Apologeticam et Theologiam Dogmaticam tenet; sicut enim hic tractatus Apologetica nititur tanquam fundamento, ita et ipso eadem ratione Theologia Dogmatica nititur. Cum vero Apologeticæ sit disponere mentem humanam ad actum fidei eliciendum, et cum, præterea, Ecclesia Christi doctrinas, quas fidelibus credendas proponit, ex traditione librisque canonicis Scripturæ inspiratæ hauriat, proinde Tractatus de Revelatione Christiana, de Ecclesia Christi, de Actu Fidei, de Traditione et Scriptura Sacra sub nomine Theologiæ Fundamentalibus non raro associantur.

II. HISTORIA APOLOGETICÆ

3. ÆTAS JESU NAZARENI ET APOSTOLORUM.

Jesus Nazarenus mira quidem pædagogia hominum mentes disposuit ut prædicationem, quam vaticiniis Veteris Testamenti impletis, prophetiis quoque et operibus suis comprobavit, acciperent. Apostoli autem non tantum ad Veteris Instrumenti prædicationes et ad opera Dominica, sed etiam ad miracula, quæ ipsi patrauerunt, appellabant.

4. ÆTAS PATRUM APOSTOLICORUM.

Ex scriptis Patrum Apostolicorum ad nos venerunt Epistola Barnabæ, Epistola Clementis Romani, Epistolæ Ignatii Martyris

septem, Doctrina Duodecim Apostolorum, Pastor Hermæ, Epistola Polycarpi, reliquæ Papiæ et Presbyterorum, quæ revera, quamvis hortationes moralesque institutiones discrete spectent, Jesu miracula et resurrectionem, prophetias etiam Veteris Testamenti non prætermittunt.

5. ÆTAS APOLOGETARUM.

Inter celeberrimos Apologetas numerantur Justinus, Quadratus, Aristides, Athenagoras, Minutius Felix, Irenæus, Tertullianus, Theophilus Antiochenus, Tatianus, Hieronimus, Ariston a Pella, Miltiades, Melito Sardensis, Apollonius, auctores etiam ignoti Epistolarum ad Diognetum et Ecclesiæ Viennensis et Lugdunensis, qui Judæos et Gentes debellantes veritatem Christianam vaticiniis Veteris Testamenti impletis, Jesu operibus, transformatione mundi, quam prædicatio evangelica effecit, item et doctrinæ Christifidelium sufficientia et indole transcendentali justificaverunt.

6. ÆTAS MAGNARUM HÆRESIUM.

Eusebius edidit Demonstrationem Christianam, quo libro veritatem Religionis Christianæ ita propugnavit, ut verum præcursores systematicæ regni Dei defensionis a recentioribus perfectæ se præbuerit.

7. ÆTAS MEDIA ET ÆTAS REFORMATIONIS.

S. Anselmus fidem Christianam cum ratione concordare demonstravit, at palmam cessit Divo Thomæ, qui præclare scribens "Contra Gentiles," veluti lux cælestis, non tantum suam sed etiam omnes ætates illuminavit.

8. ÆTAS IMPETUS INFIDELIUM CONTRA RELIGIONEM CHRISTIANAM.

Infidelitas, quæ sæculo decimo octavo grassabatur, coegit auctores Christianos ut de novo Religionis Jesu ipsissima fundamenta, tam naturalia quam supernaturalia, tuerentur, quapropter per multa scripta de Vera Religione et de Ecclesia Christi in lucem prodierunt.

9. ÆTAS MODERNA.

Apologetica, quæ vocatur classica, argumenta traditionalia ita ordinavit ut ad motiva cordis proferenda raro attenderit. Apologetica autem Immanentiae demonstrationes usu sæculorum approbatas respuit, et ideo motivis, quæ voluntatem alliciunt, nimiam efficaciam concessit. Tandem Apologetica Integralis rationes tam

intellectuales quam affectivas, illas tamen primarias, has vero secundarias, induxit.

10. CONCLUSIO.

Omnia argumenta, quibus Apologetica utitur, apud antiquiores regiminis Christi defensores inveniuntur, nihilominus eorum separatio a quæstionibus proprie theologicis, ipsorum ordinatio in systematicam et compactam præsentationem, quæ unum specie finem spectat, laboribus recentioribus debetur.

III. DE SCOPO PRÆSENTIS OPERIS APOLOGETICI

11. MATERIA PHILOSOPHICA.

Revelatio divina definitur, ejusque possibilitas demonstratur: deinde, signa revelationis divinæ physica, intellectualia, moralia crisi subjiciuntur: denique, valor cæterorum divinæ locutionis criteriorum perpenditur.

12. MATERIA CRITICA.

Stabiliuntur genuinitas, integritas, auctoritas quinque Novi Testamenti librorum historicorum, neque impetus modernorum Liberalium evitantur.

13. MATERIA HISTORICA.

Jesus Nazarenus esse Messias et verus Deus non tantum ex ipsius sapientia, sanctitate, prophetiis, miraculis, resurrectione, sed etiam ex Veteris Testamenti vaticiniis, operibus Apostolorum, mirabili Religionis Christianæ propagatione, testimonio martyrum quoque comprobatur.

14. EPILOGUS.

Veritas Religionis Judaicæ per Religionem Christianam splendæ, atque falsitas Buddhismi item et Mahumetanismi adumbrantur: dein, exponuntur religiones mundi et ipsa religio generis humani primitiva: tandem, ostenditur necessitas moralis Revelationis Christianæ “ut ea, quæ in rebus divinis humanæ rationi per se impervia non sunt, in præsentī quoque generis humani conditione ab omnibus expedite, firma certitudine, et nullo admixto errore cognosci possint.” (Cone. Vat. cap. 2, De Rev.).

IV. DE CERTITUDINE APOLOGETICA

15. Certitudo formalis est assensus intellectualis sine formidine errandi præstitus ob motivum objective rationabile, i.e., quod ex natura sua assensum firmum gignere potest.

16. Secundum modernos Scholasticos triplex est certitudo formalis, nempe metaphysica, physica, moralis.

Motiva certitudinis metaphysicæ sunt essentiæ rerum: motiva certitudinis physicæ sunt leges naturæ constantes: motiva certitudinis moralis sunt leges constantes activitatis humanæ.

Certitudo formalis, insuper, dividitur in absolutam et hypotheticam: hæc, secus ac illa, conditionem quamdam purificatam esse supponit. At assensus, qui ratione motivorum certitudinis hypotheticæ præstat, est absolutus: exstant enim rationes positivæ, quæ, nisi signa conditionis non purificatæ adsint, assensum absolutum exigunt.

17. Certitudo physica et moralis est hypothetica: nam leges naturæ, sicut et leges activitatis humanæ, sunt hypotheticæ tantum constantes.

18. His omnibus suppositis, non erit inutile tractare, levi tamen manu, nonnullas quæstiones quibus mentes philosophorum exagitantur.

19. *Prima Quæstio: Estne assensus in verum de essentia certitudinis formalis?*

Quidam affirmant, quidam negant. Secundum illos, assensus falso præstitus veris firmiter assentiendi motivis non nititur, propterea quod exstant indicia quibus falsitas enuntiabilis detegi possit; deinde, certitudo formalis, cum sit status perfectus mentis, veritatem possessam seu quietem mentalem adesse supponat. Secundum hos, motiva physicæ et moralis certitudinis, etiamsi per accidens conjungi possint aut reapse cum falso jungantur, firmum assensum intellectus postulant, quod omnes rationes firmiter assentiendi adsint, nec ibi deficiat vera certitudo, ubi firmus assensus mentis ob motivum objective rationabile præstetur.

20. *Altera Quæstio: Numquid motiva certitudinis formalis excludunt possibilitatem formidinis etiam imprudentis, formidinis scilicet, quæ ex mera possibilitate errandi aut ex rationibus levissimis, sane spernendis, oritur?*

Iterum quidam affirmant, quidam negant. Illi, qui exclusionem possibilitatis formidinis etiam imprudentis postulant, docent formidinem nec prudentem nec imprudentem ex mera possibilitate errandi oriri, necnon motivum formidinis imprudentis esse apparentem aliquam rationem ut sic cognitam ideoque nullum

dubium fundandi capacem; quodsi ratio pro dubio imprudenti quodammodo mentem movere possit, talem esse qualis dubium etiam prudens efficere valeat. Ex altera parte hæc proferuntur: mera possibilitas errandi potest gignere dubium imprudens; rationes levissimæ, quibus enuntiabile quoddam impugnatur, sane spernendæ sunt, at non prohibent quominus quis imprudenter dubitare possit; motivum pro dubio imprudenti est apparens aliqua ratio, non tamen evidenter apparens; antiquiores theologi distinxerunt certitudinem evidentiæ a certitudine inevidentiæ; quodsi non admittatur compossibilitas motivorum certitudinis cum dubio imprudenti, ipse conceptus certitudinis in communi consensu hominum fundatus ab errore immunis non sit.

21. Tertia Quæstio: *Estne motivum certitudinis formalis necessario evidens?*

Illud motivum dicitur evidens quod cum rei veritate ita clare connectitur, ut intellectum necessitet. Unde quæritur num motivum certitudinis formalis intellectum humanum cogat. Alii respondent affirmative. Alii vero docent ibi esse veram certitudinem, ubi motiva claritate quadam imperfecta cum enuntiabilis veritate connectantur, ita ut, etsi possit quis imprudenter dubitare, penes voluntatem sit imperare assensum, quem intellectus qua rationalis præbere possit et debeat. (Cf. Billot, *De Virtutibus Infusis*, p. 201).

22. Quarta Quæstio: *Numquid omne evidenter credibile (id quod evidenter accipi potest et debet) est etiam evidenter verum?*

Ita, dummodo motiva credibilitatis tanta virtute polleant, ut ostendant enuntiabile evidenter credibile et credendum etiam evidenter esse verum.

23. DE CERTITUDINE APOLOGETICA.

Certitudo Apologetica, quatenus conclusiones philosophicas, quas deducit, spectat, est firmus assensus in rei veritatem ob rationes metaphysicas præstitus, quæ possibilitatem formidinis errandi etiam imprudentis excludunt; quatenus autem conclusiones criticas et historicas, circa quas versatur, respicit, est firmus assensus in existentiam Revelationis Christianæ præstitus ob motiva, quæ infallibiliter cum veritate conjunguntur et absolute et infallibiliter possibilitatem dubii prudentis excludunt, ita, tamen, ut illi, qui demonstrationes, quæ proferantur, intimius penetrent, ne imprudenter quidem dubitare possint.

MATERIA PHILOSOPHICA

Disputatio Prima

De Possibilitate Revelationis Supernaturalis

THESIS PRIMA

Divina revelatio veritatum religiosarum, quæ non sunt mysteria, supernaturalis et immediata fieri potest.

24. Revelatio est actus quo quis alteri aliquid manifestat, estque ratione manifestantis aut *humana* aut *divina*.

25. Revelatio *divina naturalis* est manifestatio divina, quæ homini vi facultatum suarum earumque explicationis et vi etiam finis ad quem ipse natura sua tendit, debetur. Itaque est actio Dei qua homo ita intrinsece constituitur atque extrinsece adjuvatur, ut veritatem omnem, quæ captum intellectus sui non superat, assequi possit.

26. Revelatio *divina supernaturalis* est manifestatio divina per modum locutionis, sive docentis, sive attestantis, quæ homini nec vi facultatum suarum earumque explicationis nec vi finis ad quem ipse natura sua tendit, debetur.

27. *Locutio* est actus quo quis primario iudicia sua, et, si est sciens, secundario ipsius rei veritatem manifestat. Potest esse *docens* aut *attestans*: huic respondet fides, seu assensus intellectualis propter loquentis auctoritatem; illi vero assensus intellectualis ratione veritatis patefactæ præstandus.

28. Revelatio divina supernaturalis, si spectat veritates, quæ captum intellectus humani non transcendunt, utpote manifestans homini res humana potestate cognoscibiles, modo tamen indebito, *supernaturalis quoad modum* denominatur; si vero res absconditas manifestat, *supernaturalis est quoad substantiam*.

29. Omnis divina locutio est manifestatio Dei supernaturalis; revelatio enim naturalis primario rerum veritatem respicit. At

manifestatio Dei supernaturalis intellectui humano facta, quippe quæ mera scientiæ infusio esse possit, non est semper divina locutio.

30. Revelatio divina *immediata* ea est, quam Deus homini sine aliorum hominum mediatione largitur. Est *externa et interna*: illa Deus in sensus hominis externos, hac vero in phantasiam aut in intellectum influit.

31. Ad revelationem divinam, supernaturalem, immediatam habendam requiritur (1) ut Deus intellectui humano iudicium suum præsentet, (2) ut Deus iudicium suum præsentans agnoscatur.

32. (1) Deus agendo in hominis sensus externos, phantasiam, intellectum iudicia sua præsentare potest. (1 Reg. III, 4; Ex. III, 4; Dan. V; Gen. XL, XLI; Ezech. I, 4; 2 Cor. XII, 2; cf. Maas, *Christ in Type and Prophecy*, I, pp. 90-93; Orr, *Revelation and Inspiration*, pp. 78-87). Ast præsentatio iudicii divini, haud secus ac præsentatio iudicii humani, secum trahit roborationem aut confortationem intellectus audientis, qua ipse ad intelligendum iudicium sibi oblatum, prouti loquens id intelligi velit, adjuvetur. Hæc roboratio, quod ad conversationem humanam attinet, est tota quanta moralis per modum quasi disciplinariæ educationis illius, quem quis alloquitur. Deus autem facultatem hominis physice elevat infundendo *lumen supernaturale*, quod una cum intellectu humano *vitaliter* agente iudicium divinum revelat. Interdum tamen præsentatio divina fit per solam luminis infusionem, quæ efficit ut homo de rebus jam modo naturali cognitis secundum Dei placitum iudicet. (S. Th. Sum. 2, 2, 173, 2).

33. (2) Homo ratione præditus ex investigatione rerum, quas Deus creavit, ad cognoscendum ipsum Creatorem pervenire potest, ideoque divina causa effectuum etiam extraordinariorum et internorum rationi humanæ non est impervia: verumtamen ob similitudinem, quæ inter actus humanos divinitus effectos et naturaliter genitos haud raro invenitur, Deus, si absque dubii possibilitate agnosci velit, ut hominis intellectum, mediante lumine supernaturali, acuat, oportet. (Wilmers, *De Religione Revelata*, pp. 60-69).

34. *Veritates religiosæ* tales sunt, quales Dei naturam et attributa, cultum etiam divinum hominumque obsequium infinite excellenti Creatori et Dominatori præstandum spectent.

35. *Mysterium* est veritas, quæ cum quoad existentiam tum quoad essentiam captum intellectus humani superat.

36. *Possibilitas* est aptitudo ad existendum. Si rei concepiendæ notæ constituentes contradictorie non opponuntur, habetur *possibilitas interna*, quæ porro fit *externa*, si exstat causa quæ in ordine reali efficere potest id quod in ordine ideali esse non repugnat.

37. ADVERSARII:

(a) Deistæ, Materialistæ, Kantianistæ, Pantheistæ, Positivistæ, Agnostici, Evolutionistæ possibilitatem ullius activitatis Dei supernaturalis respuunt.

(b) Sentimentales et Modernistæ docent revelationem divinam esse animi motum nescio quem religiosum, qui homines ad formulas doctrinales, non tamen absolute veras, constituendas provocat.

38. *Nota.* Thesis est metaphysice certa.

Thesis Probatur

39. Divina revelatio veritatum religiosarum, quæ non sunt mysteria, supernaturalis et immediata postulat ut (a) Deus, sive docens, sive attestans, iudicium suum menti humanæ præsentare possit, (b) ut homo Deum loquentem agnoscere queat. *Atqui* hæc sunt possibilia ex parte Dei, ex parte hominis, ex parte veritatis revelandæ. *Ergo*, Divina revelatio veritatum religiosarum, quæ non sunt mysteria, supernaturalis et immediata fieri potest.

Probatur Minor:

A. *Ex Parte Dei:*

Consonat *omnipotentiae* divinæ agere in hominum sensus externos, phantasiam, intellectum: secus Deus non esset omnipotens.

Consonat divinæ *scientiae* habere veritates revelabiles, quippe quæ sit scientia infinita.

Consonat divino *dominio* præcepta positiva hominibus imponere.

Consonat divinæ *sapientiae* in hominis utilitatem et sanctificationem partes magistri agere.

Consonat divinæ et paternæ *bonitati* suis providere.

Consonat divinæ *perfectiōi* illis notis insigniri, quibus Deus loquens agnoscere possit.

B. Ex Parte Hominis:

Consonat *enti finito* iudiciis Entis Infiniti, sive docentis, sive attestantis, consentire.

Consonat *humanae vitalitati* influxum divinum subire, qui eam non supprimit, sed elevat.

Consonat *humano intellectui* iudicia divina, quæ circa mysteria non versantur, intelligere, veritatibus propositis, aut ob rei evidentiam aut ob Dei auctoritatem, assentire, et, tandem, aut propria virtute aut celo adjuvante, ex effectibus a Deo editis divinam eorum causam agnoscere.

Consonat *desideriis humanæ voluntatis* modo speciali cum Deo uniri.

C. Ex Parte Veritatis Revelandæ:

Omnis veritas, quæ intellectionem humanam non superat, hominibus proponi potest.

Difficultates**40.**

1. Divina Omnipotentia res sensibiles creavit, ut ex iis homo scientiam suam exhauriret. Inde Deus revelando consilium suum permutaret. Ita Strauss. (Van Laak, *De Relig. Rev. in Abstracto*, p. 13).

R. Dist. antec. Ex iis solum, *N.*: ex iis etiam, *C.*

2. Homo est ita constitutus ut propria sua activitate scientiam acquirere debeat. Ast sub influxu revelativo restat passivus. Ita Strauss. (Jungmann, *De Vera Religione*, p. 57).

R. Dist. maj. Propria activitate sola, *N.*: propria activitate sibi relicta aut divinitus adjuta, *C.*

Dist. min. Restat passivus in quantum non agit, *N.*: in quantum non est solus agens, *C.*

3. Si Deus revelaret, facultates humanæ essent inutiles.

R. Negatur. Quia (a) revelatio divina per gradus fieri potest; (b) facultates humanæ cum lumine revelativo conspirant.

4. Intellectus finitus iudicium infinitum sibi proponere nequit.

R. Dist. assert. Modo infinito, *C.*: modo finito, *N.*

5. Iudicia divina homini manifestata humana cognitione sensibili non deformari nequeunt, et item veritas humanitas

cognita, sicut homo ipse, est mutabilis. Ita Loisy, Pfeiderer. (Van Laak, *l. c.*, p. 17).

R. Dist. prim. assert. Nequeunt non deformari quoad id quod repræsentatur, *N.*: quoad modum concipiendi, *C.*

Dist. alter. assert. Veritas humanitus cognita est mutabilis quoad id quod concipitur, *N.*: quoad eum, qui concipit, *C.*

6. Dedecet ut majestas infinita cum misera creatura loquatur.

R. Dist. assert. Beneficia largiendo, dominium exercendo, *N.*: secus, *trans.*

7. Revelatio divina autonomiæ rationis adversatur. Ita Kantianistæ.

R. Illa autonomia rationis, qua voluntas humana est sibi legislator, non existit.

8. Revelatio divina evolutionisticum scientiæ progressum destrueret. Ita Evolutionistæ.

R. Negatur suppositum.

THESIS SECUNDA

Divina revelatio veritatum religiosarum, quæ non sunt mysteria, supernaturalis, mediata et publica fieri potest.

41. Divina revelatio supernaturalis et *mediata* destinariis, mediante homine, communicatur. Revelatio autem *publica* ea est quam Deus in bonum societatis formandæ aut formatæ largitur.

42. Ad divinam revelationem supernaturalem, mediatam et publicam habendam requiritur: (a) ut Deus possit præsentare divino suo legato judicia sua simulque mandatum quo cæteri saltem homines ea propter attestationem divinam credere jubentur, et, ultra, ut legatus ipse Dominum loquentem agnoscere possit; (b) ut Deus legatum suum ad divinum nuntium prædicandum efficaciter movere valeat; (c) ut legatus divinitus revelata intacta, saltem Deo adjuvante, aliis non communicare nequeat; (d) ut a divina omnipotentia alienum non sit legatum suum sigillo divino et quidem agnoscibili munire.

43. ADVERSARII:

Sentimentales et Modernistæ, duce Schleiermacher, omnem revelationem divinam esse immediatam et affectivam contendunt.

(Lebreton, *L'Encyclique et la Théologie Moderniste*; Tanquerey, *Addimenta ad Synopsim Theologiæ*, pp. lvii-lxi.)

44. *Nota.* Thesis est metaphysice certa.

Thesis Probatur

45. Ad divinam revelationem veritatum religiosarum, quæ non sunt mysteria, supernaturalem, mediatam et publicam habendam requiritur: (a) ut Deus possit præsentare divino suo legato judicia sua simulque mandatum quo cæteri saltem homines ea propter attestationem divinam credere jubentur, et, ultra, ut legatus ipse Dominum loquentem agnoscere possit; (b) ut Deus legatum suum ad divinum nuntium prædicandum efficaciter movere valeat; (c) ut legatus divinitus revelata intacta, saltem Deo adjuvante, aliis non communicare nequeat; (d) ut a divina omnipotentia alienum non sit legatum suum sigillo divino et quidem agnoscibili munire. *Atqui* hæc suntabilia ex parte Dei, ex parte hominis, ex parte veritatis revelandæ. *Ergo*, Divina revelatio veritatum religiosarum, quæ non sunt mysteria, supernaturalis, mediata et publica fieri potest.

Probatur Minor:

A. Ex Parte Dei:

Consonat Dei *omnipotentia* judicia sua immediate revelare, ideoque et mandata sua revelare, neque ab ipsa alienum est, mediantibus servis, servos alloqui, legatos suos ad prædicandum efficaciter movere, providere ne quid erroneum in nomine suo annuntietur, nuntii sui legationem sigillo et quidem agnoscibili munire.

Consonat supremo Dei *dominio* revelare *immediate* aut *mediate*, prout sibi placeat.

Consonat divinæ *sapientia* *mediate* et *publice* revelare. Etenim: (a) ex una revelatione immediata aliis per legatum communicata promanant fructus qui ex pluribus revelationibus provenirent, eaque divina omnipotentia manifestatur et humilitas unioque animarum augentur; (b) revelatione mediata et publica facta, cognitio veritatum religionis fit expeditior, certior, faciliior, universalior, et errores, qui ex abusu libertatis humanæ provenire solent, corriguntur.

Consonat divinæ et paternæ *bonitati* suis providere.

Consonat divinæ *scientiæ* habere veritates revelabiles, quippe quæ sit scientia infinita.

*B. Ex Parte Hominis:**(a) Ex Parte Legati:*

Possibilis est *judicii* divini revelatio immediata ac ideo divini quoque *mandati*.

Consonat *humane voluntati* a Deo efficaciter moveri, sive liberum arbitrium supprimatur, sive non.

Consonat *facultatibus humanis* sibi relictis aut divinitus adjutis *judicia* mandataque Dei intacta conservare atque prædicare.

Consonat *homini* divino sigillo confortari.

(b) Ex Parte Destinatariorum:

Consonat *intellectibus* destinatariorum legati divini sigilla investigare ejusque prædicationem intelligere. Sigilla enim non possunt esse nisi quædam opera Dei *externa*: ea autem, quæ legatus docet, *mysteria* non sapiunt.

Consonat naturæ humanæ *indigentis socialibus* talis revelatio, quæ pondere suo homines arctius uniat.

C. Ex Parte Veritatis Revelandæ:

Omnis veritas, quæ captum intellectus humani non superat, hominibus proponi potest.

Difficultates**46.**

1. Est contra dignitatem naturæ humanæ ut homo sit intermedius Deum inter et homines.

R. Dist. assert. Agendo partes nuntii divini, *N.*: secus, *trans.*

2. Nuntius divinus *judicia* sua cum Dei *judiciis* non confundere non potest, ac proinde revelationem divinam humanitus corruptam non annuntiare haudquaquam valet.

R. Negatur assertum.

3. Revelatio Dei mediata est reapse revelatio humana. Revelator enim est homo.

R. Dist. rationem additam. Revelator est homo qua homo, *N.*: qua nuntius Dei, *C.*

THESIS TERTIA

Nequit demonstrari *mysteria* non existere; imo *mysteria*, si existunt, divinitus revelari possunt.

47. Disputant eruditi num existentia *mysteriorum* lumine rationis ostendi possit iisque disputare relinquendum est. Apolo-

getica enim super fundamenta probabilia non est ædificanda, et, præterea, si difficultates, quibus existentia mysteriorum impugnetur, solvuntur, eorumque revelationis possibilitas, dummodo existant, demonstratur, statim constabit rationem humanam adversus doctrinas Religionis Christianæ occultas nihil omnino proferre posse.

48. *Mysterium* est veritas in Deo abscondita quæ sola vi rationis humanæ attingi nequeat et per fidem apprehensa quoad internam suam naturam demonstrari aut comprehendere non possit. Est igitur veritas cum quoad existentiam tum quoad essentiam occulta.

49. At *mysterium* non est veritas quæ nullo modo ab intellectu humano repræsentari potest. Ratio enim humana notas mysterii constituentes divisas easque compositas analogice, licet imperfecte, concipit, earum autem solam sociabilitatem vel insociabilitatem demonstrare aut comprehendere non valet.

Revelatio divina mysteriorum est *locutio Dei attestans* qua intellectui humano veritas abscondita ob divinam auctoritatem affirmanda præsentatur.

50. ADVERSARIJ:

Günther docet mysteria rationem humanam non superare, aut, quod ad idem redit, non existere. Harnack autem et Morgan mysteria Christiana allegorias esse contendunt. Tandem Tyrrell mysteria revelata cessare esse mysteria affirmat. (Van Laak, *De Relig. Rev. in Abstracto*, p. 20.)

51. *Nota.* Thesis est metaphysice certa.

Thesis Probatur

52. **Pars Prima:** Nequit demonstrari mysteria non existere.

Nequit demonstrari mysteria non existere, nisi ipsa extensio scientiæ divinæ lumine rationis cognosci possit. Atqui ipsa extensio scientiæ divinæ lumine rationis cognosci non potest: videmus enim Deum per speculum in ænigmate, non autem facie ad faciem. Ergo, Nequit demonstrari mysteria non existere.

53. **Pars Altera:** Mysteria, si existunt, revelari possunt.

Revelatio enim mysteriorum est possibilis ex parte veritatis revelandæ, ex parte effectus edendi, ex parte Dei.

A. Ex Parte Veritatis Revelandæ:

Ex supposito veritas revelanda talis est qualis rationem humanam superet, quin ei contradicat.

B. Ex Parte Effectus Edendi:

Effectus edendus est assensus humanus ob auctoritatem Dei præstandus nexui, inter duos conceptus vigenti, qui porro divisi cognoscuntur et conjuncti analogice repræsentantur, quin eorum intima natura comprehendatur.

C. Ex Parte Dei:

Consonat divinæ *omnipotentiae* efficere omne id quod aliunde est possibile.

Consonat revelatio mysteriorum *sapientiae* divinæ. Tali enim revelatione obsequium humanum Deo infinite excellenti debitum augetur, intellectus humanus perficitur, supremitas divina et limitatio humana clarissime exhibentur, imo ne homo erronee de rebus divinis judicet, providetur.

Difficultates

54. A. Contra Existentiam Mysteriorum:

1. Mysteria non sunt conformia rationi humanæ. *Ergo*, Non existunt.

R. Dist. antec. Contradicunt rationi humanæ, *N.*: superant rationem humanam, *C.*.

2. Objectum formale intellectus humani est ipsum ens. Ast præter ens nihil existit. *Ergo*, Mysteria non existunt.

R. Dist. antec. Est ipsum ens cognoscibile gradu intellectui hominis proportionato, *C*: gradu altiore, *N.*

3. Intellectus humanus ens infinitum cognoscit. *Ergo*, Nihil est ei occultum.

R. Dist. antec. Conceptu proprio, *N.*: conceptu analogico, *C.*

4. Veritas stat in conformitate cum intellectu. *Ergo*, Mysteria non existunt.

R. Dist. antec. Veritas logica, *N.*: veritas ontologica, *subdist.*, cum intellectu humano, *N.*, divino, *trans.*

55. B. Contra Possibilitatem Revelationis Mysteriorum:

5. Veritates incomprehensibiles intellectui humano proponi nequeunt.

R. Dist. assert. Incomprehensibiles et non repræsentabiles, *C.*: incomprehensibiles et repræsentabiles, *N.*

6. Assensum præbere mysteriis est abdicare rationem.

R. Dist. assert. Est abdicare demonstrationem internam, *C.*: est assensus irrationalis, *N.*

7. Revelatio mysteriorum subaudit Deum docere at non intelligi.

R. Deus intelligitur prouti vult intelligi et secundum capacitatem discipuli.

8. Mystera revelata cessant esse mystera. Ita Tyrrell.

R. Dist. assert. Quoad se, *N.*: quoad nos, *subdist.* relate ad eorum existentiam, *C.*, relate ad eorum essentiam, *N.*

9. Revelare mystera est simul remove et non remove velum.

R. Removetur velum quoad existentiam, non autem quoad essentiam mysteriorum.

Disputatio Secunda

De Criteriis Divinae Revelationis Supernaturalis et Mediatæ

56. Legatus divinus sigillo Dei muniatur oportet, quapropter Apologeticæ est agere de iis criteriis quibus verus a falso propheta distinguitur.

57. Criteria divinæ revelationis supernaturalis et mediatae sunt aut *positiva* aut *negativa*: hæc, cum circa res, quæ Deum deceant aut dedeçant, versentur, pseudo-revelationem discernunt, at doctrinam vel praxim undequaque veram vel bonam revelari potuisse manifestant; illa vero Deum reapse revelasse suadent aut demonstrant. Attamen omnia criteria positiva non sunt ejusdem valoris. Quædam enim *primaria* denominantur, quia independenter ab aliis motivis vim suam exercent; quædam autem primariis quodammodo nituntur ideoque *secundaria* vocantur.

58. Criteria divinæ revelationis supernaturalis et mediatae in *subjectiva* et *objectiva*, et hæc porro in *interna* et *externa*, ulterius dividuntur.

59. Criteria *subjectiva* in ipsis facultatibus illius, qui revelationis divinæ existentiam investigat, petuntur; criteria vero *objectiva* veritati, ejus revelatio divina asseritur, sunt intrinseca aut extrinseca, quomobrem in *interna* et *externa* dividi solent.

60. Re quidem vera permulta criteria divinæ revelationis supernaturalis et mediatae proferuntur, quare Apologeticæ multum interest uniuscujusque naturam et valorem definire.

SECTIO PRIMA

DE CRITERIIS OBJECTIVIS ET EXTERNIS

THESIS QUARTA

Miracula physica in confirmationem divinæ revelationis supernaturalis et mediatae fieri possunt.

61. Apud Philosophos Scholasticos, prælucente lumine revelationis, miraculum physicum definitur esse opus per se sensibile, quod est secundum cursum ordinarium naturæ visibilis inexpectan-

dum et Deo, causæ principali et efficienti, debetur. Ast hæc definitio ab Apologetis aliquatenus modificatur. Apologetica enim, uti disciplina propædæutica, qua Deus revera revelasse demonstratur, nescit limites potestatis entium spiritualium eorumque modum operandi ideoque ex mera inspectione operis ejusdam mirabilis nequit saltem pro semper principiis rationis determinare utrum Deo an spiritui creato illud sit tribuendum.

62. Itaque miraculum physicum juxta Apologetas definitur opus per se sensibile, quod est secundum cursum ordinarium naturæ visibilis inexpectandum et Deo, *causæ saltem morali*, debetur.

(a) *Opus per se sensibile* id est quod sensibus externis, non mediante alia facultate compositi humani, subjicitur.

(b) *Opus inexpectandum secundum cursum ordinarium naturæ visibilis* est factum externum, quod neque humanæ potestati neque operationi virium naturæ necessario agentium tribui potest.

(c) *Opus, quod Deo, saltem causæ morali, debetur*, est factum externum, voluntate divina saltem jubente aut approbante, editum.

63. At miraculum physicum non fit *apologeticum*, nisi interventus divinus testimonium spectet. Deus enim, aut per se aut per alium, ob diversa motiva in rebus mundanis intervenire potest, nempe in finem misericordiæ, vindictæ, benevolentiae vel in testimonium ejusdam virtutis aut doctrinæ.

Hinc miraculum *physicum* et *apologeticum* est opus per se sensibile inexpectandum secundum cursum ordinarium naturæ visibilis a Deo, causa saltem morali, in finem testimonii patratum.

64. *De Possibilitate Miraculi Physici.*

Ex mera essentia ordinis naturæ visibilis ejusque collectione virium, quæ, definitis impletis conditionibus, in actum necessario tendunt, non sequitur Deum ligari ad non interrumpendum cursum ordinarium activitatis mundi physici: reductio enim virium necessariarum in actum præsupponit divinam voluntatem concursum divinum libere præbere; ordo porro contingens eventus, qui eum transcendunt, non excludit.

De Miraculo Physico quatenus est Signum Revelationis Divinæ.

65. Ut opus per se sensibile fiat vere signum revelationis divinæ, veritas ejus *historica, ontologica, relativa* probanda est.

Etenim opus per se sensibile et revera evenisse et Deo esse debitum et in finem testificandi esse patratum statuatur oportet.

66. *Veritas historica* miraculi physici ordinariis methodis investigationis humanæ, sive experimentalis, sive historicæ, cognoscitur iisque regitur. Opera enim extraordinaria, vel præsentia, vel præterita, qua opera, ab eventibus ordinariis non differunt.

67. *Veritas ontologica* miraculi physici dignoscitur inquirendo num eventus sensibiles, quorum veritas historica constat, potestati humanæ vel viribus naturæ necessario agentibus debeantur; quodsi his causis non eduntur, activitati præternaturali adscribendi sunt. Hæc autem activitas præternaturalis est saltem moraliter divina, si se exhibet illimitatam et undequaque bonam.

68. Hic præstat notare miracula physica posse considerari *abstracte* aut *concrete*, *singillatim* aut *collective*. Miracula physica *concrete* considerantur, si non tantum nudum opus sensibile, quod perficitur, sed etiam circumstantiæ concomitantes tum morales tum physicæ, videlicet educatio et indoles thaumaturgi, finis propter quem agat, num quid adsit quod Deum dedeceat, perpenduntur: miracula vero physica *collective* considerata spectant omnia opera a thaumaturgo edita, quæ ideo se invicem illustrant.

69. *Veritas relativa* miraculi physici ex explicita declaratione thaumaturgi necnon ex clara connexionione, qua opera mirabilia cum prædicatione personæ ipsius revelationis divinæ præconis conjunguntur, fit manifesta.

70. Ex natura sua miracula physica et apologetica sunt criteria objectiva et externa: thesi autem probata, ea esse etiam signa divina positiva et primaria constabit.

71. ADVERSARII:

A. *Contra Possibilitatem Miraculi Physici:*

Rousseau. Miraculum physicum est derogatio legis divinæ, et hinc impossibile.

Hume. Ex iis, quæ experimur, constat Deum mundum ope processus ordinati causarum secundarum gubernare.

Ménégoz. Deus miracula patrare non vult: constituendo enim ordinem naturæ constantem suam voluntatem manifestavit.

Mill. Experientia nostra naturam esse constantem docet: possibilitas autem miraculi physici argumento speculativo et improbabili nititur.

Voltaire. Miraculum patrare est machinam universalem perturbare et quidem ut imperfectiones mundi amoveantur. Hoc autem sapientiæ divinæ adversatur.

Séailles. Miraculum patrare est perturbare machinam universalem sine ulla ratione.

Sabatier, Tyrrell, Loisy. Deus, si modo miraculoso ageret, esset causa secunda, pars causarum secundarum, ens relativum, persona historica.

B. Contra Veritatem Historicam Miraculi Physici:

Rousseau. Miraculum est semper res incerta, propterea quod a majore parte hominum non agnoscitur.

Hume. Argumenta, quibus miraculum evenisse probatur, iis argumentis sunt inferiora, quæ miracula fieri non posse ostendunt. Ita etiam Bergier, auctor libri "Supernatural Religion."

Schelling, Loisy. Miraculum ex supposito est eventus supernaturalis, qui proinde objectum testimonii humani esse nequit.

C. Contra Veritatem Ontologicam Miraculi Physici:

Mill. Omnes eventus, qui vocantur supernaturales, causis naturalibus recte adscribuntur. Ita omnes Liberales.

D. Contra Veritatem Relativam Miraculi Physici:

Sabatier. Actio miraculosa est accidens physicum. Indignum est ut tali accidenti veritas religiosa fulciatur.

Strauss, Blondel, Loisy. Magister humanus, qui problema mathesis actiones nescio quas prodigiosas edendo solvere conaretur, frustra ageret: argumenta enim ejus cum rei veritate intrinsece non connecterentur.

Schelling. Revelatio divina est actio miraculosa. At miraculum physicum est actio miraculosa. Ergo, Adducere miracula in testimonium revelationis divinæ est in circulum incidere.

Lessing, Hegel, Schelling. Veritate historica et contingenti nequit demonstrari veritas metaphysica et necessaria.

Strauss, Sabatier, auctor libri "Supernatural Religion." Miraculum physicum veritatem doctrinæ demonstrat. At veritas doctrinæ miraculum evenire ostendit. Ibi certe est circulus vitiosus.

72. Nota. Thesis est metaphysice certa.

Thesis Probatur

73. *Præsupponenda:*

(a) Deus potest, si vult, mediate revelare. Hoc ex jam probatis constat.

(b) Miracula physica fieri possunt. Ita enim docet Cosmologia.

(c) Deus est undequaque perfectus. Ita enim docet Theologia Naturalis.

(d) Nulla creatura potest inutilem reddere potestatem, quæ est Deo propria. Nam Deus est undequaque perfectus.

(e) Deus providentia sua creaturas rationales prosequitur. Ita enim docet Theologia Naturalis.

(f) Deus actione sua miraculosa nequit sigillare mendacium, præsertim quod religionem spectat. Est enim infinite sanctus.

(g) Deus, qui infallibiliter facit id quod vult, nequit permittere ut thaumaturgus, cui potestas supernaturalis concedatur, in favorem mendacii religionem spectantis miracula patret.

(h) Miracula physica sunt signa aptissima revelationis divinæ. Sunt enim opera a cæteris operibus divinis distincta et hinc maxime accommodata ad specialem nuntium Dei sigillandum; deinde, percellunt sensus hominum externos ideoque facilius investigantur; tandem, cum Dei solius sit absque limitatione aut imperfectione cursum naturæ ordinarium interrompere, eorum auctor sine difficultate agnoscitur.

(i) Deus, si caret omni potestate extraordinarie agendi, revelationem largiri non potest. Etenim, homo, cum entia spiritalia non videat, Deum loquentem nonnisi ex operibus divinis agnoscere valet; unde divinus Creator, si intra ambitum operum naturalium coarctatur, eaque transcendere nequit, potestate homines alloquendi destituitur.

Probanda:

I. Miracula physica qua facta tam mediate quam immediate cognosci possunt.

II. Miracula physica qua miracula cognosci possunt.

III. Constare potest Deum miracula physica patrare in confirmationem divinæ revelationis supernaturalis et mediatae.

I. Miracula physica qua facta tam mediate quam immediate cognosci possunt.

Miracula physica qua facta sunt solummodo eventus per se sensibiles. *Atqui* eventus per se sensibiles tam immediate quam mediate cognosci possunt. *Ergo*, Miracula physica qua facta tam immediate quam mediate cognosci possunt.

II. Miracula physica qua miracula cognosci possunt.

(a) Potest cognosci facta non deberi viribus naturalibus quibus thaumaturgus aperte usus est. Nam ex simplicitate et publicitate effectus editi atque ex cognita vigilantia testium vires naturæ, quas quis aperte adhibet, pro comperto habentur, harumque virtus nec ignoratur.

(b) Porro ille thaumaturgus, qui ex humilibus parentibus natus non tantum disciplina rudimentaria fructus est sed etiam inter justos justissimus fuit, neque vires cognitæ naturæ, si ita loqui fas sit, manipulavit neque occultas in suum auxilium vocavit.

(c) Atque etiam casus excluditur, si opera mirabilia prævisa et constantia inveniuntur.

(d) Quodsi spiritus dæmoniaci mira quidem edant, hoc certo certius est eos ita agere non valere ut Deus medio aptissimo revelationem, quam hominibus largiri velit, sigillandi privetur, aut perfectionem se patefaciendi per attributum sibi proprium, nempe per potestatem suam illimitatam, amittat, quare cum eorum operibus signa satis clara caudæ serpentinæ connectantur oportet. Hæc vero signa ad actiones, quæ divinis attributis, præcipue omnipotentiae, sapientiae, sanctitati, adversantur, non reduci non possunt.

III. Constare potest Deum patrare miracula physica in confirmationem divinæ revelationis supernaturalis et mediatæ.

Finis, propter quem divina omnipotentia miracula physica patrat, discernitur ex declaratione thaumaturgi, quippe qui sit Dei instrumentum. Nec ulla ratio prohibet ne opus mirabile edatur coram illis, qui signum divinum aut quærant aut expectent. Denique miracula, quæ circa personam Dei præconis versantur, sigillant id quod docet et docuit.

Difficultates

74. A. *Contra Definitionem Miraculi Physici:*

1. Secundum Philosophos Scholasticos et S. Thomam Deus est miraculi physici causa efficiens et principalis.

R. Scopus autem Apologeticæ non postulat ut Deus demonstretur esse miraculi physici causa efficiens et principalis.

2. Miracula physica sunt signa divina in quantum omnipotentiam Dei luculenter commonstrant. (Cone. Vat. sess. 3, cap. 3.)

R. Miraculum physicum et apologeticum omnipotentiam Dei luculenter commonstrat. Est enim opus, quod illimitatam potentiam præsupponit.

3. Miraculum physicum et apologeticum non est actio divina.

R. Dist. assert. Moraliter, N.: physice, trans.

75. *B. Contra Possibilitatem Miraculi Physici:*

4. Miraculum physicum est derogatio legum, quas ipse Deus tulit. Ita Rousseau.

R. Negatur assertum. Leges naturæ, quatenus sunt decreta divina, non instituunt cursum naturæ ferreum, sed ordinarie constantem ideoque interrumpendum prouti Deus velit; quatenus sunt tendentiæ virium physicarum ad agendum, supposito etiam miraculo, nullatenus mutantur; quatenus, demum, audiunt constantes modos operandi, quibus natura regitur, sunt tantummodo hypotheticæ immutabiles, scilicet in quantum Deo placeat.

5. Ex inductione scientifica constat effectus physicos præconfinari in suis causis et ab iis necessario procedere.

R. Dist. assert. Necessario, i. e., independenter a voluntate humana, trans.: independenter a voluntate divina, N.

6. Miraculum physicum invalidas redderet leges, quæ statuunt materiam neque augmentum neque decrementum pati et summam energiæ esse constantem.

R. Hæ leges respiciunt naturam physicam sibi relictam aut sub dominio humano positam.

7. Miraculum physicum postularet ut leges naturæ essent simul constantes et non constantes. Etenim observatio eventus miraculosi leges naturæ constantes esse supponit; ipsum vero miraculum eas ita non esse.

R. Observatio eventus miraculosi respicit aliam, miraculum autem ipsum aliam classem legum naturæ.

8. Possibilitas miraculi physici argumento speculativo et improbabili nititur. Etenim: (a) Omnis eventus, qui vocatur miraculosus, probabilius causis secundis incognitis debetur; (b) miracula, quæ historica vocantur, in quantum sunt pauca, recentius

facta, et Deum liberum non esse ad nos sublevandos innuere videntur, divinæ bonitati universali adversantur; (c) evolutio naturalis Religionis Christianæ divinæ gubernationi magis aptaretur. Ita Mill.

R. Nego assertum. Ad rationes allatas: (a) Argumentatio veritatem historicam potius quam possibilitatem miraculorum physicorum impugnat; (b) gratis asseritur miracula physica fuisse pauca et recentius facta; nec parvus numerus miraculorum subaudit Deum non esse liberum ad nos sublevandos; fructus enim unius miraculi physici quam maxime universales esse possunt; (c) gratis etiam asseritur Deum ordinem supernaturalem non constituisse.

9. Miraculum patrare est perturbare machinam universalem propter paucos homines et sine ulla ratione. Ita Renan, Séailles.

R. Non est de essentia miraculi physici ut sine ratione fiat aut propter paucos homines; miracula autem, quæ historica vocantur, bonum spirituale mundi universi respiciunt. Cæterum machina universalis est, Deo volente, perturbabilis.

10. Deus, si miracula patrasset, paucas disputabiles sanationes effecisset, quibus moderna scientiæ medicinalis opera essent superiora. Ita Séailles.

R. Gratis asseritur id quod possibilitatem miraculorum non tangit.

11. Finis miraculi physici est remove mundi imperfectiones.

R. Negatur.

12. Deus, si miracula physica patraret, fieret causa secunda, pars causarum secundarum, ens relativum, persona historica. Ita Sabatier.

R. Dist. assert. Principiative, *N.*: terminative, *trans.*

13. Possibilitas miraculi physici certitudinem physicam pessumdat. Nam, existentibus motivis certitudinis physici, semper timendum esset hominibus ne sensus externi hic et nunc deciperentur, aut quod in futuro concursus divinus viribus naturæ in actu primo proximo positus esset denegandus.

R. (a) Argumentum allatum ad summum spectat quasdam classes miraculorum physicorum, illusiones scilicet subjectivas divinitus inductas et suspensiones legum naturæ, quas Deus per concursum denegatum efficit.

(b) Possibilitas illusionis subjectivæ divinitus inductæ non

est ratio sufficiens timendi ne sensus externi hic et nunc decipiantur. Quod quidem responsum valet, utrum quis teneat motiva certitudinis physicæ posse cum falso conjungi annon.

(c) Pari ratione mera possibilitas futuræ denegationis concursus divini non est motivum sufficiens timendi ne Deus cum viribus naturæ in actu primo proximo positus non sit conspiraturus.

76. C. Contra Possibilitatem Cognoscendi Veritatem Historicam Miraculi Physici:

14. Miraculum physicum semper est res incerta, propterea quod a majore parte hominum non cognoscitur. Ita Rousseau.

R. Res non est incerta, quia a multis ignoratur.

15. Quotidie nosmetipsos fallimus. Miraculum autem raro fit.

R. Raro fallimur, si agitur de re simplici et extraordinaria, quam cognoscere nostra multum interest.

16. Probabilitas contra miraculum physicum est sicut infinitum ad unum. (Van Laak, *De Relig. Rev. in Abstracto*, p. 63.)

R. Si nulla fit ratio affirmandi miraculum physicum evenire aut evenisse, C.

17. Certitudo de existentia miraculi metaphysica sit oportet. Miraculum enim est motivum credibilitatis. (Van Laak, *l. c.*)

R. Miraculum autem non est motivum actus fidei. Cf. n. 23.

18. Experientia de eventu sensibili, qui cursui naturæ ordinario adversatur, illusio merito vocatur.

R. Nisi, re investigata, aliud constet, C.

19. Certitudo de existentia miraculi extraordinaria esse debet. Miraculum enim est res extraordinaria.

R. Certitudo ordinaria de rebus extraordinariis haberi potest.

20. Nequit dari testimonium de miraculo physico. Est enim quid supernaturale. Ita Schelling, Loisy.

R. Testimonium historicum miraculum qua factum, testimonium autem dogmaticum miraculum qua miraculum respicit, utrumque certitudinem gignere valet.

21. Certitudo mediata de existentia miraculi est moralis, certitudo autem, quæ miraculi existentiae adversatur, physica. Ita Hume.

R. Alterum assertum *negatur*.

22. Sæpius hominum sive scientia sive veracitas deficit quam legum naturæ constantia.

R. Ita ut auctoritas testimonii, quod circa miracula versatur, nunquam demonstrari possit, *N.*

77. *D. Contra Possibilitatem Cognoscendi Veritatem Ontologicam Miraculi Physici:*

23. Eventus quicumque mirabilis viribus naturæ incognitis recte adscribitur.

R. Si constat thaumaturgum viribus occultis usum non esse, nec eventus fortuito fieri, *N.*

24. At eventus mirabiles ipsis viribus cognitis, quas ipse thaumaturgus adhibet, jure tribuuntur. Tota enim virtus virium naturæ etiam cognitarum ignoratur.

R. Negatur assertum. Ad rationem additam: *Dist.* Ignoratur negative, *N.:* positive, *C.*

25. Ad summum, miraculum est opus per se sensibile, cujus causa hic et nunc ignoratur.

R. Dist. assert. Si jam constat opus per se sensibile esse etiam opus divinum, *N.:* secus, *trans.*

26. Miraculum physicum criteriis physicis et moralibus discernitur. Hæc autem criteria difficilius adhibentur.

R. Non est difficile invenire in opere quodam id quod Deum dedeceat, si tale quid adsit.

27. Diabolus diabolum expellere valet.

R. In malum finem.

28. Extensio virtutis spirituum ignoratur.

R. Ita tamen ut activitas spirituum malevolorum ab activitate divina distingui queat.

78. *E. Contra Possibilitatem Cognoscendi Veritatem Relativam Miraculorum Physicorum:*

29. Criteriis physicis et moralibus opus dæmoniacum ab opere divino distinguitur ideoque in his potiusquam in miraculo physico ratio signi divini petenda est.

R. Criteriis physicis et moralibus miraculum adesse dignoscitur, quod tamen agnitum fit signum divinum.

30. Veritas doctrinæ miraculum adesse probat; miraculum vero doctrinam veram esse demonstrat. Ibi certe est circulus vitiosus. Ita auctor libri *Supernatural Religion*.

R. Ad primum incisum: Absentia signi falsitatis doctrinæ est unum ex pluribus signis, quæ miraculum adesse demonstrant.

Ad alterum incisum: Miraculum doctrinam quamdam revelatam esse directe manifestat.

31. Ethnici miracula patrant. *Ergo*, Miraculum, non est signum revelationis divinæ. Ita Schultz. (Van Laak, l. c., p. 75).

R. Sæpe veritas historica, semper autem veritas ontologica et relativa mirabilium, quæ ethnicis adscribuntur, deest.

32. Magister humanus actione nescio qua prodigiosa problema mathesis demonstrare frustra conaretur, quia argumentum intrinsece connexum cum rei veritate non præberet. Ita Séailles, Blondel, Loisy.

R. Actio Dei miraculosa est quid divinæ omnipotentiae proprium pædagogumque divinum adesse suapte natura demonstrat, nec omne argumentum veritatis est intrinsecum.

33. Revelatio divina est actio miraculosa; miraculum est etiam actio miraculosa. *Ergo*, Demonstrare existentiam revelationis divinæ per miracula, est probare idem per idem. Ita Schelling.

R. Revelatio divina est actio miraculosa mediate sensibilis; miraculum vero est actio miraculosa immediate sensibilis. Sunt igitur res et numero et specie diversæ.

34. Miraculum physicum est eventus historicus et contingens ideoque in confirmationem veritatis necessariæ et metaphysicæ non est adducendum. Ita Lessing, Schelling, Hegel, Paulus.

R. *Ad conclus.* Nisi cum veritate necessaria et metaphysica extrinsece connectatur, *C.*

35. Actio miraculosa eatenus est signum revelationis divinæ quatenus Dei omnipotentiam commonstrat. At omne ens creatum Dei omnipotentiam commonstrat.

R. Miraculum physicum est signum singulare omnipotentiae divinæ.

36. Deus potest permittere ut thaumaturgus in malum finem miraculum physicum patret. (Van Laak, l. c., p. 76).

R. Thaumaturgus est instrumentum divinum, cui specialis potestas conceditur ratione finis quem Deus vult efficiendum.

37. *Urgetur:* Atqui Deus ipse mentiri potest. Mendacium enim est malum tantum quia vetitum.

R. *Nego* subsumptionem et rationem allatam.

38. Deus potest permittere ut thaumaturgus potestate miraculosa ad vanitatem fovendam utatur.

R. *Dist. assert.* Primario, *N.:* secundario, *trans.*

39. Princeps sapientissimus et piissimus ministro suo sigillum tradere potest, quamvis non sit certus id in malum finem non iri adhibitum. (Van Laak, *l. c.*, p. 77).

R. Dei est agere modo divino, non autem humano.

THESIS QUINTA

Miracula intellectualia in confirmationem divinæ revelationis supernaturalis et mediatae fieri possunt.

79. Miraculum intellectuale est scientia in homine inventa externeque manifestata ita sublimis et transcendens cursum ordinarium activitatis humanæ ut Deo, causæ saltem morali, adscribenda sit. Hæc porro scientia, si cum prædicatione quavis religiosa divinitus conjungitur, fit miraculum etiam apologeticum.

80. Miracula intellectualia complectuntur miram sapientiam, cognitionem absentium, perscrutationem cordium, prophetiam.

81. *Prophetia* est certa et definita prædictio futuri præsertim liberi. Certa prædictio futuri ea intelligitur, quæ non est fructus vividæ phantasie aut conjecturæ humanæ, absque hæsitatione profertur, eventu verificatur aut verificabitur: definita vero prædictio futuri talis habetur qualis ambigua non est.

82. *Prophetia* potest inspicere aut eventum completum aut eventum complendum. At, cum prophetia eventum complendum non sit argumentum apologeticum a cæteris independens, præstat de illis solis futuri prædictionibus agere, quæ eventum completæ sunt.

83. Ad perfectam prophetiam habendam oportet ut (a) præco, prout Deus voluerit, intelligat id quod divina bonitas per eum prænuntiare intendat, (b) sciat, deinde, illud sibi a Deo esse communicatum, (c) et, si de prophetia mediata et publica agatur, eo fine ut aliis tradat.

84. *De Possibilitate Miraculi Intellectualis.*

Certe exstant leges constantes, quibus homo in ordine intellectuali regitur, et æque certe Deus, qui nulla lege ligatur, potest ita sublevare creaturas suas rationales ut acquirant scientiam, quam homines adipisci neque solent, neque valent.

De Triplici Veritate Miraculi Intellectualis.

85. *Veritas historica* miraculi intellectualis methodis ordinariis, quibus scientia hominum investigatur, patefit.

86. *Veritas ontologica* miraculi intellectualis dignoscitur inquirendo num scientia quædam conatui intellectuali debeatur; quodsi huic non sit attribuenda, in præternaturalem activitatem non refundi nequit; hæc porro activitas præternaturalis ex natura scientiæ, quam quis investigat, divina esse probatur. Attamen cautelæ causa recolendum est hic agi de scientia in sensu tantum *composito* sumpta. Scientia autem in sensu composito consideratur, si non solum ipsa sed etiam ipse sapiens ejusque indoles et educatio, circumstantiæ quoque et æconomicæ et historicæ animo volvuntur.

87. *Veritas relativa* miraculi intellectualis facile discernitur: nam iisdem criteriis regitur ac veritas relativa miraculorum physicorum.

88. Ex natura sua miracula intellectualia sunt criteria objectiva et externa: thesi autem probata, ea esse etiam signa divina positiva et primaria constabit.

89. ADVERSARII:

A. *Contra Possibilitatem Prophetiæ:*

Celsus, Kant, Wegscheider. Prophetia humanam libertatem destrueret.

B. *Contra Veritatem Historicam Prophetiæ:*

Paulus. Omnis prophetia est narratio post eventum conficta.

Rousseau. Ad habendam certitudinem de veritate historica ejusvis prophetiæ, oportet ut quis prædictioni et eventui adsit.

C. *Contra Veritatem Ontologicam Miraculi Intellectualis:*

Theosophi. Intellectus humanus natura sua futurum cognoscit.

Astrologi. Corpora cælestia futurum pandunt.

Spiritistæ. Sublimis scientia communicationi cum animis mortuorum habitæ debetur.

Divinatores. Arte magica vel auguriis futura patefiunt.

Rationalistæ Antiquiores. Sagacitate naturali futura leguntur.

Guthlebert. Intellectus humanus, legibus activitatis hominum cognitis, futura solvit.

Rationalistæ Moderni.

Wündt. Prophetia est visio psychologica, quæ ex centro nervorum perturbato oritur.

Modernistæ. Prophetia est eruptio subconscientiæ in conscientiam claram.

Schola Hypnotismi. Mira quidem vident hypnotizati.

90. *Nota.* Thesis est metaphysice certa.

Thesis Probatur

91. *Probanda:*

I. Miracula intellectualia qua facta tam immediate quam mediate cognosci possunt.

II. Miracula intellectualia qua miracula cognosci possunt.

III. Constare potest Deum patrare miracula intellectualia in confirmationem divinæ revelationis supernaturalis et mediatae.

I. Miracula intellectualia qua facta tam immediate quam mediate cognosci possunt.

Miracula enim intellectualia et locutione et scripto externe manifestari queunt.

II. Miracula intellectualia qua miracula cognosci possunt.

(1) Ostendi potest facta quædam intellectualia naturali conatui mentis humanæ non deberi.

(a) De Scientia Mirabili.

Re quidem vera, si quis res etiam ab eruditissimis occultas modo clarissimo cognoscit, at dies suos laborando, ne pane quotidiano privetur, pertransit et ad abdita rimanda neque a proximis neque a libris adjuvatur, restat concludere talem præternaturali auxilio confortari.

(b) De Cognitione Absentium.

Cognitio absentium est certe extraordinaria, imo, si sint media naturalia res, quæ absint, videndi sapientissimi ignorant. Itaque, si quis exhibet supremam cognitionem absentium maximeque intimam, quæ quidem cognitio est a sua conditione vitæ, educatione, ævo aliena, adest factum præternaturali interventui tribuendum.

(c) De Perscrutatione Cordium.

Revera homines, mediante sensibili communicatione saltem nervorum aut cordis palpitantis, res abditas modo quodam imperfecto conjiciunt. Nihilominus, si quis exhibet cognitionem supremam maximeque intimam secretorum cordis, quæ quidem

cognitio est a sua conditione vitæ, educatione, ævo aliena, recurrendum est ad interventum præternaturalem qua hæc explicetur.

(d) De Cognitione Futuri.

Certa cognito futuri liberi est omni intellectui creato impossibilis. Futura enim libera in causis suis necessario non præcontinentur ideoque illi soli enti patefiunt, quod successionem temporis nescit. Hoc autem ens est ipse Deus. Itaque si qua prædictio postea verificata viribus humanis editur, aut vagæ cuidam conjecturæ aut assertioni temerariæ inconscie conscie prolata debetur. Non ita, tamen, prædictio minutissima et eventu completa, quam homo et sanctissimus et sapientissimus protulit. Hæc enim interventum præternaturalem subaudit.

(2) Potest ostendi talia facta intellectualia Deo deberi.

Deus enim mirabilia dæmonum intellectualia permittere nequit, quin signum caudæ serpentinæ adsit. Præterea minutissima prædictio futuri liberi est Dei solius.

III. Constare potest Deum patrare miracula intellectualia in confirmationem divinæ revelationis supernaturalis et mediatæ.

Nam finis miraculi intellectualis ex clara declaratione legati divini manifestatur; atque etiam constabit, si mira scientia Dei nuntio qua tali donata esse perspicitur. (Van Laak, *De Relig. in Abstracto*, p. 99).

Difficultates

92. A. *Contra Possibilitatem Prophetiæ:*

1. Prophetia est impossibilis. Destrueret enim libertatem humanam. Ita Celsus, Kant, Wegscheider.

R. Argumentum supponit libertatem humanam a divina præscientia destrui. Verumtamen rationibus solidis tum Dei prævisio tum liberum hominis arbitrium demonstrantur. Quæ vero inviete probantur nec sibi invicem contradicunt nec reconciliari nequeunt. Sufficit igitur recolere theologos Societatis Jesu docere Deum prævidere libera futura in complexu scientiæ mediæ et decreti conditionis purificandæ.

93. B. *Contra Possibilitatem Cognoscendi Veritatem Historicam Prophetiæ:*

2. Ut quis de prophetia quavis sit certus, et prædictioni et eventui adsit oportet. Ita Rousseau.

R. Immediate aut mediate.

94. *C. Contra Possibilitatem Cognoscendi Veritatem Ontologicam Miraculi Intellectualis:*

3. Futura cognoscuntur ab omnibus, qui pro comperto habent leges activitatis humanæ, v. g., prædictio criminum futurorum studiis statisticis nititur.

R. Prædictiones illæ neque sunt accuratæ neque ad unguem verificantur, imo facile turbantur.

4. *Urgetur:* Argumentum, quo thesis probatur, his ipsis legibus fuleitur.

R. Argumentum ad istas leges appellat tantum ut demonstret esse nonnullas actiones intellectuales, quas homo sibi relictus edere non potest.

5. Sagacitate naturali futura prædicuntur.

R. Conjecturaliter et satis vage.

6. Videntes in Caledonia et in Westphalia habitantes definite quidem res futuras tristes prædicunt.

R. Prædictiones istorum Videntium non sunt definitæ. (Cf. Van Laak, *De Religionis Revelatione in Abstracto Considerata*, pp. 94 sq.; De Bonriot, *Le Miracle et ses Contrefaçons*; Patoux, *Le Magnétisme, l'Hypnotisme et Lourdes*, pp. 7-183).

7. Tempus et spatium sunt formæ subjectivæ. *Ergo*, Ille, qui ab his formis se liberat, futura cognoscit.

R. *Negatur antecedens.*

8. Cognitio miraculosa est eruptio subconscientiæ in conscientiam claram, quæ porro fit ratione somni aut status ejusdam abnormalis. Ita Modernistæ.

R. *Assertum negatur.*

9. Mira scientia communicationi homines inter et spiritus debetur. Ita Spiritistæ.

R. *Dist. assert.* Aliqua scientia, *C.*: scientia sublimis, immaculata, fructuosa, *N.*

10. Mira cujusvis scientia hypnotismo est attribuenda. Rationes: (a) Persona hypnotizata morbos suos eorumque remedia nequaquam ignorat; (b) linguis antea incognitis perita fit; (c) extraordinariam scientiam manifestat; (d) mortem suam prævidet; (e) virtus hypnotizantis in distans exercetur. (Van Laak, *l. c.*, p. 96).

R. *Negatur assertum.* Ad rationes additas: (a) Durante hyperæsthesia, morbi eorumque remedia instinctive agnoscuntur;

(b) negatur; (c) scientia, quæ exhibetur, est valde imperfecta; (d,e) negantur.

11. Cognitio absentium nobis fit possibilis quotiescunque e spatio tridimensionali in spatium quatuor dimensionum egredimur. Ita Zoellner.

R. Lege naturali continemur spatio tridimensionali.

12. Cognitio absentium telepathiæ naturali debetur. Sæpe enim moribundi statum suum caris distantibus manifestant. Ita James.

R. De caris, ac si essent moribundi, sæpe cogitamus et quidem erronee. Præterea, illi, qui moribundos se videre profitentur, ferme semper delirant.

13. Hodie, mediante arte, cogitationes hominum secreta leguntur. Ita Reich.

R. Fraude, conspiratione, conjectura, communicatione sensibili, suggestionem quadam hæc secreta cognoscuntur.

95. *D. Contra Possibilitatem Cognoscendi Veritatem Relativam Miraculorum Intellectualium:*

14. Deus errorem religiosum inducere potest. Nos enim ad sequendam conscientiam erroneam obligat.

R. Deus non causat ut falsum esse verum judicemus.

15. Si revelatio divina miraculo intellectuali nititur, manifestatio divina intellectualis per manifestationem divinam intellectualem comprobatur.

R. Revelatio Dei attestans ab alio facto divino, quod propriis suis notis agnoscitur, demonstratur.

16. *Urgetur:* At miraculum intellectuale est etiam revelatio attestans.

R. Dist. assert. Semper, *N.*: interdum, *subdist.*, ita tamen ut prius agnoscatur esse factum miraculosum quam divina attestatio, *C.*, secus, *N.*

THESIS SEXTA

Miracula moralia in confirmationem divinæ revelationis supernaturalis et mediata fieri possunt.

96. Miraculum morale, seu affectivum, est effectus ordinis moralis externe manifestatus ita transcendens activitatis humanæ cursum ordinarium ut Deo soli tribuendus sit; si vero cum præ-

dicatione quadam religiosa divinitus conjungitur, fit etiam apologeticum.

97. Miraculum morale sanctitatem religionis præconum, dispositiones conversorum, circumstantias quoque evangelii cujusdam propagationis spectat: est igitur series actuum liberorum, qui consuetos modos agendi naturæ humanæ transcendunt.

98. *De Possibilitate Miraculi Moralis.*

Certe exstant leges constantes, quibus homo in ordine affectivo regitur, et æque certe Deus, qui nulla lege ligatur, potest ita sublevare creaturas suas rationales ut perficiant opus heroicum, quod homines sibi relictæ assequi non solent.

De Triplici Veritate Miraculi Moralis.

99. *Veritas historica* miraculi morales methodis ordinariis, quibus sanctitas hominum investigatur, patefit.

100. *Veritas ontologica* miraculi morales dignoscitur inquirendo num sanctitas quædam leges activitatis humanæ ordinarias transcendat. Talis autem sanctitas ex natura sua soli Deo debetur.

101. *Veritas relativa* miraculi morales facile probatur. Doctrina, enim, quacum sanctitas miraculosa conjungitur, a Deo certe rata habetur.

102. ADVERSARI:

Omnes Rationalistæ possibilitatem sanctitatis supernaturalis negant. Quin etiam nonnulli contendunt veram et extraordinariam sanctitatem a religionibus, quæ inter se opponuntur, inspirari.

103. *Nota.* Thesis est metaphysice certa.

Thesis Probatur

104. *Probanda:*

I. Miracula moralia qua facta tam immediate quam mediate cognosci possunt.

II. Miracula moralia qua miracula cognosci possunt.

III. Constare potest Deum patrare miracula moralia in confirmationem divinæ revelationis supernaturalis et mediatae.

I. *Miracula moralia qua facta tam immediate quam mediate cognosci possunt.*

Sanctitas, enim, etiam extraordinaria externe manifestari potest.

II. *Miracula moralia qua miracula cognosci possunt.*

Nam exstant leges, seu modi constantes agendi, quas voluntas humana rebus arduis obviam facta sequi solet: revera sunt aliæ actiones, ut ex inductione historica patet, ad quas edendas homo dispositus non est; sunt aliæ actiones ad quas faciendas pauci tantum homines tendunt et a quibus major pars gentis humanæ abhorret; sunt aliæ actiones ad quas proferendas quædam classes hominum omnino indispositæ inveniuntur. Ergo, Actiones hominum vere sanctas, quæ cursum activitatis humanæ ordinarium transcendunt, Deus ipse inspirat.

III. *Constare potest Deum patrare miracula moralia in confirmationem divinæ revelationis supernaturalis et mediata.*

Finis, quem Deus inspirans sanctos suos sibi proponit efficiendum, statim constabit, si sanctitas, quæ perpenditur, non est nisi doctrinæ alicujus religiosæ applicatio practica: apparebit, insuper, ex connexione, quæ inter prædicationem alicujus præconis et mirabilem acceptionem propagationemque doctrinæ prædicatæ esse perspicitur.

Itaque miraculum morale et apologeticum est signum divinum objectivum, externum, positivum, primum.

Difficultates

105. A. *Contra Possibilitatem Cognoscendi Veritatem Historicam Miraculi Moralis:*

1. Homines sæpe hypocritice agunt.
- R. Ita tamen ut sinceri ab hypocritis secerni sat sæpe queant.
2. Motiva, propter quæ homines agunt, sunt occulta.
- R. Si series actionum consideratur, N.

106. B. *Contra Possibilitatem Cognoscendi Veritatem Relativam Miraculi Moralis:*

3. Fructus boni doctrinam esse veram, non autem revelatam, ostendunt.

R. *Dist. assert.* In abstracto, *trans.*: in concreto, *subdist.* si cum doctrina revelata connectuntur, N.: secus, *trans.*

4. Multæ religiones, quæ inter se non concordant, fructus bonos edunt.

R. *Dist. assert.* Fructus universim bonos, N.: secus, *trans.*

SCHOLION

De Auctoritate Humana Legati

107. Illud testimonium humanum est verum, quod testes veraces et scientes proferunt. Quæritur num veracitas et scientia præconis, qui se esse missum a Deo profiteatur, demonstrari possint.

108. Veracitas cujusvis testis, sive naturalia sive supernaturalia proferat, iisdem argumentis, quibus sinceritas humana comperta habetur, comprobatur.

109. Scientia autem præconis, qui doctrinas suas divinitus revelatas esse docet, neque ex confluxu testimonii humani neque ex veritatibus aliunde cognitis confirmari potest. Attamen restat argumentum quoddam psychologicum: nam, si quis illas dotes intellectuales et volitivas possidet, quæ possibilitatem errandi natura sua excludant, talis falli non est censendus.

110. Itaque criterium revelationis divinæ, quod circa Dei legati auctoritatem humanam versatur, est externum, objectivum, positivum, primum. Porro ut tale sit, ipsius legati tum sanctitas præsupponitur tum cognitio supernaturalis, utraque autem in ordine ontologico.

SECTIO SECUNDA

DE CRITERIIS OBJECTIVIS ET INTERNIS*I. Veritas Doctrinæ.*

111. Veritas doctrinæ vocatur criterium objectivum et internum, quia in objecto discernendo inhæret.

112. Hermes, semirationalista, docuit fidem divinam, assensu suspenso, in dubium vocandam esse, donec quis demonstrationem scientificam credibilitatis et veritatis religionis suæ absolverit. (Denz.-Bann. *Enchirid.*, ed. 11, nn. 1618-1621, 1634-1639.) Günther doctrinas theologicas veritati philosophicæ interdum repugnare affirmavit. (Denz.-Bann., *l. c.* n. 1656.) Rationalistæ, Pantheistæ, Liberales prædicant omnis religionis criterium unicum esse rationem humanam. (Kleutgen, *Die Theologie der Vorzeit*, IV, nn.

190-200, Vacant, *Études Théologiques sur les Constitutions du Concile du Vatican*, I, pp. 129 sq.)

113. His præjactis, quæritur num veritas doctrinæ, quam præco quidam divinitus esse communicatam doceat, sit criterium divinæ revelationis supernaturalis et mediatæ. Statim patet omnem doctrinam revelatam esse etiam veram. Doctrina autem vera non est necessario veritas revelata: nam supernaturalis revelatio est actio Dei libera. Porro revelatio mysteriorum, quippe quæ non solum quoad existentiam sed etiam quoad essentiam nos lateant, criterio veritatis doctrinæ dignosci non potest.

114. Veritas doctrinæ est igitur criterium divinæ revelationis supernaturalis et mediatæ negativum.

115. Apologeticæ tamen interest perpendere omne id quod præco, cujus instrumentum auctoritatis indagat, proponit: evidens enim falsitas aut absurditas aut turpitudine doctrinarum est nota qua mirum dæmoniacum discernatur.

II. Sublimitas Doctrinæ.

116. *Ollé-Leprune* et *Fonsegrive* concordiam, quæ aspirationes humanas inter et Religionem Christianam inveniatur, criterium sufficiens revelationis divinæ esse statuunt. (*Van Laak, De Religionis Revelatione in Abstracto Considerata*, pp. 147-149.) *Balfour* vero et fors etiam *Brunetière* docent fidem esse assensum præstitum doctrinis religiosis ratione pressuræ causarum et æconomicarum et moralium et socialium. (*Van Laak*, l. c., p. 138; *Bainvel, De Vera Religione et Apologetica*, p. 138; *Tanquerey, Additamenta ad Synopsim Theologia*, pp. xxxvi, xxxvii.)

117. Quæritur igitur num complexus doctrinarum, propterea quod doceat ea, quæ appetitum hominis religiosi satient, eo ipso revelatus sit judicandus.

118. Appetitus autem religiosus ad triplicem legem adipiscendam tendit, scilicet *legem credendi*, *legem orandi*, *legem agendi*. *Lex* vero *credendi* naturam attributaque Dei, relationem quoque inter Creatorem et creaturam vigentem, originem et naturam peccati, problema etiam boni et mali elucidat: *lex*, dein, *orandi* media, quibus natura humana cum divina uniatur exponit: *lex*, denique, *agendi* Dei mandata promulgat. Triplex hæc lex est complexus doctrinæ aut *ordinarius* aut *excellens* aut *transcendens*.

119. De Complexu Doctrinæ Ordinario.

Complexus doctrinæ ordinarius est corpus doctrinarum, quo religio naturalis satis plene, certe, pure traditur, corpus nempe quod unicitatem naturæ divinæ creatricis, Dei infinitam perfectionem, providentiam, dominium supremum, cultum quoque incontaminatum, principia primaria et secundaria legis naturalis eorumque applicationem ad casus proprio uniuscujusque statui obvios edocet.

120. De Complexu Doctrinæ Excellenti.

Complexus doctrinæ excellens est sublimior explicatio complexus ordinarii, ejus lex credendi attributa Dei, uti bonitatem, misericordiam, intimius penetrat, ejus lex orandi digniorem cultum divinum instituit ac modo mirabili valet excitare in peccatoribus spem, in sanctis fortitudinem, in omnibus amorem, ejus lex agendi explicationes remotiores positivasque determinationes legis naturalis veras simul et efficaces ad vitam religiosam meliorandam proponit, ejus, demum, leges credendi, orandi, agendi inter se harmonice conspirant.

121. De Complexu Doctrinæ Transcendenti.

Complexus doctrinæ transcendens superaddit complexui excellenti positivas legis naturalis determinationes ipsi Deo adscriptas, dogmata religiosa, quæ superant rationem humanam quin ei contradicere videantur, imo etiam solutionem problematis boni et mali, ejus porro lex credendi, quatenus rationem humanam transcendit, vel a sapientissimis refutari nequit et tamen rudibus facillime proponitur, ejus lex orandi offert Deo cultum dignissimum, hominibus autem media sanctificandi et pœnitendi fructuosa, ejus lex agendi non tantum miris præceptis sed etiam consiliis aucta est, ejus, denique, doctrinæ transcendentes et non transcendentes inter se illustrant.

Critica Discussio Triplicis Hujus Complexus Doctrinæ.

122. Potestas complexus doctrinæ ordinarii, excellentis, transcendentis ad sublevandas indigentias religiosas aut est *abstracta* aut *concreta*. Si modo *abstracte* sumitur, ipsa per se sola consideratur; *concrete* autem spectata in sensu composito cum personis, quas afficit, cum effectibus quos procreat, cum modo quo operatur, menti subjicitur.

123. Potestas complexus doctrinæ *etiam* ordinarii concrete spectata, dummodo miraculum intellectuale et morale subaudire

probetur, signum esse divinæ revelationis supernaturalis et mediatae, nemo est qui neget. At potestas complexus *ordinarii* et *excellens* abstracte sumpta est criterium negativum: complexus enim et ordinarius et excellens nihil comprehendit, quod conatui naturali tribui nequit.

124. Restat perpendere virtutem complexus doctrinae transcendens abstracte consideratam. Complexus transcendens est certe signum revelationis divinæ positivum; nam videtur solvere problema religiosum et pulchritudine sua animas hominum allicit: non tamen est signum primum; siquidem nequit pro certo constare eum veritate niti, nisi doctrinae mysteriosae, quas proponat, cum miraculis associetur.

SECTIO TERTIA

DE CRITERIIS SUBJECTIVIS

I. *Piæ Cogitationes et Affectus.*

125. Extra controversiam est Deum posse excitare in mente humana piæ cogitationes et affectus eosque signa divinæ revelationis supernaturalis et mediatae constituere. Non enim alienum est a divina omnipotentia revelationem mediatam aut revelationem immediata aut miraculo intellectuali aut miraculo morali roborare.

126. Attamen sine auxilio cœlesti agnoscere actionem divinam in mentem humanam influentem, arduum est. Discretio enim spirituum, quum revera cogitationes affectusque religiosi divinitus excitati eandem speciem præ se ferant ac ii, quos natura humana generet, prophetis aut illis solis, qui in re mystica periti sunt, est possibilis.

127. Itaque piæ cogitationes et affectus plerumque sunt nonnisi signa divinæ revelationis supernaturalis et mediatae positiva et secundaria: nam animas hominum alliciunt, quin plenitudinem certitudinis formalis gignant. (Van Laak, *De Religionis Revelatione in Abstracto Considerata*, pp. 125-127.)

II. *Experientia Religiosa Acatholicorum.*

128. Experientia religiosa est omnis impressio quam quis ratione actuum, qui vocantur pii, experitur. Est igitur sensus

dependentiæ, liberationis, gaudii, tristitiæ, illuminationis, qui tamen tantum quantum est sensus, æstimatur.

Experientia Religiosa Protestantium.

129. Secundum veteres Protestantes ratio humana propter peccatum originale est incapax Deum cognoscendi et voluntas impotens ad bene agendum, quare experientia religiosa est unica causa fidem et fiduciam procreans. Hodie vero *Sentimentales*, duce Schleiermacher, revelationem intellectualem et mediatam prorsus respuunt, religionem autem esse merum cordis affectum profitentur. Equidem hæc docent: revelatio divina excitat solummodo pietatem subjectivam, quæ porro humanitus intellecta et repræsentata est diversarum fidei professionum causa efficiens; dogmata vero nullatenus rei veritati respondent, attamen, cum sint expressiones sensus religiosi secundum scientiæ coævæ placita compactæ, affectus pios gignunt atque nutriunt.

130. Experientia religiosa, sive veterum Protestantium, sive Sentimentalium, est dux cæca. Nullo enim modo rationi subordinatur.

Sententia Bergsoniana.

131. Realitas est fluxus infinite dives dynamice, non autem staticæ, cognoscendus. Quo magis corpus, sensus, intellectus, voluntas hunc influxum subeunt, eo major est intuitio realitatis: instinctiva enim cognitio motus dynamici est sola revelatrix. Conceptus vero abstracti, quippe qui præcisioni intellectuali debeantur, sunt nonnisi formulæ practicæ in aliquam utilitatem confictæ.

132. Patet Bergson de munere et de natura intellectus humani errare.

Sententia G. James.

133. Revelatio divina est affectus quidam religiosus utique extraordinarius: impressiones enim, quæ in subconscientia, seu conscientia obscuriore, accumulatae sunt, nonnunquam in conscientiam elaram erumpunt. Dogmata autem vera sunt tantum quantum utilia ad vitam humanam meliorandam se præbent.

134. Hæc sententia nullum criterium revelationis rationale suppeditat, quin etiam munus ipsius intellectus erronee describit.

III. *Criterium Immanentiae.*

135. Immanentia est actualis aut methodica exclusio omnis realitatis, quæ est extra subjectum cogitans. Agitur de immanentia methodica.

136. *De Principiis Immanentiae Methodicæ.*

Hiscie diebus mens humana in seipsa, in propria sua activitate vitali, veritatem amplectendam invenire conatur ideoque signa externa revelationis divinæ nec perpendere nec æstimare mavult. Unde ratio accipiendi divinitus revelata ex intimis activitatis humanæ indigentis et aspirationibus petenda est.

137. *De Methodo Immanentiae.*

Homines ducendi sunt ad inspiciendam totam suam vitam interiorem, ut indigentiarum atque aspirationum suarum conscii facti, Religionem Christianam id omne, quod anima humana exoptet, præbere videant eamque fide invicta amplectantur.

138. *Conclusiones Immanentiae.*

Methodus Immanentiae non tantum homines ad accipiendam revelationem Christianam movet, sed etiam eam appetitui humano respondere ac ideo esse veram ostendit. *Blondel*, nisi benignius intelligatur, in hominibus inesse exigentiam naturalem ordinis supernaturalis dicere videtur. *Laberthonière* e sua parte suggerit naturam humanam ordinis supernaturalis exigentia supernaturali auctam esse.

139. *Crisis Methodi Immanentiae.*

Reapse exigentia naturalis ordinis supernaturalis admitti nequit, nec potest affirmari exigentiam supernaturalem ordinis supernaturalis in hominibus inesse, nisi Deum jam locutum esse criteriis objectivis prius stabiliatur. Hinc criterium immanentiae est ex natura sua secundarium, et ad summum viam sternit ut motiva primaria vim suam exercere possint.

IV. *Modernismus.*

140. Modernismus stricte loquendo est status mentalis ratione cuius quis paratus est admittere doctrinas vulgares iisque Religionem Christianam adaptare.

141. *Præcursores Modernismi.*

Agnosticismus. Cognoscere rerum essentias est a mente humana alienum.

Positivismus. Intellectus humanus cognoscit tantummodo conditiones sub quibus res agunt.

Monismus. Mundana omnia lege ferrea a statu simpliciore ad statum complexiorem procedunt.

Subjectivismus. Valor objectivus conceptuum intellectus humani est incognoscibilis.

Kant. Ratio humana speculativa, seu pura, ad cognoscenda phaenomena sensibilia coarctatur, quare demonstrare existentiam Dei divinaeque revelationis necnon animae libertatem et immortalitatem vires frustra impendit. Ratio autem practica, seu voluntas, munere suo fungi nequit, nisi Deum existere et animam humanam esse immortalem liberamque *fide* affirmetur. Porro religio agnoscit mandata rationis practicae ac si essent divina estque naturalis; dogmata tamen nonnisi veritate symbolica fruuntur, v. g., dogma peccati originalis pugnam, quae inter voluntatem superiorem et inferiorem geritur, allegorice tantum edocet. (Tanquerey, *Additamenta ad Synopsis Theologiae*, pp. lvi, lvii.)

Sentimentalismus. Homines nihil aliud quam sensus suos cognoscunt.

Schleiermacher. Religio non est systema dogmaticum, nec est codex ethicus: est autem conscientia propriae relationis ad Infinitum, sensus dependentiae, quem ipsum Infinitum in voluntate humana excitat.

Sabatier. Religio est communicatio cum Ente Supremo atque ex sensu dependentiae oritur. Hic autem sensus, qua humanus est *fides*, qua a Deo excitatus *revelatio divina* nuncupatur. Quo igitur divitior est contactus affectivus cum caelo eo major est revelatio coelestis. Affectus porro religiosi plus minusve formulis intellectualibus, quae tamen nec veritati respondent nec perennem evolutionis processum fugiunt, expressi, si ab Ecclesia approbantur, fiunt dogmata. (Tanquerey, *Additamenta ad Synopsis Theologiae*, pp. lix-lxi; Sabatier, *The Religions of Authority and the Religion of the Spirit*, pp. 225-379.)

Ritschl. Verbis Christianis, quae traditio saeculorum magna cum reverentia usurpavit, novae significationes sunt tribuendae.

Pantheismus. Deus et homo unum sunt.

Pragmatismus. Omnis veritas religiosa est prorsus relativa. Itaque id solum est verum, quod indigentis humanis nunc existentibus solamen affert.

Crisis Altior Scripturæ. Nullam indolem supernaturalem documentis Christifidelium inspiratis concedit. Negat Jesu divinitatem, sapientiam, miracula, resurrectionem, Ecclesiæ quoque divinam constitutionem et auctoritatem; adscribit originem dogmatis Christiani pietismo idque symbolice interpretatur; perverse intelligit fidem, inspirationem, revelationem, traditionem; nulli doctrinæ tribuit veritatem absolutam, omnem doctrinam evolutioni subiecit.

142. *Systema Modernisticum.*

Una cum Kant negat existentiam Dei esse demonstrabilem; una cum Kant asserit Deum existere, non autem propter postulata rationis practicæ, sed, ut tenent Sentimentales, ob exigentias experientiæ religiosæ. Etenim homo in se sentit indigentiam divini pullantem à subconscientia in conscientiam claram.

Sensus vero indigentiae divini atque etiam alii motus religiosi tam fidem quam revelationem divinam constituunt.

Modernista exprimit suas experientias religiosas per symbola doctrinalia perenniter modificanda et evolvenda, quæ tamen ab Ecclesia approbata evadunt dogmata.

Communicatione experientiarum individuae conscientiae inter se consociantur in conscientiam collectivam, ex qua necessario enascitur Ecclesia, cui competit dirigere conscientias isto vinculo communis experientiae colligatas.

Evangelia, quatenus supernaturalia enarrant, sunt solummodo symbolice et pragmatice vera. Ita resurrectio Jesu docet id, quod in nobis est divinum, non mori solamenque quam maximum cordibus nostris præbet.

Jesus erat merus homo, qui nihil supernaturale edidit. Fides autem vidit in eo quid divinum et tandem aliquando eum ita magnificavit atque transformavit ut Deus esse crederetur.

143. His enucleatis, constat Modernismum esse, uti docet Pius X., omnium hæresium collectum. (Denz.-Bann., l. c., n. 2105.)

MATERIA CRITICA

De Fontibus Christianis

Prolegomena

I. Catalogus Testium.

- 144. A. *Testes Apostolici:*** an. 155-189, edidit catalogos episcoporum.
Doctrina Duodecim Apostolorum, an. 80-100.
Epistola Barnabæ, an. 69-131.
Clemens Romanus, Papa, an. 90-99.
Ignatius, Episcopus Antiochenus, an. 96-117.
Polycarpus, discipulus Joannis Apostoli, Episcopus Smyrnenensis, ob. an. 155, 156, valde senex.
Presbyteri, an. 110-130.
Papias, discipulus Joannis Apostoli, scripsit, an. 120-130.
Pastor Hermæ, an. 141-155.
Dionysius Corinthiacus, Episcopus, an. 166-173.
Athenagoras, fl. an. 176.
Claudius Apollinaris, Episcopus Hierapolitanus, an. 174.
Melito, Episcopus Sardensis, an. 175-180.
Theophilus Antiochenus, Episcopus, an. 181-190.
Irenæus, discipulus Polycarpi, Episcopus Lugdunensis, nat. circ. an. 115.
Caius, fl. an. 199-217.
Hippolytus, discipulus Irenæi, fl. an. 199-217.
Fragmentum Muratorianum, an. 170-200.
Epistola Ecclesiæ Viennensis et Lugdunensis, an. 177.
Polycrates, Episcopus Ephesus, fl. an. 197.
Apollonius, fl. an. 200.
Serapion, Episcopus Antiochenus, an. 190-210.
Homiliæ et Recognitiones Clementinæ, an. 300.
- 145. B. *Apologetæ:***
Secunda Epistola Clementis Romani, an. 125-140.
Quadratus, scripsit an. 125, 126.
Aristides, scripsit, an. 133-161.
Justinus, an. 100-166.
Epistola ad Diognetum, an. 150.
Martyrium Polycarpi, an. 156.
Versiones Scripturæ Latinæ et Syriacæ, an. 150.
Tatianus, discipulus Justinii, scripsit Diatessaron an. 170.
Hegesippus, habitavit Romæ

146. C. Testes Latini:
 Minucius Felix, scripsit, an. 180.
 Tertullianus, nat. an. 150-160.
 Cyprianus, Episcopus Carthaginensis, an. 200-258.
 Hieronymus, ob. an. 420.

147. D. Testes Græci:
 Pantænus, Scholæ Alexandrinæ fundator, ob. an. circ. 200.
 Clemens Alexandrinus, discipulus Pantæni, nat. an. circ. 150.
 Origenes, discipulus Clementis Alexandrini, nat. circ. an. 185.
 Dionysius Alexandrinus, discipulus Origenis, Episcopus, fl. an. 233.

Eusebius, Episcopus Cæsareensis, nat. an. 265, scripsit Historiam Ecclesiasticam.

148. E. Documenta Apocrypha:
 Evangelium Hebræorum, an. 60-100.
 Evangelium Petri, an. 115-130.

Testamenta Patriarchum, an. 70-135.
 Partes Protoevangelii Jacobi, an. 150.
 Odæ Salomonis, an. 100.
 Acta Joannis, an. 150-180.
 Acta Petri, an. 200.

149. F. Hæretici:
Primo Sæculo: Simon Magus, Cerinthus, Naaseni, Ebionitæ, Docetæ.
Secundo Sæculo: Severiani, Manichæi, Marcion, Carpocrates, Basilides, Valentinus, Ptolemæus, Heracleon, Theodotus.

150. G. Scriptores Profani:
 Flavius Josephus.
 Plinius.
 Tacitus.
 Celsus.
 Suetonius.
 Flavius Vopiscus.
 Dio Cassius.
 Antiquæ Inscriptiones.

II. Canones Historici.

151. Conclusiones historicæ argumentis externis, implicitis, internis, negativis atque etiam hypothesibus, quas eruditi construunt, fulciuntur.

152. *Argumentum externum* deducitur ex complexu testium, qui, tamen, si aut non sunt sinceri, aut facta cognoscere non poterant, aut a ratione, cum testantur, aberrant, fide digni non censentur.

153. Testes, qui *substantialiter* concordant, licet *accidentaliter* inter se non cohæreant, auctoritate non destituuntur. Pari

etiam jure documenta, quæ nonnulla minutissima haud recte referunt, non eo ipso fide in cæteris quoque rebus indigna sunt judicanda.

154. Adversus argumentum historicum, quod revera super testimonium publicum, concordans, rationabile testium a se invicem independentium et bene notorum ædificatur, singulorum errores fallibilitasque humana frustra urgentur.

155. *Argumentum implicitum* libri cujusdam ætatem et auctoritatem documentis cœvis definit. Ita, exempli gratia, Epistola Clementis Romani Evangelii Primi, quatenus ab ipso dependet factaque viva voce tradita enarrat, tam antiquitatem quam veritatem comprobat.

156. *Argumentum internum* ex ipso documento, cujus valor historicus sub judice est, desumitur. Quærit enim ex ipso documento, quando et a quo conscriptum sit, et an auctor ejus a nescio quo animo fingendi immunis fuerit. Hic autem investigandi modus sæpe sæpius est aut dux cæcus aut testis vacillans.

157. *Argumentum negativum* est destructivum potiusquam constructivum: nam pro scopo habet ea narrata respuere de quibus testes cœvi silent. Argumentatio in silentio cœvorum fundata rarissime valet. Scriptores enim multa facta narranda sæpenumero prætermittunt, quia ea vel ignorant, vel bene nota esse supponunt, vel saltem hic et nunc scribenda non esse judicant.

158. *Institutio Hypothesium*. Licitum sane est ad conjecturam recurrere qua, res, quæ referantur, explicentur, aut eas, quæ desint, suppleantur, dummodo tamen quis testimonium vere historicum non respuat, aut narrata veridica non detorqueat, aut factis, quæ reapse evenerint, non contradicat. Institutio hypothesium non raro est dux cæca et insana.

III. Argumenta Externa, Quatenus Fontes Christianos Spectant.

159. A. *Ex Ecclesia Africana:*

Tertullianus. Natus circa annum 150-160. Quamvis in hæresim anno 206 inclinaret, tamen Montanista evasit nonnisi post annum 231. Erat rhetor et probabiliter causidicus. Multos libros edidit inter quos scripta ejus adversus Marcionem eminent.

Testimonium Tertulliani:

“Denique nobis fidem ex apostolis Joannes et Matthæus insinuant, ex apostolicis Lucas et Marcus instaurant.” (*Adv. Marc. lib. 4, c. 2.*) “Eadem auctoritas ecclesiarum apostolicarum ceteris quoque patrociniabitur evangelii. . . . Joannis dico et Matthæi, licet et Marcus quod edidit Petri affirmetur, ejus interpretres Marcus. Nam et Lucæ digestum Pauli adscribere solent.” (*Ibid., c. 5.*) Auctor Evangelii Quarti est discipulus Jesu dilectus. (*De Præsc., cc. 22, 36; De Anima, c. 50; Adv. Marc. lib. 3, c. 8, n. 24.*) “Porro, cum in eodem commentario Lucæ (Actibus Apostolorum) et tertia hora orationis demonstretur, sub qua Spiritu Sancto initiati pro ebriis habebantur; et sexta qua Petrus ascendit ad superiora.” (*De Jejuniis, c. 10.*)

160. B. Ex Ecclesia Smyrnensi, Romana, Lugdunensi:

Irenæus. Natus Smyrnis an. circ. 115, adolescens Polycarpum et Presbyteros Apostolicos audivit. Docebat Romæ an. circ. 155, at post mortem Pothini in ejus locum suffectus est Episcopus Lugdunensis.

Testimonium Irenæi:

“Ita Matthæus in Hebræis ipsorum lingua scripturam edidit evangelii. . . . Marcus, discipulus et interpretres Petri, et quæ a Petro annuntiata erant per scripta nobis tradidit. Et Lucas autem, seetator Pauli, quod ab illo prædicabatur evangelium in libro condidit. Postea et Joannes, discipulus Domini, qui et supra ejus pectus recumbebat, et ipse edidit evangelium Ephesi in Asia com-morans.” (*Adv. Hær. lib. 3, c. 1, n. 1; Euseb. H. E. lib. 5, c. 8.*) Discipulus Domini dilectus erat Joannes Apostolus. (*Adv. Hær. lib. 1, c. 9, nn. 2, 3, lib. 2, c. 22, n. 5; Euseb. H. E. lib. 5, c. 24.*) “Quoniam is Lucas inseparabilis fuit a Paulo, et cooperarius ejus in evangelio, ipse facit manifestum. . . . Separatis enim, inquit, a Paulo, et Barnaba. . . . et cum navigassent Cyprum, ‘et nos venimus in Troadem’ Omnibus his cum adesset Lucas, diligenter conscripsit ea, uti neque mendax, neque elatus depre-hendi possit. . . .” (*Adv. Hær. lib. 3, c. 14, n. 1.*) “Si quis igitur diligenter ex Actibus Apostolorum scrutetur tempus, de quo scriptum est, ‘Ascendi Hierosolymam’ propter prædictam quæ-s-tionem, inveniet eos, qui prædicti sunt a Paulo, annos concurrentes. Sic est consonans, et velut eadem tam Pauli annuntiatio, quam et Lucæ de apostolis testificatio.” (*Adv. Hær. lib. 3, c. 13, n. 3.*)

161. C. Ex Ecclesia Antiochena:

Theophilus Antiochenus. Episcopus annis circiter 181-190. Scripsit tres epistolas, quarum una hodie conservatur.

Testimonium Theophili Antiocheni:

“Hæc nos docent Scripturæ Sanctæ, et quotquot afflati fuere, inter quos Joannes dicit: In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum.” (*Ad Autolycum*, lib. 2, n. 22.)

162. D. Ex Ecclesia Hierapolitana:

Papias. Discipulus Joannis Apostoli, Episcopus. Scripsit Exegesim Oraculorum Domini.

Testimonium Papiæ:

“Aiebat etiam presbyter ille: Marcus, Petri interpres, quæcunque memoriæ mandaverat, diligenter perscripsit, non tamen ordine, quæ a Domino aut gesta aut dicta fuerant. Neque enim ipse Dominum audierat aut sectatus fuerat unquam. Sed cum Petro, ut dixi, postea versatus est, qui pro audientium utilitate, non vero ut sermonum Domini historiam contexeret, evangelium prædicabat. Quocirca nihil peccavit Marcus, qui nonnulla ita scripsit, prout ipse memoria repetebat. Id quippe unum studebat, ut ne quid eorum quæ audierat prætermitteret, aut ne quid falsi iis affingeret. . . . Matthæus quidem hebraico sermone divina scripsit oracula, interpretatus est autem unusquisque illa, prout potuit.” (*Euseb. H. E.* lib. 3, c. 39.)

163. E. Ex Ecclesia Romana:

Fragmentum Muratorianum. Documentum inventum in Bibliotheca Ambrosiana Mediolani a Muratori. Conscriptum sæculo sexto est exemplar fidele manuscriptorum antiquioris, quod sæculo secundo exaratum nomina librorum sacrorum conservavit.

Testimonium Fragmenti Muratoriani:

“Quibus tamen interfuit et ita posuit, tertium evangelii librum secundum lucan, lucas iste medicus post ascensum Christi, cum eum paulus quasi sit juris studiosum secundum adsumisset nomine suo ex opinione scripsit, dominum tamen nec ipse vidit in carne, et idem prout assequi potuit ita ab nativitate Johannis incipit dicere. . . . acta autem omnium apostolorum sub uno libro scripta sunt, lucas optime theofile comprehendit, quia sub ejus præsentia singula gerebantur. Quarti evangeliorum Johannis ex discipulis. . . . Quid ergo mirum si Johannes tam constanter

singula etiam in epistolis suis proferat, dicens in semetipsum: 'Quæ vidimus oculis nostris et auribus audivimus et manus nostræ palpaverunt, hæc scripsimus vobis': sic enim non solum visorem se et auditorem, sed et scriptorem omnium mirabilium Domini per ordinem profitetur." (De Journal, *Enchiridion Patristicum*, n. 268.)

Justinus. Natus est circa annum 100, conversus ad Religionem Christianam anno ferme 133. Scripsit duas Apologias et Dialogum cum Tryphone.

Testimonium Justin:

Justinus cognovit apostolorum commentaria, quæ vocabantur evangelia, eaque in conventibus Christianis legi testatur. (1 *Apol.* c. 67.) Laudat "commentaria apostolorum" (1 *Apol.* cc. 66, 67, *Dial.* cc. 100, 101, 102, 103, 104, 106), "commentaria apostolorum, quæ vocantur evangelia" (1 *Apol.* c. 66), "commentaria apostolorum et eorum sociorum" (*Dial.* c. 103), "commentaria Petri" (*Dial.* c. 106); porro argumentum desumit "ex iis qui commemorant omnia de Jesu Christo quem credimus" (1 *Apol.* c. 33), et approbat id quod "scripserunt apostoli" (*Dial.* c. 88), et est "scriptum in evangelio" (*Dial.* c. 100).

Hermas. Frater Pii I. Edidit collectionem Visionum, Præceptorum, Similitudinum, quam titulo Pastoris insignivit.

Testimonium Hermæ:

"Et quoniam super subsellium vidisti (adolescentulam pulchram) sedentem, fortis positio, quia quatuor pedes habet subsellium et fortiter stat." (*Vis.* III, c. 13, n. 1.) In *Sim.* IX, c. 15, n. 4 lapides, quibus turris quædam symbolica fundatur, numerantur 10, 25, 35, 40. At decades numerorum 25 et 35 græce scribuntur κ' et λ', numeri vero 10 et 40 ι' et μ'; porro κ' designat Petrum, Kephā (Evangelium Marci), λ' Lucam, μ' Matthæum, ι' Joannem.

164. F. Ex Ecclesia Alexandrina:

Clemens Alexandrinus. Natus Athenis anno circ. 150. Erat caput Scholæ Alexandrinæ primus post Pantænū. Scripsit Pædagogica, Stromata, Hypotyposes, Quis Dives Salvetur?

Testimonium Clementis Alexandrini:

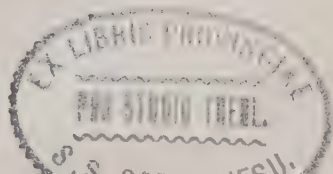
Testante Eusebio, Clemens Alexandrinus in Hypotyposeon libris asserit documenta evangelica genealogias proferentia esse

antiquiora quam evangelia Joannis et Marci, interpretis Petri. (*H. E.* lib. 6, c. 14.) “In evangelio secundum Lucam ita scriptum est, Anno quinto decimo Tiberii Cæsaris. . . . In evangelio secundum Matthæum, genealogia ab Abraha ad Mariam, matrem Domini.” (*Strom.* lib. 1, c. 21, vers. fin., cf. *Lc.* III, 1, *Mt.* I.) “Et Joannes Apostolus: Deum nemo vidit unquam.” (*Strom.* lib. 5, c. 12, ad fin., cf. *Jo.* I, 18.) “Joannes omnium postremus, cum vidisset in aliorum evangeliiis ea, quæ ad corpus Christi pertinent, tradita esse, divino spiritu afflatus spirituale . . . evangelium conscripsit.” (Euseb. *H. E.* lib. 6, c. 14; cf. *Pædagog.* lib. 1, c. 6, med., *Excerpta ex Scriptis Theodoti*, VI, XLI, *Quis Dives Salvetur?* XLII, init.) “Restat utique . . . , quomodo Lucas in Actibus Apostolorum Paulum dicere commemorat: Viri Athenienses . . . ; præteriens et contemplans quæ colitis simulacra, inveni et etiam altare, in qua scriptum erat, Ignoto Deo.” (*Strom.* lib. 5, c. 12, ad fin.)

Origenes. Natus anno circ. 185, mortuus anno 253. Erat discipulus Clementis Alexandrini, et post eum factus est Scholæ Alexandrinæ caput. Inter alia scripsit octo libros contra Celsum, et ob labores exegeticos celeberrimus exstabat.

Testimonium Origenis:

“Quatuor tantum evangelia sunt probata e quibus sub persona Domini et salvatoris nostri proferenda sunt dogmata.” (*In Luc.* hom. 1.) “Sacerdotali tuba primus in evangelio suo Matthæus increpuit; Marcus quoque, Lucas et Joannes suis singulis tubis sacerdotalibus cecinerunt.” (*In Lib. Jesu Nave* hom. 7, n. 1.) “Sicut ex traditione accepi de quatuor evangeliiis, quæ sola in universa Dei Ecclesia, quæ sub cælo est, citra controversiam admittuntur: primum scilicet evangelium scriptum esse a Matthæo, prius quidem publicano, postea vero apostolo Jesu Christi, qui illud hebraico sermone conscriptum judæis ad fidem conversis publicavit: secundum vero secundum Marcum, qui prout Petrus ipsi exposuerat, fecit . . . et tertium secundum Lucam, quod a Paulo commendatur evangelium, in gratiam gentium conscriptum; postremum vero secundum Joannem.” (*In Mt. Com.* tom. 1, frag. conservatum ab Eusebio, *H. E.* lib. 6, c. 25.) “Audeamus igitur dicere primitias Scripturarum omnium evangelium esse; evangeliorum vero primitias, evangelium a Joanne traditum; cujus sensum nemo percipere potest, nisi qui supra pectus Jesu recubuerit, vel acceperit a Jesu Mariam, quæ etiam ipsius mater fiat.” (*Com. in Jo.*

tom. 1, n. 6.) Joannes autem erat filius Zebedæi (*ibid.* n. 14). “Judas Galilæus, teste Luca in Actibus Apostolorum (V, 36, 37), voluit haberi aliquis et ante illum Theodas.” (*C. Cels.* lib. 6, n. 11.)

IV. Argumenta Implicita, Quatenus Fontes Christianos Spectant.

165. *Hæretici:*

Simon Magus Evangelio secundum Matthæum usus est.

Ebionitæ tum Primum Evangelium tum Actus Apostolorum præ manibus habebant.

Docetæ et secta quædam *anonyma* Evangelium secundum Marcum haud ignoraverunt. (*Iren. Adv. Hær.* lib. 3, c. 11, n. 7.)

Naaseni Evangelium Primum et Secundum cognoverunt.

Basilides Evangelia Matthæi, Lucæ, Joannis comperta habuit.

Marcion Evangelia Matthæi et Lucæ item et Actus Apostolorum perpendit.

Carpocrates Evangelium Primum perlustravit.

Valentiniani omni instrumento evangelico abusi sunt.

Alogi Quartum Evangelium Cerintho tribuebant.

Manichæi et *Severiani* Actus Apostolorum noverunt.

166. *Documenta:*

Vetus Versio Latina comprehendit quatuor Evangelia et Actus Apostolorum. Manuscripta autem *Veteris Versionis Syriacæ*, quæ hodie, exstant, Evangelia tantum continent.

Tatiani Diatessaron, prouti nunc conservatur, complectitur, 50 per cent. Secundi, 66 per cent. Tertii, 75.5 per cent. Primi, 96 per cent. Quarti Evangelii.

167. *Scriptores Antiqui:*

Evangelio Primo usi sunt auctores Doctrinæ Duodecim Apostolorum et Epistolæ Barnabæ, Clemens Romanus, Ignatius, Polycarpus, Hermas, Justinus, Celsus ethnicus.

Evangelium Secundum inspiravit Ignatium, Hermam, Justinum.

Evangelium Tertium inserviit auctori Doctrinæ Duodecim Apostolorum, Clementi Romano, scriptori Epistolæ Ecclesiæ Vienneensis et Lugdunensis, Justino, Celso ethnico.

Evangelium Quartum sapiunt Doctrina Duodecim Apostolorum, Epistola Barnabæ, Ignatius, Polycarpus, Pastor Hermæ, Justinus, Tatianus, Epistola Ecclesiæ Viennensis et Lugdunensis, Claudius Apollinaris, Homiliæ Clementinæ, Celsus ethnicus.

Actus Apostolorum adhibiti sunt ab auctore Epistolæ Barnabæ, Clemente Romano, Ignatio, Polycarpo, Herma, Justino, Polyrate, scriptore Homiliarum Clementinarum, Luciano ethnico.

168. *Scripta Apocrypha:*

Apocrypha sunt scripta incertorum auctorum, titulo vel argumento Sacris Scripturis cognata, iisque similem auctoritatem olim apud aliquos naeta, sed ab Ecclesia in canonem non admissa. (Szekely, *Bibliotheca Apocrypha*, p. 1.)

Evangelium Hebræorum ab Evangelio Primo non multum distulit.

Auctor *Evangelii Petri* Evangelia Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis, et Actus Apostolorum novit.

Testamenta Patriarchum Evangelia Matthæi, Lucæ, Joannis, et Actus Apostolorum sapiunt.

Scriptor *Protoevangelii Jacobi* secutus est Primum Evangelium.

Acta Petri et *Acta Joannis* a Quarto Evangelio dependent.

Acta Pauli et Theclæ Actibus Apostolorum nituntur.

V. Principia Critica Antiquitatis Christianæ.

169. Unicum veritatis criterium, quod Ecclesiæ scriptoribus inserviebat, erat traditio apostolica:

Clemens Romanus: "Quare inanes et vanas curas reliquamus, et ad gloriosam et venerandam traditionis nostræ regulam veniamus." (1 Cor. VII, 2.)

Polycarpus: "Ideo relinquentes vanitatem multorum et falsas doctrinas, ad traditam nobis ab initio doctrinam revertamur." (*Epist. ad Philipp.* VII.)

Ignatius: "Studete igitur confirmari in doctrinis Christi et apostolorum." (*Epist. ad Magn.* XIII.)

Tertullianus: "In summa, si constat id verius quod prius, id prius quod (ab initio), et id ab initio quod ab apostolis, pariter

utique constabit id esse ab apostolis traditum, quod ab ecclesiis apostolicis fuerit sacrosanctum. . . . Habemus et Joannis alumnas ecclesias.” (*Adv. Marc.* lib. 4, c. 5.) “Ego meum dico verum, Marcion suum. . . . Quis inter nos determinabit nisi temporis ratio, ei præscribens auctoritatem, quod antiquius reperietur, et ei præjudicans vitiationem, quod posterius revincetur” (*ibid.* c. 4). “Ceterum, si quæ audent interserere se ætati apostolicæ, ut ideo videantur ab apostolis traditæ, quia sub apostolis fuerunt, possumus dicere: Edant ergo origines ecclesiarum suarum; evolvant ordinem episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille episcopus aliquem ex apostolis, vel apostolicis viris, qui tamen cum apostolis perseveraverit, habuerit auctorem et antecessorem.” (*De Præscript. Hæreticorum*, c. 32.)

Irenæus: “Traditionem itaque apostolorum in toto mundo manifestatam in omni ecclesia adest respicere omnibus qui vera velint videre; et habemus adnumerare eos qui ab apostolis instituti sunt episcopi; et successores eorum usque ad nos, qui nihil tale docuerunt.” (*Adv. Hær.* lib. 3, c. 3, n. 1.) “Et Polycarpus autem non solum ab apostolis edoctus, et conversatus cum multis, qui Dominum nostrum viderunt, sed etiam ab apostolis in Asia, in ea quæ est Smyrnis ecclesia, constitutus episcopus, quem et nos vidimus in prima nostra ætate (multum enim perseveravit et valde senex gloriosissime et nobilissime martyrium faciens exivit de hac vita), hæc docuit semper quæ ab apostolis didicerat, et sola sunt vera. Testimonium his perhibent quæ sunt in Asia ecclesiæ omnes, et qui usque nunc successerunt Polycarpo.” (*Adv. Hær.* lib. 3, c. 3, n. 4.)

Clemens Alexandrinus: “Primum quidem in nobis traditis quatuor evangeliis non habemus hoc dictum.” (*Strom.* lib. 3, c. 13.)

Origenes: “Cum multi sint qui se putant sentire quæ Christi sunt, et nonnulli eorum diversa a prioribus sentiant, servetur vero ecclesiastica prædicatio per successionis ordinem ab apostolis tradita et usque nunc in ecclesiis permanens, illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab ecclesiastica et apostolica discordat traditione.” (*Periarchon*, lib. 1, præf. n. 2.) “Sicut ex traditione accepi de quatuor evangeliis, quæ sola in universa Dei ecclesia, quæ sub cælo est, citra controversiam admittuntur.” (*In Mt.* tom. 1, cf. *Euseb. H. E.* lib. 6, c. 25.)

Papias: “Quodsi quis interdum mihi occurrebat, qui cum senioribus conversatus fuisset, dicta seniorum exquirebam: quid Andreas, quid Joannes, quid Petrus, quid Philippus, quid Thomas, quid Jacobus, quid Matthæus, quid ceteri Domini discipuli dicere soliti essent, quidnam Aristion et Joannes Presbyter prædicarent. Neque enim ex librorum lectione tantam me utilitatem capere posse existimabam, quantam ex hominum superstitum viva voce.” (Euseb. *H. E.* lib. 3, c. 39.)

VI. Praxis Critica Antiquitatis Christianae.

170. Ob defectum testificationis traditionalis clare probatæ omnia evangelia præter quatuor, et omnia acta præter Actus Apostolorum frustra acceptionem universalem petebant:

Tertullianus: “In Asia presbyterum, qui eam scripturam (Acta Pauli) construxit quasi titulo Pauli de suo cumulans, convictum atque confessum id se amore Pauli fecisse, loco decessisse.” (*De Baptismo*, c. 17.)

Irenæus: “(Marcion) id quod est secundum Lucam evangelium circumcidens, et omnia quæ sunt de Domini generatione conscripta auferens, et de doctrina sermonum Domini multa auferens, in quibus manifestissime conditorem hujus universitatis suum Patrem confitens Dominus conscriptus est, semetipsum esse veraciorem, quam hi qui evangelium tradiderunt, apostoli, suasit suis, non evangelium sed particulam evangelii tradens iis.” (*Adv. Hær.* lib. 1, c. 27, n. 2, cf. *Tertull. Adv. Marc.* lib. 4, cc. 4, 5.)

Clemens Alexandrinus: “Primum quidem, in nobis traditis quatuor evangelii non habemus hoc dictum, sed in eo quod est secundum Egyptios.” (*Strom.* lib. 3, c. 13.)

Origenes: “Ecclesia quatuor habet evangelia, hæreses plurima: e quibus quoddam scribitur secundum Ægyptios, aliud juxta duodecim apostolos. Ausus fuit et Basilides scribere evangelium, et suo illud nomine titolare. Multi conati sunt scribere, et multi conati sunt ordinare. Quatuor tantum evangelia sunt probata. . . . Scio quoddam evangelium, quod appellatur secundum Thomam, et juxta Matthiam, et plura alia legimus, ne quid ignorare videremur, propter eos qui se putant aliquid scire si ista cognoverint. Sed in his omnibus nihil aliud probamus nisi quod Ecclesia, id est quatuor tantum evangelia recipienda.” (*In Luc.* hom. 1.)

Serapion: “Nos enim, fratres, et Petrum et reliquos apostolos perinde ac Christum ipsum suscepimus. Sed quæ nomen illorum falso inscriptum præferunt, ea nos utpote gnari et periti repudiamus, quippe qui compertum habeamus ea nos a majoribus minime accepisse.” (Euseb. *H. E.* lib. 6, c. 12.)

Eusebius hæc de apocryphis profert: “Quos quidem libros nullus unquam, qui continuata ab apostolis successione in ecclesia docuit, in scriptis suis commemorare dignatus est.” (*H. E.* lib. 3, c. 25.)

Disputatio Prima

De Genuinitate Fontium Christianorum

THESIS SEPTIMA

Evangelium Primum, seu Evangelium secundum Matthæum, ætate Apostolica a Matthæo Apostolo conscriptum est.

Pars Prima: Evangelium Primum, seu Evangelium secundum Matthæum, ætate Apostolica conscriptum est.

171. Evangelium est bonus nuntius salutis Messianicæ, quam Jesus Nazarenus prædicavit.

172. *Evangelium Primum.* Evangelium illud, quod editiones Scripturæ modernæ primo in loco ponunt.

173. *Evangelium secundum Matthæum.* Evangelium illud, quod editiones Scripturæ modernæ ita vocant.

174. Agitur de *genuinitate* Evangelii Primi. *Genuinitas* autem libri cujusdam in eo stat quod revera debetur auctori, cujus nomen præ se fert, aut saltem ætati cui attribuitur. Pars Prima genuinitatem juxta alteram, Pars vero Secunda juxta priorem significationem spectat.

175. *Ætas Apostolica* ab anno 33 usque ad annum circiter 100 perduravit.

176. *Sententiæ de tempore quo Primum Evangelium editum est.*

Catholici: Editio Hebraica vel Aramaica, an. 40-50; editio Græca, an. circ. 60.

A catholici: Zahn, an. 62; Kübel, an. 63; Hastings, an. 68-70; Plummer, an. 68-80; Bunsen, Schenkel, Haweis, B. Weiss, Holstein, Harnack, an. circ. 70; Réville, Hilgenfeld, Köstlin, Hausrath, W. Brückner, Renan, an. 69-76; Jülicher, an. 81-95; Loisy, an. circ. 100; Davidson, an. 105; Volkmar, an. 110; Pfeiderer, an. 130-140.

177. Patet igitur Parti Primæ ferme neminem adversari.

178. Tandem bene attendendum est quid hic defendatur. Utique asseritur Primum Evangelium ætate Apostolica esse con-

scriptum. Nec tamen hic inquiritur an Primum Evangelium, prouti nunc exstet, contineat omne et solum id quod primitivus auctor ediderit.

Pars Secunda: Evangelium Primum, seu Evangelium secundum Matthæum, a Matthæo Apostolo conscriptum est.

179. *Auctor* est ille, qui aut scripsit totum aliquem librum, aut cui saltem tribuenda est pars ejus principalis et essentialis, illa nempe qua unum documentum ab alio specie distinguitur.

180. Matthæus esse auctor Evangelii Primi, prouti primitus editum est, asseritur. Postea autem primitivum scriptum cum modernis editionibus concordare probabitur.

181. *Apostolus* est unus ex duodecim, qui cum Jesu Nazareno sociati erant.

182. ADVERSARIJ:

Liberales docent Evangelium Primum esse opus cujusdam ignoti redactoris, qui ad unum librum faciendum conjunxit Evangelium Secundum cum collectione quadam oraculorum Domini; hanc autem collectionem Logia aut Q (ex voce Germanica Quelle, fons) denominant et, Loisy et Schmiedel extra chorum canentibus, Matthæo attribuunt.

183. *Nota.* Utraque pars est moraliter certa.

Thesis Probatur

184. *Pars Prima: Evangelium Primum, seu Evangelium secundum Matthæum, ætate Apostolica conscriptum est.*

Ex Argumento Historico Implicito:

(a) Primo Evangelio usi sunt hæretici antiquissimi: Simon Magus, Ebionitæ, Naaseni, Cerinthus, Marcion, Basilides, Carpocrates, Valentinus.

(b) A Primo Evangelio dependent Evangelium Hebræorum, Evangelium Petri, Testamenta Patriarchum, Protoevangelium Jacobi.

(c) Primum Evangelium sapiunt Doctrina Duodecim Apostolorum, Epistola Barnabæ, Clemens Romanus, Ignatius, Polycarpus, Pastor Hermæ, Justinus, Celsus ethnicus.

(d) Primum Evangelium conservant Diatessaron Tatiani necnon Versiones Antiquæ Latinæ et Syriacæ.

185. *Pars Secunda: Evangelium Primum, seu Evangelium secundum Matthæum, a Matthæo Apostolo conscriptum est.*

A. Ex Argumento Historico Externo:

I. Factum Testimoniū:

Evangelium Primum a Matthæo Apostolo conscriptum esse testantur Tertullianus, Irenæus, Papias, Pastor Hermæ, Clemens Alexandrinus, Origenes.

II. Valor Historicus Testimoniū:

(a) Testimonium allatum est publicum:

Ex testibus laudatis Irenæus et Papias erant episcopi, Clemens Alexandrinus et Origenes Scholæ Alexandrinæ præsides, Tertullianus primo dux fidelis, deinde hæreticus; Hermas vero in bonum commune Pastorem edidit.

(b) Testimonium allatum est universale:

Tertullianus: "Dico itaque apud illas, nec solas jam apostolicas, sed apud universas, quæ illis de societate sacramenti confederantur, id evangelium Lucæ ab initio editionis suæ stare. . . . Eadem auctoritas ecclesiarum apostolicarum ceteris quoque patrocinabitur evangelis." (*Adv. Marc. lib. 4, c. 5.*)

Origenes: "Sicut ex traditione accepi de quatuor evangelis quæ sola in universa Dei ecclesia quæ sub cælo est citra controversiam admittuntur." (*Com. in Mt. tom. 1, Euseb. H. E. lib. 6, c. 25.*)

Tam Irenæus quam Tertullianus traditionem Ecclesiæ universæ compertam habebat.

(c) Testes cum ipsa ætate Apostolica connectuntur:

Tertullianus, natus anno circiter 150, traditiones Romanas, Africanas, quin etiam totius mundi Christiani exponit.

Irenæus erat discipulus Presbyterorum, imo etiam Polycarpi, qui ipse Joannem Apostolum audierat.

Papias, Episcopus Hierapolitanus, a Joanne Apostolo edoctus est.

Hermas erat frater Pii I., Papæ.

Clemens Alexandrinus erat discipulus Pantæni, qui porro Scholam Alexandrinam instituit.

Origenes Clementem Alexandrinum audit.

(d) Testimonium allatum solidis principiis nititur:

Unicum enim criterium veritatis, quod testes admittebant, erat traditio Apostolica. Cf. Proleg. V, n. 169.

(e) *Testes inter judicandum optimo criterio regebantur:*

Etenim ob defectum testificationis traditionalis clare probatæ omnia evangelia præter quatuor et omnia acta præter Actus Apostolorum irritò conatu acceptationem universalem petebant. Cf. Proleg. VI, n. 170.

B. Ex Argumento Historico Interno:

(a) Auctor Primi Evangelii Judæo-Christianum se prodit: Ex una enim parte quam maximam reverentiam erga Legem Veterem exhibet atque sive per se sive per alios Vetus Testamentum plusquam septuagies allegat; ex altera autem parte traditiones humanas Phariseorum reprobatur et Messiam jam venisse asserit.

(b) Auctor in gratiam Judæorum scripsit: Ostendit enim prophetias Messianicas in Jesu Nazareno esse impletas et mores geographiamque Palæstinæ describere aut explicare prætermittit.

Difficultates

186. Contra Partem Primam:

1. Commentaria Apostolorum a Justino laudata jure censentur esse Evangelium Petri, Evangelium Hebræorum, Evangelium Thomæ, Protoevangelium Jacobi.

R. Extra controversiam est Commentaria Apostolorum esse Evangelia Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis. (Stanton, *The Gospels as Historical Documents*, I, pp. 86, 129). Hoc in tuto posito, admittitur Justinus Acta Pilati (*1 Apol.* c. 35), non vero documenta apocrypha, inter scribendum adhibuisse. Cf. Jacquier, *Le Nouveau Testament dans l'Église Chrétienne*, I, p. 117.

2. At Justinus Novum Testamentum ad litteram non citat.

R. Citationes Scripturasticæ apud Justinum inventæ tot et tales sunt quales manifestent non tantum unde deriventur sed etiam naturam manuscriptorum, quæ ipse præ manibus habuerit.

3. Diatessaron Tatiani nihil aliud erat nisi Evangelium secundum Hebræos. Ita enim testatur Epiphanius (an. 394).

R. Hæc scripsit Epiphanius: "Ferunt opus illud quod ex iv evangeliiis contextum est, quodque secundum Hebræos nonnulli vocant." (*Hær.* XXXVI vel XLVI, 1.)

4. Victor Capuanus (an. 545) nomine Diapente opus Tatiani cognovit.

R. Ita testatur Victor: "Ex historia ejus (Eusebii) comperi

quod Tatianus ex quatuor evangeliis compaginaverit Evangelium cui titulum Diapente imposuit." (*Præf. in Evang. Harmon. Ammonii*, Migne, P. L. LXVIII, col. 253; cf. Euseb. *H. E.* lib. 4, c. 29.)

187. *Contra Partem Secundam:*

A. *Contra Factum Testimonii:*

5. Papias testatur Matthæum Logia Domini scripsisse. Nomen autem Logia collectionem tantum oraculorum designat ideoque Primum Evangelium non respicit.

R. Logia significant oracula inspirata, quæ tum discursus tum res gestas enarrant. Cf. Rom. III, 2, Heb. V, 12, Clem. Rom. LIII, Iren. Adv. Haer. lib. 1, c. 8, n. 2.

6. Ast, cum scripsit Papias, nemo existimabat Novum Testamentum esse inspiratum.

R. *Negatur.* Cf. 2 Pet. III, 15, 16, Epist. Barn. IV, 14, Justin. 1 Apol. cc. 66, 67.

7. Titulus operis Papiæ hic est: Exegesis Oraculorum Dominicorum. At exegesis tantummodo dicta respicit.

R. *Minor negatur.*

8. Scriptum Matthæi, quod Papias laudat, tunc temporis in linguam græcam versum non erat: nam, "interpretatus est autem unusquisque illa, prout potuit." *Atqui* Evangelium Primum jam, antequam Papias scripsit, græce editum fuerat.

R. Dicta Papiæ eventus jam præteritos spectant.

9. Attamen Papias scriptum Matthæi operi Marci diserte opponit: hoc enim non erat syntaxis oraculorum, sed narratio dictorum et rerum gestarum.

R. Papias nullatenus Matthæum Marco opponit, sed tantum explicat cur hic ordinem non sequatur.*

B. *Contra Valorem Testimonii:*

10. Testes erant viri ecclesiastici.

R. Concordia testium a se invicem independentium in dubium non est vocanda.

11. Marcion solummodo Evangelium Tertium et Actus Apostolorum recepit.

R. Cæterorum fontium Christianorum auctoritatem, non vero genuinitatem rejecit.

12. Papias non est fide dignus. Reprobatur enim ab Eusebio. (*H. E.* lib. 2, c. 39, nn. 11-13.)

R. Papias exegeta, non autem testis, reprobatur.

13. In Epistola ad Florinum sic scripsit Irenæus: "Vidi, enim, te, cum adhuc puer essem, in inferiore Asia apud Polycarpum." (*Euseb. H. E.* lib. 5, c. 20.) *Ergo*, Testimonium Irenæi ad testimonium pueri reducitur.

R. Ad Antec. Puer apud Irenæum designat adolescentem: ipse enim dicit Jesum triginta annos natum fuisse juvenem et distinguit infantes, parvulos, pueros, juvenes, seniores. (*Adv. Hær.* lib. 2, c. 22, nn. 4, 5.)

Ad. Cons. Irenæus non tantum Polycarpum sed etiam presbyteros Asiaticos, Romanos, Gallicos cognovit.

14. Irenæus et Papias erant Chiliastæ.

R. Exegetice, non autem historice, erraverunt.

15. Testantibus Papiæ, Irenæo, Origene, Primum Evangelium hebraice editum est. Hoc vero est falsum. Siquidem Evangelium illud græcis idiomatibus et lusibus vocabulorum abundat.

R. Argumentum nimis probat. Nam latina versio Evangelii Primi plures lusum vocabulorum habet quam textus græcus. Deinde ars vertendi postulat ut versiones sequantur indolem linguæ in quam textus primitivus vertatur. Cf. Maas, *The Gospel of St. Matthew*, pp. xxix-xxxii.

16. Clemens Alexandrinus Evangelium Tertium Secundo præcessisse erronee docet.

R. Conceditur. Nil tamen inde sequitur. Cf. nn. 153, 154,

17. Irenæus fretus testimonio presbyterorum Asiaticorum Jesum attigisse annum quinquagesimum enarrat.

R. Irenæus probabilissime errat. At nihil inde sequitur. Cf. nn. 153, 154.

18. Irenæus docet Evangelium Tertium scriptum esse secundum prædicationem Pauli. (*Adv. Hær.* lib. 3, c. 1, n. 1.) Auctor autem Evangelii Tertii se cum ipsis vitæ Dominicæ testibus conversatum esse profitetur. (*Lc.* I.)

R. Auctor Tertii Evangelii, pluribus testibus auditis, ordinavit narrata secundum prædicandi methodum, quam Paulus sequebatur.

19. Irenæus testatur Matthæum edidisse Evangelium "cum Petrus et Paulus Romæ evangelizarent et fundarent ecclesiam," Marcum autem scripsisse "post horum excessum." Hæc cum doceat, errat.

R. (a) Duplex est lectio textualis: "post horum excessum Marcus" vel "postquam Matthæus Evangelium edidit, Marcus."

(b) Incisum "cum Petrus et Paulus Romæ evangelizarent" græce redditur genitivo absoluto ideoque potest designare aut tempus quo Matthæus scripserit aut campum quo Petrus et Paulus laboraverint.

(c) "Excessum" mortem necessario non significat.

20. Testante Irenæo, Joannes Apostolus erat magister Papiæ. (*Adv. Hær.* lib. 5, cc. 33, n. 4.) Magister autem Papiæ erat Joannes quidam Presbyter. Rationes: (a) Papias a Joanne Apostolo Joannem Presbyterum distinguit eumque magistrum suum vocat; scribit enim, "Quodsi quis interdum mihi occurrebat qui cum senioribus conversatus fuisset, dicta seniorum exquirebam, quid Andreas . . . quid Joannes . . . quid ceteri Domini discipuli dicere soliti essent, quidnam Aristion et Joannes Presbyter, discipuli Domini, prædicarent"; (b) fama duos tumulos Joanni attribuit; (c) Dionysius Alexandrinus opinatus est Joannem quemdam Presbyterum edidisse Apocalypsim; (d) testante Eusebio, nonnulli duos viros nomine Joannis Ephesi habitasse affirmabant; (e) Papias Aristionem et Joannem Presbyterum sæpe laudat. Cf. Euseb. *H. E.* lib. 3, c. 39.

R. Interpretes Catholici generatim contendunt Joannem Apostolum et Joannem Presbyterum esse unum eundemque. Quodsi admittatur Apostolum a Presbytero distingui, non sequitur Irenæum errasse. Nam Papias ad summum nihil aliud affirmet nisi se testimonium Apostoli et Presbyteri, aliis mediantibus, interdum accepisse; in contextu autem immediate præcedente hæc docet, "Nec hæsitabo ea, quæ quondam a senioribus bene didici et bene memoriæ mandavi, interpretationibus interserere, affirmans de illis veritatem."

21. Evangelium Primum Secundo nititur. *Atqui* Matthæus, utpote testis ocularis, res narrandas ab alio Evangelista non desumeret.

R. Evangelium Primum sæpe easdam res ac Secundum narrat, nec tamen ab illo dependet.

22. Primum Evangelium non est scriptum testis ocularis; siquidem minus attendit ad minutias tradendas quam cætera Evangelia, imo locum, tempus, circumstantias Jesu oraculorum vage quidem tradit.

R. Scopus Evangelii Primi, ut legenti patebit, est doctrinas Dominicas ordinare in gratiam illorum, qui eventus compertos habebant. Nec omnino deest narratio vivida. Cf. IX, 9-12, XII, 10-13, XIV, 24-32, XVII, 24-26, XXII, 19, X, 3.

THESIS OCTAVA

Evangelium Secundum, seu Evangelium secundum Marcum, ætate Apostolica Marcus, interpres Petri, edidit.

Pars Prima: Evangelium Secundum, seu Evangelium secundum Marcum, ætate Apostolica editum est.

188. *Sententiæ de tempore quo Evangelium Secundum editum est.*

Catholici: an. 44-62.

A catholici: Harnack, an. circ. 60; Zahn, an. 64; Plummer, an. 65-75; Hastings, an. 67-70; Weiss, Pfeiderer, W. Brückner, ante an. 70; Bleek-Mangold, Weizsäcker, post an. 70; Schultze, an. 73; Loisy, an. 75; Jülicher, an. 70-100; Renan, an. 76; Holstein, an. 80; Haweis, an. 80-90; Hoekstra, an. 100; Keim, an. 117-120; Davidson, an. 120; Usener, an. 120-130.

189. Patet igitur Primæ Parti ferme neminem adversari.

Pars Secunda: Evangelium Secundum, seu Evangelium secundum Marcum, Marcus, interpres Petri, edidit.

190. Affirmatur Marcus, interpres ac proinde socius Petri, Evangelium Secundum edidisse.

191. ADVERSARI:

Generatim conceditur Marcum edidisse Evangelium Secundum. Loisy tamen, non secus ac Schmiedel, adscribit Marco documentum quoddam antiquius, quo Evangelium Secundum niti affirmat.

192. *Nota.* Utraque pars est moraliter certa.

Thesis Probatur

193. *Pars Prima: Evangelium Secundum, seu Evangelium secundum Marcum, ætate Apostolica editum est.*

Ex Argumento Historico Implicito:

(a) Secundo Evangelio usi sunt hæretici antiquissimi: Docetæ, Naaseni, secta quædam anonyma, Valentinus.

(b) A Secundo Evangelio dependet Evangelium Petri.

(c) Secundum Evangelium sapiunt Ignatius, Pastor Hermæ, Justinus.

(d) Secundum Evangelium conservant Diatessaron Tatiani nec non Versiones Antiquæ Latinæ et Syriacæ.

194. *Pars Secunda: Secundum Evangelium, seu Evangelium secundum Marcum, Marcus, interpres Petri, edidit.*

A. Ex Argumento Historico Externo:

I. Factum Testimonii:

Marcum, interpretem Petri, Evangelium Secundum conscripsisse testantur Tertullianus, Irenæus, Papias, Pastor Hermæ, Clemens Alexandrinus, Origenes.

II. Valor Historicus Testimonii:

Cf. Th. 7, n. 185.

B. Ex Argumento Historico Interno:

(a) Auctor Evangelii Secundi erat Judæus:

Auctor enim servat semiticum usum relativi (I, 7), sententias nexu simplici (καί, ἐνθὺς) sæpe sæpius copulat, semiticas repetitiones (IV, 30, XII, 23), modos dicendi vocesque hebraicas inter scribendum adhibet (XVI, 2, 9, VI, 7, 40, III, 28, 17, V, 41, VII, 34, 11, X, 51, XIV, 36, XV, 34), neque Palæstinam ejusque geographiam et archæologiam ignorat. (I, 9, XIII, 3, VII, XII, 18 sq., XIV, 12 sq., XV, 42.)

(b) Auctor in gratiam Gentium scripsit:

Explicat enim institutiones Judæorum (VII, 1-4, 34, XII, 18, XIV, 12, V, 41, XV, 22, 42, III, 17), utitur latinismis (XII, 42, VI, 27, XV, 39, 44, V, 23), ad miracula potiusquam ad prophetiæ impletionem appellat.

(c) Auctor cum testibus ocularibus versatus est:

Nam, quamvis Evangelium Secundum sit brevissimum, aliud non est, quod minutias temporis, loci, personarumque circum-

stantiarum et dispositionum majore cum cura et diligentia afferat. (I, 35, 40, 45, II, 13, 2-5, III, 7, 5, 34, 17, IV, 35, 1, V, 13, 32, VI, 2, 37-40, VII, 37, 26, IX, X, 16, 17, 23, 32, 21, 46, XI, 11, 19, 21, XII, 41, XV, 21, 43.)

(d) Auctor erat discipulus Petri:

Scriptor enim Evangelii Secundi magis depingit Petrum quam cæteri Evangelistæ (I, 29, 16, III, 16, V, 37, VIII, 32, 33, IX, 5, XIII, 3, XIV, 29, 30, 54, 69, XVI, 7), minus eum laudat (VIII, 33, XIV, 68, cf. Mt. XVI, 17, Lc. V, 3-9, Jo. XXI, 15), de eo plura narrat (I, 36, XI, 21, XIII, 3, XVI, 7), ejusque mentem penetrat (IX, 5). Tandem Petri prædicatio aliunde cognita cum narratis Evangelii Secundi concordat: etenim in Petri prædicatione exordium sumitur a missione Baptistæ; dein Jesus exhibetur in Galilæa unctus Spiritu Sancto et virtute, pertransiens benefaciendo, sanans obsessos, moriens in ligno, tertia die a mortuis suscitatus, manifestatus testibus præordinatis, assumptus ad cælum, sedens a dextris Dei. (Act. I, 22 sq., X, 37, 1 Pet. III, 22.)

Difficultates

195. *Contra Factum Testimonii:*

1. Papias testatur opus, quod Marcus scripsit, fuisse nec completum nec ordinatum. At Evangelium Secundum est completum et ordinatum.

R. Evangelium Secundum est minus completum quam cætera Evangelia, neque ordinem chronologicum sequitur.

196. *Contra Valorem Historicum Testimonii:*

2. Discipulus Petri, si Evangelium Secundum scripsisset, de ejus primatu tractasset.

R. Scopus Evangelii Secundi est probare Jesum Nazarenum esse Messiam et Filiū Dei.

THESIS NONA

Evangelium Tertium, seu Evangelium secundum Lucam, et Actus Apostolorum ætate Apostolica Lucas, socius Pauli, edidit.

Pars Prima: Evangelium Tertium, seu Evangelium secundum Lucam, et Actus Apostolorum ætate Apostolica editi sunt.

197. *Sententiæ de tempore quo Evangelium Tertium editum est.*

Catholici: an. 61, 62.

Acatholici: Harnack, an. circ. 60; Godet, Grau, Schaff, Holtzmann, Lutteroth, Resch, Nösgen. ante an. 70; Zahn, an. 75; Hastings, an. 75-80; Plummer, an. 78-89; Weiss, Bunsen, an. 80; Haweis, an. 90-94; Renan, an. 95; Loisy, an. 90-100; Zeller, Volkmar, Schultze, Sholten, Hilgenfeld, Holstein, Weizsäcker, Pfeiderer, an. 100; Jülicher, an. 105.

198. *Sententiæ de tempore quo Actus Apostolorum editi sunt.*

Catholici: an. 63.

Acatholici: Harnack, an. circ. 62; Schneckenberger, Hitzig, Grau, Nösgen, an. 66-70; Hastings, an. 70-80; Plummer, an. 78-90; Lekebusch, Trip, Ewald, Lechler, Güder, Bleek, Renan, Schenkel, Meyer, an. saltem 80; Wendt, Spitta, an. 75-100; Mangold, Köstlin, an. 90; Hilgenfeld, an. 95; Volkmar, Wittichen, Jacobsen, Jülicher, an. 100-110; Schwegler, Zeller, Overbeck, Davidson, an. 98-117; Pfeiderer, an. 110-120; Keim, Hausrath, Usener, an. 117-138; Straatman, Meijboom, van Manen, an. 125-150.

199. Patet igitur Primæ Parti ferme neminem adversari.

Pars Secunda: Evangelium Tertium, seu Evangelium secundum Lucam, et Actus Apostolorum Lucas, socius Pauli, edidit.

200. Affirmatur Lucas, socius Pauli, tum Evangelium Tertium tum Actus Apostolorum conscripsisse.

201. ADVERSARII:

Acatholici inter se disputant. Multi enim cum Moulton, Harnack, Blass, Godet Evangelium Tertium Lucæ attribuunt, negantibus tamen Loisy, Schmiedel, Strauss, H. Holtzmann, Jülicher, aliisque: pari ratione genuinitatem Actuum Apostolorum affirmant B. Weiss, Klosterman, Zahn, Renan, Ramsay, Hobart, Hawkins, Stanton, Plummer, Vogel, Harnack, Blass, Credner; negant vero Hilgenfeld, Holtzmann, Overbeck, Hausrath, Weizsäcker, Wendt, Schürer, Pfeiderer, Von Soden, Spitta, Jülicher, J. Weiss, Knopf, De Wette, Baur, Zeller.

202. *Nota.* Utraque pars est moraliter certa.

Thesis Probatur

Pars Prima: Evangelium Tertium, seu Evangelium secundum Lucam, et Actus Apostolorum ætate Apostolica editi sunt.

203. De Evangelio Tertio:

Ex Argumento Historico Implicito:

(a) Evangelio Tertio usi sunt hæretici antiquissimi: Basilides, Valentinus, Marcion, Heracleon.

(b) A Tertio Evangelio dependent Evangelium Petri et Testamenta Patriarchum.

(c) Evangelium Tertium sapiunt Doctrina Duodecim Apostolorum, Clemens Romanus, Polycarpus, Epistola Ecclesiæ Vienneſis et Lugdunensis, Justinus, Celsus ethnicus.

(d) Tertium Evangelium conservant Diatessaron Tatiani nec non Antiquæ Versiones Latinæ et Syriacæ.

204. De Actibus Apostolorum:

Ex Argumento Historico Implicito:

(a) Actibus Apostolorum usi sunt hæretici antiquissimi: Marcion, Ebionitæ, Manichæi, Severiani.

(b) Ab Actibus Apostolorum dependent Testamenta Patriarchum, Acta Pauli et Theclæ.

(c) Actus Apostolorum sapiunt Doctrina Duodecim Apostolorum, Epistola Barnabæ, Clemens Romanus, Ignatius, Polycarpus, Pastor Hermæ, Justinus, Polyocrates, Lucianus ethnicus.

(d) Actus Apostolorum a manuscriptis Antiquæ Versionis Latinæ conservantur.

205. Pars Secunda: Evangelium Tertium, seu Evangelium secundum Lucam, et Actus Apostolorum Lucas, socius Pauli, edidit.

A. Ex Argumento Historico Externo:

I. Factum Testimonii:

Lucam, socium Pauli, Evangelium Tertium et Actus Apostolorum edidisse testantur Tertullianus, Irenæus, Fragmentum Muratorianum, Clemens Alexandrinus, Origenes. Porro Pastor Hermæ Evangelium Tertium Lucæ tribuit.

II. Valor Historicus Testimonii:

Cf. Th. 7, n. 185.

B. Ex Argumento Historico Interno:

I. Auctor Evangelii Tertii, sicut auctor Actuum Apostolorum, erat Græcus natu:

Auctor enim utriusque documenti mundum Græco-Romanum optime cognovit et arte dicendi peritus prologos, qui sapiunt Scholas, construxit. (Lightfoot, *Essays on Supernatural Religion*, pp. 291-302; Naylor, *Luke the Physician and Ancient Medicine*, Hibbert Journal, VIII, pp. 30 sq.)

II. Auctor Evangelii Tertii, sicut auctor Actuum Apostolorum, cum S. Pauli doctrinis et modo loquendi valde conversatus est:

(1) Auctor utriusque documenti, non secus ac Paulus ipse, universalitatem evangelii et necessitatem fidei sæpe sæpius commendat. (Lc. II, 30-32, III, 6, IV, 25-27, VII, 9, 50, X, 1, XXIV, 47, I, 20, 45, V, 20, VII, 9, Act. II, 39, X, 12, 34, 35, XI, 18, XIII, 46, XIV, 26, XXI, 29, XXVIII, 28, XV, 7, 11-16, XIII, 38, 39, cf. Rom. III, 21-31, Gal. III, 28, Rom. I, 7.)

(2) *Centum septuaginta quinque* vocabula communia sunt scriptis Pauli et aut Evangelio Tertio aut Actibus Apostolorum; *centum septem* vocabula inveniuntur *nonnisi* apud Paulum et aut in Tertio Evangelio aut in Actibus Apostolorum; *quingenta quatuor* vocabula sunt peculiariora Paulo et *tam Evangelio Tertio quam Actibus*, *sexaginta* autem Paulo et *Actibus tantum*. Ex alia vero parte modi dicendi peculiariora Paulo et Evangelio Primo numerantur viginti, Paulo et Secundo Evangelio viginti, Paulo et Quarto Evangelio decem et septem. (Jacquier, *Histoire des Livres du Nouveau Testament*, III, p. 24; Harnack, *Luke the Physician*, pp. 19, 20, not.)

III. Auctor Evangelii Tertii et Actuum Apostolorum est Lucas, socius Pauli:

(1) Auctor "*nos-sectionum*" est Lucas, socius Pauli.

(a) Tres partes Actuum, sc. XVI, 10-17, XX, 5-16 et XXI, 1-8, XXVII, 1-XXVIII, 16, quatenus narrationem personalem alicujus socii Pauli, "nos" nomine, comprehendunt, "nos-sectiones" (Wirstücke, we-sections) denominantur, quo quidem titulo brevitatis et claritatis causa deinceps cognoscuntur.

(b) Ille autem "nos" erat medicus. Sæpe enim utitur locutionibus technicis etiam ubi de arte medica non agitur. (Harnack, *Luke the Physician*, pp. 175 sq.)

(c) Hic vero medicus erat Lucas, socius Pauli. Etenim associatus est cum Paulo in captivitatem Romanam ducto. At Apostolus eodem tempore hæc scripsit: "Salutat vos Lucas, medicus carissimus." (Col. IV, 14, cf. 2 Tim. IV, 11, Philem. 24.)

(2) *Auctor "nos-sectionum" reliquos Actus edidit.*

(a) Auctor reliquorum Actuum erat etiam medicus. (Harnack, *Luke the Physician*, pp. 191 sq.)

(b) Exstant triginta unus modi loquendi peculiare "nos-sectionibus" et secundæ parti Actuum (XIII, XIV, XVI-XXVIII); quindecim autem "nos-sectionibus" et primæ parti (I-XII, XV); porro vices semel "nos-sectiones" tam primam quam alteram partem sapiunt. Ergo, sexagies septies stilus "nos-sectionum" stilo reliquorum Actuum respondet.

(3) *Auctor Actuum Apostolorum est etiam auctor Evangelii Tertii.*

(a) Auctor Actuum affirmat se conscripsisse Evangelium Tertium. (Act. I.)

(b) Auctor Evangelii Tertii erat medicus. (Harnack, *l. c.* p. 182.)

(c) In "nos-sectionibus" et in reliquis Actibus et in Evangelio Tertio inveniuntur quadraginta quatuor locutiones, quæ in cæteris Evangeliiis non apparent; sunt, præterea, viginti modi dicendi proprii Evangelio secundum Lucam et "nos-sectionibus." Ergo, sexaginta quatuor locutiones communes sunt "nos-sectionibus" et Evangelio Tertio, quæ in reliquis Evangeliiis frustra petuntur. (Harnack, *l. c.* p. 78.)

Difficultates

206. *Contra Partem Secundam:*

A. Contra Genuinitatem Evangelii Tertii:

1. Papias, si scivisset Tertium Evangelium esse genuinum, hoc dixisset. Atqui nihil omnino dixit; siquidem Eusebius ejus testimonium non adducit. Atqui, si Papias ignoravit Evangelium Tertium esse genuinum, Lucas ejus auctor esse non potuit.

R. *Ad Primæ Minoris Probationem.* Eusebius modo eclectico scripsit. Nam collegit ea, quæ libros dubios respiciebant, atque solum per transennam alia quoque documenta laudavit. (Light-foot, *Essays on Supernatural Religion*, pp. 178 sq.)

2. Lucas erat medicus. Atqui medicus sudorem sanguineum non narraret; est enim eventus miraculosus. Ergo, Lucas Evangelium Tertium non conscripsit.

R. Lucas erat medicus Christianus.

3. Lucas erat medicus. Atqui medicus obsessionem diabolicam non admitteret: siquidem medici coævi dementia causis physiologicis tribuebant.

R. Lucas erat medicus Christianus.

4. Lucas erat medicus. Atqui medicus non diceret Samaritanum in vulnera oleum et vinum infudisse; infusio enim olei et vini est medium sanandi prorsus inutile.

R. Jesus, non autem Lucas, prædictam infusionem narrat, quæ porro a medicis antiquis usitata erat.

B. Contra Genuinitatem Actuum Apostolorum:

5. Chrysostomus docet alios tribuere Actus Apostolorum Clementi Romano, alios Barnabæ, alios Lucæ. (*In Act. hom. 1.*)

R. Testimonium illud non est Chrysostomi, sed ignoti alicujus, qui traditionem de Actibus cum alia de Epistola ad Hebræos confudit.

6. Lucas, si fuisset auctor “nos-sectionum, Troade socius Pauli fieri debuisset; nam antea certe non erat Apostoli cooperarius. (*Act. I-XVI, 10.*) Ast Actus Apostolorum docent nullum novum socium Troade Paulo se adjunxisse; *Act. XVI, 10* enim ita cohæret cum præcedentibus ut accessio novi socii excludatur.

R. Vox “Nos” novum socium introducit.

7. Scriptor “nos-sectionum,” antequam Paulus ad Thessalonicenses et Corinthios litteras dedit, præcipuus quidam socius Apostoli erat. (*Act. XVI, 17-XX, 5.*) Lucas autem, cum in his epistolis non nominetur, inter præcipuos Pauli socios numerari nequit.

R. Lucas non erat cum Paulo, quando hic ad Thessalonicenses et Corinthios epistolas misit. (*Act. XVI, 17-XX, 5.*)

8. Attamen Lucas inter præcipuos Pauli socios non est censendus. Nam in Epistola ad Colossenses post alios Apostoli cooperarios laudatur.

R. In ipsa Epistola ad Colossenses Lucas vocatur medicus carissimus. (*IV, 14.*)

9. Nihilominus Lucas non erat præcipuus quidam socius Pauli. Nam Paulus scribens ad Philippenses Lucam nullatenus commemorat.

R. Ratio allata nihil probat. Scripsit enim Paulus: "Neminem habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit. Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Jesu Christi." (II, 20.) Ergo, Lucas aberat, quando Paulus ad Philippenses scripsit.

10. Auctor "nos-sectionum" erat præcipuus quidam socius Pauli. Præcipui autem socii Pauli erant Aristarchus, Timotheus, Silas, Titus. Ergo, unus ex his "nos-sectiones" conscripsit.

R. Testantibus Actibus Apostolorum "Nos" ille erat unus ex præcipuis sociis Apostoli. Jamvero Aristarchus, Timotheus, Silas ab auctore "nos-sectionum" distinguuntur (Act. XX, 4, XVIII, 5, XIX, 22); Titus autem prius quam "Nos" ille Paulum cognovit. (Act. XV, 23, Gal. II, 3.)

11. Argumentum internum, quo probatur stilum "nos-sectionum" et stilum reliquorum Actuum sapere, non valet. Nam plura vocabula, quæ semel leguntur, adhibentur in "nos-sectionibus" quam in reliquis Actibus.

R. Major pars vocabulorum, quæ semel leguntur, occurrunt in descriptione itineris Pauli maritimi ideoque subjectæ materiæ debentur.

EXCURSUS PRIMUS

Problema Synopticum

207. Tria prima Evāgelia nominē Synopticorum cognoscuntur, quippe quæ fere eundem vitæ Dominicæ conspectum referant.

208. Evāgelia Synoptica sæpius eandem subjectam materiam proferunt, ita tamen ut, etiam ubi narratio sit communis, unum vel alterum sibi peculiaria præbeat et interdum aliis contradicere videatur; deinde ordinatio generalis rerum est eadem in omnibus, nihilominus haud raro sibi propria adduntur ab uno aliove Evangelista et quandoque unus vel alter res omnibus communes transponit; tandem textus paralleli cum simili tum diverso modo exprimuntur.

De Similitudine et de Dissimilitudine Subjectæ Materiæ.

209. Reuss similitudines et dissimilitudines sic distinguit:

Versus proprii Matthæo 330, Marco 68, Lucæ 541.

Versus communes Matthæo et Marco solis 170-180.

Versus communes Matthæo et Lucæ solis 230-240.

Versus communes Marco et Lucæ solis 50.

Versus communes Matthæo, Marco, Lucæ 330-370.

210. Narrationes autem duobus vel omnibus Synopticis communes similitudinem dissimilitudine permixtam præ se ferunt. Ita exempli gratia doctrinæ sermonis montani apud Matthæum in unum colliguntur, apud Lucam vero capitibus ab invicem separatis consignantur; pari ratione primus Evangelista octo, tertius vero quatuor beatitudines enumerat.

De Similitudine et de Dissimilitudine Ordinationis Rerum.

211. Si ab ultima hebdomada vitæ Dominicæ abstrahitur, in qua narranda tres Synoptici eodem fere modo procedunt, sæpe omnes, plerumque duo soli coincidunt. Sic Mt. III, 1-IV, 17, Mc. I, 2-15, Lc. III, 1-IV, 15, eosdem eventus eodem ordine referunt; in iis, quæ sequuntur, Mt. IV, 18-22 et Mc. I, 16-20 consentiunt, dissidente Luca, qui (IV, 16-30) aliud factum vocationi discipulorum (V, 1-11) præmittit; deinde Matthæus (V, 1 sq.) ad sermonem montanum enarrandum transit, Marcus vero (I, 21-III, 19) et Lucas (IV, 31-VI, 16) eundem ordinem inter se exhibent.

De Similitudine et de Dissimilitudine Eloquenti.

212. Easdem res sæpe iisdem verbis referunt Synoptici, interdum etiam rarioribus quæ secus non occurrunt. (Mt. IX, 5, 6, Mc. II, 9, 10, Lc. V, 23, 24; Mt. VIII, 3, Mc. I, 42, Lc. V, 13; Mt. XIX, 23, Mc. X, 23, Lc. XVIII, 24.)

213. Maxima pars similitudinum ibi occurrit ubi Evangelistæ sermones Domini tradunt.

214. Inter dissimilitudines hæc notatu digna sunt: narratio institutionis Eucharistiæ (Mt. XXVI, 26-28, Mc. XIV, 22-24, Lc. XXII, 19, 20), titulus crucis (Mt. XXVII, 37, Mc. XV, 26, Lc. XXIII, 38), testimonium centurionis (Mt. XXVII, 54, Mc. XV, 39, Lc. XXIII, 47), Oratio Dominica (Mt. VI, 1, Lc. XI, 1). Cf. Hawkins, *Horæ Synopticæ*, pp. 68 sq.

215. His enucleatis, quæritur undenam sive in argumento, sive in rerum ordinatione, sive in dictione ortæ sint similitudines et dissimilitudines Synopticæ. Hoc est Problema Synopticum.

Solutiones Problematis Synoptici

216. *Hypothesis Mutuæ Dependentiæ:*

I. Matthæus primus Evangelium conscripsit; Marcus usus est Evangelio Matthæi; Lucas vero et Matthæum et Marcum secutus est. Ita S. Augustinus, Hug, Danko, Patrizi, De Valroger, Wallon, Schanz, Bacuez.

Crisis: Hæc theoria fontes narratorum, quæ sunt unicuique Evangelistæ propria, designare non conatur.

II. Matthæus hebraice vel aramaice scripsit; Marcus Evangelium Matthæi abbreviavit; Græcus quidam redactor Evangelium Primum Secundo accommodavit; tandem Lucas Marco aliisque fontibus usus est. Ita Zahn.

III. Marcus secutus est cum Evangelium Primum aramaice scriptum tum prædicationem Petri; Lucas vero Evangelium Primum tam aramaicum quam græcum et oralem traditionem. Ita Belser.

Crisis: Hæc sententiæ fontes subjectæ materiæ, qui singulis Evangelistis proprii fuerint, designant. Non tamen explicant dissimilitudines Synopticas, nec clarum faciunt cur unus vel alter scriptor alias fontis sui partes ad litteram sequatur, alias vero aut abbreviet aut transponat aut omittat.

217. *Hypothesis Evangelii Oralis:*

Fundamentum commune Synopticorum erat catechesis Apostolica. Apostoli enim inter prædicandum constituerunt definitos typos catecheticos, quos eorum discipuli fideliter repetebant, et quos Evangelistæ secundum proprium uniusejusque scopum adaptaverunt. Ita Cornely, Knabenbauer, Fouard, Camus, Fillion, Kaulen, Meignan, Schegg, Felten, Haneberg, Friedlieb, Bisping, Westcott, Godet, Wright, Veit, Credner, Guericke, De Wette, Lange, Hase, Wetzell, Thomson, Giessler, De Pressensé.

Crisis: Hypothesis Evangelii Oralis bene explicat cur Synoptica, sive quoad subjectam materiam, sive quoad rerum ordinationem, similitudinem dissimilitudine permixtam præ se ferant. Similitudines autem verbales satis explicare vix videtur: tales enim sunt quales in fontem scriptum refundentur oporteat.

218. Hypothesis Duorum Fontium (Theoria Zwei Quellen):

Fontes communes Synopticorum sunt Evangelium Marci et documentum quod Papias Logia vocavit. Hoc documentum hodie denominatur Q (quelle), quia utrum fuerit mera collectio discursuum an etiam narratione quadam auctum disputant Liberales.

Theoria Duorum Fontium ita proponitur a Stanton. (*The Gospels as Historical Documents*. I.)

(1) *Principia:*

Similitudines Synopticæ explicari nequeunt, nisi admittantur fontes græci tribus Evangelistis communes, qui porro fontes scripti sint oportet. Cum, præterea, hypothesis mutuæ dependentiæ explicanda non explicet, restat concludere auctores Evangeliorum Primi et Tertii independenter scribendo documentum quoddam, nempe Logia vel Q, cum Evangelio Marci conjunxisse.

(2) *Evolutio Hypothesis Duorum Fontium:*

(a) *Evangelium Secundum.* Marcus sequens prædicationem Petri in gratiam Gentium edidit Evangelium, quod quidem hodie conservatur, paucis sententiis reeditis, paucis vero interpolatis (I, 14, 15, VIII, 35, X, 29, VI, 3, 13, II, 27, IX, 4, 30, 31 a, 35-37, XI, 17, IV, 35, 36, XIV, 30, 72, XV, 4, VI, 45-VIII, 26, XIV, 3-9), quippe quæ apud Lucam non inveniuntur.

(b) *Evangelium Tertium.* Lucas adhibuit primitivam Marci formam, recensionem Oraculorum Domini (Logia vel Q) magis completam editione quam auctor Primi Evangelii præ oculis habuit, item et alios fontes.

(c) *Evangelium Primum.* Redactor usus est Evangelii Marci forma recentiore et Oraculorum Domini recensione, cui parabolæ Evangelio Tertio propriæ deerant, quin tamen discursus Domini maxime evoluti exsulerent; usus est etiam aliis fontibus inter quos quædam concordantia gestorum Jesu cum testimoniis prophetiis eminebat. Porro Evangelium Primum non tantum res gestas sed etiam theologiam et liturgiam Ecclesiæ evolutas refert. Cf. VI, 9-13 et Lc. XI, 1-14; XXVI, 28 et Mc. XIV, 24; XXVIII, 19.

(d) Documentum propheticum, quod Primum Evangelium conservat, continebat narrationem Jesu passionis; huic tamen redactor aliam prætulit.

(e) Lucas ordinem Oraculorum Domini (Logia vel Q) melius quam redactor Evangelii Primi servat; hic autem melius ejus modum dicendi et minutias refert.

(f) Synoptica Apocalypsis (Mt. XXIV, XXV et loc. parallel.) est opus Judæo-Christiani anno sexagesimo editum, quod tandem aliquando Christifideles Jesu attribuerunt. Pericope, Mt. XXV, 31-46, ex parabolis libri Henoch desumitur.

(g) Dissimilitudines Synopticæ diversis recensitionibus fontium et diversis liberioribusque methodis fontes tractandi debentur.

Crisis: Hæc hypothesis multoties peccat. Etenim: (a) omitendo Evangeliorum partes, quæ incommoda præbent, problema mutat potiusquam solvit; (b) non est hypothesis, sed mare hypothesium; (c) adseribit dissimilitudines Synopticas diversis recensitionibus fontium diversisque et liberioribus methodis fontes tractandi et eodem halitu auctores evangelicos diversas recensiones liberius usurpasse ex dissimilitudinibus demonstrat; (d) dissimilitudines etiam verbales, quæ vigent inter Marcum ex una parte et Matthæum et Lucam ex altera parte sunt tum numerosæ tum notabiles; (e) tandem hypothesis duorum fontium nec explicat cur Matthæus et Lucas sæpe inter se differant, nec cur Marcum independenter sed sæpe eodem modo abbrevient.

219. *Conclusio:*

Hypothesis oralis traditionis, si aliquatenus modificatur, omnia explicanda explicare videtur. Catechesis enim Apostolica erat substratum tribus Evangeliiis Synopticis commune, ita tamen ut non solum viva voce sed etiam memorialibus scriptis transmitteretur. (Lc. I). Hoc posito, similitudines et dissimilitudines Synopticorum, quatenus subjectam materiam et rerum ordinationem respiciunt, debentur prædicationi Apostolorum orali, quam unusquisque Evangelista, prouti sibi placuit, scripto consignavit. Similitudines vero et dissimilitudines verbales explicantur ex eo quod e catechesi primitiva nonnulla memorialia, græce scripta, sane partim eadem, partim diversa, in lucem prodierunt, quibus redactor Matthæi græcus, Marcus quoque et Lucas modo humano usi sunt non autem tali ratione ut unusquisque eadem documenta ac alii semper perillustraverit.

THESIS DECIMA

Evangelium Quartum, seu Evangelium secundum Joannem, ætate Apostolica Joannes Apostolus edidit.

Pars Prima: Evangelium Quartum, seu Evangelium secundum Joannem, ætate Apostolica editum est.

220. *Sententiæ de tempore quo Evangelium Quartum editum est.*

Catholici: an. 85-100.

Acatolici: Wegscheider, ante an. 70; Schultze, an. 70-80; Hastings, an. 70-90; Ewald, Zahn, Godet, an. 80-90; Plummer, an. 80-100; Harnack, an. 80-110; B. Weiss, an. circ. 95; Reynolds, Loisy, an. circ. 100; O. Holtzmann, Jülicher, an. 100-125; Von Soden, an. circ. 110; Schenkel, an. 110-115; Haweis, Keim, an. 130; Lutzberger, an. 130-135; A. Réville, an. 130-140; Hilgenfeld, Hausrath, Thoma, Pfeiderer, an. 140; Taylor, an. 135-163; Zeller, an. 150; Bretschneider, Scholten, Mathes, an. circ. 150; Volkmar, an. 155; Schweigler, an. 150-160; Baur, an. 160-170.

Pars Secunda: Evangelium Quartum, seu Evangelium secundum Joannem, Joannes Apostolus edidit.

221. Affirmatur Joannes Apostolus Evangelium Quartum edidisse.

222. *Sententiæ de Quarti Evangelii genuinitate:*

(1) *Conservatistæ:* Asserunt Joannem Apostolum edidisse Evangelium Quartum Zahn, Haussleiter, B. Weiss, Fisher, Bey-schlag, Abbot, Godet, Milligan, Luthardt, Westcott, Dods, Smith, Moulton, Oosterzee, Drummond, Lightfoot, Salmon, Resch, Reynolds, et omnes Catholici.

(2) *Intermediati:*

Delff: Auctor erat discipulus quidam dilectus, non autem Joannes Apostolus.

Von Dobschütz: Evangelium Quartum Joannes quidam Ephesinus edidit.

Harnack, Bacon, Moffatt, McGiffert: Auctor erat Joannes Presbyter, qui tamen Joannis Apostoli prædicationem conscripsit.

Wendt, Soltau, Briggs: Evangelium Quartum debetur partim Joanni Apostolo, partim Joanni Presbytero, partim redactoribus.

(3) *Extremistæ:*

H. J. Holtzmann, O. Holtzmann, Jülicher, Pfleiderer, Schmiedel, Wrede, Wernle, Loisy, J. Réville: Evangelium Quartum est omnino spurium.

223. *Nota.* Utraque pars est moraliter certa.

Thesis Probatur

224. *Pars Prima: Evangelium Quartum, seu Evangelium secundum Joannem, ætate Apostolica editum est.*

Ex Argumento Historico Implicito:

(a) Evangelio Quarto usi sunt hæretici antiquissimi: Basilides, Alogi, Valentinus, Ptolemæus, Heracleon, Theodotus.

(b) A Quarto Evangelio dependent Evangelium Petri, Testamenta Patriarchum, Actus Petri, Acta Joannis.

(c) Quartum Evangelium sapiunt Doctrina Duodecim Apostolorum, Epistola Barnabæ, Ignatius, Polycarpus, Pastor Hermæ, Justinus, Tatianus, Epistola Ecclesiæ Viennensis et Lugdunensis, Claudius Apollinaris, Homiliæ Clementinæ, Celsus ethnicus.

(d) Evangelium Quartum conservant Diatessaron Tatiani nec non Versiones Antiquæ Latinæ et Syriacæ.

225. *Pars Secunda: Evangelium Quartum, seu Evangelium secundum Joannem, Joannes Apostolus edidit.*

*A. Ex Argumento Historico Externo:**I. Factum Testimoniū:*

Joannem Apostolum conscripsisse Evangelium Quartum testantur Tertullianus, Irenæus, Theophilus Antiochenus, Pastor Hermæ, Fragmentum Muratorianum, Clemens Alexandrinus, Origenes.

II. Valor Historicus Testimoniū:

Œf. Th. 7, n. 185.

B. Ex Argumento Historico Interno:

(a) Auctor Evangelii Quarti erat Judæus:

Nesciit enim modos connexivos Græcorum, sententias symmetricas construxit, typos et prophetias Veteris Testamenti retulit, erga Legem Veterem reverentiam exhibuit, moresque Judæorum optime cognovit. (I, 5, 14; I, 1-17; III, 14, V, 31-47, X, 34, VII,

42; V, 39, I, 45, X, 35; I, II, IV, V, VII, VIII, X, XI, XII, XVIII, XIX.)

(b) Auctor erat Judæus Palæstinensis:

Nam perfecte cognovit Palæstinam et civitatem sanctam. (II, 1, XII, 21, III, 23, I, 28, XI, 18, 54, VI, 10, IV, 5, 6, 12; XVIII, 1, IX, 7, V, 2, VIII, 20, X, 23.)

(c) Auctor erat testis ocularis:

Etenim dicta personarum, circumstantias quoque temporis, loci, numeri minute narrat. (VI, 67, XIV, 5, 22, XIII, 25, XXI, 20, XI, XII, VI, 71, XVIII, 26; I, 29, 35, 43, II, 1, XII, 1, XIX, 39, XX, 1, 26; I, 28, III, 23, X, 40, VIII, 1, 2; II, 6, XIX, 23, 39.)

(d) Auctor erat Apostolus:

Intimius enim novit quid Apostoli egerint, dixerint, senserint, imo loquitur tanquam is, cui mens Jesu patefacta est. (I, IV, VI, VII, IX, XI, XV-XXI; IV, 33, XVI, 17, XX, 25, XXI, 3-5, II, 22, VI, 69-72, XII, 16; VI, 6, 62, 64, XVIII, 4, XIX, 28, XI, 33, XIII, 21.)

(e) Auctor erat discipulus dilectus:

XIX, 35: "Et qui vidit, testimonium perhibuit, et verum est testimonium ejus. Et ille scit quia vera dicit, ut et vos credatis."

XXI, 24: "Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, et scripsit hæc, et scimus quia verum est testimonium ejus."

(f) Auctor erat Joannes Apostolus:

Auctor erat discipulus dilectus. At inter carissimos comites Jesu Evangelia Synoptica enumerant et Petrum et Jacobum et Joannem. (Mc. III, 16, 17, I, 16-19, XIII, 3, X, 28, V, 37, IX, 2, XIV, 33.) Auctor autem Evangelii Quarti se distinguit a Petro (XXI, 7, 20, XIII, 23, 24, XVIII, 15 sq., XX, 2); Jacobus vero, antequam Evangelium secundum Joannem scriptum est, palmam martyrii meruit. (Act. XII, 2.)

Difficultates

226. *Contra Partem Secundam:*

1. Alogi Evangelium Quartum Cérintho tribuebant.

R. Rationes Alogorum non erant historicæ; dicebant enim Evangelium Quartum tam eorum doctrinis quam Evangeliiis Synopticis adversari.

2. Gaius, presbyter quidam Romanus (sæc. 3), Evangelium Quartum Joanni abnegavit.

R. Assertum negatur. (Stanton, *The Gospels as Historical Documents*, I, pp. 206, 239.)

3. Georgios Harmartolos (sæc. 9) Joannem a Judæis occisum esse asserit: deinde, testante De Boor Fragmento (sæc. 5), Papias docet Joannem divinum et Jacobum manibus Judæorum mortem subiisse. *Ergo*, Joannes Evangelium Quartum non conscripsit.

R. Ad Consequens: Neque Harmartolos neque De Boor Fragmentum indicant quo tempore Joannes occisus sit.

Ad Antecedens: Auctoritas utriusque testis est debilis. Ambo enim testimonio historico bene fundato contradicunt.

4. Si Joannes Apostolus Evangelium Quartum edidisset, documenta Christiana antiquissima hoc testata fuissent. At Doctrina Duodecim Apostolorum, Hermas, Clemens Romanus, Ignatius, Polycarpus ne nomen quidem Joannis laudant. Ita Loisy.

R. Duplex est via cognoscendi quid Antiquitas Christiana docuerit, scilicet vox vivæ traditionis et documenta scripta. Utique scripta antiquissima, quippe quæ sint pauca et spectent præcipue res doctrinales, genuinitatem Evangelii Quarti non affirmant. Vox autem viva non siluit; auditur enim apud Irenæum, Tertullianum, Theophilum, Clementem Alexandrinum, Origenem.

5. Papias, si scivisset Evangelium Quartum esse genuinum, hoc scripsisset. *Atqui* nihil omnino dixit; siquidem nec Irenæus, nec Eusebius ad ejus testimonium appellat. *Atqui*, si Papias nescivit Evangelium Quartum esse genuinum, Joannes ejus auctor esse nequit. Ita Bacon, *The Fourth Gospel in Research and Debate*, cap. 3.

R. Ex eo quod nec Irenæus, nec Eusebius testimonium Papiæ affert, nihil inde sequitur.

6. *Instat Bacon:* Antiquitus genuinitas Evangelii Quarti sub judice erat. *Ergo*, Papiam, si quid testatus fuisset, Irenæus et Eusebius laudassent.

R. Antecedens negatur.

7. Justinus, si scivisset Evangelium Quartum esse genuinum, dicta Joannica, quæ circa naturam Verbi versentur, pluries citasset; ipse enim naturam Verbi diserte exposuit. *Ergo*, Justinus Quartum Evangelium esse genuinum ignoravit. *Atqui*, si Justinus Evangelii Quarti genuinitatem nescivit, Joannes non erat ejus auctor. Ita Bacon.

R. Argumentum nimis probat. Eadem ratione demonstrari

possit nec Irenæum nec Tertullianum Evangelium Quartum esse genuinum cognovisse. Præterea, Justinus pluries dictis Joannicis utitur.

8. Religio Christi Asiatica, quam Joannes Apostolus fundavit, a Judaismo haud abhorrebat: nam non tantum Chiliasmum docebat sed etiam cum cæteris ecclesiis de celebratione Paschatis disputabat. *Atqui* Evangelium Quartum Judæos in odio habet. *Ergo*, Joannes Apostolus Evangelium Quartum non edidit.

R. Ad Majoris Probationem: Neque Chiliasmus Christianorum, neque Christiana celebratio Paschatis Judaismo maculabatur.

Ad Minorem: Negatur.

9. Joannes etiam senex de perseverantia Veteris Legis cum Paulo disputabat. *Atqui* Evangelium Quartum Judæis adversatur. *Ergo*, Joannes Apostolus Evangelium Quartum non scripsit. Ita Schürer.

R. Major et minor negantur.

10. Evangelium Quartum Judæis certe adversatur. “Judæi” enim Jesu ejusque discipulis opponuntur. (VII, 2, II, 13, XIX, 42, VIII, 56, 17, X, 34, XV, 25, I, 47, 49, XIX, 19, 21—Pascha Judæorum, Abraham pater vester, lex vestra, Nathanael verus Israelita, Jesus rex Israel.) *Atqui* tale Evangelium Joannes Apostolus, utpote ex Judæis natus, non ederet. Ita Loisy.

R. Vox “Judæi” in Quarto Evangelio sexagies adhibetur. Sæpius habet significationem socialem (IV, 9, Judæi a Samaritanis distinguuntur) aut geographicam (VII, 1-11); interdum sensum laudabilem subaudit (IV, 9, 22); tandem designat inimicos Jesu, qua inimicos, non autem qua Judæos. Porro locutiones “Nathanael verus Israelita, Jesus rex Israel” nullam indignitatem nomini Judaico afferunt, nec quis est adversarius Judæorum, si de lege Judaica ejusque festis, aut de patre Hebræorum, Abraha, sermonem inducit. (Cf. Mt. V, 16, 45, VI, 18.)

11. Joannes Apostolus inter scribendum non contradiceret doctrinæ quam viva voce prædicaret. *Atqui* hoc fecisset, si Evangelium Quartum conscripsisset: nam Evangelium Quartum ultimam cœnam die decima tertia Nisan celebratam esse docet; Ecclesiæ autem Asiaticæ Pascham, qua ultima cœna commemorabatur, annuente Joanne Apostolo, die decima quarta Nisan observabant.

R. Recte quidem Asiatici consuetudinem celebrandi Pascham, modo utique Christiano, in Joannem refundebant: diem vero celebrandi ipsi, non vero Joannes, definierunt.

12. Auctor Evangelii Quarti se vocat discipulum, quem diligebat Jesus. Joannes autem Apostolus humilitate eminebat. Ita Sabatier, Weisse.

R. Auctor Evangelii Quarti non dicit se meruisse ut esset discipulus dilectus. Cf. 2 Cor. XII, 2-5.

13. Discipulus dilectus est persona allegorica. Ita Loisy.

R. *Negatur.*

14. Piscator, qualis fuerit Joannes, documentum ita sublimae Evangelium Quartum scribere non poterat.

R. Joannes erat discipulus Jesu.

15. Auctor Evangelii Quarti erat gnosticus: utitur enim locutionibus gnosticis, v. g., Logo, Luce, Veritate, Gratia, Vita, Unigenito, Paraclete. *Ergo*, non erat Joannes Apostolus.

R. Gnostici usi sunt Evangelii Quarti locutionibus easque adulteraverunt.

16. Auctor Evangelii Quarti geographiam Palæstinensem ignoravit. Nam: (a) Origenes de Bethania trans Jordanem nihil novit; (b) Jesus dicitur "altera die" adfuisse Bethaniæ et "tertia die" nuptiis Canæ benedixisse; (c) Sichar Veteri Testamento est incognita; (d) Bethsaida non erat urbs Galilæa.

R. *Ad rationes allatas:* (a) Ignorantia Origenis nihil probat; (b) duplex erat Bethania, sc. Perææ et Judææ; (c) ex eo quod Vetus Testamentum prætermittit commemorare Sichar, nihil sequitur; deinde Talmud novit Socher vel Sichar; (d) apud antiquiores scriptores nomen, Galilæa, sat indefinite adhibetur; Josephus enim vocat Judam tum Galilæum tum Gaulanitensem.

Disputatio Secunda

De Integritate Fontium Christianorum

THESIS UNDECIMA

Ex testimonio Uncialium et Versionum Scripturæ Antiquarum, perpensis quoque citationibus Patristicis, necnon Patrum Apostolicorum eorumque successorum dispositione mentali, Evangelium Quadriforme substantialiter integrum usque ad nos pervenisse constat.

Scopus Thesis

227. Agitur de quatuor Evangeliiis prouti tam a Catholicis quam ab Acatholicis hodie imprimuntur, quæ quidem titulo Evangelii Quadriformis insigniuntur, tum quia non sunt nisi quatuor formæ unius boni nuntii Jesu Nazareni, tum quia inter thesim exponendam et probandam per modum documenti unius considerantur.

228. *Integritas* documenti est ejusdem immunitas a corruptione ac ideo supponit nihil additum esse, nihil demptum iis, quæ auctor scripsit. *Integritas* vero *substantialis* libri cujuscunque est immunitas a mutilatione vel interpolatione, quæ ita mutat contextum sententiarum ut ejus propria indoles et finis, quem auctor sibi proposuerit efficiendum, evacuentur.

229. Evangelium Quadriforme usque ad nos substantialiter integrum pervenit, si, investigatione de modo dicendi et circumstantiis minoris momenti prætermissa, textus evangelicus modernus et textus evangelicus primitivus tam quoad Jesu Nazareni indolem, doctrinam atque etiam quoad opera, quibus missio ejus fuleitur, quam quoad adjuncta, quibus hæc omnia illustrantur, concinunt. Nec deficit substantialis integritas, si editiones modernæ unum vel aliud aut addunt aut omittunt aut transponunt, dummodo tamen propria indoles scripti primitivi servetur.

Pars Prima: Testimonium Uncialium.

Manuscripta Græca Evangelii Quadriformis:

230. *Ostraka*. Inventa sunt in Egypto fragmenta vasorum fictilium, quorum superficies textibus evangelicis ornatur. Hæ

tamen reliquiæ, cum nec sint numerosæ nec ultra sæculum septimum ascendant, ad integritatem Evangelii Quadriformis stabiliendam parum proficiunt.

231. Papyri. Manuscripta papyracea hucusque inventa potius ad determinandam indolem linguæ Hellenisticæ quam ad definienda argumenta Evangeliorum inserviunt. Conservant tamen fragmenta evangelica sæculo tertio vel quarto conscripta. Cf. Jacquier, *Le Nouveau Testament dans l'Église Chrétienne*, II, pp. 107 sq.; Kenyon, *Textual Criticism of the New Testament*, pp. 41 sq.

232. Uncialia. Manuscripta uncialia litteris magnis ejusdem dimensionis, generatim separatis, aliquatenus tamen curvatis scripta atque ex membranis confecta a quarto usque ad nonum sæculum exarabantur. Litteris capitalibus hebraicis aut græcis aut anglicis designata vocantur majusecula vel majuseuli.

233. Cursiva. Manuscripta cursiva, quæ etiam minusculi vel minusecula denominantur, ex membranis confecta et litteris generatim curvatis, distinctis ab uncialibus iisque minoribus exarata a nono usque ad sæculum decimum quartum in lucem prodibant. Numeris porro arabicis cognosci solent.

234. Lectionaria. Ita nuncupantur manuscripta, sive uncialia, sive cursiva, in usum liturgicum conscripta. Hæc, si lectiones ex Evangeliiis desumptas continent, Evangelitaria dicuntur, secus aut Apostoli aut Praxapostoli.

Numerus Manuscriptorum Græcorum:

235.	Papyri	19
	Uncialia	169
	Cursiva	2352
	Lectionaria	1565
		4105

236. Ex 1277 manuscriptis Evangeliorum tria vel quatuor exarata sunt sæculo quarto, novem quinto, tria quinto vel sexto, viginti tria sexto, sedecim vel undeviginti octavo, viginti sex nono, octoginta duo decimo, ducenti octoginta duo duodecimo, ducenti sexaginta decimo tertio, ducenti duodeviginti decimo quarto. Ad manuscripta uncialia totius Novi Testamenti quod attinet, duo

scripta sunt sæculo quarto, duo quinto, unum sexto, tria nono, duo decimo.

Familie Manuscriptorum:

237. Quatuor distinguuntur familie manuscriptorum, quæ inter se substantialiter concordant, at ratione stili et subjectæ materiæ aliquatenus differunt. Hæ sunt Occidentalis, Neutralis, Alexandrina, Syriaca. Neutralis et Occidentalis inter se non dependent, tamen, hæc, si cum illa comparatur, periphrastica et interpolata apparet; Alexandrina est polita revisio præsertim familie Neutralis; Syriaca ab omnibus aliis dependere videtur.

238. Manuscripta Familie Neutralis:

B, Codex Vaticanus, sæc. 4, conservatus in Bibliotheca Vaticana. Antiquitus totum Novum Testamentum continuit; hodie vero desunt Heb. IX, 14 ad fin., Epistolæ Pastorales (Tim., Tit., Philem.), Apocalypsis.

Σ, Codex Sinaiticus, sæc. 4, inventus a Tischendorf in conventu Sinaitico S. Catharinæ, nunc conservatus Petropoli. Continet totum Novum Testamentum nec non Epistolam Barnabæ et partes Pastoris Hermæ.

239. Manuscriptum Familie Syriacæ:

A, Codex Alexandrinus, sæc. 5, inventus Alexandria, hodie conservatus in Museo Britannico. Præ se fert totum Novum Testamentum, exceptis tamen Mt. I-XXV, 6, Jo. VI, 50-VIII, 52, 2 Cor. VI, 13-XII, 6. Complectitur etiam partes Epistolarum Clementis Romani.

240. Manuscriptum Familie Alexandrinæ:

C, Codex Ephræmi Rescriptus, sæc. 5, inventus, ut videtur, in Oriente, nunc conservatus Parisiis. Continet non tantum scripta Ephræmi sed etiam omnes libros Novi Testamenti, exceptis tamen 2 Thess. et 2 Jo.

241. Manuscriptum Familie Occidentalis:

D, Codex Bezae, sæc. 5 aut 6, inventus in conventu Lugdunensi S. Irenæi, hodie conservatus in Bibliotheca Universitatis Cantabrigiensis. Complectitur textum tum latinum tum græcum Evangeliorum, Actuum Apostolorum necnon paucorum versuum epistolarum, quas Apostoli scripserunt.

242. Manuscriptum Familie et Neutralis et Occidentalis et Alexandrinæ:

W, Codex Washingtoniensis, sæc. 4 aut 5, inventus in Egypto, emptus a Freer, donatus Museo Smithsoniano. Continet Evangelia et partes epistolarum S. Pauli.

Conclusio Partis Primæ

Sæculo quarto existebant tres familiæ manuscriptorum, quarum duæ, scilicet Neutralis et Occidentalis ab invicem non dependent, et omnes tres, i. e., Neutralis, Occidentalis, Alexandrina, Evangelium Quadriforme substantialiter idem referunt. *Atqui* Evangelium Quadriforme, prout nunc est, cum Evangelio Quadriformi, quatenus his tribus familiis asservatur, substantialiter concordat. *Ergo*, Evangelium Quadriforme modernum substantialiter concordat cum Evangelio Quadriformi quale sæculo quarto existebat.

Pars Secunda: Testimonium Versionum Antiquarum et Citationum Patristicarum.

I. Versiones Antiquæ:

A. Versiones Copticæ:

243. Versiones Copticæ, quæ quidem secundum dialectos ordinantur, sæculo secundo exeunte aut tertio ineunte editæ sunt.

244. *Versio Bohairica.* Exstant multa fragmenta, quæ simul sumpta fere totum Novum Testamentum exhibent.

245. *Versio Sahidica seu Thebaica.* Manuscripta, quamvis singula manca sint, omnes Novi Testamenti libros transmittunt.

246. *Versio Medii Egypti* a Versione Sahidica dependet. Num, porro, in Memphiticam et Fayyumicam et Akhimicam dividi debeat, sub iudice est.

247. *Versio Bohairica* est familiæ Neutralis; versiones autem Sahidicæ et Medii Egypti familiæ Occidentali nomen dant.

B. Versiones Syriacæ:

248. *Versio Syriaca* medio sæculo secundo Edessæ evulgata est.

249. *Versio Vetus Syriaca* (O. S.). Duobus codicibus quinto sæculo exaratis, nempe Syriaco Curetoniano (Sc.) et Syriaco Sinaitico (Ss.) nobis panditur: hic in conventu sinaitico S. Catharinæ,

ubi hodie restat, a dominis Lewis et Gibson inventus est; ille vero est manuscriptum in Museo Britannico conservatum, quod in Nitriano deserto inventum Cureton recognovit.

250. *Diatessaron Tatiani.* Tatianus, discipulus Justini, anno circiter 170 confecit harmoniam Evangeliorum, seu Evangelion-damehallete, quam porro et Commentaria S. Ephræmi et Codex Fuldensis Latinus et Versio quædam Arabica Bibliothecæ Vaticanæ addicta conservant.

251. *Peshitto.* Ita denominatur Versio Syriaca, quæ saltem per quindecim sæcula ab Ecclesia Syriaca adhibita est et quæ ante Concilium Ephesinum anno 431 celebratum non tantum exstitit sed etiam floruit.

252. Peshitto est familiæ Syriacæ; versiones autem veteres Syriacæ et Diatessaron familiæ Occidentali adscribuntur.

C. Versiones Latinæ:

253. *Versio Vetus Latina.* Ante annum 384 multæ librorum Scripturæ versiones Latinæ exstiterunt; has tamen inter se accidentaliter discrepasse constat ex testimonio Hieronymi et Augustini nec non ex eo quod quadraginta circiter codices plus minusve perfecti usque ad nos pervenerunt.

254. Manuscripta Veteris Versionis Latinæ, quorum omnia sunt familiæ Occidentalis, triplicem formam textualem, nempe Africanam, Europæam, Italicam, præ se ferunt. *Formam Africanam* sequuntur Codex Bobbiensis, k, sæc. 4-5, Codex Palatinus (Vindobonæ), e, sæc. 4-5, Cyprianus, Tertullianus; *Formam vero Europæam* Codex Vercellensis, a, sæc. 4, Codex Veronensis, b, sæc. 4-6, textus latinus Codicis Bezae, versio latina et fragmenta græca operum Irenæi; *Formam*, denique, *Italicam* Codex Brixianus, f, sæc. 6, Codex Monacensis, q, sæc. 7-8, Augustinus.

255. Scriptura Sacra anno 150 in linguam latinam versa est.

256. *Versio Vulgata.* Versio Latina Vulgata annis 384-386 ab Hieronymo edita familiæ Neutrali nomen dat, nihilominus a cæteris latinis versionibus substantialiter non divellitur. Tractu vero temporis illud præclarum opus non paucas mutationes accidentales subiit, quare, accurantibus Alcuin, Sixto V., Clemente VIII. inter Catholicos et Wordsworth inter A catholicos, revisum

est. Demum Pius X. novam Vulgatæ emendationem curam Patribus. Ordinis S. Benedicti commisit.

II. Citationes Patristicæ:

257. *Scriptores Latini:* Tertullianus, Cyprianus, Novatianus, hæreticus (an. circ. 252), in citandis Scripturis manuscripta familiæ Occidentalis sequuntur.

258. *Scriptores Occidentales Græci:* Irenæus, Marcion, Hippolytus Scripturæ citationes ex documentis familiæ Occidentalis hauriunt.

259. *Scriptores Orientales Græci:* Methodius, Episcopus Olympius (ob. an. 311), Eusebius Cæsareensis (an. 265-340) manuscripta familiæ Occidentalis adhibuerunt; Chrysostomus vero codicibus familiæ Syriacæ usus est.

260. *Scriptores Syriaci:* Tatianus, Aphraates (fl. an. 340), Ephræmus (ob. an. 378) familiæ Occidentali favebant.

261. *Scriptores Alexandrini:* Clemens Alexandrinus secutus est familiam Neutralem et Occidentalem, at, quamvis Origenes et Occidentali et Neutrali et Alexandrina usus sit, Cyrillus (fl. an. 412) Alexandrinam tantum agnovit.

262. *Numerus Citationum:*

	Evang..	Act.
Irenæus	1038	194
Clemens Alexandrinus	1017	44
Origenes	9231	349
Tertullianus	3822	502
Justinus	268	10
Hippolytus	734	42
Eusebius	3258	211
	19,368	1352

Conclusio Partis Secundæ

A sæculo quarto ad sæculum primum familiæ Syriacæ et Alexandrinæ solummodo apud juniores scriptores inveniuntur.

Manuscripta autem familiæ Neutralis, testantibus Versione Bohairica (sæc. secund. exeunt. vel sæc. tert. ineunt.), Origene (ob.

an. 253), Clemente Alexandrino (an. 150-215), in Egypto saltem medio sæculo secundo agnoscebantur; porro manuscripta familiæ Occidentalis, uti constat ex Diatessarone Tatiani (an. 170), versionibus antiquis Latina (an. 150), Syriaca (an. 150), Sahidica (sæc. secund. exeunt.), Origene (ob. an. 253), Clemente Alexandrino (an. 150-215), Tertulliano (an. 200-254), Irenæo (nat. an. 115), Justino (an. 100-167), primo sæculi secundi quadrante a toto mundo Christiano quam maxime æstimabantur.

Jamvero manuscripta familiarum Neutralis et Occidentalis, cum a se invicem non dependeant et tamen substantialiter concordent, in communem archetypum antiquiorem, qui sæculo secundo ineunte exaratus et ab illis quoad substantiam distinctus non fuerit, refundantur oportet.

Atqui Evangelium Quadriforme, prouti sæculo quarto exstabat, cum Evangelio Quadriformi, quatenus primo sæculi secundi quadrante conservabatur, substantialiter concinit. *Ergo*, Evangelium Quadriforme sæculo quarto adhibitum ab Evangelio Quadriformi, quale sæculo secundo ineunte exstitit, quoad substantiam non differebat. *Atqui* Evangelium Quadriforme modernum cum Evangelio Quadriformi, quatenus sæculo quarto exstabat, substantialiter conspirat. *Ergo*, Evangelium Quadriforme modernum ab Evangelio Quadriformi, quale sæculo secundo ineunte exstitit, substantialiter non divellitur.

Pars Tertia: Testimonium Patrum Apostolicorum Eorumque Successorum.

263. Restat proferre medium quo demonstratur Evangelium Quadriforme ipso sæculo primo aut sæculo secundo ineunte substantialiter corrumpi non potuisse. Re quidem vera, quamvis primum sæculum nulla nobis reliquerit memoralia, quibus integritas fontium Christianorum directe probari possit, Patres Apostolici eorumque successores cum ipsis Apostolis aut immediate aut mediate conjuncti erant et talibus criteriis usi sunt, qualia Evangelii Quadriformis corruptionis substantialis possibilitatem natura sua excludant; illud enim solum testimonium fide dignum esse judicabant, quod traditione Apostolica clare probata niti invenerunt. Cf. *Proleg.* V, VI.

264. ADVERSARII:

Sunt qui paucas sententias Evangelii Quadriformis, sicut Mt. XVI, 18, XXVIII, 19, interpolatas esse contendunt.

265. Nota. Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

266. Evangelium Quadriforme, si substantialiter concordat cum Uncialibus Occidentalibus et Neutralibus sæculo quarto exaratis, nec non cum versionibus Occidentalibus et Neutralibus sæculo secundo editis item et cum citationibus Patristicis eodem sæculo ex utraque familia desumptis, et si, præterea, mentalis dispositio Patrum Apostolicorum eorumque successorum talis fuerit qualis Evangelii Quadriformis corruptionem substantialem excluderit, usque ad nos substantialiter integrum pervenit. *Atqui* ita est. *Ergo*, Evangelium Quadriforme usque ad nos substantialiter integrum pervenit.

Difficultates

Notanda:

267. Principia Critica:

(a) Testimonium universale et antiquum est argumentum peremptorium.

(b) Testimonium locale aut recentius editum testimonio universali aut antiquiori non est præferendum.

(c) Testimonium antiquum aliquatenus vacillans testimonio recentiore, si revera hoc sit fide dignum, solidatur.

268. Ordinatio Difficultatum:

Difficultates in substantiales et accidentales dividuntur: hæ Evangelii Quadriformis integritatem substantialem, quatenus ab Apologetica intelligitur, nullatenus afficiunt, at in gratiam Tractatus de Ecclesia Christi et Theologiæ Dogmaticæ solvuntur; illas vero esse ad rem, nemo est qui neget.

269. Difficultates Substantiales:

Contra Mt. XVI, 18:

1. Forma versus duodevicesimi etiam sæculo quarto vacillabat: Eusebius enim octies et Epiphanius ter vocem “hanc” omittunt.

R. (a) Forma versus duodevicesimi sæculo quarto certe non vacillabat, uti constabit legenti Firmilianum, Cyprianum, Origenem, Tertullianum nec non versiones Latinas, Syriacas, Copticas.

(b) Tum Eusebius tum Epiphanius, ubi de facto firmitatis Ecclesiæ agunt, vocem “hanc” prætermittunt, non vero ubi ejusdem firmitatis fundamentum exponunt. (Euseb. *Dem. Evang.* lib. 3, ad fin., *De Resurrect.* lib. 2, ad fin.; Epiph. *Anacorus*, c. 9.) Cf. Van Laak, *De Ecclesia*, Ms. p. 10.

2. Justinus (*Dial.* c. 100) citat nonnisi vers. 15-17; Irenæus (*Adv. Hær.* lib. 3, c. 14) refert solummodo vers. 17 et 21; Clemens Alexandrinus tantum vers. 17 agnoscit. (*Strom.* lib. 6, c. 15.)

R. Scopus Justini erat missionem Jesu divinam demonstrare; scopus Irenæi ostendere Jesum patientem esse etiam Filium Dei; scopus Clementis Alexandrini probare revelationem, qua Filius Dei cognoscatur, esse supernaturalem.

3. Mt. XVI, 18 est interpolatus. Rationes: (a) Contradicit reprehensioni Petri narratæ vers. 23; (b) destruit unitatem narrationis; (c) de privilegio Petri silent Marcus et Lucas, qui tamen ejus confessionem enarrant; (d) Jesus de Ecclesia fundanda nunquam cogitavit; (e) Jesus judicavit finem mundi fore proximum; (f) Paulus creavit vocem et notionem Ecclesiæ; (g) potestas clavium est potestas ecclesiastica ad debellandos Gnosticos instituta.

R. Ad rationes allatas: (a) Petrus poterat ob aliam actionem approbari, et ob aliam reprobari; (b) negatur; (c) scopus Matthæi erat promulgare constitutionem internam et externam regni Dei, scopus Marci probare Jesum esse Messiam et Filium Dei, scopus Lucæ manifestum facere Jesum "salutare Dei"; (d) negatur; (e) negatur; (f) negatur; (g) negatur.

Contra Mt. XXVIII, 19:

4. Eusebius multoties citat Mt. XXVIII, 19, quin formulam Trinitariam referat. Ita Conybeare, *The Eusebian Form of the Text of Matth. XXVIII, 19.*

R. (a) Formulam Trinitariam esse partem Evangelii Quadri-formis primitivi testantur Versiones Latinæ, Copticæ, Syriacæ, Diatessaron, Justinus, Doctrina Duodecim Apostolorum, Cyprianus, Irenæus.

(b) Eusebius, ubi argumentum de Trinitate diserte profert, formulam Trinitariam perfecte reddit. (*H. E.* lib. 1, c. 8, n. 28, *C. Marcell.* lib. 1, c. 1, n. 3, *De Eccles Theol.* lib. 5, c. 5, n. 173.)

Contra Mt. I, 16:

5. A Versione Syriaca Sinaitica Mt. I, 16 sic legitur: "Joseph, cui desponsata est Maria virgo, generavit illum, qui vocatur Christus."

R. (a) Jesum ex virgine natum esse affirmat testimonium antiquum simul et universale: Ignatius, Justinus, Irenæus, Ebionitæ, Odæ Salomonis, Aristides, omnia Uncialia, Versiones Latinæ, Copticæ, Syriaca Curetonia item et Diatessaron.

(b) Librarius Versionis Syriacæ Sinaiticæ Jesu nativitatem virginalem negare noluit; nam non tantum enarrat dubitationem Josephi sed etiam Mt. I, 25 conservat.

Contra Jo. XXI:

6. Jo. XXI per modum appendicis Evangelio Quarto, jam, capite vicesimo exeunte, completo superadditur: hæc vero appendix est interpolata. Rationes: (a) Auctor operis absoluti harmoniam non destrueret; (b) constat ex vers. 24, 25 discipulum dilectum jam esse mortuum, quando appendix scripta est; (c) vers. 24 non est discipuli dilecti, sed potius presbyterorum Ephesinorum; (d) stilus appendicis cum elocutione reliqui Evangelii non concordat.

R. Ad rationes allatas: (a) Auctor adderet postscriptum, si quid addendum haberet; (b) negatur; (c) vers. 24, qui forte debetur presbyteris Ephesinis, docet discipulum dilectum conscripsisse caput vicesimum primum; (d) negatur.

Ceteræ Difficultates:

7. Inter comparanda manuscripta Evangeliorum permultæ lectiones variantes inveniuntur.

R. Lectiones illæ variantes substantiam Evangelii Quadriformis non attingunt.

8. At Marcion Evangelium Quadriforme substantialter corripit.

R. Statim vero detectus est et reprobatus.

270. *Difficultates Accidentales:*

Contra Mc. XVI, 9-20:

9. Mc. XVI, 9-20 codicibus Neutralibus Sinaitico et Vaticano sicut et Versione Syriaca Curetonia desunt; secundum Hieronymum a quibusdam manuscriptis desiderantur; in canonibus Eusebii non laudantur. (Nestle, *Novum Testamentum Græce et Latine*, pp. xii-xvii.)

R. (a) Contra integritatem Mc. XVI, 9-20 afferuntur testimonium locale duorum manuscriptorum Neutralium et testimonium unius aliussve scripti Occidentalis.

(b) Integritatem vero Mc. XVI, 9-20 propugnat testimonium antiquissimum et moraliter universale Antiquitatis Christianæ: Justinus, Irenæus, Tertullianus, Hippolytus, Vincentius, Aphraates, Ephræmus, Macarius Magnus, Leontius, Cyrillus Hierosolymitanus, Augustinus, Chrysostomus, Acta Pilati, Constitutiones Apos-

tolicae, Versio Bohairica et Codex Alexandrinus ex familia Neutrali, Codex Bezae, Versio Syriaca Sinaitica, Diatessaron, versiones Latinae, k excepto, ex familia Occidentali.

10. Ex rationibus internis: (a) Mc. XV, 40, 47, XVI, 1, Magdalene est persona bene nota; XVI, 9, talis est qualis descriptu indigeat: (b) XVI, 1, 2, Magdalene cum aliis mulieribus venit ad sepulchrum; XVI, 9, Jesus apparet Magdalenae soli: (c) XVI, 7, dicitur Jesus in Galilaea visurus esse discipulos; XVI, 9-20, apparitiones Jesu Hierosolymitanæ narrantur: (d) XVI, 9-20, minutiae desunt: (e) XVI, 2, una sabbatorum; XVI, 9, prima sabbati: (f) conjunctiones in reliquo Evangelio usitatae hic non apparent: (g) XVI, 9-20 prae se fert viginti vocabula, quae semel leguntur.

R. A. *Principium Generale*: Non licet stilum cujusdam documenti arbitrarie limitare et ex stilo ita limitato argumentum proferre. Stilus enim nullius auctoris est ferreus, sed otio, influxu alieno, occasione, experientia modificatur, et generatim quindecim brevibus capitibus non exhauritur. Porro argumentum ex stilo deductum definit potius quis sit quam quis non sit libri alicujus auctor.

B. *Ad rationes allatas*: (a) In Mc. XVI, 9 Magdalene ratione tantum actus Dominici describitur: (b) aliud est venire ad monumentum, aliud autem videre Jesum: (c) breve aliquod caput duas classes eventuum summatim referre potest, quin diversis scriptoribus assignetur: (d) quod idem de I, 2-8 et IV, 21-34 dicendum est: (e) nil est mirandum, si idem auctor eandem ideam duplici modo exprimat: (f) subjecta materia prohibet ne tales conjunctiones adhibeantur: (g) numerus exaggeratur; in reliquo Evangelio vocabula, quae semel leguntur, occurrunt; Mc. XVI, 9-20 res introducit quae alibi in Evangelio Secundo non tanguntur.

Contra Lc. I, 46:

11. "Magnificat" Elizabethae attribuitur a manuscriptis a, b, 1 Veteris Versionis Latinae, Niceta (an. 335-414), Origene, Irenæo. Cf. Burn, *Niceta of Remesiana, His Life and Works*, pp. 79 sq.

R. (a) Textus Irenæi est disputabilis, nec Origenes "*Magnificat*" Elizabethae tribuit.

(b) "*Magnificat*" Mariæ concedit testimonium antiquissimum et moraliter universale: Tertullianus, Aphraates, Epiphanius, Diatessaron, omnia Uncialia, omnia manuscripta Veteris Versionis Latinae, a, b, 1 exceptis, Vulgata.

(c) Adversus integritatem Lc. I, 46 stat testimonium trium manuscriptorum Latinorum, Nicetæ et forte Irenæi.

(d) Lectio "*et ait Elizabeth*" cum contextu non cohæret.

Contra Lc. XXII, 43, 44:

12. Lc. XXII, 43, 44 non inveniuntur in uncialibus A et B, codice f Veteris Versionis Latinæ, melioribus manuscriptis Bohairicis, nonnullis Sahidicis, nec a Syriaca Sinaitica, Cyrillo Alexandrino, Ambrosio commemorantur.

R. (a) Adversus integritatem Lc. XXII, 43, 44 afferuntur tres testes Neutrales, nempe duo Uncialia et Versio Bohairica, unum manuscriptum Latinum, nonnulla Sahidica nec non Versio Syriaca Sinaitica et duo juniores Patres.

(b) Hanc pericopen esse integram affirmant omnes Versiones Latinæ, codice f excepto, Syriaca Curetonia, Diatessaron, pleraque manuscripta Sahidica, Codex Bezae ex familia Occidentali, Vulgata, nonnulla Bohairica, Codex Vaticanus, Ephræmi Rescriptus ex familia Neutrali, nec non scriptores antiquiores, nempe Justinus, Irenæus, Hippolytus, Marcion, Dionysius Alexandrinus, Eusebius, Athanasius, Ephræmus, Gregorius Nazianzenus, Didymus, Epiphanius, Arius.

(c) Itaque constat aliqua juniora manuscripta Lc. XXII, 43, 44, qui quidem versus antiquitus universaliter agnosccebantur, Evangelio Tertio abnegasse.

Contra Jo. VII, 53-VIII, 11:

13. Adversus integritatem Jo. VII, 53-VIII, 11 plures rationes adducuntur: (a) absunt a majusculis Aleph, B, A, C, ab antiquioribus manuscriptis Veteris Versionis Latinæ, a, f, l, q, a plerisque Syriacis et Copticis, et, tandem, in quibusdam documentis ponuntur post Lc. XXI, 38 aut post Jo. XXI; (b) nec ab Origene, Chrysostomo, Cyrillo Alexandrino explicantur.

R. Inveniuntur tamen in versionibus Bohairica et Vulgata ex familia Neutrali, in multis codicibus Veteris Latinæ et Codice Bezae ex familia Occidentali, imo, testante Hieronymo, in aliis multis manuscriptis græcis et latinis; (b) Commentarius Origenis in Jo. VII, 53-VIII, 17 deperditus est; Chrysostomus Evangelium Quartum modo eclecticico interpretatus est; completa opera Cyrilli Alexandrini non exstant; Patres vero sæculo quarto vigentes, uti patebit legenti Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, Leonem Magnum,

Pacianum, Prosperum, Fulgentium, Sedulium, Cassiodorum, uno ore hanc pericopen integram esse docent.

Conclusio: Manuscripta vacillant. Testimonium autem sæculo quarto editum est unanime et criticum ideoque sequendum.

Contra Jo. V, 3, 4:

14. Vers. 3 deest codicibus Aleph, A, B, C; vers. 4 deest Aleph, B, C, D; vers. 3, 4 inveniuntur nec in Syriaca Sinaitica aut Curetonia, nec in antiquioribus manuscriptis Copticis, nec apud seniores Patres.

R. Vers. 3 conservatur a D, vers. 4 ab A, vers. 3, 4 a fere omnibus manuscriptis Veteris Versionis Latinæ, Didymo, Cyrillo Alexandrino, Chrysostomo, Theophylacto, Euthymio, Hiëronymo, Ephræmo, Ambrosio, Gregorio Magno, Tertulliano.

Conclusio: Manuscripta vacillant. Testimonium Patrum talis est qualis certitudinem præbeat.

THESIS DUODECIMA

Ex testimonio Uncialium et Versionum Scripturæ Antiquarum, perpensis quoque citationibus Patristicis, necnon Patrum Apostolicorum eorumque successorum dispositione mentali, Actus Apostolorum substantialiter integros usque ad nos pervenisse constat.

271. Ad substantiam Actuum Apostolorum pertinent genesis et diffusio Religionis Christianæ in Asia, in insulis, Romæ, itinera quoque Apostolorum eorumque discipulorum nec non Concilium Ecclesiæ Primum, prædicatio et miracula Apostolorum, dispositiones amicorum et inimicorum.

De Familiis Manuscriptorum:

272. Tres familiæ manuscriptorum agnoscuntur, quæ ratione stili et subjectæ materiæ diversæ sunt ita tamen ut quoad substantiam inter se cohæreant.

273. *Familia Orientalis* (Neutralis): Aleph, B, A, C, H (Mutiensis, sæc. 9, Modenæ), L (Angelicus Romanus, sæc. 9, Romæ), P (Porphyrianus Chiovensis, sæc. 9, Petropoli), F (Coislianus, fragmenta, sæc. 7, Parisiis), G (Fragmentum Petripolitenum, sæc. 7), I (Petropolitanus Palimpsestus, sæc. 7), Vulgata,

Bohairica, Clemens Alexandrinus, Origenes, et post quartum sæculum fere omnes scriptores Orientales et Occidentales.

274. *Familia Occidentalis:* D, d (textus latinus Codicis Bezae), h (Codex Floriacensis, sæc. 5, Vet. Lat.), Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, Augustinus.

275. *Familia Mixta* (Syriaca): E (Laudianus, sæc. 6-7, græco-lat.), minusculus 137 (sæc. 11-13), 58 (sæc. 13), Peshitto, Sahidica, g (Codex Gigas, sæc. 13, Vet. Lat.), s (fragmenta Codicis olim Bobbiensis nunc Vindobonensis, sæc. 5-6, Vet. Lat.), Lucifer Calaritanus (an. circ. 371).

Pars Prima: Testimonium Uncialium.

Sæculo quinto existebant tres familiæ manuscriptorum, quarum duæ, scilicet Orientalis et Occidentalis ab invicem non dependent, et omnes tres Actus Apostolorum substantialiter eosdem referunt. *Atqui* Actus Apostolorum, prout nunc sunt, cum Actibus Apostolorum, quatenus his tribus familiis asservantur, substantialiter concordant. *Ergo*, Actus Apostolorum moderni substantialiter concordant cum Actibus Apostolorum quales sæculo quinto existebant.

Pars Secunda: Testimonium Versionum Antiquarum et Citationum Patristicarum.

A quinto sæculo usque ad sæculum primum: Manuscripta familiæ Orientalis, testantibus Versione Bohairica (sæc. 3), Origene (ob. an. 253), Clemente Alexandrino (an. 150-215), in Egypto saltem medio sæculo secundo agnoscebantur; manuscripta autem familiæ Occidentalis, uti constat ex Versione Sahidica (sæc. 2 exeunt.), Vetere Latina (an. 150), Tertulliano (an. 200-254), Irenæo (nat. an. 115), saltem primo sæculi secundi quadrante a ferme toto mundo Christiano quam maxime æstimabantur.

Jamvero manuscripta familiarum Orientalis et Occidentalis, cum a se invicem non dependeant et tamen substantialiter concordent, in communem archetypum antiquiorem, qui sæculo secundo ineunte exaratus et ab illis quoad substantiam distinctus non fuerit, refundantur oportet.

Atqui Actus Apostolorum, prouti sæculo quinto existebant, cum Actibus Apostolorum, quatenus primo sæculi secundi quadrante conservabantur, substantialiter concinunt. *Ergo*, Actus Apostolorum sæculo quinto adhibiti ab Actibus Apostolorum, quales

sæculo secundo ineunte exstiterunt, quoad substantiam non differebant. *Atqui* Actus Apostolorum moderni cum Actibus Apostolorum, quatenus sæculo quinto exstabant, substantialiter conspiciunt. *Ergo*, Actus Apostolorum moderni ab Actibus Apostolorum, quales sæculo secundo ineunte exstiterunt, substantialiter non divelluntur.

Pars Tertia: Testimonium Patrum Apostolicorum Eorumque Successorum.

Patres Apostolici eorumque successores et cum ipsis Apostolis aut immediate aut mediate conjuncti erant et talibus criteriis uti sunt, qualia Actuum Apostolorum corruptionis substantialis possibilitatem natura sua excludant; illud enim solum testimonium fide dignum esse iudicabant, quod traditione Apostolica clare probata niti invenerunt. Cf. Proleg. V, VI.

276. ADVERSARII: Hodie thesis vix negatur.

277. Nota. Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

278. Actus Apostolorum, si substantialiter concordant cum Uncialibus Occidentalibus et Orientalibus quinto sæculo exaratis, nec non cum versionibus Occidentalibus et Orientalibus sæculo secundo editis item et cum citationibus Patristicis eodem sæculo ex utraque familia desumptis, et si, præterea, dispositio mentalis Patrum Apostolicorum eorumque successorum talis fuerit qualis Actuum Apostolorum corruptionem substantialem excluderet, usque ad nos substantialiter incorrupti pervenerunt. *Atqui* ita est. *Ergo*, Actus Apostolorum usque ad nos substantialiter integri pervenerunt.

279.

Difficultates

1. Multoties familia Orientalis ab Occidentali discrepat. Nam plus quam quadringenties Codex Bezae a Vaticano divellitur.

R. Codex Bezae neque est coryphæus familiæ Occidentalis neque a Vaticano differt nisi ratione aut amplificationis aut emphasis. Cf. Coppieters, *De Historia Textus Actuum Apostolorum Dissertatio*, Lovanii, 1902.

2. Forma Orientalis Decreti Apostolici (Act. XV, 28, 29) introducit prohibitionem comestionis suffocatorum, regulam autem auream omittit; e contra Forma Occidentalis prohibitionem suffocatorum nescit, regulam vero auream commemorat.

R. Omissio prohibitionis suffocatorum substantiam nec Decreti Apostolici nec Actuum afficit; hæc enim prohibito non erat res doctrinalis, sed tantummodo disciplinaria et temporanea. Neque interpolatio regulæ aureæ doctrinam Apostolicam corrumpit; prædicatio enim caritatis cum religione ab Apostolis edocta intime cohæret.

EXCURSUS SECUNDUS

Quæstiones Quaedam Textuales.

I

De Causis Lectionum Variantium

280. *Causæ Non-Intentionales:*

Interdum, fallente oculo, librarii litteras similes confundunt (ΑΠΟ ΑΓΙΟ), interdum ex sententiis, quæ iisdem vocabulis terminantur, unam vel alteram per homoioteleuton omittunt (cf. Jo. II, 23), interdum per dittographiam sententias non duplicandas duplicant (et repleti sunt, et repleti sunt, Act. II, 4), interdum per haplographiam vocem bis scribendam semel scribunt, interdum inter scribendum litteras quasdam prætermittunt, interdum litteras indivisas textus antiquioris male dividunt, interdum non recte distinguunt vocabula, quæ simili sono pronuntiantur (Καὶνῶ, Κενῶ), interdum, denique, sigla a scribis antiquioribus adhibita non intelligunt (ita quædam manuscripta legunt "Jesum-Barabbam," Mt. XXVII, 17).

281. *Causæ Intentionales:*

(a) Emendatio solæismorum (cf. diversas lectiones Jo. X, 29); (b) proclivitas ad res clariore modo exprimendas (vox "non-dum" introducit in Jo. VII, 8 a); (c) insertio glossarum aut rerum liturgicarum (in quibusdam manuscriptis Evangelii Primi doxologia Orationi Dominicæ additur); (d) transpositio sententiarum ab uno Evangelio in alium (nonnulla manuscripta ponunt Jo. VII, 53-VIII, 11 post Le. XXI, 38, Le. XXII, 43, 44 post Mt. XXVI, 39); (e) omissio sectionum ob difficultatem, quam procreant (Mt. I, 18, 25, Jo. VII, 53-VIII, 11, Le. XXII, 43, 44); (f) rejectio pericopum propter rationes textui internas (Mc. XVI, 9-20); (g) corruptio hæretica, quæ tamen facili conatu detegitur.

282. Lectiones variantes ne unam quidem doctrinam Religionis Christianæ in periculum vocant; pro maxima enim parte orthographiam, grammaticam, stilum respiciunt.

II

• Sententiæ de Familiis Manuscriptorum

283. *Westcott-Hort.* Quatuor sunt familiæ textuales, nempe Syriaca, Neutralis, Occidentalis, Alexandrina. Ad definiendum textum Novi Testamenti primitivum quod attinet, familiæ Syriaca et Alexandrina, quippe quæ a cæteris duabus dependeant, negligi possunt et debent; familia autem Neutralis, cujus Vaticanus est codex purissimus, generatim loquendo est Occidentali præferenda.

284. *Burgon-Miller.* Familia Syriaca est inter omnes purissima; testimonio enim Patrum antiquissimorum fulcitur.

285. *Von Soden.* Tres sunt familiæ manuscriptorum, scilicet I (Jerolymitana, Occidentalis), H (Hesychiana, Neutralis), K (Κοινή, Syriaca); porro I occupat primum, K autem ultimum locum.

286. *Conclusio:*

Von Soden recte supprimit familiam Alexandrinam, quippe quæ partim Neutralis, partim Occidentalis sit polita revisio: recte quoque familiæ Occidentali altiore dignitatem concedit; siquidem est cæteris tum antiquior tum universalior.

III

Regulæ ad Definiendum Textum Primitivum

287. (a) Manuscripta secundum familias ordinanda sunt.

(b) Purissimus textus uniuscujusque familiæ per comparisonem manuscriptorum determinetur oportet.

(c) Generatim manuscripta familiæ Occidentalis cæteris sunt præferenda.

(d) *Criterium Probabilitatis Intrinsecæ.* Illa lectio est accipienda, quæ cum contextu magis cohæret.

(e) *Criterium Probabilitatis Transcriptionalis.* Removendæ sunt modificationes, quas librarii claritatis causa introduxisse probantur.

IV

Theoria Blassiana

288. Lucas scripsit duplicem textum Evangelii Tertii et Actuum Apostolorum, Orientalem nempe et Occidentalem. Prima editio Evangelii Tertii erat Orientalis, Actuum autem Apostolorum Occidentalis. Ita Blass, *The Philology of the Gospels*.

289. Hæc theoria primo aspectu innocua esse videtur, at, quatenus evolvitur, nonnullas ecclesias errasse, imo ipsam Scripturam inspiratam ab errore non esse immunem præsupponit. Cf. Drum, *Recent Bible Study*, American Ecclesiastical Review, Apr. 1919, p. 463.

Disputatio Tertia

De Historica Auctoritate Fontium Christianorum

THESIS DECIMA TERTIA

Evangelia Synoptica oracula factaque Jesu Nazareni substantialiter immutata referunt.

290. Patet Evangelia Synoptica speciem historiæ præ se ferre. At liber forma historica conscriptus potest esse aut mythus aut allegoria aut legenda aut historia, hæc porro aut mixta aut technica aut scientifica.

291. *Mythus* est forma scribendi qua phænomena physica personificantur; *allegoria* est metaphora continuata disciplinæ causa conficta; *legenda* personis, quæ reapse exstiterunt aut exstitisse supponuntur, stupenda falsaue tribuit; *historia mixta* rebus vere gestis, mythis, allegoriis, legendis complicatur; *historia technica* facta profert, nihilominus cum erroribus minoris momenti composibilis est, neque prohibet quominus auctor modo indefinito quandoque scribat aut judicia propria manifestet; *historia scientifica* pro scopo habet narrare etiam minutissima eo tamen modo ut judicia scriptoris celentur.

292. Verumtamen nec omnis liber aut technice aut scientificæ historicus historica etiam auctoritate fruitur. Historieitas enim documenti est ejusdem conformitas cum factis; auctoritas autem historica, seu valor historicus, idem sonat ac prædicta conformitas argumento demonstrata ideoque est libri cujusdam dignitas qua fide humana credi possit et debeat.

293. Thesis igitur agit de auctoritate historica Evangeliorum Synopticorum.

294. *Jesus Nazareus* est ille, qui apud Evangelistas sic denominatur.

295. *Oracula factaque Jesu Nazareni.* Evangelium Marci tantummodo vitam publicam Jesu Nazareni scripto conservat; Matthæus autem et Lucas Evangelium etiam Infantiae referunt, quod, cum unum tantum dictum et duo tantum facta Dominica complectatur atque examine speciali sit dignum, hic prætermittitur.

296. *Substantialiter immutata referunt*, i. e., per modum historiæ technicæ. Hinc nequaquam contenditur Evangelia Synoptica esse biographias completas, aut omnes circumstantias, nexum eventuum ordinemque chronologicum proferre, aut dicta Jesu aliorumque ad verbum tradere, aut sententiis auctorum esse destituta. Neque Apologeticæ est demonstrare documentum Synopticum ab erroribus minoris momenti esse liberum; hoc enim ad investigationem Scripturæ Sacræ inspirationis dogmaticam pertinet.

De Adversariis

297. *Principia:*

Liberales, cum activitatem Dei supernaturalem esse impossibilem at omnia omnino evolutione quadam ferrea regi doceant, argumenta illa solida, quibus veritas evangelica demonstratur, prorsus respuunt.

298. *Methodi:*

Methodus Litteraria:

(a) Omnes res clare supernaturales e medio Evangeliorum tolluntur.

(b) Dicta Jesu, quæ cum contextu immediato cohærere non censentur, genuina esse negantur.

(c) Evangelica narratio ita arbitrarie intelligitur ut sibi contradicere videatur.

(d) Hypotheses mirabiles construuntur ut ea, quæ Evangelistæ prætermittant, suppleantur.

Methodus Mythistarum:

(a) Ne unum quidem verbum Evangelii est amovendum.

(b) Narratio evangelica est tota quanta allegorica.

(c) Critici igitur solum est allegorias evangelicas interpretari earumque fontes definire.

299. *Canones Adversariorum, qui statim Crisi Subjiciuntur:*

(a) Miracula Jesu admitti nequeunt, nisi prius critica partes suas expleverit. *R.* Critica, quæ præjudiciis obeæcata ordinis supernaturalis possibilitatem negat, non est vera critica.

(b) Testes miraculorum viri prudentissimi sint oportet. *R.* Testes miraculorum Jesu sunt integer populus, duces, culti.

(c) Miraculum non est admittendum, nisi formæ juridicæ subji-
citur. *R.* Sufficit forma juridica virtualis, secus nulla esset
historia. Præterea, sanatio cæci nati (Jo. IX) pleraque alia
miracula, quæ Jesus patravit, iudicio etiam formali et publico sub-
iecta sunt.

(d) Nullum miraculum est accipiendum, nisi quod publica
auctoritate ratum fiat. *R.* Auctoritas publica, qua talis, summæ
testimonii nihil addit. Porro publica auctoritas Judæorum miracula
Jesu, qua facta, admisit.

(e) Testes miraculorum in proprium incommodum testimo-
nium suum proferre debent. *R.* Quod quidem fecerunt et Judæi
et Evangelistæ.

(f) Possibilitas magiæ est removenda. *R.* Nequaquam, si de
miraculo, solum qua facto, agitur.

(g) Illud solum miraculum evenit, quod jam prædictum est.
R. Negatur. Revera tamen Jesus miracula eventura prævidit.
(Mt. XI, 5, Jo. IX, XI.)

(h) Facta miraculosa æque clara ac solis eclipsis esse debent.
R. Negatur. Facta enim historica tali claritate fulgere non solent.

(i) Commissio scientifica et verax, cujus est variare condi-
tiones experimentales operumque repetitiones jubere, veritatis
miraculi est solus iudex. *R.* Testes miraculorum Jesu erant
veraces; opera, quæ ipse patravit, erant indefinite variata et
multiplicata.

Cf. Van Laak, *De Revelatione Christiana*, Ms. lib. 2, p. 231.

300. *Scholæ Adversariorum:*

Naturalistæ:

Gottlob Paulus. Omnis eventus, quem Evangelistæ super-
naturali vocant, est reapse naturalis. Sic, exempli gratia, Jesus
non multiplicavit panes, sed e parvo penu suo quibusdam pauperi-
bus panem præbuit; alii, autem, qui panem habebant, idem
fecerunt.

Schmiedel. Omnes narrationes evangelicæ, quæ supernatu-
ralia exponunt, inter mythos et legendas recte numerantur, quare
ea sola narrata sunt retinenda quæ piæ inventiones esse nequeunt ac
proinde Jesum esse merum hominem exhibent. Si quis autem hoc
principium in praxim reducit, inveniet novem sectiones evangelicas
esse certe historicas, nempe Mc. X, 17 sq., Mt. XII, 31 sq., Mc. III,

21, XIII, 32, XV, 34 (Mt. XXVII, 46), VIII, 12, VI, 5, VIII, 14-21, Mt. XI, 5 (Lc. VII, 42).

Tubingenses:

Baur. Exstabat acerrima controversia inter asceclas Petri, seu Judaizantes, et sectatores Pauli, seu Universalistas, quae tandem aliquando ope mediatorum absoluta est. Unde scripta Christiana dividuntur in tres classes, quarum prima Petrinismum, altera Paulinismum, tertia necessitatem pacis per fas et nefas inculeant. Itaque Evangelium Secundum Petrinismum Primi et Paulinismum Tertii arte pacifica ad unitatem reducit.

Paulinistæ:

Wrede. S. Paulus transmutavit simplicem doctrinam a Jesu edoctam in theologiam complicatam ipsumque ad dignitatem divini Messiae et redemptoris elevavit. Controversia, quae hanc Wredii sententiam spectat, "*Jesus aut Paulus*" vocatur.

Liberales:

Sub traditione Synoptica latet bona quidem historia. Jesus plures sanationes effecit, at nullum miraculum patravit. Ita Harnack, O. Holtzmann, H. Holtzmann, Jülicher.

Mythistæ:

Strauss. Narrata supernaturalia sunt legendæ, quas ut Religio Christiana defenderetur et prophetiæ Messianicæ impletæ esse viderentur, pietas Christifidelium paulatim, sed conscie creavit; has vero legendas Evangelistæ bona fide scripto consignaverunt.

Smith. Evangelia sunt allegoriæ quibus Judæo-Græco-Romana conscientia religiosa exhibebat deum antiquum solarem, Jesu nomine, debellantem dæmones, seu deos hierarchiæ polytheisticæ. Porro cultus Jesu est præ-Christianus.

Mythistæ in Pan-Babylonicos, Pan-Buddhistas, Pan-Hellenistas, Pan-Arabicos, Franco-Muratos dividi solent. *Pan-Babylonici*, cum Jensen, narrata evangelica e mythis Babyloniæ cœlestibus derivari docent; *Pan-Buddhistæ*, cum Lillie, originem Religionis Christianæ in Buddhismo inveniunt; *Pan-Hellenistæ*, cum Reitzenstein, doctrinas praxesque Christifidelium a cultibus Græcorum mysticis dependere asserunt; *Pan-Arabici*, cum Cheyne, affinitatem inter Evangelia et mythos Arabicos vigere prædicant; *Franco-Muratori* origines cultus Christiani in Egypto petunt.

301. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

302. *Probanda:*

I. Auctores Synoptici facta oraculaque Jesu cognoscere poterant.

II. Auctores Synoptici non erant deceptores.

III. Auctores Synoptici non erant decepti.

I. Auctores Synoptici facta oraculaque Jesu cognoscere poterant.

Matthæus erat vitæ Dominicæ testis ocularis, Marcus ab ipso Petro edoctus est; Lucas non tantum cum testibus ocularibus versatus est (Lc. I), sed etiam et cum Paulo et cum Philippo diacono (Act. XVI, 8) et cum Jacobo Minore (Act. XXI, 17, 18) necessitudinem habebat.

II. Auctores Synoptici non erant deceptores.

Etenim absque dissimulatione ipsis Apostolis indigna attribunt, neque Jesu statum humilem et desolationem narrare prætermittunt; quin etiam in confirmationem testimonii sui mori parati erant.

III. Auctores Synoptici non erant decepti.

A. Ex argumento historico externo.

B. Ex confluxu testimonii.

C. Ex argumento historico interno.

A. Ex argumento historico externo.

Testes fide digni, nempe Tertullianus, Irenæus, Fragmentum Muratorianum, Clemens Alexandrinus, Origenes, Papias, aut instrumenti Synoptici auctoritatem historicam explicite affirmant aut inter argumentandum id esse fontem veritatis supponunt.

B. Ex confluxu testimonii.

1. Documenta Christiana.

2. Documenta Profana.

3. Documenta Judaica.

1. Documenta Christiana.

(a) *Evangelia Synoptica* independenter scripta mutuo se confirmant.

(b) *Actus Apostolorum*: Jesus erat homo (II, 22), ex Judæis (III, 22), ex semine David (II, 30), Nazarenus (II, 22), legatus Dei (II, 22), Messias (II, 36), Filius hominis (VII, 56), auctor

vitæ (III, 15), qui post Baptistam incipiens a Galilæa per Judæam prædicavit (X, 37), miracula edidit (II, 22), dæmones expulit (X, 38) innocens coram Pilato rejectus est et postea crucifixus (XIII, 27, 28, II, 23, X, 39), surrexit autem tertia die, per quadraginta dies in terra commoratus est (X, 40, I, 3), et tandem ascendit in cælum (I, 9, 10).

(c) *Epistolæ S. Pauli*: Jesus homo natus ex muliere (Gal. IV, 4, 1 Cor. XV, 21, Rom. V, 15), e familia Davidis (Rom. IX, 5, I, 3, 2 Tim. II, 8), Messias (Rom. I, 1), Deus (Rom. IX, 5), natus et vivens sub Lege (Rom. XV, 8, Gal. IV, 4), humilitate eminebat (Rom. XV, 3, 2 Cor. V, 21, VIII, 9, X, 1), Apostolos elegit (1 Cor. IX, 5, XV, 5 sq.), ministerium suum personale ad Judæos restrinxit (Rom. XV, 8), salutem Gentibus contulit (Rom. XV, 9, 10, Gal. II, 9), mundum redemit (Gal. I, 4), evangelium regni prædicavit (1 Thess. IV, Gal. V, Rom. XII-XIV, 1 Cor. XIII, 2 Cor. X, XI), Eucharistiam instituit (1 Cor. XI, 23 sq.), traditus est sub Pontio Pilato, crucifixus, sepultus, sed a mortuis surrexit (Rom. IV, 25, 1 Cor. XI, 23, Rom. V, 6, 9, 10, VIII, 32, 34, Gal. II, 20, 1 Cor. V, 7, 8, 1 Tim. VI, 13, Rom. VI, 5, 6, Gal. III, 13, Philipp. III, 18, Col. II, 14, 1 Cor. I, 17, 23, II, 2, 8, 2 Cor. XIII, 4, Rom. VI, 4, 1 Cor. XV, 4 sq.).

(d) *Clemens Romanus*: Septem oracula Jesu transmittit. (XIII, XLVI.) Docet Jesum ortum ex Jacobo, Messiam, voluntarie humiliatum, regali potestate et dignitate ornatum, Filium Dei, patientem, pro homine morientem, missionem Apostolicam instituisse. (I, II, III, VII, XII, XVI, XVII, XX, XXI, XXII, XXIV, XXXII, XXXV, XXXVI, XLII, XLVI, XLIX, L, LIV, LVIII, LIX, LXI, LXIV, LXV.)

(e) *Epistola Barnabæ*: Jesus duodecim elegit, miracula patravit, flagellatus, percussus, derisus, rejectus, vestimento rubro indutus, cujus vestes sortitæ erant, acetum bibere recusavit, crucifixus et mortuus est, at prima die hebdomadis surrexit et postea ad cælos ascendit. (Rawlinson, *The Historical Evidences of the Truth of the Scripture Records*, pp. 208, 209.)

(f) *Ignatius Martyr*: Jesus virtute Spiritus Sancti ex Maria virgine natus, a Davide ortus, stella manifestatus, a Joanne baptizatus et a muliere unctus, doctrinam sermonis montani prædicavit, sub Pontio Pilato et Herode passus et crucifixus est, sed die dominica a mortuis resurrexit. (Rawlinson, *l. c.* p. 210.)

(g) *Justinus*: Tradit fere totam vitam Jesu evangelicam. Cf. Rawlinson, *l. c.* pp. 213-215, Jacquier, *Le Nouveau Testament dans l'Église Chrétienne*, I, pp. 101-107, Feder, *Justins Lehre von Jesus Christus*, pp. 248-288.

(h) *Polycarpus*: Jesus humilis doctrinam sermonis montani prædicavit, ministerium religiosum explevit, passus et mortuus est, at resurrexit et ascendit in cælum. (Rawlinson, *l. c.* p. 211.)

(i) *Aristides*: "Christiani a Domino nostro Jesu Christo originem ducunt. Hic Dei altissimi Filius esse creditur, qui in Spiritu Sancto de cælo descendit ad salvandos homines, et ex sancta virgine genitus sine semine et sine corruptione carnem assumpsit et apparuit hominibus. . . . Habent autem (Christiani) Domini nostri Jesu Christi mandata cordibus suis insculpta eaque custodiunt, mortuorum resurrectionem ac futuri sæculi vitam expectantes. Non adulterii, non fornicationis crimine sese devinciunt, non falsum testimonium dicunt, aliena non concupiscunt, patri et matri honorem tribuunt, proximos amant . . . ; non enim carnis, sed animi ratione fratres se vocant; vitam suam Christi causa profundere parati sunt, nam ipsius præcepta firme observant, sancte videlicet et juste, quemadmodum Dominus Deus ipsis inspiravit, viventes." (De Journal, *Enchiridion Patristicum*, pp. 46, 47.)

(j) *Quadratus*: "Servatoris nostri opera semper conspicua erant, quippe quæ vera essent: ii scilicet qui morbis liberati, aut qui ex morte revocati fuerant: qui quidem non solum dum sanabantur, aut dum ad vitam revocabantur, conspecti sunt ab omnibus, sed secuto deinceps tempore. Non solum quamdiu in terris moratus est servator noster, verum etiam post ejus discessum diu superstites fuerunt, adeo ut nonnulli eorum etiam ad nostra usque tempora pervenerint." (Euseb. *H. E.* lib. 4, c. 3.)

(k) *Logia* papyracea Domini Oxyrhynchi inventa et anno circiter centesimo exarata sermones tam Synopticorum quam Evangelii Quarti exhibent. (Cobern, *The New Archeological Discoveries*, pp. 211-219.)

(l) *Evangelium Petri* (an. circ. 115), *Apocalypsis Petri* (an. circ. 115), *fragmenta* evangeliorum deperditorum (an. circ. 125), *Testamenta Patriarchum* præsupponunt Evangelium Quadriforme veritati respondere. (Cobern, *l. c.* pp. 219 sq.)

(m) *Odæ Salomonis* (ante an. 100 quoad partem Christianam): Deus est unus et trinus (XIX), Messias est Filius Dei

divinus a quo mundus factus est (XVI, 20), se manifestavit in perfectione Patris (XLI), natus est ex virgine (XIX), venit ad populum redimendum (XXXI), descendit ad sepulchrum, sed a mortuis resurrexit (XLII).

(n) *Catacumbæ* (sæc. 2) :

Picturæ: Cæmeterium Callisti: Christus bonus pastor, Jesu baptisma, cœna eucharistica, Christus iudex, resurrectio Lazari, Christus et mulier Samaritana, multiplicatio panum, Christus piscator, paralyticus grabatum tollens, navis fluctibus agitata.

Cæmeterium Prætextati: Christus bonus pastor, Christus et Samaritana, resurrectio Lazari, Jesus spinis coronatus.

Cæmeterium Priscillæ: Fractio panis, resurrectio Lazari, bonus pastor, virgo Maria et infans, annuntiatio.

Cf. Scaglia, *Notiones Archæologiæ Christianæ*, II, pp. 87 sq.

2. *Documenta Profana.*

Principia critica. a) Facta Christiana supernaturalia raro apud scriptores Gentilium commemorantur; auctores enim, qui talia admiserunt, fidem Christianam amplexi sunt: b) neque accurata Religionis Christianæ descriptio apud scriptores paganos quæri debet; nam nomen Christianum in odio erat: c) auctores Romani permulta commemoratu digna prætermittunt (cf. Mitchell, *Critical Handbook of the Greek New Testament*, pp. 17, 18): d) scriptores anti-christiani gesta Christiana ex consulto narrare omittunt (cf. Rawlinson, *l. c.* p. 181): e) ex novem historiæ conditoribus sæculo primo et secundo vigentibus septem de rebus post Tiberium gestis non tractant: f) Evangelia, quatenus res profanas referunt, præclare confirmantur: g) scriptores Gentilium sæculo tertio florentes Religionem Christianam per fas et nefas impugnaverunt.

Testimonia:

(a) Mundus Palæstinensis, qui, Jerusalem direpta, prorsus dirutus est ita ut describi vix posset, accurate depingitur in Evangeliiis Synopticis tam quoad civilem administrationem quam quoad domesticam conditionem, quod quidem constat ex comparatione narrationis evangelicæ cum scriptoribus profanis et inscriptionibus. His enim confirmantur omnia quæ Synoptici narrant de Archelao, de Pilato, de Herode Magno, de Herode Antipa, de Philippo, præside Ituræ et Trachonitidis, de Lysania, tetrarcha Abilinæ, de Caïpha, de morte Joannis Baptistæ. (Dio Cassius, *Hist. Rom.* LV,

25; Joseph. *Antiq. Jud.* XIV, xiv, 4, 5, XVII, viii, 1, xi, 4, xiii, 2; *Bell. Jud.* I, xiv, 4, xvii, 9, xviii, 1-3, xxiii; *Antiq. Jud.* XVIII, iii, v, 2; *Autobiograph.* sect. 1; Tacitus, *Annal.* XV, 44; *Corpus Inscript. Græc.* n. 4521, addenda, p. 1174; *Dict. Apol. de la Foi Cath. Évangiles*, I, col. 1690, 1691).

(b) Justinus in confirmationem Jesu passionis et miraculorum appellat ad *Acta Pilati* (1 *Apol.* cc. 35, 48), et eidem aut simili documento Tertullianus quid Pilatus de resurrectione conscripserit attribuit. (*Apologet. adv. Gentes*, c. 21, vers. fin.)

(c) *Suetonius*: "Claudius Judæos, impulsore Chresto, assidue tumultuantes Roma expulit." (*Claud.* c. 25, cf. *Act.* XVIII, 1, 2.)

(d) *Tacitus*: "Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos, et quæsitissimis pœnis adfecit, quos per flagitia invisos vulgus Christianos appellabat. Auctor nominis ejus Christus, Tiberio imperitante, per procuratorem Pontium Pilatum supplicio adfectus erat." (*Annal.* XV, 44.)

(e) *Lucianus*: Christianis Christus est Deus, legislator, qui novam religionem introduxit et in Palæstina crucifixus est. (*De Morte Peregrini*, cc. 11-13.)

(f) *Celsus* admisit Jesu miracula eaque magiæ adscripsit. (Cf. Mitchell, l. c. p. 31.)

3. Documenta Judaica.

(a) *Josephus* laudat Jacobum, fratrem Jesu, qui vocabatur Christus, et occisionem Baptistæ narrat. (*Antiq. Jud.* XX, ix, 1, XVIII, v, 2.)

(b) *Litteratura Polemica*. Talmud et Toledoth Jeschu eventus evangelicos legendis hostilibus maculatos graphice exponunt. Jesus, qui denominatur ben Panther aut Iste, erat magus potentissimus juste crucifixus. (Cf. Thorburn, *Jesus the Christ, Historical or Mythical?* pp. 132-153.)

C. Ex Argumento historico interno:

Libri Synoptici facta historica ratione neque pietatis Christianæ neque tunc existentis status rerum ecclesiastici transfigurarunt.

(a) Argumenta generalia:

(1) Evangelia Synoptica a fabulis cœvis toto cœlo distant.

(2) Idealizatio cujuscunque generis potestatem idealizantium transcendere non solet: si vero figura Jesu est fabulosa, catechesis

Christiana a piscatoribus quibusdam edita creavit personam idealem longe sublimiorem quavis in tota litteratura mundi ceteroquin inventa: deinde, Synoptici discursus doctrinam rabbinorum, epistolarum Pauli, Jacobi, Joannis, Petri, Judæ aliorumque scriptorum Christianorum certo certius transcendunt.

(b) *Argumenta specialia:*

(1) Pia exaggeratio Evangeliiis Synopticis abest. Etenim imago Jesu Synoptica minus explicatur quam apud Paulum et Joannem, imo, ipse, quamvis certe sit Deus, humillimum se præbet, tentationes diabolicas subit, indigna patitur, a Patre cœlesti derelinquitur: pari ratione Apostoli exhibentur reprehensi et reprehensibiles, ignari, ignavi, contentiosi.

(2) Res gestæ non transfigurantur ratione tunc existentis status rerum ecclesiastici:

a) Forma secundum quam Jesus docere dicitur, quando Evangelia Synoptica conscripta sunt, jam obsoleverat. Porro redolent discursus dominici archæologiam Palæstinæ, et, si comparantur cum litteratura ecclesiastica, omnino singulares esse cernuntur.

b) Doctrina Jesu est fundamentum super quod prædicatio Paulina construitur.

c) Conceptus Messianicos, quos Evangelia Synoptica Apostolis nondum illuminatis adscribunt, ipsa Ecclesia Apostolica rejecit.

303.

Difficultates

Difficultates Litterariæ:

1. Evangelistæ fatentur se scripsisse ad confirmandam fidem Christifidelium. Ergo, Historiam scribere sibi non proposuerunt. Ita Bacon, *The Beginnings of the Gospel Story*, præf. p. ix.

R. *Negatur consequens.* Cf. Lc. I.

2. Evangelium secundum Matthæum est documentum ecclesiasticum, non vero historicum. Nam pro scopo habet defendere tunc existentem ecclesiasticam organizationem (XVI, 18), quæ evolutioni tantum Religionis Christianæ reapse debetur. Ita Harnack.

R. Ratio allata est cum petitio principii tum assertio gratuita. Cf. Von Ruville, *Back to Holy Church*, p. 165.

3. Secundum Marcum (XIV, 1, 2) principes Judæorum in concilio duobus diebus ante Pascham congregati decreverunt ne Jesus tempore Paschali apprehenderetur; at secundum eundem Marcum (XIV, 43) Jesus, non obstante prædicto decreto, in cap-

tivitatem ductus est. *Ergo*, Narratio evangelica, quatenus decretum principum Judæorum respicit, non est verisimilis.

R. Marcus ad summum narrat pontifices ratione perfidiæ Judæ consilium suum permutasse, quod quidem est verisimile.

4. Testante Marco, Jesus, Dei legatus, loquitur ita ut non intelligatur (VII, 17, 18), imo miracula sua celat (I, 44, V, 43, VIII, 26). Hæc vero non sunt verisimilia.

R. Non est mirandum, si sapiens pædagogus nonnulla ab indispositis celat, aut si prudens legatus caute procedit.

5. Miracula evangelica spiritum Novi Testamenti significant. *Ergo*, sunt allegoriæ.

R. *Consequens* negatur.

Contradictiones Apparentes:

6. Juxta Mt. III, 4 esca Joannis Baptistæ erat locustæ et mel silvestre; at juxta Mt. XI, 18 Joannes Baptista nec comedit nec bibit.

R. Mt. XI, 18 vitam Baptistæ austeram hyperbolice describit.

7. Mt. XIV, Mc. VI, Lc. IX, quatenus circumstantias multiplicationis panum enarrant, iis quæ Mt. XV et Mc. VIII referunt, certe adversantur.

R. Jesus bis multiplicavit panes.

8. Lc. XVIII, 35: "Factum est, cum appropinquaret Jericho, cæcus quidam sedebat secus viam, mendicans." Mt. XX, 29, 30: "Egredientibus illis ab Jericho. . . . Et ecce duo cæci sedentes secus viam." Mc. X, 46: "Et veniunt Jericho: proficiscente eo de Jericho filius Timæi Bartimæus cæcus sedebat juxta viam mendicans."

R. Matthæus et Marcus, secus ac Lucas, de eodem miraculo agunt. Neque Marcus Matthæo contradicit: hoc enim tantum testatus est Bartimæum esse sanatum.

Difficultates Historicæ:

9. Testes Antiquitatis Christianæ, imo ipsi Evangelistæ, erant minus critici et nimis creduli.

R. *Negatur*.

10. Inter alios, qui tempore Dominico partem antiqui regni Israelis gubernabant, nominatur Lysanias, tetrarcha Abilinæ. (Lc. III, 1.) Josephus autem Lysaniam quemdam, dynasten Chaleydís,

laudat, qui triginta annis ante Jesu nativitatem occisus est. (*Antiq. Jud.* XV, iv, 1.)

R. Id quod affirmat Lucas duabus inscriptionibus, una Abilæ, alia autem Heliopoli, confirmatur (*Dict. Apol. de la Foi Cath.* I, Épigraphie, col. 1427, 1428), ideoque Josephus alium Lysaniam quam Lucas respicit.

11. Secundum Evangelium Lucæ (II, 1, 2) Jesus tempore census Quirini natus est. Ast censum Quirini anno sexto A. D. exsecutum esse testantur tam Josephus (*Antiq. Jud.* XVII, xiii, 5, XVIII, i, 1) quam Lucas ipse (Act. V, 37).

R. (a) Lucas testatur Quirinum duplicem censum exsecutum esse; Josephus autem secundum tantum censum respicit, quin tamen priorem excludat.

(b) Census quidam Romanus an. 9-6 A. C. factus est: Rationes: (1) Tertullianus, qui ad tabulas Romanas appellat, affirmat Saturninum populum Palæstinensem an. 8-7 A. C. enumerasse (*Adv. Marc.* lib. 4, cc. 7, 19); (2) Augustinus jussit ut census periodici (i. e. unoquoque decimo quarto anno) in provinciis fierent, ideoque, cum census quidam Quirini anno sexto A. D. factus sit, alium priorem an. 9-6 A. C. fuisse constat.

(c) Quirinus commoratus est in Palæstina an. 9-6 A. C. Rationes: (1) In inscriptione quadam Tiburi inventa Quirinus gloriatur quod bis legationem Syriacam obtinuit; alia autem inscriptio, nempe Antiochena, ostendit eum fuisse duumvirum Syriacum an. 10-7 A. C.; (2) Tacitus asserit Quirinum bellum protractum adversus Homonades anno 12 A. C. instituisse.

(d) Quirinus vero munere suo militari fungi non poterat, quin partem in gubernanda Syria haberet aut cum præside civili, Saturnino, cooperaretur.

(e) Tandem Jesus natus est et ante mortem Herodis (an. 749-750 A. U. C.) et ante occisionem innocentium ideoque an. 8-4 A. C. Præsens vero definitio initii ævi Christiani debetur Dionysio, qui Jesum natum esse anno 754 A. U. C. erronee judicavit.

12. Lc. II, 3: "Et ibant omnes ut profiterentur singuli in suam civitatem." At Romani tali modo censum exsequi non solebant.

R. Mos Romanorum erat consuetudini locali se adaptare.

13. Secundum Mc. VI, 17-29, Mt. XIV, 3-12 Herodes ob petitionem saltatricis Joannem Baptistam interfecit; e contra Josephus

scribit Joannem occisum esse quia a populo magni aestimabatur. (*Antiq. Jud.* XVIII, v, 2.)

R. Motivum descriptum apud Synopticos est proximum, apud Josephum vero remotum.

14. Matthæus (XXVII, 9) Zachariæ prophetiam (Zach. XI, 12) Jeremiæ tribuit.

R. Quodsi admitteretur Matthæus errasse, error esset exegeticus, qui porro, quamvis Scripturæ inerrantiam in periculum vocaret, apologetice esset omnino minoris momenti. Revera Matthæus invocat prophetias Zachariæ (XI, 12) et Jeremiæ (XXXII, 6) easque citat sub nomine unius auctoris humani, neque, cum ita faciat, errat; vult enim manifestum facere prophetias, quas laudat, esse inspiratas, quare nomen unius tantum hagiographi commemorat.

15. Marcus (I, 2) attribuit Isaïæ id quod dixit Malachias.

R. Marcus citat tum Mal. III, 1 tum Is. XL, 3 sub nomine unius auctoris, quia prophetiam Isaïæ esse impletam explicite ostendit.

16. Mc. IV, 31 docet granum sinapis esse minus omnibus seminibus quæ sunt in terra. Hoc vero est falsum.

R. Marcus testatur Jesum hæc dixisse. Neque Jesus erravit: comparatio enim parabolica ex conditionibus localibus trahitur.

17. Evangelistæ narrant multas morborum sanationes modo sat generali easque miraculosas esse judicant; narrant quoque dæmonum expulsionem. Eorum autem testimonium nullius est valoris; symptomata enim morborum, quos Jesus sanavit, non traduntur, et obsessio diabolica a solis credulis admittitur.

R. Duplex est testimonium humanum, nempe historicum et dogmaticum; illud spectat facta qua facta, hoc vero illorum naturam. At testimonium *etiam* dogmaticum Evangelistarum extra controversiam est; solidis enim argumentis comprobatur, symptomata morborum, quos Jesus levavit, sat accurate describuntur (v. g. lepræ), diabolicam obsessionem nostris etiam temporibus fieri nemo nisi rationalista obcæcatus neget. Cf. Raupert, *Christ and the Powers of Darkness*.

18. Ethnici Evangelistarum coævi miracula Jesu non referunt.

R. Auctores ethnici pro maxima parte res politicas tractant.

19. Si Jesus fecisset talia, qualia in Evangelii narrentur,

Josephus ea scivisset; si vero ea scivisset, ea scripsisset. *Atqui* ne nomen quidem Jesu commemorat. Ita Smith.

R. Minor negatur. Cf. *Antiq. Jud.* XVIII, iii, 3, XX, ix, 1.

Urgetur: Hæ sectiones in operibus Josephi interpolantur.

R. Altera sectio certe non est interpolata (cf. Origen. *C. Cels.* lib. 1, c. 47, lib. 2, c. 13, *Com. in Matt.* tom. 10, n. 7); neque ulla ratio suadet priorem esse spuriam.

Urgetur usque: Scopus Josephi postulavit ut ipse omne, quod de Jesu cognosceret, scriberet.

R. Negatur. Josephus, qui erat Phariseus et opportunistæ, spem Judæorum Messianicam vix tractat. Cf. Batiffol, *Orpheus et l'Évangile*, p. 21, Lagrange, *Le Messianisme chez les Juifs*, p. 6.

Difficultates, quas Mythistæ Proponunt:

20. Pietas Christiana transmutavit dicta Domini metaphorica (ego sum panis vitæ) et parabolica (de arida ficu) in opera conereta.

R. Negatur.

21. Narrationes miraculosæ Novo Testamento consignatæ in opera Veteris Testamenti tanquam causas exemplares refunduntur. Sic exempli gratia conversio Nili in sanguinem est causa exemplaris conversionis aquæ in vinum. Ita Strauss.

R. Negatur.

22. Jesus credebatur esse Messias, cui proinde pietas Christiana opera Messianica fide tribuit. Ita Strauss.

R. Negatur conclusio.

23. Jesus, quem morientem Paulus redemptorem constituit, est revera Adonis.

R. Negatur.

24. Gnosticismus mythis Gentium maculatur, ergo et narratio evangelica.

R. Religio Christiana Gnosticis prorsus rejecit.

25. Evangelia apocrypha legendas referunt ideoque Evangelia Synoptica non sunt fide digna.

R. Religio Christiana evangelia apocrypha respuit.

26. Doctrina, quam Evangelia Jesu adscribunt, ex scriptis coævis græco-romanis desumitur. Ita Smith.

R. Negatur. Cf. Sihler, *Testimonium Animæ*, passim.

27. Ante ævum Christianum existebat præ-christianus cultus dii ejusdam solaris, nomine Jesu: Jesus autem evangelicus est hic deus solaris; nam Hippolytus conservat hymnum præ-christianum Naasensorum in quo Jesus a Patre petit facultatem gnosis (revelationem) mundo communicandi. (*Ref. Hær.* V, 2, 7.) Ita Smith.

R. Ad rationem additam: (a) Testante Hippolyto, hymnus supradictus non erat præ-christianus, (b) neque Religio Christiana erat religio Naasensorum.

28. *Urgetur*: Attamen existebat præ-christianus cultus Jesu Nazareni: Rationes: (a) Talmud Babylonicum bis laudat Jeschæ, magum quemdam, qui in diebus Jannæi populum decipit; (b) secundum Epiphanium Jesus Nazarenus, Alexandro sacerdote imperitante, natus est (*Hær.* LI, 22); (c) Epiphanius describit Nazarees, quos ante Christianum ævum exstitisse docet, et addit Philonem cognovisse communitatem Christianam, seu Jessæos, quæ in Egypto sedes habebat (*Hær.* XVIII, 1-3, XIX, 5, XXIX, 6, 5); cum vero, testante Epiphanio, primi Christiani vocarentur Nazoræos, et cum Philo, anno 40 A. D. valde senex, communitatem ab Apostolis fundatam respicere non posset, tum Nazarees tum Jessæos fuisse præ-christianos sectatores Jesu admittatur oportet.

R. Ad rationes allatas: (a) Talmud non est liber historicus; Talmud Palæstinense, Babylónico antiquius, spectat eundem magum eumque Jehuda ben Tabai vocat; (b) Epiphanius explicite docet Jesum natum esse anno quadragesimo secundo Augusti (*Hær.* LI, 22), at erronee affirmat Alexandrum immediate ante Herodem regnasse (*Hær.* XXIX, 3); (c) Epiphanius ab illa secta, quam Nazarees vocat, Christianos etiam hæreticos distinguit (*Hær.* XXIX, 5, 7), neque recte intellexit Philonem, qui revera quamdam communitatem Judæorum monasticam describere volebat. (*Migne, P. G.* XLI, col. 347, not.)

29. Vita Jesu evangelica est repetitio legendæ Krishnæ, qui ex virgine natus exivit in exsilium.

R. (a) Legenda Krishnæ est posterior Evangelii estque amplificatio recentior fabulæ tragicæ, quæ nomine Mahabarata cognoscitur. (*Tisdall, Mythic Christs and the True*, pp. 26 sq.)

(b) Krishna fere omni vitio maculatur, nec ex virgine natus esse dicitur. (*Dowson, A Classical Dictionary of Hindu Mythology*, pp. 160 sq.)

30. Narratio evangelica est certe resuscitatio mythi illius Babylonicæ, qui gesta Gilgamesch, herois solaris, graphice narrat.

Etenim: Eabani, sicut Joannes Baptista, miraculose natus, erinibus intonsis vixit eo modo quo bestiae, comedens gramen et herbas, bibens tantum aquam: Gilgamesch (Joannes Baptista) stellam vidit, quæ symbolum erat adventus Eabani (Jesu), entis quidem potentissimi: Eabani (Jesus) venit ad videndum Gilgamesch (Baptistam), postea autem fugit in desertum, ubi a deo solari didicit reges terræ ejus pedes esse osculatuos: Eabani (Jesus) domum rediit: Xisthurus (Jesus) tempestatem expertus est, sed post diluvium in monte quodam deificatus est. Ita Jensen.

R. (a) Contextus mythi Babylonici a narratione evangelica omnino differt; Gilgamesch enim erat bellator: (b) Joannes et Jesus nunc uni nunc alteri personæ mythicæ respondere dicuntur: (c) Xisthurus est Noe Babylonicus. (Case, *The Historicity of Jesus*, pp. 77 sq.)

31. Nihilominus narrata evangelica mythis Babylonicis nituntur. Siquidem secundum mythos Marduk duodecim signa zodiaca (duodecim Apostolos) sibi sociata habet, dii per triades ordinantur (Trinitas Christiana), sol oritur et occidit (Jesus ascendit ad cœlos, descendit ad inferos), sol descendit quando attingit zenith (Jesus ascendit ad cœlos et de cœlis descendit), solis occasu terra tenebris velatur (tenebræ mortem Jesu concomitatæ sunt).

R. Communicatio in sacris non solum a Judæis (Deut. IV, 19, Is. XLVII, 13, Ex. XX, 4), sed etiam a Christianis (Gal. IV, 8, 9, 2 Cor. VI, 14, Col. II, 8, 9) inhibita est. Deinde, post Cyrum potestas Babylonis religiosa prorsus periit. Demum, eadem argumentatione potest probari Napoleon fuisse heros solaris: ipse enim habuit sibi sociatos duodecim duces militares, tres sorores, quatuor fratres (tempus vernale, æstivum, autumnale, hiemale), ascendit ad zenith et descendit, recedens a civitate Mosquensi tenebris obscuratus est. (Tisdall, *Christianity and Other Faiths*, pp. 30 sq.)

EXCURSUS TERTIUS

Analogiæ Religiosæ

Prologus

304. Sæpius asseritur Religionem Christianam suas doctrinas praxesque ab aliis religionibus mutuasse ac proinde aut Evangelia non esse historica aut Jesu prædicationem e fontibus Gentium derivari. Multum igitur proficit proponere principia, quibus scientifica religionum comparatio regitur, et doctrinas nescio quas Christianas narrataque evangelica cum documentis paganis comparare.

Principia:

(a) Narrata antiquiora a recentioribus non dependent. Ita Evangelia nonnullis documentis Buddhisticis, quæ Buddham Jesu adæquare videntur, niti nequeunt. Cf. Aiken, *The Dhamma of Gotama the Buddha and the Gospel of Jesus Christ*, pp. 153 sq., Kellogg, *The Light of Asia and the Light of the World*, pp. 33 sq., Martindale, *The Virgin Birth*, p. 24.

(b) Illa similitudo, quæ tamen unitati naturæ humanæ debetur, non est mutuationi attribuenda. Ita ritus lustrandi; est enim signum naturale munditiæ spiritualis. Hoc principium vocatur *Principium Similitudinis*.

(c) Similitudo superficialis non est signum mutuationis. Doctrinæ enim et praxes secundum earum animam, non autem secundum earum materiam, comparandæ sunt. Ita ritus confitendi apud barbaros inventus a ritu Christiano certe distinguitur. Hoc principium est *Principium Primatus*.

(d) Unaquæque doctrina intelligenda est ex corpore doctrinali, cujus est pars. Ita beatitudines, quæ Buddhæ adscribuntur, sunt irreligiosæ. Hoc principium denominatur *Principium Unitatis*.

(e) Doctrinæ et praxes jam existentes novam formam novamque coordinationem accipere possunt, quin tamen mutuata censeantur. Errant igitur qui dicant amorem inimicorum Christianum ex amore amicorum pagano pullulasse aut agapen a cœnis sacris Gentilium derivari. Ibi est *Principium Originalitatis*.

(f) Investigatio religionum a factis cujuscunque ordinis aut a possibilitate revelationis divinæ jam habitæ præscindere non debet.

(g) Absentia nexus inter religiones comparatas absentiam quoque mutuationis subaudit.

(h) Res non sunt arbitrarie ordinandæ ita ut theoria evolutionis vera esse videatur.

(i) Doctrinas unius religionis modis loquendi, qui alteri sunt proprii, exprimere nefas est.

305. Veræ Analogiæ Religiosæ:

Plures doctrinas theoreticas et practicas, quæ per se religionem spectant, omnes cultus antiqui profitentur. Fere ubique exstabant sacrificia, convivium sacra, quædam confessio et expiatio, usus aquæ

in symbolum purificationis, cantus, lumina, ornamenta sacerdotalia, oratio liturgica. Admittendum quoque est Religionem Christianam, quamvis Stoicismum rejecerit, adoptasse et purificasse philosophiam Aristotelicam, cui tamen paucas doctrinas Platonicas ipsa addidit.

306. Falsæ Analogiæ Doctrinales:

Dogma Trinitatis:

Dogma Trinitatis, quamvis ab eruditis inter Judæos agnitum sit, est proprie Christianum. Etenim: Babylonici et Egyptii constituerunt triades deorum: ita exempli gratia El-lil, deus terræ, Ea, deus Oceani, Anu, deus cœli, quibus tamen Isthari associabatur; ita Amon erat deus, dominator deorum et hominum, quocum conjungebantur Mut (mater) et Khons (ejus filius et deus humanus); porro trimurthi Hinduismi instituta est longe post adventum Jesu Nazareni estque conjunctio pantheistica deorum Vishnu, Siva, Brahma. (Cf. Tisdall, *Christianity and Other Faiths*, pp. 33 sq.)

Dogma Incarnationis:

Krishna Indorum incarnationibus suis (avatar) cum natura humana sese non unit; dii immortales Græcorum eorumque proles erant natura sua corporales; imperatores Romani et Græci cum divinitate modo sat pantheistico conjungi censebantur; filii deorum Egyptiacorum et Orientalium via seminali geniti sunt.

Dogma Redemptionis:

Nullus ex diis mythicis in bonum spirituale gentis humanæ mortuus esse canitur. Mithras enim occidendo divinum bovem dedit aut restauravit hominibus omnia bona et post multa munificæ facta terram reliquit, iterum reversurus ut et alterum bovem occidat et generi humano immortalitatem conferat; Prometheus saxo vinetus est, propterea quod ignem mundo terrestri contulit; Osiris, Attis, Tammuz mortui sunt sed quo jure salvatores vocentur mens sana capere nequit.

Baptismus:

In cultu Serapis solo lustratio aquæ in nomine divinitatis peragebatur, ita tamen ut independentem a dispositionibus moralibus et per vim quamdam magicam homines diis æquales efficere censeretur; caeremonia tauriboli candidato Mithraico primitus vires bovinas, postea autem divinam etiam naturam conferre credebatur.

Eucharistia:

Syri pisces sacras comederunt ne ipsæ profanarentur; candidatus Mithraiticus ad cœnam sanctam, quæ unionis socialis symbolum erat, admittebatur; Arunta halmaturum comedunt ut species multiplicetur; juxta legendas Egyptiacas corpus Osiris divisum est; non vero esum; secundum mythos Orphei, Penthei, Zagrei inimici tantum corporibus victimarum vescuntur.

307. Falsæ Analogiæ Vitæ Jesu Evangelicæ:*I. Nativitas Virginalis:*

(a) *Buddha*. Secundum antiquissima documenta Buddhistica Buddha ex matre sæpius corrupta natus est; secundum documenta recentiora nativitas Buddhæ symbolo elephantis albi est præfigurata; secundum documenta adhuc recentiora Buddha tanquam elephas e latere matris suæ processit; secundum documenta recentissima phantasma Buddhæ ex virgine natum est.

(b) *Krishna* erat octava prolis matris suæ.

(c) *Mithras* natus est ex incestuoso congressu genetricis suæ cum saxo.

(d) *Attis* ortus est aut ex Jove et saxo aut ex malo maturo quod mater ipsius in sinu suo posuit.

(e) *Pharaones* ex matre terrestri et deo, qui quodammodo se cum eorum patre humano conjunxit, orti esse credebantur.

(f) *Horus Senior* erat filius Isis et Osiris, *Horus* autem *Junior* prolis Isis et Nili.

(g) *Filii deorum* Græcorum ex mulieribus corruptis proveniunt.

II. Nativitas Jesu:

(a) Multi mythi canunt filios deorum ex parentibus iter facientibus natos esse; ita exempli gratia Ishmael, Cyrus, Apollonius, Apollo, Buddha, Æscupalus. Sic Robertson.

R. Nec Cyrus, nec Apollonius, nec Buddha censebantur esse filii divini; Ishmael erat filius Abrahæ et Hagar; neque Juppiter et Latona iter facientes Apollinem generaverunt; Æscupalus egressus est ex Apolline et Corinide, at secundum mythum Epidaureum dum pater ejus humanus protectionem militarem peragebat.

(b) Dionysius jam natus positus est in præsepio pannis involutus. Ita Robertson.

R. Omnis infans recenter natus pannis involvitur, nec Dionysius in præsepio positus est.

(c) Nativitas annua Ilori, dei solaris, erat fere die vicesima quinta Decembris. Ita Robertson.

R. Neque Evangelistæ docent Jesum natum esse die vicesima quinta Decembris, neque ulla traditio antiqua diem nativitatis Dominicæ definit. Orientales enim celebrabant Epiphaniam die sexta vel decima Januarii, postea autem, ut cum Occidentalibus concordarent, festum nativitatis instituerunt; porro ipsam diem festi nativitatis Hippolytus et Calendarium Philocalianum determinaverunt.

III. Tentationes Jesu:

Buddha tres tentationes subiit. Ita Robertson.

R. Tentationes Buddhæ nec eodem tempore evenerunt nec tentationibus Jesu respondent: prima enim erat ad vitam austeram relinquendam, altera ad invisendam civitatem relictam, tertia ad luxuriose agendum cum filiabus Maræ.

IV. Introitus Triumphalis in Jerusalem:

Tam Dionysius quam Jesus sedens super duas asinas symbolice designat solem æstivo solstitio (Jun. 21) zenith attingisse. Ita Robertson.

R. Jesus sedens super asinum æquinoctio vernali (Mar. 21) in civitatem sanctam ingressus est.

V. Passio:

Jesus et Barabbas sunt unus idemque character allegoricus. Rationes: (a) In quibusdam codicibus Evangelii Primi (XXVII, 17 sq.) Jesus denominatur Jesus-Barabbas; (b) Judæi conjungendo festum Babylonicum, "Sakaes," cum celebratione Persica in honorem istius imberbis instituta diem festum, nomine Purim, constituerunt. In festo illo ita incepto Haman solem veteris anni morientem, Mordecai autem solem novi anni paulo post æquinoc-tium vernale orientem repræsentabant. Evangelistæ e sua parte Jesum Haman, Barabbam Mordecai vocaverunt, imo Purim cum Paschate confuderunt et introitum festivum imberbis nec non ejus acta adversus negotiatores ignominiosamque coronationem a Mordecai-Barabba ad Haman-Jesum transtulerunt, præsertim quia eventus, qui resurrectione Marduk (solis novi anni) complendi erunt, præfigurare volebant. Ita Drews.

R. Ad rationes allatas: (a) Utique nonnulla manuscripta legunt Jesum-Barabbam; scriba autem sigla delendi ab antiquiore quodam librario adhibita non intellexit; (b) certe apud populum Babylonicum et Persicum exstabat festum "Sakaes" prorsus obsœnum, in quo peragendo quidam capite damnatus primo regali veste indutus, postea autem vestimentis privatus, flagellatus et suspensus est, at dies ille festus adventum novi anni præfigurare non censebatur; inde tamen non sequitur Purim a festo illo, "Sakaes," derivari aut narrationem evangelicam, quatenus Jesu passionem respicit, esse mythum solarem.

VI. *Resurrectio Jesu:*

Mythi resurrectiones deorum narrare raro prætermittunt. Ita Cheyne.

R. Mythi deorum resurrectiones raro narrant. Etenim: Osiris mortuus est; filius autem ejus, Horus, vivit: tumulus dei solaris, Marduk, vacuus invenitur; Marduk vero a mortuis surrexisse non canitur: Tammuz (Dumuzi, Dusares) descendit ad Hades, neque ad terram reversus est: corpus Osiris arte conservatur: Attis remansit mortuus, sed, Jove annuente, flos ex sanguine ejus fuso florescit aut ipse singulis annis ad suos redit: Persephone adhuc vivens et rapta ab Hade interdum ad mundum terrestrem revenit: Iacchus (Dionysius, Zagreus) mortuus est; progenies autem ejus vivit: ex sanguine Hyacynthi nascitur flos: Herakles nequaquam mortuus a pyro levatur: Mithras natus, non vero resurrectus, e saxo exivit.

EXCURSUS QUARTUS

Evangelium Infantiae

I

Genealogiæ

Mt. I, 1-18; Lc. III, 23-38

308. *Problema Exponitur.*

(1) Ex Davidis posteris usque ad Salathielem Matthæus quindecim, Lucas viginti enumerat; a Salathiele usque ad Joseph Matthæus novem, Lucas vero octodecim ponit.

(2) A Davide ad Joseph utrique genealogiæ nomina communia sunt fortassis Zorobabel, Salathiel, Mathat (Mt. Mathan).

(3) Ab Abraha ad David utraque genealogia concordat.

(4) Lucas solus avos Abrahamæ tradit, at inter Patriarchas laudat Cainan, cujus vero nomen genealogiis Veteris Testamenti Hebraici deest.

309. *Solutio Problematis.*

Ad Primum:

Genealogia, quam Evangelium Primum conservat, completa esse non affirmatur. Matthæus enim, non secus ac auctores Veteris Testamenti, generationem largo modo intelligit (I, 17), et ad triplicem quatuordecim generationum seriem comparandam nonnullos Davidis posteros, nempe Ochoziam, Joam, Amaziam, Joachim (1 Par. III, 15), consulto prætermittit. Hæc porro methodus ab Evangelista Primo sæpius adhibetur. (Hawkins, *Horæ Synopticæ*, pp. 163 sq.)

Ad Secundum:

Prima Solutio:

Matthæus adducit genealogiam Joseph, Lucas autem Mariæ.

Crisis: Solutio allata est possibilis. Attamen non videtur cohærere cum textu evangelico, “Jesus ut putabatur, filius Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat” (Lc. III, 23, 24); deinde, in genealogiis enumerandis Judæi nomina mulierum laudare non solebant.

Secunda Solutio:

S. Matthæus naturales, S. Lucas vero majores legales Domini refert.

Nititur lege leviratus Deuteronomii, quæ sic legitur: “Quando habitaverunt fratres simul, et unus ex his absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri: sed accipet eam frater ejus, et suscitabit semen fratris sui: et primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit.” (Deut. XXV, 5, 6.) Hæc porro lex tempore Jesu adhuc vigeat. (Mt. XXII, 23 sq.)

(a) Unum erat matrimonium leviratus, si Salathiel et Zorobabel iidem apud Matthæum et Lucam non habentur: Heli nimirum, quem Lucas patrem Joseph scribit, et Jacobus, quem nominat Matthæus, erant fratres uterini, uterque ex stirpe Davidica, prior per Nathan, alter per Salomonem genus ducens; Heli autem sine filio demortui uxorem accepit Jacobus juxta leviratus legem et generavit Josephum, qui proinde erat tum filius naturalis Jacobi tum filius legalis Heli.

(b) Quodsi Salathiel et Zorobabel apud Matthæum et Lucam sunt iidem, deinde ad alterum leviratus matrimonium recurrendum est: Jechonias enim non sibi, quem Dominus sterilem scripserat (Jer. XXII, 30), sed fratri suô genuit Salathielem, qui pro patribus legalibus habuit Neri ejusque majores usque ad Nathan, filium Davidis, et pro naturalibus Jechoniam ejusque majores usque ad Salomonem, alterum Davidis filium.

(c) Tandem, si Mathan apud Matthæum et Mathat apud Lucam sunt unus idemque, et tertium leviratus matrimonium supponendum est, quo Eleazer accepit uxorem fratris sui, Levi, genuitque Mathan, qui, deinde, generavit Jacobum et Heli.

Crisis: Solutio est possibilis, imo probabilis, sed arte constructi videtur.

Tertia Solutio:

Matthæus præbet dynasticam quamdam genealogiam qua ostendantur jura Davidica per Josephum ad Jesum transiisse: Lucas vero genealogiam naturalem vel legalem exponit.

Crisis: Hæc explicatio nec est arbitraria nec solido fundamento destituitur. Etenim ab Abraha ad David Matthæus nomina tantummodo hæredum jurium patriarchicorum, et a Davide ad Jechoniam reges tantum enumerat: Lucas autem post David ne unum quidem regem laudat.

Ad Quartum:

Utique secundum Lucam, sicut et secundum LXX, Arphaxad genuit Cainan, Cainan vero Sale; at secundum textum hebraicum (Gen. XI, 12) Arphaxad genuit Sale. Nec tamen errare Lucas est dicendus. Nam: (a) LXX a textu hebraico discordat; (b) forte vox "Cainan" apud Lucam inventa interpolatur.

II

Virginalis Jesu Conceptus

310. Jesum a virgine esse conceptum testantur non tantum Mt. I, 16, 18-25, Lc. I, 31-35, III, 23 sed etiam Ignatius (*Ephes.* VII, XVIII, XIX, *Trall.* IX, *Smyr.* I), Justinus (*1 Apol.* cc. 31, 32, 33, 46, *Dial.* cc. 43, 48, 67, 84, 100, 113, 127), Irenæus (*Adv. Hær.* lib. 1, c. 10, lib. 3, cc. 19, 21, lib. 4, c. 23, lib. 5, c. 19), Ebionitæ (Origen. *C. Cels.* lib. 5, c. 61, Euseb. *H. E.* lib. 3, c. 27), Odæ Salomonis (XIX), Aristides (De Journal, *Enchiridion Patristicum*, n. 112).

311. Nihilominus Liberales doctrinam de virginali Jesu nativitate in Evangeliiis interpolatam esse docent. Argumenta vero, quæ afferunt, ut statim videbitur, nihil omnino proficiunt.

312. *Argumenta Liberalium:*

1. Versio Syriaca Sinaitica sic legit Mt. I, 16: "Joseph, cui desponsata est Maria virgo, generavit illum, qui vocatur Christus."

R. Cf. Th. 11, diff. 5.

2. Lc. I, 34, 35 contextum prorsus perturbant ac proinde interpolari recte censentur. Ita Harnack.

R. His versibus omissis, contextus certe turbatur.

3. Lc. III, 23: Locutio, "ut putabatur," est cruda interpolatio.

R. *Negatur.*

4. Lc. II, 33, 48, 27, 41, 43: Joseph vocatur pater Jesu.

R. Secundum æstimationem publicam Joseph erat pater Jesu.

5. Genealogiæ docent Jesum esse filium David ideoque filium Joseph.

R. Genealogiæ respiciunt Jesum, quatenus a lege Judaica habebatur.

6. Testante Epiphanio, caput tertium Evangelii Primi erat caput primum Evangelii secundum Matthæum ab Ebionitis accepti.

R. Testatur etiam Epiphanius Ebionitas ob rationes hæreticas capita prima Evangelii Primi delevisse. (*Adv. Hær.* I, 30.)

7. Dial. Timothei et Aquilæ, fol. 93: "Jacob genuit Joseph, virum Mariæ, ex qua natus est Jesus, qui vocatur Christus: et Joseph genuit Jesum, qui vocatur Christus." Ita Conybeare.

R. Altera sententia est dictum Judæi Aquilæ, quod tamen Timotheus corrigit.

8. Marcus, Joannes, Paulus, quamvis de Jesu divinitate agant, conceptum ejus virginalem non commemorant.

R. (a) Ad suppositum: Jesus non ideo est Deus, quia ex virgine natus est.

(b) Scopus Marci erat ex gestis vitæ Dominicæ publicis demonstrare Jesum esse Messiam et Filium Dei. Notatu tamen dignum est Marcum ne nomen quidem Josephi referre, Jesum autem vocare filium Mariæ et Filium Dei. (I, 1, 11, III, 12, 31.)

(c) Scopus Joannis erat tradere Jesu generationem æternam. Iterum notandum est Joannem ipsum nunquam commemorare

Josephum, nihilominus affirmare Jesum esse filium Mariæ et Filium Dei. (XIX, I.)

(d) Scopus Pauli erat propugnare necessitatem fidei, universalitatem evangelii, cessationem Veteris Legis, item et ecclesias, quas instituit, solidare. Apostolus autem Gentium de Josepho silet ita tamen ut narrare Jesum esse filium mulieris et Filium Dei minime prætermittat. (Gal. IV, 4, Rom. IX, 5.)

THESIS DECIMA QUARTA

Joannes in evangelio suo oracula operaque Jesu substantialiter retulit.

313. *Scopus Evangelii Quarti.*

(a) Scopus Evangelii est partim theologicus: prologus enim Verbi generationem exponit, neque auctor dicta gesta que Dominica interpretari prætermittit. (II, 21, VII, 5, 39, X, 42, XII, 6, 38, XIII, 1, 30, XIX, 28, 36, XXI, 23.)

(b) Scopus Evangelii est apologeticus: nam caput penultimum affirmat auctorem scripsisse ad probandum Jesum esse Mes-
siam et Filium Dei. (Cf. Iren. *Adv. Hær.* lib. 3, c. 11, Hieron. *De Vir. Illustr.* c. 9.)

(c) Scopus Evangelii est historicus: auctor enim sæpe sæpius ad testimonium oculare appellat. (I, 14, II, III, 34-36, V, 36, IX, 36-41, X, 25, 26, 38, XI, 15, 42, XII, 37-40, XIV, 12-29, XV, 24, XX, 8, 20, 25, XXI, 24.)

(d) Scopus Evangelii est suppletivus: siquidem Joannes non raro narrat eventus, quos Synoptici prætermiserunt. (Cf. Euseb. *H. E.* lib. 3, c. 24.)

(e) Juxta Clementem Alexandrinum (Euseb. *H. E.* lib. 6, c. 14) et Origenem (*Com. in Joan.* tom. 1, n. 6) scopus Evangelii, quatenus narratis altissimæ et esotericæ significationes subsunt, est mysticus seu spiritualis. Haud recte tamen hi scriptores procedunt. Evangelium enim Quartum, quamvis nonnullos typos commemoret, mysticum denominare non licet.

Evangelium Quartum et Evangelia Synoptica.

314. *Quoad opera Jesu:*

(a) Narrata communia Joanni et Synopticis sunt testimonium Baptistæ (I, 19-34), multiplicatio panum (VI, 1-13), ambulatio

super aquas (VI, 16-21), unctio Bethaniæ peracta (XII, 1-8), ingressus triumphalis in Jerusalem (XII, 12-19), prædictio de Jesu prodicione et triplici negatione, hac a Petro, illa vero a Juda efficienda (XIII, 21-26, 36-38), expulsio venditorum (II, 13-22), passio et resurrectio.

(b) Hæc narrata Evangelio Quarto consignata a Synopticis omittuntur: mutatio aquæ in vinum, secundum testimonium Baptistæ (Jo. III, 25-36), instructio Nicodemi et Samaritanæ, sanatio filii reguli, sanatio cæci nati et paralytici Bethesdæ jacentis, resurrectio Lazari, lotio pedum, consignatio Mariæ discipulo dilecto, petitio Græcorum (Jo. XII, 20), incredulitas Thomæ, allocutiones cum muliere adultera, cum Magdalena, cum Pilato, nonnulla miracula. Joannes vero prætermittit quædam miracula a Synopticis descripta, sanationes obsessorum, genealogias, evangelium infantiae, incarcerationem Baptistæ, Jesu tentationes et transfigurationem, electionem Apostolorum, agoniam in horto, institutionem Eucharistiæ et Baptismi, neque quid Jesus de universali Apostolorum missione dixerit commemorat.

(c) Multa per transennam apud Synopticos et apud Joannem proferuntur, quæ mutuo se illustrent ideoque concursationes non-intentionales nuncupantur. Sic *Jo. II, 19* explicat cur Jesus locutionis contra templum accusetur (Mt. XXVI, 61, Mc. XIV, 58); *Jo. VI* non tantum refert promissionem Eucharistiæ sed etiam indicat cur magna turba a Marco descripta (VI, 31) convenerit (prope enim erat Pascha); *Jo. VI, 71, XXI, 2, III, 24* electionem Apostolorum et incarcerationem Baptistæ respiciunt; *lotio pedum* apud Joannem narrata (XIII) illustrat Lc. XXII, 26-28; *Jo. XII, 4-8* clarificat Synopticum nexum vigentem inter cœnam Bethaniæ et prodicionem a Juda effectam (Mc. XIV, 10); *verba Jesu* (Jo. XVIII, 8) immunitatem discipulorum in horto congregatorum explicant (Mc. XIV, 50); *Petrus* potuit intrare in atrium pontificis (Mt. XXVI, 69), quia *alter discipulus* sacerdoti notus eum introduxit (Jo. XVIII, 16); apud *Synopticos* Jesus instituit Baptismum, naturam autem Baptismi *Joannes* definit (III); *Mt. XIV, 22 et Jo. VI, 16, Lc. IX, 13 et Jo. VI, 5, I, 44, Mc. XI et Jo. XII* (Marcus definit eventum, Joannes autem periodum), *Lc. XXIII, 51 et Jo. XIX, 38* mutuo se complent; "(Petrus) procumbens vidit linteamina sola posita, et abiit secum mirans quod factum fuerat" (Lc. XXIV, 12), nam invenerat "sudarium, quod fuerat supra caput ejus (Jesu) non cum linteaminibus positum, sed sepa-

ratim involutum in unum locum'' (Jo. XX, 7); quando *Jesus redivivus* discipulis apparuit, ipse habitus est *spiritus* (Lc. XXIV), quia, januis clausis, in cubiculum intravit (Jo. XX). Cf. Blunt, *Undesigned Coincidences*, pp. 244 sq., Turton, *How the Resurrection Narratives Confirm One Another*, Expositor (1909), VII, pp. 442 sq.

315. *Quoad durationem ministerii publici:*

Secundum Joannem Jesus duos annos et anni dimidium, imo probabilius tres annos et aliquot menses ministerium suum publicum exercuit: nimirum, inter baptismum et resurrectionem tria Paschata enumerantur (II, 13, VI, 4, XIII, 1), et, ut videtur, "dies festus Judæorum" (V, 1) aliam quoque Pascham designat. Hæc vero narrans Evangelista Quartus cæteris nequaquam contradicit. Etenim ipsæ circumstantiæ, quas Mc. II, 23, Mt. XII, 1, Lc. VI, 1 (discipuli vellunt spicas) et Mc. VI, 39, Mt. XIV, 19, Lc. XI, 14, cf. Jo. VI, 10 (sessio super viride fœnum) proferunt, duo Paschata evenisse innuunt; deinde Jesus dixit, "Ecce anni tres sunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hæc, et non invenio." (Lc. XIII, 7.)

316. *Quoad scenam vitæ publicæ:*

Narratio Joannica spectat Judæam, narratio vero *Synoptica Galilæam*; narratio Joannica quinque itinera Hierosolymitana describit (II, 13, V, 1, VII, 10, X, 22, XII, 12), narratio autem *Synoptica unum tantum*. Verumtamen Joannes ministerium Galilaicum respicit (II, 1-12, IV, 43-54, VI, 1 sq., X, 40, XXI) nec Synoptici ministerium Judaicum prætermittunt; cf. Lc. IV, 44, græc., X, 38-42 (Jo. XII, 1-3), Mc. XIV, 3, Mt. XXVI, 6, Mc. XI, 2, 3, XIV, 13-15, XV, 43, Mt. XXVI, 18, XXI, 1-3, Lc. XXIII, 38, Mt. XXVI, 3, 4, XXVII, 62, 63 (Jesus cognitus populo Judaico et gubernatoribus), Mt. XXIII, 37, Lc. XIII, 34 (planctus Jesu super civitatem infidelem).

317. *Quoad doctrinas Dominicas:*

Doctrinæ theologice communes Joanni et Synopticis sunt mysterium Sanctissimæ Trinitatis, missio Jesu divina, abrogatio Veteris Legis, Jesu divinitas et humanitas, angelogia, sacramenta Eucharistiæ et Baptismi.

318. *Quoad prædicationem Dominicam:*

Discursus Synoptici versantur circa diversos aspectus regni Dei, secundum Jesu adventum nec non res morales ita tamen ut

doctrinæ theologicæ minime negligantur. (Mt. XI, 27, Lc. X, 22, Mt. V, 16, 45, 48.) Discursus vero, quos Joannes conservat, generatim loquendo sunt theologiæ (III, V, 19-45, VI, VII, XV, XVII), at rarius respiciunt secundum Jesu adventum (V, 25-29), res morales (XIII, 13 sq., XV, 10, 12, 13, XIV, 21), regnum Dei (III, 3, 5, XVIII, 36, V, 16, 1, 42, XXI, 15-17, XVII, 18, IV, 21, 23).

Sæpius igitur Jesus apud Synopticos est præco regni, sæpius apud Joannem pædagogus theologicus, cujus rei ratio petenda est ex scopo Joannis suppletivo, ex thesi a Quarto Evangelio propugnata, item ex diversitate intellectuali, quæ inter auditores Jesu Judaicos et Galilaicos vigeat.

319. *Quoad formam prædicandi:*

Forma discursuum Synopticorum est generatim *simplex et parabolica*, forma autem oraculorum a Quarto Evangelio conservatorum sæpe *allegorica*. Attamen præ oculis habendum est Jesum apud Synopticos haud raro allegorice loqui (Mc. I, 17, VIII, 15, XII, 10, XIV, 8, 36, V, 39, Mt. VII, 6, 15, VIII, 22, X, 6, 38, XI, 29, XV, 13, 14, 26, IX, 37, 38, Lc. XIII, 35), nec deesse Evangelio Quarto dicta ejusdem simplicis generis ac Synoptica. (II, 19, cf. Mt. XXVI, 61, XXVII, 40; IV, 44, cf. Mt. XIII, 57, Mc. VI, 4, Lc. IV, 24; V, 8, cf. Mt. IX, 6, Mc. II, 9, Lc. V. 24.) Cf. Godet, *The Gospel of St. John*, pp. 118, 119.

320. *Quoad naturam Jesu:*

Divina filiatio Jesu elucet apud Joannem, *humanitas* autem ejus apud Synopticos. Nihilominus complexus narrationis Synopticæ docet Jesum esse Deum; Jesus vero, quatenus in Evangelio Quarto exhibetur, est etiam humanus et benignus thaumaturgus ille a Synopticis manifestatus, quippe qui commendat matrem suam discipulo dilecto, assistat nuptiis, fatigatus sit, misericors erga peccatores, fundat lachrymas, amet discipulos, patiat, moriatur, mansuete miracula patret.

Quartum Evangelium in se Consideratum.

321 *Discursus Jesu:*

Discursus Jesu, quales jacent, quamvis propter scopum auctoris Evangelii Quarti aliquatenus uniformes, non sunt mere mentales revolutiones circa unam eandemque ideam (verbum, vitam, viam, veritatem), sed suam quisque originem suamque propriam rationem præ se fert: Nicodemo enim ingrediendi regnum Dei

exponuntur (III), Samaritanæ autem ejusdem spiritualitas (IV); Hierosolymis docetur Filius esse æqualis Patri (X); Capharnai exhibetur relatio Filii ad mundum deperditum (V, VI); iterum Hierosolymis novus grex laudatur, missio Apostolica definitur, mandatum amoris promulgatur, Spiritus Sanctus promittitur (XIV-XVIII).

322. *Methodus Pædagogica Discursuum Jesu:*

Errant Liberales, cum contendunt discursus Evangelio Quarto consignatos formam dialogi constanter sequi: forma enim dialogi non est constans; attingitur ec. 3, 4, magis adhibetur e. 6, dominans est ec. 7, 8, vix apparet e. 10, reintroducitur e. 14 ubi cum occasione ultimæ cænæ apte cohæret. Pari ratione errat ille, qui affirmet orationes Jesu apud Joannem arte construi secundum eam rhetoricæ regulam qua transitus fit a figuris obscuris in obscuriores: dicta enim Dominica octies tantum materialiter ac falso intellecta sunt (II, 20, III, 4, IV, 11, 15, 33, VI, 34, VIII, 32, 33, XI, 12, 13), et semel tantum (II, 20) Jesus rem obscuram non statim explicavit. Re quidem vera pædagogus divinus eadem omnino ratione docet apud Joannem ac apud Synopticos. (Mc. V, 39, VII, 15-17, VIII, 14-21, X, 39, Mt. XVI, 5-12, XX, 22.)

323. *Mysticæ Significationes Evangelii Quarti:*

Jesus apud Joannem nonnullas allegorias construit (II, 19, III, 3, IV, 14, 32, 35, VI, 27, 35, VII, 37, VIII, 32, 12, IX, 5, 39, X, XI, 11, XII, 35, 36, XXI, 15 sq.), quæ tamen nec sunt enigmaticæ nec profundas mysticasque significationes velant. Allegoriæ porro, quas Evangelista Quartus Jesu attribuit, a parabolis vix differunt (III, 20, 8, IV, 37, VIII, 35, XI, 9, XII, 35, 24, XIII, 10, XV, 20, 13, 15, 4, 6, XVI, 21, 22), neque desunt analogæ sententiæ Synopticis. (Mt. V, 14, IX, 37, X, 6, XV, 24, XXV, 31-33, Mc. V, 39, XIV, 27, Lc. X, 2.)

Conclusio:

324. Joannes nec tradendo scenam aut durationem ministerii publici, nec vitam Dominicam describendo, nec oracula pædagogiamque Jesu enarrando, nec ipsius Filii Dei naturam divinam et humanam prædicando traditionem Synopticam reliquisse est judicandus: neque somniatorem pium, qui res historicas prætermittens meditationes suas abstrusas arte rhetorica compingeret, se præbuit. Hæc si recoluntur, argumenta, quæ adversus auctoritatem historicam Evangelii Quarti mos est afferre, facili conatu solvi possunt.

Parabola et Allegoria:

325. Parabola evangelica est imago orationis plus minusve aperta, quæ formam habet narrationis unius, verisimilis, imo veræ, e vita humana depromptæ, adjunctis sensu translato carentibus, quæ porro ad finem didacticum præcipue moralem et religiosum spectat.

Allegoria est aut classica aut realis seu typica: hæc est nonnisi eventus historicus, qui ex divina ordinatione alium quoque eventum præsignificat; illa vero est comparatio clausa, quæ induit formam narrationis aut descriptionis plerumque possibilis, non autem verisimilis, cujus omnes partes sensu tropico sunt intelligendæ.

Patet aliud esse dicere Evangelium Quartum esse allegoriam classicam, aliud autem Jesum revera allegorias classicas construxisse aut nonnulla patrasse, quæ per Dei voluntatem res quasdam eventuras præfigurant: primum enim affirmare est negare Evangelio Quarto auctoritatem historicam.

326. ADVERSARI:

I. Evangelium Quartum est totum quantum allegoricum. Nimirum exhibet potius Ecclesiæ fidem evolutam quam vitam Jesu Nazareni; discursus porro sunt compositiones artificiales quarum finis est sensum profundum narratorum illuminare atque controversias praxesque ecclesiasticas depingere. Ita Kreynebuehl, Guignebert, Loisy.

II. Discursus finguntur; narratis vero subest fundamentum plus minus historicum. Ita Weizsäcker, Heitmueller, O. Holtzmann, Moffatt, Gardner, Abbott, Jülicher, Wendt, Briggs, Harnack, Soltan, Spitta.

III. Discursus sunt meditationes Joannis cum veris Jesu dictis permixtæ. Ita Drummond.

IV. Discursus doctrinam Jesu substantialiter continent, at cum meditationibus Joannis confunduntur. Ita B. Weiss, Calmes, Batiffol, Lagrange.

327. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur328. *Probanda:*

- I. Auctor Evangelii Quarti allegorice scribere non voluit.
- II. Auctor opera oraculaque Jesu cognoscere poterat.
- III. Auctor non erat deceptor.
- IV. Auctor non erat deceptus.

I. Auctor Evangelii Quarti allegorice scribere non voluit.

Etenim se exhibet testem ocularem, sæpius ad motivum testimonii humani appellat, ne uno quidem verbo se allegorizare insinuat.

II. Auctor opera oraculaque Jesu cognoscere poterat.
Erat enim discipulus Jesu dilectus.

III. Auctor non erat deceptor.

Nam absque dissimulatione indigna Apostolis attribuit, et in confirmationem doctrinæ suæ mortem subire paratus erat.

IV. Auctor non erat deceptus.

- A. Ex argumento historico externo.
- B. Ex confluxu testimonii.
- C. Ex argumento historico interno.

A. Ex argumento historico externo.

Testes fide digni, nempe Tertullianus, Irenæus, Fragmentum Muratorianum, Clemens Alexandrinus, Origenes, Theophilus Antiochenus, aut instrumenti Joannici auctoritatem historicam explicite asserunt aut inter argumentandum id esse fontem veritatis supponunt.

B. Ex confluxu testimonii.

(a) *Evangelia Synoptica* multa opera multaque oracula ab Evangelio Quarto conservata tradunt, multa quoque narrata per transennam confirmant, nec diversa specie opera dictaque Jesu tribuunt, nec diversam pædagogiam exponunt, nec diversum Jesum pandunt, nec res profanas diverso modo describunt.

(b) *Actus Apostolorum* Evangelia Synoptica sustinere nequeunt, quin etiam Evangelium Quartum sustineant.

(c) *Epistolæ Paulinæ* doctrinas a Joanne edoctas, præcipue divinam Jesu filiationem et præ-existentiam unionemque fidelium cum Christo commendant.

(d) Eadem vel similia oracula inveniuntur apud Clementem Romanum (LIX), Justinum, Barnabam, Polycarpum, Ignatium, Tatianum, Hermam, hæreticos antiquos, nec non apud auctores Epistolæ Ecclesiæ Viennensis et Lugdunensis, Doctrinæ Duodecim Apostolorum, Testamentorum Patriarchum, Evangelii Petri.

(e) Quartum Evangelium geographiam moresque Palæstinenses recte describit. Cf. Th. 10, n. 225.

(f) Picturæ catacumbas ornantes et auctores profani, qui Evangelia Synoptica corroborant, Evangelium quoque Quartum sustinent.

C. Ex argumento historico interno.

Evangelium Quartum res historicas neque ratione pietatis Christianæ neque ratione tunc existentis status rerum ecclesiastici transfiguravit.

(a) Argumentum generale:

Toto cœlo distat Evangelium Quartum ab allegorica Apocalypsi, quam Joannes etiam conscripsit.

(b) Argumenta specialia:

(1) Pia exaggeratio Evangelio Quarto deest. Nam Epistolæ, quas dedit Joannes, quamvis Evangelium Quartum sapiant, sublimitatem discursuum Jesu non attingunt; porro adest in epistolis indefinita repetitio, desunt vero nervosa expositio et infinitæ divitiæ Jesu oraculorum.

(2) Res gestæ non transfigurantur ratione tunc existentis status ecclesiastici:

(a) In Evangelio Quarto invenitur ne unum quidem verbum quod persecutiones a Nerone et Domitiano decretas spectat.

(b) Jesus, quatenus ab Evangelista Quarto exhibetur, eodem modo se non habet ad Judæos ac Christiani, qui sæculo primo exeunte florebant. Etenim leges et consuetudines Judaicas observavit, ut Judæus a Judæis persecutus est, imo, quamvis Legem Novam instituerit, ipsam synagogam ipse frequentavit.

329.

Difficultates

Difficultates Litterariæ:

1. Ad res conceptas quod attinet, Evangelium Quartum ab Epistola Prima, quam Joannes conscripsit, non differt.

R. Prima Epistola Joannis complectitur doctrinas Evangelio Quarto ignotas (mortem Jesu expiatoriam, adventum antichristi) et ratione elocutionis est documento evangelico longe inferior.

2. Discursus Evangelii Quarti stilo Joannis exprimuntur.

R. Joannes discursus Dominicos, qui quidem aramaice prolati sunt, græce vertit atque abbreviavit, quin tamen eos substantialiter mutaverit.

3. Discursus Jesu prologo Evangelii Quarti respondent.

R. Prologus est thesis quam Joannes appellando ad oracula gestaque Dominica demonstrare sibi proponit.

4. Dieta Jesu dictis Baptistæ respondent.

R. Baptista erat præcursor, qui tamen paucas tantum doctrinas a Jesu edoctas prænuntiavit.

5. Auctor Evangelii Quårti liturgiam ecclesiasticam tunc existentem evidenter adumbrat. Etenim Jo. IX, 35 allegorice spectat interrogationem ante-baptismalem; XIII, 10 mandatum non iterandi baptismum; IX, 6 impositionem manuum baptismalem; XX, 1, 26 dominicam Christianam; VI, 9 ministros assistentes Eucharistiæ; VI, 13 Eucharistiæ permanentiam.

R. *Negantur* assertum et exempla prolata.

6. Expulsio cæci nati (IX) est symbolum Religionis Christianæ a Synagoga separatæ; narratio de filio reguli (IV) est imago diffusionis evangelii in Gentes; introitus triumphalis in Jerusalem symbolice præsentat triumphum doctrinæ Christianæ; Petrus et Martha sunt symbola Judæo-Christianorum, Maria Bethaniæ et Magdalene symbola Gentilium Christianorum.

R. *Negatur.*

7. Attamen coævi auctoris Evangelii Quarti eum velle allegorizare pro comperto habebant.

R. *Negatur.*

8. At Clemens Alexandrinus et Origenes et Ambrosius in narrationibus Evangelii Quarti significationes mysticas invenerunt.

R. Et invenerunt significationes mysticas in Synopticis; Evangelium autem Quadriforme veritati respondere supposebant.

9. Nihilominus secundum mentem Joannis narrata sunt symbolica: miraculosa enim multiplicatio panum est imago Jesu, panis vitæ; sanatio cæci nati imago Jesu, lucis mundi; resurrectio Lazari imago Jesu, resurrectionis et vitæ.

R. Forte Joannes intellexit aliquas res vere historicas et alias quoque adumbrare: voluit tamen narrare eventus certe historicos neque vel unam narrationem mere symbolicam confinxit.

Difficultates Historicæ:

10. Synoptica narratio multiplicationis panum Joannicæ contradicit (Mt. XIV, 15-21, Mc. VI, 34-44, Lc. IX, 12-17, Jo. VI, 5-14): hæc enim primam de indigentia turbæ suggestionem Jesu, illa autem discipulis tribuit.

R. Neque Joannes neque Synoptici notant cuinam prima suggestio debeatur.

11. Evangelia Synoptica dividunt factiones Judaicas in Sadducæos et in Pharisæos et in Synedristas (principes sacerdotum, scribas, presbyteros): Joannes autem Sadducæos nullatenus laudat, complexionem Synedrii describere prætermittit, semel tantum, ubi tamen textus Evangelii Quarti est dubius (VIII, 3), Scribas commemorat.

R. Joannes testatur præcipuos Jesu inimicos fuisse Pharisæos et principes sacerdotum, quare cum Synopticis intime cohæret: hi enim docent principes sacerdotum et Scribas, qui revera simul erant Pharisæi, Jesu præcipue adversari.

12. Joannes affirmat Jesum primo sui ministerii anno negotiatores e templo expulisse (II), Synoptici vero hebdomada passionis. (Mc. XI, Mt. XXI, Lc. XIX.)

R. Nullus Evangelista docet quo tempore aut quam sæpe Jesus venditores expulerit.

13. Jo. XVIII, 13 asserit Caipham fuisse pontificem anni illius (i. e. unius).

R. Anni hujus, non vero unius.

14. Narratio quadruplex evangelica, quatenus Jesu ingressum triumphalem in Jerusalem describit, nec prophetiæ nec sibi cohæret:

Mt. XXI, 4, 5, 7: "Ut adimpleatur quod dictum est per Prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super *asinam*, et *pullum filium* subjugalis . . . adduxerunt *asinam*, et *pullum*: et imposuerunt super *eos* vestimenta sua, et eum *désuper* sedere fecerunt."

Zach. IX, 9: (Heb. et LXX) "super *asinum* et (imo etiam) super *pullum filium* asinarum"; (Vulg.) "super *asinam* (cod. amiat. et lect. antiq. sat communis, *asinum*), et super *pullum*, *filium* subjugalis."

Mc. XI, 7: "Et duxerunt *pullum* ad Jesum: et imponunt illi vestimenta sua, et sedit super *eum*."

Lc. XIX, 35: "Et duxerunt *illum* (*pullum*) ad Jesum. Et jactantes vestimenta sua supra *pullum*, imposuerunt Jesum."

Jo. XII, 14, 15: "Et invenit Jesus *asellum*, et sedit super *eum*, sicut scriptum est, . . . ecce rex tuus venit sedens super *pullum* asinæ."

R. Solum Evangelium Primum creat difficultatem et quidem tantum exegeticam. Nam ad res gestas quod attinet, Matthæus testatur Jesum sedisse super vestimenta non autem super *duas* asinas

aut super *asinam*, neque cæteri Evangelistæ ullam *asinam* adesse negant. De contradictione quæ inter Matthæum et Zachariam vigere affirmatur, sufficit notare Prophetam asserere Messiam esse sessurum super asinum, quin hujus matrem adfuturam esse neget. Cf. Bloomfield, *Greek Testament*, I, p. 100, not.

15. Mt. XXVI, 8: "Videntes autem discipuli, indignati sunt dicentes: ut quid perditio hæc?" Jo. XII, 4, 5: "Dixit . . . Judas Iscariotes, Quare hoc unguentum non venit trecentis denariis . . . ?"

R. Narrata se invicem complent.

16. Marcus (XV, 25) dicit Jesum crucifixum esse hora tertia; Joannes autem (XIX, 14) scripsit Jesum judicatum esse hora quasi sexta.

R. Una hora Judaica tres horas modernas complectebatur ideoque nihil obstat quominus Jesus potuerit judicari hora *quasi* sexta et crucifigi hora tertia.

17. Testantibus Synopticis, cæna paschalis celebrata est die decima quarta Nisan; Jesus enim comedit agnum paschalem primo die azymorum. (Mt. XXVI, Mc. XIV, Lc. XXII.) Ast Joannes affirmat cœnam paschalem habitam esse die decima tertia. (XIII, 1, 29, XVIII, 28, XIX, 31, 14.)

R. Synoptici asserunt cœnam paschalem die decima tertia esse celebratam: nam nonnulla, exempli gratia judicia forensica, die crucifixionis evenisse testantur, quæ, præcipiente lege Judaica, post vesperum dici decimæ quartæ fieri non poterant. Neque proficit argumentari ex eo quod Evangelia Synoptica narrant ultimam cœnam habitam esse die primo azymorum; dies enim primus azymorum aut octo aut novem dierum primus esse intelligebatur.

Difficultates quæ ex Synopticis et Evangelio Quarto comparatis desumuntur:

18. Ex septem miraculis ab Evangelio Quarto narratis quinque a Synopticis prætermittuntur.

R. Scopus nec Joannis nec Synopticorum erat tradere omnia quæ Jesus dixit et fecit. Porro Synoptici, cum primum annum ministerii prætermittant, mutationem aquæ in vinum non referunt; neque describunt iter Hierosolymitanum quocum connectuntur sanationes viri impotentis et cæci nati; tandem, sanatio filii reguli et resurrectio Lazari a sanatione filii centurionis et resurrectione filiæ Jairæ, quas Synoptici enarrant, specie non differunt.

19. Resurrectio Lazari, si evenisset, inveniretur laudata in Evangeliiis Synopticis, quippe quæ ultimas vitæ Dominicæ dies consulto delineant.

R. Evangelia Synoptica nituntur catechesi Apostolorum orali, quæ resurrectionem Lazari narrare omisit, ne Judæorum attentio dirigeretur ad eum quem redivivum occidere volebant. (Jo. XII, 10.) Pari ratione Lucas castellum, quo habitabant Martha et Maria, commemorare omittit (X, 38); pari etiam ratione Matthæus et Marcus nomen castelli tradunt, quin nomina Mariæ et Marthæ revelent (Mt. XXVI, 7, Mc. XIV, 3); pari denique ratione nomen discipuli illius, qui aurem Malchi abscidit, celatur (Mt. XXVI, 51, Mc. XIV, 47, cf. Jo. XVIII, 10).

20. Joannes prætermisit expulsionem dæmonum, quas tamen Synoptici sæpe sæpius enarrant. Hoc autem non fecisset, si historiam scribere voluisset.

R. Joannes modo eclectico evangelium suum conscripsit. (XX, 30, 31.)

21. Jesus apud Joannem proprio motu miracula patrat, non vero apud Synopticos.

R. Ad primum assertum: quandoque, *C.*, semper, *N.* Cf. Jo. II, IV, 47-50, XI, 3, 22.

Ad alterum assertum: quandoque, *C.*, semper, *N.* Cf. Mt. VIII, 14, XVII, 23-26, Mc. III, 1-5, I, 21-26, V, 1-13, VI, 30-44, 45-51, XI, 12-14, IX, 1-17, Lc. V, 1-7, VII, 11-15.

22. Miracula ab Evangelio Quarto narrata quam maximam admirationem excitaverunt.

R. Idem dicendum est de miraculis Synopticis.

23. Miracula apud Joannem descripta sunt manifestationes gloriæ Verbi: miracula autem apud Synopticos opera tantum misericordiæ.

R. Falsum est dicere opera misericordiæ Evangelio Quarto (IX, XI) et manifestationes gloriæ Verbi Synopticis deesse. (Mt. XI, 2-5, XII, 28.)

24. Joannes attribuit Jesu majorem potestatem miraculosam quam Synoptici. Enimvero Jesus apud Joannem transmutat aquam in vinum (III), sanat in distans (IV), sublevat impotentem per triginta annos ægrum (V), post ambulationem super aquas efficit ut navis ad terram subito veniat (VI), restaurat visum cæco nato (IX), Lazarum quatuor dies mortuum e tumulo revocat (XI).

R. Potestas Jesu apud Synopticos est illimitata et universalis. In specie, mutatio aquæ in vinum non transcendit multiplicationem panum; apud Synopticos sanantur absentes (Mt. VIII, XV); paralyticus, ejus sanationem Matthæus (IX, 7) et Marcus (II, 12) narrant, erat medio naturali incurabilis; testante Evangelio Primo, non tantum Jesus, sed etiam Petrus ambulavit super aquas (XIV, 28, 29); Synoptici neque sanationes vere cæcorum neque revocationes mortuorum prætermittunt (Mc. V, VIII, Lc. VII).

25. Doctrina Jesu apud Synopticos est simplex; doctrina Jesu apud Joannem stupefactionem excitavit et intelligi non potuit.

R. Doctrinæ Jesu apud Synopticos stupefactionem excitaverunt, nec semper intellectæ sunt (Mc. I, 23, 27, IV, 2 sq., XI, 18, XII, 18, VII, 17, 18). Sæpius Jesus apud Joannem recte intelligitur (IV, V, 18, VI, 52, 70, VII, 40, 41, VIII, 30, XVI, 30).

26. Doctrinæ Synopticæ mores respiciunt; doctrinæ vero Evangelii Quarti sunt theologicæ.

R. Discursus Evangelii Quarti, sicut et Synopticorum, tam mores quam theologiam spectant.

27. Discursus apud Joannem de Jesu præ-existentia agunt.

R. Jesus apud Synopticos se esse verum Deum prædicavit. (Mt. XI, 27.)

28. Forma discursuum Synopticorum est forma, quam exhibet Quartum Evangelium, simplicior. Nam apud Synopticos forma loquendi est concreta et popularis, apud Joannem abstracta et sollemnis.

R. Utraque forma loquendi in omnibus Evangeliiis invenitur.

29. Nihilominus Evangelio Quarto parabolæ desunt.

R. Allegoriæ vero Synopticis adsunt. Deinde allegoriæ Evangelii Quarti a parabolis vix distant. (III, 8, 19, 21, VIII, 36, X, XVI, 21, XV, 1 sq.)

30. Jesus Synopticorum est præco salutis et adventus regni; Jesus apud Joannem est ipse salus et vita æterna.

R. Jesus apud Synopticos est ipse salus et vita æterna. (Mt. VII, 23, X, 32, 37, 39, 40-42, XVIII, 5, 6, 20, XIX, 21, XX, 28, XXV, 12, 40, XXVI, 28, Mc. VIII, 38, Lc. XII, 36 sq.)

31. Jesus Synopticorum est merus homo; Jesus apud Joannem est nonnisi Deus.

R. Jesus et apud Synopticos et apud Joannem est Deus homo factus.

32. Joannes Baptismo et Eucharistiæ efficaciam spiritualem tribuit: hæc vero efficacia Synopticis incognita est.

R. (a) Synoptici Baptismo effectus spirituales certe adscribunt: (b) Eucharistia Synoptica, non est, uti volunt adversarii, nudum symbolum, sed sacramentum corporis et sanguinis Domini.

THESIS DECIMA QUINTA

Actus Apostolorum oracula factaque Apostolorum substantialiter referunt.

330. In Actibus Apostolorum Lucas missionem Apostolicam in Jerusalem (I-V), in omni Judæa et Samaria (VI-XII), in mundo Græco-Romano (IX-XXVIII) fructuosam quidem et gloriosam enarrat.

331. Nonnulli, uti Krenkel, H. Holtzmann, Keim, Burkitt, Clemen, Schmiedel, negantibus tamen Harnack, Reuss, Nösgen, Belser, Bousset, Salmon, Knowling, Plummer, Schürer, inter fontes Actuum Apostolorum opera Flavii Josephi enumerant, nec vero recte agunt: similitudines enim inter Lucam et Josephum inventæ tales sunt quales inter auctores coævus independenter scribentes apparere soleant. (Jacquier, *Histoire des Livres du Nouveau Testament*, III, pp. 101-108; Stanton, *The Gospels as Historical Documents*, II, pp. 263-274.)

332. ADVERSARII:

I. *Renan, Schneckenberger*: Auctor Actuum Apostolorum adversus Judaizantes scripsit ideoque aut narrata finxit aut res gestas adulteravit.

II. *Schola Tubingensis*: Actus Apostolorum ad reconciliandas factiones Petrinæ et Paulinæ editi sunt, quare arte quadam pacifica Petrum amare Gentes, Paulum autem Judæos ostendere conantur.

III. *Schola Liberalis*: Moderni Liberales inveniunt in Actibus diversa strata, quibus diversos valoris historici gradus concedunt. Alii quidem, ut B. Weiss, De Wette, Schmiedel, Cook, orationes Actuum cum fictis orationibus Livii comparant: alii vero, cum Harnack, quamvis omnia narrata supernaturalia rejiciant, et

Lucam cujusdam incuriæ dispositionisque ad dramatice scribendum accusent, historicam auctoritatem operi, quod ipse edidit, non minimam adscribunt.

333. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

334. **Thesis Probatur**

- I. Auctor res gestas Apostolorum cognoscere poterat.
- II. Auctor non erat deceptor.
- III. Auctor non erat deceptus.

I. Auctor res gestas Apostolorum cognoscere poterat.

Eventum, qui in "Nos-sectionibus" narrantur, auctor erat testis ocularis; ad historiam Ecclesiæ Antiochenæ quod attinet (XI, 19-30, XII, 25, XIII, 1-3, XIV, 25-27, XV, 1-3, 30-40), ipse erat aut testis ocularis aut cum testibus ocularibus associatus; in narranda historia Ecclesiæ infantis ad Paulum, ad Marcum (Col. IV, 10, Philem. 24), ad profugos Cypri et Cyrenæi (Act. XI, 19, 20), ad Philippum diaconum (Act. XXI, 8-10), ad Jacobum (Act. XXI, 17, 18), ad Mnasonem antiquum discipulum (Act. XXI, 16), ad Jesum Justum (Col. IV, II) appellare poterat; ea, quæ Herodem Antipam respiciunt (Act. IV, 27), in Manahen refunduntur (Act. XIII, 1); decretum Apostolicum (Act. XV, 23-29) et Epistola Claudii (Act. XXIII, 26-30) inter fontes scriptos numerentur oportet.

II. Auctor non erat deceptor.

- (a) In confirmationem doctrinæ suæ mori paratus erat.
- (b) Liber Actuum editus est ante persecutionem Neronis ideoque dum testes primæ classis vivebant: Etenim:

(1) Actus Apostolorum primam viderunt lucem antequam Jerusalem destructa est (an. 70). Desolatio enim civitatis sanctæ erat climax perfidiæ Judaicæ; auctor vero, qui notavit impletionem prophetiæ Agabi (Act. XI, 28), non omitteret narrare impletionem prophetiæ Jesu (Lc. XXI) aut exterminationem regiminis, quod erat maxime infensum Ecclesiæ ac præcipue Paulo, et contra quod, ut peroratio Actuum testatur (XXVIII, 25-28), Apostolus ipse iudicium Spiritus Sancti (Is. VI, 9, 10) solemniter reaffirmavit.

(2) Liber Actuum Romanos esse benevolos docet et nihil de Pauli martyrio ejusque itinere Hispanico narrat: Lucas autem, si post persecutionem Neronis scripsisset, nec benevolentiam Romanam laudasset nec iter Hispanicum prætermisisset.

III. *Auctor non erat deceptus.*

- A. Ex argumento historico externo.
- B. Ex confluxu testimonii.
- C. Ex argumento historico interno.

A. *Ex argumento historico externo:*

Testes fide digni, nempe Tertullianus, Irenæus, Fragmentum Muratorianum, Clemens Alexandrinus, Origenes, Actus Apostolorum esse fontem veritatis aut explicite aut implicate affirmant.

B. *Ex confluxu testimonii:*

- 1. Ex documentis Christianis.
- 2. Ex documentis profanis.

1. *Ex documentis Christianis:*

(a) Quadraginta septem eventus historiæ Ecclesiæ Primitivæ tum a Luca tum a Paulo enumerantur, imo orationes, quas Actus Apostolorum Apostolo Gentium attribuunt, cum hujus doctrina aliunde cognita ita cohærent et quoad modum loquendi ita ab ea differunt ut quis teneatur concludere auctorem Actuum, memoria res dictas revolvantem, scripto consignasse id quod ex ore ipsius Pauli audivit. Cf. Jacquier, *l. c.* pp. 96 sq., 174-178, Camerlynck, *Commentarius in Actus Apostolorum*, p. 52, Turton, *The Truth of Christianity*, p. 325, Cecilia, *The Acts of the Apostles*, lib. 2, pp. 217-225, Salmon, *Introduction to the New Testament*, pp. 343 sq.

(b) Orationes Jacobi et Petri, quatenus in Actibus Apostolorum exhibentur, horum Domini discipulorum doctrinam aliunde cognitam sapiunt. Cf. Jacquier, *l. c.* pp. 172, 202, Act. II, 31 et 1 Pet. III, 19, Act. II, 24, III, 15 et 1 Pet. I, 3 sq., Act. II, 32, 33 et 1 Pet. I, 21, III, 22, Act. III, 12-26 et 1 Pet. I, 10, Act. IV, 8-12, 19, 20 et 1 Pet. II, 6-9, Act. X, 34-43 et 1 Pet. I, 17, III, 15-18, IV, 5.

(c) Similia oracula vel narrata inveniuntur apud Clementem Romanum, Ignatium, Polycarpum, Justinum, Barnabam, auctorem Doctrinæ Duodecim Apostolorum.

2. *Ex documentis profanis:*

(a) Permulta narrata Actuum Apostolorum Flavius Josephus confirmat. Cf. Rawlinson, *The Historical Evidences of the Truth of the Scripture Records*. pp. 184-205.

(b) Liber Actuum centum et decem personas historicas commemorat, magistratus publicos Asiæ, Græciæ, insularum, eventus

quoque historicos et mores consuetudinesque locales nec non monumenta publica Imperii Romani modo prorsus accurato describit, quin etiam gubernatoribus provincialibus titulos tribuit, qui libris profanis ignoti inscriptionibus recenter inventis conservantur. Cf. Lightfoot, *Essays on Supernatural Religion*, pp. 291 sq., Turton, *The Truth of Christianity*, pp. 324 sq.

C. Ex argumento historico interno:

(a) Ex narrationis processu psychologico: Initio parvus grex Christianus a Judæis distinctus ob fidem suam Messianicam et ob simplicem ritum fractionis panis frequentat templum et omnia in communi possidet. Dein, incipit persecutio a Pharisæis et Sadducæis instituta ita severa ut fideles civitatem sanctam relinquere cogantur. Paulo converso, et missione ad Gentes incepta, oritur controversia de perseverantia consuetudinum Judaicarum, quæ, mediantibus Apostolis, absolvitur. Tandem Paulus mundum Græco-Romanum peragrat. Nulla autem ex his rebus indicat Lucam fabulas edere ad reconciliandas factiones Petrinæ et Paulinæ aut narrata sua ex pia quadam phantasia evolvere.

(b) Forma orationum Petri est penitus archaica. Locutiones enim "domus Israel," "Deus Abraham," "filii Testamenti," "Jesus Christus Nazarenus," aut sunt formulæ consecratæ Synagogæ aut ipsam Ecclesiæ infantiam sapiunt.

(c) Quodsi comparantur orationes Petri et Pauli, statim videtur Petrus esse mitior, minus oppugnatus, seque restringere ad prophetias Veteris Testamenti et res gestas enarrandas, Paulus vero esse rigidior, magis oppugnatus, et in doctrinæ suæ confirmationem etiam ad argumenta rationis humanæ appellare. Frustra igitur contenditur auctorem Actuum Apostolorum secundum eundem typum Petrum et Paulum construxisse.

335.

Difficultates

Difficultates Litterariæ:

Afferuntur quatuor argumenta quibus auctorem Actuum secundum eundem typum litterarium personas, quas introducat, construxisse probari asseritur.

1. De Petro et Paulo similia narrantur. Utrique enim similia miracula tribuuntur (III, 2 et XIV, 7, 9, IX, 33 et XXVIII, 8, IX, 40 et XX, 10-12, V, 15 et XIX, 12, V, 16 et XVI, 18, VIII, 20 et XIII, 11); uterque adoratur et eodem modo adorantes repellit (X,

25 et XIV, 11, 14); uterque per impositionem manuum dona Spiritus communicat (VIII, 17, X, 44 et XIX, 6); uterque fortiter patitur; uterque flagellatur (V, 40 et XVI, 22).

R. Similitudines exaggerantur. Quinque miracula adscribuntur Petro, septem Paulo, ex quibus duo tantum sunt similia (III, 1-10 et XIV, 7-9, IX, 36-40 et XX, 9-12); Petrus cultu divino nequaquam adoratur; communicatio Spiritus erat communis omnibus Apostolis; Paulus plus quam Petrus patitur.

2. Petrus primus introducit Gentiles in Ecclesiam (X), et salutis universalitatem prædicat (X); Paulus autem circumcidit Timotheum (XVI), affirmat se non agere adversus Legem (XXII), inter prædicandum cum Judæis prius quam cum Gentilibus colloquitur (passim). *Ergo*, Auctor Actuum contra veritatem historicam docet Petrum esse universalistam, Paulum autem Judaizantem, eo fine ut factiones contentiosas reconciliare valeat.

R. Philippus, prius quam Petrus de admissione Gentium, mediante visione divina, edoctus est, eunuchum quemdam baptizavit (VIII); doctrina Petrina de universalitate evangelii Jesu debetur (Mt. XXVIII, Mc. XVI) et a Paulo approbatur (Act. XV, 8-11, Gal. II, 16); Epistolæ Paulinæ exhibent Paulum esse Judæum ex Judæis (Rom. IX, 3-5, XV, 8, 9, 31, 1 Cor. XVI, 2 sq., IX, 19-22, Gal. II, 15, Philipp. III, 5); Apostolus Gentium, cum Hebræus esset, colloquendo prius cum Judæis quam cum Gentibus omnino recte ageret.

3. Argumentum orationum Petri et Pauli est idem. Nam (Act. II, 14-36, III, 12-26 et XIII, 16-41) uterque Apostolus eundem psalmum (XV, 10) invocat et quidem secundum textum græcum, qui erronee intelligit vocem hebraicam shahath (tumulum, fossam) significare corruptionem.

R. Nihil est mirandum si diversæ orationes Actuum idem argumentum præ se ferunt; impletio enim prophetiæ et resurrectio Jesu onus prædicationis Apostolicæ non esse non poterat. Ad vocem shahath quod attinet, nemo nisi Rationalista obcæcatus, eam significare corruptionem negaret.

4. Oratio Stephani uni ex orationibus Paulinis respondet. (VIII, XIII, 16-41.)

R. Paulus et Stephanus diversa ratione ad historiam Israelis appellant: hic ad reprobandam Judaicam obdurationem, ille vero ad novarum gratiarum considerationem ineundam.

Difficultates historicæ:

5. Gamaliel Theodam quemdam laudat qui dicebat se esse aliquem, multos seduxit, et occisus est; asserit quoque Judam Galilæum post Theodam populum ad seditiose agendum excitasse. (Act. V, 36.) At Josephus testatur seditionem Theodæ evenisse anno 44 A. D. (non anno 33 A. D., ut vult Lucas) et quidem post rebellionem Judæ. (*Antiq. Jud.* XX, v. 1, XXVIII, i, 1, *Bell. Jud.* II, viii, 1.)

R. Lucas et Josephus de seditione ejusdem Theodæ non agunt; proferunt enim diversas circumstantias. Præterea, testante Josepho, seditiones quædam anno 33 A. D. evenerunt. (*Antiq. Jud.* XVII, x, 4-8.)

6. Stephanus inter prædicandum erronee citat Vetus Testamentum. (Act. VII, 16.)

R. Si ita sit, error non est Lucæ. Cf. Pesch, *De Inspiratione*, p. 446.

7. Matthæus (XXVIII, 3-10) affirmat sacerdotes agrum quemdam argento Judæ emisse; Lucas autem asserit agrum, mercedem iniquitatis, a Juda possideri. (Act. I, 18.)

R. Petrus, non vero Lucas, asserit agrum a Juda possideri, et recte quidem; ager enim argento Judæ emptus est.

8. Secundum Mt. XXVII, 5 Judas se suspendit; at secundum Act. I, 18 suspensus crepuit medius (gr. procidens præceps crepuit medius).

R. Id quod affirmatur in Actibus profertur a Petro, qui tamen non errat; laqueus enim aut ramus ruptus est.

9. Triplex narratio de conversione S. Pauli sibi non cohæret. (Act. IX, 1-9, XXII, 6-11, XXVI, 12-18.)

R. Remissive ad thesim qua Jesu resurrectio probatur. Hic satis est notare apparentes illas contradictiones, quæ afferuntur, narrationis substantiam non afficere.

10. Antiochiæ S. Paulus reprehendit S. Petrum, qui Judaizantibus favere videbatur (Gal. II, 11 sq.). At Lucas non tantum hunc eventum sed etiam impetus Judaizantium adversus S. Paulum narrare prætermittit. Ergo, Lucas Actus Apostolorum conscripsit, ut factiones Petrinas et Paulinas reconciliaret.

R. Paulus narrat quid Petro dixerit, ut auctoritatem suam Apostolicam vindicet; Lucas prætermittit narrare quid Paulus Petro dixerit, quia de controversiis personalibus et temporaneis non agit. Deinde controversia de ritibus Judaicis, quam Lucas revera

non celat (XV), erat ita localis et temporanea, ut ipse Paulus in ultimis, quas dedit, epistolis, eam negligeret.

11. Act. IX, 19-28 contradicunt Gal. I, 17-19. Nam post conversionem suam Paulus secundum Actus (a) mansit Damasci aliquot dies (vers. 19), (b) post multos dies venit Jerosolymam (vers. 23), et (c) conversatus est cum Apostolis (vers. 27) : e contra secundum Epistolam ad Galatas, Paulus (a) Damasci conversus iter fecit ad Arabiam, (b) Damascum reversus, post tres annos venit Jerosolymam, et (c) vidit tantummodo Petrum et Jacobum.

R. Ad primum: Si Paulus remansit Damasci aliquot dies, certe post *aliquot dies* in *alium* locum exivit: Paulus autem non dicit se statim petiisse Arabiam. Hinc Paulus Damasci conversus (Act. Gal.) ibi mansit aliquot dies et prædicavit (Act.), deinde exivit (Act. Gal.) in Arabiam (Gal.).

Ad secundum: Lucas insinuat Paulum rediisse Damascum; nam, postquam innuerat Paulum in alium locum exiisse, non tantum opera, quæ Apostolus Damasci edidit, sed iter, quod *post multos dies* a Damasco ad civitatem sanctam peregit, commemorat.

Ad tertium: Petrus et Jacobus sunt *Apostoli*.

12. Secundum Act. XV, Apostoli adjecerunt Decreto suo præceptum quo comestio immolatorum simulacrorum prohibita est; item secundum Act. XVI, 4 Paulus et Barnabas potestate delegata Decretum Apostolicum exsecuti sunt. Attamen Paulus ipse (1 Cor. VIII) propria sua auctoritate prohibuit ne immolata simulacrorum comederentur, et Decreto Apostolico conditionem solummodo pauperum sublevandorum subjunxit (Gal. II, 10).

R. Ad min. primum assertum: Paulus, Concilio peracto, partes legati egit; postea autem auctoritate sua Apostolica usus est.

Ad min. alterum assertum: In Epistola ad Galatas Paulus non respicit decretum Concilii, sed pactum quoddam privatum quo extensio missionis suæ definita est.

13. Juxta 1 Thess. III, 1, 2 Paulus, cum Timotheus in alium locum exivit, Athenis solus mansit; juxta Act. XVII, 14 sq. Paulus reliquit Timotheum et Silam, ut Athenas solus adveniret; juxta Act. XVIII, 5 Corinthi Timotheus et Silas Apostolo sese adjunxerunt.

R. Paulus, postquam Timotheum et Silam reliquerat, solus venit Athenas (Act. XVIII, 14, sq.); deinde, jubente Apostolo, Timotheus et Silas venerunt Athenas (1 Thess. II, 2) et postea ad Thessalonicenses missi sunt.

MATERIA HISTORICA

Jesus Nazarenus Messias et Filius Dei

Disputatio Prima

DE SPE MESSIANICA JUDÆORUM

336. Messias, seu Christus, est titulus, quem Judæi cuidam duci adventuro, divinitus uncto et electo, tribuerunt, et circa ejus personam spes gloriæ futuræ Israelis, seu spes Messianica, versabatur. Natura autem hujus spei Messianicæ Hebræorum in documentis Veteris Dispensationis et in litteratura apocrypha et in scriptis rabbinicis et in Evangelio Quadriformi exhibetur.

SECTIO PRIMA

DE VERITATE TESTIMONII VETERIS TESTAMENTI

ASSERTIO PRIMA

In Vetere Testamento adventus regni Dei spiritualis et universalis prædicatur.

337. *David:*

Ps. XXI, 28: "Reminiscentur et convertentur ad Dominum universi fines terræ: Et adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium."

338. *Isaias:*

LXVI, 19, 23: "Et annuntiabunt gloriam meam gentibus veniet omnis caro ut adoret coram facie mea, dicit Dominus." Cf. II, 2, 4, XLV, 6, 23.

339. *Zacharias:*

XIV, 9: "Et erit Dominus Rex super omnem terram: in die illa erit Dominus unus, et nomen ejus unum."

340. Joel:

II, 28: "Et erit post hæc: effundam spiritum meum super omnem carnem."

341. Habacuc:

II, 14: "Quia replebitur terra, ut cognoscant gloriam Domini, quasi aquæ operientes mare."

342. Michæas:

IV, 2: "Et properabunt gentes multæ, et dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Jacob: et docebit nos de viis suis, et ibimus in semitis ejus: quia de Sion egredietur lex, et verbum Domini de Jerusalem." Cf. Is. II, 2, 3.

343. Abdias:

Vers. 16, 17: "Quomodo enim bibistis super montem sanctum meum, bibent omnes gentes jugiter: et bibent, et absorbebunt, et erunt quasi non sint. Et in monte Sion erit salvatio."

ASSERTIO SECUNDA

Prædicatur renovatio spiritualis mundi efficienda a semine Evæ, semine Sem, semine Jacob, semine Judæ, semine David, cujus regnum spirituale est æternum.

344. Semen Evæ:

Gen. III, 15: "Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius: ipsa (heb. LXX, ipsum) conteret caput tuum, et tu insidiaberis (heb. conteres) calcaneo ejus."

Sensus Litteralis:

Mulier. Eva. (II, 23, III, 1, 2, 4, 6, 12, 13, 16, 17, 20, 21, IV, 1.)

Semen mulieris. Progenies physica.

Semen serpentis. Moralis progenies serpentis dæmoniacæ obsessi.

Inimicitias. Aversio a peccato ideoque victoria spiritualis.

Ponam. Victoria est a Deo efficienda.

Conteret caput . . . conteres calcaneum ejus. Conterere caput subaudit vulnus lethale infligi.

Conclusio: Prædicatur victoria spiritualis progeniei physiciæ mulieris a Deo efficienda; prædicatur quoque infelix eventus impetuum dæmoniacorum.

345. *Semen Sem:*

Gen. IX, 25-27: "Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis. Benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanaan servus ejus. Dilatet Deus Japheth, et habitet in tabernaculis Sem, sitque Chanaan servus ejus."

Sensus Litteralis:

Chanaan, Sem, Japheth. Progenies physica.

Benedictus Dominus Deus Sem. Relatio Dei ad Sem erit ducis et protectoris.

Dilatet. Extendet dominium.

Habitet. Particeps privilegiorum Sem.

Conclusio: Deus erit modo speciali dux et protector Sem, cujus privilegii Japheth erit particeps.

346. *Semen Jacob:*

Gen. XXVIII, 14: "Et benedicentur in te et in semine tuo cunctæ tribus terræ." Cf. Gen. XVIII, 18, XII, 3, XXII, 18, XXVI, 4.

Sensus Litteralis: Benedictio hæc est spiritualis. Abraham enim, cui primo hæc promissio divina facta est, videbat alios populos divitiis et potestate abundantes et a Deo audierat alias gentes a semine suo esse affligendas. (Gen. XV, 16 sq.)

347. *Semen Judæ:*

Gen. XLIX, 8-10: "Juda te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum: adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Juda: ad prædam, fili mi, ascendisti: requiescens accubuisti ut leo, et quasi læna, quis suscitabit eum? Non aufertur sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium."

Discussio textus:

Sceptrum, Schebet. Sceptrum, virga, baculus, et derivative tribus.

Dux, Mehoqeq. Dux aut insigne regium.

De femore ejus. Lit. de inter pedes ejus.

Donec, 'Ad ki. "Usque ad" in sensu aiente aut negante.

Qui mittendus est. Lit. schelloh (id quod est ei, is cujus est sceptrum) aut Schiloh (nomen personale aut urbs quædam).

Et ipse. Et ei.

Expectatio. Lit. obedientia.

*Sensus Litteralis:**Schebet.* Potestas regalis.*De Juda.* De tribu Juda.*Ad ki.* "Usque ad" in sensu saltem aiente.*Schelloh.* Is cujus illud (sceptrum) est, progenies Judæ.*Schiloh.* Pacificator, Pacificus, progenies Judæ.*Obedientia.* Potest referri ad Judam aut ad Schelloh aut ad Schiloh.*Conclusio:* Potestas Judæ regalis super cæteras tribus est transitura in potestatem universalem super gentes terræ.**348. Semen David:**

2 Reg. VII, 12-16: "Cumque completi fuerint dies tui (David) (Deus) suscitabo semen tuum post te et firmabo regnum ejus. Ipse ædificabit domum nomini meo, et stabiliam thronum ejus usque in sempiternum. Ego ero ei in patrem et ipse erit mihi in filium: qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, et in plagis filiorum hominum. Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli a Saulo, quem amovi a facie mea. Et fidelis erit domus tua, et regnum tuum usque in æternum ante faciem tuam, et thronus tuus erit firmus jugiter."

Sensus Litteralis:

(a) Regni terreni permanentia promittitur semini David *hypothetice* tantum: nam "si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, et in plagis filiorum hominum." Cf. 1 Paralip. XXVIII, 7, 3 Reg. II, 4, XI, 30-39, XIV, 7-10, IX, 4 sq., Ps. CXXXI, 11, 12.

(b) Misericordia divina et *æterna* semini David promittitur *absolute*: nam "misericordiam non auferam ab eo, sicut abstuli a Saulo, et thronus tuus erit firmus jugiter." Cf. Ps. LXXXVIII, 3, 3 Reg. XI, 30-39, 4 Reg. VIII, 18, 19, Is. LV, 3-5, Jer. XXIII, 5, 6.

(c) Regnum *spirituale* et *æternum* semini David *absolute* promittitur. Etenim:

(1) Regnum non est auferendum, sicut ablatum est a Saulo, thronus David erit firmus jugiter et est stabiendus usque in sempiternum, imo, semen Davidicum, etiamsi aliquid inique gesserit, est puniendum, non vero derelinquendum. Cf. Ps. LXXXVII, 1-5, 1 Paralip. XXVIII, 4.

(2) Jer. XXIII, 5, 6: "Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et suscitabo David germen justum: et regnabit rex, et sapiens erit: et faciet judicium et justitiam in terra. In diebus illis (lit. illius) salvabitur Juda, et Israel habitabit confidenter, et hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster." Cf. Os. III, 5, Ezech. XXI, 27, XXXIV, 23, XXXVII, 24-28, Ps. LXXI.

Summa Assertionis Primæ et Secundæ.

In initio Deus promittit hominibus restitutionem in integrum, deinde beneficia divina dicuntur eventura per familiam Sem, per stirpem Jacob, ex qua Judæ potestas est transitura in dominium universale, tandem semini David dominium æternum et spirituale divinitus confertur. Regnum autem illud spirituale et æternum ex ipsa rei natura est etiam regnum spirituale et universale quo omnes gentes sunt benedicendæ. Cf. Is. LV, 3-5, 1 Paralip. XXVIII, 4.

ASSERTIO TERTIA

Prædicatur regnum spirituale, universale, et æternum principis Davidici fore gloriosum.

349. *Ethan:*

Ps. LXXXVIII, 28: "Et ponam primogenitum illum excelsum præ regibus terræ."

350. *David:*

Ps. CIX, 1-6: "Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis: Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum Judicabit in nationibus, implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum."

351. *Canticum Graduum:*

Ps. CXXXI, 17, 18: "Illuc producam cornu David, paravi lucernam Christo meo. Inimicos ejus induam confusione: super ipsum autem effloreat sanctificatio mea."

Nota: Princeps ille Davidicus, qui ad instituendum regnum Dei spirituale, universale, et æternum mittendus est, hic vocatur *Messias*, seu *Christus*, quo ideo nomine posthac designabitur.

352. *Trilogia, quæ Emmanuelem spectat.*

A. Is. VII, 14: "Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel."

Discussio textus:

Virgo, 'almah. Secundum usum linguæ Palmyriæ, Aramaicæ, et probabiliter Arabicæ primitivæ 'almah designat adolescentulam illibatam; in Vetere Testamento quater significat puellam incorruptam (Gen. XXIV, 43, Ex. II, 8, Cant. I, 3, VI, 7), et eodem modo in Ps. LXVII, 26 et Prov. XXX, 19 intelligi potest. LXX et Vers. Syr. vocem 'almah voce virginis intactæ reddunt.

Concipiet. Lit. grvida et pariens (est).

Vocabitur. Lit. vocabit.

Emmanuel. Deus nobiseum.

Cf. Is. VIII, 8: "Et erit extensio alarum ejus implens latitudinem terræ tuæ, O Emmanuel." Vers. 10: "Non fiet: quia nobiseum Deus."

B. Is. IX, 1-7: "Primo tempore alleviata est terra Zabulon, et terra Nepthali: et novissimo aggravata est via maris trans Jordanem Galilææ gentium. Populus, qui ambulat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis Parvulus enim natus est nobis, et filius datus est nobis, et factus est principatus super humerum ejus: et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, et pacis non erit finis: et super solium David, et supra regnum ejus sedebit: ut confirmet illud, et corroboret in judicio et justitia, amodo et usque in sempiternum."

Discussio textus:

Consiliarius. Qui optima consilia concepit et largitur.

Admirabilis. Lit. miraculum.

Deus fortis. Deus ipse. Ut infra.

Pater futuri sæculi. Æternus.

C. Is. XI, 1-10: "Et egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet. Et requiescet super eum spiritus Domini: spiritus sapientiæ, et intellectus, spiritus consilii, et fortitudinis, spiritus scientiæ, et pietatis. Et replebit eum spiritus timoris Domini judicabit in justitia pauperes, et arguet in æquitate pro mansuetis terræ: et percutiet virga oris sui, et spiritu labiorum suorum interficiet impium In die illa radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, et erit sepulchrum ejus gloriosum."

Discussio textus:

Radix. Truncus abscissus (anglice, stump).

Jesse. David erat filius Jesse.

Flos. Surculus. LXX, anθος.

Signum. Vexillum.

Deprecabuntur. Requirent, petent.

Sepulchrum ejus. Locus habitationis quietæ.

Sensus Litteralis Trilogiæ:

Parvulus ille est princeps Davidicus, flos ex radice Jesse, Deus ipse, qui erit gloriosus dominator regni Dei universalis, spiritualis, æterni: est porro Emmanuel ex virgine natus; nam terra Judæ, quæ parvulo illi subicitur, est etiam terra Emmanuelis (Is. VIII, 8); deinde, parvulus introducit ab Is. IX, 1-7, nullis adjectis præambulis, ideoque tanquam legentibus notus.

353. *Is. XXXV, 4-6:* “Deus ipse veniet et salvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut cervus claudus, et aperta erit lingua mutorum.”

354. *Prædictiones de Servo Dei:*

A. Is. XLII, 1-7: “Ecce servus meus, suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritum meum super eum, judicium gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris. Calamum quassatum non conteret, et linum fumigans non exstinguet: in veritate educet judicium: et legem ejus insulæ expectabunt. Hæc dicit Dominus creans cælos, et extendens eos: firmans terram, et quæ germinant in ea: dans flatum populo, qui est super eam, et spiritum calcantibus eam. Ego Dominus vocavi te in justitia, et apprehendi manum tuam, et servavi te, et dedi te in fœdus populi, in lucem gentium: ut aperires oculos cæcorum, et adduceres de conclusione vinctum, de domo carceris sedentes in tenebris.”

Discussio textus:

Servus meus. Ita heb. Theod. Vulg. LXX legit, “Ecce Jacob, puer meus Israel electus meus.”

Ut aperires. Sensus videtur esse metaphoricus.

Divisio: (a) Servus Dei, dulcis, mansuetus, doctor gentium (1-5); (b) mediator, fœdus populi, lumen gentium, liberator (5-7).

B. Is. XLIX, 1-13:

Divisio: (a) Servus electus ex utero matris ad opus perficiendum (1-5); (b) erit restaurator Israelis et salus usque ad

ultimum terræ (5-7); (c) humiliabitur et glorificabitur (7, 8); (d) liberatio gloriosa exsulum (8-14); (e) consolatio Sion (XLIX, 14-L, 3).

Sensus Litteralis utriusque Sectionis: Servus Dei est fœdus Israel ejusque restaurator, doctor, lumen et salus gentium ideoque doctor, lumen et salus regni Dei universalis et æterni, radix Jesse, parvulus divinus, Emmanuel ex virgine oriundus, princeps Davidicus, Messias.

C. Is. L, 4-11:

Divisio: (a) Docilitas ac fortitudo Servi Dei patientis (4-7); (b) ejus fiducia in Deum (7-9); (c) Israel et Servus Dei (10 sq.).

D. Is. LII, 13-LIII, 12. Passio Servi Dei:

Divisio: (a) Servus Dei defiguratus (LII, 13 ad fin.); (b) Servus Dei rejectus (LIII, 1-4); (c) innocens, sed moriens pro populo (4-10); (d) morte sua acquires multitudines (10-12).

Conclusio de quatuor his prædictionibus:

Servus Dei est mittendus ad spiritualiter gubernandum totum mundum, est porro benignus, misericors, doctor et lumen gentium, fœdus populi, victima quæ pro peccatis generis humani est offerenda, Messias. Cf. Is. LXI, 1, 2, LXIII, 1-6, LV, 3-5.

355. Michæas:

V, 2-5: "Et tu Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel, et egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis. Propter hoc dabit eos usque ad tempus, in quo parturiens pariet (cf. Is. VII, IX): et reliquæ fratrum ejus convertentur ad filios Israel. Et stabit et pascet in fortitudine Domini, in sublimitate nominis Domini Dei sui: et convertentur, quia nunc magnificabitur ad terminos terræ. Et erit iste pax."

Sensus Litteralis:

Dominator in Israel est Messias. Hæc enim prædictio complet 2 Reg. VII, 14, Is. VII, 14, IX, 7, cf. Ps. II, XLIV; Dominator est princeps pacis, pastor divinitus electus ut convertat Israel modo mirabili et ut ipse glorificetur usque ad limites terræ.

Dominator est Deus. Ut infra.

356. Jeremias:

XXIII, 5, 6: "Ecce dies veniunt dicit Dominus: et suscitabo David germen justum: et regnabit rex, et sapiens erit: et faciet

judicium et justitiam in terra. In diebus illis (illius) salvabitur Juda, et Israel habitabit confidenter, et hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus justus noster.”

Discussio textus:

Germen justum, Tsémach (XXXIII, Zach. III, 8, VI, 12).
Persona definita.

Judicium et justitiam. Cf. Is. IX, 6, 7, XI, 3 sq., XLII, 6, XLIX, 6, 7, 2 Reg. VIII, 15, Mich. V, 2-5.

Sapiens. Cf. Is. XI, 2, XLII, 1, LII, 13 (heb.).

Dominus justus noster, Jehovah Tsidkenu. Dominus justitia nostra.

Sensus Litteralis:

Princeps quidam familiæ Davidis, sapiens, justus, salus populi, cujus nomine indicatur opus ei commissum, Messias veniet. Cf. Jer. XXXIII, 15, 16.

357. Ezechiel:

XXI, 27: “Eversionem, eversionem, eversionem ponam illud: etiam hoc (regnum) non est, donec venit cujus est jus, et dabo illud (ei).” Ita textus hebraicus.

XXXIV, 23: “Et suscitabo super eas pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David.”

XXXVII, 24-28: “Et servus meus David rex super eos, et pastor unus erit omnium eorum: in judiciis meis ambulabunt, et mandata mea custodient, et facient ea. Et habitabunt super terram, quam dedi servo meo Jacob . . . et filii eorum, usque in sempiternum: et David servus meus princeps eorum in perpetuum . . . Et scient gentes quia ego Dominus sanctificator Israel, cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.”

358. Salomon:

Ps. LXXXI: Psaltes preces ad Deum fundit pro novo rege (2-4), cujus regnum justitiæ spirituale prædicat fore æternum et universale (5-11), quanta cum justitia et benignitate regnaturus sit, describit (12-17). Sequitur conclusio libri psalmorum secundi.

359. Daniel:

VII, 13, 14: “Aspiciebam ergo in visione noctis, et ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, et usque ad antiquum dierum pervenit; et in conspectu ejus obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, et honorem, et regnum: et omnes populi, et tribus,

et linguæ ipsi servient: potestas ejus, potestas æterna, quæ non auferetur: et regnum ejus, quod non corrumpetur.”

Sensus Litteralis:

Filius hominis est Messias. Etenim: (a) Daniel, postquam destructionem quatuor regnorum (Babylonici, Medo-Persici, Macedonici, Romani) descripserat, filium hominis, qui est dominator æternus et universalis, introduxit: (b) Henoch (XLVI, 1, XLVIII, 2 sq., LXII, 5, 7, LXIX, 27, 29) et Liber Quartus Esdræ (XIII, 1 sq., 12, 32 sq.) titulum Filii hominis ad Messiam referunt: (c) in Vetere Testamento adventus Dei describitur iis phænomenis quæ adventum Filii hominis concomitantur. (Ex. XIII, 21, 22, XIV, 24, XVI, 10, XIX, 19, XXIV, 16, XXXIV, 5, Lev. XVI, 2, Num. IX, 15, X, 34, XI, 25, Deut. XXXI, 15, 3 Reg. VIII, 10-12, Is. XIX, 1, XIV, 14, Ezech. I, 4, X, 3, Nah. I, 3, Ps. CIII, 3, XVII, 10, XCVI, 2 sq., 2 Paralip. VI, 1.)

360. Aggæus:

II, 7-10: “Quia hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc unum modicum est, et ego commovebo cælum et terram, et mare, et aridam. Et movebo omnes gentes: et veniet desideratus cunctis gentibus: et implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. Meum est argentum, et meum est aurum, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius novissimæ plus quam primæ, dicit Dominus exercituum: et in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.”

Discussio textus:

Adhuc unum modicum. Commotio est post breve tempus eventura.

Commovebo. Commotiones physicæ et politicæ.

Desideratus cunctis gentibus. Heb. desiderium: LXX, electa.

Veniet. Vox heb. “ubahu” est numeri pluralis. “Desiderium” est abstractum collectivum, quod igitur cum verbo plurali recte conjungitur.

Novissimæ plus quam primæ. In textu hebraico hæc duo adjectiva possunt grammaticè pari jure referri aut ad “domum” aut ad “gloriam”: ex contextu (vers. 4) ea “domum” spectare constat.

Argumentum: Aggæus prædictionem suam edidit, quando opus ædificandi templum sub Cambyse et Smerdi Mago interruptum iterum assumptum est. Itaque consolatur Judæos lugentes humilitatem operis incepti et recordantes gloriam templi Salomonis.

Sensus Litteralis:

I. *Prophētia est Messianica:* (a) Commotio cœli et terræ ac præcipue gentium est signum adventus Messianici (Dan. VII, 13, 14, 1 Reg. II, 10, Joel II, 28-31, Ps. XCV, 9-11: (b) gloria novi templi Messiam spectat (Is. LX, 1, 2); pax mundi in civitate sancta efficienda est nota Messianica (Mich. V, 5, Is. IX, 6, 7, LIII, 5, Ps. LXXI).

II. *Desiderium cunctis gentibus.* Omnia bona Messianica, inter quæ Messias ipse.

III. *Domus.* Templum Herodis, quod recte etiam templum Zorobabelis vocatur: nam Herodes ad templum suum construendum templum Zorobabelis non nisi per partes diruit ita ut eadem domus Domini moraliter perseveraret.

361. *Zacharias:*

II, 10: "Lauda, et lætare filia Sion: quia ecce venio, et habitabo in medio tui, ait Dominus."

III, 8-10: "Audi Jesu sacerdos magne, tu et amici tui, qui habitant coram te, quia viri portendentes sunt: ecce enim ego, adducam servum meum, Orientem. Quia ecce lapis, quem dedi coram Jesu: super lapidem unum septem oculi sunt: ecce ego cælabo sculpturam ejus, ait Dominus exercituum: et auferam iniquitatem terræ illius in die una. In die illa, dicit Dominus exercituum, vocabit vir amicum suum subter vitem, et subter ficum."

Discussio textus:

Viri portendentes. Typi.

Enim. Typi sunt Orientis.

Servum meum. Messias. Cf. Is. XLII, 1, XLIX, 3, 5, L, 10, LII, 13, LIII, Ezech. XXXIV, 23, 24.

Orientem. Heb. germen, Messias. Cf. Jer. XXIII, 5, Is. IV, 2, 2 Reg. XXIII, 2-5 (heb.).

Lapis. Regnum theocraticum a Messia solidandum.

Septem oculi. Septem angeli, qui terram perscrutantur. Cf. Zach. IV, 10, Apoc. V, 6.

Subter vitem. Symbolum pacis Messianicæ.

VI, 12, 13: "Et loqueris ad eum dicens: Hæc ait Dominus exercituum, dicens: Ecce vir Oriens nomen ejus . . . et ipse extruet templum Domini: et ipse portabit gloriam, et sedebit, et dominabitur super solio suo, et consilium pacis erit inter illos duos."

IX, 9, 10: "Exsulta satis filia Sion, jubila filia Jerusalem: ecce rex tuus veniet tibi justus, et salvator: ipse pauper, et ascendens super asinam, et super pullum filium asinæ. Et dispergam quadrigam ex Ephraim, et equum de Jerusalem, et dissipabitur arcus belli: et loquetur pacem gentibus, et potestas ejus a mari usque ad mare, et a fluminibus usque ad fines terræ."

Discussio textus:

Rex tuus. Rex promissus. Rex universalis (vers. 10). Cf. Ezech. XXI, 27, XXXIV, 23, 24, Is. IX, 6, XI, 1, XLII, Mich. V, 3 sq., Jer. XXIII, 5.

Justus. Justitia spiritualis.

Salvator. Heb. salvatus. Rex enim gratia Sion salvatur.

Pauper. Lit. humilis, mansuetus.

Super asinam. Heb. super asinum et super pullum filium asinarum.

Dispergam. Potestas regalis.

Loquetur pacem. Princeps pacis. Cf. Is. XI.

Gentibus. Dominium universale.

362. Malachias:

III, 1-4: "Ecce ego mitto angelum meum, et præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum suum Dominator, quem vos quæritis, et angelus testamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum. Et quis potest cogitare diem adventus ejus, et quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, et quasi herba fullonum. Et sedebit conflans, et emundans argentum, et purgabit filios Levi, et colabit eos quasi aurum, et quasi argentum, et erunt Domino offerentes sacrificia in justitia. Et placebit Domino sacrificium Juda, et Jerusalem sicut dies sæculi, et sicut anni antiqui."

Discussio textus:

Statim. Subito, inexpectato.

Dominator. Deus. Cf. Mal. II, 17, Agg. II, 8.

Angelus testamenti. Messias. Deus (ut infra).

Conflans. Purgatio Israelis.

Filios Levi. Sacerdotes Novi Testamenti. Cf. Mal. I, 11.

Dies sæculi. Reconditæ ætatis.

Argumentum:

Judæis moram adventus divini judicii Messianici conquerentibus respondet Deus insinuans eos non esse ad ejus adventum para-

tos, missurum autem se præcursores suum ad viam parandam, deinde venturum esse Dominatorem et angelum testamenti.

363. Notæ Messianicæ:

Regnum Messianicum: Æternum, spirituale, universale.

Rex Messianicus: Filius David, radix Jesse, parvulus ex virgine oriundus, benignus, justus, misericors, fœdus populi, lumen et doctor gentium, iudex, rex universalis, æternus, princeps pacis, victor, sapiens, victima, redemptor auferens iniquitatem terræ, Deus.

ASSERTIO QUARTA

Prædicatur Messias iturus per crucem ad gloriam.

364. David:

Ps. XXI:

Divisio: (a) Justus lamentis et precibus Deo passionem suam pandit (2-22), (b) cujus celebrat exitum tum Israel (23-27) tum gentibus universis felicem (28-32).

Discussio textus:

1. *Deus, Deus meus, respice in me: quare me dereliquisti?* Heb. Eli, Eli, lamma 'azabatani: deest "respice in me." Cf. Mt. XXVII, 46, Mc. XV, 34.

7. *Ego autem sum vermis, et non homo: opprobrium hominum et abjectio plebis.* Cf. Is. XLI, 14, XLIX, 17, præcipue LII, 14, LIII, 2, 3, ubi de passione Servi Dei, seu Messiæ, agitur.

8. *Omnes videntes me deriserunt me: locuti sunt labiis et moverunt caput.* Heb. hiatum fecerunt labiis. Cf. Mt. XXVII, 39, Mc. XV, 29-32, Lc. XXII, 35-37.

9. *Speravit in Domino, eripiat eum: salvum faciat eum, quoniam vult eum.* Heb. Volvas id in Deum, quia in eo Deus delectationem invenit.

14. *Aperuerunt super me os suum.* Cf. Mt. XXVI, 3, 4, XXVII, 23-25.

15. *Sicut aqua effusus sum: et dispersa (lit. divulsa) sunt omnia ossa mea.*

16. *Lingua mea adhæsit faucibus meis: et in pulverem mortis deduxisti me.* Cf. Jo. XIX, 28.

17. *Foderunt manus meas et pedes meos.* Ita Vulg. LXX, Arab. Ethiop. Euseb. Epiphan. Hilarius. Hieron. *fixerunt aut*

vinxerunt: Sym. *ligaverunt*: Peshitto, *lacerarunt*: Aq. *fædarunt*: Heb. Mass. *sicut leo*. Retinenda est lectio Vulgatæ: lectio Massoretica est absurda: lectio Aquilæ arbitrarie supponit David uti aramaismis.

Sensus Litteralis:

Justus ille, qui patitur, est Messias: Nam (a) eodem modo justus describitur ac Servus Dei (Is. XLIX, 7, LIII, 2, 3, LI, 7); (b) vers. 27-31: justus prædicat cultum Dei fore universalem; innuitur adventus regni Dei universalis connecti cum passione justī, quippe qui a lamentis ad laudes Dei transeat.

Ps. LXVIII, 1-36:

Thema idem ac Ps. XXI.

8. *Quoniam propter te sustinui opprobrium.*

10. *Quoniam zelus domus tuæ comedit me: et opprobria opprobantium tibi ceciderunt super me.*

22. . . . *et in siti mea potaverunt me aceto.*

Ps. XV, 9, 10: "Propter hoc lætatum est cor meum, et exsultavit lingua mea: insuper caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem." Cf. Act. II, 31, XIII, 35.

365. *Ignotus:*

Ps. CXVII, 22-26: "Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes: hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud: et est mirabile in oculis nostris. Hæc est dies, quam fecit Dominus: exsulemus et lætemur in ea. O Domine salvum me fac, O Domine bene prosperare. Benedictus qui venit in nomine Domini." Cf. Mt. XXI, 9, Lc. XX, 17, Act. IV, 11, Rom. IX, 33, 1 Pet. II, 7.

366. *Isaias:*

XXVIII, 5-18: "In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, et sertum exsultationis residuo populi sui. Et spiritus judicii sedenti super iudicium Dixistis enim: Percussimus fœdus cum morte, et cum infernis fecimus pactum. Flagellum inundans, cum transierit, non venit super vos. . . . Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum in fundamento fundatum Et delebitur fœdus vestrum cum morte."

Notandum: Secundum Ps. CXVII lapis rejectus ponendus est a Domino: secundum Is. XXVIII post iudicium ponendus est

in gratiam residui. Conceptus autem "judicium," "salus," "residuus" sunt Messianici.

XLII, 2: "Non clamabit (servus meus), neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris."

XLIX, 4: "Et ego (servus Dei) dixi: In vacuum laboravi, sine causa, et vane fortitudinem meam (vires) consumpsi."

L, 6: "Corpus meum (servi) dedi percutientibus, et genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, et conspuentibus in me."

LII, 14-LIII, 12: "Sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit inter viros aspectus ejus, et (lit. adeo) forma ejus inter filios hominum (lit. præ filiis hominum). Iste (lit. ita) asperget gentes multas . . . non est ei species neque decor . . . Despectum et novissimum (vilissimum) virorum, virum dolorum, et scientem infirmitatem (dolorem), et quasi absconditus vultus ejus (lit. quasi absconsio facierum nostrarum ab eo), unde nec reputavimus eum. Vere languores nostros ipse tulit . . . et nos putavimus eum quasi leprosum (castigatum) et percussum a Deo et humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras . . . et livore ejus sanati sumus . . . et posuit Deus in eo iniquitatem omnium nostrum. Oblatus est quia (lit. et) ipse voluit, et non aperuit os suum . . . propter scelera populi mei percussi eum . . . in scientia sua justificabit servus meus multos . . . et fortium dividet spolia pro eo quod tradidit in mortem animam suam, et cum sceleratis reputatus est: et ipse peccata multorum tulit, et pro transgressoribus rogavit."

Sensus Litteralis:

Describitur passio Servi Dei, divinitus electi, quo mundus redimendus est. Hic servus est Messias. Cf. Is. XI, 1, 10, Zach. IX, 9, Ps. XXI, 7-9, 13-19, 28-32, LXXI, 7, 10, LXXXIV, 10, 14, Mt. VIII, 17, XX, 28, Mc. XV, 18, Lc. XXII, 37, Jo. I, 29, XII, 37, 38, 1 Pet. II, 22, 25, 1 Cor. XV, 3, 1 Jo. III, 5.

367. Zacharias:

XI, 12: "Et dixi ad eos: Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam: et si non, quiescite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos." Cf. Mt. XXVII, 9.

XII, 10: "Et effundam super domum David, et super habitatores Jerusalem spiritum gratiæ, et precum: et aspicient ad me quem confixerunt: et plangent eum planetu quasi super unigeni-

tum, et dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti." Cf. Jo. XIX, 37.

Discussio textus:

Ad me. Ita Vulg. LXX, Syr. Hieron. Chald. Aq. Sym. Theodot. quidam codices heb. Plerique codices heb. legunt "ad eum." Lectio Vulgatæ est retinenda. Deus et Messias loquitur. Cf. Is. LIII, 3-12, XLIX, 7-9, L, 6, 7, Zach. XI, 12, 13, XIII, 7.

Plangent eum. Transitus a Deo ad Messiam.

Confixerunt. LXX et unus cod. heb. legunt "insultaverunt," sed quidem erronee: nam dakaru cæterum in Vetere Testamento est "confodere," quam porro significationem contextus postulat.

Argumentum: Zach. XI describit rejectionem pastoris divinitus electi; Zach. XII prædicit divinam misericordiam fore, nec non Judam ad Deum se esse conversuram; Zach. XIII, erit fons perennis purificationis in civitate sancta et falsi prophetæ non erunt.

Sensus Litteralis:

Ille, qui configitur, est Messias. Etenim: (a) Cap. 11, 13 agunt de opprobrio quod pastori divinitus electo est afferendum; (b) ex locis parallelis, Is. XLIX, 7-9, L, 6, 7, LIII, 3-12: (c) ille, qui configitur, est pastor rejectus et quidem Deus ipse.

XIII, 7-9: "Framea suscitare super pastorem meum, et super virum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituum: percutite pastorem, et dispergentur oves: et convertam manum meam ad parvulos. Et erunt in omni terra, dicit Dominus: partes duæ in ea dispergentur et deficient: et tertia pars relinquetur in ea. Et ducam tertiam partem per ignem, et uram eos sicut uritur argentum: et probabo eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen meum, et ego exaudiam eum. Dicam: Populus meus es, et ipse dicet: Dominus Deus meus." Cf. XIV, 7-16.

Discussio textus:

Pastorem meum. A me missum.

Cohærentem mihi. Socius meus.

Oves. Totus grex, cujus curam pastor suscipit. Cf. XI.

Tertia pars. Fideles.

Argumentum: XI: Describitur populus rejiciens pastorem divinitus electum et appendens mercedem ejus triginta argenteos (mercedem servi occisi). Introducitur malus pastor. XII: Acta mali pastoris. Amor fidelium erga bonum pastorem transfixum. XIII: Punio gregis. Afflictio boni pastoris. Salus fidelium.

Sensus Litteralis:

Pastor ille bonus est Messias. Est enim pastor Deo sociatus, pastor singularis ("meus pastor"), qui cum suprema crisi Israelis connectitur.

368. *Daniel:*

IX, 24-27: "Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, et super urbem sanctam tuam ut consummetur prævaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur justitia sempiterna, et impleatur visio, et prophetia, et unguatur sanctus sanctorum. Scito ergo et animadverte: Ab exitu sermonis ut iterum ædificetur Jerusalem usque ad Christum ducem, hebdomades septem et hebdomades sexaginta duæ erunt: et rursum ædificabitur platea, et muri in angustia temporum. Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: et non erit ejus populus, qui cum negaturus est. Et civitatem et sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: et finis ejus vastitas, et post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una: et in dimidio hebdomadis deficiet hostia et sacrificium: et erit in templo abominatio desolationis: et usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio."

Discussio textus:

Hebdomades. Spatia septem temporum æqualium, et nisi quid obstat, dierum.

Septuaginta. Non agitur de hebdomadibus dierum, quia tot tantaque eventa spatio octodecim mensium contineri nequeunt: agitur vero de hebdomadibus annorum, quia Danieli meditati de septuaginta annis a Jeremia prædictis angelus apparet et revelat ea, quæ inter septuaginta hebdomades eventura sunt.

Abbreviatæ. Definitæ.

Sanctus sanctorum. Heb. sanctissimum: proprie designat rem sanctam, metonymice autem personam sanctam. Significatio est ex contextu determinanda.

Ab exitu sermonis. Decreti. Terminus a quo.

Christum ducem. Maschiach nagid. Definitus quidam unctus et rex.

In angustia temporum. Tempore difficili.

Et non erit ejus populus qui eum negaturus est. Heb. 'en lo, non ei.

Finis ejus vastitas. Finis civitatis.

Post finem belli. Usque ad finem bellum erit.

In dimidio hebdomadis. Voces hebraicæ designant hebdomadæ istius vel medium punctum vel partem ejus mediam, neque durationem dimidii hebdomadis necessario subaudiunt.

Et erit in templo abominatio desolationis. Lit. Et super alam abominationum erit, vel super pinnaculum (extremitatem templi) abominationum vastator.

Sensus Litteralis:

Maschiach nagid (vers. 25) et Maschiach (vers. 26) est Messias. Bona enim promissa, vers. 24, complexive sumpta sunt Messianica, scilicet remissio plenissima peccatorum, adductio justitiæ sempiternæ, obsignatio prophetiæ. Cf. Ps. XLIV, 8, Is. LI, 3.

Populus cum duce venturo. Dux ethnicus.

Confirmabit pactum. Pactum novum. Cessabunt enim hostia et sacrificium.

Sanctus Sanctorum. Metonymice persona. Unctio enim est canalis benedictionum Messianicarum.

Et in dimidio hebdomadis deficiet hostia. Tempus, non vero duratio. Cessatio hostiæ potest esse aut juridica aut actualis. Hostia non suspenditur, sed aboletur.

Abominatio desolationis: (a) alæ Romanæ; (b) flagitia populi.

Discussio de Septuaginta Hebdomadibus.

Terminus a quo *totius* seriei est aliquod edictum regium.

Terminus ad quem *totius* seriei est remissio peccati, deletio iniquitatis, adductio justitiæ sempiternæ, unctio sancti sanctorum, Christus.

Terminus a quo *primæ* partis seriei est aliquod decretum regium.

Terminus ad quem *primæ* partis seriei est reedificatio civitatis (hebdomadibus septem, seu annis 49).

Terminus a quo *secundæ* partis seriei est reedificatio civitatis.

Terminus ad quem *secundæ* partis seriei est apparitio Christi ducis (hebdomadibus 62 aut annis 434).

Terminus a quo *ultimæ* partis seriei est apparitio Christi.

Terminus ad quem *ultimæ* partis seriei est remissio peccati, juridica cessatio hostiæ (hebdomada una, seu annis 7).

Ultima hebdomada: (a) Christus firmat pactum; (b) media hebdomada aut altera parte hebdomadæ Christus occiditur; (c) sequitur juridica cessatio hostiæ.

Decretum regium. Decretum Artaxerxes, regni sui anno sive septimo, sive vicesimo editum.

Historica Determinatio Temporum.

I. *Terminus a quo.* Décretum Artaxerxes regni sui anno septimo editum:

Decretum 457 A. C.

Nativitas Christi 5-4 A. C.

Publica manifestatio Christi 26 A. D.

Annus 15 Tiberii (si computantur anni ejus proconsulares)

A. U. C. 778-779.

Mors Christi 29 A. D.

II. *Terminus a quo.* Decretum Artaxerxes regni sui anno vicesimo editum:

Exordium regni Artaxerxes 476 A. C.; 278 A. U. C.

Decretum 456-7 A. C.; 297-298 A. U. C.

Nativitas Jesu 5-4 A. C.; 778 A. U. C.

Publica manifestatio Jesu 26 A. D.

Mors Jesu 29 A. D.

ASSERTIO QUINTA

Prædicatur Veteris Testamenti abolitio.

369. *Jeremias:*

XXXI, 31-34: “Ecce dies venient, dicit Dominus: et feriam domui Israel et domui Jacob fœdus novum: non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti: pactum quod irritum fecerunt Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel: Dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam: et ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum. Et non docebit ultra vir proximum suum, dicens: Cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum.”

Conclusio: Novum illud fœdus subaudit universalio rem relationem mundi ad Deum, estque regnum universale, spirituale, æternum a Messia fundandum.

370. *Malachias:*

I, 10, 11: “Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum; et munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu

enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur, et offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.”

Conclusio: Erit novus et universalis cultus Dei. Conversio vero Gentium est opus Messianicum. Cf. Ps. LXXI, 8-11, Is. II, 2-4.

371. *Isaias:*

LXVI, 19-21: “Et ponam in eis signum, et mittam ex eis, qui salvati fuerint, ad gentes . . . , ad eos, qui non audierunt de me, et non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam gentibus . . . et assumam ex eis in sacerdotes, et levitas, dicit Dominus.”

Conclusio: Universalior erit religiosa relatio homines inter et Deum.

XLII, 6: “Et dedi te in fœdus populi, in lucem gentium.”

Conclusio: Servus Dei erit causa novæ relationis gentium ad Deum.

372. *Daniel:*

IX, 27: “Confirmabit autem pactum cum multis hebdomada una: et in dimidio hebdomadis deficiet hostia et sacrificium.”

373. *Osee:*

II, 24: “Et dicam non populo meo: Populus meus es tu: et ipse dicet: Deus meus es tu.”

Difficultates

I. *Contra Assertionem Secundam:*

374.

1. Gen. XLIX, 10: Schiloh est urbs quædam. Inde significatio prædictionis Jacob hæc est: Juda primatum inter tribus tenebit, donec veniat in Schiloh, quando revera gentes Chananææ ei obedient.

R. Civitas Thanaath in memoriam prædictionis Jacob nomine Schiloh insignita est. Deinde, Chananæi cæteris tribubus æque ac Juda subjecti sunt. Tandem, usque ad ingressum in Schiloh Juda primatum non habuit; Moyses enim ex tribu Levi ortus est.

2. 2 Reg. VII, 13, 16: Locutio “usque in æternum” non necessario designat æternitatem: potest enim indicare durationem tantum diuturnam.

R. Duratio, de qua hic agitur, est æterna. Nam (a) divina promissio sexies repetitur, vers. 13, 16, 24, 25, 26, 29: (b) promissio divina est absoluta, vers. 14, 15: (c) prædicatur absoluta fidelitas domus David, vers. 16: (d) cf. Ps. LXXXVIII, 27-29, LXXXI, 5, 7, 17.

II. *Contra Assertionem Tertiam:*

375. Is. VII, 14:

3. Emmanuel est Ezechias, filius Achaz. Vers. enim 14 legi debet "Tu Achaz vocabis (cf. LXX) nomen ejus Emmanuel."

R. Eo tempore quo Achaz regnare cœpit, jam novem erat Ezechias annorum; præterea uxores regum neque virgines, neque adolescentulæ, sed aut reginæ, aut dominæ, aut augustæ vocabantur.

4. Emmanuel est filius Isaia.

R. Propheta non vocaret uxorem suam 'almah (cf. VIII, 3); nec VIII, 8, IX, 5, 6 filio Isaia aptantur.

5. Filius Isaia est typus: Messias autem antitypus.

R. Nulla esset concordia inter typum et antitypum aut quoad matrem aut quoad possessionem terræ Juda.

6. Sensus prædictionis hic est: Ratione liberationis ab hostibus matres filios suos vocabunt Emmanuel.

R. Propheta de matre definita agit. Absonum esset matres Judæ titulo 'almah designare.

7. 'Almah non significat virginem illibatam. Nam secundum linguam hebraicam bethulah est mulier cujusvis ætatis, quæ virginitatem suam conservat, naara autem est adolescentula: inde sequitur 'almah esse puellam nubilem, sive sit corrupta, sive incorrupta.

R. Secundum usum Veteris Testamenti 'almah est adolescentula, quæ honesta esse præsumitur.

376. Is. IX, 6:

8. Princeps pacis est unicus titulus, qui respicit vocatum: cæteri enim spectant vocantem. Sensus igitur est: Deus eum vocabit principem pacis. Ergo, Parvulus est Ezechias.

R. Formulæ "vocabit," "vocabitur," nunquam in Vetere Testamento respiciunt personam appellantem; cf. Gen. II, 20, IV, 25, XVI, 15, XXI, 3, Ruth IV, 17, 1 Reg. I, 20, Jer. XXIII, 6. Deinde, tota pericope de laude parvuli agit. Demum, si unus titulus non spectat parvulum, nullus eum spectat, ideoque ipse non haberet nomen, quod certè contextui adversaretur.

9. Ast parvulus est Ezechias, qui revera jam natus est.

R. Parvulus lætitiā Galilææ afferet; Galilæa autem Ezechia nunquam subjecta est. Præterea, Ezechias neque erat princeps pacis interminabilis neque imperium suum multiplicavit.

377. Is. XI, 1:

10. Flos de radice Jesse erat Ezechias. Hic enim pietate eminebat et precibus suis Assyrios occidit.

R. Ezechias non splenduit talibus donis, qualia propheta commemorat, neque ipse erat signum populorum, neque regnum ejus erat faustissimum. (4 Reg. XVIII, XIX.) Præterea, propheta futura evidenter pandit.

11. Flos de radice Jesse erat Zorobabel.

R. Ipse minime pacem condidit; paucis tantum Judæis imperavit; gentibus nihil contulit; nulla sub eo erat unio Judæ et Ephraim (vers. 13).

378. Is. XLII, XLIX, L, LII, LIII:

12. Servus Dei ab Isaia laudatus erat Moyses.

R. Moyses non subiit mortem violentam, nec patiendo pro populo satisfecit, nec cum sceleratis reputatus est.

13. Ezechias erat servus Dei.

R. Ezechias neque humilis fuit status, neque vicaria satisfactione peccata populi luit, neque post mortem suam spolia fortium divisit.

14. David erat servus. Cf. 2 Reg. VII, 8.

R. Luit quidem peccata, sed sua propria; humili loco natus ad regnum exaltatus est, sed gentes aquis expiationis non aspersit, nec justus alios justos fecit, tandem mortem effugit.

15. Ozias erat servus.

R. Nihil habet commune cum servo, nisi quod ob peccata sua percussus est a Deo. Neque sponte se morti obtulit, neque injuste damnatus est, neque ob lepram suam ullam gloriam obtinuit.

16. Jeremias erat servus Dei.

R. Multas utique pertulit ærumnas, quia voluntatem divinam populo manifestavit, at passione sua aliorum peccata non luit.

17. Isaïas ipse erat servus. Cf. Is. XX, 3.

R. Erat e regia vel certe nobili prosapia, nec noscitur fuisse vulneratus aut percussus a Deo. Quodsi, ut fertur, crudeli morte

a Manasse afflictus fuit, eam tamen non adiit sponte, nec pro salute gentium.

18. Josias erat servus.

R. Fuit rex pius, qui multos Israelitas ad meliora convertit et inter præliandum occisus est. Neque tamen humilia habuit natalitia, neque a Deo quasi lepra percussus apparuit, neque iniquam subiit sententiam, neque mortuus est quia ipse voluit, neque rationem oblationis propitiatoriae quis in ejus interitu invenire potest.

19. Servus Dei erat Jechonias.

R. Cf. Jer. XXII, 24-30.

20. Servus erat Cyrus. Cf. Is. XLIV, 28, XLV, 1.

R. Certe Cyrus Judæos e carcere liberavit, nec tamen erat mitis et humilis, nec passus est, nec erat fœdus populi aut lumen gentium, nec salus Dei usque ad extremum terræ.

21. Servus Dei erat Eleazer. Cf. 1 Mach. VI, 43.

R. Mors Eleazari erat mors bellatoris, non vero victimæ propitiatoriae.

22. Abraham (Gen. XXVI, 24) et Caleb (Num. XIV, 24) vocantur servi Dei.

R. Neque mors, neque vita Abrahæ aut Caleb passioni et gestis Servi Dei, quatenus ab Isaia describitur, respondet.

23. Servus Dei est Israel. Cf. Is. XLII, 19, XLI, 8, XLIII, 10, XLIV, 1, 21, XLV, 4, XLVIII, 20, XLIX, 3, 5, LIII, Jer. XXX, 10, XLVI, 27, Ezech. XXVIII, 25.

R. (a) Conceptus Israelis patientis pro gentibus est a Vetere Testamento alienus (Is. XLIII, 3, 4, XLV, 14-17, XLIX, 22, 23, 26, XLVIII, LI, 22, 23); (b) secundum Isaiam populus, antequam liberatur, est rebellis, culpabilis, impius (XL, 2, XLII, 19, XLVII, 6, XLVIII, 4, 8); (c) argumentum allatum sine ulla ratione contextuali ponit LIII, 1-10 in ore gentium, imo ideæ ibi expositæ cum mente pagana non cohærent (servus Dei pro Israele moritur, LIII, 8); (d) missio servi Dei est restaurare tribus Jacob, recondere justos Israelis (XLIX, 1-6); (e) servus Dei est fœdus populi (XLII, 6, XLIX, 8); (f) servus Dei non semper designat idem subjectum, cf. Is. XX, 3; (g) Is. XLIX, 5, LIII, 8, 9, L, 10 distinguunt servum a populo; (h) plura dicuntur quæ tantum de persona intelligi possunt (LIII, 3, 10, 11); (i) in Vetere Testamento Israel propter peccata sua patitur; (j) servus Dei innocens et sanctus sponte

se morti tradit, Judæi autem prævaricatores sunt, qui mortem effugiunt.

24. Nihilominus servus Dei est Israel. Nam Is. LIII, 8 debet legi "percutti eos."

R. Lamō est numeri pluralis, significat "eis," sensum collectivum subaudit, ideoque servus castigationem populo rebeli debitam subit.

25. LIII, 9: "Pro morte sua" debet legi "pro mortibus ejus."

R. Lectio substituta et contextui et textui græco contradicit.

26. LII, 14: Gentes stupuerunt, quia Judæi tot tantasque ærumnas passi sunt.

R. Vers. 14 spectat nec gentes nec passiones Judæorum.

27. XLII, 1 ita legitur a LXX: "Ecce Jacob puer meus . . . Israel electus meus."

R. Lectio in LXX inventa obelo notatur, neque cum contextu, neque cum veritate hebraica, neque cum Vulgata, neque cum Theodotione cohæret.

28. Servus Dei est collectio justorum Israelitarum.

R. (a) Propheta in eodem textu et contextu diversis (fidelibus et infidelibus) idem nomen non tribueret; (b) servus Dei, secus ac justus Israelis, pro fratribus culpabilibus patitur (LIII); (c) servus moritur pro populo, at pars fidelis gentis Judaicæ mori dici nequit; (d) missio servi est reconvocare justos (XLIX, 6); (e) LI, 10, "quis ex vobis timens Dominum?"; (f) testante historia Judaica, calamitates justorum et injustorum erant æquales.

29. Servus Dei est ordo prophetarum (Am. III, 7, VII, 15), quin etiam inter prophetas ipse numeratur.

R. Servus Dei est propheta singularis: nulli enim ex aliis prophetis satisfactio peccati vicaria tribuitur.

30. Servus Dei est ordo sacerdotum.

R. *Negatur.* Gratis enim asseritur.

31. Servus Dei est Israel idealizata.

R. (a) Idem nomen in eodem contextu tum Israeli historicæ tum Israeli idealizatæ non tribueretur, quin signum transitionis adesset; (b) Israel idealizata poterat nec historice existere (XLIX, 1-4, LIII, 3), nec liberare populum ab exilio (XLIX, 5, 6, 8, XLII, 7), nec pati, nec mori, nec sepeliri, nec partes victimæ agere (LIII, 9, 10).

32. Illæ sectiones Isaiaë, quæ Servum Dei laudant, interpolantur.

R. Concordant cum contextu immediato: XLII, 5-7 præsupponit XLII, 1-4, XLIX, 7-9 supponit XLIX, 1-6, et ita porro. Nec dici potest contextus immediatus interpolatus esse. Nam: (a) XLII, XLIX-LIII metro poetico scribuntur; (b) LII, LIII cum sequentibus dictis prophetae connectuntur; (c) LI, 4, 5 respiciunt XLII, 1-4, LI, 8 spectat L, 9 (tinea comedit), L, 9, XLIX; 7 repetunt XLVIII, 17.

33. Nihil obstat, quominus titulus "servus Dei" in his Isaiaë sectionibus laudatus collectivam significationem subaudiat. Etenim (a) secus textus contextui adversaretur; (b) sectiones prædictæ ab invicem separantur.

R. XLIX, XLII, L, LII sunt partes ejusdem carminis, quod contextui inseritur: illud vero carmen de collectione individuum non canit. Deinde LII, 13-LIII, 12 individuum certe respiciunt.

34. Propheta servum Dei cum regno Messianico non conjungit.

R. Servus Dei est fœdus populi et lumen gentium.

35. Passiones Servi apud Isaiam sunt præsentis aut præteritæ, nunquam vero futuræ.

R. (a) Præsens et perfectum propheticum spectat futurum; (b) opus Servo commissum est futurum. (LIII, 10, XLII, XLIX.)

379. Dan. VII:

36. Secundum Dan. VII, 18, 22, 27 sancti sunt terræ dominatores. *Ergo*, Titulus "filius hominis" justos symbolice designat.

R. (a) Ante judicium cœlestis sancti a parvo cornu opprimuntur (vers. 21); (b) filius hominis judicio cœlesti primus apparet; (c) filius hominis evidenter est ens cœlestis.

37. Filius hominis est nudum symbolum: est enim *quasi* filius hominis.

R. Symbola visionis Danielis explicantur ab angelo, qui tamen de filio hominis nullam explicationem profert. Porro Messias recte vocatur quasi filius hominis; nam tunc temporis non erat homo.

380. Agg. II, 8:

38. "Desiderium cunctis gentibus" est gens inter gentes optima et pretiosa.

R. *Negatur.* Desiderium enim ante nomen, quod illustrat, ponitur.

39. Gloria novi templi non est spiritualis, sed materialis: comparatur enim cum gloria templi Salomonis.

R. Gloria novi templi major est ea quam argentum et aurum conferunt. Cf. vers. 8, 9.

40. "Adhuc unum modicum" supponit prædictionem statim impletum iri.

R. Prædictio respicit seriem eventuum, quorum primus instat.

41. Propheta spectat Zorobabelem, quem Deus signaculum constituit. Cf. Agg. II, 22-24.

R. In Agg. II, 22-24 non dicitur Zorobabel esse desiderium cunctis gentibus, sed prædicatur protectio divina, durantibus quibusdam commotionibus politicis, affutura, quare ipse signum erit securitatis ejusdam civilis.

381. Zach. IX, 9, 10:

42. Rex erat Zorobabel.

R. Zorobabel non erat victor celebris, nec felix et pacificus regnavit.

43. Rex est Ezechias.

R. Ezechias tali triumpho in Jerusalem non est ingressus.

III. Contra Assertionem Quartam:

382.

44. Ps. XXI: Justus patiens est aut populus Judaicus aut omnis homo justus.

R. Notæ justi patientis sunt omnino individuales.

45. Justus igitur est aut David aut Ezechias aut Jeremias.

R. Illis viris passiones a Psalmista descriptæ non aptantur.

46. Dan. IX, 25, 26: Christus non est persona definita: apposito (nagid) enim et nomini articulus non præponitur.

R. Constat Christum esse personam definitam ex repetitione nominis et ex circumstantiis definitis, quæ afferuntur.

47. Dan. IX, 25: Textus Massoreticus sub voce "septem" accentum athnach supponit. Hinc Daniel prædicat fore septem hebdomades usque ad Christum ducem.

R. Athnach nec est necessario disjunctivum, nec a Daniele ponitur.

48. Sanctum sanctorum non significat personam.

R. *Dist. assert.* Proprie, *C.*; metonymice, *N.*

49. Unctus venturus post septem hebdomades est Cyrus: unctus venturus post sexaginta duas hebdomades est Onias: dux venturus est Antiochus.

R. Christus non est venturus post septem hebdomades: Onias trucidatus est anno 171 A. C.: venit Antiochus annis 171-164 A. C.

THESIS DECIMA SEXTA

Vetus Testamentum prædicit Messiam venturum esse Deum.

383. Ps. II:

2. Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum (Messiam) ejus. 3. Dirumpamus vincula eorum: et projiciamus a nobis jugum ipsorum.

4. Qui habitat in cœlis iridebit eos: et Dominus subsannabit eos. 5. Tunc loquetur ad eos in ira sua, et in furore suo conturbabit eos. 6. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.

7. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. 8. Postula a me et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ. 9. Reges eos in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringes eos.

11. Servite Domino in timore: et exsultate ei cum tremore. 12. Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, et pereatis de via justa. 13. Cum exarserit in brevi ira ejus, beati omnes qui confidunt in eo.

Divisio metrica: 3, 3, 3, 4.

Auctor Psalmi: Est David. Rationes: (a) Act. IV, 25, XIII, 33, 34; (b) duos primos psalmos titulis carentes sequitur series viginti novem carminum, quæ Davidi tribuuntur; (c) Ps. II similis est Ps. CIX, qui certe est Davidicus.

Discussio textus:

Reges terræ. Universæ terræ.

Dirumpamus. Rebello nationum, quæ Domino et Christo subiciuntur.

Ego autem constitutus sum rex. Heb. Ego autem unxi regem meum.

Super Sion. Disputatur num Sion debeat conjungi cum “constitutus sum” an cum “rex.”

Super Sion montem sanctum ejus. Heb. ‘Super montem sanctum meum.

Prædicans præceptum ejus. Heb. Declarabo decretum. Probabilius hæc sunt verba a Christo prolata. Decretum sententiis subsequentibus exhibetur.

Terminos terræ. Orbis terræ.

Confringes. Potestas in reges terræ.

Apprehendite. Probabilius: Osculamini filium, ne ipse irascatur. Heb. vox “Dominus” deest.

Thema Psalmi:

Psaltes vidit reges terræ conspirantes adversus Deum et Christum. At frustra: nam Christus est Filius Dei, a Deo summa potestate donatus. Ideo timeant reges, seque Christo subjiciant, nisi velint sibi comparare perniciem.

Sensus Litteralis:

Filius meus es tu. Filius Dei naturalis, non vero adoptivus: est enim filius ab æterno genitus.

Ego hodie genui te: (a) ab æterno genui te; (b) hac die nativitatis tuæ temporalis genui te; (c) ab æterno vel hac die constitui te pontificem; (d) hac die te revocavi a mortuis.

Prima significatio est sensus litteralis a Psalmista intentus: cæteræ autem sensus consequentes aut potius sensus litterales extensivæ. Cf. Pesch, *De Inspiratione*, pp. 510, 511.

Argumentatio:

Filius Dei est Messias; conferet enim dona spiritualia omnibus gentibus. *Atqui* Filius Dei est Filius Dei naturalis. Cf. Heb. I. *Ergo*, Messias est Deus.

384. Ps. CIX:

Psalmus David. 1. Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis: Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. 3. Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum: ex utero ante luciferum genui te. 4. Juravit Dominus et non pœnitebit cum: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. 5. Dominus a dextris tuis 6. Judicabit in nationibus, implebit ruinas.”

Discussio textus:

Dixit Dominus. Yahweh.

Domino meo. Adoni, persona distincta a Yahweh, Davide superior, nomine divino insignita.

Sede a dextris meis. Consortium regale cum Deo.

Donec. Victoria erit plena et universalis (vers. 6), imo, cum Adoni sit sacerdos, religiosa.

Tecum principium. Tecum principalitas.

Tecum principium, etc. Heb. Populus tuus spontanea donaria in die virtutis tuæ: in splendoribus sanctorum ex utero auroræ tibi ros juventutis tuæ (vel juventas tua). Lectio Vulgatæ non aptatur contextui, qui revera spectat expeditionem bellicam. Lectio vero Hebraica est obscura: probabilius agitur de expeditione bellica, qua rex, populo et juventute sponte auxilium prærentibus, dominium in hostes sibi comparet.

Thema Psalmi:

Dominus David (Adoni) a dextris Yahweh sedens ab eo accipit regnum universale (vers. 1, 2), ad quod sibi comparandum selectam catervam armis sanctis instructam obsequio suo dedicat (vers. 3). Est enim a Domino constitutus rex et sacerdos in æternum (vers. 4). Bellica porro expeditione divino favore fortunata, hostes concidet et fugabit (vers. 5-7).

Sensus Litteralis:

Rex descriptus est cum Yahweh sociatus, sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech (non secundum ordinem Aaron, nec ordinatione humana), dux universalis, Adoni, seu Deus ipse.

Argumentatio:

Rex descriptus est Messias: est enim dux religiosus, universalis, æternus. *Atqui* rex descriptus est Deus: est enim consors Yahweh, Dominus David, Adoni. *Ergo*, Messias est Deus.

385. Ps. XLIV, 7:

“Sedes tua Deus in sæculum sæculi.”

Discussio textus:

Deus. Deus in casu vocandi est unica possibilis versio vocis hebraicæ “Elohim.” Reprobantur lectiones sequentes: (a) thronus tuus (est) Dei; quia Elohim non conjungitur cum suffixo constructi, “ka”: (b) thronus tuus est thronus Dei; quia introducitur vox “thronus” ante Elohim, quæ textu hebraico deest.

In sæculum sæculi. In æternum.

Thema Psalmi:

Psalmus est carmen nuptiale, epithalamium regis et reginæ:

(a) laus sponsi (vers. 3-8); (b) laus sponsæ (vers. 9-16); (c) laus egregiæ sobolis (vers. 17, 18).

Sensus Litteralis (cf. Heb. I, 8, 9):

Rex descriptus est Deus (vers. 7), estque a Deo benedictus in æternum, potens, mansuetus, justus (vers. 1-8), cujus filii erunt principes super omnem terram constituti, cui populi confitebuntur in æternum, cui regina subditur. Rex igitur est Messias et Deus.

Interpretatio Allegoriæ, quæ Psalmo exprimitur.

Sponsus est Christus (Mt. IX, 15, Jo. III, 29, Apoc. XIX, 7, XXI, 9), sponsa est Ecclesia (Ephes. V, 25, 27, Mt. XXV, 1 sq.), filii sunt Apostoli eorumque successores.

Argumentatio:

Rex descriptus est Deus (vers. 7). *Atqui* rex descriptus est Messias: est enim a Deo benedictus in æternum, potens, mansuetus, justus, fundator regni universalis. *Ergo*, Messias est Deus.

386. Is. IX, 6:

“Parvulus enim natus est nobis, et filius datus est nobis, et principatus super humerum ejus: et vocabitur nomen ejus Admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis.”

Discussio textus:

Deus, fortis. Heb. El Gibbor. Supprimendum est comma interjectum inter “Deus” et “fortis.” Sensus est: Deus heros vel fortis, non autem divinus heros; El enim antepositur voci gibbor, et apud Isaiam est Deus. (XIV, 13, X, 21, cf. Num. XII, 13, XXII, 28.)

Pater futuri sæculi. Pater æternitatis, Deus.

Argumentatio:

Parvulus est Deus. *Atqui* parvulus est Messias: cf. n. 352. *Ergo*, Messias est Deus.

387. Mich. V, 2-5:

“Ex te mihi egredietur qui sit Dominator in Israel, et egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis.”

Discussio textus:

Egressus. Egressiones.

Ab initio, a diebus æternitatis. Vel a tempore remotissimo vel ab æternitate proprie dicta.

Argumentatio:

Dominator in Israel est Messias: cf. n. 355. *Atqui* Dominator

in Israel est Deus: egressus enim ejus est ab æternitate. *Ergo*, Messias est Deus.

Nota. Argumentum allatum per se solum non stat. Probatur enim propheta agere de æternitate striete dicta, quia aliunde cognoscitur Messias esse Deus.

388. Mal. III, 1:

“Et statim veniet ad templum suum Dominator, quem quæritis, et angelus testamenti, quem vos vultis.”

Discussio textus:

Dominator, Haadon. Adon cum articulo conjunctum est nomen divinum. Præterea secundum Prophetam Judæi quærebant Deum. (II, 17.)

Angelus testamenti. Dominator. Est enim locutio parallela cum Haadon.

Argumentatio:

Dominator est Deus: est enim Deus, qui ad templum suum veniet. *Atqui* Dominator est Messias: cf. n. 362. *Ergo*, Messias est Deus.

389. Zach. XII, 10:

“Et aspicient ad me quem confixerunt.”

Argumentatio:

Ille, qui configitur, est Deus: Deus enim loquitur. *Atqui*, ille qui configitur est Messias: cf. n. 367. *Ergo*, Messias est Deus.

Difficultates

390. *Contra Ps. II:*

1. David pluries dicitur unctus a Domino, Christus. Cf. 2 Reg. XII, 7, Ps. XIX, 7.

R. “Ego hodie genui te” Davidi applicari nequit.

2. David erat rex in monte Sion ibique sanctuarium constituit. (1 Paralip. XV, 1, XVI.)

R. David in Hebron constitutus est rex. Utique ipse sanctuarium in Sion erexit, at de eo prædictio complexive sumpta intelligi non potest.

3. David armis subegit multas gentes, nempe Philisthæos, Moabitas, Ammonitas, Idumæos. (2 Reg. VIII, 1-5.)

R. Psalmus rebellionem gentium jam subditarum spectat.

4. Totus psalmus (cf. vers. 1, 2, 10) res præsentis respicit, ideoque David est Christus.

R. In vers. 8 promittitur Christo dominatio in gentes, quæ nulli regi theocratico contigit unquam.

5. Salomon est Christus. Deus enim erat ejus pater. (2 Reg. VII, 13, 14.)

R. "Ego hodie genui te" ad Salomonem referri non potest.

6. Procul dubio initio regni Salomonis multæ erant rebelliones.

R. *Negatur assertum.* Cf. 3 Reg. IV, 1, 1 Paralip. XXIII.

7. Salomon cum pompa regali ascendit Sion.

R. Non tamen notis Christi ornatus.

391. *Contra Ps. CIX:*

8. Rex erat aut Abraham aut Osias aut Salomon aut David.

R. Ex his nullus erat simul rex et sacerdos a Deo consecratus.

9. Prædictio spectat triumphum militare, non vero spirituale.

R. *Dist. assert.* Materialiter, *C.*: formaliter, *N.*

392. *Contra Ps. XLIV:*

10. Celebrantur nuptiæ Abrahæ cum Sara.

R. Nec Abraham erat rex, nec Sara filia regis.

11. Celebrantur nuptiæ David aut cum Michol, aut cum Maacha, aut cum Bethsabee.

R. David, quando Michol nupsit, non erat rex; quando nupsit Maacha, non erat rex Sion; Bethsabee non erat filia regis.

12. Celebrantur nuptiæ Joram cum Athalia, filia Amri, regis Israel. (4 Reg. VIII, 26.)

R. Joram non erat placens Deo: Athalia ex impia domo Achaz orta est.

13. Celebrantur nuptiæ Achab cum Jezebel. (3 Reg. XVI, 31.)

R. Nuptiæ Achab erant Deo odiosæ.

14. Celebrantur nuptiæ Salomonis.

R. Regnum Salomonis erat pacificum, nec ipse ortus est ex longa linea regali.

393. *Contra Is. IX:*

15. Parvulus est Ezechias, cujus nomen est "fortitudo Dei."

R. Parvulus vocatur El, seu Deus ipse.

16. Parvulus vocatur Deus, quia virtute divina est instructus.

R. Apud Isaiam El designat ipsum Deum. Cf. X, 21.

17. El Gibbor rigoroſe intelligi nequit, quia tempore Iſaiæ Meſſias non credebatur eſſe Deus.

R. *Negatur ratio addita*, quippe quæ ſit petitio principii.

18. Totus titulus, in quo nomen divinum occurrit, eſt nomen parvuli, ſicut exempli gratia Gabriel.

R. Nomen parvuli, ſicut nomen Gabrielis, naturam perſonæ nominatæ definit.

19. Orientales nomina divina heroibus tribuere ſolebant. Cf. Ps. II.

R. Nomen divinum, quatenus in Pſalmo Secundo adhibetur, ipſum Deum denotat.

20. Nihilominus in Vetere Teſtamento homines vocantur elohim. Cf. Ps. LXXXI, 1, 6, Ex. VII, 1.

R. Titulus ille, ſi hominibus confertur, modificatur. Iſaias autem parvulum vocat El, cui nomini attributum æternitatis addit.

21. Spiritus humanus nomine Elohim denominatur. Cf. 1 Reg. XXXVIII, 13.

R. A muliere perterrita, non vero ab auctore Libri Primi Regum.

22. Gen. XXXIII, 30, XVI, 7-14: Angelicus ſocius Jacob et angelus Domini Adonai vocantur.

R. Angelicus ſocius Jacob et “Angelus Domini” erat Deus ipſe.

23. At in Vetere Teſtamento angeli vocantur elohim.

R. *Conceditur*. Inde ſenſus vocis “elohim” ſæpius ex contextu judicandus eſt.

394. *Contra Mich. V, 2:*

24. Dominator eſt Zorobabel: egreſſus enim ejus erat ab initio urbis reſtauratæ (A. C. 536), ipſe porro reduxit reliquias ex captivitate Babyloſonica et Iſrael imperavit, imo, quatenus ſtirpi Davidicæ addictus, ex Bethlehem egredi recte cenſetur.

R. Egreſſus nec nativitatem temporalem nec egreſſionem terrenam ſignificat. Deinde, Zorobabel nec natus eſt Bethlehem, nec gloria fulgebat. Demum, reductio reliquiarum, quatenus eſt nota Meſſianica, intelligitur ſpiritualis non vero nationalis.

395. *Contra Zach. XII, 10:*

25. “Et aſpicient ad me quem confixerunt: et plangent eum.” *Ergo*, Meſſias a Deo diſtinguitur.

R. Transitus fit a Deo, qua est Deus, ad Deum, qua est Messias.

396. *Prov. VIII, 22:*

26. "Dominus possedit me (LXX, ἔκτισε, creavit) in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio." *Ergo*, Sapientia Dei personificata, seu Messias, est creatura.

R. "Possedit" secundum textum hebraicum significat "generatione acquisivit" (cf. vers. 24, 25, Gen. IV, 1), imo vox a LXX adhibita reddi potest voce "generavit." Deinde, Sapientia, cum sit ante omnem creaturam, est persona divina. Demum, si ipsa vero esset personificatio attributi divini, non sequitur Deum vel Messiam (possessorem attributi) non esse personam.

Plenior expositio prophetiæ Messianicæ et aberrationum Crisis Modernæ Altioris invenitur in Cursu Scripturæ Sacræ, quem R. Cornely, I. Knabenbauer, Fr. de Hummelauer, alique Societatis Jesu presbyteri conscripserunt atque in lucem ediderunt.

397. **Summa Prædictionum Messianicarum:**

I. De Natura et Indole Messiae:

Messias est Deus: Ps. II, CIX, XLIV, Is. IX, Mich. V, Mal. III, Zach. XII.

Messias est rex: Gen. XLIX, 2 Reg. VII, Ps. II, XLIV, CIX, LXXI, LXXXVIII, Is. IX, XI, XLII, XLIX, LV, Ezech. XXI, XXXIV, XXXVII, Jer. XXIII, Os. III, Zach. II, VI, IX, Dan. VII, Mich. V, Mal. III.

Messias secundum carnem est ex David oriundus: 2 Reg. VII, Ps. LXXXVIII, CXXXI, Is. IX, XI, LV, Ezech. XXXIV, XXXVII, Jer. XXIII, Os. III.

Regnum Messianicum est spirituale: Is. IV, IX, XXXII, XL, XLII, XLIX, XI, Jer. XXXI, XXXII, XXXIII, Ezech. XXXIV, XXXVI, Os. II, XIV, Joel II, Hab. II, Zach. XIV, Mich. IV, Mal. I.

Regnum Messianicum est universale: Gen. III, IX, XII, XVIII, XXII, XXVI, XXVIII, XLIX, Ps. XXI, Is. II, XVIII, XIX, XLV, LXI, LXVI, Joel II, Hab. II, Zach. XIV, Mich. IV, Abd. 17, Mal. I.

Regnum Messianicum est æternum: 2 Reg. VII, Ps. LXXI, LXXXVIII, CIX, XLIV, Is. IX, XXXI, XXXII, Ezech. XXXVII, Jer. XXXII, Dan. VII, Os. II.

Messias est unctus Domini: Ps. II, CXXXI, Is. IX, XI, XLII, XLIX, LV, LXI, Dan. IX.

Messias est justus: Ps. XXI, LXVIII, LXXI, Is. IX, XI, XXXII, XLII, XLIX, L, LXI, Jer. XXIII.

Messias est princeps pacis: Is. IX, XXXII, XLII, XLIX, Ezech. XXXIV, XXXVII, Mich. V, Zach. IX.

Messias est pastor: Ezech. XXXIV, XXXVII, Mich. V, Zach. XIII.

Messias est sacerdos: Ps. CIX, Zach. VI.

Messias est victima pro peccato: Ps. XXI, LXVIII, Is. L, LII, LIII, Zach. XII, Dan. IX.

Messias est redemptor: Gen. III, Ps. XXI, LXVIII, Is. XLIX, L, LII, LIII, LXI, XXXV, Jer. XXIII, Ezech. XXXVIII, Zach. XII, XIII.

Messias est victor: Gen. III, Ps. II, CIX, XLIV, LXXXVIII, CXXXI, CXVII, Is. IX, XI, XXXI, XXXV, XXVII, XLII, L, LII, LIII, LXIII, LV, Jer. XXIII, Mich. V, Dan. VII, Agg. II, Zach. III, IX, Mal. III.

Messias congregabit reliquias: Zach. XIII, Mich. V.

Messias Legem Veterem abolebit: Jer. XXX, Mal. I, Dan. IX, Os. II, Is. XLII, LXVI.

II. Circumstantiæ Adventus Messianici:

Ante adventum Messiae movendæ sunt gentes, cælum etiam et terra, mare et arida: Agg. II, 7-10.

Præcedet Messiam angelus præcursor: Mal. III, 1.

Oriundus est Messias ex matre virginali: Is. VII.

Nascetur Messias Bethlehem: Mich. V.

Apparebit Messias initio circiter præsentis ævi vulgaris: Dan. IX, Gen. XLIX.

Prædicabit Messias in Galilæa: Is. IX.

Messias in templum Hierosolymitanum ingreditur: Agg. II.

Messias triumphans in civitatem sanctam intrabit: Zach. IX.

Triginta argenteis Messias vendetur: Zach. XI.

Messias permulta patietur: passim.

Mors Messiae præcedet consummationem œconomiae Judaicæ, direptionem quoque civitatis et sanctuarii: Dan. IX.

ASSERTIO SEXTA

Prædictiones Messianicæ Veteris Testamenti revera erant prophetiæ.

398. Extra controversiam est prædictiones Messianicas ante ævum Christianum editas esse. Nihil aliud supponit argumentatio, quæ statim offeretur.

399.

Assertio Probatur

Argumentum Primum:

Prædictiones Messianicæ debentur aut irrationali prophetarum phantasie, aut conjecturæ humanæ in natura theocratiae Israelis statute religioso Hebræorum Gentiliumque fundatæ, aut Deo. *Atqui* nec primum nec alterum dici potest. *Ergo*, Prædictiones Messianicæ Veteris Testamenti revera erant prophetiæ.

I. Prædictiones prophetarum phantasie irrationali non debentur:

A. Prædicatio religiosa Veteris Testamenti ita sublimis est ut longe superet speculationem theologicam et philosophicam totius mundi Gentium, imo cedit nonnisi prædicationi Jesu Nazareni, qua completur atque perficitur.

B. Harmonica imago ex tot diversisque partibus constituta phantasie irrationali adscribi nequit.

C. In ipsis libris propheticeis vates clare distinguunt status suos mentales cosque analysi subjiunt. (Ezech. XIII, 3, 7, 2 Reg. VII, 4, 4 Reg. XX, 1 et Is. XXXVIII, 7, 8, Jer. XXIII, 16, XX, 6-9, XXVIII, 15.)

II. Prædictiones prophetarum conjecturæ humanæ non debentur:

A. *Prædicatur institutio religionis actu universalis.* At (a) Theocratia Judaica, in quantum subaudiit relationem specialem vigere Deum inter et populum divinitus electum et segregatum, erat nationalis: (b) zelus prophetarum, qui quidem erant veri Israelitæ, ad restaurandam et conservandam religionem Mosaicam sese consumpsit: (c) genius religionis Judaicæ non erat missionarius: (d) religiones Gentium erant Hebræis odiosæ.

Inde, talibus circumstantiis existentibus, nulla affertur intellectui humano ratio conjiciendi futuram instaurationem religionis actu universalis.

B. Prædicatur renovatio spiritualis faciei terræ:

Mens Judaica non poterat conjicere renovationem terræ spirituales qua privilegia Israelis Gentibus communicaretur et ritus Mosaici abrogarentur: Judæi enim privilegia ritusque suos divinitus institutos perpetuo mansuros esse credebant.

C. Prædicatur adventus Filii David, Davide superioris, regis spiritualis ac pastoris omnium gentium et quidem in æternum. Attamen (a) secundum naturam regni theocratici rex erat nec pastor nec princeps spiritualis: (b) utique poterat conjici ex natura relationis, quæ inter Israel et Deum existere credebatur, duratio indefinita aut restauratio regni Davidici, non vero ejus æternitas: (c) alienum erat a mente Judaica conceipere regem Davide superiorem: (d) nullum erat indicium quo intellectus humanus posset conjicere regnum Judaicum fore mundi dominatorem.

D. Prædicatur incarnatio Dei. At (a) tale quid prædicere possibilitates conjecturæ humanæ transcendit: (b) divinitas Messiae menti Judaicæ erat et est doctrina incredibilis et impia.

E. Prædicatur gloria Messiae: triumphus viri definiti Bethlehem ex virgine nascituri, imo prædicaturi in Galilæa ante destructionem templi et post commotionem cæli et terræ. Hæc certe potentiam conjecturæ humanæ superant.

F. Passiones Messiae specificæ prædicuntur, apostasia quoque Judaica et translatio regni Dei ad Gentes. Talis vero pictura spei nationali et religiosæ Judæorum omnino adversatur, quin etiam mens Hebraica imaginem Messiae gloriosi cum imagine Messiae patientis reconciliare non poterat.

Argumentum Secundum:

Opus undequaque unum, quale est corpus prædictionum Messianicarum, a pluribus diversæ indolis diversæque ætatis, status quoque æconomiæ et politici constructum, præsupponit causam operantibus externam, quæ eos movit, direxit, coordinavit. Ex natura autem rei prædictæ constat talem causam externam diabolum fieri non potuisse.

Argumentum Tertium:

Prædictiones Messianicæ in solo Jesu Nazareno implentur. "Supponamus igitur ita viginti eventus fortuito prædici et probabilitatem contra quemlibet eventum in se esse 10 contra 1; jam in duobus eventibus simul sumptis erit 100 contra 1; in tribus

1000 contra 1; in viginti 100,000,000,000,000,000,000 contra 1; i. e. probabilitas est nulla." (Pesch, *Instit. Propæd.* n. 244.)

Argumentum Quartum:

Jesus Nazarenus se esse Messiam a prophetis prænuntiatum operibus suis demonstravit.

SECTIO SECUNDA

DE SPE MESSIANICA LIBRORUM VETERIS TESTAMENTI APOCRYPHORUM

400. Liber apocryphus est scriptum extra canonem Scripturæ Sacræ vagans, quod documenti inspirati faciem præ se fert.

Libri apocryphi Veteris Testamenti, qui quidem zelo et Judæorum et Gentilium et Christianorum debentur, in apocrypha historica, moralia, apocalyptica dividuntur.

401. *Historica apocrypha* sunt ea, quæ formam narrationis historicæ sequuntur. Inter talia numerantur Vita Adæ et Evæ, Liber Jubilæorum (Parva Genesis), Epistolæ Salomonis, Liber Esdræ Tertius, Liber Machabæorum Tertius.

402. *Moralia apocrypha*, quæ revera doctrinam tradunt et virtutem commendant, complectuntur Vitam Prophetarum Ps. Epiphanii, Historiam Rechabitarum, Sapientiam Ahikar, Paralipomena Jeremiæ, Testamenta Duodecim Patriarchum, Psalmos Salomonis, Orationem Manassæ, Librum Machabæorum Quartum.

403. *Apocalyptica apocrypha* modo prophetico præterita et futura enarrant. Talia sunt partes quædam Libri Jubilæorum, Testamentorum Patriarchum, Oraculorum Sibyllinorum, Ascensio Isaïæ, Testamentum Adæ, Liber Henoch (Ethiopicus, Slavicus), Assumptio Moysis, Apocalypsis Baruch, Apocalypsis Abrahæ, Liber Esdræ Quartus.

404. Pleraque apocrypha plus minusve de rebus ultimis, seu de eschatologia agunt: ex professo autem de iis tractant apocalypses.

405. Eschatologia apocalypsium est aut historica aut transcendentalis vel ultramundana: hæc spectat conditionem animarum mortuorum; illa vero, quæ est tum nationalis tum individualis, consummationem sæculi, regnum Messianicum item et resurrectionem

mortuorum, ita tamen ut apocrypha Christiana secundum adventum (parousiam) et millenarium introducant.

406. *Regnum Dei:*

In apocryphis, sicut et in aliis libris coævis (Mt. XII, 32, Lc. XVIII, 30, XX, 34 sq., Ephes. I, 21, Tit. II, 12, Heb. II, 5, VI, 5), distinguuntur sæculum (ævum, mundus, æon) præsens et futurum. Sæculum præsens est mundus hic malus, miser, corruptibilis, in quo, Dei permissu, diabolus regnat; futurum vero est bonum, felix, æternum regnum Dei, quod Judæi, sive in terra, sive in mundo quodam transcendentali, sive primo in terra dein in cælo, fore sperabant.

407. *Judicium Divinum:*

Judicium in apocryphis maxime pœnam et vindictam significat, at sæpe dies Domini, nonnunquam visitatio vel revelatio Dei vocatur. Multiplex judicium distinguitur:

(a) Judicium historicum quo aut ante adventum regni Messianici aut saltem ejus initio Deus vel Messias gentes et improbos puniet regnumque promissum constituet. Interdum judicium historicum cum extinctione gentium aut cum devinetione antichristi connectitur.

(b) Calamitates, præsertim diluvium.

(c) Judicium magnum ultimum, quod sæpe ante vel post regnum Messianicum inceptum et resurrectionem mortuorum ponitur, quodque improbos maxime spectat, cujus porro judex est vel Deus vel Messias.

(d) Judicium particulare quo statim post mortem opera singulorum examinantur. Judices sunt Abel, Apostoli, Deus.

(e) Judicium ultramundanum, seu ipsa executio sententiæ qua animæ præmiis vel pœnis, cælo vel inferno traduntur.

408. *Consummatio Sæculi:*

Secundum apocrypha consummationem sæculi et adventum Messiae antecedent magnum improbitatis augmentum, plagæ, calamitates et cosmice et politicæ et sociales, item et præcursores inter quos falsi prophetæ, antichristus, Elias cum socio venturus laudantur.

409. *Messias:*

Messias sæpe appellatur rex Messias, Unctus, Christus, filius hominis, filius Dei (non necessario stricte dictus), electus, dilectus,

filii David: ipse est rex Judæorum mirificus et justus, beatificator populi Dei, vindex gentes delens aut convertens, judex, fors etiam sacerdos: redemptor et gratiæ auctor in apocryphis proprie non est. Porro plerumque ex Juda, nonnumquam ex Levi oriundus esse dicitur.

Jam in Libro Esdræ Quarto Messias prædicatur moriturus, at in Parabolis Henoch est ens supernaturale proprietatibus divinis præditum, hypostasis divina, Filius Dei, cujus throni et judicii fit particeps.

410. *Summa Doctrinæ Apocryphorum:*

Imago regni Messianici et consummationis sæculi sibi non cohæret. Judicium autem divinum est idea, dominans.

Messias duplici modo et quidem diverso describitur: (a) oriundus ex Israele regnum terrestre fundabit; (b) venturus e cælo tempore divinitus prædefinito mundum futurum inaugurabit. Attamen Judæi, qui civitatem sanctam directam viderant, Messiam ad opprimendas gentes et ad judicandum venturum esse credebant.

Messias non concipitur esse magister religiosus, collator gratiæ, misericors erga peccatores: est enim aut rex aut vindex.

Pauci tantum ex Israelitis omnes et singulas doctrinas libris apocalypticis consignatas admittebant.

SECTIO TERTIA

DE SPE MESSIANICA RABBINORUM

411. Documenta Rabbinica post Christum exarata sunt, attamen gentis Judaicæ traditiones per sæcula vigentes fideliter referunt. Scriptæ enim sunt explicationes et traditiones, quas vel interpretando vel extendendo Legem Rabbinii docuerunt, et ita constituta est collectio librorum, qui porro nomine Talmud insigniti in Mishnah et Guémara dividuntur.

Eschatologia Rabbinica conceptus in Apocalypsibus Esdræ et Baruch expressos sapit. Rabbinii enim docebant immortalitatem animæ, homines remunerari secundum merita et demerita, regnum venturum fore vel terrestre vel cæleste vel primo terrestre deinde cæleste, nec non judicium ultimum fore multaque futura esse signa consummationis sæculi; hæc autem esse dolores Messiæ judicabant.

412. Præcursor regni Messianici erit Elias (cf. Mt. XI, 14, XVII) venturus ad ungendum Messiam, et, secundum quosdam Rabbinos, ad resurrectionem mortuorum efficiendam.

413. *Nomina Messiae:* Publica auctoritate approbante, Messias vocabatur Unctus Domini et Filius David. Licitum autem erat et alia nomina Messianica, verbi gratia pacem, ex Scriptura petere: at rex promissus nunquam denominabatur Emmanuel, Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Filius Dei.

414. *Natura Messiae:* Est rex Davidicus, sanctus, pacificus, sapiens, qui, Deo adjuvante, Israel est restauraturus et tribus dispersas iterum uniturus. Traditio porro Judaica duplicem Messiam agnoscebat:

(a) *Messias ben David.* Messias, quando apparebit, non agnosceatur, imo a Gentibus est vincendus: Deus autem eum liberabit. Lumine deinde supernaturali manifestatus salutem Israelis e pinaculo templi proclamabit et arma hostilia vincet: iterum vero oppressus iterumque erit victor. Tandem Deus passione Messiae permotus cum populo se reconciliabit.

(b) *Messias ben Joseph.* Est bellator inter præliandum occidendus.

(c) Quidam ex Rabbinis censebant Messiam, ens utique, antequam mundus factum fuerit, creatum, jam esse natum at sese abscondere.

Scholion Primum

De Spe Messianica Judæorum, quatenus Evangeliiis manifestatur.

415. Messias est filius David. Mt. IX, 27, XII, 23, XV, 22, XX, 29, 30, XXI, 9.

Messias inopinate veniet et post Eliam. Jo. I, VII, 26, 27, Mt. XI, 14, XVII, 11.

Messias nascetur Bethlehem. Jo. VII, 42, Mt. II, 5.

Messias signa et prodigia patrabit. Mt. XVI, 1, XXVII, 40, Mc. VIII, 11, XV, 32, Le. XXIII, 35, Jo. III, 2, VII, 31.

Messias erit sapiens. Le. III, 15, VII, 39, XXII, 64, Jo. I, 49, IV, 19, 29.

Messias est promissus a prophetis. Jo. I, 45, VI, 14.

Messias erit rex terrenus. Mt. XX, 21, XXVII, 42, Mc. X, 37, Le. XXIII, 2, Jo. VI, 14, 15, XII, 13, XIX, 12, Act. I, 6.

Messias non patietur. Mt. XVI, 22, Mc. VIII, 31-33, IX, 30, 31, Lc. XXIV, Jo. XII, 32-34.

Messias erit Dei nuntius. Mt. XXI, 11.

Messias manebit in æternum. Jo. XII, 34.

Nequaquam erat expectatio Messiae mitis et humilis corde, qui per prædicationem et mortem suam animas a peccato liberaret. Cf. Mt. XXVII, 40, Mc. VIII, 31-33, IX, 31-33, Jo. XII, 32, 34. Erant autem anxietas et confusio mentalis de consummatione sæculi. Cf. Mt. XXIV.

Scholion Secundum

Dispositiones Judæorum erga Prædictiones Messianicas.

416. Judæi antiqui Messiam personalem expectabant. De hoc dubium moveri nequit. Nam existentiam spei de Messia personali attestantur non tantum apocrypha et Evangelia sed etiam opera Josephi et Philonis nec non ipsi Samaritani, qui sæculo saltem octavo ante Christum a cæteris Judæis se separaverunt.

417. Judæi recentiores non solum Messiam ben David sed etiam Messiam ben Joseph expectabant.

418. Judæi moderni concedunt figuram Messiae personalis inveniri in Is. IX, 1-6, XI, 1-10, apud Jeremiam, Ezechielem, Michæam (V, 1, 3-8), Aggæum, Zachariam, Deutero-Zachariam; contendunt vero eam abesse a Psalmis, Deutero-Isaia, Is. II, 1-4, Mich. IV, 1-5, Ezech. XXIV-XXVII, Malachia, Joël, Daniele, libris deutero-canonicis; docent, præterea, servum Dei apud Isaïam esse Israel patientem et exaltandam, nam existimant conceptum Messiae personalis, primo politici, deinde religiosi, sub pressura persecutionum et calamitatum sese evolvisse.

Hodie pauci quidem expectant adventum Messiae personalis, permulti vero credunt Israelem, quatenus ipsa ad malum debellandum destinetur, esse Messiam promissum.

De spe Messianica Judæorum optime scripsit Szekely, *Bibliotheca Apocrypha*.

Disputatio Secunda

De Testimonio Jesu Nazareni

SECTIO PRIMA

JESUS MESSIAS

THESIS DECIMA SEPTIMA

Jesus Nazarenus testatus est omnes doctrinas, quas edocuit, esse divinitus revelatas et ab omnibus hominibus accipiendas.

419. Jesus Nazarenus est vir ille, qui testante historia evangelica, Nazareth vitam humilem degit.

Divina revelatio intelligitur supernaturalis manifestatio veritatis a Deo facta per locutionem formaliter testificativam, cui proinde respondet ex parte hominum fides.

420. Agitur de Jesu Nazareni testimonio publico: nam vita ejus privata est fere liber signatus. Cf. Lc. II, 49.

421. ADVERSARII:

(a) Revelatio divina non est veritatis manifestatio, sed sensus religiosus prorsus naturalis, omnibus hominibus possibilis, ideoque Jesus ejusmodi sensu impulsus prædicavit divinam paternitatem humanamque fraternitatem et viam, qua homines cum Deo se unire possint, ostendit. Ita Stapfer, Harnack, Sabatier, Loisy.

(b) In nonnullis docendis Jesus conscie vel saltem inconscie erroribus contemporaneis sese accommodavit. Ita Semler, Gore, Von Dobschütz.

(c) Dicta Jesu particularistica ejusdem dictis universalisticis contradicunt. Hinc Reimarus, Pflleiderer, Loisy, Schweitzer Jesum edidisse mandatum de gentibus convertendis negant, Keim autem et Merx in ejus conscientia progressum a particularismo ad universalismum inveniunt: Harnack vero et B. Weiss gentium conversionem, hic a mente Jesu, ille ab ejus doctrinæ indole, alienam non esse judicant.

422. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

423. Pars Prima: *Jesus testatus est doctrinas, quas edocuit, esse divinitus revelatas.*

I. Jesus se vocavit prophetam a Deo unctum: Lc. IV, 18-24, XIII, 33, Mt. XII, 41, XIII, 17, XI, 27, Jo. V, 30-38, III, 33 et XII, 47-50.

II. Auditores Jesu eum sibi vindicasse munus propheticum intellexerunt: Jo. I, 49, III, 2, IV, 26, Lc. VII, 16, XXIV, 19, Mt. XVI, 14, XXI, 11.

III. Jesus professus est se esse magistrum unicum (Mt. XXIII, 10, XI, 27, XVI, 17, XXI, 11-16), supra omnem alium magistrum (Mt. VII, 28, V, 22, 28, 32, 34, 39, 44, XV, 1-20, XIX, 7-10, Mc. I, 22, 27, X, 3-12, II, 28, VII, 9-23, Lc. XI, 32, Jo. VII, 46), lucem (Jo. III, 19, VIII, 12, IX, 4, 5, XII, 35, 36, 46, XI, 9, 10), vitam (Jo. VI, XI, 25), viam et veritatem (Jo. XIV, 6), pastorem (Jo. X), qui nomine suo revelat (Mt. XI, 27, V, 22, VIII, 11, Lc. X, 22), at auctoritate Patris cœlestis insignitur (Mt. XII, 18 et Is. XLII, 1, Mt. XXVIII, 19, 20, X, 17, 20, XXI, 43, Jo. III, 16, VI, 58, XI, 41, XII, 32, 44, XVII, 2, 18-22, Mc. XVI, 16, Rom. I, III, 22, Act. XIII, 47 et Is. XLIX, 6), et est audiendus (Mc. XVI, 16, Mt. VII, 24-26, X, 32, Lc. VI, 47-49, Jo. XII, 44, VIII, 24, IX, 35-39, V, 24, VI, 40, XIV, 6).

424. Pars Secunda: *Jesus testatus est omnes doctrinas, quas edocuit, esse divinitus revelatas.*

Jo. XII, 47-50: "Et si quis audierit verba mea, et non custodierit: ego non judico eum Qui spernit me, et non accipit verba mea, habet qui judicet eum: sermo, quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die. Quia ego ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, et quid loquar Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, ego sic loquor."

Jo. V, 30: "Non possum a meipso facere quidquam. Sicut audio, judico."

Mt. XI, 27: "Omnia tradita sunt mihi a Patre meo. Et nemo novit Filium nisi Pater: neque quis novit Patrem, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare."

425. Pars Tertia: *Jesus testatus est omnes doctrinas, quas edocuit, ab omnibus hominibus esse accipiendas.*

Jesus testatus est se missum esse ad tradendam divinam revelationem omnibus hominibus et omne, quod docuit, esse divinitus revelatum. *Ergo*, Jesus testatus est omnes doctrinas, quas edocuit, ab omnibus hominibus esse accipiendas.

Altera pars Antecedentis ex jam probatis constat. Restat igitur ut pars prior demonstretur:

Mt. X, 18: "Et ad præsides, et ad reges ducemini propter me in testimonium illis et gentibus."

Mt. XII, 18-21: "Ecce puer meus iudicium gentibus nuntiabit et in nomine ejus Gentes sperabunt." Cf. Is. XLII, 1.

Mt. XXI, 43: "Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus."

Mt. XXIV, 14: "Et prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus."

Mt. XXVI, 13: "Ubicumque prædicatum fuerit hoc evangelium in toto mundo."

Mt. XXVIII, 19: "Docete omnes gentes."

Mc. XVI, 15, 16: "Euntes in universum mundum prædicate Evangelium omni creaturæ qui vero non crediderit, condemnabitur."

Jo. III, 16: "Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum, non pereat."

Jo. IX, 5: "Lux sum mundi."

Jo. X, 16: "Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili: et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum ovile et unus pastor."

Jo. XVII, 18-21: "Sicut tu me misisti in mundum, et ego misi eos in mundum ut credat mundus quia tu me misisti."

Act. I, 8: "Et eritis mihi testes in Jerusalem, et in omni Judæa, et Samaria, et usque ad ultimum terræ." Cf. Act. XIII, 47, XXII, 21, XXVI, 16-21, Rom. I, III, 22, 1 Cor. IX, 20, 21, Clem. Rom. XLII, XLIII.

Difficultates

426. *Contra Partem Tertiam:*

1. Mt. XV, 24: "Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel." Ita Reimarus, Hartmann, Harnack. (Van Laak, *De Revelatione Christiana*, lib. 1, p. 81.)

R. Hic de missione sua personali Jesus loquitur. Cf. Mt. XXVIII, 19.

2. Mt. X, 5, 6: "In viam gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis." Ita Reimarus, Harnack.

R. Jesus spectat missionem Apostolorum temporaneam, dum ipse in terris degebat, peragendam, neque silet de futura missione ad gentes. (Mt. X, 17 sq.)

3. Mt. XXIV, 20: "Orate autem ut non fiat fuga vestra in hieme, vel in sabbato." Hæc vero dicta docent missionem Apostolicam ad Palæstinam esse restrictam; nam extra Palæstinam sabbatum non celebrabatur.

R. Sermo hic non agit de missione Apostolica, sed de fuga Judæorum ante destructionem Hierosolymorum efficienda.

4. Messias erat promissus solis Judæis: Jesus autem se esse Messiam professus est.

R. Bona Messianica toto mundo promittuntur.

5. Mt. XIX, 28: "Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel." Missio autem Apostolorum restringitur ad eos, quos judicabunt. Ita Harnack, Pfeiderer, Bousset.

R. Dist. Min. Ad eos quos judicabunt et gubernabunt, *C.*: ad eos quos judicio cælesti judicabunt, *N.* Est enim quæstio non de missione Apostolorum, sed de eorum mercede, quæ quidem modo symbolico proponitur.

6. In primis diebus Ecclesiæ admissio Gentium sub judice erat. *Ergo*, Jesus de conversione mundi nihil omnino dixit.

R. Dubia Christiana tantum modum admittendi Gentiles spectabant.

THESIS DUODEVICESIMA

Jesus etiam initio missionis suæ se actu esse Messiam affirmavit.

De Titulis Messianicis:

427. *Messias*, seu unctus, est persona modo speciali a Deo electa ad mundum salvandum.

Qui venturus est. Ille cujus adventum prophetæ Messianici prænuntiaverunt.

Servus Yahweh. Persona singularis, quæ est propheta docens, prædicator illuminans, victima qua populus redimatur, janua regni Messianici. Cf. Is. XLII, XLIX, L, LII, LIII.

Filius David. Ortus secundum carnem ex David.

Rex Israel. Princeps theocratiae Israelis.

Filius Dei. Filius cum Patre cœlesti consubstantialis. Cf. Ps. II.

Filius hominis. Ens cœleste throni et iudicii Dei particeps. Cf. Dan. VII.

De Titulo Filii Hominis:

428. Filius hominis græce redditum significat hunc filium hujus hominis; aramaice autem scriptum hunc filium alicujus hominis.

429. Ad munus suum revelandum Jesus sæpe sæpius adhibuit titulum Filii hominis, et quidem apte. Nam per illud nomen sibi tribuit titulum Messianicum (Dan. VII) et simul manifestavit mysterium Incarnationis, Verbi exinanitionem, suam singularem relationem non tantum ad Israelèm sed etiam ad humanitatem et pro humanitate, relationem quoque duraturam tempore prædicationis suæ regnique inchoati, deinde intervallo indeterminato regni explanationis, tandem ævo consummando.

430. In Evangeliiis Jesus solus titulo Filii hominis utitur, tricies semel (vel bis) apud Matthæum, tredecies apud Marcum, vicies quinquies (vel sexies) apud Lucam, duodecies apud Joannem, sexies saltem ante, at sæpius post confessionem Petri. (Jo. I, 51, III, 13, Me. II, 10, Lc. VI, 5, 22, VII, 34, Mt. XVI.) Cf. Van Laak, *De Revelatione Christiana*, lib. 1, p. 41.

431. Certum est Jesum ab ipso exordio ministerii sui publici se manifestasse Messiam. Cautè vero processit et aspectus diversos muneris sui per gradus revelavit. Sic sermone in monte habito natura regni declaratur parabolisque subsequentibus evolvitur atque post confessionem Petri conceptus Messiae patientis introduci-tur. Pari modo apud Joannem gradata revelatio filiationis Jesu divinæ exhibetur. (I-XI.)

De Pædagogia Parabolarum:

432. Parabolæ a Jesu propositæ, quamvis simplicis sint formæ, sensus profundos vestiunt, suggestionè sunt divites, et doctrinæ auditoribusque maxime accommodatæ, verumtamen tanquam

media quædam esoterica apud Evangelistas præsentari videntur. (Mt. XIII, 9-16.) Hujus rei explicatio invenitur (a) *in consilio pedagogico*, quia præparatio intellectualis erat necessaria ut præjudicia rabbinica et apocalyptica removerentur, et præparatio quoque moralis qua indispositi dispositi fierent, (b) *in consilio prudentiæ*, quia insipiens esset, antequam prædicatio Messianica completa fuisset, occasionem impetuum hostilium præbere, (c) *in consilio justitiæ*, secundum quod minor lux dari debuit iis, qui magistrum spernebant, (d) *in consilio misericordiæ* cujus erat minuere Judaicam culpabilitatem et investigationem stimulare, quin ulla officia imponerentur, quæ humeri auditorum adhuc portare non poterant.

De Sensu Thesis:

433. Jesus *ab initio* ministerii publici se prædicasse Messiam affirmatur adversus eos, qui conscientiam Messianicam fuisse fructum jugis evolutionis contendunt; Jesus se prædicasse *actu* esse Messiam affirmatur, ut impugnetur sententia illorum, qui Dominum aut resurrectione factum esse aut consummatione sæculi fore Christum Christifideles credidisse proclamant.

434. ADVERSARII:

I. Jesus se esse Messiam spiritualem non docebat:

Wrede. Christiani, qui revera Jesum resurrectione Messiam factum esse credebant, in ipsius ore declarationes Messianicas perpiam quamdam fictionem posuerunt. Utique Jesus se vocavit filium hominis, quin tamen dignitatem Messianicam sibi vindicaret.

Wellhausen. Petrus Jesum titulo Messianico salutavit, qui tamen siluit, imo, quamvis se vocari Messiam passus sit, munus Messianicum sibi nunquam attribuit.

Reinhard. Jesus judicavit se esse nonnisi magistrum religiosum ideoque mortem petiit ne nomine Messiae cognosceretur.

Meyer, Leitzmann, Wellhausen. Titulus "Filius hominis" non est Messianicus.

Brandt, Volkmar, Leitzmann. Jesus nunquam se vocavit filium hominis; hic enim titulus ex fonte gnostico in Evangelia ingressus est.

Reimarus. Jesus putavit se esse Messiam politicum.

II. Nonnulli contendunt conceptum Messianicum, quem Jesus haberet, fuisse fructum cujusdam evolutionis intellectualis. Ita Renan, O. Holtzmann, Stapfer, B. Weiss.

Renan. Jesus ipso initio non credidit se esse Messiam, quamquam per tempus sat longum cum Patre cœlesti tanquam filius adoptivus unitus est. Postea autem entusiasmo permotus iudicavit se esse Messiam et iudicem mundi venturum.

Stapfer. Messianica conscientia ex affectu divinæ filiationis sese evolvit. Jesus enim tempore baptismi sui primo se esse Messiam sensit, deinde a diabolo tentatus missionem suam Messianicam esse spiritualem iudicavit, denique, postquam inimicitiam Pharisæorum expertus fuerat, ideam Messiæ patientis concepit.

III. *Schola Eschatologica:*

Jesus dixit se tantum fore Messiam ideoque solummodo dignitatem iudicis hominum in consummatione sæculi venturi sibi vindicavit. Ita Baldensperger, Schweitzer, Loisy, Tyrrell.

Schweitzer. Jesus concepit finem mundi esse propinquum ac ideo laborabat et docebat ut electi ad ingrediendum regnum Dei finale parati essent, imo usus est methodo parabolarum ut nonnisi prædestinati quid ipse prædicaret intelligerent. Porro speravit parousiam suam (adventum finalem gloriosum) futuram esse ante completionem missionis Apostolicæ, quam Mt. X commemorat, sed, quando cognovit se esse deceptum, exivit a Galilæa, et iudicans mortem suam rerum consummationem præcedere debere petiit Jerusalem ut odio inimicorum se exponeret. Nec voluntarie se revelavit se fore Messiam; Petrus enim, qui transfigurationi aderat, secretum Messianicum penetravit idque cæteris discipulis manifestum fecit; Judas autem rem sacerdotibus narravit.

Ad doctrinam Jesu quod attinet, octo beatitudines non sunt hortationes ad bene vivendum, sed tantum promulgationes factorum, nempe pauperes spiritu jam esse prædestinatos; pari ratione sacramenta sunt nonnisi sigilla electorum.

Ut systema suum stabiliret Schweitzer methodum ordinariam Liberalium fideliter sequitur. Etenim negligit totum Evangelium Quartum, rejicit fere totum Evangelium Lucæ, multa dicta Dominica prætermittit, transponit transfigurationem et confessionem Petri, negat mandatum baptizandi esse genuinum, respuit miracula, silet de resurrectione, imo suis interjectis interpolationibus narrata evangelica complet, opera dictaque Jesu arbitrarie interpretatur, et tandem aliquando Judæos apocalypticum potiusquam politicum Messiam expectasse affirmare audet.

His præjactis asseritur Jesum etiam initio missionis suæ *certe* affirmasse se esse *actu* Messiam.

Thesis Probatur

435. Initium missionis Jesu complectitur omnia quæ usque ad confessionem Petri (Mt. XVI) evenerunt: finis vero omnia quæ posthac facta sunt.

Prima Probatio:

A. Ante Confessionem Petri:

(a) Jesus se esse Messiam explicite promulgavit: Lc. IV, 16-30, Mt. XI, 2-14, cf. Jo. IV, 25, 26 (græc.), V, 33 sq., VII, 38.

(b) Jesus laudavit Nathanael, qui ei titulum regis Israel tribuit: Jo. I, 47-50.

(c) Jesus explicite affirmavit se esse "qui venturus est." Cf. Is. XXXV, 5, 6, LXI, 1, Mt. XI, 2-6, Lc. IV, 18, VII, 18-23, Jo. VI, 14.

(d) Jesus testimonium Baptistæ approbavit: Jo. I, 29, 33, III, 28-30, V, 33, 35, Mt. XI, 7-13.

(e) Jesus patrando miracula confirmavit fidem illorum, qui eum nomine Filii David vocabant: Mt. IX, 27, XII, 23, XV, 22, cf. Jo. VI, 14.

(f) Auditores Jesu eum se manifestasse Messiam agnoverunt: Jo. I, 41, 45, 49, VI, 70.

B. Post Confessionem Petri:

(a) Jesus aperte docuit se esse Messiam: Mt. XVI, 17, XXVI, 63, 64, Mc. XIV, 62, Lc. XXII, 66-69, XXIV, Jo. XI, 27.

(b) Jesus sibi vindicavit dignitatem Filii David: Mt. XX, 30, 31, Mc. X, 47, 48, XI, 9, 10, Lc. XVIII, 38, 39, XIX, 40, Jo. XII, 13.

(c) Jesus sibi adscripsit prærogativa Messianica: Mt. XVI, 18, 19, XIX, 7-9, XVIII, 17, 18, XXV, 31 sq., XXVIII, 19, 20, Lc. X, 23, 24, XVIII, 31, XXI, 27, Jo. VIII, 56.

(d) Auditores Jesu eum se vocasse Messiam pro comperto habebant: Mt. XVI, 16, Mc. X, 47, 48, Lc. XXII, 66, XXIII, 42, Jo. VIII, 31, 41.

Secunda Probatio:

Filius hominis est titulus qui Messiam designat. *Atqui* tum ante tum post confessionem Petri Jesus se esse Filium hominis affirmavit. *Ergo*, Jesus etiam initio missionis suæ se actu esse Messiam affirmavit.

Ad Majorem:

(a) Jo. XII, 34, Act. VII, 55-57.

(b) Hic titulus, ubicunque occurrit, prærogativa Messianica subaudit: (1) Jo. III, 13, V, 27, VI, 27, 54, 62, 63, VIII, 28, XII, 34; (2) Mt. IX, 6, XII, 8, 32, XI, 19, XIII, 37, XXIV, XXV, XVI, 13, 27, XVII, 11, XX, 18, 28, XXVI, 2, 24, 45; (3) Mc. II, 10, 28, IX, 8, 11, VIII, 31, X, 33, XIV, 21, 41; (4) Lc. V, 24, VI, 5, 22, VII, 34, IX, 22, 44, 56, XII, 8, 10, XVIII, 31, XXII, 22.

Ad minorem:

(a) Ante Confessionem Petri:

Mt. IX, 6, XII, 8, XI, 19; Mc. II, 10, 28; Lc. V, 24, VI, 5, 22, VII, 34; Jo. I, 51, III, 13.

(b) Post Confessionem Petri:

Mt. XVI, 17 et sæpius apud omnes Evangelistas.

Tertia Probatio:

Jesus tam ante quam post confessionem Petri jura Messianica sibi vindicavit. Est enim major omnibus prophetis (Mt. XII, 41, Lc. X, 23, 24, Jo. VIII, 56); rex quoque regni Dei æterni et universalis (Mc. II, 28, Mt. XVI, 18, 19, XVIII, 17-20, XIX, 7-9, XXV, 31 sq., XXVIII, 19, 20, Lc. XXI, 27); redemptor mundi (Jo. I, 29, 33); quem Isaias et Malachias prænuntiaverunt (Is. LXI, 1, Mal. III, Mt. XI, 4-6, Jo. III, 28-30, Lc. XVIII, 31).

Difficultates**436. Prima classis: *Jesus se esse Messiam non dixit:***

1. Jesus non poterat dicere se esse Messiam quin deciperet Judæos, quippe qui adventum Messiae politici expectarent. Ita Wrede.

R. Jesus docuit se esse Messiam simulque conceptus erroneos Judæorum correxit.

2. Jesus prohibuit ne dæmones et Apostoli eum esse Messiam proclamarent. (Mc. I, 23-25, VIII, 29, 30.) Ita quoad primum Baur, quoad alterum Wrede, Schweitzer, Loisy.

R. Ob consilium prudentiæ Jesus prohibuit ne dignitas sua Messianica intempestive et incaute vulgaretur.

3. Dicta Jesu Messianica non sunt genuina. Ex una enim parte Jesus munus suum Messianicum annuntiat, ex altera vero parte Apostoli, quid ipse dicat, non intelligunt. Ita Wrede.

R. Naturam tantum missionis Jesu Messianicæ Apostoli compertam non habebant.

4. Jesus negavit se esse Filium David. Dixit enim Phariseis: "Si David vocat eum (Messiam) Dominum, quomodo filius ejus est?" (Mt. XXII, 41-46.) Ita Colani, Strauss, Harnack, Holtzmann.

R. Jesus revera hic affirmat se esse Messiam et Deum: dilemma enim proponit Phariseis, qui Messiam esse divinum negabant.

5. Jesus, si putasset se esse Messiam, legi Judaicæ se non subjecisset.

R. Jesus legem Judaicam non statim abrogavit.

6. Jo. I, 49: "Tu es rex Israel" est interrogatio potiusquam affirmatio.

R. *Negatur.*

7. Mt. XXVII, 11: "Tu dicis" non significat "recte dixisti."

R. *Negatur.* Cf. Mt. XXIV, 30, Mc. XIV, 62.

8. Absonum est dicere Jesum inde ab initio in Samaria clare suum munus manifestasse, minus autem clare in Judæa. Cf. Jo. IV.

R. (a) Samaritani erant magis dispositi quam Judæi, quia imaginem Messiae puriorem conservabant: (b) nec Jesus minus clare in Judæa dignitatem suam exposuit; prædicavit enim post Baptistam et cum Judæis sæpius quam cum Samaritanis commoratus est.

437. *Secunda classis: Adversus argumentum quatenus titulum Filii hominis invocat:*

9. Titulus "Filius hominis" in Evangeliiis interpolatur: Rationes: (a) Hic titulus in Evangeliiis solis invenitur; at, si Jesus eo usus fuisset, omnia vel fere omnia documenta Antiquitatis Christianæ eum quoque adhibuissent: (b) Marcion in suo evangelio apocrypho nomini Filii hominis sensum Messianicum attribuit. Ita Leitzmann, Brandt, Volkmar.

R. (a) A primitivis Christianis Jesus vocabatur Filius hominis (Act. VII, 56, Euseb. *H. E.* lib. 2, c. 23, *Epist. Barn.* XII, 10, Ignat. *Ephes.* XX, 2, Justin. *Dial.* cc. 76, 100); deinde hic titulus clarus erat tantum Judæis; primitiva vero scripta Christiana pauca sunt et in gratiam Gentium exarata: (b) Marcion ab Evangelio Tertio certe dependet.

10. Filius hominis in lingua aramaica sonat idem ac homo aut ego. Ita Meyer.

R. Filius hominis nunquam idem sonat ac ego; raro et quidem apud poetas genus humanum denotat; apud Evangelistas vero, non secus ac apud Danielelem et Henoch, est nomen Messianicum.

11. Filius hominis est homo idealis, homo qua talis.

R. *Negatur.*

12. Mt. IX, 6, Mc. II, 10, Le. V, 24: "Ut autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata . . . surge . . . Videntes autem turbæ . . . glorificaverunt Deum, qui dedit talem potestatem hominibus." *Ergo*, Filius hominis denotat aut genus humanum, aut homines sanctos, aut hominem idealem, aut aliquem hominem.

R. Filius hominis est definitus homo, qui inter homines et in gloriam gentis humanæ potestatem Deo propriam sibi vindicavit.

13. Mc. II, 28, Mt. XII, 8, Le. VI, 5: "Sabbatum propter hominem factum est, et non homo propter sabbatum. Itaque Dominus est Filius hominis etiam sabbati." *Ergo*, Filius hominis est aut omnis homo, aut homo idealis. Ita Wellhausen, Meyer.

R. Filius hominis, cum ipse sit omnium hominum Dominus, est etiam Dominus sabbati. Cf. Mt. XII, 6.

14. Mt. VIII, 20, Le. IX, 58: Filius hominis bestiis opponitur ideoque est genus humanum. Ita Leitzmann.

R. Hic dicitur Filius hominis esse modo Messianico humilis.

15. Filius hominis opponitur hominibus austeris ideoque est pars generis humani. (Mt. XI, 18, 19, Le. VII, 33-39.) Ita Meyer, Wellhausen.

R. Filius hominis, quatenus est propheta, non secus ac Baptista, a cæteris hominibus distinguitur.

16. Mt. XII, 32, Mc. III, 29, Le. XII, 10: Remittetur peccatum contra Filium hominis, non vero peccatum contra Spiritum Sanctum. Ast peccatum contra Messiam est etiam peccatum contra Spiritum Sanctum. *Ergo*, Filius hominis non est Messias. Ita Meyer, Wellhausen.

R. Unicum tantum peccatum contra Messiam, quod evadit etiam peccatum contra Spiritum Sanctum, est attribuire diabolo opera a Filio hominis peracta. Cf. Mc. III, 30.

438. *Tertia classis. Secundum documenta Christiana Jesus resurrectione sua factus est Messias:*

17. Testatur Petrus: "Certissime sciat ergo omnis domus Israel, quia et Dominum eum, et Christum fecit Deus." (Act. II, 36.) *Ergo*, Jesus resurrectione factus esse Messias credebatur. Ita Wrede, Loisy.

R. Petrus asserit Jesum resurrexisse, quia Messias (vers. 30-32), ac inde resurrectionem eum esse Messiam probare.

18. Rom. I, 4: "Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri." Ita Wrede.

R. Prædestinatus (Vulg.) debet reddi "manifestatus" (græc.).

19. Philipp. II, 9: "Propter quod (Jesu obedientiam) et Deus exaltavit eum, et donavit illi nomen (Jesu), quod est super omne nomen." Ita Wrede.

R. Agit Apostolus de Jesu glorificatione externa.

20. Mc. VIII, 30, IX, 8-10: Jesus vetuit ne dignitas sua Messianica ante resurrectionem suam divulgaretur. Revera autem dixit se resurrectione fore Messiam: Marcus enim genuinum ipsius dictum corripit. Ita Volkmar, Schweitzer.

R. Non vero Marcus, sed Schweitzer et Volkmar dictum Jesu corrumpunt, neque Jesus vetuit ne dignitas sua Messianica ante resurrectionem divulgaretur.

439. *Quarta classis: Jesus dixit se esse tantummodo Messiam eschatologicum:*

21. Jesus est "qui venturus est." (Mt. XI, 2-6, Lc. VII, 18-23.) Ita Loisy.

R. "Qui venturus est" est ille cujus adventum prophetæ prædixerunt, qui certe esse Messias mere eschatologicus non intellegebatur.

22. Munus Messianicum erat mere eschatologicum. Ita Weiss, Wrede, Loisy, Schweitzer.

R. *Negatur.*

23. Adventus Jesu eschatologicus est unica manifestatio Messianica: secus ipse de reditu suo locutus esset. Ita Weiss, Wrede, Loisy.

R. Prima assertio et suppositum secundæ negantur. Cf. Jo. XIV, 3.

24. Mc. XIV, 62: "Et videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et venientem cum nubibus cæli." Hæc est

unica manifestatio Messianica, quam promisit Jesus. Ita Loisy.

R. Concedo textum; nego assertum.

25. Sola dicta Jesu eschatologica sunt genuina. Ita Weiss, Schweitzer.

R. Negatur.

De his difficultatibus fusius tractat Reverendus Pater Van Laak, *De Revelatione Christiana*, lib. 1.

THESIS UNDEVICESIMA.

Jesus dixit se esse etiam Messiam Eschatologicum, non tamen mox venturum.

440. Messias Eschatologicus est iudex, qui in consummatione mundi ad iudicandam universam creaturam venturus est.

441. Quo melius munus Jesu Messianicum intelligatur, præstat investigare quale sit regnum Dei, quod Dominus constituit, et quot adventus suos ipse prænuntiaverit.

De Regno Dei

442. *Regnum Dei non est exclusive eschatologicum:*

Regnum Dei jam inauguratur (Mt. XI, 12-19, XII, 28, Lc. XVI, 16, XVII, 20, 21), crescat oportet (Mt. X, XIII, 31-33, XXIV, 14, XXVI, 13, XXVIII, 19, Mc. III, 13-19, IV, 30-32, VI, 7-13, XIII, 9, 10, XIV, 9, XVI, 15, Lc. VI, 12-18, IX, 1-6, X, 1-20, XIII, 18, 19, XXIV, 47, Jo. IV, 21-24, X, 16, XII, 20-23), complectitur bonos et malos (Mt. V, X, 14-39, XIII, 24-50, XXIII, 1 sq., VII, 15-20, XXIV, 4-13, XXV, 1-13, Mc. XIII, 5-13, Lc. VI, 27-46, X, 10-16, XXI, 8-19, Jo. XVI, 1-4, 33), subaudit periodum merendi et demerendi (Mt. XVI, 24-27, XXV, Mc. IX, 34-38, Lc. IX, 23-26) et probationis (Mt. XXIV, 43-51, XXV, 1-28, Mc. XIII, 34-37, Lc. XII, 39-46, XIX, 12-27), constituitur divitibus et pauperibus (Mt. V, 3-7, VI, 2-4, XIX, 16-30, XXVI, 11, Mc. X, 18-31, XIV, 7, Lc. VI, 20-49, XVI, 19-31, XVIII, 18-30), codice morali auctum est (Mt. V-VII, Lc. VI, 20-49, Jo. XIII, 33, 34).

443. *Regnum Dei est etiam eschatologicum.* Cf. Mt. XXIV, XXV.

444. *Regnum Dei est etiam spirituale, cujus rex est Deus paternus, cujus vero subditi filii.* (Mt. V, 3-12, 43-48, VI, 19, Lc. VI, 20-49.)

445. *Regnum Dei est etiam sociale et externum.* (Mt. XVI, 18, XXVIII, 18-20, XVIII, 18, Jo. XXI, 15-17.)

De Diversis Adventibus Filii Hominis

446. (a) Adventus personalis Messiae. Cf. Lc. IV, 16-21.

(b) Adventus personalis Jesu a mortuis revocati. Cf. Jo. XVI, 16.

(c) Adventus invisibilis, quo Jesus in corda peccatorum intrat. Cf. Jo. V, 25.

(d) Adventus invisibilis Jesu sanctis manifestandus. Cf. Jo. XIV, 21.

(e) Adventus Jesu Eucharisticus quo modo invisibili ipse cum Ecclesia unitur. Cf. Mt. XXVI, 29, Mc. XIV, 25, Lc. XXII, 18.

(f) Adventus Jesu personalis hominibus morientibus. Cf. Mt. XXV, 1-30.

(g) Adventus quo mittitur Spiritus Sanctus. Cf. Jo. XIV, 16-18, Act. II, 1-4.

(h) Adventus in potestate quo regimen Judaicum destruitur. Cf. Mt. XXIII, 32-38, XXII, 2-14, XVI, 28, XXI, 40, 41, XXIV, 2, Mc. VIII, 39, XII, 9, Lc. XIX, 43, 44, XXI, 6, 20, XI, 50, 51, Jo. XXI, 22, 23.

(i) Adventus in virtute quo regnum evangelicum solidatur. Cf. Mt. XVI, 28, XXI, 40, 41, XXII, 8 sq., Mc. VIII, 39, Lc. IX, 27. Adventus in potestate et adventus in virtute sunt correlativi.

(j) Adventus in gloria et potestate, seu adventus in gloria Patris et cum angelis ad reddendum unicuique sua. Cf. Mt. XXIV, 30, XXV, 31-46.

447. *Conclusio:* Ille solus adventus Jesu est eschatologicus quo Filius hominis venturus est in gloria Patris et cum angelis suis ad reddendum unicuique sua.

448. ADVERSARII:

(a) *Schola Eschatologica:* Jesus affirmavit se esse solummodo Messiam Eschatologicum, imo finem mundi appropinquare.

(b) *Schola Liberalis*: Jesus se actu esse Messiam proclamavit, attamen annuntiando consummationem sæculi mox instare erravit. Ita Von Dobschütz.

449. *Nota*. Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

450. *Pars Prima*: *Jesus dixit se esse Messiam Eschatologicum*:

Mt. XXV, 31 sq., XVI, 27, Jo. V, 28, 29.

451. *Pars Secunda*: *Jesus non dixit se mox esse venturum ad mundum judicandum*:

A. *Probatio positiva*:

(a) *Jesus docuit regnum eschatologicum confestim non iri manifestum*:

Lc. XIX, 11-27: "Dixit parabolam, eo quod prope esset Jerusalem: et quia existimarent quod confestim regnum Dei manifestaretur Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, accipere sibi regnum, et reverti Vocatis autem decem servis suis, dedit eis decem mnas, et ait ad illos: Negotiamini, dum venio Et factum est ut rediret, accepto regno: et jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset. Venit autem primus dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisivit."

Mt. XXV, 19: "Post multum vero temporis venit dominus servorum illorum, et ponit rationem cum eis."

(b) *Jesus docuit regnum eschatologicum diuturna præparatione indigere qua nempe evangelium in toto mundo diffundetur eumque immulabit*:

Evangelium est in toto mundo diffundendum (Mt. XXVIII, 19, 20, Mc. XVI, 15); "ubicumque prædicatum fuerit evangelium istud in universo mundo" unctio Bethaniæ facta narrabitur (Mc. XIV, 9); "et in omnibus gentibus primum oportet prædicari evangelium" (Mc. XIII, 10); regnum Dei est auferendum a Judæis et transferendum gentibus (Mt. XXI, 43); nuptiæ implendæ sunt discumbentium bonorum et malorum (Mt. XXII, 1 sq., Lc. XIV, 16 sq.); "multi ab Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abraham, et Isaac, et Jacob in regno cælorum" (Mt. VIII, 11, Lc. XIII, 28, 29).

Mt. XIII, 24-39: "Simile factum est regnum cœlorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, et superseminavit zizania in medio tritici, et abiit Et ait (seminator): Sinite utraque crescere usque ad messem, et in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, et alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo: quod minimum quidem est omnibus seminibus: cum autem creverit, majus est omnibus oleribus, et fit arbor, ita ut volucres cœli veniant et habitent in ramis ejus Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus donec fermentatum est totum Qui seminat bonum semen, est Filius hominis Inimicus autem, qui seminavit ea (zizania) est diabolus. Messis vero, consummatio sæculi est. Messores autem, angeli sunt."

Mc. IV, 26-30: "Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciat sementem in terram, et dormiat, et exurgat nocte et die, et semen germinet, et increseat donec nescit ille. Ultro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum fructum in spica. Et cum produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis."

Mt. XIII, 47-51: "Iterum simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, et ex omni genere piscium congreganti. Quam, cum completa esset, educentes, et secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione sæculi: exhibunt angeli, et separabunt malos de medio justorum, et mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus, et stridor dentium. Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam."

(c) *Jesus aperte docuit finem mundi non coincidere cum excidio œconomiae Judaicæ:*

Mt. XXI, 33-43: "Novissime autem misit ad eos filium suum Et apprehensum eum ejecerunt extra vineam Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructum ejus." Cf. Mt. XIII, XXII, Lc. X, 16.

Mt. XXIV, 14: "Et prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus: et tunc veniet consummatio."

Mc. XIII, 10: "Et in omnibus gentibus primum oportet prædicari Evangelium."

Lc. XXI, 24: "Et cadent in ore gladii: et captivi ducentur in omnes Gentes, et Jerusalem calcabitur a Gentibus: donec impleantur tempora nationum."

B. Probatio negativa:

Crisi subjiuntur dicta Dominica, quæ finem mundi esse proximum affirmare dicuntur:

I. Ex Evangelio Quarto:

(1) *Jo. XXI, 22, 23:* "Dicit ei Jesus: Sic (græc. si) eum volo manere donec veniam, quid ad te? . . . Exiit sermo iste inter fratres quia discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Jesus: Non moritur: sed: Sic (si) eum volo manere, donec veniam, quid ad te?"

Crisis: Jesus hypothetice tantum locutus est, nec proximitatem parousiæ affirmavit, nec quid de ea præbuit.

(2) *Jo. V, 25:* "Amen, amen dico vobis, quia venit hora et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei: et qui audierint, vivent."

Crisis: Mortui sunt peccatores. Non agitur de parousia, quippe quæ non tantum peccatores sed etiam justos spectet.

(3) *Jo. V, 28, 29:* "Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei. Et procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii."

Crisis: Ibi Jesus nihil omnino de propinquitate parousiæ revelat.

(4) *Jo. XIV, 2, 3:* "Vado parare vobis locum . . . iterum venio, et accipiam vos ad meipsum, ut ubi sum ego, et vos sitis."

Crisis: Agitur de transitu Apostolorum ad cælum, nequaquam vero de parousia.

(5) *Jo. XIV, 18:* "Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos."

Crisis: Jesus veniet ad Apostolos mittendo Spiritum Sanctum et cum iis spiritualiter se uniendo.

(6) *Jo. XVI, 16:* "Modicum, et jam non videbitis me: et iterum modicum et videbitis me: quia vado ad Patrem."

Crisis: Jesus prædicat se a mortuis esse resurrecturum.

II. *Ex Evangeliiis Synopticis:*

(1) *Mt. XXVI, 29:* "Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei." *Mc. XIV, 25:* " . . . cum illud bibam novum in regno Dei." *Lc. XXII, 18:* " . . . donec regnum Dei veniat."

Crisis: Regnum Dei de quo Jesus loquitur non est regnum ultima die instituendum, sed regnum aut Eucharisticum aut evangelicum aut cœleste.

(2) *Mt. XXIII, 39:* "Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini."

Crisis: Natio Judaica non est visura Jesum, donec ipsa convertatur. De imminetia parousiæ nihil dicitur.

(3) *Mt. XXVI, 64:* "Amodo videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et venientem in nubibus cœli." *Mc. XIV, 62:* " . . . sedentem a dextris virtutis Dei et venientem cum nubibus cœli." *Lc. XXII, 68:* "Ex hoc autem erit Filius hominis sedens a dextris virtutis Dei."

Crisis: Jesus citando Ps. CIX et Dan. VII, 13 asserit se esse Messiam, quem porro venientem in potestate Judæi videbunt.

(4) *Mt. XVI, 27, 28:* "Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis: et tunc reddet unicuique secundum opera ejus. Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo."

Mc. VIII, 38, 39: "Qui enim me confusus fuerit, et verba mea in generatione ista adultera et peccatrice: et Filius hominis confundetur eum, cum venerit in gloria Patris sui cum Angelis sanctis. Et dicebat illis: Amen dico vobis, quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in virtute."

Lc. IX, 26, 27: "Nam qui me erubuerit, et meos sermones: hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua, et Patris, et sanctorum Angelorum. Dico autem vobis vere: sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei."

Crisis: Adventus a Mt. XVI, 27, Mc. VIII, 38, Lc. IX, 26, cum complectatur iudicium universale coram angelis efficiendum et

traditionem ab Henoch XLV, 3, LXIX, 37 conservatam respiciat, parousia censendus est.

Adventus vero, quem alter uniuseujusque Synoptici versus refert, est ordinis diversi, nempe adventus in potestate et virtute. Nam: (a) unusquisque Evangelista inter duplicem oraculi sectionem introducit cæsuram; (b) locutiones "venientem in regno suo," "regnum Dei veniens in virtute," "regnum Dei" per se spectant adventum in potestate et virtute, non vero adventum finalem; (c) omnes Synoptici respiciunt Dan. VII, 13, ubi de parousia nullo modo agitur; (d) Matthæus constanter distinguit adventum cum majestate (XVI, 27, XXIV, 30) ab adventu, quem majestas non concomitatur (XVI, 28, X, 23, XXVI, 64, XXIV, 27, 37, 39, 42, 44, 46, 50), imo dividit prophetiam Danielis in duas partes, quarum prior (vers. 13) cum adventu in potestate et virtute, altera vero (vers. 14) cum judicio finali connectitur; (e) ille solus adventus est parousia, quo Dominus venit cum majestate Patris et sanctis angelis ut mundum judicet. Cf. Shanahan, *St. Matthew and the Parousia*, The Catholic World, Jan.-Sept. 1918.

(5) *Mt. X, 23*: "Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israel, donec veniat Filius hominis."

Crisis: Jesus loquitur de adventu suo in virtute.

(6) *Mt. XXIV-XXV, Mc. XIII, Lc. XXI, 5-36*.

Sic objicitur: Dixit Jesus: "Non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant." (*Mt. XXIV, 34.*) *Atqui* "omnia hæc" finem mundi spectant. (*Mt. XXIV, 30, 31.*) *Ergo*, Jesus prædixit consummationem sæculi mox instare.

Crisis:

1) *Crisis exegetica*:

Voces "omnia hæc" solum destructionem Hierosolymorum respiciunt. Rationes: (a) Jam intelligebant Apostoli "omnia hæc" de direptione templi agere (*Mt. XXIV, 2, 3, Mc. XIII, 2-4, Lc. XXI, 7, cf. Mt. XXIV, 34, Mc. XIII, 30, Lc. XXI, 32*); (b) Apostoli intelligebant quoque Jesum dixisse tunc existentem generationem non esse visuram finem mundi (*Mt. XXIV, 14, Mc. XIII, 10, Lc. XXI, 24*); (c) "ista omnia," quatenus hæ voces adhibentur in *Lc. XXI, 36*, ad parousiam referri nequeunt; (d) "omnia hæc" particulo adversativo ab immediate præcedentibus separatur (*Mt. XXIV, 32, Mc. XIII, 28, cf. Lc. XXI, 29*); (e) *Mt. XXIV, 33* de

reditu Jesu personali non agit (cf. Lc. XXI, 31). Cf. Shanahan, *St. Matthew and the Parousia*, l. c.

2) *Crisis litteraria:*

Difficultate certe soluta, ulterius quæritur quomodo, duce arte rhetorica, discursus Jesu dividatur:

Principia:

(a) Conjunctiva linguæ Hellenisticæ largo et satis indefinito modo intelligenda sunt: verbi gratia "et, statim, tunc, autem" sæpe significationem pleonasticam subaudiunt.

(b) Genius Apocalypsi litterarius saltus poetarum lyricos non ignorat.

(c) Prophetæ Hebræorum non raro parallelismo utuntur.

(d) Matthæus diversa dicta Dominica in unum colligit (V-VII): ita secundum plerosque exegetas ipse discursui eschatologico in capite vicesimo quarto conservato nonnulla ex alio sermone Jesu desumpta addidisse censendus est (cf. vers. 15-28).

Systemata:

Systema Patris Lagrange:

(a) A tribus Synopticis duo eventus distincti describuntur, nempe destructio Hierosolymorum et catastrophe finalis. Prior eventus signis præviis diu indicatur, alter autem subito invadet homines sicut fulgur.

(b) In sermone eschatologico Jesus per modum parallelismi eventus, quos prædixit, ordinavit. Primo enim excidium civitatis, deinde rerum consummationem proposuit, quo tamen facto, eventui priori parabolam fici et contextum immediate sequentem adjungit, alteri vero exempla et conclusiones, quæ eum illustrant.

(c) Discursus igitur eschatologicus ita est dividendus:

Excidium civitatis: 1) tribulationes (Mt. XXIV, 4-8, Mc. XII, 6-8, Lc. XXI, 8-13); 2) consilia (Mt. XXIV, 9-14, Mc. XIII, 9-13, Lc. XXI, 14-20); 3) cataclysmus (Mt. XXIV, 15-20, Mc. XIII, 14-18, Lc. XXI, 20-24); 4) parabolæ (Mt. XXIV, 32-35, Mc. XIII, 28-31, Lc. XXI, 29-34); 5) tempora (Mt. XXIV, 31, Mc. XIII, 30, Lc. XXI, 32).

Finis mundi: 1) tribulationes (Mt. XXIV, 21, 22, Mc. XIII, 19, 20, Lc. XXI, 25, 26); 2) consilia (Mt. XXIV, 23-28, Mc. XIII, 24-27); 3) cataclysmus (Mt. XXIV, 29-31, Mc. XIII, 24-27, Lc.

XXI, 27); 4) parabolæ (Mt. XXIV, 36-42, Mc. XIII, 32-37); 5) tempora (Mt. XXIV, 36, Mc. XIII, 32).

Cf. Lagrange, *L'Avènement du Fils de l'Homme*, Revue Biblique, III, pp. 382 sq., Grandmaison, *Jésus Prophète*, Rev. Prat. Apol. XVIII, pp. 1, 161.

Systema Patris Shanahan:

Interrogationes Apostolorum: 1) quandonam hæc (destructio Hierosolymorum) erunt? 2) et quod signum adventus tui? 3) et consummationis sæculi?

Responsa Jesu:

Ad primam: "Non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant." (Mt. XXIV, 32-36.)

Ad secundam: Revelantur per gradus tribulationes generis humani (Mt. XXIV, 4-14), deinde incipit sermo de destructione civitatis, seu de adventu Jesu in potestate. (Mt. XXIV, 14-28.)

Ad tertiam: Statim post tribulationes novi regni Messianici veniet consummatio. (Mt. XXIV, 29-31.)

Cf. Shanahan, *St. Matthew and the Parousia*, The Catholic World, Jan.-Sept. 1918.

Utraque expositio est probabilis; fas igitur est cuiuspiam quamlibet eligere.

SECTIO SECUNDA

JESUS FILIUS DEI

PROLEGOMENA

I. De Dogmate Divinitatis Jesu:

452. Jesus, in quantum est Deus, habet divinam naturam; in quantum est Filius Dei, habet divinam naturam communicatam a Patre per veram generationem, quare, quamquam ejus divina natura eadem est ac Patris, ipse est Persona a Patre distincta: porro, quatenus est Deus, est Patri æqualis; quatenus ejus divina natura a Patre communicatur, aliquo modo a Patre dependere dici potest; quatenus est homo, est Patre minor.

II. Conspectus Adversariorum:

453. *Judæi:* Messias non est Deus. Incarnatio Filii Dei subaudit divisionem divinitatis ideoque est cum monotheismo incompossibilis.

454. Gnostici: Præter Deum existit pleroma, seu mundus suprasensibilis; hoc vero a Deo emanat estque collectio quædam entium luminosorum, sive abstractorum, sive personalium, seu æonum, inter quæ Verbum (Logos) est excellentissimum.

Cerinthus: Cum Jesu, utique mero homine, aliquis æon tempore baptismi sese conjunxit eumque tamen patientem reliquit.

Carpocrates, Justinus Gnosticus: Jesus erat nonnisi homo cæteris hominibus justitia et sanctitate superior.

Paulus Samosatenus (Episc. Antioch. ab an. 260): Jesus erat merus homo, cui Logos, seu qualitas vel attributum divinum, unitus est.

455. Arius: Deus non habet filium consubstantialem; at Logos, ens quoddam tempore creatum, Jesu se univit.

456. Semiariani: Rejecerunt nomen ὁμοούσιον a Concilio Nicæno selectum, substituerunt *μοιούσιον*, affirmaverunt Filium Dei esse Patri in essentia similem, non autem consubstantialem. Secundum *Acacium* Filius est similis Patri, sicut simulacrum prototypo suo respondet.

457. Sociniani:

Socinius (ob. an. 1562): Jesus erat mera creatura, at vocatur Deus, quia modo supernaturali natus est: porro, propterea quod mandato divino evangelium prædicandi obedivit, dominus mundi factus est, ideoque tanquam Deus-homo recte veneratur.

Veteres Unitarii: Jesus, quamvis non sit Deus, est Ecclesiæ dominus et caput, quocum divinitas modo eminentiore quam cum cæteris hominibus unitur.

Recentiores Unitarii: Jesus nec ex virgine natus est, nec a mortuis surrexit, nec ad cælos ascendit; erat enim solummodo reformator morum singularis.

458. Liberales Moderni: Jesus, licet fuerit merus homo, se specialissima quadam ratione cum Patre conjunctum esse cognovit affirmavitque.

(a) Relatio Jesu ad Patrem erat relatio amoris supremi, perfectionis religiosæ. Ita Wegscheider, Renan, Sabatier, H. Holtzmann.

(b) Relatio Jesu ad Patrem erat cognoscitiva, qua modo eminentissimo paternitatem divinam item et fraternitatem humanam cognovit. Ita Harnack.

(c) Relatio Jesu ad Patrem erat prophetica, qua erat mediator electus atque instrumentum fidei operationis divinæ. Ita Ritschl, Wernle, Seeberg, Loisy.

(d) Propria sedes vel omnis inhabitationis divinæ vel omnis influxus divini in animam humanam est subconscientia. Unde facta divina in homine Jesu sunt quasi eruptiones subconscientiæ in conscientiam claram, qua quidem ratione eum esse vere divinum vereque humanum capitur. Ita Sanday.

Modernistæ: Doctrina de divinitate Jesu est veritas pragmatica, assensu autem intellectuali nequaquam credenda. Sufficit enim ut sit norma vivendi, i. e. vivendum est ac si Jesus esset Deus. Dogma vero Incarnationis nihil aliud est quam symbolum quo exprimuntur relationes Deum inter et humanitatem vigentes.

III. Genesis Dogmatis Divinitatis Jesu secundum Liberales:

459. (a) *Fides Antiquissima*: Jesus factus est filius Dei adoptivus aut quando a mortuis surrexit aut quando baptizatus est.

(b) *Fides Ecclesiarum Gentilium*: Spiritus quidam, nempe Christus-Spiritus, cum homine Jesu se univit; hic autem spiritus erat angelus, filius Dei primogenitus, homo cœlestis, redemptor, mediator, instrumentum quo Deus mundum condidit. Credebatur igitur homo factus esse ens cœleste.

(c) *Fides Evangelii Quarti et Apocalypsis*: Verbum erat Deus ipse in Jesu Christo Nazareno incarnatus. Credebatur igitur Deus factus esse homo.

(d) *Fides Sæculi Secundi*: Christus est Deus, quia per Spiritum Sanctum ex virgine natus est.

Cf. Pfeiderer, *Early Christian Conception of Christ*.

THESIS VICESIMA

Jesus Nazarenus æternitatem proprie dictam sibi vindicavit.

460. Æternitas proprie dicta est interminabilis vitæ tota simul et perfecta possessio.

Possessio: Duratio immutabilis in qua nihil acquiritur, nihil amittitur.

Vitæ: Esse et operari.

Interminabilis: Sine principio, sine fine reali vel possibili.

Tota simul: Nulla est successio partium talis durationis, nullum futurum, nullum præteritum.

Perfecta: Duratio hæc habetur independenter et quidem vi essentiæ.

461. Solus Deus est proprie æternus. Itaque Jesus non est æternus vi naturæ suæ humanæ, sed vi alterius naturæ, quæ ei propria est.

462. ADVERSARII: Jesus est æternus in quantum ab æterno erat objectum divinæ cognitionis, amoris, prædestinationis. Ita Socinius, Beyschlag, Grotius, Unitarii.

463. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

464. I. Jo. VIII, 56-59: "Abraham, pater vester, exsultavit ut videret diem meam: vidit et gavisus est. Dixerunt ergo Judæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes et Abraham vidisti? Dixit eis Jesus: Amen, amen, dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum. Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum."

Discussio Textus:

Abraham exsultavit ut videret diem meam, i. e. vitam meam terrestrem quam divinitus prædictam esse fide credidit.

Vidit et gavisus est. Nunc videt, aut, dum in terra vivebat, Deo revelante, pro comperto habebat.

Ego sum. Vi vocis significat existentiam; vi vero contextus, cum Jesus sit antequam Abraham fieret, existentiam immutatam.

Vi contextus significat existentiam etiam ratione essentiæ immutatam. Nam: (a) "Ego sum" in Vetere Testamento est nomen divinum (Ex. III, 14); (b) "Priusquam montes fierent, aut formaretur terra et orbis a sæculo usque in sæculum, tu es" (Ps. LXXXIX, 2, græc., heb.); (c) Judæi Jesus lapidare volebant ideoque eum se vocare Deum judicabant. (Lev. XXIV, 16.)

Argumentatio:

Jesus sibi vindicavit existentiam immutatam vi essentiæ. Atqui, Existere immutatum vi essentiæ subaudit æternitatem proprie dictam. Ergo, Jesus sibi vindicavit æternitatem proprie dictam.

465. II. *Cætera dicta quibus Jesus suam divinam præ-existentiam affirmavit.*

A. Jo. I, 15: "Qui post me venturus est, ante me factus est; quia prior me erat." *Testimonium Joannis Baptistæ.*

Jo. I, 1, 14, 15: "In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum Et verbum caro factum est, et habitavit in nobis Joannes testimonium perhibet de ipso (Jesu Nazareno)." *Testimonium Evangelistæ.*

Jo. V, 33: "Vos misistis ad Joannem: et testimonium perhibuit veritati." *Testimonium Jesu Nazareni.*

B. Jo. III, 13: "Et nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo."

C. Jo. VI, 38-59: "Quia descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me Murmurabant ergo Judæi de illo, quia dixisset: Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi. Et dicebant: Nonne hic est Jesus, filius Joseph, ejus nos novimus patrem et matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cælo descendi? Respondit ergo Jesus, et dixit eis: Nolite murmurare in invicem: Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: et ego resuscitabo eum novissimo die. Et scriptum est in prophetis: et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audivit a Patre, et didicit, venit ad me Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi Non sicut manducaverunt patres vestri manna, et mortui sunt. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius." Cf. Jo. XX, 17.

D. Jo. XVII, 5: "Et nunc clarifica me tu Pater apud te ipsum, claritate quam habui prius, quam mundus esset, apud te."

Difficultates

466. *Contra integritatem Jo. VIII, 56-59:*

1. Vers. 57 non cohæret cum vers. 56: vers. autem 58 præ-supponit vers. 57. Statim probatur primum assertum: Vers. 56 Jesus dicit se visum esse ab Abraha; vers. 57 Pharisei intelligunt Jesum affirmare se vidisse Abraham.

R. *Ad rationem allatam:* (a) Non esset alienum a Phariseis dicta Dominica pervertere; (b) Pharisei, cum non admitterent Messiam esse Deum, judicabant Jesum hominem ab Abraha visum

esse et hinc Abraham ab eo; (c) Abraham, si vidit Jesum, et ab eo visus esse jure censetur.

2. Hæc dicta non sunt genuina. Clare enim Jesu divinitatem affirmant. Ita Loisy.

R. Ratio allata est petitio principii.

467. *Contra Argumentationem:*

3. Sensus testimonii Jesu hic est: Antequam Abraham, mundo ad Deum converso, erit pater omnium gentium, ego Messias sum apud vos. Ita Socinius.

R. Negatur. Jesus enim est antequam Abraham fieret.

4. Sensus dicti Jesu hic evadit: Antequam Abraham fieret, ego sum in mente divina (Beyschlag), vel ego sum prædestinatus (Grotius).

R. Jesus, persona realis, opponitur Abrahæ, personæ reali; existentia Abrahæ realis (fieret) opponitur existentia Jesu reali (ego sum); existentia realis et temporalis Abrahæ (fieret) opponitur existentia reali et æternæ Jesu (ego sum).

THESIS VICESIMA PRIMA

Jesus scientiam divinam sibi adscripsit.

468. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

469. Thesis Probatur

Le. X, 21, 22, Mt. XI, 25-30.

Le. X, 21: "In ipsa hora exsultavit Spiritu sancto, et dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ, quod abscondisti hæc a sapientibus, et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Etiam, Pater, quoniam sic placuit apud te." (Mt. XI, 25, 26.)

Le. X, 22: "Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Et nemo scit quis sit Filius, nisi Pater: et quis sit Pater, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare." (Mt. XI, 27.)

Mt. XI, 28-30: "Venite ad me omnes, qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde: et invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve."

Discussio Textus:

Nemo scit quis sit Filius nisi Pater. Nemo novit Filium qua Filium nisi Pater: Judæi enim certe cognoverunt cum, qui est

Filius. Cognoscere autem Filium qua Filium vi naturæ solius Patris est: nam, nemo, nisi Pater, novit Filium qua Filium.

Nemo scit quis sit Pater nisi Filius. Nemo novit Patrem qua Patrem nisi Filius: Judæi enim certe cognoverunt Patrem qua Deum. Cognoscere autem Patrem qua Patrem vi naturæ solius Filii est: nam, nemo scit quis sit Pater, nisi cui voluerit Filius revelare.

Argumentatio:

Solius Patris est vi naturæ cognoscere Filium qua Filium: solius Filii est vi naturæ cognoscere Patrem qua Patrem. *Ergo*, Eadem est scientia, quæ vi naturæ et Patri et Filio debetur. *Atqui*, Scientia Patris est divina. *Ergo*, Scientia Filii est divina. *Atqui*, Jesus est Filius (Le. X, 22, Mt. XI, 27-30). *Ergo*, Scientia Jesu est divina.

Difficultates

470. *Contra integritatem textus allati:*

1. Locutio "omnia mihi tradita sunt a Patre meo" respicit potestatem creatam, quæ post resurrectionem tantum Jesu conferri censebatur. (Mt. XXVIII, 18.) Ita Loisy, qui deinde concludit pericopen esse interpolatam.

R. Potestas, quam spectat Mt. XXVIII, 18, est divina, neque post resurrectionem conferri censebatur.

2. Pericope explicat cur evangelium rejectum sit. *Ergo*, Ætati Apostolicæ debetur. Ita Loisy.

R. Jesu adhuc vivente, evangelium rejectum est. Porro Jesus causas futuras evangelii rejectionis prædicere poterat.

3. Dicta Jesu quamdam Christologiam constituunt. *Ergo*, non sunt genuina. Ita Loisy.

R. Argumentum est petitio principii.

4. Jesus jugum suum nunquam laudaret. Ita Loisy.

R. *Negatur.*

5. Affirmatio Jesu est pars orationis, quam ipse ad Patrem fundit, neque, quatenus ejus divinitatem respicit, cum reliqua oratione cohæret. Ita Loisy.

R. Affirmatio est pars doctrinæ Jesu, quæ cum contextu intime cohæret.

6. Dicta Jesu elocutionem Veteris Testamenti sapiunt. *Ergo*, interpolantur. Ita Loisy.

R. *Conclusio negatur.* Jesus enim ex Judæis natus se esse Messiam in Vetere Testamento promissum affirmavit.

7. Omnes partes orationis Jesu rhythmum communem præ se ferunt. *Ergo*, interpolatæ recte censentur. Ita Loisy.

R. Negatur conclusio. Jesus enim ex Judæis natus erat.

8. Hæc pericope ad imitandum Ecclus. LI constructa est. *Ergo*, non est genuina. Ita Loisy.

R. Antecedens non minus quam consequens negatur.

9. Lc. XI, 49, Mt. XXIII, 34-36: Jesus est ipsa sapientia, quæ in libris Veteris Testamenti sapientialibus laudatur. *Ergo*, Lc. X, 21, 22, Mt. XI, 25-30 interpolantur. Ita Loisy.

R. Antecedens transmittitur; consequens autem negatur.

10. Incisum, quo incomprehensibilitas Filii affirmatur, in Evangelio Lucæ post illud aliud incisum, quod incomprehensibilitatem Patris docet, primitus legebatur. *Ergo*, jure dicitur interpolari. *Antecedens* statim probatur: (a) Sic legitur textus Lucæ apud Patres; (b) redactor quidam Evangelii Tertii incisum de incomprehensibilitate Filii ex Evangelio Matthæi desumpsit; (c) neque fons, quem Lucas adhibuit, Filium esse incomprehensibilem affirmavit; (d) pericope, si omittatur affirmatio incomprehensibilitatis Filii, Jesu tribui possit. Ita Harnack.

R. Ad rationes allatas: (a) Res exaggeratur; utique utraque forma textualis eaque in eadem sententia ab eodem Patre, sc. Irenæo, scribitur, sed hanc ob causam corrigere omnia manuscripta absonum esset; (b) negatur; (c) negatur; (d) negatur suppositum, nempe pericopen, prouti nunc exstat, Jesu attribui non posse.

11. Ex citationibus Patristicis constat in scripto Lucæ primitus lectum esse aoristum, ἔγνω, postea autem γινώσκει, ex quibus vocibus prior significat cognitionem historicam, altera vero æternam. Ita Harnack, Holtzmann.

R. Argumentum desumptum ex citationibus Patrum nihil probat. Nam: (a) Textus ipsorum Patrum non est indubius; (b) Patres tam Novum quam Vetus Testamentum, sæpe, memoria ducente, allegant; (c) invenies apud Alexandrum Alexandrinum, Adamantinum, Eusebium voces γινώσκει, οἶδε, ἔγνω alternatim positas; (d) Patres, cum Lucæ textum referunt, ferme semper legunt γινώσκει, cum vero ad Matthæum appellant, non raro ἔγνω commemorant; (e) ἔγνω ne ordinarie quidem sensum aoristi historici exprimit, sed significationi vocis οἶδε (lat. novi) generatim respondet; (f) etiamsi ἔγνω præteritum historicum subaudire admitteretur, sermo de æterna cognitione Filii adhuc esset;

illa enim præterita revelatio in scientia, quam Filius vi naturæ haberet, fundaretur.

471. *Contra Argumentationem:*

12. Pater solus cognoscit quid a Filio faciendum prædestinaverit; Filius autem est solus propheta, qui cognovit quomodo Pater vocationem primo Judæorum deinde Gentium dispensari vellet. (1 Pet. I, 10.) Ita Grotius.

R. Jesus affirmat Filium vi naturæ a solo Patre cognosci.

13. Pater cum Filio scientiam divinam communicat. *Ergo*, Filius non est Deus. Ita Wegscheider.

R. *Ergo*, Filius non est Deus Pater.

14. Filius Patrem novit cognitione maxime familiari, non vero divina. Rationes: (a) Agitur de cognitione Dei in quantum ipse est amor sanctus, quam porro cognitionem Filius aliis communicat; (b) affirmatio Jesu spectat mysterium salutis, "Venite ad me"; (c) ex natura rei (Mt. V, 8) sancti Deum videbunt; Jesus autem erat sanctissimus. Ita Beyschlag.

R. Ad rationes allatas: (a) Deus in quantum est amor sanctus a solo Filio non cognoscitur; (b) communicatio cognitionis Dei, quæ vi naturæ solius Filii est, mysterium salutis spectat; (c) sancti vi naturæ Patrem neque vident neque videbunt.

15. Jesus cognovit Deum infudisse in cor suum maximum amorem erga concives huncque esse repercussionem amoris divini; flumen autem vitæ divinæ in aliquam conscientiam humanam receptum satis forte fieri potest, ut homo id tanquam esse sui proprium sentiat. Ita Holtzmann.

R. *Ergo*, Jesus affirmavit se esse Deum. Ad explicationem datam quod attinet, quivis homo Deum esse fontem amoris socialis cognoscere potest: Jesus vero Patrem novit modo quo vi naturæ homines Deum nesciunt.

16. Relatio ad Deum, quæ in Mt. XI, 27 describitur, est relatio amoris singularis. Rationes: (a) Jesus respicit munus suum revelatrix ideoque se perfecte cognoscere Patrem suamque voluntatem cum divino proposito plene consentire affirmat; (b) Pater solus Filium novit, quatenus est unicus scrutator cordium ac proinde obedientiam Jesu prævidere poterat. Ita B. Weiss.

R. Ad rationes allatas: (a) Cum cognitio, de qua agitur, tum consensio revelativa et Patri et Filio vi naturæ sunt propriæ; (b) sermo est de cognitione essentiæ Filii, non vero de prævisione ejus operum.

17. Jesus tanquam filius adoptivus Patrem cognovit. Ita Harnack.

R. Jesus vi naturæ Patrem novit

18. Mc. XIII, 32: "De die autem illo, vel hora, nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater."

R. Agitur de scientia Jesu humana, quare, etiamsi ipse, qua homo, diem vel horam nesciret, se esse omniscientem profiteri posset. Cæterum Jesus permulta cognovit de die et de hora, sive finis civitatis, sive finis mundi, ideoque solum qua agens munus legati divini se diem vel horam nescire asseruit.

Urgetur: Jesus, si dixisset se nescire diem et horam scientia communicabili, voces "nisi Pater" non protulisset. Si enim non expediat ut Filius diem et horam revelet, neque expediat ut Pater illas manifestas faciat.

R. Filius, qua legatus, erat instrumentum Patris.

THESIS VICESIMA SECUNDA

Jesus activitatem et potentiam divinam sibi adscripsit.

472. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

473. *Pars Prima:* *Jesus activitatem divinam sibi adscripsit.*

Jo. V, 16-29: "Propterea persequabantur Judæi Jesum, quia hæc faciebat in sabbato. Jesus autem respondit eis: Pater meus usque modo operatur, et ego operor. Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere: quia non solum solvebat sabbatum, sed et Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. Respondit itaque Jesus et dixit eis: Amen, amen dico vobis: non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: quæcumque enim ille fecerit, hæc et Filius similiter facit Sicut enim Pater suscitavit mortuos et vivificat: sicut et Filius, quos vult, vivificat Sicut enim Pater habet vitam in semetipso: sic dedit et Filio habere vitam in semetipso."

Discussio Textus:

Usque modo. Usque ad nunc.

Et. Particula comparativa aut illativa.

Operor. Actio continuata, omni die, etiam sabbato.

Viderit. Lit. videat.

Fecerit. Lit. faciat.

Primum Argumentum Jesu: Jesus, si operatur die sabbati, non est culpabilis, quia Pater die sabbati operatur. Hæc autem ratio esset inefficax, nisi eadem physice sit actio Filii et Patris. Ita etiam Judæi argumentum a Jesu prolatum intelligebant: volebant enim Jesum interficere.

Alterum Argumentum Jesu: Jesus non est reus, quia omnia (quæcumque) et sola (nisi quod videat), quæ facit Pater, hæc et ipse facit. *Ergo*, Actiones Jesu physice spectatæ sunt actiones Patris.

Confirmatur utrumque argumentum: Jesus sibi attribuit actiones, nempe revocationem mortuorum, quæ Deo propriæ habebantur.

474. *Pars Altera: Jesus potentiam divinam sibi adscripsit.*

Jo. X, 28-39: "Et ego vitam æternam do eis (ovibus meis): et non peribunt in æternum, et non rapiet eas quisquam, de manu mea. Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est: et nemo potest rapere de manu Patris mei. Ego, et Pater unum sumus. Sustulerunt ergo lapides Judæi, ut lapidarent eum. Respondit eis Jesus: Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis? Responderunt ei Judæi: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: et quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum. Respondit eis Jesus: Nonne scriptum est in lege vestra: quia ego dixi, dii estis? Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est Quem Pater sanctificavit, et misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemias: quia dixi, Filius Dei sum? Et si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, et credatis, quia Pater in me est, et ego in Patre. Quærebant ergo eum apprehendere."

Discussio Textus:

Pater quod dedit mihi majus omnibus est. Græc. Pater, qui dedit mihi, major omnibus est. Textus est igitur disputabilis, ita tamen ut argumentum, quod statim afferetur, non inficiatur.

Argumentatio Jesu:

Nemo potest rapere oves de manu Patris mei. *Atqui*, Ego et Pater unum sumus. *Ergo*, Nemo potest rapere oves de manu mea.

Atqui, Unio inter Patrem et Filium est saltem unio divinæ potestatis physicæ. *Nam:* (a) Unio inter Patrem et Filium est

ultima causa propter quam nemo potest rapere oves de manu Filii: si vero hæc unio esset moralis aut potestas Filii esset potestas tantum creata, unio inter Patrem et Filium non esset ultima causa propter quam nemo posset rapere oves de manu Filii: (b) ita Judæi dicta Jesu intelligebant. Cæterum, quid Jesus a Patre acceperit, aut quomodo sit unum cum Patre patebit legenti Jo. I, 14, V, 26, XVI, 15, XVII, 10.

Difficultates

475. *Contra Jo. V, 16-29:*

1. Jesus dixit se esse discipulum Patris ideoque Patre minorem. Ita Ariani.

R. Filius idem, non vero simile, facit ac Pater. Porro voces “nisi quod viderit” generationem Filii æternam spectant.

476. *Contra Jo. X, 28-39:*

Secundum Arianos, Liberales, Modernistas Jesus tantummodo unionem nescio quam moralem cum Patre sibi vindicavit.

2. Ex locis parallelis: (a) Jo. XVII, 11: “Serva eos . . . ut sint unum, sicut et nos”; (b) Act. IV, 32: “Credientium erat cor unum et anima una”; (c) Jo. V, 7, 8: “Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in cælo: Pater, Verbum, et Spiritus sanctus, et hi tres unum sunt. Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: Spiritus, et aqua, et sanguis: et hi tres unum sunt.” *Ergo*, Unio inter Patrem et Filium est moralis.

R. *Ad rationes allatas:* (a) Unio inter Patrem et Filium physica est exemplar unionis fidelium moralis; (b) ibi ex natura rei laudatæ unio est moralis; (c) unio physica Patris et Filii et Spiritus Sancti est exemplar unionis triplicis testimonii (Spiritus, aquæ, sanguinis) de Jesu divinitate prolati.

3. Judæi judicabant Jesum esse superbum, quia Deum potius Patrem quam Dominum vocavit. Nam Vetus Testamentum Deum nomine Domini cognoscit.

R. *Ad assertum:* Judæi volebant Jesum interficere, quia judicabant eum divinitatem suam affirmare.

Ad rationem allatam. *Dist.* Etiam, C.: tantum, N. Cf. Sap. II, 16-18, XIV, 3, Jo. VIII, 41.

4. Jesus dixit se esse Deum, sicut prophetæ sunt filii Dei. Ita Unitarii.

R. Jesus a minore ad majus argumentatur.

5. "Pater quod dedit mihi majus omnibus est."

R. Pater ab æterno generavit Filium eique substantiam divinam contulit.

6. "Pater in me est, et ego in Patre." Ibi vero unio tantum moralis affirmatur.

R. Filius et Pater sunt duæ personæ in una natura. Porro Jesus, quem Pater sanctificavit et misit in mundum, eodem modo vocat Deum suum Patrem ac in discursu a Jo. IV, 17-19 conservato.

7. Judæi, postquam Jesus doctrinam suam exposuerat, volebant eum apprehendere, non vero interficere. *Ergo*, Intelligebant Jesum affirmare se non esse Deum.

R. Judæi, si Jesum ita intellexissent, eum apprehendere non voluissent.

8. Mt. XX, 23: "Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis."

R. *Dist. assert.* Non est meum qua sum Deus, *N.*: qua homo sum, *subdist.* pro lubitu ratione familiaritatis, *C.*, quatenus non sit meæ auctoritatis vel potestatis, *trans.*

THESIS VICESIMA TERTIA

Jesus approbando confessionem Thomæ se esse verum Deum affirmavit.

477. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

478. Jo. XX, 27-29: "Deinde dixit Thomæ: Infer digitum tuum huc, et vide manus meas, et affer manum tuam, et mitte in latus meum: et noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas, et dixit ei: Dominus meus et Deus meus. Dixit ei Jesus: Quia vidisti me, Thoma, credidisti: beati, qui non viderunt, et crediderunt."

Discussio Textus:

Dominus meus et Deus meus. Aut affirmatio aut invocatio.

Quia vidisti me . . . credidisti. Secundum nonnullos interpretes Catholicos Thomas tantum credidit Jesum esse Deum, secundum alios vero etiam eum a mortuis resurrexisse.

Argumentatio:

I. Confessio Thomæ Jesum respicit: (a) "Et dixit ei"; (b) "Hæc autem scripta sunt, ut credatis quia Jesus est Christus Filius Dei." (Jo. XX, 31.)

II. Thomas affirmavit Jesu divinitatem: (a) In Novo Testamento homines nomine divino vocari non solent; Jesus autem vocatur Deus; (b) vox "Dominus" (heb. Adonai, Yahweh) secundum usum Novi Testamenti est nomen divinum et Jesu quasi proprium (ut infra); (c) Thomas jam antea audivit Jesum affirmantem se esse Deum; (d) auctor Evangelii Quarti testatur Jesum esse Deum (I, XX, 31); (e) Jesus non laudasset Thomam, si hic dignitatem minorem quam divinam ei attribuisset; nam sæpe sæpius divinitatem suam discipulis annuntiavit.

Difficultates

479. Secundum Socinianos et G. Paulum, Thomas Deum ipsum, non vero Jesum, alloquitur; secundum Weinel, Thomas non affirmavit Jesum esse Deum, sed pio quodam enthusiasmo motus, locutus est; secundum Beyschlag, Thomas confessus est Jesum esse filium Dei adoptivum.

1. In Vetere Testamento vox "Deus" de meris hominibus adhibetur: Ex. VII, 1, "Ecce constitui te Deum Pharaonis"; Ps. LXXXI, 6, "Ego dixi: Dii estis."

R. *Conceditur assertum: consequens vero negatur.* Cf. argumentum quo thesis probatur.

2. Thomas non dicit simpliciter "Deus" sed "Deus meus," i. e. ille, quem summe potentem erga me expertus sum. Ita Grotius.

R. Thomas asserit Jesum esse illum quem infinite esse potentem expertus est.

3. Apostoli Jesum vocant Deum tantum ut profiteantur eum gloriose redivivum esse fontem vitæ æternæ: nam, Jesum, antequam a mortuis resurrexerat, nomine divino nunquam appellaverunt. Ita Weiss.

R. Apostoli cognoverunt Jesum sibi vindicasse divinitatem.

4. Jo. XVII, 3: "Hæc est autem vita æterna: Ut cognoscant te, solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum."

R. Pater solus est Deus, *N.*: Pater est solus Deus, *C.* Cf. Jo. XVI, 32, Mt. XVII, 8.

5. Jo. XIV, 28: "Pater major me est."

R. Ratione naturæ humanæ. Jesus enim est minor Patre sub ratione qua ad Patrem iturus est.

6. Jo. XV, 10: "Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut ego Patris mei præcepta servavi, et maneo in ejus dilectione." Jesus igitur Patri subjiçitur.

R. Agitur de Jesu naturæ humanæ obedientia.

7. Mc. X, 18: "Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus Deus."

R. Quid me dicis bonum, nisi sim Deus?

THESIS VICESIMA QUARTA

Jesus tum coram Apostolis tum coram Pharisæis testatus est se esse Filium proprie dictum Dei Patris.

480. Filius proprie dictus is est qui aut numero aut specie eandem naturam ab alio per veram generationem accipit. Generatio vero est actus, qui vi sua tendit in productionem entis ejusdem numero vel specie naturæ ac naturæ producentis.

Filius Dei proprie dictus ipsam divinam naturam a Patre cœlesti accipit. Filius autem Dei improprie dictus is est, qui, gratia divina adjutus, modo quodam longe imperfectiore Deo similis efficitur.

481. Ariani, Unitarii, Liberales, Modernistæ Jesum esse filium Dei improprie dictum confitentur.

482. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

483. *Pars Prima: Jesus coram Apostolis testatus est se esse Filium proprie dictum Dei Patris.*

I. Mt. XI, 27: "Nemo novit Filium, nisi Pater." Cf. n. 469.

II. Mt. XVI, 13-20: "Quem dicunt homines esse Filium hominis? . . . Respondens Simon Petrus dixit: Tu es Christus, filius Dei vivi. Respondens autem Jesus dixit ei: Beatus es Simon bar Jona: quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, et portæ inferi non præ-

valebunt adversus eam Tunc præcepit discipulis suis, ut nemini dicerent, quia ipse esset Jesus Christus (græc. Christus).''

Argumentatio:

Qui est filius proprie dictus alterius eandem naturam habet quam ille. *Atqui*, Jesus affirmando se esse Filium Dei affirmat se habere eandem naturam quam Pater. *Ergo*, Jesus affirmavit se esse Filium proprie dictum Dei Patris.

Minor Probatur:

(1) Petrus confessus est Jesum esse Filium Dei proprie dictum. Nam: (a) Jam antea audiverat Jesum esse Deum (Jo. I, 15, 30, III, 34, Mt. XI, 27); (b) Jesus laudat Petrum, imo ei confert per modum mercedis dignitatem in regno Dei supremam; Petrus tanta laude et mercede indignus fuisset, si Jesum esse verum Deum confessus non esset, præsertim cum Jesus suam divinitatem jam antea edocuerit; (c) Jesus dixit veritatem, quam Petrus confessus est, talem esse qualis nonnisi per divinam revelationem cognosci possit; cf. Mt. XI, 27.

(2) Jesus propria sua auctoritate se Ecclesiam stabilissimam esse fundaturum promittit. Nemo, nisi Deus, tale quid promittere valet.

III. Mt. XXI, 33-45; Mc. XII, 1-12; Lc. XX, 9-19.

Mt. XXI, 37: "Novissime autem misit ad eos filium suum (τὸν υἱὸν αὐτοῦ), dicens: Verebuntur filium meum."

Mc. XII, 6: "Adhuc ergo unum habens filium carissimum (ἕνα εἶχεν υἱὸν ἀγαπητόν)."

Lc. XX, 13: "Mittam filium meum dilectum (τὸν υἱὸν μου τὸν ἀγαπητόν)."

Argumentatio: Filius Dei dilectus est Filius Dei unigenitus (Mc. I, 11, Lc. III, 22, Mt. III, 17, XVII, 5, Mc. IX, 6, Lc. IX, 35, 2 Pet. I, 17, Ephes. I, 6, Col. I, 13, Gen. XXI, 2, 12, 16, Jer. VI, 26, Am. VIII, 10 Zach. XII, 10). Porro "unum" (ἕνα) designat unicum filium. *Atqui* hic Filius dilectus et unicus est Filius Dei proprie dictus. (Jo. V, 18-30.)

484. *Pars Altera: Jesus coram Pharisæis testatus est se esse Filium proprie dictum Dei Patris.*

Mt. XXII, 41-46, Mc. XII, 35-37, Lc. XX, 41-44.

Mt. XXII, 41-46: "Congregatis autem Pharisæis, interrogavit eos Jesus, dicens: Quid vobis videtur de Christo? cujus filius est? Dicunt ei: David. Ait illis: Quomodo ergo David in spiritu vocat

eum Dominum dicens: Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est? Et nemo poterat ei respondere verbum, neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare."

Argumentatio:

Argumentum Jesu: Si Messias est filius David solius, uti vos putatis, quomodo inspirata Scriptura eum vocat Deum (Haadon, Ps. CIX)? *Ergo*, Erratis, cum doceatis Messiam non esse verum Deum.

Pharisæi autem respondere non poterant. Ex una enim parte non volebant admittere aliquem hominem simul esse Deum (Jo. X, 33); ex alia vero parte non poterant arguere Scripturam falsitatis aut aliam explicationem proferre ac quam Jesus dederat.

Difficultates

485. Contra Mt. XVI, 13-19:

1. In Mc. VIII, 29 et Lc. IX, 20, qui Mt. XVI, 13-19 paralleli sunt, hoc tantum dicit Petrus, "tu es Christus, . . . Christus Dei." *Ergo*, Petrina confessio Jesu divinitatis in Evangelio Primo inventa interpolatur. Ita Weiss, Beyschlag, Bonaccorsi, Loisy, Schell, Tillmann.

R. Quando Evangelia scripta sunt locutiones "Filius Dei" et "Christus" synonymæ erant atque promiscue adhibebantur. Cf. Jo. XVII, 3, 1 Jo. II, 22, Act. IX, 20, VIII, 37, 1 Cor. X, 4.

2. Mt. XVI, 20: "Tunc præcepit discipulis ut nemini dicerent, quia ipse esset Jesus Christus." *Ergo*, Secundum mentem Jesu ipsius Filius Dei non erat majoris dignitatis quam Christus. Titulus autem "Christus" designavit regem theocraticum qualem talem.

R. Jesus titulum Christi secundum plenam suam significationem adhibuit: prohibuit autem ne publice vocaretur Christus et quidem prudentissime; populus enim Messiam politicum adventurum expectabat atque confessio divinitatis erat secundum Pharisæorum judicium blasphemia.

486. Contra Mt. XXII, 41-46:

Contra integritatem Textus:

3. Interrogatio Jesu apud solum Matthæum invenitur; apud Lucam ejus dicta constituunt partem ejusdam concionis, apud Marcum vero partem discursus popularis. Ita Feine.

R. Narratio Marci et Lucae neque sibi invicem neque Matthæo adversatur.

4. Testimonium Jesu est dogmaticum ideoque non est genuinum. Ita Holtzmann.

R. Difficultas allata est petitio principii.

Contra Argumentum:

5. Jesus dicit Messiam non esse filium David, sed dignitatis ejusdam altioris. Ita Loisy.

R. Jesus se esse filium David et Messiam sæpe prædicavit.

6. Jesus appellat ad internum titulum muneris sui, quare respuit genealogicum titulum, quem Pharisei statuerunt. Ita Beyschlag.

R. Jesus titulum genealogicum non respuit.

7. Ex eo quod Messias est Dominus David, non sequitur eum esse Deum: nam filius quidam, rex creatus, fit patris sui dominus, nec a duobus patribus generatus censetur.

R. Jesus certe docet rationem Domini cum sola origine Davidica non constare; certe etiam docet Ps. CIX divinitatem Messiae canere.

THESIS VICESIMA QUINTA

Jesu coram Synedrio se esse proprie dictum Filium Dei Patris confessus est.

487. ADVERSARI:

Renan. Jesu coram Synedrio nihil dixit.

Wellhausen. Tota narratio de judicio Jesu est ficta. Jesu revera damnatus est ob ea quæ de destructione templi dixerat. (Jo. II, 19, Mc. XV, 29.)

Loisy. Solum judicium a Pilato habitum est aliquo modo historicum.

Modernistæ et Liberales. Neque interrogatio Synedrii, neque responsa Jesu, neque condemnatio, neque ludibria Jesum ob divinitatis suæ confessionem damnatum esse ostendunt. Nam et Jesus et pontifex de rege tantum theocratico locuti sunt. Ita McGiffert, Strauss, H. Holtzmann, B. Weiss, Beyschlag, Feine, Loisy quibuscum consentiunt ex Catholicis Schell, Rose, Batiffol, Klöverkorn.

488. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

489. Mt. XXVI, Mc. XIV, Lc. XXII, Jo. XIX.

Judicium:

Mt. XXVI, 63-66: "Et princeps sacerdotum ait illi: Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus, Filius Dei (ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Mc. Tu es Christus, Filius Dei benedicti, Lc. Si tu es Christus, dic nobis Tu ergo es Filius Dei). Dicit illi Jesus: Tu dixisti: verumtamen dico vobis, amodo videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et venientem in nubibus cœli. (Mc. Ego sum, et videbitis, etc., Lc. Si vobis dixerō, non credetis mihi: si autem interrogavero, non respondebitis mihi. Ex hoc autem erit Filius hominis sedens a dextris virtutis Dei. Vos dicitis, quia ego sum.) Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemavit: quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid vobis videtur? At illi respondentes, dixerunt, reus est mortis. (Mc. Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis. Lc. Quid adhuc desideramus testimonium? ipsi enim audivimus de ore ejus.)"

Ludibria Golgothæ:

Mt. XXVII, 40: *Populus*: "Vah qui destruis templum Dei, et in triduo illud reædificas: salva teipsum: si filius Dei es, descende de cruce."

Mt. XXVII, 41-43: *Principes sacerdotum, Scribæ, Seniores*: "Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere: si rex Israel est, descendat nunc de cruce, et credimus ei: confidit in Deo: liberet nunc, si vult eum: dixit enim Filius Dei sum."

Lc. XXIII, 37: *Milites*: "Si tu es rex Judæorum, salvum te fac."

Lc. XXIII, 39: *Latro*: "Si tu es Christus, salvum fac teipsum, et nos."

Testimoniū Centurionis:

Mt. XXVII, 54: "Centurio autem, et qui cum eo erant, custodientes Jesum, viso terræmotu et his, quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes: Vere Filius Dei erat iste." (Cf. Lc. XXIII, 47: "Vere hic homo justus erat.")

Pharisæi:

Mt. XXVII, 63: "Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam."

Argumentatio:

I. Ex fine propter quem Synedristæ Jesum interrogaverunt: Synedristæ volebant invenire in dictis Jesu causam mortis, nam testes inter se non concordabant. (Mc. XIV, 59, 63, Mt. XXVI, 60, 65, Lc. XXII, 71.) Hinc interrogabant Jesum an ipse esset Christus Filius Dei. Jamvero confiteri se esse Christum et filium Dei improprie dictum nec erat crimen blasphemiae nec crimen morte luendum.

II. Ex sententia Synedrii:

Jesus damnatus est blasphemiae. Erat autem blasphemia, si homo se vocaret Deum, non vero si dignitatem Messianicam et creatam sibi vindicaret.

III. Ex responso Jesu:

Jesus, cum dixit se esse Filium Dei, appellavit ad Dan. VII et Ps. CIX, quarum prædictionum prima asserit Messiam esse ens supernaturale, altera vero ipsum Deum. Crescit argumentum, si recolitur Jesum duobus abhinc diebus, Phariseis et populo congregatis, divinitatem suam affirmasse. (Mt. XXII.) Tandem Synedristæ intelligebant Jesum asserere se esse Deum; statim enim ob blasphemiam eum morte damnaverunt.

IV. Ex modo agendi Judæorum coram Pilato:

Primum Stadium: Arguunt Jesum criminis politici, nullatenus religiosi. (Mt. XXVII, 11, Mc. XV, 2, Lc. XXIII, 2, Jo. XVIII, 29.) Pilatus autem accusationem investigavit et in Jesu nullam invenit causam. (Mt. XXVII, 15-23, Mc. XV, 10, Lc. XXIII, 13, 14, Jo. XVIII, 38.)

Secundum Stadium: Jo. XIX, 7: "Nos legem habemus, et secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit." Introducitur nova accusatio et quidem religiosa, qua Jesus blasphemiae arguitur. Pilatus timuit et dixit Jesu, "Unde es tu?"

Tertium Stadium: Jo. XIX, 12: Et exinde (Pilatus) quærebat dimittere Jesum. Judæi autem iterum introduxerunt accusationem politicam et rem se ad Tiberium delaturos minati sunt. Pilatus minis cessit.

Difficultates490. *Contra veritatem narrationis Evangelicæ:*

1. Jesus his ultimis horis generatim siluit. Ita Renan.

R. Pluries siluit, pluries locutus est.

2. Jesus scivit inutile fore se defendere. *Ergo*, nihil omnino dixit. Ita Renan.

R. Non erat inutile testimonium de missione sua proferre.

3. Jesus, nisi fortitudinem suam demonstrandam esse judicaret, non loqueretur. At jam sæpe sæpius se fortem esse ostendit. Ita Renan.

R. *Primum assertum negatur.*

4. Verisimile non est Judæos damnasse Jesum, quia ipse se vocavit Christum Filium Dei. Ille enim titulus secundum interpretationem Judaicam non erat divinus. Ita Wellhausen.

R. Jesus docuit hunc titulum esse divinum, quod quidem Judæi cognoscebant.

5. Jesus non diceret se esse Filium hominis sedentem a dextris Dei et venientem in nubibus cæli. Hæc enim Judæi intelligere non potuissent. Ita Wellhausen.

R. Ex dictis Jesu Judæi hujus testimonii sensum bene intelligere poterant.

6. Jesus damnatus est ob ea quæ de destructione templi dixerat. Rationes: (a) Mt. XXVI, 61: "Hic dixit: Possum destruere templum Dei et post triduum reædificare illud"; (b) Mc. XV, 29: "Vah qui destruis templum Dei"; (c) Act. VII, 13, 14: Stephanus se cum Jesu comparat, quia ratione dicti contra templum patitur. Ita Wellhausen.

R. *Ad rationes allatas:* (a) Hoc testimonium falsum (Jo. II, 19) iudices insufficiens esse admittebant; (b) ludibrium illud falso testimonio prædicto nititur, nec Jesum ob blasphemiam damnatum esse excludit; (c) negatur; cæterum Judæi lapidaverunt Stephanum, cum Jesu divinitatem confessus esset.

7. Evangelistæ veram rationem mortis Jesu omittunt, falsam vero introducunt. Rationes: (a) Mt. et Mc. de accusatione blasphemiae loquuntur: (b) Mt. et Mc. non dicunt se audisse Jesum blasphemare, imo innuunt testes blasphemasse; (c) Mt. et Mc. docent locutionem contra templum editam non esse, ideoque veram causam mortis Jesu celant; (d) Lucas omittit narrare contumelias, quibus Jesus maledictus est ratione accusationis loquendi contra templum; (e) Lucas non narrat confessionem Jesu habitam esse blasphemiam. Ita Wellhausen.

R. *Ad rationes allatas:* (a) Et quidem vere; (b) dicunt pontificem Jesum blasphemiae arguisse; (c) testimonium Marci et

Matthæi est verum (Jo. II, 19); (d) locutio contra templum non erat causa mortis Jesu; (e) quoad rem, *negatur*.

8. Tota narratio de judicio est ficta. *Nam:* ex una parte tam pontifex quam Jesus intelligebat titulum Filii Dei denotare regem tantum theocraticum; ex altera vero parte Jesus, nisi se fecisset Deum, damnari non potuisset. Ita Loisy.

R. Prima pars rationis allatæ negatur.

9. Pilatus tandem aliquando Jesum ob crimen politicum morte damnavit. Sententia vero a Pilato prolata non potuit non esse nisi ratihabitio judicii Synedrii. Ita Loisy.

R. Alterum assertum negatur.

10. Præcones Christiani, ut Romani converterentur, materialem culpabilitatem Pilato, formalem vero Judæis fecte tribuerunt. Ita Loisy.

R. Assertum negatur. Porro imago Pilati non multum confert ad dignitatem Romanam exhibendam.

491. *Contra Argumentum:*

11. Judæi non putabant Messiam esse Deum. *Ergo*, non interrogaverunt Jesum num fuerit Deus.

R. Judæi cognoscebant Jesum affirmasse Messiam esse Deum.

12. Judæi, si Jesum se dicere Deum intellexissent, de ejus sanitate potiusquam culpabilitate egissent.

R. Revera Judæi culpabilitatem Jesu investigaverunt. Deinde sapientia Jesu nota erat Synedristis ideoque aut ejus doctrinam accipere aut eum damnare debuerunt.

13. Tituli "Christus" et "Filius Dei" a Pontifice adhibiti synonymi erant.

R. Negatur.

14. Synedristæ interrogaverunt Jesum num ipse esset Messias mere humanus. Ita Lc. XXII, 66-71 secundum quem Matthæus et Marcus intelligendi sunt.

R. Non ita Lc. XXII, 66-71.

15. Jesus, si dixisset se esse Messiam mere humanum, secundum mentem Synedrii esset reus blasphemiae. Judæi enim regem politicum et gloriosum expectabant.

R. Assertum negatur. Ad rationem allatam: Utique Judæi expectabant Messiam politicum et gloriosum, non tamen qui

simulatque suam dignitatem Messianicam manifestaret thronum Davidicum ascenderet. Cf. *Le.* III, 15, XI, 14-26, XII, 13-15, XIX, 37, *Jo.* VI, 15, XII, 12, *Mt.* XII, 22-38.

16. Ludibria non ostendunt titulum Filii Dei subaudire divinitatem. Judæi enim tales erant monotheistæ quales ne miraculo quidem cogi possent ad admittendam pluralitatem personarum divinarum. Ita Schell.

R. Ludibria Judaica ex iis, quæ Jesus edocuit, orta sunt.

Thesibus de Jesu Nazareni testimonio absolutis, postulat anima grata ut scripta Patrum Van Laak et Lebreton enixe commendem; hic enim originem Dogmatis Sanctissimæ Trinitatis dilucide exposuit, ille vero de Revelatione Christiana disserens, quid Filius Dei de seipso dixerit ita elucidavit atque modernos Unitarios, haud secus ac Liberales, ita refutavit ut opus meri abbreviatoris mihi reliquerit.

Disputatio Tertia

De Veritate Testimonii Jesu Nazareni

THESIS VICESIMA SEXTA

Jesus Nazarenus adeo excelluit sinceritate et sapientia ut de se suaque missione neque decepisse neque deceptus esse sit dicendus.

492. Indoles moralis et intellectualis Jesu Nazareni aut quatenus est factum psychologium aut quatenus est factum miraculosum spectari potest. Scopus vero præsentis thesisi est perpendere Jesu sanctitatem et scientiam qua facta psychologica eo fine ut ipse verax et sciens testis esse demonstretur.

493. ADVERSARI:

Schola Antiqua Judæorum. Jesus erat seductor. Ita Talmud.

Schola Eschatologica. Jesus prædicavit tum se esse Messiam Eschatologicum tum finem mundi appropinquare ideoque graviter erravit. Ita Loisy, Schweitzer, Baldensperger, Tyrrell, J. Weiss.

Schola Liberalis. Jesus erat sapientissimus, tamen inter res apocalypticas tractandas leviter erravit. Ita Renan, Von Dobschütz, Harnack, alii plerique A catholici.

Schola Psychologica. Jesus erat epilepticus, aut mente insanus illusiones passus est. Ita Ramussen, De Loosten.

494. Nota. Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

495. Pars Prima: Jesus adeo excelluit sinceritate ut de se suaque missione decepisse non sit dicendus.

Is adeo excelluit sinceritate ut de se suaque missione decepisse non sit dicendus, qui, testantibus coævis, erat homo justus, et qui egregie sanctum se exhibuit. *Atqui* talis erat Jesus Nazarenus. *Ergo*, Jesus Nazarenus adeo excelluit sinceritate ut de se suaque missione decepisse non sit dicendus.

Minor Probatur.

A. Jesus Nazarenus, testantibus coævis, erat homo justus:

Erat enim agnus immaculatus et incontaminatus (1 Pet. I,

19), mortuus est justus pro injustis (1 Pet. III, 18), omnis, qui facit justitiam, ex eo natus est (1 Jo. II, 29), in eo peccatum non erat (1 Jo. III, 5), vocatur pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus (Heb. VII, 26), sanctus et justus negatus est (Act. III, IV), Pharisei adversus eum testes falsos subornaverunt (Mt. XXVI, 59), Judas cum esse innocentem confessus est (Mt. XXVII, 4), neque Pilatus, neque Herodes ullam in eo causam invenerunt. (Lc. XXIII, 4, 14, 15.) Cf. Rosadi, *The Trial of Jesus*; Chandler, *The Trial of Jesus*.

B. Jesus egregie sanctum se exhibuit:

(a) Jesus officia erga Deum perfecte implevit:

Quærebat enim quæ Patris sunt (Lc. II, 49), erat pernoctans in oratione Dei (Lc. VI, 12), non suam sed Patris voluntatem fecit (Lc. XXII, 42), cibus ejus erat perficere opus Patris (Jo. IV, 34), quæsivit facere voluntatem ejus qui misit eum (Jo. V, 30), non accepit claritatem ab hominibus (Jo. V, 41), petiit gloriam ejus qui misit eum (Jo. VII, 18), quæ placita sunt Deo fecit semper (Jo. VIII, 29), quicumque fecerit voluntatem Patris est ejus frater, soror, mater (Mt. XII, 50), turba relicta, ascendit in montem solus orare (Mt. XIV, 23), voluit clarificari ut Pater clarificaretur, opus sibi creditum consummavit, nomen Patris hominibus manifestavit (Jo. XVII, 1, 4, 6), humiliavit seipsum factus obediens usque ad mortem crucis (Philipp. II, 8), moriens in manus Patris spiritum suum pie commendavit (Lc. XXIII, 46).

(b) Jesus officia erga homines perfecte implevit:

Erat enim subditus parentibus suis, et proficiebat sapientia, ætate, gratia apud Deum et homines (Lc. II, 51, 52), benignum se ostendit peccatrici (Lc. VII, 44-48), recusavit sibi arrogare jus dividendi hæreditatem inter fratres contentiosos (Lc. XII, 13, 14), permisit ut publicani et peccatores eum adirent (Lc. XV, 1), discipulis providit eosque hortatus est ut vitam humilem amarent, imo Judam, qui osculo eum tradebat, suaviter salutavit (Lc. XXII, 24, 35, 36, 48), veniam pro crucifigentibus imploravit (Lc. XXIII, 34), captus ab inimicis discipulos protexit (Jo. XVIII, 8), percutienti mitem se præbuit (Jo. XVIII, 23), matrem discipulo dilecto commendavit (Jo. XIX, 26, 27), reddidit Cæsari quæ Cæsaris erant (Mt. XXII, 17-21), pertransiit benefaciendo (Act. X, 38).

(c) Jesus humilia et ardua sibi elegit:

Etenim: Ne fieret rex fugit in montem solus (Jo. VI, 15), pedes discipulorum lavit (Jo. XIII, 5), non habebat ubi reclinaret

caput (Mt. XVIII, 20), cum pauperibus et peccatoribus vixit, jejunavit in deserto, periculo vitae Lazarum e tumultu revocavit (Jo. XI), dormientibus discipulis, ipse solus agonizans oravit, impetus inimicorum non evitavit, et, tandem, pro missione sua mortem voluntariam subiit.

496. Pars Altera: Jesus Nazarenus adeo excelluit sapientia ut de se suaque missione deceptus esse non sit dicendus.

Is adeo excelluit sapientia ut de se suaque missione deceptus esse non sit dicendus, qui erat omnium hominum sapientissimus, et cui radices errandi deerant. *Atqui* talis erat Jesus Nazarenus. *Ergo*, Jesus Nazarenus adeo excelluit sapientia ut de se suaque missione deceptus esse non sit dicendus.

Minor Probatur:

A. Jesus erat omnium hominum sapientissimus:

(a) Inter argumentandum eruditissimis Judæorum silentium imposuit. (Mt. XXII, 15-46, Lc. XIV, 1-6, XVI, 14-31, Jo. VIII, 3-12.)

(b) Prædicatio ejus admirationem profundam excitavit. (Mt. VII, 28, XIII, 54, Mc. VI, 2, IX, 14, Jo. VII, 46.)

(c) Doctrinas, quas exposuit, etiam mysteriosas, ne peritissimi quidem contradictionis aut falsitatis arguere possunt.

(d) Res absentes (Jo. XI), futura (Mt. XVI, 21), ipsa secreta cordium (Lc. VI, 8) modo clarissimo cognovit.

(e) Sermo montanus (Mt. V-VII) ita simplex est ut omnes vel rudissimi eum capere possint, ita sublimis ut aliorum religionis magistrorum, etiam collective sumptorum, disciplinam longe superet, ita dives ut nunquam exhauriatur, ita comprehensivus ut omnes mundi ætates respiciat, ita efficax ut quemcunque dolorem moralem, socialem, æconomicum sublevare valeat. Sermo autem nocte ultimæ cœnæ habitus (Jo. XIII-XVIII) ipsam perfectionis religiosæ naturam usque ad unguem completam exponit.

B. Jesu deerant radices errandi:

(a) Deerat superbia. Jesus enim humilitate eminebat (Mt. XI, 29, XX, 28, Jo. XIII, 4), dignitatem regalem fugit (Jo. VI, 15), consors erat rudium et legibus Judaicis se subiciebat.

(b) Deerat fanaticismus. Jesus enim mira animæ tranquillitate locutus est, laqueos inimicorum, donec missionem suam clare nuntiavit, prudenter evitabat, coram iudicibus hostilibus mitem et

summe sapientem se præbuit, ne unam quidem doctrinam mutavit, nunquam vacillavit, et, tandem, pro missione sua sententiam capitis diu prævisam mira cum patientia subiit.

(e) Deerant Jesu passionēs quibus ad falsa judicanda homines impelluntur. Ipse enim erat unicus inter homines in quo virtutum omnium harmoniā perfecta invenitur: humilitas sine abjectione, gravitas sine severitate, castitas sine odio in mulieres, indignatio sine iracundia, misericordia sine imbecillitate, fortitudo sine audacia.

Difficultates

497. *Contra Sanctitatem Jesu:*

1. Petrus Jesum negavit, Judas eum prodidit. *Ergo*, Magni eum non æstimabant.

R. Peccati sui conscii erant.

2. Judæi affirmabant Jesum esse virum pessimum. (Jo. VII, 20, VIII, 48, 52, X, 20.)

R. Sic dicebant. Silebant autem quando Jesus dixit eis: “Quis ex vobis arguet me de peccato?” (Jo. VIII, 46.) Præterea, ut Jesum mortis damnarent, falsos testes subornaverunt, qui sibi invicem contradicebant.

3. Jo. VII, 8 “Ego autem non ascendo ad diem festum istum.” *At* Jesus ad diem festum istum ascendit. *Ergo*, Deceptor erat.

R. Dixit Jesus: “Ego non (nondum) ascendo (publice) ad diem festum istum, quia meum tempus nondum impletum est.” *Nam:* (a) Fratres postulaverunt ut Jesus publice ascenderet ad diem festum; (b) multa manuscripta legunt “ego nondum ascendo”; (c) vox “nondum” alterius clausulæ vocem “non” prioris limitat.

4. Jesus peccavit: permisit enim ut dæmones in porcos introirent. (Mt. VIII, 31.)

R. Potestas Jesu super dæmones certe non erat humana: nec erat dæmoniaca, quia dæmones ipsi cum esse Filium Dei et inimicum agnoverunt. Permissio igitur, quæ tandem aliquando in Deum refundenda est, peccaminosa falso censetur.

5. Mc. XV, 34: “Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?”

R. Ps. XXI, quem Jesus citat, est planctus justī, qui tamen non desperat.

498. *Contra Sanitatem Jesu:*

6. Mc. III, 21: "Cum audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim, quoniam in furorem versus est." Ita Renan.

R. Dist. Assert. In verum furorem, *N.*: in furorem, qui revera erat fortitudo, *C.*

7. Jesus vocavit Pharisæos hypocritas et progeniem viperarum. (Mt. XXIII, 13, XII, 34.)

R. Recte quidem et sapienter.

8. Jesus (a) inculcat odium parentum (Lc. XIV, 26), (b) docet œconomice vivendum non esse (Mt. VI, 31), (c) consilium præbet offerendi alteram maxillam percutienti (Mt. V, 39), (d) prohibet, ne discipuli vocentur Rabbi (Mt. XXIII, 8).

R. (a) Docet parentes non esse Deo præferendos, (b) monet supernaturaliter esse vivendum, (c) ratione legis talionis laudat perfectionem Christianam et tolerantiam injuriarum, (d) cognovit titulum "Rabbi" secum superbiam afferre.

9. Jesus adhibuit flagellum ad expellendos viros, qui sanctuarium Dei violabant. (Jo. II, 15, Mt. XXI, 12, Mc. XI, 15, Lc. XIX, 45.)

R. Jesus flagello oves et boves expulit, nec columbas liberavit.

10. Absque ratione Jesus ficum destruxit. (Mc. XI, 13, Mt. XXI, 19.)

R. Jesus potestate miraculosa ficum destruxit ad præstantiam fidei exhibendam.

499. *Contra Argumentationem:*

11. Jo. V, 31: "Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum."

R. Secundum Pharisæorum judicium. Cf. Jo. VIII, 14.

12. Eadem argumentatione probari potest Mohammad non esse deceptus.

R. Negatur. (Van Laak, *De Revelatione Christiana*, lib. 2, pp. 9, 10.)

THESIS VICESIMA SEPTIMA

Sapientia et sanctitas Jesu Nazareni miraculum quoddam intellectuale et morale constituunt, ac proinde veritatem doctrinæ, quam ipse prædicavit, comprobant.

500. In thesi proxime præcedenti sapientia et sanctitas Jesu qua facta psychologica, in præsentī vero qua facta miraculosa investigantur.

501. ADVERSARII:

Scholæ Eschatologica, Liberalis, Psychologica.

Schola Mythistarum. Mythistæ doctrinas, quas Christiana Antiquitas Jesu adscripsit, non ipsi, sed evolutioni pietatis Christifidelium attribuunt: hæc enim pietas, uti aiunt, influxum ex mundo Græco, Romano, Judaico proveniente subit atque religionum orbis flores carpsit colligavitque.

Schola Radicalis. Negat doctrinam Jesu esse sublimem aut Deo pædagogo deberi:—

Roberts. Jesus sui temporis Judæis superior non erat.

Franco-Muratori. Prædicatio Jesu ex fonte Egyptiaco hauritur.

Asenaki. Doctrinæ Jesu, si cum aliorum religionum dogmatibus comparantur, non sunt transcendentes.

Lillie. Jesus et Joannes Baptista Essenum sectæ, quæ revera erat Buddhistica, nomen dederunt.

502. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

503. **Pars Prima:** Sapientia Jesu Nazareni miraculum quoddam intellectuale constituit.

Illa sapientia miraculum intellectuale constituit, quæ neque causis naturalibus, neque dæmoni debetur. *Atqui* talis erat sapientia Jesu Nazareni. *Ergo*, Sapientia Jesu Nazareni miraculum intellectuale constituit.

Probatur Prima Pars Minoris: Sapientia Jesu causis naturalibus non debetur.

Sapientia Jesu respexit (I) leges credendi, agendi, orandi, quæ et completæ sunt et problema religiosum credendi, agendi, orandi perfecte solvunt: (II) doctrinas, quæ omnes homines cujuscunque ævi allicere et confortare potentes sunt: (III) mys-

teria, quæ inter se illustrent et transcendunt captum intellectus humani, quin rationi contradicere ostendi queant: (IV) synthesim purificatam veritatum religiosarum, quas homines imperfecte quidem cognoverunt: (V) veritates sublimes antea obscuratas: (VI) res absentes et secreta cordium: (VII) methodum pædagogicam maxime efficacem.

Atqui, Talis sapientia causis naturalibus non debetur.

Ergo, Sapientia Jesu causis naturalibus non debetur.

A. *Ad Majorem*:

I. (a) *Lex Credendi*: Deus est unicus, creator, dominator (Mc. XII, 29, XIII, 19, Mt. XI, 25), spiritus (Jo. IV, 24), perfectus (Mt. V, 48), sanctus (Jo. XVII, 11), bonus (Mt. XIX, 17), liber (Jo. V, 21), omnipotens (Mt. XIX, 26), omnisciens (Mt. VI, 4, 6, 8, 18), prorsus independens (Mt. XX, 15), benignus et providus Pater etiam peccatorum (Mt. VI, 9, 25, 26, V, 16, 45, 48, VII, 7-11, Lc. XV, 11 sq.). Homo autem est Dei filius (Mt. VI, 14), a fratribus suis diligendus (Jo. XIII, 34), cujus anima est Deo cara (Mt. X, 39) et corpore pretiosior (Mt. XVI, 26).

(b) *Lex Agendi*: Jesus traditionem formalisticam Pharisæorum, quæ sabbatum et opera externa plus æquo æstimabat, respuit, religionis internæ pulchritudinem enixe vindicavit, cultum templi purificavit (Mc. XI, 15), nec non legem divortii (Deut. XXIV, Mc. X), talionis (Ex. XXI, 24, Mt. V, 38, 44), imo ipsum codicem Mosaicum abrogavit (Jo. IV, 21-24, Lc. XVI, 16).

1) *Officia erga Deum*: Deus est super omnia amandus, timendus (Mt. XXII, 37, X, 28), in spiritu et veritate adorandus (Jo. IV), solus quærendus (Mt. VI, 33). Hominum est divino testimonio fidem præbere (Mt. X, 32, IX, 28, 22, Mc. XVI, 16, XI, 22, 23, Lc. XII, 8, 9), tanquam filium cum Patre orando et agendo se unire (Mt. V, 20-45, X, 32, IX, 22, 38, VI, 7-9, 13, VII, 7-11, Mc. XVI, 16, XI, 22, 23, Lc. XI, 22-40, XIII, 8, 9, XXI, 36, Jo. IV, XII-XVIII), Dei causa vitam amittere humanaque deserere (Mt. X, 39, 37, Lc. IX, 25), a nimio rerum terrenarum amore se refrænare (Mt. VI, 25).

2) *Officia erga homines*: Omnes sunt diligendi, etiam inimici (Lc. VI, 27-29, 41, Mt. V, 39-48, Jo. XIII, 34), sicut nosmetipsi (Mt. XXII, 39). Beati sunt misericordes (Lc. X, 30 sq., Mt. V, 7) et humiles (Lc. IX, 23, 48); beati quoque sunt illi, qui bonum exemplum præbent (Mt. XVIII, 6), fratribus Jesu bona largiuntur

(Mt. XXV), ab amore inordinato parentum rerumque mundanarum abhorrent (Mt. XVI, 24-26, X, 37-39). Tandem primitiva dignitas matrimonii est restauranda (Mt. XIX) et Cæsari, quæ Cæsaris sunt, reddenda (Mt. XXII, 21).

3) *Officiū erga seipsum*: Ordinatus suiipsius amor (Mt. XVI, 26), abstinere ab illecebris (Mt. V, 28), fortiter sustinere res adversas (Mt. VI, 19-24), paupertas spiritualis et amor pacis (Mt. V), fiducia salutaris (Mt. V), fugere ab hypocrisi, iudicio temerario (Mt. V-VII), cum Deo se unire (Mt. V, 20-45).

4) *Consilia*: Castitas (Mt. XIX, 10-12), paupertas voluntaria (Mt. XIX, 21), tolerantia injuriarum (Mt. V, 39).

5) *Sanctiones efficaces*: Iudicium Dei, pœnæ et præmia æterna (Mt. XXV).

6) *Motiva*: Amor Dei Patris, Jesu, animæ propriæ, pacis, fratrum, spes præmii, timor vindictæ divinæ.

(c) *Lex Orandi*: Oratio Dominica (Mt. VI, 9-13, Lc. XI, 2-4), orationes ultima cœna prolatae (Jo. XVII), Baptismus (Jo. III), Eucharistia (Lc. XXII, 17-20). Pater cœlestis filiis suis petentibus bona conferet (Mt. VII, 7-11, Lc. XI, 9-13) iisque præcipue qui primum quærunt regnum Dei et iustitiam ejus (Mt. VI, 33) et cum Jesu associantur (Jo. XIV, 13, 14, XV, 7, 16, XVI, 23-27).

II. Doctrinæ Jesu tales sunt quales etiam inimicos et infideles alliciant, cuicumque malo physico, morali, sociali, æconómico solamen præbeant, quameunque ætatem et sexum attrahant, peccatores sublevent, sanctitatem profundissimam generent, heroes tam mundanos quam spirituales inspirent.

III. Eucharistia supponit Incarnationem, Incarnatio autem Trinitatem. Mystera porro, quæ Jesus docuit, talia sunt qualia intellectus hostilis frustra aggrediatur, tamen fidem divinam nutrant, Dei infinitam excellentiam præ se ferant, imo in corde humano desiderium videndi Deum facie ad faciem excitent.

IV. Religio Judaica Gentium religiones etiam simul sumptas prorsus transcendit: ipsa autem palmam Jesu reliquit quippe qui doctrinas Judaicas purificaverit et denuo ordinaverit.

V. Jesus enim primus omnium aperte et clare prædicavit Deum esse Patrem benignissimum, homines vero filios et fratres, omnes etiam inimicos et peccatores esse amandos, ovesque derelinquentes a Divina Providentia non derelinqui: primus omnium effecit ut cælum sit propinquum terræ et terra cælo: clarius autem

omnibus prophetis infinitam Dei pulchritudinem et bonitatem revelavit, naturam vitæ sanctæ exposuit, viam, qua homines cum Deo uniantur, aperuit.

VI. Jesus cognovit res absentes (Mt. XXI, 1-3, Lc. XXII, 10-13, Jo. I, 48, 49, IV, 17, 18, XI), et secreta cordium (Lc. V, 20, 21, VI, 8, Jo. II, 24, 25, I, 47, VI, 62).

VII. *Pædagogia Jesu*: Dominus doctrinam tradidit summa animæ tranquillitate absque vi et dolo (Mt. V-VII, Jo. XII-XVIII, Lc. IX, 52-56), neque, quamvis hypoerisim Phariseorum e certa scientia et modo Deo digno in bonum commune reprehenderit, adversariis insultare eosque conviciis lacessere auditus est (Jo. XVIII, 23, Lc. XXIII, 34), doctrinas simplices quoque et profundas cum pari claritate et dignitate exposuit, fucum et cavillationem sophistarum evitavit, atque modo auditoribus accommodatissimo prædicavit. Porro ita interpretatus est Scripturas (Lc. IV, 16-22, Mt. XXII, 23-31), ita breves sententias usurpavit (Lc. XII, 1, 7, IX, 61, 62, VI, 29, Mt. XVIII, 9, 21, 22, XXII, 21, V-VII, Mc. II, 17), ita adhibuit lusus vocabulorum (Mt. VIII, 21, 22, XVI, 18), ita stimulavit inquisitionem (Mt. XVII, 24-26, XXII, 41-46, Mc. II, 15-17, X, 17-27), ita fudit preces (Mt. XI, 25-27, Jo. XVIII), ita reprehendit hypoeritas (Mt. XXIII, 13-16), ita instituit dialogos (Jo. III, IV), ita efformavit discursus (Mt. V-VII, XIX, Jo. VI), ita construxit parabolas (Mt. XIII), ita creavit allegorias (Jo. X), ut inter omnes mundi pædagogos fuerit et sit præclarissimus.

B. Ad Minorem:

Sapientia Jesu scientiam non tantum cœvorum sed etiam hujus mundi eruditissimorum transcendit. Talis autem sapientia, cum porro conatui intellectuali aut educationi filii fabri jure tribui nequeat, causis naturalibus non debetur.

Probatur Altera Pars Minoris: Sapientia Jesu dæmoni non debetur:

Sapientia enim Jesu erat in damnum dæmoni et ipse certe erat homo justus.

504. Pars Secunda: Sanctitas Jesu miraculum quoddam morale constituit.

(a) Jesus doctrinam, quam prædicavit, vita sua expressit, ne levissimo quidem maculo contaminatus virtutibus cunctis harmonice conspirantibus insignitus est.

(b) Jesus erat prorsus inconsciis timoris iudicii Dei et horæ mortis, necessitatis quoque redemptionis propriæ, expiationis et mediatoris, neque cum timore et tremore laboravit.

(c) Jesus erat unicus inter homines semper heroicus, qui reapse cum vita simplicissima et praxibus ordinariis sanctitatem extraordinariam conjunxit.

(d) Jesus, filius fabri, erat sanctitate singularis, ætatis suæ gloria et aliarum ætatum inspirator, imitabilis sed nequaquam adæquandus, homo inter homines transcendens.

Atqui, Talis sanctitas, quippe quæ præter leges ordinarias activitatis humanæ inveniatur, miraculum morale constituit.

Ergo, Sanctitas Jesu Nazareni miraculum quoddam morale constituit.

505. Pars Tertia: Ac proinde veritatem doctrinæ, quam ipse prædicavit, comprobant.

(a) Sapientia, quæ Deo debetur, circa falsa versari nequit.

(b) Sanctitas Jesu erat viva imago doctrinæ quam ipse prædicabat.

506.

Difficultates

1. Inter motiva bene agendi Jesus timorem pænæ et spem præmii posuit. *Atqui* talia motiva naturam humanam dedecent. Ita Roberts.

R. Dist. Min. Talia motiva dedecent naturam humanam abstracte sumptam, *trans.*: concrete sumptam, *subdist.*, peccatricem, *N.*, sanctificatam, iterum *subdist.*, si sint sola motiva a Jesu proposita, *trans.*, si non sint sola, *N.*

2. Nihilominus talia motiva Deum dedecent. Ita Roberts.

R. Dist. Assert. Si respiciant naturam humanam peccatricem, *N.*: si respiciant naturam humanam sanctificatam, *subdist.*, si sint sola motiva, *trans.*, si non sint sola motiva, *N.*

3. Paupertas spiritualis et actualis, quam Jesus laudavit, progressui æconomico adversatur. Ita Roberts.

R. Dist. Assert. Progressui æconomico materialistico, *C.*: justo, *N.*

4. Malis, quæ ex defectibus ordinis socialis oriuntur, doctrina Jesu nullum solamen affert. Ita Roberts.

R. Sermonis montani doctrina quodeunque malum sociale sublevare valet.

5. Jesus docuit sexum muliebrem masculino esse juridice inferiorē: vir enim solus libellum repudii dare potest. Ita Roberts.

R. Vox "solus" a textu evangelico abest. Cf. Mt. V, 31, 32, XIX, 3-10, Mc. X, 2-12.

6. Jesus docebat violentiæ non esse resistendum. Totus vero mundus violentiæ sæpe sæpius restitit. Ita Roberts.

R. Altera assertio rem ne tangit quidem: ad priorem quod attinet, Jesus per modum consilii docet spiritum vindictæ patientia esse vincendum.

7. Jesus docet non esse jurandum omnino. (Mt. V). Ita Roberts.

R. Jesus reprobatur juramenta falsa aut ob leves rationes edita. Respexit enim praxes, quas Pharisei introduxerunt.

8. Jesus diabolicam obsessionem admisit. Ita Roberts.

R. Recte quidem.

9. Jesus providam curam futuri damnat. Ita Roberts.

R. *Negatur.*

10. Jesus dicit opinionem humanam non esse æstimandam et eodem halitu addit "Pater tuus, qui videt in abscondito, publice reddet tibi." (Mt. VI, 4.) Ita Roberts.

R. Vox "publice" in textu evangelico frustra petitur.

11. Doctrina Jesu moralis disciplinam Rabbinicam non transcendit.

R. *Negatur.*

12. Essenes erant Buddhistæ, Jesus vero Essenis ideoque scientia, quam ipse manifestavit, Buddhismo, non autem Deo debetur. Quod Jesus erat Essenis statim probatur: Essenes enim erant casti, ascetici, jejunabant, baptismum et remissionem peccatorum prædicabant. Ita Lillie.

R. (a) Essenes non erant Buddhistæ. Monotheismo enim dediti Moysen et prophetas sequebantur atque a consortio cum peccatoribus abhorrebant: Buddhistæ autem erant aut atheistæ aut polytheistæ, qui nullius societatem fugiebant.

(b) Jesus Essenibus nomen non dedit. Essenes erant secta esoterica quæ litteram legis Mosaicæ deificabat, a cibo ab aliis parato abstinebat, matrimonium esse illicitum docebat, publicos peccatores evitabat.

13. In libris Buddhisticis hæc dicta Buddhæ attribuuntur: benedictum est sequi viam pacificam, largiri eleemosynam, recte vivere, abhorrere a peccato, se præbere reverentem et humilem, esse longanimum suique dominum; fiat bona voluntas in mundo; iracundia amore vincitur; injuria percutienti non est afferenda. *Ergo*, Beatitudines evangelicæ ex fonte Buddhístico hauriuntur. Ita Lillie.

R. Inter Jesum et Buddham deest nexus historicus. Deinde beatitudines Buddhisticæ sunt irreligiøsæ et atheisticæ, quippe quæ circa bonum hominis solius, nempe Nirvana, versentur.

THESIS DUODETRICESIMA

In prædicationis suæ confirmationem Jesus Nazarenus veras prophetias protulit.

507. Asseritur prædictiones a Jesu Nazareno editas esse miracula intellectualia.

508. Multoties de rebus terrenis, spiritualibus, cosmicis, imo de ipsius Dei secretis Jesus prophetavit. Etenim inter alia mortem et resurrectionem suam, sortes Apostolorum et Judæorum, signa ventura cosmica, terrestria quoque et cœlestia, nec non expansionem evangelii et descensum Spiritus Sancti clare prædixit. Attamen, ad scopum apologeticum quod spectat, illæ solæ prophetiæ Dominicæ, quæ eventu jam completæ sunt et ex his cæ tantum quæ futura modo quidem maxime specifico annuntiant, perpenduntur: tales enim vivida hominis phantasia, aut conjectura humana, aut disciplina diabolica niti non possunt.

509. ADVERSARII:

(a) Prædictiones Jesu adscriptæ non sunt genuinæ. Ita Loisy, Wrede, alii plerique Liberales.

(b) Prædictiones evangelicæ non sunt definitæ. Ita Paulus.

(c) Jesus futurum sagacitate naturali legit. Ita Hase, Schmiedel.

(d) Prædictio de urbe desolata non verificatur. Ita Strauss.

(e) Jesus ratione vividæ phantasiæ futura prædixit. Ita Paulus.

510. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

511. *Probanda:*

- I. Jesus Nazarenus multas prædictiones edidit,
- II. Quæ eventu completæ sunt,
- III. In confirmationem prædicationis suæ.
- IV. Hæ porro prædictiones erant veræ prophetiæ.

I. *Jesus Nazarenus multas prædictiones edidit:*A. *De seipso:*

Mt. XX, 18, 19: "Ecce ascendimus *Jerosolymam*, et Filius hominis *tradetur principibus* sacerdotum, et *Scribis*, et *condemnabunt* eum morte, et tradent eum *Gentibus* ad *illudendum*, et *flagellandum*, et *crucifigendum*."

Mc. X, 33, 34: "Quia ecce ascendimus *Jerosolymam*, et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, . . . et tradent eum *Gentibus*: et *illudent* ei, et *conspuent* eum, et *flagellabunt* eum, et interficient eum."

Mt. XXVI, 2: "Seitis quia *post biduum* pascha fiet, et Filius hominis tradetur, et crucifigetur."

B. *De discipulis:*

Mt. XXVI, 25: "Respondens autem Judas. . . . dixit: Numquid ego sum, Rabbi? Ait illi: *Tu dixisti*." Jo. XIII, 27: "Et post buccellam, introivit in eum [*Judam*] *Satanas*. Et dixit ei Jesus: Quod facis, fac *citius*." Mc. XIV, 42: "Surgite, eamus: ecce, qui me *tradet, prope est*."

Mc. XIV, 27: "*Omnes* scandalizabimini in me nocte *ista*: quia scriptum est: Percutiam *pastorem*, et *dispurgentur* oves."

Mc. XIV, 30: "Et ait illi (Petro) Jesus: Amen dico tibi, quia *tu* hodie in nocte *hac*, priusquam gallus vocem bis dederit, *ter* me es negaturus."

Mt. X, 17, 18: "Tradent vos in conciliis, et in synagogis suis *flagellabunt* vos, et ad *præsides*, et ad *reges* ducemini propter me in testimonium illis, et *gentibus*."

C. *De sorte Judæorum:*

Lc. XXI, 24: "Et cadent in ore gladii: et *captivi* ducentur in *omnes* Gentes, et *Jerusalem* calcabitur a *Gentibus*." Lc. XIV, 43, 44: "*Et circumdabunt* te (*Jerusalem*) inimici tui *vallo*. . . . et coangustabunt te *undique*: Et ad terram *prosternent* te, . . . et non relinquent in te *lapidem super lapidem*." Mt. XXIV, 2: "Videtis *hæc omnia* (ædificationes templi)? Amen dico vobis, non

relinquetur hic *lapis super lapidem*, qui non destruat^{ur}.” Mt. XXIV, 34, Lc. XXI, 32: “Non præteribit *generatio hæc*, donec *omnia hæc* fiant.”

II. *Hæ prædictiones eventu completæ sunt:*

A. *De seipso*: Mt. XXVI, XXVII.

B. *De discipulis*: Mc. XIV, Mt. XXVI, Lc. XXII, Jo. XVIII, Act. passim.

C. *De sorte Judæorum*: Judæi captivi ducti sunt in nationes, templum autem et civitas sancta anno 70 A. D. eandem totalem ruinam subierunt. Cf. Joseph. *Bell. Jud.* V, xii, VI, iv, v, x, VII, i, ii, Sulpic. Sever. *Chron.* lib. 2, c. 30.

III. *Jesus in confirmationem prædicationis suæ has prædictiones edidit:*

Jo. XIII, 19: “Amodo dico vobis, priusquam fiat, ut cum factum fuerit, credatis quia ego sum.”

Mc. XIV, 27: “*Quia* scriptum est: Percutiam pastorem, et dispergentur oves.” (Zach. XIII, 7.)

Mt. X, 18: “Et ad reges ducemini *propter* me in *testimonium* illis, et gentibus.”

Lc. XIX, 44: “Et non relinquent in te lapidem super lapidem: eo quod *non cognoveris* tempus visitationis tuæ.”

Jo. V, 36: “Ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me.”

IV. *Hæ prædictiones erant veræ prophetiæ:*

A. Non debentur vividæ hominis phantasiæ: Jesus enim erat inter homines sapientissimus et sanctissimus.

B. Neque debentur humanæ conjecturæ.

(a) Jesus, vir quidem sanctissimus et sapientissimus, ita testatus est: “Ego ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, et quid loquar. . . . Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.” (Jo. XII, 49, 50.)

(b) Minutias, quas Jesus prædixit, in Vetere Testamento non inveniuntur.

(c) Minutiæ illæ, cum Jesus eas prædixit, ne virtualiter quidem existebant ideoque conjecturæ humanæ erant occultæ. Nullum enim erat signum ex quo mors a Romanis per modum iudicii decreta conjici poterat, pari etiam ratione intellectus hu-

manus non valebat suspicari fore ut milites Romani Jesum flagellarent eumque conspuerent. Neque erat inter humanæ conjecturæ ambitum prævidere *trinam* negationem Petri ejusque momentum, tempus etiam prodictionis Judæ et desolationis Jerosolymorum hujusque civitatis *totalem* eversionem, nec non dispersionem gregis, *universalem* persecutionem Apostolorum et nationis Judaicæ diuturnam completamque ruinam.

C. Prædictiones a Jesu editæ dæmoni non debentur.

Jesus enim erat sanctissimus et adversus regnum tenebrarum bellum constans et fortissimum gessit.

512.

Difficultates

1. Prædictiones, quæ Jesu adscribuntur, non sunt genuinæ. Secus enim essent prophetiæ.

R. Prædictiones a Jesu editæ erant prophetiæ.

2. Lucas prædictionem de destructione civitatis sanctæ magis definite quam Marcus et Matthæus enarrat. *Ergo*, Jesu falso adscripsit id quod jam evenisse cognovit.

R. Lucas independentem a Matthæo et Marco Evangelium suum edidit atque ex testibus primæ classis res gestas hausit. Deinde, prædictio urbis desolata, quatenus a Matthæo et Marco refertur, est maxime definita. Denique, id, quod Lucas addit (XIX, 43, 44), spectat discursum Dominicum a cæteris Evangelistis prætermisum.

3. Jesus mero rationis lumine poterat conjicere negationem Petri, excidium templi et civitatis, bellum fore inter Romanos et Judæos. Nam non tantum expertus est inconstantiam Petri et avaritiam Judæ, sed etiam suis ipsius oculis odium Judaicum in Romanos aspexit.

R. Nihilominus non poterat conjicere ipsas minutias eventuum omnium quos prædixit.

4. Numerus ternarius, quatenus negationem Petri respicit, est numerus indefinitus. Ita Strauss.

R. *Negatur*. Cf. Mc. XIV, 72, Mt. XXVI, 75, Jo. XIII, 38.

5. Jesus, si prodictionem Judæ prævidisset, non potuisset permittere ut hic secum viveret et munere, quod ei commisisset, fungeretur: secus particeps criminis fuisset.

R. Jesus, quatenus futura prævidebat, consiliis Patris non annuere non poterat.

6. Jesus de Judæ machinationibus moneri poterat.

R. De circumstantiis prodictionis moneri nequibat. Ad factum quod attinet, narratio evangelica indicat Jesum eodem modo præscivisse et prædixisse Judæ prodictionem quo Petri negationem et discipulorum fugam præscivit atque prædixit.

7. Prædictionem de desolatione sanctuarii et nationis Judaicæ propheta Daniel (IX) primus edidit.

R. Jesus res eventuras magis magisque definite quam Daniel prædixit.

8. Civitas sancta non erat prorsus eversa. Turres enim Phasael, Hippici, Mariamne, imo ipsa sanctuarii platea, destructæ non sunt.

R. Secundum ordinarium usum linguæ, præcipue Orientalis, prædictio a Jesu edita plane impleta est.

THESIS UNDETRICESIMA

In prædicationis suæ confirmationem Jesus Nazarenus miracula physica patravit.

513. *Adversarii generatim spectati.*

A. *Contra Veritatem Historicam Miraculorum Jesu:*

(a) Miracula evangelica erant eventus prorsus naturales, quos Evangelistæ conscie vel inconscie transfiguraverunt. Sic exempli gratia Zacharias non vidit angelum: fumus enim incensi figuram angelicam efformavit. Ita Paulus, Eichorn.

(b) Narrata evangelica sunt nunnisi allegoriæ, quas pietas fidelium creavit. Ita Allegoristæ, Mythistæ, Evolutionistæ, Modernistæ.

(c) Jesus mediis omnino naturalibus plures sanationes effecit. Cæterum Evangelia, quatenus miracula enarrant, falsa proferunt.

B. *Contra Veritatem Ontologicam Miraculorum Jesu:*

(a) Judæi antiqui mirabilia Dominica tribuebant Beelzebub, Judæi autem recentiores et quidam Gentiles potestati magicæ.

(b) Sanationes, quæ Jesu conceduntur, virtuti prorsus naturali debentur.

C. *Contra Veritatem Relativam Miraculorum Jesu:*

(a) Gentiles negabant miracula esse divinæ revelationis signa: docebant enim miraculum ad summum esse indicium necessitudinis inter deos et quosdam homines vigentis.

(b) Miracula a Jesu patrata sunt mera opera misericordiæ ideoque doctrinam revelatam non sigillant.

Sententiæ Adversariorum de Sanationibus quas Jesus Effecit.

514. Schola Liberalis: Jesus ne unum quidem dæmonem expulit, morbos autem quosdam virtute naturali sanavit.

(a) *Strauss.* Jesus ægritudines nervosas, quæ corpus graviter non lædebant, sanare poterat, dummodo tamen propheta ab ægroto æstimaretur. Ita etiam O. Holtzmann, J. Weiss, Renan, J. Réville, Schola Hypnotica, Schola Magnetica.

(b) Obsessio diabolica est solummodo moralis. Peccatum enim est dæmon, quippe quod melancholiam et desperationem inducat. Ita B. Weiss.

(c) Dæmones evangelici sunt morbi corporales. Itaque Jesus virtute quadam psychica, quam Spiritus Sanctus modo speciali regebat, morbos exstinxit. Ita Beyschlag.

(d) Jesus non admisit obsessionem diabolicam: superstitionibus autem Judæorum sese accommodavit. Ita Semler, Mead, Farmer, Neander, Rosenmüller, Schenkel.

(e) Sanationes evangelicæ causis utique naturalibus tamen incognitis adscribendæ sunt.

515. Schola Psychotherapica et Scientiæ Christianæ.

Psychotherapia:

Psychotherapia, seu ars suggerendi ægrotis ideas quæ sanam nervorum motionem excitent et sensus morbosos expellant, morbos imaginarios nervososque, levem quoque paralysim et læsionem alleviare aut sanare valet; nec tamen effectus suos therapeuticos subito producit, nec efficax evadit nisi ægrotus magna cum fiducia omnes suas ideas omniaque somnia medico fideliter confiteatur.

Scientia Christiana:

Scientia Christiana est ars levandi morbos suggestionem partim religiosa, quæ proinde a Psychotherapia vix differt.

Conspectus Miraculorum Jesu.

516. Sanationes:

(a) *Leprosorum:* Leprosi, qui etiam hodie incurabiles censentur, voce, tactu, mandato petendi sacerdotem exsecuto subito sanati sunt. (Mt. VIII, 1-4, Lc. V, 12-14, XVII, 12-19.)

(b) *Paralyticorum:* Paralysim voce et quidem in distans agens Jesus statim sublevavit. (Mt. IX, 1-7, VIII, 13, Jo. V.)

Testante Van Velsen, paralysis, si subita commotione nervorum effecta est, pari commotione amovetur.

(c) *Cæcorum*: Jesus septem saltem cæcos ad sanitatem reduxit: quatuor tactu, unus unctione oculorum et impositione manuum, unus unctione et lotione oculorum, unus medio quod indicare Evangelistæ prætermittunt. (Mt. IX, 27-31, XX, 29-34, Mc. X, 46-52, Lc. XVIII, 35-43, Mc. VIII, 22-26, Jo. IX, Mt. XII, 22.)

(d) *Fluxus sanguinis*: "Et mulier quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim, et fuerat multa perpessa a compluribus medicis: et erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat. Cum audisset de Jesu, venit in turba retro, et tetigit vestimentum ejus . . . Et confestim siccatus est fons sanguinis ejus: et sensit corpore quia sanata esset a plaga." (Mc. V, 25-34, cf. Mt. IX, 20-22, Lc. VIII, 43-49.)

(e) *Manus aridæ*: "Dicit (Jesus) homini: Extende manum tuam. Et extendit, et restituta est manus illi." (Mc. III, 5.)

(f) *Febris violentis*: "Soerus autem Simonis tenebatur magnis febribus . . . et stans super illam imperavit feбри: et dimisit illam. Et continuo surgens ministrabat illis." (Lc. IV, 38, 39.)

(g) *Auris Malchi*: "Et cum tetigisset auriculam ejus, sanavit eum." (Lc. XXII, 51.)

(h) *Surdorum et mutorum*: Jesus surdos et mutos imponendo sputum in linguam, tactu manuum, vocis humanæ imperio sanavit. (Mt. VII, 31-37.)

Surditatem, quæ tamen est hysterica, psychotherapia, non vero statim, levare valet.

(i) *Hydropicorum*: "Jesus vero apprehensum (hydropicum) sanavit eum ac dimisit." (Lc. XIV, 4.)

(j) *Morbi nobis ignoti*: Jesus in distans agens filium reguli sanitati restauravit. (Jo. IV, 47-54.)

Conclusio:

Media naturalia, quibus Jesus usus est, erant prorsus inepta. Ars medicinæ ad sanandam lepram diuturnam aut organicam cæcitatē, manum aridam, chronicam surditatem aut mutitatem nequaquam proficit, nec subito nec in distans sanare potest. Paralytim autem levem, fluxum sanguinis, febres violentas, aurem abscissam, methodis satis protractis, medici alleviare aut sanare possunt.

517. *Expulsiones Dæmonum:**Natura obsessionis diabolicæ:*

Obsessio diabolica, quo nomine medici infideles omnem insaniam erronee designare solent, est actio dæmoniacæ in hominis systema nervosum, quæ sive extrinsece per circumsessionem, sive intrinsece per possessionem perficitur, quare effectus quosdam symptomatibus hysteriæ maxime affines producit.

Obsessio autem diabolica ab hysteria clare distinguitur. Hæc enim est morbus nervorum quem concomitantur diminutio facultatis sentiendi (anestesia), ejusdem augmentatio (hyperestesia), impotentia membra movendi (aphoria hystérica), convulsiones, rigiditas corporis: illa vero usu et intellectu linguæ ignotæ, cognitione rerum absentium, vi physica extraordinaria, suspensione corporis in aëre, odio adversus res et personas sanctas, et denique quam maxima contumacia dignoscitur. Ad restitutionem sanitatis quod attinet, remedia medicinalia, quæ in hystericis sanandis adhibentur, lentissimo quodam modo effectus suos producunt, et, si vere obsessis præbentur, omnino inutiles evadunt.

Expulsiones dæmonum quas Jesus effecit:

(a) Mc. I, 21-28, Lc. IV, 31-37: “Et erat . . . homo in spiritu immundo: et exclamavit dicens: Quid nobis, et tibi, Jêsu Nazarene? venisti perdere nos? scio, qui sis, Sanctus Dei. Et comminatus est ei Jesus, dicens: Obmutesce, et exi ab homine. Et discerpens eum spiritus immundus, et exclamans voce magna exiit ab eo. (Lc. Et cum projecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit.)”

(b) Mt. VIII, 28-34, Mc. V, 1-17, Lc. VIII, 26-39: Vir possessus catenas rupit, compedes comminuit, a nemine domari poterat. Dæmon nomen suum “Legio” revelat, Jesum esse Filium Dei Altissimi confitetur, petit ut in porcos potius quam in abyssum mittatur. Jesus petitioni dæmoniacæ annuit: statim energumenus sanatur et porci se præcipitant in mare.

(c) Mc. IX, 16-29, Mt. XVII, 14-20, Lc. IX, 39-43: “Et respondens unus de turba dixit: Magister, attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum: Qui ubicumque eum apprehenderit, allidit illum, et spumat, et stridet dentibus, et areseit (Lc. et vix discedit dilanians eum): et dixi discipulis tuis ut ejicerent illum, et non potuerunt . . . Et attulerunt eum. Et cum vidisset eum, statim spiritus conturbavit illum: et elisus in terram, voluta-

batur spumans. Et interrogavit patrem ejus: Quantum temporis est ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia. Et frequenter eum in ignem, et aquas misit, ut eum perderet Jesus comminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde, et mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo Et exclamans, et multum discerpens eum, exiit ab eo, et factus est sicut mortuus Jesus autem tenens manum ejus, elevavit eum, et surrexit.”

(d) Mt. XV, 21-28, Mc. VII, 24-30: Jesus agens in distans dæmonem e filia mulieris Chananææ expulit.

(e) Aliæ quatuor expulsionæ dæmonum apud Evangelistas describuntur. Mc. XVI, 9, Le. VIII, 2; Mt. IX, 32-34, Le. XI, 14, 15; Mt. XII, 22, 23; Le. XIII, 11-16.

Conclusio:

Obsessi, quatenus in Evangeliiis exhibentur, a dæmone vere ligati erant. Ens enim quoddam certe exivit ex viro Geraseno in porcæ; præterea obsessi non erant mere hysterici, quippe qui odium in personas sanctas, vires quoque et scientiam extraordinariam nec non contumaciam obduratam, quam porro moderna psychotherapia, ut sanet, inefficax est, præ se tulerint.

518. *Miracula cosmica:*

Mutatio aquæ in vinum (Jo. II), duplex captura piscium (Le. V, Jo. XXI), inventio stateris in ore piscis prævisa (Mt. XVII, 23-26), duplex multiplicatio panum et piscium (Mt. XIV, XV), sedatio tempestatis per vocem humanam peracta (Mt. VIII), ambulatio super aquas (Mt. XIV), destructio aridæ fici spiritu oris effecta (Mt. XXI), transfiguratio (Mt. XVII).

Liberales vero hæc operâ, cum neque potestati humanæ neque viribus naturæ necessario agentibus adscribi possint, historice evenisse fortiter negant.

519. *Revocationes mortuorum:*

Jussu Jesu a mortuis redierunt filia Jairi (Mt. IX), filius viduæ Naim (Le. VII), Lazarus (Jo. XI).

520. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

521. Jesus Nazarenus in prædicationis suæ confirmationem mirabilia physica patravit. *Atqui* hæc mirabilia physica erant etiam miracula physica. *Ergo*, Jesus Nazarenus in confirmationem prædicationis suæ miracula physica patravit.

Probatur Prima Pars Majoris: Jesus Nazarenus mirabilia physica patravit.

(a) Jesus Nazarenus leprosos, paralyticos, cæcos, hydropicos, surdos, mutos, illosque qui fluxu sanguinis, manu arida, febribus violentis, auricula abscissa laborabant, quandoque etiam in distans agens sanavit.

(b) Jesus dæmones ex hominibus obsessis expulit.

(c) Jesus aquam in vinum mutavit, modo quodam extraordinario pisces in retia induxit, staterem in ore piscis apparere effecit, panes et pisces multiplicavit, tempestatem voce sedavit, super aquas ambulavit, ficum aridam spiritu oris destruxit, levatus in aëre transfiguratus est.

(d) Tandem Jesus tres mortuos e tumulo revocavit.

Probatur Altera Pars Majoris: Jesus in prædicationis suæ confirmationem mirabilia physica patravit.

(a) Jesus testatus est omnia opera, quæ ederet, missionem suam confirmare (Jo. V, 36); (b) aperte affirmavit sanationes paralytici et cæci nati item et revocationem Lazari esse testimonia divina (Mt. IX, 6, Jo. IX, 2-4, XI, 41-43); (c) asseruit opera, quæ patraret, esse Messianica (Mt. XI, 3-5); (d) docuit illos, qui miracula Beelzebub tribuerent, contra Spiritum Sanctum peccare (Mt. XII, 32, Mc. III, 28, 29, Lc. XII, 10).

Probatur Minor: Hæc mirabilia physica erant etiam miracula physica.

I. Causis naturalibus non debentur.

A. Sanationes:

(a) Sanationes morborum causis naturalibus, quas Jesus aperte adhibebat, adscribi nequeunt. Erant enim prorsus ineptæ.

(b) Neque debentur causis naturalibus, quibus Jesus occulte utebatur. Ipse enim erat sanctissimus.

(c) Neque refundi possunt in causas naturales et occultas fortuito agentes, quas tamen Jesus ignoravit. Sanationes enim multæ erant, variatæ, prævisæ, et relationem constantem ad thaumaturgi activitatem exhibebant. Deinde vires occultæ, quæcunque sint, per modum transformandi et vix non semper lente gradatimque sanitatem restituunt; Jesus autem instantanee, et quocunque signo transformandi absente, morbos levavit.

B. Expulsiones dæmonum:

Dæmones, cum sint puri spiritus hominibusque superiores, potestate humana ligari non possunt.

C. Miracula cosmica:

Miracula cosmica, quæ et quatenus Jesus patravit, ex ipsa sua natura vires humanas superant, quapropter Liberales ea evenisse uno ore negant.

D. Revocationes mortuorum:

Indubium est potestatem humanam ultra tumulum se non extendere.

II. Dæmoni non debentur.

Jesus erat sanctissimus et in damnum dæmonis prædicavit atque laboravit.

Difficultates**522. *Contra Veritatem Ontologicam Miraculorum Jesu:***

1. Jesus mediis hypnoticis effecit ut convivæ congregati Canæ optimum vinum se bibere arbitrarentur. Ita Dejardins (Paul de Réglà). Pari ratione quidam visione subjectiva decepti putabant Jesum multiplicare panes et ambulare super aquas. Ita A. Réville.

R. Testantibus Evangelistis, Jesus mediis hypnoticis usus non est. Porro miracula evangelica erant eventus sub luce quidem effecti, simplices, investigabiles, investigati, publici, sæpe sæpius repetiti, quos omnes, sive dispositi sive indispositi, sive Judæi sive Christifideles, admittebant.

2. Jesus non multiplicavit panes, sed e parvo penu suo panem quibusdam pauperibus largitus est, quod quidem alii quoque, qui panes habebant, fecerunt. Tempestas, Jesu loquente, casu cessavit, aut potius ipse super undas oleum vegetale infudit. Nec Jesus, nec Petrus ambulavit super aquas: uterque enim natavit, aut saltem Jesus ambulando in littore vel in vadis ad navem appropinquavit. Ita Paulus.

R. Hæc omnia narrationi evangelicæ contrariantur.

3. Miraculum secundum Evangelistas erat eventus extraordinarius, non vero supernaturalis.

R. *Negatur.*

4. Evangelistæ secundum methodum Orientalium pietatis causa operum Jesu causas naturales diserte celant.

R. *Negatur.*

5. Jesus ne conceptum quidem miraculi efformavit. Rationes: (a) Aequales conceptum miraculi non habebant; (b) secundum

Jesum eventus tam ordinarii quam extraordinarii ejusdem momenti erant: (c) Jesus legem gravitatis cum Patris voluntate confundebat (Mt. X, 29). Ita Soltau.

R. Ad rationes allatas: (a) *Negatur*; (b) *dist. assert.* erant sub eadem Providentia generali, *C.*, speciali, *N.*; (c) *negatur*.

6. Jesus, si potuisset miraculose morbos sanare, omnes omnino ægrotos Palæstinenses sanasset.

R. *Dist. assert.* Si in definitum finem, nempe missionem suam probandi, miracula ederet, *N.*: secus, *trans*.

7. Jesus attribuit opera sua adventui regni in cordibus hominum aut virtuti divinæ, non vero sibi ipsi.

R. Adventus regni est causa finalis (Mt. X, 7, 8), virtus autem divina causa principalis miraculorum quæ Jesus patravit.

8. Unicum signum, quod Jesus promisit, erat prædicatio pœnitentiæ. (Mt. XII, 39.) Ita Holtzmann, Sabatier, Soltau.

R. Unicum illud signum erat signum Jonæ, seu Jesu resurrectionis.

9. Solutione admissa, resurrectio erat unicum signum quod Jesus edidit.

R. Erat unicum signum de cœlo, seu cujusdam speciei (i. e. quod secundum mentem Phariseorum esset independens a persona Jesu ideoque a magia), singulari modo ad ipsos quoque Phariseos vincendos efficiendum. Cf. Mt. XVI, 1, Mc. VIII, 11, Lc. XII, 54-56, Jo. VI, 30, Act. II, 19, 20, 1 Cor. I, 22.

10. Illi, qui miraculum efficiendum petiit, Jesus respondit: "Non tentabis Dominum Deum tuum." (Mt. IV, 7.)

R. Jesus diabolo hæc dixit.

11. Ratio miraculi in operibus Jesu est in eo quod eventus naturalis supernaturaliter prævidetur.

R. *Negatur*.

12. Miracula Jesu, qui revera quam maxime Deo confidit, erant opéra Providentiæ inexpectatæ. Ita Schenkel, O. Holtzmann, B. Weiss.

R. Miracula Jesu debentur Providentiæ divinæ speciali et expectatæ.

13. Sanctus, cujus passiones rationi subjugantur, virtute naturali miracula patrare valet. Ita Barth.

R. *Negatur*.

14. Ille, qui cæteros homines redemit, in universam naturam potestatem habeat oportet. Ita Schleiermacher.

R. Cum supernaturali redemptione Deus potest, si vult, miracula conjungere.

15. Miracula Jesu virtuti cuidam magicæ tribuenda sunt. Ita Fludd.

R. *Negatur.*

16. Dæmoniaci, qui apud Evangelistas laudantur, morbis nervosis laborabant. Ita Renan, Charcot, Harnack, Bousset.

R. *Dist. assert.* Etiam, *C.*: tantum, *N.*

17. Jesus arte medica, quam apud Essenes didicerat, sanationes effecit.

R. Neque Jesus erat Essenis, neque Essenes arti sanandi dediti erant.

18. Sanationes absentium naturaliter explicantur: Jesus enim per nuntios ægrotis sanitatem restituit. (Jo. IV, 48.)

R. *Ratio allata negatur.*

19. Jesus methodo psychopathiæ usus est. Nam ex parte sanandi fidem exegit. (Mt. IX, 28, VIII, 3-15.)

R. *Dist. Rationem Allatam.* Semper, *N.* (cf. Mc. VIII, 22, Lc. VI, 6-11, VII, 1 sq., Jo. V, 1-10, IX, Mt. VIII, 14): aliquando, *subdist.*, fidem dogmaticam licet imperfectam, *C.*, fidem qualem methodus psychopathiæ postulat, i. e. pure fiducialem, *N.*

20. Mors Lazari probari nequit. Verba enim "jam fœtet" præsumptionem quamdam, non vero rem verificatam, subaudiunt. (Jo. XI.)

R. Ex verbis "jam fœtet" mors Lazari non probatur. Constat autem ex testimonio Evangelistæ (Jo. XII, 1): constat quoque ex alterius hypothesis absurditate; Lazarus enim morbo tunc temporis incurabili laborabat, quod subinde sepulchro levare non poterat; si porro non esset mortuus, supponendum esset Jesum esse deceptorem (Jo. XI, 14) et moribundum ipsum, Jesu loquente, casu e syncope surrexisse.

21. In operibus Jesu Nazareni signa impotentiae inveniuntur: (a) cæcum quemdam subito sanare ipse non poterat (Mc. VIII, 22-25); in Nazareth non potuit ullam virtutem facere (Mc. VI, 5). Ergo, Mirabilia a Jesu patrata non sunt Deo adscribenda.

R. (a) Totus effectus productus, cujus vero unumquodque stadium subito evenit, evidenter a Jesu dominabatur; (b) *dist.*

assert., non potuit physice, *N.*, moraliter, *C.*; Jesus enim sequebatur legem quam ipse sibi imposuit. Cf. Mt. XIII, 58.

22. Opera Jesu defectu sanctitatis maculantur. *Nam*: (a) Quavis die ægrotos sanavit ideoque sanctitatem Sabbati violavit (Mt. XII, 9-12, Lc. XIII, 10-17, Jo. V, 2-10, IX, 14); (b) mutando aquam in vinum hospites ad se inebriandos excitavit (Jo. II, 9, 10).

R. (a) Jesus violavit sanctitatem Sabbati a Pharisæis hypocritice institutam; (b) Evangelium Quartum non docet hospites Canæ congregatos se inebriasse.

523. *Contra Veritatem Relativam Miraculorum Jesu:*

23. Opera Jesu mirabilia mōres non spectant ideoque non sunt pignora divina. Ita Schenkel.

R. Omne opus mirabile a Jesu patratum misericordiam, fiduciam, humilitatem, prudentiam spirat, et ad fidem theologicam gignendam ordinatur.

24. Jesus prohibuit ne miracula sua evulgarentur. (Mc. I, 43, 44, V, 43, VII, 36, VIII, 22-26, Mt. IX, 30, XII, 15, 16.) *Ergo*, Ea esse testimonia divina ipse non judicavit.

R. *Dist. antec.* Prohibuit ne unquam evulgarentur, *N.*: ne hic et nunc evulgarentur, *subdist.*, ita ut non essent signa iis qui ea videbant, *N.*, secus, *trans.* Cf. Mt. IX, 31, XII, 15, 17, Mc. I, 43-45, V, 43, VII, 36, VIII, 22-26.

25. Jesus reprehendit eos, qui miracula petebant. (Jo. IV, 48.) *Ergo*, Doctrinam suam miraculis non comprobavit.

R. *Dist. antec.* Reprehendit eos; qui rationabiliter miracula petebant, *N.*: eos, qui irrationabiliter petebant, *C.* Jesus revera culpavit eos qui ob alia motiva credibilitatis prompte non crediderunt vel credere parati non erant, aut eos qui iudicium credibilitatis elicere volebant nisi ipsi suis oculis miracula viderent.

26. Jesus gratia fidelium miracula patravit. *Ergo*, non iudicavit miracula esse signa credibilitatis.

R. Interdum Jesus, antequam miracula edidit, postulavit fidem quamdam imperfectam, tamen distinctam ab ea perfectiore quam miraculo gignere volebat.

27. Opera Jesu misericordia tantum inspirantur. Ita Harnack.

R. *Negatur.*

28. Si Jesus unum tantum miraculum historice, ontologie,

relative verum edidisset, omnes homines essent Christiani. Ita Reimarus.

R. Negatur. Aliud enim est cognoscere veritatem, aliud autem credere. Deinde motiva credibilitatis intellectum non semper necessitant.

29. Miracula Jesu non erant signa peremptoria. Etenim non poterant stabilire jus, quod Jesus sibi vindicavit, die Sabbati sanandi. Ita Schell.

R. Dist. Rationem Additam: Ob intrinsecum defectum, *N.*: ob extrinsecum defectum, *C.*

30. Miracula Jesu cum veritate doctrinali ex natura rei non connectuntur.

R. Sufficit ut cum veritate doctrinali extrinsece connectantur.

31. Jesus, si judicasset miracula esse signa divina, semper cum possibile esset, ea patrasset.

R. Negatur. Plurima enim miracula signum sufficiens constituunt.

32. Jesus, si patrasset miracula in confirmationem prædicationis suæ, ea effecisset, quæ causas naturales indubie transcendissent.

R. Signa, quæ Jesus obtulit, tantummodo obcæcatis dubia sunt.

33. Jesus fundavit missionem suam super remissionem peccatorum suamque legationem et amorem Patris. Ita Sabatier.

R. Ut ista nobis prodessent, ea Jesus miraculis comprobavit.

34. Jesus minoris momenti miracula habuit quam fidem.

R. Tanquam motiva credibilitatis, *N.*

35. Jo. VII, 17: "Si quis voluerit voluntatem ejus (Patris) facere, cognosceat de doctrina mea, utrum a Deo sit."

R. Dicta respiciunt dispositionem subjectivam vi cujus homines et ad motiva credibilitatis perpendenda et ad veritatem accipiendam parati sunt.

36. Apollonius Tyanæus, Mohammad, Buddha miracula patraverunt, quin hæc essent signa revelationis divinæ. Ergo, Miracula a Jesu edita revelationem divinam non sigillant.

R. Negatur conclusio. Miracula enim cum revelatione divina extrinsece, non vero intrinsece, connectuntur.

(a) Historia Apollonii, quam quidem Philostratus conscripsit, erroribus abundat. Cf. De Bonniot, *Le Miracle et ses Contrefaçons*, pp. 176-205, Trench, *The Miracles of Our Lord*, pp. 67, 68.

(b) Mohammad aperte negavit se posse miracula patrare. Cf. Ockley, *History of the Saracens*, pp. 65-68.

(c) Libri Buddhistici sunt legendarii. Deinde miracula, quæ Buddhæ adscribuntur, Deo sunt indigna. Cf. De Bonniot, *l. c.* pp. 123 sq., Kellogg, *The Light of Asia and the Light of the World*, p. 140.

Ferme omnes Liberalium difficultates collegit atque solvit Reverendus Pater Van Laak, *De Revelatione Christiana*, lib. 2, pp. 15-138.

THESIS TRICESIMA

In prædicationis suæ confirmationem Jesus Nazarenus, sicut prædixerat, a mortuis surrexit.

524. Resurrectio est reunio animæ cujusdam humanæ cum illo eodem corpore, quod dum vitam suam terrestrem peragebat, informavit. Illud idem corpus quocum anima ad terram reversa iterum conjungitur non est necessario idem quoad cunctas dotes accidentales; sufficit enim ut sit idem numero corpus, licet activitate terrenis rebus excelsiore auctum sit.

525. Re quidem vera, quamvis anima Jesu cum corpore etiam quoad dotes accidentales eodem unita sit, ad scopum apologeticum quod attinet, satis est demonstrare eam cum eodem numero corpore esse conjunctam.

526. Documenta Christiana Jesu redivivi apparitiones duplicis classis enarrant: Jesus enim tum in gloria cœlesti tum in gloria terrestri sese manifestavit.

527. *Apparitiones Jesu cœlestes:*

(a) Jesus per medium visionum (Act. XVIII, 9, XXII, 17-21) etiam apocalypticarum (1 Cor. XIV, 26-30) gloriam suam cœlestem exhibuit, imo Paulo ad paradysum raptō ipsa Dei arcana revelavit. (2 Cor. XII, 1-9.)

(b) Stephanus vidit cœlos apertos et Filium hominis stantem a dextris Dei. (Act. VII, 55, 56.)

(c) Joannes vidit Jesum cœlesti gloria circumfusus. (Apoc. I, 10-17, V, 6-14, XIV, 1-5, 14-16, XIX, 11-16.)

528. Apparitiones Jesu terrestres:

(a) Terræmotu facto, angelus lapidem ante sepulchrum positum revolvit, quod porro perterriti custodes sacerdotibus narra-
runt; at argento corrupti corpus Jesu, dum ipsi dormirent, subla-
tum esse dixerunt. Mane autem die Paschatis quædam mulieres et
nominatim Maria Magdalene sepulchrum Jesu vacuum invenerunt
et cum duobus angelis collocutæ sunt. Petrus vero et Joannes, post-
quam testimonium mulierum audierant, ecurrerunt ad monumen-
tum et corpus Jesu abesse viderunt. Nec mulieres, nec Joannes,
nec Petrus sepulchrum vacuum inventum iri putaverunt. (Mt.
XXVIII, Mc. XVI, Lc. XXIV, Jo. XX.)

(b) Mane die Paschatis Jesus sub divo inexpectato apparuit
Magdalene et cæteris mulieribus easque allocutus est et ut ipse
tangeretur permisit. Mulieres autem Jesu resurrectionem annuntia-
verunt Apostolis, qui tamen non crediderunt. (Mt. XXVIII, 1-10,
Mc. XVI, 1-10, Jo. XX, 1-18; Mt. XXVIII, 17, Mc. XVI, 11, Lc.
XXIV, 9-11.)

(c) Die Paschatis Jesus Petro apparuit. (Lc. XXIV, 34,
1 Cor. XV, 5.)

(d) Die Paschatis sub cœlo et in cubiculo Jesus inopinate se
manifestavit Cleophæ et alteri discipulo, cum iis, licet oculi eorum
retenti sint, locutus est, coram eis fregit panem, et ab iis agnitus
subito evanuit. (Lc. XXIV, 13-35.) “Et illi euntes nunciaverunt
cæteris: nec illis crediderunt.” (Mc. XVI, 13.)

(e) Vespere Paschæ Jesus inexpectato, januis clausis, dis-
cipulis suis apparuit, imo, ut probaret se esse vere redivivum,
comedit, manus et pedes vulneratos manifestavit et corpus suum
palpandum obtulit, quibus rebus permoti, discipuli, dubia deposue-
runt et crediderunt. (Mc. XVI, Lc. XXIV, Jo. XX, 1 Cor. XV,
5, Ignatius, *Smyrn. III.*)

(f) Die octavo Paschatis Jesus discipulis et Thomæ, januis
clausis, apparuit, et, ut probaret se surrexisse, iterum vulnera sua
ostendit et se palpandum præbuit. Dixerat enim Thomas: “Nisi
videro in manibus ejus fixuram clavorum, et mittam manum meam
in latus ejus, non credam.” (Jo. XX, 26-29.)

(g) In littore maris Galilææ Jesus apparuit septem discipulis
eosque ad comedendum invitavit. (Jo. XXI, 1-22, Apoc. Evang.
Petri, cf. *The Journal of Theological Studies*, XIV, p. 195.)

(h) In monte quodam designato Jesus apparuit discipulis et quosdam adhuc dubitantes reprehendit. (Mt. XXVIII, 16-20, Mc. XVI, 15-18.)

(i) Jesus apparuit plus quam quingentis. (1 Cor. XV, 6.)

(j) Jesus se manifestavit Jacobo. (1 Cor. XV, Evang. Heb. cf. Thorburn, *The Resurrection Narratives and Modern Criticism*, pp. 172, 173).

(k) Jesus per quadraginta dies commoratus est cum discipulis, "quibus et præbuit seipsum vivum post passionem suam in multis argumentis (lit. demonstrationibus indubiis)." Cf. Act. I.

(l) Hierosolymis Jesus undecim apparuit. (1 Cor. XV, 7, Lc. XXIV, 44-50.)

(m) Jesus, postquam cum discipulis collocutus erat, ascendit in cælum. (Mc. XVI, 19, 20, Lc. XXIV, 50-53, Act. I, 9.)

(n) Tandem Jesus Saulo, prorsus indisposito et incredulo, apparuit eumque allocutus est. (Act. IX, 1-9, XXII, 6-11, XXVI, 12-18, Gal. I, 12-16, 1 Cor. IX, XV.)

529. *Summa narrationis apparitionum Jesu terrestrium:*

(a) Ens quod apparuit:

Ens, quod apparuit, comedere, tangi, videri, audiri potuit, certe figuram Jesu præ se tulit, affirmavit atque, ut dubia discipulorum vinceret, multis argumentis demonstravit se esse Jesum redivivum.

(b) Circumstantiæ apparitionum:

Ens, quod apparuit, quocumque diei tempore, in cubiculo et sub sole, non a longe sed prope, et, tandem, per quadraginta dies sese manifestavit. Corpus vero Jesu in sepulchro non mansit.

(c) Testes apparitionum:

Testes erant permulti, unus inimicus, cæteri amici, indispositi quoque ad credendum, qui ens illis apparens viderunt, audierunt, tetigerunt, et solummodo argumento coacti tandem aliquando Jesum esse redivivum admiserunt.

De Adversariis

530. *Principia Adversariorum:*

I. Principium Philosophicum:

Omnis eventus miraculosus est impossibilis ideoque ea, quæ de Jesu resurrectione narrantur, falsa non esse non possunt. Ita Renan, Strauss, Rashdall, Loisy.

II. *Principium Historicum:*

Ea documenta, quæ accidentaliter tantum inter se differunt, si eventus supernaturales proferant, fide sunt indigna. Ita Reimarus, Schmiedel.

Tale vero principium est prorsus arbitrarium estque quasi deus ex machina, qui ad stabiliendum principium philosophicum invocatur. Re quidem vera narrata cujusvis generis, quæ substantialiter concordant, licet accidentaliter inter se differre videantur, teste historia critica, vera censenda sunt. Cf. Thorburn, *The Resurrection Narratives and Modern Criticism*, pp. xiii-xv, 159 sq., Orr, *The Resurrection of Jesus*, Expos. (1908), V, pp. 317 sq.

III. *Principium Litterarium:*

Narrata in diversa strata sunt dividenda eo fine ut testimonium primitivum a testimonio recentiore et facta a fictis distingui possint atque tandem aliquando perveniatur ad traditionem, quæ, si ipsa a legendis purificetur, nucleum historicum conservare judicari queat.

531. *Conclusiones Adversariorum:*

(a) Documenta Christiana, quatenus apparitiones Jesu redivi referunt, auctoritate historica destituuntur.

(b) Narrata evangelica duplici traditione, nempe Galilaica et Hierosolymitana nituntur. Hæc autem duplex traditio sibi non cohæret. Nam secundum traditionem Hierosolymitanam (Lc., Jo., Mc. XVI, 9-20, Evangelium Hebræorum) Jesus nonnisi Jerosolymis, at secundum traditionem Galilaicam (Mc. XVI, 1-9, Mt. XXVIII, Apoc. Evang. Petri) nonnisi in Galilæa apparuit.

(c) Hæ porro traditiones fundantur in quodam motu religioso, quem Apostoli, sive in Galilæa (Schmiedel), sive Jerosolymis (Loofs, B. Weiss, Resch) experti sunt.

(d) Primitiva traditio resurrectionis, affirmante Lake, hæc est: Jesus apparuit Petro, deinde cæteris Apostolis. Apostoli autem credentes Jesum esse redivivum Jerosolymam redierunt, ubi obviam facti sunt mulieribus, quæ tertia die post Jesu crucifixionem ad sepulchrum venerant, sed videntes lapidem remotum et audientes a quodam juvene corpus Dominicum ibi non esse perterritæ fugerant.

532. *Methodus Adversariorum:*

(a) Adversarii in narratis inveniunt contradictiones ubi contradictiones desunt.

(b) Omne, quod eorum hypothesis adversatur, pro lubitu rejiciunt.

(c) Legunt in narratis ea quæ ibi non existunt.

(d) Pro narratis rejectis substituunt hypotheses, quæ revera ex nihilo creantur.

(e) Vident inter documenta Christiana et documenta mythica similitudines ubi similitudo omnino deest.

533. *Sententiæ Adversariorum:*

I. Jesus in cruce mortuus non est. Etenim syncope correptus, postea aut aromatibus sepulchralibus aut medicamentis refocillatus asylum cum Essenibus aut loco aliquo obscuro invenit, unde ad invisendos Apostolos itinera fecit. Ita quoad substantiam Schleiermacher, Hase, Paulus, Bunsen, Venturini, Bahrdt, auctor anonymus libri "Supernatural Religion."

II. Corpus Jesu e tumulo sublatum est. Secundum Judæos et Reimarum corpus Jesu ab Apostolis surreptum est, secundum A. Réville a Synedrio, secundum H. Holtzmann a Josepho Arimathæo, secundum O. Holtzmann ab ignoto quodam, secundum Renan aut ab aliquo ignoto aut a Josepho Arimathæo aut a Maria Bethaniæ, secundum Rolleston a Pilato.

III. Corpus Jesu loco quodam ignoto aut in fossa simul cum aliis corporibus tumulatum est ac proinde Judæi Jesum non resurrexisse demonstrare non poterant. Ita Harnack, Strauss, Loisy, alii plerique. Hæc sententia ab illis, qui docent Apostolos visiones expertos esse, fingitur ut harum perseverantia explicari possit.

IV. Apostoli visiones subjectivas experti sunt. Visio autem subjectiva est hallucinatio ex causis homini intrinsecis orta.

A. *Strauss*. Illusio psychologia Apostolorum fidei eorum Messianicæ et memoriæ Jesu relictæ nec non vagis Domini dietis et Veteris Testamenti oraculis jure adscribitur.

B. *Loisy*. Hallucinatio Apostolorum ex profunda impressione, quam Jesus in cordibus eorum produxit, orta est.

C. *Harnack*. Apostoli se expertos esse tantum visiones Jesu in cælo glorificati aperte confessi sunt.

V. Testes resurrectionis visiones objectivas passi sunt. Visio vero objectiva est hallucinatio, quæ causis homini extrinsecis debetur, sive quid materiale appareat, sive non.

A. *Theoria Telegrammatica.* Apostoli experti sunt visiones Jesu, quatenus tunc temporis in cœlo glorificatus revera ipse existit, quarum porro causa erat aut Jesus aut Deus ipse. Ita Keim, Schenkel, Ewald.

B. *Theoria Spiritistica.* Jesus visus est corpore quodam astrali indutus. Petrus autem et Magdalene erant media inconscia (mediums). Ita Keim, Emmet.

C. *Lake.* Visiones Apostolorum erant aut subjectivæ aut objectivæ.

VI. Hypothesis Mythologica.

Narratio evangelica, in quantum Jesum resurrexisse docet, est tota quanta mythica. Jesus enim moriens et resurgens, non secus ac Osiris, Attis, Dumuzi, Tammuz, Adonis, Marduk, vel solis vel æstatis mortem et resurrectionem symbolice significat. Ita Günkler, Jeremias, Winckler, Cheyne, Drews, Smith.

534. *Notu.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

535. **Pars Prima: Jesus Nazarenus mortuus est.**

Prima Probatio:

(a) "Jesus autem iterum clamans voce magna emisit spiritum." (Mt. XXVII, 50, cf. Mc. XV, 37, Lc. XXIII, 46, Jo. XIX, 30, Act. II, 23, XIII, 28-30, Rom. VI, 4, 1 Cor. XV, 3.)

(b) *Confirmatio:* Milites non fregerunt Jesu crura, quia ipse jam mortuus erat: centurio missus ad Jesu mortem investigandam sibi et Pilato satisfecit: unus militum latus Jesu hasta transfixit. (Mc. XV, 44, Jo. XIX, 33, 34, cf. XX, 27.)

Altera Probatio:

Si Jesus non fuisset mortuus supponendum esset (a) eum esse deceptorem, (b) virum morti proximum, magno lapide remoto, tertia die post horrendam suam passionem ambulasse Emmaum, rediisse Jerosolymam, inter quadraginta dies peragrasse a Jerosolymis ad Galilæam et rursus a Galilæa ad civitatem sanctam, (c) mendacem et physice debilitatum non tantum inspirasse Apostolis fidem invictam, (d) sed etiam veneratum ab Angelis Dei cubiculum modo miraculoso intrasse atque ad cœlos ascendisse.

536. **Pars Secunda: Jesus resurrectionem suam prædixit.**

Mt. XVI, 21: "Exinde cœpit Jesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Jerosolymam, et multa pati a senioribus,

et Scribis, et principibus sacerdotum, et occidi, et tertia die resurgere." Cf. Mt. XVII, 9, XX, 19, XXVII, 63, 64.

537. Pars Tertia: Jesus a mortuis surrexit.

Ita enim testantur (I) testes formaliter aut virtualiter immediati, (II) sinceri, (III) qui rem investigare poterant, (IV) atque, ratione ducente, investigaverunt, (V) quorum judicium est unicum quod cum eventibus narratis cohæret.

I. Testes erant aut formaliter aut virtualiter immediati:

Matthæus et Joannes testimonium suum scripto ipsi consignerunt: Petrus et Joannes testimonium viva voce protulerunt: Lucas secutus est Paulum et illos, qui Dominum viderant: Marcus, mediante Petro, cum omnibus testibus resurrectionis conjungitur: Paulus erat testis ocularis et cum testibus primæ classis associatus. Testimonium igitur et Evangeliorum et Actuum Apostolorum et Epistolarum Paulinarum testimonium quoque omnium testium resurrectionis complectitur.

II. Testes erant sinceri:

(a) Omnia propter Jesum reliquerunt, Jesum esse redivivum facile non crediderunt, imo resurrectionem attestantes quam maximis incommodis sese exposuerunt.

(b) Deerat testibus motivum decipiendi: nam iis decipientibus spes erat commodi nec temporalis nec æterni.

(c) Deerat testibus possibilitas decipiendi: die enim Pentecostes, quinquagesima fere die post Jesu crucifixionem et sepulturam, veritatem resurrectionis ipsis Jerosolymorum incolis annuntiaverunt.

III. Testes Jesu resurrectionem investigare poterant:

Jesus enim exhibetur apparens non tantum mulieribus sed etiam viris, non uni vel alteri sed quam plurimis, non semel sed sæpius, non una die sed per quadraginta dies, non semper eadem hora sed diversis horis, non semper eodem loco et sub iisdem circumstantiis sed diversis locis et sub diversis circumstantiis, non a longe sed prope, atque ita ut non solum se videndum præsentet, sed etiam loquentem, comedentem, vulnera monstrantem, palpatum invitantem et permittentem, imo affirmantem et demonstrantem se esse ipsum, qui crucifixus erat.

IV. Testes, ratione ducente, Jesu resurrectionem investigaverunt:

(a) Argumentis multis testes prorsus indispositi ad credendum coacti sunt admittere Jesum vere a mortuis surrexisse: mulieres enim omnes petierunt sepulchrum ut corpus Jesu ungerent, Magdalene dolore praeoccupata magistrum suum carissimum non statim agnovit, Cleophas et alter discipulus spe dejecti sunt; Apostoli testimonio mulierum non crediderunt, Jesum se manifestantem spiritum esse judicabant, quin etiam Thomas et quidam alii in dubium contumax inciderunt.

(b) Mulieres, Petrus, Joannes vacuum sepulchrum scrutati sunt.

(c) Jesus se esse redivivum demonstrare coactus est.

(d) Testes clare distinxerunt inter res subjectivas et objectivas, inter apparitiones Jesu caelestes et terrestres.

V. Judicium testium est unicum quod cum eventibus narratis cohæret:

A. Certo certius ens aliquod materiale testibus apparuit:

(a) Testes ad subjectivas visiones habendas penitus indispositi erant, timidi quoque et propter Jesu mortem omni spe Messianica privati, atque etiam, Jesu apparente, pertinaciter dubitabant.

(b) Testes inter experientias suas internas et externas clare distinxerunt.

(c) Testes erant quam plurimi, qui porro in diversis circumstantiis positi, judicium suum in testimonio sensuum auditus, visus, tactus fundari consueverant.

(d) Apparitiones Jesu subito cessaverunt, at testes eum esse a mortuis resurrectum fide invicta crediderunt.

B. Illud ens, quod modo materiali apparuit, erat Jesus Nazarenus vere redivivus:

Etenim ens illud erat aut anima Domini materializata aut apparitio quædam materialis psychice evocata aut diabolus forma humana indutus aut ipse Jesus redivivus.

(a) Non erat anima Domini materializata: secus ipsa esset mendax. Cf. Lc. XXIV, 39.

(b) Nee erat apparitio materialis psychice evocata: nam subito et voluntarie apparuit, quin evocaretur; deinde, quando primo se manifestavit, statim agnitum non est, imo, ne phantasma esse censeretur, cibum comedit.

(e) Nec erat diabolus forma humana indutus: diaboli enim non est modo præternaturali id, quod ei adversatur, confirmare; Dei vero non est permittere mirum diabolicum, quod religionem spectat, quin adsit signum caudæ serpentinæ.

538. Pars Quarta: In confirmationem prædicationis suæ Jesus Nazarenus surrexit.

A. Jesus aperte asseruit se posse deponere animam et iterum eam assumere, seque a Patre habere mandatum deponendi animam ut iterum eam assumeret (Jo. X, 18), mortem quoque subiit, quia Filium Dei se fecerat (Mt. XXVI, 63-66, Jo. XIX, 7). Itaque resurrectio pondere suo ostendit Jesum esse Dei Filium, qui secundum mandatum Patris animam suam deposuit eamque iterum assumpsit.

B. Mt. XII, 38-41: "Tunc responderunt ei quidam de Scribis et Phariseis, dicentes: Magister, volumus a te signum videre. Qui respondens ait illis: Generatio mala, et adultera signum quærit: et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ prophætæ. Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, et tribus noctibus: sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, et tribus noctibus. Viri Ninivitæ surgent in iudicio cum generatione ista, et condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Ecce plus quam Jonas hic."

(a) Signum Jonæ erat nec prædicatio pœnitentiæ nec reprobatio generationis adulteræ: Jesus enim promittit signum futurum quo Scribæ et Pharisei ad veritatem accipiendam se convertere possint.

(b) Signum Jonæ illud est quod Jonæ habitanti in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus respondet: tale vero aliud non est nisi mors et resurrectio Jesu; sicut enim Jonas post tres dies vivus e ventre ceti exivit, ita Jesus a corde terræ post tres dies vivus redibit.

C. Jo. II, 18-22: "Responderunt ergo Judæi, et dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis quia hæc facis? Respondit Jesus, et dixit eis: Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Judæi: Quadraginta et sex annis ædificatum est templum hoc, et tu in tribus diebus excitabis illud? Ille autem dicebat de templo corporis sui. Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli ejus, quia hoc dicebat, et crediderunt Scripturæ, et sermoni, quem dixit Jesus."

Templum destruendum, quod Jesus respiciebat, non erat templum Hierosolymitanum; secus ipse signum omnino inane obtulisset: nec erat religio Judaica; Jesus enim religionem Judaicam restaurare non voluisset: neque templum excitandum est religio Christiana; hæc enim templum, sive materiale sive spirituale, Judæorum, absurde tantum dicitur. Templum igitur est, sicut dixit discipulus dilectus, ipsum Jesu corpus.

Difficultates

539. *Difficultates Substantiales:*

I. Contra thesim, quatenus affirmat Jesum fuisse mortuum:

1. Crucifixio mortem necessario non inducit. Historice enim constat unum quemdam e tribus crucifixis e cruce depositum vixisse. (Joseph. *Vita*, c. 75.)

R. Mors Jesu ex ejus crucifixione non probatur.

2. Mc. XV, 44: "Pilatus autem mirabatur, si jam obiisset."

R. Nihilominus, postquam centurionem audivit, dubium suum solvit.

3. Testantibus medicis, unicum certum signum mortis est corporis corruptio. At corpus Jesu corruptum non est. (Act. II, 31, XIII, 35.)

R. Corruptio corporis non est unicum signum directum mortis illorum, qui pœnam capitis subierunt et quorum latus vulnere lethali transfixum est (Jo. XX, 27); nec est unicum signum indirectum ex quo mors inferri potest.

4. Magus (fakir) quidam Indicus vivus sepultus est, at post sat longum tempus e sepulchro remotus vires recuperavit. (De Bonniot, *Le Miracle et ses Contrefaçons*, p. 467). Ergo, Jesus adhuc vivens sepultus est, postea autem vires recuperavit.

R. Magus ille arte vitam suam conservavit: ex certo autem argumento constat Jesum vere mortuum tumulatum esse.

5. Jesus vetuit ne Magdalene eum tangeret. Vivens enim sepultus et fractis viribus e tumulo exiens pressuram manus humanæ sine magno dolore sustinere non poterat.

R. Jesus permisit ut cæteræ mulieres eum tangerent. (Mt. XXVIII, 9.)

6. Jesus in cruce positus nec erat moribundus, nec mortuus: exclamavit enim voce magna et ex ejus latere sanguis et aqua fluxerunt.

R. Phænomenon clamoris magni cum instante mortis naturaliter et supernaturaliter connecti potest: pari quoque jure fluxus sanguinis et aquæ aut naturalis aut supernaturalis erat. (Marsh, *The Resurrection of Jesus*, pp. 10-12.)

7. Mors Jesu erat aut violenta aut naturalis aut voluntaria aut supernaturalis. Atqui Jesus mortuus est neque violenter neque naturaliter neque voluntarie neque supernaturaliter.

R. Mors Jesu erat voluntaria, quia ipse mortem impedire poterat; erat violenta, quia vi externa peracta est; erat naturalis, quia causis naturalibus debetur; erat supernaturalis, quia cum miraculis conjuncta est.

II. *Contra Objectivitatem Jesu Apparitionum:*

8. Secundum Act. XII, 9-11 Petrus angelicam quamdam visitationem esse visionem subjectivam judicavit. Porro Paulus testatur: "Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus scit, raptum hujusmodi ad tertium cælum. . . . Quoniam raptus est in Paradisum: et audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui." (2 Cor. XII, 2-4). Inde sic concluditur: Testes resurrectionis erant in statu abnormali constituti. *Ergo*, iis nihil objectivum apparuit.

R. Utique Petrus eo momento quo e somno expergefactus est et Paulus ad Paradisum raptus in statu abnormali constituti erant: at, Jesu apparente, facultatibus suis modo normali utebantur.

9. Nihilominus, Jesu apparente, discipuli usu facultatum normali non fruebantur: timebant enim et se videre phantasma judicabant.

R. Ad Rationem Allatam: Omnes timebant, *N.*: quidam, *subdist.*, timore abnormali, iterum *subdist.*, statim non deposito, *N.*, statim deposito, iterum *subdist.*, quo dispositi erant ad affirmandum Jesum adesse, *N.*, quo indispositi erant, *C.*

10. Attamen Apostoli dispositi erant ad habendas visiones Jesu subjectivas: magno enim amore et desiderio Jesu jam mortui opprimebantur. (Van Laak, *De Revelatione Christiana*, lib. 2, p. 172.)

R. Ad Rationem Additam: Magno amore et desiderio conjunctis cum spe videndi Jesum, *N.*: conjunctis cum desperatione, *C.*

11. Ast Apostoli Jesum esse reversurum firma spe expectabant: Jesus enim se rediturum jam prædixerat.

R. Ad Rationem Additam: Apostoli autem prædictionem Jesu non bene intelligebant et spe dejecti erant. Cf. Mt. XVI, 22, XX, 19-21, Mc. X, 35-37, Lc. XVIII, 34, XXIV, Jo. II, 22.

12. Ens, quod Apostolis apparuit, non erat materiale: nam, januis clausis, in cubiculum intravit. Ita Harnack.

R. Erat quid materiale qualitatibus corporis gloriosi ornatum.

13. Narrata, quatenus Jesu apparenti corpus materiale attribuunt, non tantum fide indigna sunt sed etiam se esse legendis complicata exhibent. Ita Harnack.

R. Negatur.

14. Narratio de vacuo sepulchro est legendaria. Ita Harnack.

R. Negatur.

15. Paulus inter apparitiones Jesu enarrandas ea docet, quæ sepulchrum fuisse vacuum excludant. (1 Cor. XV.) Ita Harnack.

R. Ea, quæ S. Paulus enarrat, sepulchrum vacuum fuisse supponunt. (1 Cor. XV, 3-7.)

16. Secundum mentem Pauli tale erat corpus Jesu redivivum, quale corpus justi resurrectum. (1 Cor. XV, 12-14.) At corpus justi redivivum erit spirituale.

R. Ad Majorem: Secundum mentem S. Pauli corpus Jesu vere redivivum et justorum resurrectionis corporalis pignus est.

Ad Minorem: Corpora ipsa justorum spiritualibus qualitatibus ornata e tumulo resurgent.

17. Testatur Paulus: "Cum autem placuit ei, qui me segregavit ex utero matris meæ, et vocavit per gratiam suam, ut revelaret Filium suum in me." (Gal. I, 15, 16.) *Ergo*, apparitiones Jesu erant visiones subjectivæ. Ita Harnack.

R. Voces "vocavit per gratiam suam" apparitionem Jesu, voces autem "ut revelaret Filium suum in me" ejusdem fructus permanentes spectant.

18. Attamen Paulus testatur se tantum visiones subjectivas expertum esse: dixit enim, "Novissimus autem omnium. . . . visus est et mihi" (1 Cor. XV, 8); at locutio "visus est" secundum usum constantem Novi Testamenti visionem tantum internam designat.

R. Locutio "visus est" usu constante respicit res quæ aut

visæ aut tanquam visæ præsentantur. Cf. Act. II, 3, 1 Tim. III, 16, Heb. IX, 28, 1 Cor. IX, 1, Col. II, 1, Jo. XIX, 35; 1 Jo. I, 1-3.

19. 2 Cor. III, 17: "Dominus autem spiritus est."

R. Spiritus Sanctus est Deus.

20. 2 Cor. V, 16: "Et si cognovimus secundum carnem Christum; sed nunc jam non novimus." *Ergo*, secundum mentem Pauli Christus est spiritus.

R. Cf. vers. 16: "Itaque nos ex hoc neminem novimus secundum carnem." Paulus igitur Judæus, antequam conversus est, juxta rationes mere naturales Christum æstimavit.

21. 1 Cor. XV, 47: "Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis." *Ergo*, secundum Paulum Christus est spiritus.

R. Christo ratione naturæ suæ divinæ competit jus ut etiam corpus suum glorificetur.

III. *Contra Identitatem Corporis Jesu Redivivi:*

22. Primitivi Christiani non judicabant animam Jesu cum ejusdem corpore iterum unitam esse. Ita Harnack.

R. *Negatur.*

23. Nemo ex adversariis Apostolorum Jesum redivivum vidit. Ita Harnack.

R. (a) Peto probationem; (b) Paulus erat inimicus; (c) Apostoli, quamvis inimici Jesu non fuerint, erant ita increduli ut demonstrationem resurrectionis exigerent.

24. Corpus Jesu redivivi qualitatibus spiritualibus ornatum erat. *Ergo*, non erat idem corpus quod passum est.

R. Non erat idem corpus numerice, *N.*: quoad dotes accidentales, *trans.*

25. Corpus Jesu tantum astrale testibus resurrectionis apparuit: nam neque Magdalene neque duo discipuli, quorum unus erat Cleophas, Jesum se manifestantem statim agnoverunt. (Jo. XX, 14, 15, Lc. XXIV, 16.)

R. Oculi duorum discipulorum supernaturaliter retenti sunt: Magdalene autem vacuo sepulchro præoccupata erat.

IV. *Argumenta ad Hominem:*

26. Angelus, qui Tobiae obviam factus est, forma humana se manifestavit et comedere visus est (Tob. XII): angeli vero, qui Lothio apparuerunt, visi, auditi, tacti, imo cibo impleti sunt

(Gen. XIX). *Ergo*, Jesu corpus, quatenus discipulis apparuit, non erat organizatum.

R. Paritas negatur. Jesus enim, qui mendax dici nequit, cibum comedit ut probaret corpus suum esse organizatum.

27. (a) Sancti cœlestes interdum modo materiali sese manifestant; (b) S. Antonius Christum infantem in manibus suis levavit; (c) Christus Eucharisticus sæpe se exhibet extensum, infantem, crucifixum. *Atqui* Sanctis cœlestibus corpora desunt, Christus non est infans, nec in Eucharistia est aut extensus aut crucifixus. (Van Laak, *l. c.*, p. 173.)

R. Argumenta, quibus Jesu resurrectio probatur, ostendunt corpus vere organizatum Apostolis apparuisse: argumenta, autem, quæ spectant apparitiones sanctorum cœlestium et Jesu infantis aut Eucharistici hoc tantum præ se ferunt nempe testes interdum visiones aut subjectivas aut objectivas expertos fuisse, interdum ipsum Jesu corpus vidisse.

V. *Contra Veritatem Relativam Jesu Resurrectionis:*

28. Resurrectio Jesu est eventus prorsus naturalis: nam (a) anima transmutat cibum in corpus vivum; (b) anima transformat cibum in semen unde corpus alienum oritur; (c) secundum dogma Catholicum omnes homines a mortuis resurgent. (Van Laak, *l. c.*, p. 180.)

R. Ad Rationes Allatas: (a) Si cum corpore conjungitur; (b) anima cum corpore unita transformat cibum in semen; (c) vi legis supernaturalis.

29. Jesus, si in confirmationem prædicationis suæ a mortuis surrexisset, omnibus hominibus se manifestasset.

R. Immediate aut mediate.

30. Judæi id, quod Jesus de templi reædificatione dixit, ejus resurrectionem spectare neque intellexerunt neque intelligere poterant.

R. Dist. Assert. Antequam Jesus resurrexīt, *trans.*: postquam, *N.*

31. Signum Jonæ non erat Jesu resurrectio: Dominus enim non erat in corde terræ tribus diebus et tribus noctibus.

R. Secundum methodum tempus computandi apud Judæos usitatam locutio "tribus diebus et tribus noctibus" trium dierum partes designat. Cf. 1 Reg. XXX, 12-13, Tob. III, 10, 12, Esther, IV, 16 et V, 1, Mt. XII, 38-40 et XVI, 21, Gen. XLII, 17, 18,

Mt. XX, 19, XXVII, 63, 64, Mc. X, 34, Lc. IX, 22, XVIII, 33, XXIV, 7, 46, Jo. II, 19.

540. *Difficultates Accidentales:*

Difficultates accidentales eæ sunt quæ substantiam cujusdam testimonii historici intactam relinquunt ideoque ex rebus nullius fere momenti in quibus referendis aut testes inter se cohærere non videntur aut saltem omnia non tradunt, quæ ad harmonicum testimonii conspectum construendum requiruntur, ortum ducunt.

32. Mt. XXVIII: “*Vespere autem sabbati*, quæ *lucescit* in prima sabbati, venit *Maria Magdalene* et altera *Maria* videre sepulchrum.”

Mc. XVI: “*Et valde mane una sabbatorum* veniunt ad monumentum (*Magdalene, Maria Jacobi, Salome*), orto jam sole.”

Lc. XXIV: “*Una autem sabbati valde diluculo* venerunt (mulieres) ad monumentum.”

Jo. XX: “*Una autem sabbati, Maria Magdalene* venit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum.”

Unde: (a) Matthæus, quatenus definit tempus quo iter mulierum factum est, cæteris tribus Evangelistis, quatenus autem ipsarum nomina refert, Marco et Joanni contradicit; (b) Joannes, cum scribat Magdalenam solam et quidem nocte petiisse sepulchrum tum cæteris tribus Evangelistis tum Marco et Lucæ invicem sociatis contrariatur; (c) tandem Lucas testatur mulieres valde diluculo venisse ad monumentum ideoque Marco adversatur.

R. (a) Nullus Evangelista completum catalogum mulierum tradere volebat, nec testimonium Matthæi, “*vespere autem sabbati, quæ lucescit in prima sabbati*” ab iis, quæ cæteri Evangelistæ referunt, discordat; (b) Joannes innuit Magdalenam solam non venisse ad monumentum (XX, 2); locutiones autem “*valde mane, orto jam sole*” (Mc.), “*valde diluculo*” (Lc.), “*mane, cum adhuc tenebræ essent*” (Jo.), ad auroram variasque viæ partes referri possunt; (c) conclusio negatur.

33. Secundum Lucam (XXIII, 56, XXIV, 1) mulieres die crucifixionis aromata præparant: secundum Marcum (XVI, 1) post sabbatum aromata emunt.

R. Hæc sibi cohærent.

34. Josephus apud Marcum est nobilis decurio, apud Matthæum discipulus, apud Joannem discipulus occultus. Ita Lake.

R. Nobilis decurio poterat esse discipulus et quidem occultus.

35. Marcus unctionem, quam Joannes Josepho adseribit, prætermittit, propositum autem ungendi Jesum mulieribus attribuit. Si vero Josephus corpus Jesu jam unxisset, mulieres aromata non parassent. Ita Lake.

R. Marcus non negat Josephum unxisse corpus Jesu, nec alienum esset a mulieribus corpus magistri carissimi iterum ungere velle, præsertim cum propter Paraseeven Judæorum Jesus sat celerrime sepultus sit.

36. Secundum Marcum Josephus solus, secundum Joannem Josephus et Nicodemus Jesum sepelierunt. Ita Lake.

R. Vox "solus" a Lake interpolatur.

37. Marcus narrat corpus Jesu involutum esse nonnisi sindone atque mulieres corpus Dominicum ungere sibi proposuisse; Joannes vero docet corpus Jesu linteis et aromatibus coopertum esse, nec mulieres opus a Josepho inceptum complere voluisse testatur. Ita Lake.

R. Vox "nonnisi" a Lake interpolatur; nihil porro sequitur ex eo quod Joannes de proposito mulierum silet.

38. Joannes notum facit cur Josephus in tumulo suo Jesum sepelierit; Marcus vero silet. Ita Lake.

R. Silentium Marci affirmationi Joannis non contradicit.

39. Secundum Marcum tumulus Jesu erat excisus e petra, secundum Lucam ædificatus ex lapidibus excisis, secundum Joannem, quippe qui se inclinaret ut in eum intrare posset, mausoleum partim in terra depressum in cujus medio sepeliendi locus fossus est. Ita Lake.

R. Tumulus Jesu erat e petra excisus, nec ulla ratio contrarium suadet.

40. Secundum Matthæum (XXVIII) *unus angelus* visus est *extra* monumentum; secundum Marcum (XVI) *unus juvenis sedebat intra* monumentum; secundum Lucam (XXIV) mulieres *in* monumentum ingressæ viderunt *duos viros stantes* secus illas; secundum Joannem (XX) Magdalene primo *neminem* vidit, postea autem collocuta est eum *duobus angelis*, qui *sedebant* ubi positum fuerat corpus Jesu.

R. (a) Joannes et Synoptici de eadem angelica apparitione non loquuntur; (b) locutiones, "juvenis," "viri," "angelus," entia diversa non designant; (c) Matthæus testatur angelum super lapidem, quem revolverat, sedisse, at, advenientibus mulieribus,

intra monumentum fuisse; (d) utique Lucas angelos stetisse narrat, quo tamen dicto eorum apparitionem potius quam statum exponere volebat; (e) tandem, ad numerum angelorum quod spectat, nec Matthæus nec Marcus unum *tantum* adfuisse affirmat.

41. Testantibus Matthæo et Marco, angeli Jesum visurum esse Apostolos in Galilæa annuntiaverunt; testante autem Luca, prædictionem tantum resurrectionis repetierunt. *Ergo*, Lucas duobus aliis Synopticis contradicit, hi vero apparitiones Hierosolymitanas excludunt.

R. Nec Lucas dicit angelos prædictionem *tantum* resurrectionis repetiisse, nec, testantibus Matthæo et Marco, angeli Jesum *primo* vel *solum* in Galilæa visurum esse Apostolos prænuntiaverunt.

42. Juxta Marcum mulieres “nemini quidquam dixerunt”; juxta Matthæum “exierunt currentes nunciare discipulis”; juxta Lucam “nunciaverunt hæc omnia illis undecim et cæteris omnibus.”

R. Illa locutio, “nemini dixerunt” apud Marcum nequaquam absolutum silentium subaudit. Cf. Mc. I, 44, V, 43, VII, 24, 36, VIII, 30, IX, 8.

43. Testatur Lucas Jesum eadem die ac resurrexit ad cælos ascendisse. (XXIV.)

R. Locutio, “et dixit illis” (vers. 44), novam Jesu redivivi apparitionem introducit. Cf. Act. I.

44. Jo. XXI, 14: “Hoc jam tertio manifestatus est Jesus discipulis suis, cum resurrexisset a mortuis.” *Ergo*, Joannes aperte negat Jesum apparuisse et Magdalene et cæteris mulieribus et Cleophæ ejusque socio.

R. *Dist. antec.* Tertio Apostolis congregatis, *C.*: interim nullis aliis, *N.*

45. Paulus sex tantum apparitiones Jesu commemorat: Cephæ, undecim, plusquam quingentis, Jacobo, Apostolis omnibus, Paulo. (1 Cor. XV.)

R. Apostolus Gentium iis, qui Jesu resurrectionem jam admittebant, resurrectionem quoque mortuorum probare volebat ideoque Jesu apparitiones modo compendioso commemoravit.

46. Quo ordine chronologico Jesus apparuerit, determinari non potest. *Ergo*, Jesus a mortuis non surrexit. Ita Harnack.

R. *Conclusio negatur.* Hoc tantum affirmari licet, nempe

testes ordinem chronologicum apparitionum clare non tradidisse. Sequens ordinatio probabilitate nequaquam destituitur:

A. Ordo apparitionum, quatenus hæ mulieres spectant:

(a) Venit ad tumultum Maria Magdalena cum aliis mulieribus sociata.

(b) Magdalene, cum viderit lapidem esse remotum, Petrum et Joannem adiit.

(c) Cæteræ mulieres manserunt, et mox ingressæ sepulchrum angelos viderunt.

(d) Mulieres regressæ narraverunt Apostolis quæ facta fuerant, in via tamen nemini dixerunt. Apostoli eis non crediderunt.

(e) Petrus et Joannes, cum Magdalene testimonium audierint, cucurrerunt ad monumentum, quod quidem vacuum esse invenerunt.

(f) Regressa Magdalene vidit angelos et Jesum, quare resurrectionem annuntiavit discipulis, qui tamen ei non crediderunt.

(g) Tandem redierunt cæteræ mulieres et Jesum conspexerunt. Cf. *Lc. XXIV, 11.*

B. Ordo apparitionum, quatenus hæ viros spectant:

(a) Jesus apparuit Petro.

(b) Jesus apparuit Cleophae et alteri discipulo. "Et illi euntes nunciaverunt cæteris: nec illis crediderunt." (*Mc. XVI, 13.*)

(c) Jesus, Thoma absente, se manifestavit discipulis. Thomas autem iis, quæ cæteri discipuli attestabantur, non credidit.

(d) Jesus apparuit Thomæ et cæteris discipulis.

(e) Jesus se manifestavit septem discipulis in littore maris Galilaici.

(f) Jesus apparuit discipulis in monte prædesignato. (*Mt. XXVIII, 16-20.*)

(g) Jesus visus est plus quam quingentis.

(h) Jesus apparuit Jacobo.

(i) Jerosolymis Jesus discipulis se manifestavit.

(j) Jesus, discipulis in monte Olivarum congregatis, ascendit in cælum.

(k) Jesus apparuit Saulo.

47. Secundum *Act. IX, 4-8* socii Pauli vocem audiunt, neminem vident, non cadunt; secundum *Act. XXII, 6-11* socii Pauli non audiunt vocem Jesu, sed lumen vident; secundum *Act. XXVI,*

12-18 socii Pauli cadunt cum Paulo, qui tamen solus lucem videt et vocem audit.

R. Quoad lucem: Act. IX, Paulus solus vidit Jesum, sed insinuaturn tum Paulum tum socios lucem aspexisse (vers. 3); Act. XXII, Paulus et socii lumen viderunt; Act. XXVI, Paulus lucem vidit, quam tamen insinuaturn et socios vidisse (vers. 13, 14).

Quoad vocem: Act. IX, Paulus audit vocabula vocis, socii autem nil nisi sonum (vers. 4, 7); Act. XXII, Paulus audit sonum vocis proferentis vocabula articulata, at socii ipsissima vocabula non audierunt (vers. 7, 9, cf. Jo. XII, 28, 29); Act. XXVI, Paulus audit vocabula vocis; de sociis nihil diciturn.

Quoad prostrationem: Act. IX, Paulus cecidit; socii erant incapaces loquendi; tempora enim intransitiva vocabuli ἵστημι significationi vocis εἶναι respondent; Act. XXII, Paulus cecidit; de sociis nihil affirmatur; Act. XXVI, Paulus et socii ceciderunt.

THESIS TRICESIMA PRIMA

In Jesu Nazareno solo prophetiæ Messianicæ implentur.

541. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

542. *Pars Prima: In Jesu Nazareno prophetiæ Messianicæ implentur.*

I. Jesus Nazarenus est Deus: Ps. II, XLIV, CIX, Mich. V, Mal. III, Zach. XII, Is. IX.

II. Jesus Nazarenus est semen Patriarchum (Mt. I, 1, Lc. III, 34), ex tribu Juda (Mt. I, 3, Lc. III, 33), ex familia David (Mt. I, XX, 30, 31, XXI, 9, Lc. I, 32, III, 31, XVIII, 38): Gen. XII, 1-3, XLIX, 8-10, Is. XI, 1-10.

III. Jesus Nazarenus, ex virgine conceptus (Lc. I), natus est Bethlehem (Mt. II, Lc. II): Is. VII, 14, Mich. V, 2.

IV. Venit Jesus Nazarenus quando de Israelitis reliquiæ tantum prioris potestatis (tres tribus ex duodecim) supererant, et quando domus Davidica totam suam gloriam amiserat: Zach. XIII, 7-9, Gen. XLIX, 8-10.

Venit Jesus post commotionem Gentium et quidem ad templum Zorobabelis: Agg. II, 7-10.

Venit Jesus tempore a Daniele prædicto, quando nempe secundum templum adhuc stabat et brevi antequam destructum est: Dan. IX, 24-27.

Ante Jesum præcessit Joannes, legatus Dei et præcursor (Lc. I, 76, III, 1 sq.): Mal. III, 1.

V. Docebat Jesus in Galilæa: Is. IX, 1-7.

Inter conversandum cum peccatoribus et inimicis maximam semper benignitatem et mansuetudinem ostendit: Is. XLII.

Triumpho Messianico ingressus est Jerosolymam: Zach. IX, 9.

VI. Triginta argenteis a Juda venditus est: Zach. XI, 12.

Cum sceleratis reputatus est: Is. LIII, 12.

Judicis sententia capitis damnatus est, petente populo qui eum negavit: Is. LIII, 8 sq.

Flagellis et alapis cæsus, consputus est: Is. L, 6.

Foderunt manus ejus et pedes ejus: Ps. XXI.

Erat vermis et non homo, opprobrium hominis et abjectio plebis: omnes videntes eum deriserunt eum: locuti sunt labiis et moverunt caput (Mt. XXVII, 39, 43, Mc. XV, 29): Ps. XXI.

Diviserunt vestimenta ejus et super vestem ejus miserunt sortem (Mt. XXVII, 35, Jo. XIX, 23, 24): Ps. XXI.

Lingua adhæsit faucibus ejus et in siti ejus potaverunt eum aceto (Mt. XXVII, 48, Jo. XIX, 28 sq.): Ps. XXI, LXVIII.

Aspexerunt in eum quem crucifixerunt (Jo. XIX, 34, 37): Zach. XII, 10.

VII. Jesus non derelictus est in inferno (Act. II, 24 sq.): Ps. XV, 10.

Regnum instituit universale, spirituale, æternum (Mt. XXVIII): V. T. passim.

Ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen ejus: Mal. I, 11.

Vetus Fœdus solutum est; defecit hostia et sacrificium, et sanctuarium dissipatum est: Jer. XXXI, 31-34, Mal. I, 10, 11, Dan. IX, 27.

543. *Pars Secunda: In Jesu Nazareno solo prophetiæ Messianicæ implentur.*

Prophetiæ Messianicæ definitam personam respiciunt. *Ergo*, si in Jesu implentur, in Jesu solo implentur.

Re quidem vera in nullo alio etiam vage implentur: spectant enim regem divinum Dei regni æterni, spiritualis, universalis.

544.

Difficultates

1. In Jesu Nazareno omnes gentes non benedicuntur. (Gen. XII, 2, 3.)

R. Dist. assert. Objective, *N.*: subjective, *subdist.*, omnes individui, *C.*, plerique, *N.*

2. Jesu Nazareno non est obedientia omnis populi. (Gen. XLIX, 10.)

R. Dist. assert. De jure, *N.*: de facto, *subdist.*, ei non est obedientia omnium individuorum, *C.*, ejus religio non est unica universalis, *N.*

3. Sceptrum Judæ usque ad ætatem Jesu Nazareni non perduravit. (Gen. XLIX, 10.)

R. Secundum substantiam prophetiæ Jacob sceptrum est transiturum ad Messiam. Porro sceptrum perduravit usque ad Jesu adventum; nam, etiam durante dominatione Babylonica et Romana, potestas politica Judæ penitus non cessavit.

4. Prædicatur Messias fore bellator. (Gen. XLIX, 8-10, Is. LXIII, 1-6, Ps. CIX.)

R. Adversus inimicos animæ humanæ.

5. Attamen prophetæ prænuntiaverunt Messiam esse regnaturum super solium Davidicum. (Jer. XXIII, 5, Is. IX, 1-7.)

R. Modo speciali et de jure divino.

6. Jesus Nazarenus non est princeps pacis interminabilis. (Is. IX, 1-7.)

R. Est princeps pacis interminabilis et spiritualis.

7. Antequam Jesus venit, Gentes commotionem non subierant. (Agg. II, 7-10.)

R. Antequam Jesus venit, Persia perierat, Græcia armis vieta jugum ferebat, Roma bello civili scissa fuerat.

8. Jesus venit ad templum Herodis, non vero Zorobabelis. (Agg. II, 7-10.)

R. Venit ad templum Dei, quod et sub Salomone et sub Zorobabele et sub Herode una eademque domus habebatur. Deinde templum Zorobabelis moraliter loquendo erat templum Herodis.

9. Agg. II, 7: "Adhuc unum modicum est et ego commovebo cælum et terram." Jesus autem venit quinque sæculis postquam Aggæus hæc prædixerat.

R. Locutio “adhuc modicum” spectat initium dramatis, ejus finis erat adventus Jesu.

10. Messias est venturus in novissimis diebus. (Os. III, 5.)

R. Æræ Judaicæ.

11. Prædicatur Elias fore præcursor Messiae. (Mal. III, 11.)

R. Prædicatur angelus Domini fore præcursor.

12. Lex Mosaica est æterna. (Deut. XII, 32, XXIX, 9.)

R. Non autem sub omni aspectu. (Jer. XXXI, 31.)

13. Nihilominus Jesus novum pactum non instituit. (Mt. V, 17, 18.)

R. Jesus venit implere prophetias. (Mt. V, 17.)

Disputatio Quarta

De Testimonio Christifidelium

THESIS TRICESIMA SECUNDA

Infans Ecclesia Jesum Nazarenum esse Messiam et Filium Dei clare attestatur.

545. Infans Ecclesia est cœtus Christifidelium, quatenus a die Pentecostes usque ad mortem Joannis Apostoli perduravit.

546. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

547. *Prima Probatio:*

Ex Prædicatione Apostolica:

Jesus Christus Nazarenus, quem suscitavit Deus a mortuis (Act. IV, 10), est major quam David (Act. II, 29, 34), estque lapis angularis, mediator necessarius et universalis, in quo solo est salus (Act. IV, 11, 12), qui porro est iudex vivorum et mortuorum (Act. X, 42, XVII, 31), scrutator cordium (Act. I, 24), ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ (Act. IX, 20), auctor vitæ (Act. III, 15), omnium Dominus (Act. X, 36, cf. Apoc. XX, 6, Philipp. II, 11).

548. *Secunda Probatio:*

Ex Titulo Domini (Kyrios):

Probanda: (I) Apud primitivos Christianos Dominus erat nomen quasi proprium Jesu Christi Nazareni, (II) quo ipse a Deo Patre distingui, et (III) esse Deus verus affirmabatur.

I. Dominus erat nomen quasi proprium Jesu Nazareni: Mt. III, 3, XXVIII, 6, Mc. I, 3, XVI, 19, 20, Lc. II, 11, VII, 13, X, 1, 39, XI, 39, XII, 42, XIII, 15, XVII, 5, 6, XIX, 8, 34, XXIV, 3, 34, Jo. VI, 23, XI, 2, XX, 2, 13, 18, 20, 25, XXI, 12, 20. In libris Novi Testamenti "Deus" (Elohim, Θεός,) plerumque dicitur de Patre et tantum circiter duodecies de Filio; "Dominus" autem (Yahweh, Adonai, Kyrios) fere semper est nomen Filii, raro Patris vel Dei Trini.

II. Nomine Domini Jesus Christus Nazarenus a Patre distinguebatur: Rom. I, 7, 1 Cor. I, 3, 2 Cor. I, 2, Gal. I, 3, Ephes. I, 2, Philipp. I, 2, Col. I, 3, 1 Thess. I, 1, 2 Thess. I, 1, 1 Tim. I, 2, 2 Tim. I, 2, Tit. I, 4, Philem. 3, Jac. I, 1, 1 Pet. I, 3, 2 Pet. I, 2, Act. X, 36.

III. Nomine Domini Jesus Christus Nazarenus verus esse Deus designabatur.

(a) Titulus "Kyrios" erat nomen commune quo Gentiles deos et deas nec non imperatores regesque deificatos appellabant, quapropter tum Judæi tum Christiani mori potius quam Cæsari illud nomen tribuere maluerunt. (Deissmann, *Light from the Ancient East*, pp. 353 sq.)

(b) Septuaginta, ut nomina divina (Yahweh, Adonai) græce vertant, titulum "Kyrios" constanter adhibent. (Cf. Jer. XXXI, 18, Drum, *The Unutterable Name*, Amer. Eccles. Rev., Nov. 1919.) Christiani autem eundem titulum, sensu nullatenus mutato, Jesu tribuebant.

(c) 1 Cor. VIII, 5, 6: "Nam etsi sunt qui dicantur *dii* sive in cælo, sive in terra (siquidem sunt *dii multi*, et *domini* multi): Nobis tamen unus Deus, Pater, ex quo omnia, et nos per ipsum: et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum." X, 9: "Neque tentemus Christum: sicut quidam eorum tentaverunt, et a serpentibus perierunt." (Cf. Num. XXI, 5, 6.) Rom. X, 13: "Omnis enim, quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit." (Cf. Joel, II, 32.)

Inde concluditur: Titulus "Kyrios" *diis* Gentium non est tribuendus: unus enim est Dominus Jesus Christus, qui est ille Deus quem Judæi antiqui tentaverunt, et qui, sicut ipse erat in diebus Veteris Dispensationis, etiam nunc est Deus Salvator.

549. *Tertia Probatio:*

Ex parallelis invocationibus Dei et Christi:

Jac. I, 1: "Jacobus Dei et Domini nostri Jesu Christi servus."

1 Pet. I, 1, 2: "Petrus Apostolus Jesu Christi, electis
Secundum præscientiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam, et aspersionem sanguinis Jesu Christi."

2 Cor. XIII, 13: "Gratia Domini nostri Jesu Christi, et caritas Dei, et communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis."

2 Pet. I, 2: "Gratia vobis et pax adimpleatur in cognitione Dei et Christi Jesu Domini nostri."

Jud. 1: "Judas Jesu Christi servus . . . his qui sunt in Deo Patre dilectis, et Christo Jesu conservatis, et vocatis."

1 Jo. I, 3: "Et societas nostra cum Patre et cum Filio ejus Jesu Christo."

2 Jo. 3: "Sit vobiscum gratia, misericordia, pax a Deo Patre et a Jesu Christo Filio Patris in veritate, et caritate."

550. *Quarta Probatio:*

Ex Doxologiis:

Apud Judæos doxologiæ in honorem solius Dei scriptæ sunt (Ps. XXVIII, 2, XCV, 7, 8, CIII, 31, 1 Paralip. XVI, 27, 28, XXIX, 11): pari vero ratione Christiani doxologias in honorem Patris (Gal. I, 4, 5, Rom. XI, 36, Philipp. IV, 20, 1 Tim. I, 17, VI, 16, 1 Pet. V, 11, Apoc. VII, 12), in honorem Christi (2 Tim. IV, 18, 2 Pet. III, 18, Apoc. I, 6), et, tandem, in honorem Patris et Filii (Apoc. V, 13) construxerunt.

551.

Difficultates

1. Mt. XII, 31, 32: "Ideo dico vobis: Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus . . . spiritus autem blasphemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro." *Ergo*, testante Antiquitate Christiana, Jesus erat inferior Spiritu Sancto.

R. Peccatum contra Spiritum Sanctum est etiam peccatum speciale contra Filium hominis. (Cf. vers. 30, 31.)

2. Le. I, 35: "Et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei." *Ergo*, Jesus erat Filius Dei tantum quantum modo miraculoso conceptus est.

R. *Dist. assert.* Vocabitur, i. e. erit, N.: cognoscetur et prædicabitur, C.

3. Le. III, 38: "Qui fuit Adam, qui fuit Dei." Sicut Adam fuit Dei, ita Jesus Nazarenus. Adam autem non erat filius Dei. *Ergo*, Jesus non est Filius Dei.

R. *Major negatur.* Adam fuit Dei quatenus a Deo creatus, non vero quatenus a Deo generatus.

4. Jesus secundum mentem Antiquitatis Christianæ resurrectione sua factus est Filius Dei et Christus. Cf. Act. II, 36, Rom. I, 4.

R. (a) Act. II, 36: Vers. 34, 35 S. Petrus affirmat Jesum esse verum Deum ideoque in vers. 36 docet resurrectionem esse signum quo Jesus esse Christus et Deus cognoscitur. (b) Rom. I, 4: Vox "prædestinatus" significat "definitus, declaratus, externe constitutus."

5. Act. XIII, 33: "Quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris resuscitans Jesum, sicut in psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te." "Ergo, Jesus est Filius Dei, quia a mortuis resurrexit.

R. (a) Hoc testimonium protulit S. Paulus, qui in epistolis suis clare docet Jesum esse verum Filium Dei: (b) Jesus a mortuis resurrexit, quia est Filius Dei.

6. In Actibus Apostolorum Jesus Patre inferior exhibetur. Cf. X, 38, 42, II, 24, 33, 36, III, 13.

R. Jesus, qua homo, a Patre dependet.

7. Apoc. V, 12: "Dignus est agnus accipere divinitatem."

R. (a) *Text. Græc.*: "Dignus est agnus accipere divinitas"; (b) *Text. Lat.*: Jesus, qua homo, meruit accipere gloriam accidentalem, non vero prima vice divinitatem accepit; dignus enim est ut ratione divinitatis honorem habeat.

8. Apoc. XXII, 9: "Conservus enim tuus sum, et fratrum tuorum prophetarum, et eorum qui servant verba prophetiæ libri hujus: Deum adora."

R. Ex contextu patet dicta Christi et angeli permisceri: loquitur enim Christus vers. 7, 12, 13; angelus vero vers. 6, 9.

9. Benedictiones neque in Vetere neque in Novo Testamento Deum semper respiciunt. Cf. Judith, XIII, 22, Lc. I, 42.

R. Benedictiones sub forma doxologiæ positæ in honorem solius Dei construuntur.

10. Titulus "Kyrios" divinitatem non subaudit. Cf. Mt. XIII, 27, XXV, 20, X, 24, 22, XX, 8, Lc. XII, 46, Act. XVI, 30.

R. Utique Kyrios in casu vocandi positus aut cum genitivo connexus personas creatas sæpe spectat; at, cum in casu nominativo et sine addito scribitur, tam in lingua Hellenistica quam in contextu Scripturistico est nomen divinum. (Lebreton, *Les Origines du Dogme de la Trinité*, pp. 272, 273.)

THESIS TRICESIMA TERTIA

S. Paulus cum in epistolis ad Gentes datis tum ad Hebræos scribens nec semel nec obscure Jesum Nazarenum esse Messiam et verum Filium Dei affirmat.

552. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

Pars Prima: Testimonium Tredecim Epistolarum.

553. Salutationes, Orationes, Subscriptiones, Formulæ, Doxologia:

Salutationes:

“Gratia vobis et pax a Deo Patre nostro et Domino Jesu Christo.” (Rom. I, 7, cf. 1 Cor. I, 3, 2 Cor. I, 2, Gal. I, 3, Ephes. I, 2, Philipp. I, 2, 2 Thess. I, 2, 1 Tim. I, 2, Tit. I, 2, Philem. 3.)

Orationes:

“Ipse autem Deus, et Pater noster, et Dominus noster Jesus Christus dirigat viam nostram ad vos.” (1 Thess. III, 11, cf. 2 Thess. II, 16, 1 Tim. VI, 13, 2 Tim. IV, 1.)

Subscriptiones:

“Deus autem pacis conteret satanam sub pedibus ejus velociter. Gratia Domini Jesu Christi vobiscum.” (Rom. XVI, 20, cf. Ephes. VI, 23, 1 Cor. XVI, 23, Gal. VI, 18, Philipp. IV, 23, 1 Thess. V, 28, 2 Thess. III, 18.)

Formulæ:

“Paulus, et Silvanus, et Timotheus Ecclesiæ Thessalonicensium in Deo Patre, et Domino nostro Jesu Christo.” (2 Thess. I, 1.)

Doxologia:

“Ex quibus est Christus secundum carnem qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.” (Rom. IX, 5.)

554. Capita Doctrinalia:

A. *Unio cum Christo est vita vera:* Rom. VI, 3-11, 2 Cor. V, 6-8, 14-17, 1 Cor. I, 30, 31, 1 Thess. V, 9, 10, Philipp. I, 23, 24, III, 4-8, Col. II, 12, III, 4, 9-11, Ephes. I, 5-8, V, 14, Gal. III, 28.

B. *Jesus est causa principalis vitæ Ecclesiæ,* quæ porro est corpus ejus mysticum. (Rom. XII, 5, 1 Cor. VI, 15, X, 17, XII,

12-31, 2 Cor. XIII, 13, Col. I, 18, II, 19, III, 15, Ephes. IV, 11-16.) Causa autem principalis vitæ spiritualis est solus Deus.

C. Quicumque a Christo separatur, divisus est quoque a Deo: Ephes. II, 12-18, Rom. III, 23, 24, V, 10, VIII, 17, 29, Gal. III, 26, 27, 1 Cor. I, 9, VIII, 6, Col. I, 18-22.

D. Valor Passionis Christi:

Col. I, 19, 20: "Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, et per illum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cælis sunt."

Rom. VII, 32: "Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum." (Cf. Rom. IV, 25, III, 24, 25, V, 9, VIII, 3, 2 Cor. V, 18-20, VIII, 9, Ephes. II, 14-16, I, 7, V, 2, Col. I, 13-22, 1 Cor. VI, 20, VII, 23, XV, 3, 57, Gal. I, 4, IV, 4, 5.)

Philipp. II, 5-11: "Hoc enim sentite in vobis, quod et in Christo Jesu: Qui cum in forma Dei esset (ἐν μορφῇ Θεοῦ), non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo (οὐχ ἄρπαγμὸν ἡγήσατο): sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo (ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος). Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen. Ut in nomine Jesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium, et infernorum. Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris."

Interpretatio textualis:

Cum in forma Dei esset: Jesus ab æterno exstitit.

Formam servi accipens, et habitu inventus ut homo: Homo factus est et ut talis habitavit in nobis. Cf. Rom. I, 3, Gal. IV, 4.

Semetipsum exinanivit, factus obediens usque ad mortem: Christus voluntarie seipsum humiliavit, quin Deus esse cessaret; vox enim ὑπάρχων, si cum verbo aoristi conjungitur, pristinum statum perseverare indicat (Lc. XXIII, 50, Act. II, 30, 2 Cor. XII, 16, Rom. IV, 19, Gal. II, 14, *Epist. Eccles. Vienn. et Lugd.*, Euseb. *H. E.* lib. 5, c. 2, n. 2).

Cum in forma Dei esset . . . formam servi accipiens: Jesus formam servi accipiens fit verus homo ideoque, cum in forma Dei esset, verus est etiam Deus.

Æqualem esse Deo: Æqualitas jurium, attributorum et hinc essentiae.

οὐχ ἀρπαγμὸν ἡγήσατο: *Duplex interpretatio:* (a) non rapinam arbitratus est; (b) non arbitratus est eam (prærogativa divina) esse rem pretiosam omnino tenendam.

E. Christus est imago Dei invisibilis:

Col. I, 15-20: "Quia est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ: Quoniam in ipso condita sunt universa in cœlis, et in terra, visibilia et invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates: omnia per ipsum, et in ipso creata sunt. Et ipse est ante omnes, et omnia in ipso constant. Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens. Quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem divinitatis inhabitare."

Imago Dei invisibilis: Filius est Patris imago substantialis et plena. Cf. Heb. I, 3-5.

Primogenitus omnis creaturæ: Filius est Dominus totius creationis et quidem jure hæreditario.

Omnia per ipsum et in ipso (εἰς αὐτὸν) *creata sunt:* Filius, sicut Pater (Rom. XI, 36, Heb. II, 10), est Alpha et Omega (Apoc. I, 17, II, 8, Jo. I, 3, 10, 1 Cor. VIII, 6, Heb. I, 2, Ephes. II, 10, I, 4, 10, 11, 19, 2 Tim. I, 9, Gal. VI, 15, 2 Cor. V, 17).

Ipse est ante omnes: "Antequam Abraham fieret, ego sum." (Jo. VIII, 58.)

Et omnia in ipso constant. Et ipse est caput corporis Ecclesiæ: Omnia tum in ordine cosmico tum in ordine religioso Jesu debentur, qui est eorum principium et finis et cujus nomen est salus (Rom. X, 13, Act. II, 21, Joel II, 32), cujus porro adventus est dies Yahweh (1 Cor. V, 5, 2 Cor. I, 14, 1 Thess. II, 19, III, 13, V, 23, 2, 1 Tim. VI, 14).

In ipso complacuit omnem plenitudinem divinitatis inhabitare: Cf. Col. I, 19, II, 9, Jo. I, 16. Rom. VIII, 29 sq.: "Nam quos præcevit, et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinavit, hos et vocavit: et quos vocavit, hos et justificavit: quos autem justificavit, illos et glorificavit Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?" Itaque Jesus, in quo habitat plenitudo divinitatis, est proprius Filius Dei, fideles vero filii Dei tantum adoptivi.

F. Christus Dominus:

Rom. XIV, 7-9: "Nemo enim nostrum sibi vivit, et nemo sibi moritur. Sive enim vivimus, sive morimur, Domino morimur . . . In hoc enim Christus mortuus est, et surrexit: ut et mortuorum et vivorum dominetur."

Omnes Christiani eidem magistro Christo subieiuntur (Rom. X, 12, Ephes. VI, 9, Col. IV, 1), cui soli debetur obedientia (Ephes. V, 22, VI, 7, 8, Col. III, 23, 24), qui porro est solus eorum iudex (Rom. XIV, 4, 1 Cor. IV, 3, 4, 2 Cor. X, 18).

Christus per modum manumissionis divinæ, pretio soluto, nos a servitute liberavit et suos fecit. (Gal. IV, 4, 5, III, 13, 1 Cor. VI, 19, 20, VII, 23.)

Jesus dominatur nobis servis (Rom. I, 1, 1 Cor. VII, 22, Gal. I, 10, Ephes. VI, 6, Philipp. I, 1, Col. IV, 12), peccato (Rom. VI, 14, 17, 20), morti (Rom. V, 14, 17, VI, 9), Legi (Rom. VIII, Gal. IV, 5, III, 24).

Jesus Christus est igitur Dominus absolutus.

G. Christus est Dominus Gloriæ. (1 Cor. II, 8):

Hic titulus, quatenus exhibetur in libro Henoch, est Deo proprius. (XXII, 14, XXV, 3, 7, XXVII, 3, 5, XXXVI, 4, XL, 3, LXIII, 2, LXXV, 3, LXXXI, 3, LXXXIII, 8.)

Fideles gloria Christi glorificantur (2 Cor. III, 18): gloriam autem ipsius infideles videre non possunt (2 Cor. IV, 4). Christus non tantum est imago Dei (2 Cor. IV, 4), sed etiam divina virtus et sapientia (1 Cor. I, 24); Christo fideles confortantur (Col. I, 11, 29, III, 13, Ephes. IV, 7, III, 16). Porro ipse est vita fidelium (Gal. II, 20, Philipp. I, 21), gloriose quidem manifestanda (Col. III, 3, 4).

555. Summa Testimonii Tredecim Epistolarum:

(a) Jesus Nazarenus est Messias, Dominus (Adonai), Deus (Elohim). Cf nn. 553, 554, F, G.

(b) Jesus Nazarenus est causa principalis totius vitæ spiritualis. Cf. n. 554, A, B, C.

(c) Jesus Nazarenus est Deus et Redemptor. Cf. n. 554, D.

(d) Jesus Nazarenus est imago Dei invisibilis, Creator, universalis Dominator, Filius proprie dictus Dei Patris. Cf. n. 554, E.

Pars Secunda: Testimonium Epistolæ ad Hebræos:

556. I, 2-13: "Novissime diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit et

sæcula: Qui cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis. Tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit aliquando angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? (Ps. II, 7). Et rursum: ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium (2 Reg. VII, 14). Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei (Ps. XCVI, 7). . . . Ad Filium autem: Thronus tuus, Deus, in sæculum sæculi: virga æquitatis virga regni tui. Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus, in oleo exultationis præ participibus tuis (Ps. XLIV, 7). Et: Tu in principio, Domine, terram fundasti: et opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt: tu autem permanebis, et omnes ut vestimentum veterascent. . . . Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient (Ps. CI, 26). Ad quem autem angelorum dixit aliquando: Sede a dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum (Ps. CIX, 1, cf. 1 Cor. XV, 25)."

Interpretatio textualis:

In Filio: Agitur de Filio Dei proprie dicto et Messia, quod quidem constat ex reliquo capite et Veteris Testamenti prophetiis, quas Apostolus allegat.

Hæres universorum: Dominus absolutus jure primogeniti auctus. Cf. Col. I, 16.

Sæcula: Opera Dei externa. Cf. Heb. XI, 3.

Per quem fecit et sæcula: Filius autem non est instrumentum Patris.

Splendor Gloriæ: Imago Dei invisibilis.

Figura substantiæ ejus: Lít. character. Una eademque est essentia Patris et Filii.

Hodie genui te: Hac die, ab æterno. Cf. VIII, 13, XIII, 8.

Conclusio:

Jesus Christus est Filius Dei (vers. 5), quem angeli adorant (vers. 6, 7), ipse Deus (vers. 8, 9), creator et immutabilis (vers. 10-12), sedens a dextris Dei Patris (vers. 13).

Confirmatio:

Moyses est servus, Christus vero Dominus (III, 5, 6), Pontifex maximus (X, 21) cujus est mundus præsens et futurus (II, 5-8). Cf. I, 3, X, 13, 1 Cor. XV, 27, 28.

Difficultates

557. *Contra Rom. IX, 5:*

1. Rom. IX, 5 sic est legendus: "Ex quibus est Christus secundum carnem. Qui (*i. e.* Pater) est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen."

R. Negatur. Nam: (a) Secundum regulas grammaticas vox "qui" ad nomen proxime præcedens referenda est; (b) Paulus doxologiam, quæ cum relativo incipit, post nomen laudati semper ponit (Rom. I, 25, 2 Cor. XI, 31); (c) apud Paulum, si quæ doxologia respicit Patrem, ex vocibus "Deus" et "benedictus" simul adhibitis, hæc primum occupat locum (Ephes. I, 3, 2 Cor. I, 3); (d) contextus agit de gloria quam Christus Genti Judaicæ affert, nequaquam de laude Patris; (e) quatuor tantum codices textum aliter ac Vulgata interpungunt (Corluy, *Spic.* II, p. 27); (f) ita legitur doxologia apud Patres et Ante-Nicænos et Post-Nicænos (Corluy, *l. c.*, p. 28).

2. Paulus doxologiam nusquam refert ad Christum, nec eum unquam vocat Deum.

R. Ad Primum: (a) Argumentum est petitio principii; (b) est præterea falsum (cf. 2 Tim. IV, 18.)

Ad Alterum: Negatur. Cf. Heb. I. Cæterum apud Paulum Christus est Dominus ideoque Deus.

3. Secundum usum Novi Testamenti vox "benedictus" ad Deum referenda est. (Mc. XIV, 61, Le. I, 68, Rom. I, 25, 2 Cor. I, 3, XI, 31, Ephes. I, 3, 1 Pet. I, 3.)

R. Hinc S. Paulus, cum Jesum vocet benedictum, eum esse Deum affirmat.

4. Antiquissima quidem testimonia negant Christum vocandum esse Deum super omnia: Ps. Ignat. *Ad Tars.* 2, 5; Euseb. *Eccles. Theol.* 2, 4, *Dem. Evang.* 3, 7, *Adv. Marc.* I, 1; Ps. Athanas. *Adv. Arium*; Athanas. *Ad Const. Apol.*; Eunom. apud Greg. Nyss.; Greg. Nyss. *Adv. Apollin.*; Basil. *Adv. Eunom.*; *Julian. Apost.* apud Cyrill. Alex.

R. (a) Patres Patripassianos debellantes, doxologias, quæ articulum cum nomine Dei conjungebant, Patri tribuere solebant; (b) *Ps. Ignat.* et *Euseb.* doxologiam Christi, quæ hic impugnatur, non referunt, *Ps. Athanas.*, *Greg. Nyss.*, *Basil.*, *Cyrill. Alex.*, *Athanas.* cum Filio, non vero Patri, tribuunt; (c) *Eunom.* respicit doxologiam quamdam in qua articulus conjungitur cum nomine

Dei, nec constat *Julianum* doxologiam Paulinam Christo abnegasse. Cf. Corluy, *Spic. l. c.*, pp. 31, 32.

558. *Cætera Difficultates:*

5. 1 Cor. VIII, 6: "Nobis tamen unus Deus, Pater ex quo omnia."

R. Dicitur Pater esse unus Deus: non tamen negatur Filius esse etiam unus Deus.

6. 1 Tim. II, 5: "Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum." Christus autem, cum sit mediator Deum inter et homines, non est Deus.

R. Christus qua homo est mediator: actus enim mediandi elicitur a natura humana Christi, dignificatur autem Verbo.

7. Gal. IV, 4: "Ubi venit plenitudo temporis misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege."

R. Filius Dei factus est ex muliere secundum carnem.

8. Philipp. II, 6: Locutio "in forma Dei" speciem externam spectat.

R. *Dist. assert.* Cum contextu considerata, *N.*: extra contextum, *trans.*

9. Rom. I, 7: Distinguitur Dominus Jesus Christus a Deo Patre. *Ergo*, Jesus Christus non est Deus.

R. *Ad conclus.* *Ergo*, Jesus non est Deus Pater.

10. Christus est primogenitus omnis creaturæ. (Col. I, 15.)

R. Christus super omnem creaturam jus dominii hæreditarium habet.

11. 1 Cor. XV, 28: "Tunc et ipse Filius erit subjectus ei, qui subiecit sibi omnia." Cf. III, 23, XI, 3.

R. Filius, quatenus est caput Ecclesiæ, non vero quatenus est Filius, Patri subjiçietur.

12. Christus est imago Dei. (Col. I, 15, 2 Cor. IV, 4.)

R. Christus est imago Dei substantialis.

13. Christus a Deo ungitur. (Heb. I, 9.)

R. Sic legitur textus græcus: "Unxit te, O Deus, Deus tuus." Cæterum S. Paulus modo metaphorico cælestem Christi glorificationem describit.

14. Heb. I, 10-12: "Tu in principio, Domine, terram fundasti." *Ergo*, Filius est instrumentum Patris.

R. *Negatur conclusio.*

15. *Heb. II, 9*: “Eum autem, qui modico quam Angeli, minoratus est, videmus Jesum propter passionem mortis gloria et honore coronatum:” *vers. 17*: “Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, et fidelis pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi” (cf. *IV, 15*). *V, 7-10*: “Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum, qui possit illum salvum facere a morte, cum clamore valido, et lachrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia: et quidem, cum esset Filius Dei, didicit ex eis, quæ passus est, obedientiam, appellatus a Deo pontifex juxta ordinem Melchisedech.” (Cf. *VIII, 28*.) *Ergo*, Christus disciplina dolorosa factus est Filius Dei.

R. Negatur conclusio: Nam. (a) Terminus ad quem hujus disciplinæ dolorosæ est mediatio Christi sacerdotalis; (b) Jesus passione sua non acquisivit novum titulum divinitatis, sed cognitionem experimentalem de humanis miseriis ideoque novum titulum ratione cujus dignus esse humana fiducia censetur.

THESIS TRICESIMA QUARTA

Præclare quidem S. Joannes testatus est Jesum esse Messiam et verum Filium Dei.

559. *Nota*. Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

560. Ex Epistolis Joannis:

I. 1 Jo. I-II, 23:

“Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostræ contrectaverunt de Verbo vitæ: Et vita manifestata est, et vidimus, et testamur, et annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem et apparuit nobis. Quod vidimus, et quod audivimus, annuntiamus vobis, ut et vos societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit cum Patre, et cum Filio ejus Jesu Christo Et hæc est annuntiatio quam audivimus ab eo, et annuntiamus vobis: Quoniam Deus lux est, et tenebræ in eo non sunt ullæ Si autem in luce ambulamus, sicut et ipse est in luce, societatem habemus ad invicem, et sanguis Jesu Christi, Filii ejus, emundat nos ab omni peccato Quis est mendax, nisi, is qui negat quoniam Jesus est Christus? Hic est antichristus, qui negat Patrem, et Filium.

Omnis, qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur Filium, et Patrem habet."

Inde: (a) Jesus est vita æterna quæ erat apud Patrem; (b) societas cum Patre et Filio est petenda; (c) Deus est lux; Jesus est in luce; (d) Jesus est Christus; (e) negare Christum est negare Patrem, confiteri Christum est confiteri Patrem.

II. IV, 2-15:

"In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est In hoc apparuit caritas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum Et nos vidimus et testificamur, quoniam Pater misit Filium suum Salvatorem mundi. Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet, et ipse in Deo."

III. V, 11-20:

"Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio ejus est. Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium, vitam non habet Filius Dei venit, et dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus et vita æterna."

(a) *Expositio Rationalistica*: Filius venit ad nos; ille, quem Filius nobis manifestavit, est verus Deus.

(b) *Expositiones Catholicæ*: (1) Filius venit nobisque dedit sensum ut cognosceremus verum Deum (Patrem) atque conjungeremur cum Filio, qui porro est verus Deus: (2) Filius venit ut cognosceremus verum Deum (Filius); Filius est Deus.

Utraque expositio Catholica tenet ultimum incisum affirmare divinitatem Filii, et recte quidem. Nam: (a) Demonstrativum ad nomen propinquius est referendum, nisi contextus aliud postulet; (b) apud S. Joannem Pater numquam, Filius autem sæpe vocatur vita æterna; (c) referre vocem "hic" ad Patrem est accusare S. Joannem tautologiæ; (d) scopus S. Joannis est attestari divinitatem Filii.

IV. 2 Jo. 3-7:

"Sit vobiseum gratia, misericordia, pax a Deo Patre et a Christo Jesu, Filio Patris in veritate et caritate Quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Jesum Christum venisse in carnem."

561. Ex Apocalypsi:*I. Testimonium Agni:*

“Ego sum Alpha et Omega, principium et finis, dicit Dominus Deus: qui est, qui erat, et qui venturus est, omnipotens (I, 8, cf. XXI, 6, XXII, 13) Ego sum primus, et novissimus. Et vivus, et fui mortuus, et ecce sum vivens in sæcula sæculorum, et habeo claves mortis et inferni (I, 17, 18, cf. IV, 9) Quia ego sum scrutans corda et renes (Jer. XVII, 10): et dabo unicuique vestrum secundum opera sua (II, 23) Sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno ejus.” (III, 21.)

II. Doxologia:

“Sedenti in throno, et Agno: benedictio, et honor, et gloria, et potestas in sæcula sæculorum. Amen.” (V, 13.)

III. Triumphus Christi:

“Et vidi cælum apertum, et ecce equus albus, et qui sedebat super eum, vocabitur Fidelis, et Verax, et cum justitia judicat, et pugnat habens nomen scriptum, quod nemo novit nisi ipse et vocatur nomen ejus Verbum Dei Et habet in vestimento suo et in femore scriptum: Rex regum et Dominus dominantium.” (XIX, 11-16, cf. I, 12-16, XIV, 14, 1 Tim. VI, 15, 16, Mt. XI, 27.)

IV. Cultus Christianus:

Martyres sunt Jesu testes (VII, 9, 10); Christiani sunt servi Christi atque custodiunt mandata Dei et fidem Jesu (I, 1, II, 20, XIV, 12); participes resurrectionis primæ evadunt sacerdotes Christi et Dei (XX, 6); unicus est Deus (XIX, 10, XXII, 9), qui eodem modo ac Agnus adoratur (V, 8, 12-14).

562. Ex Evangelio Quarto:*I. Ex Prologo:*

A. I, 1-5: “In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt: et sine ipso factum est nihil, quod factum est. In ipso vita erat, et vita erat lux hominum. Et lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt.”

Interpretatio textualis:

In principio: Ante omne tempus vel ævum cogitabile. Asseritur præ-existentialis Verbi.

Apud Deum: Verbum, cum sit Deus, ratione personalitatis a Deo Patre distinguitur.

Deus erat Verbum: Verbum erat Deus. Communis igitur est natura divina Verbi et Patris.

Vita: Vita divina, quæ ad homines sese expandit.

Argumentatio: Verbum erat in principio existens, a Patre distinctum, cum Patre consubstantiale, creator, vita divina. *Atqui* Verbum erat Jesus Christus Nazarenus (vers. 14, 15, 26, 27). *Ergo*, Jesus Christus Nazarenus est Deus.

B. I, 9-18: "Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit. In propria venit, et sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus: Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Et verbum caro factum est, et habitavit in nobis: et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ et veritatis . . . Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, et gratiam pro gratia. Quia lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est. Deum nemo vidit unquam: unigenitus Filius Dei, qui est in sinu Patris, ipse enarravit."

Interpretatio textualis:

In mundo erat: Verbum in mundo erat. Cf. text. græc., Heb. I, 3.

Verbum caro factum est: Verbum homo factum est. Cf. Gen. VI, 12, Is. XL, 5, Jer. XXV, 31, Rom. III, 20.

Et habitavit in nobis: Visibiliter. Cf. vers. 14, 1 Jo. I, 1-3, Act. I, 21, X, 40, 41.

Vidimus gloriam ejus: Cum hoc testimonium spectet Is. XL, 5, LXVI, 18, LX, 2, Verbum incarnatum, testante Joanne, est Yahweh.

Quasi unigeniti: Qualis propria est unigenito. Deus enim plures habet filios adoptivos, unum tantum filium unigenitum.

Plenum gratiæ et veritatis: Verbum ditissima communicatione gratiæ et veritatis, harum se plenum comprobavit.

Argumentatio: Verbum Dei, quod visibiliter in nobis habitavit, cujus gloria est gloria Dei, quod est Filius Dei unigenitus et plenum gratia et veritate, est Jesus Christus Nazarenus.

C. Testimonium Joannis Baptistæ:

Jo. I, 15, 30: "Qui post me venturus est, ante me factus

est: quia prior me erat Hic est, de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est: quia prior me erat."

Interpretatio textualis:

Qui post me venturus est: Prædicatione et manifestatione publica.

Ante me factus est, quia prior me erat: Triplex interpretatio:

(1) Qui post me est tempore, est ante me duratione, quia ante me exstitit; (2) qui post me venturus est, est me dignior, quia ante me exstitit; (3) qui post me venturus est, gloria antepositur mihi, quia dignior me est.

Epicrisis: Secunda interpretatio est eligenda: Rationes:

Dignior me est

(a) Ἐμπροσθεν cum genitivo conjunctum in Novo Testamento non adhibetur ad tempus exprimendum, imo apud Herodotum, Demosthenem, Platonem dignitatem spectat; (b) Jesus, qua homo, post Joannem natus est; neque dici potest hic agi de generatione Verbi æterna; Jesus enim factus est ante Joannem, quia prior erat; (c) hæc interpretatio concordat cum dictis Baptistæ aliunde cognitis (Mt. III, 11, Lc. III, 16, Mc. I, 7, Jo. I, 27); (d) Evangelista adducit testimonium Baptistæ ad confirmandum id quod ipse affirmat, nempe "vidimus gloriam ejus." (I, 14.)

Quia ante me exstitit.

(a) Hic est sensus obvius; (b) sic apte exprimitur nexus inter penultimum et ultimum ineisum; (c) prima sententia, "qui post me venturus est," postulat ut altera vel tertia sequens tempus respiciat.

Argumentatio: Jesus, qui conceptus et natus est post Baptistam, tamen ab æterno præ-exstitit: nam: (a) Evangelista introducit testimonium Baptistæ quo Jesum esse Deum probet; (b) præ-existentia Jesu est ratio propter quam ipse gratia et gloria est plenus; hæc vero præ-existentia, nisi esset æterna, ratio esset insufficiens.

II. Ex corpore Evangelii Quarti:

A. *Jesus est cælestis testis veritatis:* I, 9, III, 31, 32, V, 31-33, VI, 64, VII, 7, VIII, 13-19, 23, XVIII, 37.

B. *Jesus est ipsa salus:* III, 17, IV, 10 sq., X, 10, cf. Act. III, 25, 1 Cor. XV, 45.

C. Jesus est resurrectio et vita: V, 21, VI, 39-58, XI, 25, 26, XIV, 6, XV, 4, 5; cf. Rom. VIII, 11, 2 Cor. I, 9, IV, 14, Heb. XI, 19 (revocatio mortuorum est opus Deo proprium), Act. III, 15, 26, IV, 10, V, 30, XIII, 30 sq., Rom. IV, 24, VIII, 11, X, 9, 1 Cor. VI, 14, XV, 15, 2 Cor. IV, 14, Gal. I, 1, Ephes. I, 20, Col. II, 12, 1 Thess. I, 10, 1 Pet. I, 21, Jo. II, 19 (revocatio mortuorum est opus tam Patris quam Filii).

D. Jesus est veritas actu subsistens: I, 9, III, 21, IV, 23, VI, 32, 33, VIII, 32, XV, 1, XVIII, 37, 38, 1 Jo. I, 6; Veritas autem actu subsistens est Deus: porro Deus est unicus Deus verus (XVII, 3), Christus est veritas (XIV, 6), Spiritus Sanctus est Spiritus Veritatis (XIV, 17, XV, 26, XVI, 13, 1 Jo. IV, 6, cf. Jo. XVII, 3).

E. Jesus est lux mundi (VIII, 12), quæ circumfundit fideles eosque penetrat (VIII, 12, IX, 5, XI, 9, 10, XII, 36, 46, cf. 1 Jo. I, 7, II, 10, Ps. CXVIII, 105), judicat quoque malos (III, 18-21, IX, 39) et veritatem manifestat (I, 9, III, 21, IV, 33, VI, 32, 55, VIII, 32, XV, 1, XVIII, 37, cf. 1 Jo. I, 6, II, 21, III, 19). Eodem prorsus modo Vetus Testamentum Deum describit. (Ps. IV, 7, XXVI, 1, LV, 13, CXVIII, 105, Ex. XIX, 16 sq., Job XXXIII, 30, Is. X, 17, XLIX, 6, LX, 19, 20, Sap. VII, 26, Mich. VII, 8, cf. Mt. XVII, 2, Le. II, 32, Act. IX, 3, Ephes. V, 8, I, 18, III, 9, V, 13, 14, 1 Thess. V, 5, 1 Cor. IV, 5, 2 Cor. IV, 6, Rom. XIII, 12, Col. I, 12, 2 Tim. I, 10, 1 Pet. II, 9.)

F. Christus est Deus: I, 15, 30, V, 19, 26, 21, 22, 27, VI, 55, VIII, 56, 58, X, 28-30, XII, 41, XIII, 3, 31, XIV, 7, XVI, 30, XVII, 5, 2.

G. Jesus est Filius Dei proprie dictus: I, 14, 18, III, 16, 18 (cf. 1 Jo. IV, 9), V, 18, X, 33, XI, 27, XIX, 7 (cf. Mt. XXVI, 65, Rom. VIII, 32, 33, Gal. IV, 4, Heb. III, 5, 6, V, 8). Apud Joannem Filius Dei unigenitus est etiam unicus. (I 14, 18, III, 16, 18, 1 Jo. IV, 9, cf. Le. VII, 12, VIII, 42, IX, 38, Heb. XI, 17.)

H. Conclusio:

XX, 28, 30: "Dominus meus et Deus meus Hæc scripta sunt ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei: et ut credentes vitam æternam habeatis."

563.

Difficultates

1. Verbum de quo loquitur Joannes (cap. 1) est sapientia Patris cum Christo communicata. Cf. Sap. VII, 26, XVIII, 15, Prov. VIII, 22.

R. Sapientia, quam Vetus Testamentum laudat, non est semper attributum divinum: interdum enim est persona. (Prov. VIII, 22, Ps. XXXII, 6, Sap. XVIII, 5.) Deinde, sapientia, quatenus est Dei attributum, caro fieri non potest.

2. Vers. 15 Prologi est interpolatus: vers. enim 16 cum vers. 14 conjungendus est. Ita Blass, Belser.

R. (a) Etiamsi assertum concedatur, argumentum invalidum non redditur, propterea quod idem testimonium a vers. 30 affertur; (b) vers. 15 in omnibus manuscriptis invenitur; (c) utique vers. 16 potest conjungi cum vers. 14, nihilominus contextus, vers. 15 addito, non turbatur; vers. enim 15 est ratio qua vers. 14 comprobatur; (d) simili modo vers. 6-8 se habent ad vers. 4, 5.

3. Joannes Baptista non poterat affirmare Jesum esse Deum: doctrina enim Christi divinitatis diuturnæ evolutioni ecclesiasticæ debetur. Ita Strauss, Weiss, De Wette: cf. Godet, *St. John's Gospel*, II, p. 81.

R. Ratio allata est petitio principii.

4. Baptista, si Jesum esse Deum affirmasset, clare locutus fuisset. Testimonium autem, quod profert, est obscurum.

R. Testimonium Baptistæ erat clarum discipulis (III, 31, 35): neque illi est obscurum, qui textum evangelicum analysi subjicit.

5. Locutio "quia prior me erat" evidenter spectat naturæ Jesu humanæ præstantiam. Ita Socinius.

R. Baptista de Jesu præ-existentia sermonem inducit.

6. Præ-existentia nihil dignitatis Jesu confert: prophetæ enim ante Joannem erant. Ergo, sermo est de præstantia naturæ Jesu humanæ.

R. Jesus dicitur præ-existitisse, antequam natus est.

7. Jo. I, 15: Jesus ante Joannem factus est, ideoque creatura est.

R. Jesus ante Joannem dignitate factus est.

8. Jo. I, 14: Gloria Jesu est gloria quasi unigeniti.

R. Est gloria, qualis est gloria unigeniti.

9. Jo. I, 18: "Deum nemo vidit unquam." *Ergo*, Jesus non est Deus.

R. Deum nemo vidit unquam visione intuitiva vel comprehensiva, qualis soli Filio competit.

10. Jo. I, 1: Verbum est apud Deum ideoque non est Deus.

R. Ideoque non est Deus Pater.

11. Jo. V, 19: Filius non potest a se facere quidquam. *Ergo*, tota ejus potestas communicatur et ipse est causa instrumentalis.

R. Filius ea omnia potest facere quæ Pater, ideoque eadem est potestas Filii atque Patris.

12. Jo. XI, 41: "Pater, gratias ago, quoniam audisti me." *Ergo*, Christus sua propria potestate miracula non patravit.

R. Humana Christi natura erat causa miraculorum instrumentalis.

13. Jo. XIV, 10: "Pater autem in me manens, ipse facit opera."

R. Quia Christus est in Patre, et Pater in Christo.

14. 1 Jo. V, 20: Vox "hic" ad nomen remotius est referendum. Cf. Act. VII, 19.

R. Contextus Actuum exceptionem contra regulam grammaticæ ordinariam vigere ostendit.

15. Jo. XIV, 28: "Pater major me est." Cf. IV, 34, VIII, 29, 55, XII, 49, 50, XIV, 31, XV, 10, XVII, 1, 2, Heb. V, 7, 8.

R. Jesus, qua homo, prorsus dependet a Patre.

16. At Jesus, quatenus generatur, a Patre dependet. Cf. Prolog., VIII, 42, XIII, 3, XVI, 28.

R. Tali vero ratione ut Filio a Patre procedenti tota plenitudo naturæ divinæ communicetur.

Notandum: In modo loquendi apud S. Paulum usitato Pater sæpe dicitur operari ad extra per Filium, qua locutione simul indicatur Patrem Filio divinam naturam communicare et amborum operationem esse communem. Quo plenius eandem doctrinam explicet, S. Joannes illud "Pater per Filium" resolvit in tres propositiones distinctas, hac ratione: (a) Quodcumque Pater habet, id dedit Filio (I, 18, V, 26, VI, 58, X, 29, 30, XVI, 15, XVII, 10); (b) Pater operatur, suscitatur mortuos, mittit Spiritum Sanctum (V, 17, 21, XIV, 26); (c) Filius operatur, suscitatur mortuos, mittit Spiritum Sanctum (V, 17, 21, XVI, 7).

EXCURSUS QUINTUS

De Natura Logou apud S. Joannem et S. Paulum et apud Philosophos Gentium et Judæorum.

564. *J. Réville et Guignebert* affirmant Evangelium Quartum inspirari a philosophia Alexandrinorum; *Loisy et Scott* docent auctorem Evangelii secundum Joannem doctrinas philosophiæ coævæ modificasse atque transformasse; *Ménégoz* asserit scriptorem Epistolæ ad Hebræos attribuisse Jesu Christo ea, quæ litteratura Philonica Verbo ascripserit. (*Lebreton, Les Origines du Dogme de la Trinité*, pp. 515, 494.) Ratio propter quam asseritur Evangelium Quartum et Epistolam ad Hebræos a philosophia coæva dependere, desumitur ex nomine et attributis Logou, quæ, quatenus sive a S. Joanne, sive a S. Paulo exponuntur, doctrinis et Stoicis et Alexandrinis et Philonicis respondere censentur.

565. De Natura Logou apud S. Joannem:

Logos est Filius proprie dictus Dei, ipse Deus, divinitas ipsa se manifestans et revelans, vera persona a Patre distincta: est porro causa ultima creativa, et, quatenus est Deus-homo, mediator.

566. De Natura Logou apud S. Paulum:

Nomen Logou S. Paulus nunquam adhibet. Christus autem est Filius Dei primogenitus et proprius, persona a Patre distincta, angelis adoranda, ipse Deus, imago substantialis Patris, æternus et immutabilis creator mundi, sacerdos secundum ordinem Melchisedech, revelator.

567. De Natura Logou apud Philosophos Gentium et Philonem:

Heraclitus: Logos est ignis intelligens, lex mundo immanens eumque gubernans.

Stoicismus Antiquior: Logos est anima mundi, imo cujuscunque entis, sive animati, sive inanimati, sive cœlestis, sive terrestris; est quoque vox, cogitatio, vis, lex moralis. Cum vero Stoicismus et mythologia fœdus pacis inierunt, Hermes factus est primo personificatio rationis et vocis humanæ, postea vero ens intermedium inter deos et homines nec non vox divina, quæ omnia gubernat et revelat.

Alexandrini et Neoplatonici: Deus non est mundo immanens, sed eum transcendit. Logos vero est principium energiæ, causa

mundi et instrumentalis et exemplaris, ens Deum inter et homines intermedium, quod materiæ æternæ harmoniam et rationem confert, imo, quatenus est lex, seu ratio, activitati mundanæ præsidet.

Philo: Logos, quamvis ter nomine divino vocetur, non est ipse Deus; est enim Filius Dei eodem modo ac universitas rerum est proles divina, atque creationis est causa instrumentalis, exemplaris, formalis. Porro vocatur unus ex angelis, imago Dei imperfecta, sacerdos cosmologicus et psychologus, non vero propitiatorius aut salvificus. Tandem nec est Filius Dei primogenitus et proprius, nec persona, nec mediator, qui simul sit Deus et homo.

568. *De Natura Logou apud Scriptores Veteris Testamenti.*

In libris Veteris Testamenti Sapientialibus modo quodam parallelo divina sapientia et Logos, hic brevius, illa vero fusius, describuntur. Sapientia est spiritus, persona, distincta a Deo, ipse Deus: Sap. I, 6, IX, 17, VII, 27, VIII, 4, IX, 4, X, 10, cf. Job XV, 7, 8 (Prov. VIII, 25); Baruch, III, 23, 38 (Prov. VIII), IV, 1; Prov. VIII, 2-6, 22, 35, 36, IX, 1 sq., 13 sq.; Ecclus. XXIV, 3 sq. Sapientia vero et Logos eodem munere funguntur (Sap. VIII, 7, VII, 21, IX, 1, 2), imo hic omnia condidit (Ecclus. XLII, 15, XLIII, 25, Sap. IX, 1, XVIII, 15).

Logos igitur est Dei sapientia: divina autem sapientia est persona a Patre distincta, tamen cum Patre consubstantialis.

569. *De Natura Logou apud Rabbinos:*

Logos Rabbiorum vocatur aut memra aut chekina. Hæc vero nomina aut Deum ipsum aut actionem vel præsentiam divinam designant.

570. *Conclusio.*

(a) Nomen tantum Logou commune est scriptis S. Joannis et operibus profanis, sive Gentium, sive Judæorum, nec Filius Dei, quatenus a S. Paulo laudatur, Logo aut philosophorum aut rabbinorum ulla ratione respondet.

(b) S. Joannes et S. Paulus exponendo naturam Logou doctrinam Veteris Testamenti complent atque perficiunt.

(c) Philo conatus est per fas et nefas adaptare dogmata Religionis Judaicæ speculationi Gentium.

(d) Rabbini veritatem Testamenti divinitus scripti ignorantes magno catalogo nominum divinatorum et nomen Logou addiderunt.

EXCURSUS SEXTUS

De Supposita Dependētia S. Joannis et S. Pauli a Cultibus Mysticis.

571. Tertio sæculo Christiano dii totius mundi Romæ sedes invenerunt et doctrinæ orbis in Urbe evulgabantur. Peribat primatus antiqui cultus deorum, cujus finis erat bonum publicum promovere, at florebant cultus mystici Græcorum, Egyptiorum, Orientalium, qui non tantum cerimonias magnificas sensualesque celebrabant sed etiam asseclis suis solamen religiosum, imo unionem cum ipsis diis promittebant. Inter religiones mysticas eminebant cultus Cybeles, Isis, Serapis, Atargatis, Dionysii, Orphei, Mithræ.

572. Diffusio cultuum mysticorum syncretismo recte attribuitur. Syncretismus autem est modus operandi religiosus quo quædam societas ritus doctrinasque quascunque tolerat, transformat, et cum dogmatibus et ritibus, quos ipsa inculcat, conjunctas ad aliquam unitatem reducit. Ita religiones mysticæ deos Romanos et Græcos suos quoque agnoverunt et harmonice inter se vivebant et philosophiam stoicam admiserunt et imperatores ad agmina deorum elevaverunt.

573. Fontes, quibus cultus mystici pro comperto haberi possint, maxime incompleti sunt. Quotquot enim exstant fontes, præter documentum "Poimandres," cujus patria et ætas sub judice sunt, allusionibus Patrum, paucis papyris magicis, animadversionibus Stoicorum, poetarum, dramatis scriptorum, nec non picturis sculptis, quæ interpretationem adhuc desiderant, ac denique inscriptionibus quibusdam absolvuntur.

574. Primo sæculo Christiano cultus mystici nec erant universales, nec evoluti, nec inter se uniti, nec cum philosophia stoica associati, ideoque, quatenus hodie noscuntur, terminologiam et statum religiosum ætatis S. Joannis et S. Pauli vix exhibent.

575. Liberales docent cultus mysticos ante ævum Christianum cum Græco-Romana philosophia conjunctos in ipsam Religionem Christianam influxisse.

Wendland asserit Jesum, quamvis Hellenismo maculatus non fuerit, dæmonologiam, quam exposuerit, aut ex Hellenibus aut ex Orientalibus desumpsisse; Christianos primitivos, inconscie tamen

et raro, culturæ Græco-Romanæ influxum subiisse; doctrinas nescio quas Pauli stocismo deberi.

Anrick et Wobbermin Religionem Christianam permulta ex cultibus mysticis hausisse opinantur, inter quæ recensent ritus Baptismi et Eucharistiæ, notiones actionis sacramentalis ex opere operato efficacis, quin etiam Dei salvatoris, qui per passionem ad gloriam transeat atque fidelibus salutem conferat.

Reitzenstein tenet S. Joannem notionem Logou ex libris Poimandricis mutuasse, S. Paulum vero et ipsum fuisse pontificem mysticum.

Lake autumat Religionem Christianam, saltem Occidentalem, inter cultus mysticos numerandam esse.

576. *Natura Cultuum Mysticorum:*

Religiones mysticæ erant cultus esoterici, qui asseclis suis fidem et salutem, mediante ritu magico, se conferre gloriabantur. Fides habebatur actus voluntatis, quo quis nexu sexuali vel symbolico cum deo suo unitus divinam potestatem acquireret ac subinde thaumaturgus, ecstasticus, revelator evaderet; salus autem nihil aliud est nisi unio identitatis cum diis adeptis.

577. His positis, non erit inutile considerare (a) animum Christianorum Primitivorum in cultus alienos, (b) doctrinam de natura Verbi, qualis in libris Poimandricis inveniri dicitur, (c) salutem Christianam et salutem mysticam, (d) ipsam notionem operationis ex opere operato efficacis, (e) eas S. Pauli locutiones, quæ cultus mysticos sapere dicuntur.

578. *Animus Christianorum Primitivorum in cultus alienos:*

(a) S. Paulus communicationem in sacris interdixit (1 Cor. X, 20, 21, VIII, 10, 2 Cor. VI, 14, 15), designavit ritus Judæorum formalisticos, quos rejecit, eodem modo ac praxes stoicas (Gal. IV, 8, 9), conceptus philosophicos ætate sua grassantes fortiter impugnavit. (Col. II, 8-10, 18, 19, 1 Cor. II, 6, XII, 1-3, 1 Tim. 4, IV, 7.)

(b) Ascesis Christiana erat super omnia spiritualis, nec concipiebatur esse medium adipiscendi puritatem ritalem aut indolem divinam, quæ legem et subordinationem nesciit. (1 Tim. IV, 2, 3, 7, Col. II, 20-22, Ephes. V, 6-12, Jud. 4, 8, 10, 12, 13, Apoc. II, 24.)

(c) Neque Polycarpus neque cæteri martyres etiam sub mortis periculo ad levissimam quidem communicationem in sacris ineundam induci poterant. (Cf. *Martyrium Polycarpi*.) Porro Patres Ecclesiastici, plus minusve philosophiæ dediti, mysteria

Gentium acriter impugnauerunt. (Justin. 1 *Apol.* cc. 45, 66, Clem. Alex. *Protrepticon*, Euseb. *Præpar. Evang.*, August. *In Joannem*, tract. 7, *De Civitate Dei*, lib. 2, 6, 7, Minucius Felix, *Octavius*, c. 22.)

579. Doctrina de Natura Verbi, qualis in libris Poimandricis inveniri dicitur:

Hæc docent Poimandrici: Postquam Boe (clamor) ex tenebris orta fuerat, Logos, Filius Dei primitivus, elementa ordinavit: deinde, demiurgus quidam, Nous, ex supremo deo natus est: tandem, Logos cum illo "Nous" sese conjunxit. Certo certius est nec illum Logon nec illum "Nous" Logo evangelico respondere.

580. De salute Christiana et salute Mystica.

Salus Christiana est unio sancta cum Deo; salus autem mystica est unio identitatis. Salvator Christianus est Deus, quatenus, pretio soluto, animas redemit; salvator mysticus est deus, quatenus bona largitur aut homines ad curiam divinam elevat.

581. De notione operationis ex opere operato efficacis.

Baptismus et Eucharistia Christianorum gratiam conferunt iis, qui jam moraliter dispositi sunt: ritus vero cultuum mysticorum non tantum a sacramentis Christianis diversi erant, sed etiam per viam quamdam magicam, qua ipsi dii cogi credebantur, hominibus etiam indispositis essentiam divinam communicabant.

582. Locutiones S. Paulo et Mysticis communes:

Pneumatici:

Pneumatici cultuum mysticorum erant homines deificati, natura sua prorsus perfecti, cæteris hominibus superiores et physice renati, quorum doctrina erat sua propria et qui in statu ecstático constituti suum "ego" amittere solebant. Pneumaticus apud S. Paulum est Christianus animatus principio supernaturali, ratione ejus in ordine sanctitatis cum Deo conjungitur, qui porro neque doctrinas ab aliis propositas respuit, neque cæteris hominibus natura sua est superior, neque magica vi renascitur, neque in statu ecstático positus suum "ego" amittit.

Psychici:

Psychicus secundum mentem mysticorum erat omnis homo qui inter pneumaticos non enumeratur. Psychicus apud S. Paulum ille est, qui viam supernaturalem non sequitur: pneumatici autem ratione progressus spiritualis in perfectos et infantes dividuntur.

Salus:

Salus mystica erat solum physica unio cum deo pantheistico aut mere cosmico. Salus apud S. Paulum est imprimis unio moralis et spiritalis cum Deo, in hoc mundo inchoata, in altero perfecta.

Potestas miraculosa:

Mystici mirabilia arte magica ediderunt, Paulus autem virtute divinitus concessa.

Fides:

Fides mystica est actus quo potestas divina acquiritur: apud S. Paulum est assensus revelationi divinæ ob Dei auctoritatem præstitus.

Conclusio: Ferme omnia vocabula, quæ sunt communia S. Paulo et scriptis mysticis, in litteratura Judæorum, sive canonica, sive apocrypha, inveniuntur (v. g. sophia, pneuma, nous, sarx): doctrina S. Pauli toto cælo ab aberrationibus mysticis distat: nonnullæ voces, quas inter scribendum Apostolus elegit, tum a religionibus coævis tum a lingua vulgari adhibebantur.

Quodsi quis vult fidem Ecclesiæ Primitivæ intimius investigare, commendo ut legat illud præclarum opus de Sanctissima Trinitate quod Reverendus Pater Lebreton tum ad majorem gloriam Dei tum in utilitatem Christifidelium conscripsit atque edidit.

THESIS TRICESIMA QUINTA

Jesum esse Messiam et Deum Religio Christiana ab ætate Apostolica usque ad Concilium Nicænum Primum constanter profitebatur.

583. Concilium Nicænum anno 325 celebratum Christi divinitatem definivit.

584. Secundum Unitarios Paulus et Joannes primi prædicaverunt Christi divinitatem, cum porro Patres Ecclesiæ evolverunt tali vero ratione ut antiquiores tribus personis Sanctissimæ Trinitatis æqualitatem non concederent.

585. Duo sunt summa capita doctrinæ a Christo et Apostolis tradita, nempe unitas et distinctio personarum divinarum. Hæretici antiqui, cum quomodo hæc duo conciliarentur non perspexissent, aut unam aut alteram rejecerunt. Sic Monarchiani ob

unitatem Dei dixerunt Christum esse aut Patrem aut merum hominem: Ariani autem ob distinctionem Patris et Filii eos unius esse naturæ negaverunt.

586. Patres Ante-Nicæni uno ore docent Personam Secundam Sanctissimæ Trinitatis esse a Patre distinctam at cum Patre consubstantialem. Nihilominus dubium non est quin eorum terminologia fuerit aliquatenus ambigua, eorumque expositio, sive exegetica, sive philosophica, fidei, quam tum corde tum ore professi essent, æqua claritate non effulserit ac ea quæ apud Doctores recentiores invenitur. Nec prætermittendum est veritatis defensores propter diversas controversias, quas agebant, diversis et apparenter contradictoriis modis loquendi usos fuisse. Distinctionem personarum cum vindicare voluerunt, iis locutionibus et similitudinibus usi sunt, quibus hæretici subsequentes, ut unitatem Patris et Filii negarent, abuti potuerint. E contrario tamen, cum aggressi sunt eos, qui Patrem et Filium ita distinctos esse tenuerunt, ut eos docerent esse divisos et naturæ diversæ, id egerunt ut unitatem naturæ declararent atque defenderent.

587. Tandem aliud est substantiam alicujus doctrinæ profiteri, aliud eam more theologorum investigare et explicare; quare qui orthodoxe sentit, at inter argumentandum aut inter exponendum, nonnunquam ea profert, quæ fidei, cui firmissime adhæret, adversari videantur aut reapse adversentur, nequaquam hanc ob causam doctrinam, pro cujus veritate mori paratus est, denegare est censendus.

588. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

589. *Ex Symbolis:*

Symbolum Apostolicum: Credo in Deum. . . . Patrem omnipotentem, creatorem cæli et terræ, et in Jesum Christum, Filium ejus unicum, Dominum nostrum, qui . . . sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis, inde venturus est judicare vivos et mortuos. (*Denz.-Bann.* n. 2.)

Symbolum Hierosolymitanum: Credimus in unum Deum. . . . et in unum Dominum Jesum Christum, Dei Filium, unigenitum et ex Patre natum, verum Deum. (*Denz.-Bann.* n. 9).

Symbolum Ecclesiæ Cæsariensis: Credimus. . . , et in unum Dominum Jesum Christum, Dei Verbum, Deum de Deo, lumen de

lumine, vitam de vita, primogenitum omnis creaturæ, ante omnia sæcula ex Patre natum, per quem etiam sunt omnia. (Soc. *H. E.* lib. 1, c. 8.)

590. *Ex testimonio Martyrum:*

Lucianus: "Credimus juxta evangelicam et apostolicam traditionem in unum Deum Patrem omnipotentem. . . . Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium ejus, unigenitum, Deum per quem omnia: genitum ex Patre ante sæcula, Deum ex Deo, totum ex toto, unum ex uno, perfectum ex perfecto, regem ex rege, Dominum ex Domino, Verbum vivens."

Euplus: "Jesus Christus est Filius Dei. Adoro Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum. Christus est Deus meus. Tibi gratias ago, Christe, Deus meus."

Quirinus: "Christus, qui est Deus. Servo mandata Christi Dei mei."

S. Alexander: "Omnis, qui non confitetur Christum esse verum Deum, mittetur in ignem æternum."

S. Epipodius: "Christum cum Patre et Spiritu Sancto Deum esse confiteor, dignumque est ut animam meam refundam illi, qui mihi creator et redemptor est."

S. Pionius: "Christus, igitur, Christus crucifixus, quem pro salute orbis Pater misit, est Deus, qui fecit cælum et terram, et maria, et omnia quæ in eis sunt."

S. Stephanus: "Domine Jesu suscipe spiritum meum." (Act. VII, 59.)

Cf. Hergenroether, *Primitive Christianity and the Catholic Church*, pp. 125 sq., Stentrup, *De Verbo Incarnato*, Vol. 1, Par. 1, pp. 77 sq., Liddon, *The Divinity of Christ*, pp. 365 sq.

591. *Ex Symbolismo Christiano:*

Apud Christifideles nomen piscis græce scriptum significavit Jesum Christum Filium Dei Salvatorem: pari ratione littera P cruce et litteris α et ω adaucta symbolice docuit Jesum Christum crucifixum esse Deum. (Cf. Kip, *The Catacombs of Rome*, pp. 109 sq.)

592. *Ex inscriptionibus Christianis:*

Exempla: Vivas in Christo in pace, Sylvia. Equitio in Jesu Christo Deo bene merenti. Olympiodore, vivas in Christo Deo. Deo sancto Jesu Christo uno. Christus Deus sedet ad dexteram Patris omnipotentis. In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. . . .

gloria communis Patri, et Filio, et Spiritui Sancto. (Hergenoether, *l. c.*, Marucchi *Éléments d'Archéologie Chrétienne*, Scaglia, *Notiones Archæologiæ Christianæ*, II, 1.)

593. *Testimonium Patrum Ante-Nicænorum:*

Patres Apostolici Eorumque Discipuli

Doctrina Duodecim Apostolorum: Baptizate in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti (VII, 2): Quoniam tua (Pater) est gloria et virtus per Jesum Christum in sæcula (IX, 4): Quam indicasti nobis per Jesum puerum tuum (X, 2, cf. IX, 6): Hosanna Deo (Christo) David (X, 6): Vigilate pro vita vestra. ignoratis enim horam in qua Dominus (Kyrios, Adonai) noster veniet (XVI, 1, cf. 7, 8).

Epistola Barnabæ: Itaque Filius Dei et ideo in carne venit (V, 11): Si ergo Filius Dei, qui est Dominus (Kyrios, Adonai) et iudicaturus est vivos et mortuos, passus est credimus non potuisse Filium Dei pati nisi propter nos (VII, 2): Christus æque ac Deus est Dominus universalis (VI, 11, XVI, 8, XXII, 5, V, 5).

Clemens Romanus: Sceptrum majestatis Dei, Dominus Jesus Christus (XVI, 2, cf. XV, 6, ubi Dominus est nomen Dei): De Filio autem suo sic dixit Dominus (Kyrios): Filius meus es tu, ego hodie genui te Et iterum dicit ei: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum (XXXVI, 1-5): Sicut enim Deus vivit, et Dominus Jesus Christus vivit, et Spiritus Sanctus (LVIII, 2, cf. XLVI, 6): Per Dominum nostrum Jesum Christum, cui gloria et majestas in sæcula sæculorum. Amen (XX, 1, 12, cf. LIX, 7).

Presbyteri: Salomon enim servus erat: Christus vero Filius Dei et Dominus (Kyrios, Adonai) Salomonis. (Funk, *Patres Apostolici*, I, p. 380.)

Ignatius Martyr: Deus autem noster Jesus Christus in utero gestatus est a Maria juxta dispensationem Dei ex semine quidem David spiritu autem sancto (*Ephes.* XVIII, 2): Ipse Deus noster Jesus Christus (*Rom.* III, 2): Concedite mihi imitatore esse passionis Dei mei (*Rom.* VI, 3): Panem Dei volo, qui est caro Jesu Christi (*Rom.* VII, 3): Jesu Christo, qui sempiterna est vita nostra (*Magn.* I, 2): Jesu Christi, qui ante sæcula apud Patrem erat (*Magn.* VI, 1): Quod unus sit Deus, qui seipsum manifestavit per Jesum Christum, filium suum, qui est Verbum ejus e silentio

progressum (*Magn.* VIII, 2): Glorifico Jesum Christum Deum (*Smyrn.* I, 1): Ministros Christi Dei suscipientes bene fecistis (*Smyrn.* X, 1).

Polycarpus: Sic itaque serviamus illi (Christo) cum timore et omni reverentia (VI, 3): Nam coram Domini (Kyrios) et Dei (Theos) oculis sumus (VI, 2): Deus autem et Pater Domini nostri Jesu Christi (XII, 2): Incolumes estote in Domino Jesu Christo in gratia cum omnibus vestris. Amen (XIV).

Martyrium Polycarpi: Quapropter de omnibus te laudo, tibi benedico per sempiternum et cœlestem pontificem Jesum Christum, dilectum tuum filium, per quem tibi cum ipso et Spiritu Sancto gloria, et nunc et in futura sæcula. Amen (XIV): Dominus Jesus Christus, cui sit gloria cum Patre et Spiritu Sancto in sæcula sæculorum. Amen (XXII).

Secunda Epistola Clementis: Deus dicit: non est gratia vobis, si eos diligitis, qui vos diligunt, sed gratia vobis, si diligitis inimicos vestros et qui vos oderunt (XIII, 3, cf. *Lc.* VI, 32, 35): Adventus Jesu est adventus Dei (XX): Jesus confitetur justum coram Patre suo (III, 12).

Epistola ad Diognetum: Ipse vero omnium regnator et omnium conditor et invisibilis Deus, ipse a cœlis veritatem et verbum sanctum et incomprehensibile inter homines locavit . . . non quemadmodum aliquis conjicere possit, hominibus ministrum aliquem mittens aut angelum aut principem aut aliquem eorum quibus commissa erat cura rerum in cœlis . . . , sed ipsum opificem et creatorem omnium . . . hunc ad eos misit . . . ut rex mittens filium suum misit eum, ut Deum misit, ut hominem ad homines misit (VII, 2-4).

Apologetæ

Aristides: Christiani a Domino nostro Jesu Christo originem ducunt. Hic Dei Altissimi Filius esse creditur . . . Siquidem Deum rerum omnium conditorem et architectum in Filio unigenito et Spiritu Sancto agnoscunt, nec præter eum alium Deum venerantur (*Apol.* c. 15).

Justinus: Jesum Christum . . . ipsumque secundo loco, Spiritum autem propheticum tertio habentes ordine a nobis coli demonstrabimus (1 *Apol.* c. 13): Qui (Jesus Christus), cum Verbum sit primogenitum Dei, Deus etiam est (1 *Apol.* c. 63): Ejus (Dei) autem Filius, qui solus proprie Filius dicitur, Verbum ante-

quam mundus crearetur; quod et una cum eo (Deo) erat, et genitum est, cum per illud omnia initio condidit et ornavit; hic inquam Filius, eo quod unctus sit et per eum Deus omnia ornaverit, Christus vocatur (*2 Apol.* c. 6): (Verbum) vocatur Deus et est Deus (*Dial.* c. 58): nec quoad substantiam a Patre distinguitur, quamvis a Patre distinctum sit (*Dial.* cc. 62, 63, 128): Ac Christum quidem Dominum et Deum, Dei Filium esse jam pluribus demonstratum est (*Dial.* c. 128).

Tatianus: Deus erat in principio; principium autem Verbi potentiam esse accepimus Omnia ab ipso (Deo) et a Verbo, qui ab ipso erat, sustentabantur Natum est (Verbum) autem per communicationem, non per abscissionem sic Verbum prodiens genitorem Verbi expertem esse non fecit (*Adv. Græc.* c. 5): Non desipimus, O Græci, neque nugæ prædicamus Deum sub hominis forma natum nuntiantes (*ibid.* c. 21).

Athenagoras: Sed est Filius Dei Verbum Patris in idea et operatione; ab eo enim et per eum facta sunt omnia, cum Pater et Filius unum sint. Cum autem Pater sit in Filio, et Filius in Patre, unione et virtute Spiritus (Deitatis), mens et Verbum Patris est Filius Dei ab æterno enim Deus habebat in se ipso Verbum, utpote ab æterno rationalis (*Legat. pro Christ.* c. 10).

Theophilus Antiochenus: Vox autem illa quid aliud est nisi Verbum Dei, quod ejus quoque Filius est ut Veritas narrat, Verbum semper existens et in corde Dei insitum. Ante enim quam quidquam fieret, eo utebatur consiliario; quippe cum ejus mens et prudentia sit. Cum autem voluit Deus ea facere quæ statuerat, hoc Verbum genuit, prolativum, primogenitum omnis creaturæ Verbum igitur, cum Deus sit et ex Deo genitum, illud Pater universorum, cum ita visum fuerit, mittit in aliquem locum, quo cum venerit, auditur et videtur missum ab eo et in loco invenitur (*Ad Autol.* lib. 2, c. 22).

Cohortatio ad Græcos: Vocem hoc loco (Orpheus) appellat Verbum, per quod cælum et terra et universa condita est creatura, ut nos docent sanctorum hominum oracula Hic Verbum appellat vocem propter poeticam mensuram; ac rem ita se habere ex eo perspicitur quod paulo antea versu concedente Verbum illud appellat (XV): Omissa deinceps numerorum et verborum exquisita ratione, citra contentionis studium quid a Sibylla dicatur, animadvertite, et quanta vobis allatura sit bona, perspicite, clare et

aperte Salvatoris nostri Jesu Christi adventum prænuntians; qui cum sit Dei Verbum, virtute et potentia (natura) ab eo inseparabile, hominem ad imaginem et similitudinem Dei creatum assumens, revocavit nobis in memoriam priscorum parentum religionem (XXXVIII).

Patres Occidentales Græci

Irenæus: Adest enim ei (Patri) semper Verbum et sapientia, Filius et Spiritus, per quos et in quibus omnia libere et sponte fecit, ad quos et loquitur, dicens: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (*Adv. Hær.* lib. 4, c. 20, n. 1): Et sic unus Deus Pater ostenditur, qui est super omnia, et per omnia, et in omnibus. Super omnia quidem Pater, et ipse est caput Christi; per omnia autem Verbum, et ipse est caput Ecclesiæ; in omnibus autem nobis Spiritus, et ipse est aqua vivens (*ibid.* lib. 5, c. 18, n. 2): Semper autem coexistens Filius Patri olim ab initio semper revelat Patrem (*ibid.* lib. 2, c. 30, n. 9): Ipse enim (Jesus Christus) vere salvavit, ipse est Verbum Dei, ipse unigenitus a Patre, Christus Jesus Dominus noster (*ibid.* lib. 3, c. 16, n. 9:). Quoniam autem ipse proprie Deus et Dominus et rex æternus et Unigenitus et Verbum incarnatum prædicatur (*ibid.* lib. 3, c. 19, n. 2): Generationem prolativi hominum verbi transferunt in Dei æternum Verbum, et prolationis initium donantes et genesim, quemadmodum et suo verbo. Et in quo distabit Dei Verbum, imo magis ipse Deus, cum sit Verbum, a verbo hominis, si eandem habuerit ordinationem et emissionem generationis? (*ibid.* lib. 2, c. 13, n. 8): Si quis itaque nobis dixerit: Quomodo ergo Filius a Patre prolatus est? dicimus ei, quia prolationem istam, sive generationem sive nuncupationem sive adaperitionem aut quolibet quis nomine vocaverit generationem ejus inenarrabilem existentem, nemo noverit (*ibid.* lib. 2, c. 28, n. 6).

Hippolytus: Christus est super omnia Deus (*Con. Hær. Noet.* 6, *Philosoph.* 10, 34): Cum alium dico, non duos deos dico; sed tanquam lumen ex lumine, et aquam ex fonte, aut radium a sole. Una enim virtus quæ ex toto est; totum vero Pater, ex quo virtus Verbum. Hoc vero mens est, quod prodiens in mundum, ostensum est puer Dei (*Con. Hær. Noet.* 11): Ille (Jesus Christus) per legem et prophetas prædicatus est venturus in mundum (*ibid.* 17): Neque enim Verbum sine carne et per se perfectus erat Filius, licet fuerit perfectum Verbum, unigenitus. Neque caro per se sine Verbo

subsistere poterat, quia in Verbo habet subsistentiam. Sic ergo unus Filius Dei perfectus manifestatus est (*ibid.* 15): Hic igitur solus et super omnia Deus Verbum primo cogitando egignit, non verbum velut vocem, sed interiorem universi ratiocinationem. Hunc solum ex entibus genuit; ens enim ipse Pater erat ex quo id quod genitum est. Causa eorum quæ existunt Verbum erat, in seipso gerens voluntatem genitoris, haud ignarum paternæ cogitationis. Nam simul atque ex genitore processit, primogenita ejus facta vox, habet in semetipso ideas Patris præcogitatas; quare, jubente Patre fieri mundum, singula Verbum perficiebat placens Deo Hujus Verbum solum ex ipso; ideo et Deus, substantia cum sit Dei. Mundus autem ex nihilo; ideo non Deus Verbum posterioribus temporibus mittebat Pater ut mundus illud videns revereretur (*Philosoph.* 10, 33).

Patres Alexandrini

Clemens Alexandrinus: Hoc igitur Verbum Christus non solum causa fuit ut olim essemus (erat enim in Deo), sed etiam ut bene essemus; et nuper hominibus apparuit idem Verbum, qui solus uterque Deus et homo est (*Protrept.* I, 7, 1): Divinum Verbum, evidentissime verus Deus, Domino universorum æqualis quia erat Filius ejus, et Verbum erat in Deo (*ibid.* X, 110, 1): Nil est cujus causam essendi non præbet Deus; nil ergo odio habet Deus; sed neque Verbum; ambo enim unum sunt, nempe Deus (*Pædagog.* I, 8, 62, 3 et 4).

Origenes: Ipse (Dominus noster Jesus Christus), qui venit, ante omnem creaturam natus ex Patre est. Qui cum in omnium conditione Patri ministrasset, per ipsum enim omnia facta sunt, novissimis temporibus se ipsum exinaniens homo factus incarnatus est, cum Deus esset, et homo factus mansit, quod erat, Deus Tum deinde honore ac dignitate Patri ac Filio sociatum tradiderunt Spiritum Sanctum (*Periarchon*, lib. 1, præf. 4): Nos autem qui tres personas existere credimus, Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, et nihil præter Patrem ingenitum esse profiteamur, ut magis pium et verum concedimus, cum omnia per Verbum sint, Spiritum Sanctum esse præstantiorem, et ordine primum omnium quæ a Patre per Verbum sunt (*In Joannem Com.* 2, 10 (6), 75): Est ergo Christus Deus super omnia (*In Romanos. Com.* 7, 13).

Dionysius Alexandrinus: Nunquam fuit quando Deus non erat Pater. . . . Cum (Filius) sit splendor lucis æternæ, et

ipse omnino æternus est. . . . Cum igitur æternus sit Pater, æternus est et Filius, lumen de lumine. Nam si genitor est, est et filius. . . . Atqui ambo sunt, et semper sunt (Frag. apud Athanas. *De Senten. Dion.* 15).

Patres Latini

Tertullianus: Hunc ex Deo prolatum didicimus et prolatione generatum, et ideo Filium Dei et Deum dictum ex unitate substantiæ. . . . Ita et quod de Deo profectum est Deus est et Dei Filius, et unus ambo. . . . Caro spiritu instructa nutritur, adolescit, affatur, docet, operatur, et Christus est (*Apologetic.* 21). Solus Deus sine peccato, et solus homo sine peccato Christus, quia et Deus Christus (*De Anima*, 41): Quasi non sic quoque unus sit omnia, dum ex uno omnia, per substantiæ scilicet unitatem, et nihilominus custodiatur oikonomiæ sacramentum, quæ unitatem in Trinitatem disponit, tres dirigens Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, . . . tres autem non statu, sed gradu, nec substantia, sed forma, nec potestate, sed specie, . . . unius autem substantiæ et unius status et unius potestatis, quia unus Deus, ex quo gradus isti et formæ et species in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti deputantur (*Adv. Prax.* 2): Filius est primogenitus, ut ante omnia genitus, et unigenitus, ut solus ex Deo genitus, proprie de vulva cordis ipsius (*ibid.* 7).

Cyprianus: Nos certe quod nostrum est, Christo Domino et Deo nostro (*Epist.* 62): Quod Jesus Christus, Dominus et Deus noster. . . . fecit et docuit (*Epist.* 63); Hic est virtus Dei. . . . Deus cum homine miscetur. Hic Deus noster, hic Christus (*De Idolorum Vanitate*, XI): Dei Patris, et Christi, et Spiritus Sancti (*Epist.* 73, 22).

Novatianus: Sermo Filius natus est. . . . Hic ergo, cum sit genitus ex Patre, semper est in Patre. Semper autem sic dico, ut non innatum sed natum probem. . . . Quia et Pater illum etiam præcedit, quod necesse est prior sit, qua Pater sit; quoniam antecedit necesse est cum qui habet originem, ille qui originem nescit (*De Trin.* 31).

Lactantius: Cum dicimus Deum Patrem et Deum Filium, non diversum dicimus, nec utrumque secernimus, quia nec Pater a Filio nuncupatur nec Filius potest sine Patre generari. . . . Quidquid est in Patre ad Filium transfuit, et quidquid est in Filio a Patre descendit (*Div. Instit.* 4, 29, 3 et 13).

S. Dionysius Papa: Credendum est in Deum Patrem omnipotentem et in Christum Jesum ejus Filium, et in Spiritum Sanctum: Verbum autem Deo universorum esse unitum. Quippe "Ego, inquit, et Pater unum sumus" (*Denz.-Bann.* n. 51).

Felix I.: De Verbi autem incarnatione et fide credimus in Dominum nostrum Jesum Christum ex Virgine Maria natum, quod ipse est sempiternus Dei Filius et Verbum (*Denz.-Bann.* n. 52).

594. *Patres Post-Nicæni:*

Aphraates: Gloria et honor sit Patri et ejus Filio ejusque Spiritui vivo et sancto, ab ore omnium qui ipsum laudant sursum et infra in sæcula sæculorum (*Dem.* 23, 61).

Ephræmus: In sinu Mariæ infans factus est qui ab æterno æqualis est Patri (*Hymn. de B. Maria*, 18, 12).

Athanasius: Quod autem Verbum ab æternitate sit cum Patre, nec alterius quam Patris substantiæ vel hypostasis proprius sit, ut declaravit synodus, liceat nos iterum a laborioso Origene audire. . . . "Intelligat enim qui dicere audet: Fuit aliquando cum non esset Filius, idem esse ac si diceret: Sapientia aliquando non erat, Verbum non erat, et Vita non erat" En igitur nos quidem hanc sententiam a Patribus ad Patres transiisse demonstramus. . . . Nam fides quam synodus scripto confessa est ipsa vere est Catholicæ Ecclesiæ (*Epist. de Decret. Syn.* 27, cf. *Basil. Con. Eunom.* II, 5, *S. August. De Trin.* I, 4, *S. Hieron. Apol.* I, 7).

595. *Enucleatur Testimonium Ante-Nicænum:*

I. Jesus Christus, Verbum divinum, est cum Patre consubstantialis: Doctrina Duodecim Apostolorum, Epistola Barnabæ, Clemens Romanus, Presbyteri, Ignatius Martyr, Polycarpus, Martyrium Polycarpi, Secunda Epistola Clementis, Epistola ad Diognetum, Aristides, Justinus, Tatianus, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Cohortatio ad Græcos, Irenæus, Hippolytus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Dionysius Alexandrinus, Tertullianus, Cyprianus, Novatianus, Lactantius, Dionysius Papa, Felix I.

II. Verbum divinum est æternum: Ita affirmant omnes prædicti testes.

III. Verbum divinum est ab æterno Persona a Patre distincta: Ita affirmant omnes testes prædicti.

IV. Verbum divinum ab æterno generatum est:

A. Patres Apostolici Eorumque Discipuli: Filius Dei est verus Deus (Doctrina Duodecim Apostolorum, Epistola Barnabæ,

Presbyteri, Ignatius Martyr, Polycarpus, Martyrium Polycarpi, Secunda Epistola Clementis, Epistola ad Diognetum); quem Pater ab æterno genuit (Clemens Romanus).

B. Apologetæ: Verbum, antequam mundus crearetur, una cum Deo erat, nec quoad substantiam a Patre distinguitur, licet a Patre distinctum sit (Justinus); Natum est Verbum per communicationem, non per abscissionem, et semper cum Patre erat (Tatianus); Ab æterno Pater, utpote ab æterno rationalis, habebat in seipso Verbum (Athenagoras); Verbum semper exstitit in corde Dei insitum, mens et consiliarius Patris (Theophilus Antiochenus); Verbum est a Patre virtute et potentia inseparabile (Cohortatio ad Græcos).

C. Patres Occidentales Graeci: Filius semper cum Patre coexistit (Irenæus); Deus Verbum primo cogitando egignit, quod vero mens ejus est (Hippolytus).

D. Patres Alexandrini: Verbum est Filius Dei, Deo quidem æqualis (Clemens Alexandrinus); Verbum est Deus ante omnem creaturam natus et Patri æqualis (Origenes); Nunquam fuit quando Deus non erat Pater, ideoque Filius est æternus (Dionysius Alexandrinus et Alexandrini omnes).

E. Patres Latini: Pater et Filius sunt unus unitate substantiæ, diversi autem gradu, forma, specie; Filius est ante omnia genitus, solus ex Deo genitus (Tertullianus); Verbum, cum sit genitum a Patre, semper est in Patre (Novatianus); Christus (Filius Patris) est Deus (Cyprianus); Pater a Filio secerni nequit (Lactantius); Verbum Deo universorum est unitum estque Dei Filius (Dionysius Papa); Jesus Christus est sempiternus Dei Filius et Verbum (Felix I.).

Difficultates

596. *Ex Invisibilitate Patris:*

1. Pater est natura sua invisibilis et immensus; manifestatur vero hominibus per Filium, qui est aut potest fieri visibilis et loco quodammodo circumscribi. Ita Justinus (1 *Apol.* c. 63, *Dial.* cc. 60, 128), Irenæus (*Adv. Hær.* lib. 4, c. 6, nn. 3, 5-7, c. 20, nn. 4, 5, 11), Theoph. Antioch. (*Ad Autol.* lib. 2, c. 22), Clemens Alex. (*Pædagog.* lib. 1, c. 7, *Strom.* lib. 4, 5, 68), Tertull. (*Adv. Prax.* cc. 14-16), Novatianus (*De Trin.* cc. 25, 26).

R. Filius dicitur visibilis aut ratione naturæ humanæ, quam assumpsit, aut ratione modi materialis quo in theophaniis se mani-

festasse censcbatur. Cf. Justin. *1 Apol.* c. 63, *Dial.* c. 127, Iren. *Adv. Haer.* lib. 4, c. 20, nn. 9 sq., c. 24, n. 2, Tertull. *Adv. Prax.* cc. 14-16, Theoph. Antioch. *l. c.*, Clem. Alex. *Pædagog.* lib. 1, c. 8, lib. 3, c. 12, *Strom.* lib. 5, c. 11, Novatian. *De Trin.* c. 31.

2. *Urgetur*: Nihilominus secundum Patres Ante-Nicænos (a) creatio et administratio mundi necnon ipsæ theophaniæ erant operationes Filii, (b) Deus Pater ratione suæ eminentiæ et immensitatis non potuit per seipsum et in propria persona apparere. Cf. Justin. *Dial.* c. 127, Tertull. *Adv. Prax.* cc. 5, 16.

R. (a) Juxta Patres Ante-Nicænos creatio, administratio mundi, theophaniæ, quatenus sunt operationes, soli Filio non debentur; hæc enim ei adscribuntur tantum quantum sunt manifestationes Patris, cujus Filius, qua Filius, est imago substantialis; (b) neque dicunt Patres Ante-Nicæni Patrem, qua Patrem, non posse manifestari; docent autem manifestationes divinas, quæ tum in Vetere tum in Novo Testamento reapse evenerunt, esse ascribendas Filio, quatenus hic a Patre genitus et missus est.

3. *Iterum urgetur*: At Justinus et Tertullianus docent Patrem non posse induere habitudinem ad terminum externum præcise quod sit Deus.

R. Præcise quod sit Deus, *qui mitti nequeat*.

597. *Ex Principatu Patris*:

4. Filius Patri subordinatur; Pater autem super omnia est. Ita Justinus (*1 Apol.* c. 13, *Dial.* cc. 56, 129), qui docet Filium esse alterum Deum in secundo loco positum, Patrem vero esse Deum universorum; ita etiam Origenes, secundum quem Pater est autotheos et o theos, Filius vero theos participatione divinitatis deificatus (*In Jo.* II, 2), atque secundus a Patre eoque minor (*Periarchon*, lib. 1, c. 3, n. 5); ita deinde Irenæus, qui affirmat Patrem esse Filio majorem (*Adv. Hæc.* lib. 2, c. 28, n. 6); ita denique Tertullianus juxta quem Pater est Filio antiquior, fortior, validior, sublimior, quod sit innatus et infectus, Filius vero natus et factus (*Con. Hermog.* c. 3).

R. (a) Filius est alter Deus in secundo loco positus, theos, divinitatis particeps, minor Patre, quia divina natura ei communicatur: Pater autem est Deus in primo loco positus, Deus universorum, autotheos, o theos, major Filio, quatenus est Pater, principium sine principio Filio et Spiritui Sancto divinam naturam communicans. Cf. n. 593.

(b) Hæc scripsit Tertullianus: "Et hoc modo utique generosius, nedum quod innatum nato fortius, et quod infectum facto validius? Quia quod ut esset nullius eguit auctoris multo sublimius erit eo, quod ut esset aliquem habuit auctorem"; quibus positus, asserit materiam, si infecta esset, Filium transcendere, Filium vero ratione originis esse Patre inferiorem. Cæterum nequaquam dicit Filium esse creaturam.

5. Attamen Filius ratione naturæ est Patre inferior. Ita Tertullianus docens portionem substantiæ divinæ Filio communicari (*Apologet.* c. 21, *Adv. Prax.* c. 9).

R. Portio apud Tertullianum significat communicationem vel derivationem "totius," ideoque ipse nihil aliud asserit nisi divinam naturam in Filio esse communicatam et derivatam. Cf. n. 593, *Apologet.* c. 21, *Adv. Prax.* c. 9.

6. Nihilominus Filius ratione naturæ Patri subordinatur. Nam Irenæus docet Filium ignorasse diem iudicii. (*Adv. Hær.* lib. 2, c. 28, n. 6.)

R. *Dist. rationem additam:* Secundam Irenæum Filius, qua Filius, diem iudicii ignoravit, N.: qua homo, *trans.*

7. Ast, testantibus Patribus, natura Filii est soli omnipotenti propinquissima (Clem. Alex. *Strom.* lib. 8, c. 2), imo Filius est Patris minister (Iren. *Adv. Hær.* lib. 4, c. 17, n. 4, lib. 3, c. 8, n. 7, Theoph. Antioch. *Ad Autol.* lib. 2, c. 10), paternæque voluntati obedientiam præstat (Iren. *Adv. Hær.* lib. 3, c. 8, n. 3).

R. Filius Patri est æqualis; dicitur soli omnipotenti propinquissimus, quia est Secunda Persona ab ingenito Patre nata. Pari ratione, Filius, quatenus divina essentia et voluntas ei communicantur, Patri ministrare et obedire, salva orthodoxia, dici potest.

8. Verbum autem non est cum Patre consubstantiale. Nam sic testatur Athanasius de doctrina quam proposuit Dionysius Alexandrinus: "Aiunt Dionysium in epistola sua dixisse opus et rem factam esse Filium Dei, non natura proprium, sed alienum a Patre secundum substantiam, qualis est agricola a vite." (*De Sentent. Dion.* c. 4.)

R. Dionysius a Romano Pontifice monitus respondit se tenere Filium esse cum Patre consubstantialem et æternum, cumque, quatenus homo sit, Patri subordinari. Cf. Athanas. *De Sentent. Dion.* cc. 9, 14, 26.

9. Synodus Antiochena Filium omoousion cum Patre vocare recusavit.

R. (a) Ita dicebant Semiariani et probabiliter falso; (b) Synodus Antiochena erat orthodoxa; vocem autem "omooousion" rejecit, quia ipsa a quibusdam adhibebatur ad affirmandum Filium aut esse tantum specie unum cum Patre aut cum illo identicum. Cf. Athanas. *De Synod.* n. 45, Basil. *Ep.* 52, n. 2, Epiphan. *Anacorat.* n. 6, *Hær.* LXXVI, 7, Hilar. *De Synod.* n. 81.

598. *Ex Generatione Libera Filii:*

10. Multi Patres Ante-Nicæni docent Filium a Patre libere esse generatum. Ita Justinus (*Dial.* c. 61), Tatianus (*Adv. Græc.* c. 5), Athenagoras (*Legat.* c. 10), Hippolytus (*C. Noet.* c. 10), Tertullianus (*Adv. Prax.* cc. 5, 6), Novatianus (*De Trin.* c. 31).

R. Nonnulli Patres Ante-Nicæni Verbum prophoricum a Verbo endiatheto, seu interno, distinguunt: hoc est idea, consiliarius Patris hypostatice ab illo distinctum; illud vero manifestatio ad extra, nempe prolata vox Dei creantis vel efficientis theophanias et Verbi incarnationem, quæ proinde libere editur.

599. *Ex Temporalis Generationis Filii:*

11. Hæc habet Ignatius Martyr: "In uno Jesu Christo, qui secundum carnem ex genere David, filius est hominis et filius Dei." (*Ephes.* XX, 2). Ergo, secundum Ignatium Jesus est filius Dei, quia ex David natus est. Ita Harnack, Seeberg, Zahn, Tixeront.

R. Ignatius dicit Jesum, qui est secundum carnem ex David, esse Filium Dei.

12. Atqui secundum Ignatium Jesus est filius Dei, quia est filius David. Etenim scripsit: "Credentes in dominum nostrum vere oriundum ex genere David secundum carnem, filium dei secundum voluntatem et potentiam dei,—natum vere ex virgine, baptizatum a Joanne,—vere sub Pontio Pilato et Herode tetrarcha clavis confixum." (*Smyr.* I, 1.) Jamvero ibi Ignatius affirmat Jesum esse filium Dei, quia ex virgine natus est: nam (a) comma interjectum inter voces "Dei" et "natum" delendum est; (b) "secundum voluntatem et potentiam Dei" reddi debet "ob voluntatem et potentiam Dei."

R. (a) Commate remoto, symmetria sententiarum destruitur: Ignatius enim voce "vere" tria affirmationum paria introducit; deinde argumentum profertur contra Docetas, quod vero esset inefficax, si comma deleteretur. (b) Locutio "secundum carnem" spectat Jesum, quatenus est homo, ideoque sententia parallela divinam ejus naturam respicit; porro dynamis et thelema apud

Ignatium designant divinam naturam. Cf. Rom. III, 3, *Epist. ad Diogn.* VII, 5, *Lc.* V, 17, VI, 19, *Act.* III, 16, *Heb.* I, 3, 1 *Cor.* I, 24 (PL.), IV, 20, II, 5, 1 *Pet.* I, 5, *Apoc.* V, 12.

13. Atqui Ignatius negat Jesum divinitus esse generatum. Scripsit enim: "Medicus autem unus est, et carnalis et spiritualis, genitus et ingenuitus, in carne existens Deus, in morte vita vera, et ex Maria et ex Deo, primum passibilis et tunc impassibilis, Jesus Christus dominus noster." (*Ephes.* VII, 2.)

R. Ibi Ignatius docet Jesum esse genitum quatenus qua homo factus est, ingenuitum vero quatenus qua Deus factus non est. Apud antiquos scriptores ingenuitus sæpe est ille qui non est factus. Cf. *Polyc.* III, 2, *Tertull., De Carne Christi,* c. 5.

14. Nihilominus Patres Ante-Nicæni testantur Verbum generatione sua temporali factum esse Filium Dei. Ita Justinus (2 *Apol.* c. 6), Athenagoras (*Legat.* c. 10), Theophilus Antiochenus (*Ad Autol.* lib. 2, c. 22), Hippolytus (*Con. Noet.* 15), Tertullianus (*Adv. Prax.* c. 3) Novatianus (*De Trin.* c. 31.)

R. Omnes hi scriptores quoad rem admittunt Verbum ab æterno esse verum Filium Dei Patris: aliter vero ac nos loquuntur; distinguunt enim Verbum endiatheton a Verbo prophorico, seu Verbo manifestato et primogenito omnis creaturæ, quod quidem tempore prolatum Filium Dei sensu quodam metaphorico appellant.

600. *Ex Terminologia:*

15. Verbum est alter Deus. (Justin. *Dial.* c. 56.)

R. *Dist. assert.* Ratione naturæ, N.: ratione personalitatis, C.

16. Pater est o theos, Filius vero theos. (Origen. *In Joannem* II, 2.)

R. Pater et Filius ita distinguuntur ratione tantum personalitatis.

17. Filius ad sola rationalia pervenit. (Origen. *Periarch.* I, c. 3, n. 5.)

R. Per appropriationem. Filius enim a divino intellectu procedit.

Scholion Apologeticum

601. Ad inveniendam fidem, quam Antiquitas Christiana profitebatur, fontes Scripturistici simul et scripta Christianorum Patristica investigentur oportet.

602. Ex fontibus Scripturisticis quatuor Evangelia et Actus Apostolorum esse integros et genuinos vereque historicos multis argumentis jam demonstratum est. Cætera vero scripta Novi Testamenti sunt doctrinalia ac proinde Apologeticæ est probare ea fidem Christianam recte exponere atque declarare. Jamvero illa documenta fidem Antiquitatis certe referunt, quæ primo sæculo a duobus Christianis conscripta et a Christifidelibus accepta usque ad nos substantialiter integra pervenerunt.

603. Integritas autem substantialis librorum Novi Testamenti doctrinalium iisdem ferme argumentis ac integritas scriptorum ejusdem Testamenti historicorum comprobatur. Restat igitur demonstrare eos etiam fidem primis sæculis vigentem conservare.

604. (a) Ab anno nonagesimo quinto usque ad annum centesimum tricesimum Epistolas Pauli ad Romanos, Corinthios, Galatas, Ephesios, Philippenses, Colossenses, Thessalonicenses, Timotheum, Titum, Hebræos, nec non primas Epistolas Joannis et Petri, Epistolas Judæ et Jacobi item et Apocalypsim a multis Christianis agnitas esse et acceptas, nemo est qui ignoret.

(b) Ab anno centesimo tricesimo usque ad annum centesimum septuagesimum genuinitatem et divinam inspirationem Epistolarum ad Romanos, Corinthios, Galatas, Ephesios, Philippenses, Colossenses, Thessalonicenses, Timotheum, Titum, Philemonem, nec non Epistolarum Primarum Joannis et Petri, imo et Apocalypsis Ecclesiæ Christianæ uno ore profitebantur. Reliqui vero libri doctrinales hic vel alibi agnoscebantur, ita tamen ut eos ab ulla Ecclesia rejectos esse non constet.

(c) Ab anno centesimo septuagesimo usque ad medium sæculum quintum exstabant nonnulla dubia, interdum levia, de genuinitate et inspiratione Apocalypsis, Epistolæ ad Hebræos, Epistolarum Judæ et Jacobi, Secundæ Epistolæ Petri item et duarum parvarum Epistolarum Joannis, quin tamen quid hæc documenta de Jesu Christi missione et divinitate docerent aut impugnatum esset aut rejectum. Dubia autem illa orta sunt ex eo quod quidam non bene distinxerunt inter libri cujusdam genuinitatem et inspirationem, atque etiam ex eo quod ipsi criterium internum plus æquo æstimabant.

605. Liberales moderni vix non omnes documenta Novi Testamenti doctrinalia sæculo primo vel secundo exarata esse confitentur, imo genuinitatem Epistolarum ad Romanos, Corinthios, Gala-

tas, Colossenses, Philippenses, Thessalonicenses, Philemonem nullatenus negant; de cæteris Epistolis et Apocalypsi cum agunt, et Religionem Christianam naturaliter evolutam esse supponunt et acriter inter se disputant.

606. Quod scripta Patristica exhibent fidem Christianam, quatenus sæculo secundo et tertio florebat, nemo est inter eruditos qui aut ignoret aut neget.

Scholion Dogmaticum

607. Catholico quidem licet ex Novi Testamenti libris, quatenus hi a Spiritu Sancto conscripti sunt, Jesu Nazareni et missionem Messianicam et divinitatem comprobare. Ecclesia enim Romano-Catholica canonem et inspirationem Scripturæ Sacræ jam per sæcula edocuit atque nostris etiam temporibus infallibiliter definivit. At non ita licet Protestantibus, quippe qui Magisterium Infallibile a Christo institutum respuant et independentem a viva et authentica Apostolorum traditione neque canonem neque totius Novi Testamenti inspirationem statuere valeant.

608. Pari etiam jure Catholici ex consensu moraliter unanimi Episcoporum aut Patrum et Doctorum argumenta proferunt. Christus enim corpori Episcopali infallibilitatem contulit; Ecclesia vero infallibilis Patres et Doctores esse doctrinæ Catholicæ testes authenticos sæpe sæpius declaravit.

Disputatio Quinta

De Veritate Testimonii Christifidelium

THESIS TRICESIMA SEXTA

Testimonium Christifidelium de missione Messianica et de divinitate Jesu Nazareni miraculis physicis tum in Apostolis tum per Apostolos effectis demonstratur.

609. ADVERSARIJ:

(a) Veritatem historicam miraculorum, quæ Actus Apostolorum commemorant, negant Harnack, Meyer, Schmiedel, alique Liberales.

(b) Veritatem autem ontologicam Rationalistæ uno ore respuunt. Sic exempli gratia Renan docet descensum Spiritus Sancti fuisse nonnisi tempestatem naturalem, conversionem vero S. Pauli meram hallucinationem; sic pari ratione Hinrichs contendit donum linguarum nequaquam fuisse miraculosum, sed quosdam ex discipulis linguas diversas jam antea cognovisse; sic denique Naylor asserit Doream, quæ a mortuis revocata est (Act. IX, 40), non obiisse. (Freppel, *Les Apôtres*, pp. 62, 89, Wilmers, *De Religione Revelata*, p. 436, Naylor, *Luke the Physician and Ancient Medicine*, Hibbert Journal, VII, p. 45.)

610. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

611. *Probanda:*

I. Mirabilia physica tum in Apostolis tum per Apostolos effecta sunt.

II. Hæc mirabilia physica erant miracula physica.

III. Hæc miracula physica testimonium Christifidelium confirmant.

I. Mirabilia physica tum in Apostolis tum per Apostolos effecta sunt.

A. Mirabilia Physica in Apostolis effecta:

“Et factus est repente de cælo sonus, tanquam advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum ubi erant sedentes.

Et apparuerunt illis dispersitæ linguæ tanquam ignis, seditque supra singulos eorum, et repleti sunt omnes Spiritu Sancto, et cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis Convenit multitudo, et mente confusa est, quoniam audiebat unusquisque lingua sua illos loquentes. Stupebant autem omnes, et mirabantur dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui loquuntur, Galilæi sunt, et quomodo nos audivimus unusquisque linguam nostram, in qua nati sumus? Qui ergo receperunt sermonem ejus, baptizati sunt: et appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia." (Act. II, 2-41, cf. X, 46.)

Apostoli e carcere clauso et bene custodito modo præternaturali liberati sunt. (Act. V, 18-23.)

Petrus in carcerem missum, duabus catenis vinctum et inter duos custodes positum Angelus liberavit. (Act. XII, 3-11.)

Paulus modo mirabili a Jesu ipso conversus, cæcus autem factus, orante Anania, in pristinam sanitatem rediit. (Act. IX.)

Paulus lapidatus a Judæis existimatus est mortuus; surrexit autem, intravit civitatem, et postera die profectus est cum Barnaba in Derben. (Act. XIV, 18-20.)

"Media autem nocte Paulus, et Silas orantes, laudabant Deum: et audiebant eos, qui in custodia erant. Subito vero terræmotus factus est magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris: Et statim aperta sunt omnia ostia: et vincula universorum soluta sunt." (Act. XVI, 25, 26.)

B. Mirabilia Physica ab Apostolis effecta:

(a) *Sanationes Morborum:*

Petrus virtute nominis Jesu claudum ex utero matris sanavit, paralytico ab octo annis jacenti in grabato vires restituit: Paulus quoque claudum ex utero matris, qui nunquam ambulavit, voce sua sanum reddidit, præterea incolumis morsum viperæ venenosæ passus est, atque oratione et impositione manuum patrem Publii febribus et dysenteria vexatum sanavit. (Act. III, 2-8, IX, 32-34, XIV, 7-10, XXVIII, 5, 8.) Tam Petrus quam Paulus quemcunque morbum levare poterat. (Act. V, 14-16, XIX, 11-16.)

(b) *Opera vindictæ:*

Ob mendacium, quod erat peccatum contra Spiritum Sanctum commissum, Ananias et Saphira morte correpti sunt. (Act. V, 1-10.) Porro Elymas magus Paulo resistens, vias Domini subvertens rectas, cæcus factus est. (Act. XIII, 8-11.)

(c) *Expulsiones dæmonum*: Act. XVI, 16-18, XIX, 11-16.

(d) *Revocationes Mortuorum*: Act. IX, 36-41, XX, 9-12.

II. *Hæc mirabilia physica erant miracula physica.*

A. *Hæc mirabilia causis naturalibus non debentur*:

Mirabilia in Apostolis effecta:

Mirabilia in Apostolis effecta ex ipsa sua natura vires humanas superant: Apostoli enim nullo medio humano e carcere liberati sunt; Paulus, nulla medicina naturali mediante, bis vires amissas statim recuperavit; et tandem sessio linguarum donumque loquendi nec arti nec consuetudini humanæ adscribi possunt.

Mirabilia ab Apostolis effecta:

(a) Sanationes morborum causis naturalibus, quas Apostoli aperte adhibebant, tribui nequeunt: hæ enim erant prorsus ineptæ.

(b) Neque debentur causis naturalibus, quibus Apostoli occulte utebantur: hi enim erant viri justi.

(c) Neque refundi possunt in causas naturales fortuito agentes, quas tamen Apostoli ignoraverunt. Sanationes enim erant permultæ, variatæ, prævisæ, et relationem constantem ad thaumaturgorum activitatem exhibebant: deinde, vires occultæ naturæ, quæcunque sint, per modum transformandi et vix non semper lente ac per gradus sanitatem restituunt; Apostoli autem instantanee et quocunque signo transformandi absente, morbos levaverunt.

(d) Opera vindictæ, quatenus ab Actibus Apostolorum commemorantur, causam præternaturalem certe subaudiunt.

(e) Expulsiones dæmonum potestatem humanam transeundunt.

(f) Nullus ex hominibus virtute sua mortuos revocare valet.

B. *Hæc mirabilia dæmoni non debentur*:

Apostoli erant viri sancti et in damnum dæmonis prædicaverunt atque laboraverunt.

III. *Hæc miracula physica testimonium Christifidelium confirmant.*

(a) Apostoli prædicabant Jesum Nazarenum esse Messiam et Filium Dei: eorum autem miracula virtute Jesu nominis effecta sunt. (Act. III, 2-8, IX, 32-34, cf. 2 Cor. XII, 12.)

(b) Sessio linguarum et donum eloquendi cum prima Apostolorum prædicatione a Deo ipso connexa sunt.

612.

Difficultates

1. Liberatio Petri e carcere erat omnino naturalis: Lucas enim primitivam traditionem aut non intellexit aut adulteravit.

R. Ratio allata negatur.

2. Terræmotus, quo ostia carceris aperta sunt, cum liberatione Pauli fortuito connectebatur.

R. Assertum negatur. Nam terræmotus naturalis omnia ostia carceris aperire et universorum vincula solvere non solet.

3. Vipera, quæ Paulum momordit, non erat venenosa. Cf. Sanday, *The Life of Christ in Recent Research*, pp. 217, 218.

R. Negatur. Cf. Act. XXVIII, 6.

4. Mirabile Pentecostes erat naturale. Etenim fulgur et ventus sunt nonnisi phænomena naturalia.

R. Flammæ ignis super capita Apostolorum sedebant.

5. Donum linguarum erat aliquis entusiasmus.

R. Assertum negatur. Cf. Act. II, 8 sq.

6. At Apostoli post diem Pentecostes diversis linguis loqui non poterant.

R. Donum linguarum erat transiens.

7. Petrus umbra sua, Paulus autem sudario suo morbos levavit. Ast umbra et sudarium sunt causæ naturales. Cf. Act. V, XIX.

R. Utique umbra et sudarium sunt causæ naturales, sed tamen naturali virtute sanandi destitutæ.

8. Re quidem vera sanationes ab umbra Petri et sudario Pauli effectæ ordinis sunt psychici, quamobrem mentali suggestioni recte adscribuntur.

R. Umbræ Petri et sudario Pauli attribuuntur expulsionones dæmonum: mentalis autem suggestio dæmones expellere non valet.

9. Eutyclus, qui a mortuis revocatus esse dicitur, syncope tantum correptus est: Paulus enim testatus est animam in eo esse. (Act. XX, 9-12.)

R. Ad rationem additam: Ita testatus est Paulus, postquam ipse Eutychem ad vitam revocaverat.

THESIS TRICESIMA SEPTIMA

Latissima et celeris propagatio Religionis Christianæ, quatenus et qualis exstitit, miraculum erat morale, quod proinde Jesum Nazarenum esse Messiam et verum Deum luculenter commonstrat.

613. Latissima propagatio alicujus religionis expansionem quidem geographicam numerumque fidelium spectat: celeris vero ejusdem propagatio periodum intra quam ipsa sese expandit respicere censetur. Agitur revera de expansione Religionis Christianæ tantum quantum latissima simul et celeris evasit.

614. *Latissima et celeris propagatio Religionis Christianæ, quatenus et qualis exstitit.* Expansio Religionis Christianæ *concrete*, non vero *abstracte*, consideratur: perpenduntur enim omnes circumstantiæ historicæ, quæ eam aut adjuvabant aut impediabant, nec non fructus morales et sociales quas prædicatio Christiana procreavit atque vitia quæ ipsa penitus eradicavit.

615. *Adversarii* concedunt expansionem Religionis Christianæ esse sat mirabilem, nequaquam vero miraculosam: eam enim adscribunt causis naturalibus æconomicis, socialibus, philosophicis, politicis, doctrinæ Christifidelium pulchritudini, maxime autem syncretismo, seu potestati cultus Christiani sibi assimilandi dogmata ritusque omnes, qui tam in orbe quam in Urbe evulgabantur. (Gibbon, *The Decline and Fall of the Roman Empire*, Harnack, *Die Mission und Ausbreitung des Christentums in den ersten drei Jahrhunderten*.)

616. *Nota.* Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

617. Intra tria sæcula Religio Christiana (a) propagata est non tantum in Romano Imperio sed etiam in regionibus, quæ jugo Cæsaris subactæ non erant, (b) notabilem potestatem acquisivit, (c) omnes ordines hominum attraxit, (d) faciem terræ renovavit conferens gentibus cultum religiosum Deo dignum, vitia paganæ philosophiæ prorsus eradicans, atque in vitam quotidianam fidelium potenter influens. *Atqui* hæc soli Deo recte adscribuntur proindeque Jesum Nazarenum esse Messiam et verum Deum luculenter commonstrant. *Ergo*, latissima et celeris propagatio Religionis

Christianæ, quatenus et qualis exstitit, miraculum erat morale, quod proinde Jesum Nazarenum esse Messiam et verum Deum luculenter commonstrat.

Probatur Major.

I. Intra tria sæcula Religio Christiana diffusa est non tantum in Imperio Romano sed etiam in regionibus, quæ jugo Cæsaris subactæ non erant.

A. Primo Sæculo:

Religio Christiana diffusa est in omnes provincias Imperii Romani Asiaticas, quarum incolæ intra Mare Euxinum et Arabiam contenti sunt, imo sese extendit ad Hispaniam, Cyrenen, Egyptum. Porro Christifideles in Macedonia, Achaia, Illyria, Dalmatia, Italia Meridionali, atque etiam Romæ magna pars populi erant. Cf. Act. Apost., Epistolas Petri et Pauli, Clem. Rom. VI, Ignat. *Ephes.* III; Taciti *Annal.* XV, 44, C. Plinii Secundi *Epist.* X, 96, Allard, *Ten Lectures on the Martyrs*, p. 14.

B. Secundo Sæculo:

(a) Anno 180 in Africa Proconsulari et Numidia Ecclesia erat perfecte constituta atque sæculo secundo exeunte Concilium septuaginta episcoporum celebratum est, quin etiam missionarii Ecclesiæ Africanæ nuntium evangelicum populis Occidentalibus proclamabant.

(b) Testante Clemente Alexandrino, Ecclesia Egyptiaca ita bene fundata est ut opus extendendi regnum evangelicum ad Ethiopiam et Aden susceperet. (*Strom.* lib. 5, c. 18.)

(c) Apostoli Ecclesiæ Antiochenæ usque ad Euphraten itinera fecerunt.

(d) Religio Christi maxime florebat in Gallia, Italia Meridionali, civitate Romana, Achaia, Thessalia, Macedonia, Epiro, Thracia, Bithynia, Ponto, Phrygia, Cœle-Syria: minus vero vigeat in Hispania, Italia Boreali, Cappadocia, Phœnicia, Palæstina. (Allard, *l. c.* pp. 41-53.)

C. Sæculo Tertio:

Tertullianus: "Hesterni sumus et vestra omnia implevimus . . . sola vobis relinquimus templa." (*Apologet. adv. Gent.* 37, cf. *Adv. Jud.* 7.)

Lactantius: "Manus suas in Orientem Occidentemque porrexit, ut jam nullus esset terrarum angulus, quo non religio pene-

trasset." (*De Morte Persec.* 3, cf. *Epitaphium Abericii*, Origen. *Comment. Ser. in Matth.* 39, Allard, *l. c.* pp. 15 sq.)

(a) Ultimo quadrante sæculi tertii semen evangelicum fructus uberes produxit in Norico, Pannonia, Dania, Ripiaria, Scythia, atque eodem fere tempore Gregorius Thaumaturgus Cappadociam evangelizavit, imo et Asia Minor evasit Christiana. Medio autem sæculo quarto Cœle-Syria deos omnino respuit.

(b) Sæculo tertio exeunte, Evangelio se submiserunt incolæ regionis, quæ a rivis Danubii et Dneister limitatur, nec non ipsi Persæ.

(c) Ecclesia Carthaginensis maximam gloriam adepta est. Neque Alexandria zelum suum antiquissimum amisit; annis enim 300-312 Petrus Alexandrinus quinquaginta episcopos in Egypto Inferiore consecravit et ab anno 250 Thebæ ob monachos suos celebres exstiterunt.

(d) Medio sæculo tertio sedes episcopales Italiæ numeratæ sunt centum. Anno 314 sedecim episcopi Galliæ et tres Anglorum Concilium Arelatense inierunt. Sæculo tertio exeunte legati quinquaginta dioecesium Concilium Hispanicum celebraverunt, et ætate Diocletiani Caledonia in suis martyribus glorificata est.

(e) Maximinus Daza scripsit Diocletianum et Maximianum in Christianos sævisse quum cunctos fere homines, relicto immortalium cultu, ad Christianam sectam se applicuisse cernerent. (Euseb. *H. E.* lib. 9a, c. 1.)

Cf. Allard, *l. c.* pp. 15-53, Rivière, *La Propagation du Christianisme dans les Trois Premiers Siècles*, p. 58.

II. Intra tria sæcula Religio Christiana notabilem potestatem acquisivit. Nam sæculo tertio exeunte:

(a) Antiochiæ, Romæ, Thebis, in Cœle-Syria, Italia Centrali et Meridionali, Africa Proconsulari, Numidia, Egypto, principalibus partibus Græciæ, Gallia Meridionali Christiani notabilis pars populi erant et magna potestate potiti sunt et deos Gentilium fortiter et fructuose impugnaverunt.

(b) In Palæstina, Phœnicia, aliquibus partibus Mesopotamiæ, remotioribus regionibus Græciæ et provinciis Danubii, Italia Boreali et Orientali, Mauretania, provincia Tripolitana Religio Christi minus diffusa est.

(c) In Philistia, littore boreali Maris Borealis, Centrali et Septentrionali Gallia, in parte Occidentali Italiæ Superioris, Ger-

mania, Rhætia, Brittania, Norico Religio Christifidelium recenter quidem nata in dies augebatur.

(d) Episcopi Occidentales numerati sunt 600-700, Orientales autem 800-900.

III. Intra tria sæcula Religio Christiana omnes ordines hominum sibi univit.

(a) Ipso primo sæculo enumerabantur inter conversos Crispus archisynagogus, Apollo vir eloquens et potens in Scriptura, turba sacerdotum, Pharisei, Cornelius centurio, Sergius Paulus proconsul, Dionysius Areopagita, mulieres nobiles. (Act. XVIII, 8, 24, VI, 7, XV, 5, X, XIII, 12, XVII, 34, 4, 12.)

(b) Scholæ Christianæ florebant Romæ, Carthagine, Lugduni, Alexandriæ, Antiochiæ, Cæsareæ.

(c) Ex inscriptionibus Romanis (an. 200) constat plures ex nobilissimis familiis doctrinæ Jesu adhæsisse: nam erant Christiani ex familiis Cæcili, Corneli, Æmilii, Bassi, Annii, Pomponii, Antonini. (Ottiger, *Theologia Fundamentalis*, I, p. 853.)

(d) Pauperes, servi, honestiores, nobiles, milites, imo ipsa domus Cæsaris jugo evangelico se submiserunt. (Allard, *l. c.* pp. 141-174.)

(e) *Arnobius*: “Nonne vel hæc saltem fidem vobis faciunt argumenta credendi, quod . . . tam magnis ingeniis præditi oratores, grammatici, rhetores, consulti juris et medici, philosophiæ etiam secreta rimantes, magisteria hæc expetunt, spretis quibus paulo ante fidebant.” (*Adv. Nationes*, II, 5.)

IV. Intra tria sæcula Religio Christiana faciem terræ renovavit conferens gentibus cultum religiosum Deo dignum, vitia pagana philosophia prorsus eradicans atque in vitam quotidianam fidelium potenter influens.

C. Plinius Secundus: “Adfirmabant hanc fuisse summam vel culpæ vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem convenire carmenque Christo quasi deo dicere secum invicem, seque sacramento non in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent. ne depositum appellanti abnegarent.” (*Epist.* X, 96, cf. *Athenag. Legat. pro Christ.* c. 11, *Clem. Rom.* I.)

Eusebius: “Nec Persæ, qui semel ejus disciplinæ nomen dederunt, nuptias cum matribus ineunt; nec Scythæ . . . hu-

mana jam carne paseuntur; nec alia barbarorum genera incestu filiarum ac sororum concubitu polluantur, nec ceteras naturæ leges violant Hæc, inquam, omnia superioribus illis temporibus grassabantur, nunc autem fieri omnino desiere, immani ac belluina tot malorum peste salutaris unius evangelicæ legis viribus profligata." (*Præpar. Evang.* I, iv, 11, cf. Justin. *1 Apol.* cc. 14, 15.)

Aristides: "Habent autem Domini Jesu Christi mandata cordibus inculpta eaque custodiunt mortuorum resurrectionem ac futuri sæculi spem expectantes non enim carnis sed animi ratione fratres se vocant; vitam suam Christi causa profundere parati sunt, nam et ipsius præcepta firme observant, sancte videlicet et juste, quemadmodum Dominus Deus ipsis imperavit, viventes." (De Journal, *Enchiridion Patristicum*, p. 46, cf. Tertull. *Apologet.* 9, 39, 44, Origen. *C. Cels.* I, 26 ad fin., Dion. Alex. apud Euseb. *H. E.* lib. 7, c. 22, nn. 9, 10, Lactant. *Div. Instit.* lib. 3, c. 26; Julianum Apostatam apud Sozomen, *H. E.* lib. 5, c. 16, Galenum apud Kirch, *Enchirid. Hist.* p. 84.)

Probatur Minor.

A. Latissima et celeris propagatio Religionis Christianæ neque causis naturalibus neque dæmoni debetur:

I. Propagatio Religionis Christianæ causis naturalibus non debetur: quod quidem investigando singulas causas, quæ proferuntur, naturales, statim probatur.

(a) *Intrinseca Pulchritudo Religionis Christianæ.*

Intrinseca pulchritudo Religionis Christianæ potest spectari abstracte aut concrete. Utique abstracte considerata ipsa est omnino alliciens: concrete autem sumpta, quatenus a sæculo primo usque ad tertium exeins sese manifestabat, erat gentibus odiosa; Jesus enim crucifixus scandalum æstimabatur (Minucius Felix, *Octavius*, 10, Justin. *1 Apol.* cc. 22-24, Athenag. *Legat. pro Christ.* 3), Eucharistia male et perverse intelligebatur (Origen. *C. Cels.* lib. 6, c. 27), doctrina Christiana tam speculativa quam practica erat exclusiva et passionibus contraria, imo ipsa fideles mortis periculo exponebat nec incommoda aut œconomica aut socialia aut politica amovit.

(b) *Præparatio Judaica.*

Pauci ex Gentilibus facti sunt proselytæ justitiæ, plures vero proselytæ portæ; Josephus porro et Philo doctrinas moresque Judaicos scripto exposuerunt: nihilominus Hebræi in odio erant,

nec ad destruendum polytheismum ullum auxilium præbebant, imo propagationem Religionis Christianæ magis difficilem reddiderunt. (Allard, *Histoire des Persécutions*, pp. 2-13).

(c) Præparatio Pagana.

Status religiosus Gentilium ad propagandam Religionem Christianam nihil omnino contulit. Etenim apud gentes barbaras vigebat crassus et bestialis polytheismus; religio Romana erat nationalis et politica, maxime autem florebant cultus mystici, qui permittentes ritus sensuales et ignorantes legem moralem non tantum unionem cum ipsis diis virtute quadam magica adipiscendam suis promittebant, sed etiam adversus Religionem Christi bellum acerrimum gerebant.

(d) Desideria Religiosa.

Desideria religiosa talia erant qualia cultibus mysticis et sensualibus satiari possent.

(e) Philosophia Hellenica.

Philosophia primis sæculis ævi Christiani vicens erat aut pantheistica aut dualistica, quæ porro cum cultibus mysticis sociata Christianos cæterosque atheos persequabatur.

(f) Syncretismus.

Essentia syncretismi erat communicatio in sacris, quam tamen Religio Christiana absolute prohibebat et prohibet.

(g) Status Œconomicus.

Viæ Romanæ Paxque Romana adjuvabant Religionis Christianæ tanquam causæ occasionales, nequaquam tanquam efficientes.

(h) Status Politicus.

Regimen Romanorum politicum erat etiam religiosum ac proinde Religioni Christianæ non adversari non poterat.

II. Propagatio Religionis Christianæ dæmoni non est adscribenda.

Certissime enim dæmonis non est aut cultum polytheisticum eradicare aut religionem undequaque puram instituere.

B. Latissima et celeris propagatio Religionis Christianæ Jesum Nazarenum esse Messiam et verum Deum luculenter demonstrat:

Deus enim modo miraculoso Religionem Christianam propagans doctrinam fundamentalem et substantialem, quam ipsa edocuit, approbare recte judicatur. Missio autem Messianica et divinitas Jesu Nazareni erat et est doctrina Christifidelium palmaris.

618.

Difficultates

1. Propagatio mirabilis Religionis Christianæ facile explicatur ex eo quod gentes mundi Imperio Romano subjectæ erant.

R. Subjectio gentium sub ditione Romana erat causa aliqua præsentationis, non vero acceptionis Religionis Christianæ.

2. Religio Christiana omnes homines esse æquales prædicabat et hinc servos alliciebat; deinde, inculcavit misericordiam et bonorum materialium possessionem cōmunem, quare pauperes sibi conciliavit; tandem, tam prædicatione quam praxi puritatem morum commendabat atque vitam beatitudinis futuram promittebat ideoque divites et nobiles quoque e tenebris polytheismi eduxit.

R. (a) Servi generatim morum perditissimorum erant; Religio autem Christiana liberationem nec ab obligationibus legis moralis nec a servitute iis contulit: (b) misericordia et communis possessio bonorum materialium utique pauperes allicere solent, sed tamen per se sumptæ, homines, ut vivendi rationem sat austeram etiam sub mortis periculo amplectantur, movere minime valent; neque Ecclesia communismum unquam commendavit: (c) motiva, quæ puritate morum et spe vitæ æternæ nituntur, ex sua ipsa natura sunt validissima, nihilominus mentes præjudiciis obcæcatas et voluntates vitiis obduratas, nisi Deus interveniat, non percellunt.

3. Religio Christiana, cum prædicaretur eo tempore quo cultus polytheistici moribundi essent, celeriter non propagari non poterat.

R. Religio Romanorum antiqua certe erat moribunda: cultus autem mystici et ille neo-polytheismus, qui Statum Romanum atque imperatores inter deos numeravit, quam maxime florebant.

4. Religio Christiana religiosas Gentium aspirationes plene satiavit ideoque facili conatu propagata est.

R. Religio Christiana illas aspirationes religiosas satiavit, quas ipsa creavit, non vero quas invenit.

5. Causa propagationis Religionis Christianæ erat zelus quidam inflexibilis, quem Judæi ad fidem Christi conversi non amiserunt.

R. Causa præsentationis Religionis Christianæ erat zelus quidam Christianis proprius et miraculosus: causa vero ejusdem acceptionis erat divinum auxilium munifice collatum.

6. Propagatio Religionis Christianæ superstitioni debetur: populus enim credebat Christianos miracula patrare posse.

R. (a) Christiani vera miracula pataverunt; (b) plebs credebatur mysticos paganos esse thaumaturgos mirabiles.

7. Syncretismus diffusionem Religionis Christianæ bene explicat: Christifideles enim deos esse angelos admittebant, festa Gentium religiosa approbabant, nec cultum mortuorum paganum respuebant, imo etiam philosophiam Hellenicam acceptabant.

R. Ratio addita negatur. Cf. *Excurs.* 3, 5, 6.

8. Religionis cujusdam latissima et celeris propagatio absurde tantum dicitur miraculum morale. Nam et Buddhismus et Mithraismus et Mahumetanismus et Protestantismus tam celeriter quam latissime propagati sunt.

R. Dist assert. Latissima et celeris alicujus religionis propagatio abstracte sumpta non est miraculum morale, *C.*: concrete sumpta, *subdist.*, si causis naturalibus tunc existentibus tribui nequit, *N.*, secus, *trans.*

Ad rationem additam: (a) Propagatio Buddhismi tum potestati politicæ tum syncretismo debetur; (b) Mithraismus erat cultus militaris, qui deificando imperatores et laudando deum sacramenti bellatorum sese acceptabilem reddidit, politica autem potestate oppressus periit; (c) Mahumetanismus armis tam propagatus est quam coarctatus; (d) Protestantismus et in Anglia et in Germania vi et fraude se expandit.

EXCURSUS SEPTIMUS

De Charismatibus

619. Inter dona miraculosa, quibus primitivi Christiani fidem suam confirmabant, enumerantur charismata (Rom. XII, 6-8, 1 Cor. XII, 4-31), quæ quidem, cum potius in bonum commune corporis Christiani quam in gratiam recipientis divinitus collata sint, gratiæ gratis datæ æstimantur.

620. De Diversis Charismatibus.

Sermo Sapientiæ. Facultas docendi doctrinas Religionis Christianæ profundiores. (1 Cor. XII, 8, II, 6, XIII, 2.)

Sermo Scientiæ. Potestas prædicandi illas doctrinas, quas omnes Christiani cognoscere tenentur. (1 Cor. XII, 8, III, 1.) Tali scientia aucti sunt Doctores. (1 Cor. XII, 28.)

Prophetia. Propheta, quamvis non fuerit Ecclesiæ minister ordinarius, divinitus missus erat ad ædificandum, et ad hortandum, et ad solatium præbendum. (Act. XIII, 1-3, 1 Cor. XIV, 3.)

Discretio Spirituum. Est complementum prophetiæ, non tamen cum illa necessario connexum, quod in ordine ad dignoscendos prophetas falsos Deus largitus est.

Genera Linguarum. Facultas loquendi secundum formam sermonis huic vel alteri genti peculiaris. (1 Cor. XII, 10, XIV.) Hoc charisma concessum est tantum ut Deus laudaretur.

Interpretatio Sermonum. Donum interpretandi ea quæ diversis linguis proferuntur. (1 Cor. XII, 10, XIV, 13, 26-28.)

Apostoli. Coadjutores illorum qui sensu stricto Apostoli vocantur. (1 Cor. XII, 28.)

Doctores. Prædicatores charismate scientiæ ornati. (1 Cor. XII, 28.)

Opitulationes. Spiritu Sancto inspirante, curam ægrotorum et pauperum sibi assumpserunt. (1 Cor. XII, 28, Act. XX, 35.)

Gubernatores. Res temporales Ecclesiæ administrabant. (1 Cor. XII, 28, cf. Rom. XII.)

621. Hodie nonnulli ex Protestantibus proponunt theoriam, quæ charismatica nuncupatur. Docent enim Spiritum Sanctum directe gubernasse Ecclesiam Primitivam, Episcopos vero et Presbyteros, qui ab initio ministri mere æconomici essent, tractu temporis jura spiritualia usurpasse. Ita Harnack, Hamilton, Sohn. (Cf. Batiffol, *Primitive Catholicism*, Introduct., Wotherspoon, *The Ministry of the Primitive Church in Relation to Prophecy and Spiritual Life*, Jones, *The Christian Ministry in the Apostolic Church*, Expos. (1916), XII, pp. 118 sq.)

622. Re quidem vera Christus constituit Ecclesiam eique organizationem spiritualem et externam contulit, quare charismatici ab ipso ministerii Apostolici initio auctoritati Ecclesiasticæ subjecti sunt. (Cf. 1 Tim., 2 Tim., Tit., 1 Cor. XIV.)

EXCURSUS OCTAVUS

De Perseverantia Doni Miraculorum

623. *Justinus*: “Plurimos dæmoniis agitados in toto orbe et in urbe vestra multi ex nostris Christianis, cum per nomen Jesu Christi sub Pontio Pilato crucifixi adjurarent, ab aliis adjuratoribus, incantatoribus et veneficis non sanatos sanaverunt, atque etiamnum sanant fractis et ejectis dæmonibus homines detinentibus.” (2 *Apol.* c. 6, cf. *Dial.* cc. 38, 87.)

Irenæus: “In illius nomine, qui vere illius sunt discipuli, ab ipso accipientes gratiam, perficiunt miracula ad beneficia reliquorum hominum, quemadmodum unusquisque accepit donum ab eo. Alii enim dæmones excludunt firmissime et vere, ut etiam sæpissime credant ipsi, qui emundati sunt a nequissimis spiritibus, et sint in Ecclesia. Alii autem et præscientiam habent futurorum et visiones et dictiones propheticas. Alii autem laborantes aliqua infirmitate per manus impositionem curant et sanos restituunt. Jam etiam, quemadmodum diximus, et mortui resurrexerunt et perseveraverunt nobiscum annis multis.” (*Adv. Hær.* lib. 2, c. 32, n. 4.) “Super hæc arguentur qui sunt a Simone et Carpocrate, et si qui alii virtutes operari dicuntur: non in virtute Dei neque in veritate neque ut benefiei hominibus ea, quæ faciunt; sed perniciem, et errorem, per magicas illusiones, quam utilitatem præsentantes his, qui credunt eis, in eo quod sedueant. Nee enim cæcis possunt donare visum, neque surdis auditum, neque omnes dæmones effugare, præter eos, qui ab ipsis immittuntur, si tamen et hoc faciunt; neque debiles aut claudos aut paralyticos curare, vel alia quadam parte corporis vexatos; quemadmodum sæpe evenit fieri secundum corporalem infirmitatem, vel earum, quæ a foris accidunt, infirmitatum bonas valetudines restaurare. Tantum autem absunt ab eo, ut mortuum exeitent (quemadmodum Dominus excitavit et Apostoli per orationem; et in fraternitate sæpissime propter aliquid necessarium, ea, quæ est in quoque loco, Ecclesia universa postulante per jejunium et supplicationem multam, reversus est spiritus mortui, et donatus est homo orationibus sanctorum) ut ne quidem credant hoc in totum posse fieri: esse autem resurrectionem a mortuis, agnitionem ejus, quæ ab eis dicitur, veritatis.” (*Adv. Hær.* lib. 2, c. 31, n. 2.)

Papias de revocatione cujusdam mortui testatur. (Euseb. *H. E.* lib. 2, c. 29.)

Tertullianus: “Edatur hic aliquis ibidem sub tribunalibus vestris, quem dæmone agi constet. Jussus a quolibet Christiano loqui spiritus ille tam se dæmonem confitebitur de vero, quam alibi Deum de falso. Æque producat̃ur aliquis ex his, qui de Deo pati existimantur . . . nisi se dæmones confessi fuerint Christiano mentiri non audentes, ibidem illius Christiani procacissimi sanguinem fundite. Quid isto opere manifestius? Quid hac probatione melius?” (*Apologet.* c. 23.)

Cf. Wilmer's, *De Religione Revelata*, pp. 500 sq., Newman, *Essays on Miracles*.

THESIS DUODEQUADRAGESIMA

Testimonium martyrum Christianorum erat miraculum morale, quod demonstrat Jesum Nazarenum esse Messiam et ipsum Deum.

624. Martyrium idem sonat ac testimonium: si autem theologie sumitur, designat testimonium illorum, qui cruciatibus lethalibus aut morte violenta patienter tolerata veritatem religionis, virtutis aut praxis, pro qua patiuntur, confirmant; porro docent theologi Catholici ibi tantum adesse verum martyrium ubi quis in veritatis confirmationem patitur. Apologetæ vero, cum pro scopo habeant ex passione martyrum Christianorum veritatem Christi Religionis demonstrare, ideoque, ut circulum vitiosum evitent, intelligunt martyrium esse testimonium illorum, qui pro re vel fide, quam veram esse judicant, passionem lethalem patienter subeunt.

625. Illud solum testimonium martyrum est miraculum morale, quod, spectatis omnibus et singulis circumstantiis, Deo soli adjuvanti est tribuendum. Hinc de testimonio martyrum Christianorum concrete sumpto agatur oportet.

626. *Fontes ex quibus testimonium Martyrum Christianorum hauritur:*

(a) *Acta Martyrum*, præcipue antiquiora, qualia sunt *Acta Proconsularia S. Cypriani*, *Acta quoque Polycarpi*, *SS. Felicitatis et Perpetuæ*, *Martyrum Lugdunensium*. *Acta ante sæculum sextum conscripta habentur accurata; posteriora autem caute accipienda sunt.*

(b) *Martyrologia Hieronymi, Bedæ, Usuard.*

(c) *Calendarii Ecclesiastici*, præsertim Liberianus seu Philocalianus, et Liber Pontificalis.

(d) *Sacramentaria*, seu antiqua Missalia, uti Leonianum, Gelasianum, Gregorianum.

(e) *Capitularia*, quæ complectuntur partes Evangeliorum diversis temporibus legendas, atque festa martyrum commemorant.

(f) *Antiquæ inscriptionum collectiones*.

(g) *Itineraria peregrinorum*.

(h) *Pittacia, quæ vasis olei sacri affixa sunt, et ipsa vasa*.

(i) *Sarcophagi*.

(j) *Scripta Gentilium, Patrum, scriptorum ecclesiasticorum*.

627. ADVERSARIJ:

I. *Contra Veritatem Historicam Testimonii Martyrum:*

(a) Textus Annalium, quatenus numerum ingentem martyrum Christianorum laudat, medio ævo conscriptus est. Ita Hochart.

(b) *Dodwell et Havet* numerum martyrum magnum fuisse negant.

II. *Contra Veritatem Relativam Testimonii Martyrum:*

(a) *Carlo Pascal*. Christiani incendii Romæ reapse rei fuerunt, quapropter sub Nerone pœnam capitis juste subierunt.

(b) *Mommsen*. Christiani passi sunt ob crimen læsæ majestatis, sæpe vero etiam ob jus coercionis quo gubernatores provinciales aucti sunt.

(c) *Boissier*. Martyrium est testimonium martyris sinceritatis, non vero veritatis doctrinæ pro qua ipse patitur.

628. *Nota*. Thesis est moraliter certa.

Thesis Probatur

629. *Pars Prima: Testimonium Martyrum Christianorum erat miraculum morale.*

I. *Numerus Martyrum Christianorum erat ingens.*

(a) Christiani subierunt unam persecutionem Judaicam et duodecim Romanas, nempe Neronis (an. 64-68), Domitiani (an. 81-96), Trajani (an. 98-117), Adriani (an. 117-138), Marci Aurelii (an. 164-179), Septimi Severi (an. 202-211), Maximini (an. 235-237), Decii (an. 249-251), Valeriani (an. 253-260), Claudii et Aureliani (an. 269-275), Diocletiani (an. 286-311), Juliani Apos-

tatæ (an. 361-363). Vix non omnes persecutiones Romanæ erant universales et maximæ intensitatis.

(b) Testimonium Scriptorum Paganorum et Christianorum.

Tacitus: "Igitur primum-correpti, qui fatebantur, deinde indicio eorum multitudo ingens haud proinde in crimine incendii quam odio humani generis convicti sunt." (*Annal.* XV, 44.)

Clem. Rom.: "Viris istis (Petro et Paulo) . . . magna electorum multitudo aggregata est, qui suppliciis multis et tormentis propter zelum passi exemplar optimum inter nos exstiterunt." (1 Cor. VI.)

Dio Cassius: Domitiano regnante, permulti interfecti sunt. (*Hist. Rom.* LXVII, 14.)

Eusebius: Imperitantibus Trajano, Marco Aurelio, Septimo Severo, Diocletiano, valde multi Christiani trucidati sunt. (*H. E.* lib. 3, c. 34, lib. 5, c. 1, lib. 6, c. 7, lib. 8, c. 9, cf. *Clem. Alex. Strom.* II, 20.)

Cyprianus: Gallo regnante, innumerus populus martyrio coronatus est. (*Epist.* X.)

Orosius: "Quinta post Neronem persecutione Christianos (Severus) exeruciavit, plurimique sanctorum per diversas provincias martyrio coronati sunt." (*Hist.* lib. 7, c. 17.)

Dionysius: Sub Decio permulti occisi sunt. (*Euseb. H. E.* lib. 6, c. 42.). . . . "Nostros vero superfluum est nominatim recensere, cum et plurimi sint et vobis ignoti." (*Euseb. H. E.* lib. 7, c. 11, ad fin.)

Passio Jacobi et Mariani: "Per dies plurimôs effusione sanguinis transmittebatur numerosa fraternitas."

Passio S. Montani: "Contestans eos ut vel de copia martyrum intelligerent Ecclesiæ veritatem."

Prudentius: "Innumeros cineres sanctorum Romula in urbe vidimus." (*Peristeph.* XI, 1-6.)

De Morte Persec.: "Vexabatur universa terra et præter Galliam ab Oriente usque ad Oceanum tres acerbissimæ bestię sæviebant." (*Migne, P. L.* VII, 217.)

(c) *Ex Itinerariis*: "Etenim nullus hominum scit numerum sanctorum martyrum qui in eadem Ecclesia pulsan." (*Guliel. Mals.*) "Confessores quidam cum multis (martyribus) sepulti jacent Ibi innumerabilis numerus martyrum Multi martyres." (*De Locis SS. Martyrum*)

“Multitudo sanctorum.” (Iter. Salz.) Cf. Spence-Jones, *The Early Christians in Rome*, pp. 210 sq.

(d) *Ex vasis sancti olei eorumque pittaciis*: “Et aliorum multorum martyrum Et millia sanctorum Multi alii sancti Martyres innominati.” (Spence-Jones, *l. c.* pp. 46, 122, 262.)

(e) Numerus martyrum incognitorum erat ingens. (Leclercq, *Les Martyrs*, Præf. pp. xxxix, cliv.)

II. *Indoles Martyrum.*

Martyres erant ex omni statu vitæ, ex utroque sexu, ex omni ætate: servi enim, honestiores, philosophi, rhetores, juriconsulti, milites, episcopi, Summi Pontifices, presbyteri, diaconi, viri, mulieres, pueri, puellæ patiendo et moriendo testimonium suum reddiderunt.

III. *Passiones Martyrum erant Stupendæ.*

(a) Tacitus refert nonnullos Christianos esse cruci affixos, alios pelle bestiarum indutos bestiis expositos esse, alios pice et resina circumfusus tanquam lampades noctem illuminasse. (*Annal.* XV, 44.) Alii missi sunt in exsilium, alii transportati sunt ad insulas pestilentia plenas, alii damnati sunt ad metalla, alii bestiis ferocibus sunt expositi, alii combusti sunt, alii jugulati sunt, alii in mare demersi sunt, alii nudati hiemis frigus subierunt, atque haud raro tormenta indefinite variata per media restaurativa protracta sunt. (Allard, *Ten Lectures on the Martyrs*, pp. 252 sq.) Tandem ita testatur Lactantius: “Itaque dici non potest, hujusmodi iudices quanta et quam gravia tormentorum genera excogitaverint, ut ad effectum propositi sui pervenirent.” (*Instit. Div.* lib. 5, c. 11.)

(b) Nec deerant martyribus tormenta moralia. Parentes bonis suis privati caris nullam hæreditatem relinquere poterant; infelici divisione familiæ scissæ sunt; matrones nobiles lege coactæ a nuptiis abstinerunt; patres et matres liberos dura patientes ipsi aspexerunt; casti coram incestis denudati sunt; nobiles dignitate privati et cum servis sociati incredibilia convicia audierunt. (Allard, *l. c.* pp. 174 sq.)

(c) Mortem tormenta multa præcesserunt: fideles enim in carceres tenebrosos et fœtidos coniecti, cibo et aqua privati, injustitiam iudicium hostilium experti sunt atque ignem, flagellationem, equuleum sustinuerunt. (Allard, *l. c.* pp. 215 sq.)

(d) Post Neronem apostasiam concomitata est libertas semper, sapius etiam deliciæ, voluptates, honores, officia publica, imperatoris gratia. (Allard, *l. c.* pp. 239 sq.)

IV. *Martyres passiones, quibus affligebantur, cum mira pietate, patientia, tranquillitate subierunt.*

“Alii enim in vinculis carcerum gloriantur, alii cæsi in verberibus gratulantur, alii potestati irreligiosorum desecanda feliciū capitum colla submittunt.” (Hilar. *Tract. in Ps.* 65, c. 21.)

“Latrones et robusti corporis viri ejusmodi lacerationes perferre nequeunt: exclamant enim et gemitus edunt; vincuntur enim dolore, quia deest illis inspirata patientia. Nostri autem (ut de viris taceam) pueri et mulierculæ tortores suos taciti vincunt; et exprimere illis gemitum nec ignis potest . . . Ecce sexus infirmus et fragilis ætas dilacerari se toto corpore uri perpetitur, non necessitate, quia licet vitare, si vellent, sed voluntate, quia confidunt Deo.” (Lactant. *Instit. Div.* lib. 5, c. 13, in fin.)

“Cruciate, torquete, damnate, atterite nos . . . Plures efficimur, quoties metimur a vobis; semen est sanguis Christianorum. Multi apud vos ad tolerantiam doloris et mortis hortantur. . . . Nec tamen tantos inveniunt verba discipulos, quantos Christiani factis docendo.” (Tertull. *Apologet. adv. Gent.* c. 50.)

Martyres iudiciis sobrie et sapienter responderunt, injuste vexati ferme semper tranquillos se præbuerunt, mansuete et modeste passi sunt, tandem Deo soli fidentes, aliorum preces humiliter implorantes, amicos et inimicos caritate prosequentes, sententiam capitis animo quidem læto subierunt. (Allard, *l. c.* pp. 215-311, passim, Ottiger, *Theologia Fundamentalis*, I, pp. 884 sq., Ruinart, *Acta Sincera Martyrum*, Leclercq, *Les Martyrs*.)

Atqui hæc omnia constituunt miraculum morale. Etenim:—

(a) Secundum leges activitatis humanæ consuetas numerus eorum, qui modo heroico patiuntur, est omnino parvus, puellæ et pueri nec dolorem petunt nec dolorem vincunt, injustitia acerbitatem, imprecationem, impatientiam procreat: numerus autem martyrum erat ingens, puellæ et pueri Christiani dolorem tam petierunt quam vicerunt, Christifideles, qui palmam sanguineam meruerunt, mira caritate, patientia, sobrietate illustres sese exhibebant.

(b) Deerant martyribus omnia motiva temporalia, neque ipsi superbia aut fanaticismo permoti morti se exposuerunt: eminebant

enim humilitate et tormenta, sive physica, sive moralia, tranquille et patienter toleraverunt.

(c) Nec potest explicari constantia martyrum appellando ad virtutem motivorum æternorum: hæc enim, spectato statu naturæ humanæ concreto, tot tantosque heroes gignere non solet.

(d) Tandem dæmonis non est opem ferre propagationi Religionis Christianæ, nec in Actibus Martyrum vel unicum interventus dæmoniaci signum invenitur.

630. *Pars Altera: Testimonium Martyrum Christianorum demonstrat Jesum Nazarenum esse Messiam et ipsum Deum.*

Martyres enim pro religione, quam profitebantur, passi sunt. Quod quidem statim probatur:

(a) Christiani denegantes deos Romanos pœnis, quibus athei puniebantur, se subiciebant. Erat enim vetus aliquod decretum "ne quis deus ab imperatore consecraretur, nisi a senatu probatus." (Tertull. *Apologet.* c. 5.) Hanc porro legem adducit Cicero, "separatim nemo habessit deos, neve novos: sed ne advenas, nisi publice ascitos, privatim colunto." (II, *De Legibus.*)

(b) Nero legem specialem edidit ad coercendos Christianos: "Consulite commentarios vestros; illic reperietis primum Neronis in hanc sectam cum maxime Romæ orientem Cæsariano gladio fero-cisse." (Tertull. *Ad. Nat.* lib. 1, n. 7.) Quales fuerint Romanorum mens et animus contra Christianos colligitur ex Tacito et Suetonio: hic testatur Christifideles esse "genus hominum superstitionis novæ et maleficæ" (*Vita Neronis*, c. 16), ille vero Religionem Christianam tanquam exitiabilem superstitionem habet. (*Annal.* XV, 44.)

(c) Trajanus legem tulit contra Christianos anno circiter centesimo duodecimo: jussit enim ut non essent inquirendi, sed ut delati, nisi fidem suam negarent, puniendi, et etiam ut apostatæ liberarentur (Plin. *Epist.* X, 97), ejus quidem legis primam partem Adrianus (Euseb. *H. E.* lib. 4, c. 9) et Antoninus (Euseb. *H. E.* lib. 5, c. 26), alteram vero Marcus Aurelius denuo ediderunt. (Euseb. *H. E.* lib. 5, c. 1, n. 47, Passio S. Cæciliæ apud Leclercq, *Les Martyrs*, I, pp. 219 sq., Justin. *1 Apol.* cc. 4, 7, 8.)

(d) Maximinus, Valerianus, Galerius, Septimus Severus, Decius, Diocletianus edicta specialia contra Christianos promulgari jusserunt. (Allard, *l. c.* pp. 80 sq., *Les Persécutions et la Critique Moderne*, pp. 21 sq., Batiffol, *L'Église Naissante*, pp. 21 sq., Healy, *The Valerian Persecution.*)

631.

Difficultates

1. Numerus martyrum non erat ingens: Etenim: (a) Testante Origene, pauci ex Christifidelibus mortem passi sunt, quia Deus non voluit ut nomen Christianum destrueretur (*C. Cels.* lib. 3, c. 8); (b) Tertullianus affirmat nullum fuisse martyrem Carthaginensem ante annum centesimum octogesimum (*Ad Scap.* 3); (c) anno ducesimo numerus martyrum Ecclesiæ Africanæ erat bis duodecim (Passio SS. Perpetuæ et Felicitatis, Passio Martyrum Scillii); (d) Calendarii Ecclesiastici numerum martyrum omnino parvum exhibent.

R. (a) Verba Origenis sumenda sunt relative, non vero absolute (cf. *C. Cels.* lib. 8, c. 69, In *lib. Jud.* hom. 8); (b) persecutiones severæ Africanæ anno centesimo nonagesimo septimo inceperunt (Tertull. *Ad Martyres*, c. 1, *Ad Nationes*, lib. 1, n. 18, *Apologet.* cc. 12, 37, 50, *Ad Scap.* c. 4); (c) Passio S. Perpetuæ docet multos fuisse martyres (cf. Allard, *Ten Lectures on the Martyrs*, p. 129); (d) Calendarii Ecclesiastici illos solos martyres commemorant, quorum dies anniversaria celebrabatur.

2. Testimonium illud, quod Annales Taciti præbent, sæculo decimo quinto interpolatum est.

R. Manuscripta operum Taciti, quæ nunc exstant, saltem sæculo decimo exarata sunt atque notas archæologicas conservant, quæ sæculo decimo quinto incognitæ inscriptionibus recenter inventis confirmantur. (Allard, *Les Persécutions et la Critique Moderne*, pp. 27, 28.)

3. Nero persecutus est Christianos, quia voluit in aliorum humeros crimen incendii Romæ transferre.

R. Et ideo criminis incendii accusavit Christianos, quia eos in odio esse propter religionem, quam profitebantur, cognovit.

4. Christiani passi sunt tum ob crimina politica tum ob nefanda quæ iis adscribebantur.

R. Religionem Christianam profiteri erat crimen politicum; nefanda vero Christianis tribuebantur ratione tantum religionis cui adhærebant.

5. Fortitudo martyrum explicari potest stupiditate aut insensibilitate atque etiam aut cupiditate gloriæ aut spe cultus aut desiderio cœlestium.

R. *Dist. assert.* In abstracto, *trans.*: in concreto, N. Re quidem vera martyres nec erant stupidi nec naturaliter saltem in-

sensibiles, porro se humiles exhibebant et paucis tantum spes cultus adesse poterat. Deinde, neque spes cultus, neque desiderium cœlestium, spectato statu naturæ humanæ concreto, heroes ordinarie gignunt.

6. (a) Milites et capitis damnati fortiter patiuntur: (b) viduæ Indicæ mortem igneam voluntarie subeunt: (c) Orientales pietate permoti rotis curruum se subjiunt.

R. (a) Capitis damnati mortem fugere nequeunt, nec tormenta physica patiuntur; milites certæ morti se non exponunt; tam capitis damnati quam milites multo minora passi sunt quam martyres: (b) viduæ Indicæ lege coactæ atque potiunculis confortatæ ignem nec petunt nec tacite subeunt: (c) Orientales, qui rotis curruum se subjiunt, fanaticismo impelluntur.

7. At Mahumetani in debellandis Christianis mortem sponte petierunt.

R. Præliabantur ut in cœlum deliciis carnalibus abundans intrarent.

8. Certum tamen est nonnullos martyres modo fanatico in flammis irruisse ideoque fuisse veros suicidas.

R. (a) *Responsum Apologeticum:* Cum pauci tantum ex martyribus ita fecerint, argumentum, quo thesis probatur, intactum manet.

(b) *Responsum Theologicum:* Martyres illi, Spiritu Sancto inspirante, in flammis irruerunt.

9. Argumentum circulo laborat. Etenim veritas Religionis Christianæ ex testimonio martyrum probatur: at ille solus est martyr, qui propter veram religionem patitur.

R. *Ad alteram assertionem:* *Dist.* Martyr theologicæ sump-tus, *C.:* apologetice sumptus, *N.*

EPILOGUS

Historia Religionum

SECTIO PRIMA

De Judaismo, Buddhismo, Mahumetanismo

ASSERTIO PRIMA

Deus ipse constituit et approbavit Religionem Hebraeorum ita tamen ut Religione Christi esset complenda atque perficienda.

632. *Historia Religionis Hebraicae.*

I. Religio Patriarchum.

Abraham anno 1921 A. C. populum suum ex Ur Chaldæorum in Chanaan eduxit, at una cum aliis Patriarchis adoravit unum solum Deum, Creatorem cœli et terræ, totius gentis humanæ Dominum, qui cum Hebræis fœdus speciale pactus est. (Touzard, *La Religion d' Israël*, Rev. Cler. Fran. LXVI, pp. 519 sq., Huby, *Christus*, p. 828.)

II. Religio Mosaica.

Anno circiter 1706 A. C. Hebræi migraverunt in Egyptum ibique benigne recepti sedes constituerunt; postea autem anno circiter 1491 A. C., duce Moyse, in Palæstinam redierunt. Agnoscebant unum tantum Deum, omnium hominum Creatorem, universalem, sanctum, misericordem, qui populum suum Israeliticum amore benignissimo persecutus est. (Touzard, *l. c.* pp. 529 sq.)

III. Religio Hebraica usque ad Reformationem Propheticam.

Josue, Moysis successor, anno circiter 1451 A. C. duxit Hebræos in terram divinitus promissam, ubi sub Judicibus adversus nationes vicinas bellum gerebant. Regnantibus Saul, David et Salomone, imperium Hebraicum consolidatum est (ante an. 932 A. C.); postea vero in regnum Israelis et regnum Judæ divisum invenitur, quorum utrumque destructum est, illud quidem anno 722 ab Assyriis, illud autem anno 585 a Chaldæis.

Populus Hebraicus, utpote in medio Gentium positus, sæpe in idololatriam lapsus est, sed tamen polytheisticus nequaquam remansit. (Touzard, *l. c.* pp. 543-561, 641-656.)

IV. Reformatio Prophetica.

Annis 760-450 A. C. vigeabant apud Hebræos viri extraordinariæ auctoritatis, qui toto cœlo distincti a prophetis Egyptiorum et Assyriorum, populo vitiis etiam irreligiosis corrupto veritates sublimes prædicaverunt nec non discrimina nationis electæ atque adventum Messię haud incerta voce prædixerunt. Hi fuerunt ex ætate Assyriorum Amos (760-750), Osee (750-737), Isaias (740-700), Michæas (c. 724), Sophonias (c. 627), Nahum (c. 610-608); ex ætate Chaldæorum Jeremias (626-586), Habacuc (c. 605-600), Ezechiel (c. 593-573); ex ætate Persarum Aggæus (c. 520), Malachias (c. 460-450).

Apud prophetas religio Veteris Testamenti gloriam summam attingit. Prædicatio enim prophetica cedit nonnisi doctrinæ Jesu Christi Nazareni, qua completur atque perficitur. Cf. Touzard, *l. c.* pp. 656-682, LXVII, pp. 5-20, *L'Argument Prophétique*, Rev. Prat. Apol. VI, pp. 916 sq., *Le Prophète Amos*, ibid. V, pp. 315, 378, Rogers, *The Religion of Babylon and Assyria*, pp. 97, 98, Hastings, *Dictionary of the Bible*, IV, pp. 118-120.

Reformatio prophetica destructionem regnorum Israelis et Judæ non tantum præcessit, sed etiam subsecuta est.

V. Reditus exsulum ex captivitate Babylonica (an. 536).

Esdras libros Mosaicos canonizavit et Magnum Concilium instituit et mores Hebræorum reformavit. (Touzard, Rev. Cler. Fran. LXVII, pp. 20-31.)

VI. Judaismus.

Scribæ et Pharisei litteram Legis plus æquo æstimabant, quin tamen antiqua Hebræorum religio mutationem substantialem subierit. (Touzard, *l. c.* pp. 129-161.)

633. *Sententiæ Liberalium.*

(a) Documenta Religionis Judaicæ, præsertim Pentateuchus, dividuntur in codices Yahwisticum, Elohisticum, Sacerdotalem, qui nec Moysi debentur nec antiquam Hebræorum historiam scripto conservant. Hæc vero sententia adversatur vivæ traditioni nationis Hebraicæ, imo etiam documentis profanis. Cf. Rawlinson, *The Historical Evidences of the Truth of the Scripture Records*, pp. 25

sq., *Egypt and Babylon*, pp. 7-14, 113-132, Wright, *Bricks from Babel*, Wiener, *Pentateuchal Studies*.

(b) Hebræi primitivi spiritus et avos colebant; deinde Moyses cultum dei nationalis instituit; tandem prophetæ monotheismum introduxerunt. Hæc, cum sint meræ conjecturæ, nec argumentis objectivis fulciantur, jure transmitti possunt.

Assertio Probatur

634. *Pars Prima: Deus ipse Religionem Hebraicam instituit et approbavit.*

I. Religio Hebraica dono veræ prophetiæ insignita est:

(a) Vaticinia Messianica partem Religionis Hebraicæ essentiali constituent.

(b) Re quidem vera Hebræi vix ullum subierunt discrimen, quod prædictum non est. Michæas fatum Achab prænuntiavit (3 Reg. XXII), Isaias prædixit non tantum Jerusalem a Syris et Israelitis non captum iri (VII), sed etiam horum regnorum destructionem (VIII), quin etiam potestatem Judæorum regalem, debellante Sennacherib, non esse cessuram (XXXVII). Sicut Jeremias civitatis sanctæ direptionem prævidit (XXXII), ita Amos ultionem Domini fore in Damascum, Philisthæos, Tyrum, Idumæam, filios Ammon (I), nec non destructionem Moab, Judæ, Israelis atque occisionem Jeroboam præcinit (II, VII, 11). Osee futuram subjugationem regni Israelitici aperuit (X, 7-9, XIV, 1). Jeremias prophetavit Babylonem post septuaginta annos captum iri (XXV), atque Isaias reditum exsulum læta voce præfatus est (XIV). Cf. Maas, *Christ in Type and Prophecy*, I, pp. 88 sq., Redford, *The Christian's Plea against Modern Unbelief*, pp. 321 sq., Condamin, *La Mission Surnaturelle des Prophètes d'Israël*, Études, CXVIII, pp. 5 sq.

II. Natio Hebraica genita ex stirpe polytheistica et ex consortio polytheistico educta (Jos. XXIV), imo in gremio gentium polytheisticarum locata atque sæpe ab eis subacta, quamvis haud raro in idololatriam lapsa sit, miro quidem modo, ducentibus Judicibus, regibus, prophetis, fidem monotheisticam aut conservavit aut obscuratam restauravit: cæteræ vero gentes tam de unicitate quam de attributis Dei in graves errores inciderunt. Inde recte concluditur Deum præservasse progeniem Abrahæ a diuturno polytheismo in quem secus ipsa lapsa fuisset.

635. *Pars Altera: Deus ipse constituit et approbavit Religionem Hebræorum ita tamen ut Religione Christi esset complenda atque perficienda.*

I. Jer. XXXI, 31-34, Mal. I, 10, 11, Is. LXVI, 19-21, XLII, 6, Dan. IX, 27, II, 24 sq.

II. Ex Testimonio Jesu Christi Nazareni:

“Nolite putare quoniam veni solvere legem, aut prophetas: non veni solvere, sed adimplere (Mt. V, 17). . . . Lex et prophetæ usque ad Joannem; ex eo regnum Dei evangelizatur (Lc. XVI, 16). . . . Et ipse dixit ad eos: O stulti, et tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt prophetæ! (Lc. XXIV, 25). . . . Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, nec in Jerosolymis adorabitis Patrem.” (Jo. IV, 21.)

ASSERTIO SECUNDA

Buddhismus non est originis divinæ.

636. *De Litteratura Buddhistica.*

Arduum est solvere omnes et singulas quæstiones, quæ litteraturam Buddhisticam respiciunt: quam plurimæ enim sub iudice sunt. Certum tamen est communitates monachorum Buddharum ante annum 270 A. C. exstitisse. Hodie vero Buddhismus scinditur in duas partes, nempe meridionalem et septentrionalem, quæ eisdem libros sacros non agnoscunt et quarum hujus litteratura canonica scripta est lingua Sanskrit, illius autem Pali. Ad partem meridionalem pertinent Buddhistæ sedes habentes in Ceylon, Burma, Siam, Pegu; ad partem vero septentrionalem Buddhistæ qui habitant in Thibet, China, Annam, Cambodiaa, Java. Multa tamen documenta a Sinensibus adhibita libros canonicos lingua Pali conscriptos conservant.

637. *Doctrina Buddhistica.*

Siddartha Gotama, seu Buddha (illuminatus) invenit quatuor veritates: (a) dolorem esse universalem; (b) causam doloris esse desiderium voluptatis, existentiae propriæ, rerum secundarum, quod porro desiderium seriem reactivitatum gignat; (c) medium quo dolor destruat et Nirvana attingatur esse propriæ existentiae exinanitionem; (d) octo esse vias nobiles, seu præcepta agendi,

quibus ad Nirvanam perveniatur, videlicet rectam fidem, rectas aspirationes, rectam orationem, rectam agendi methodum, rectos conatus, rectam vivendi methodum, rectam meditationem, rectam memoriam. Itaque systema, quod Buddha construxit, est quædam philosophia vivendi, quapropter primatum deorum ignorat atque hominem esse suiipsius finem ultimum æstimat.

638. *Buddhismus.*

Duplex est Buddhismus, scilicet stricte dictus et late dictus: hic est religio polytheistica, quæ præcepta Buddhistica accipit et observat; illa vero est mera philosophia vivendi, quæ deos nescit. Buddhistæ numerantur circiter 90,000,000, sed ex his tertia tantum pars Buddhismo stricte dicto adhæret.

Assertio Probatur

639. Buddhismus stricte dictus est atheistica philosophia vivendi: Buddhismus late dictus est religio polytheistica. Deus autem neque philosophiam atheisticam neque religionem polytheisticam instituere potest.

ASSERTIO TERTIA

Religionem Mahumetanam Deus non revelavit.

De Ortu et Progressu Religionis Mahumetanæ.

640. Sæculo quarto Christiano exeunte Arabes non tantum deum supremum, nomine Allah, sed etiam permultas divinitates inferiores ritu idololatriæ et superstitioso colebant: duæ vero sectæ, nempe Hanifs (Medinæ) et Taifs (Mecce), non secus ac Judæi et Christiani, monotheismum stricte dictum profitebantur. His existentibus circumstantiis Mohammad ortus est Mecce anno 570 A. D.; annos viginti quinque natus idololatriam et polytheismum Arabicum impugnavit, quapropter in Abyssiniam fugere coactus est; postea vero ab exilio rediit et, bella felicia gessit ita ut tandem aliquando totius Arabiæ dux religiosus simul et politicus factus fuerit; obiit anno 632. Hodie Religio Mahumetana floret in Africa, India, China, Japonia, Persia et in regione Europæ Turcica.

641. Num Mohammad fuerit sincerus, disputatur: certum tamen est eum fuisse libidinosum, modo politico et vi doctrinam suam propagasse, nec unum quidem miraculum edidisse: certum

quoque est magnam partem doctrinæ Mahumetanæ ex Judæorum litteratura et viva traditione esse desumptam.

642. *Doctrinæ Mahumetanæ.*

Doctrinæ Speculativæ

Doctrinam, quam Mohammad prædicavit, in "Koran" conservatur, quem porro librum quidam ex Mahumetanis conscripserunt atque ediderunt.

(a) Deus est unicus. Mohammad primo admisit existentiam divinitatum inferiorum; postea vero unicitatem divinam edocuit ita tamen ut mysterium Sanctissimæ Trinitatis nec intelligeret nec affirmaret.

(b) Præter angelos existunt spiritus, seu Jinn, quorum alii sunt benigni, alii maligni.

(c) Inferi terribiles sunt sors peccatorum: fidelibus vero promittitur cælum sat libidinosum.

(d) Deus aut fatum omnia prædeterminat.

(e) Mohammad est præclarissimus prophetarum, quos inter laudatur Jesus e virgine natus.

Doctrinæ Practicæ

(a) *Præcepta Positiva.* Credendum est in Allah et in ejus prophetam, Mohammad: preces Deo sunt fundendæ: nec eleemosyna est negligenda: semel saltem Meccam eundem est: ablutiones legales fideliter perficiendæ sunt.

(b) *Præcepta Negativa.* Prohibentur usus vini et porci, sortes, construere imagines entium viventium.

(c) *Privilegia.* Conceduntur fidelibus quatuor uxores, nec numerus concubinarum limitatur: Deus permisit ut Mohammad ipse duodecim uxores ducere posset: vir potest libellum repudii uxori dare, mulier vero actione judiciali divortium petere valet: Gabriel dispensavit Mohammad a quodam jurejurando eo fine ut ancillam, nomine Zeinab, ad dignitatem uxoris elevare posset.

643. *Babismus.*

Mirza Ali Mohammad sibi assumpsit nomen Bab, seu portam, clericos Mahumetanos impugnavit, bellum civile instituit, quapropter poenam capitis subiit: filii autem ejus dignitatem babiniam sibi arrogaverunt, quorum unus sectam Behais, alter vero

sectam Ezelis fundavit. Hodie secta Behais floret ejusque præses, Abud ul-Béhâ, seu Abbas Efendi, doctrinam suam tam in Europa quam in Statibus Fœderatis non sine fructu propagavit.

Doctrinæ Babismi

Deus, qui est unicus, mediantibus septem litteris, mundum creavit; universitas rerum a Deo pullulat et in Deum redibit: prophetæ sunt emanationes divinæ: divortium inhibetur: feminæ ab obligatione se velandi liberantur: polygamia permittitur, at non laudatur.

Spiritus Babismi

Omnes religiones ad unitatem redigendæ sunt, quamobrem tum Scripturæ Christianæ tum libri Mahumetanorum sacri æqua auctoritate pollere æstimentur oportet.

Assertio Probatur

644. Mohammad nec erat sanctus, nec miracula patravit. Porro doctrinæ, quas prædicavit, Deum dedecent et ita sibi contrariantur ut Mahumetani revelationes posteriores esse priorum revocationes candide proclament.

SECTIO SECUNDA

De Universalitate Religionis

Proœmium

645. Religio hic consideratur historice, non vero philosophice: nam perpenditur quid homines senserint, non autem num recte senserint. Religio historice spectata tria complectitur: (a) sentiunt homines esse aliquem supremum dominum, sive unum, sive multiplicem, ordinis cosmici et humani; (b) agnoscunt illum esse legislatorem et vindicem; (c) illumque colunt sacrificio aut precibus latreuticis.

646. Inveniuntur quoque nonnullæ institutiones, quæ quidem religionem maculant atque defœdant eamque haud raro impugnant, videlicet fetichismus, idololatria, taboo, totemismus, animismus, manismus, magia, naturismus, mythologia.

(a) *Fetichismus*. Fetich est res materialis, cujus possessio cum eventibus faustis vel infaustis connexa esse creditur.

(b) *Idololatria*. Idololatres credunt imagines quasdam esse aut ipsos deos aut sedes saltem divinitatis.

(c) *Taboo*. Intelligitur esse interdictum spectans personas aut res, cujus violatio poenam physicam secum trahit.

(d) *Totemismus*. Est institutio socialis, qua vinculum quoddam, sive cognationis, sive necessitudinis, inter collectionem quamdam socialem et speciem aut animale[m] aut vegetalem aut mineralem (totem) vigere agnoscitur. Cum totemismo interdum conjungitur exogamia, seu impedimentum matrimoniale inter viros et mulieres, qui idem totem colunt.

(e) *Animismus*. Idem sonat ac cultus spirituum, sive benignorum, sive malignorum, qui cum natura animali, vegetali, minerali associantur.

(f) *Manismus*. Est cultus superstitiosus animarum mortuorum.

(g) *Magia*. Magi ritibus occultis energias naturales captivare, fausta vel infausta producere, imo spiritus et deos coartare conantur.

(h) *Naturismus*. Nihil aliud est nisi cultus phaenomenorum naturae physicae aut corporum coelestium, quae aut dii ipsi aut deorum habitationes esse censentur.

(i) *Mythologia*. Mythus est personificatio poetica eventuum coelestium aut terrestrium. Duplex est mythologia, nempe lunaris et solaris: haec religionem impugnat, illa vero defoedat tantum.

647. Liberales utique concedunt religionem esse universalem, sed tamen eam intelligunt esse cultum entis cujusdam homine superioris, quod neque est dominus supremus neque legem moralem instituit, ideoque artes superstitiosas, quales sunt animismus, magia, totemismus et ita porro, aut cum religione confundunt aut ejusdem causam esse docent. Illos autem errare constat ex eo quod artes illae superstitiosae religioni jam specie constitutae adventitiae sunt.

ASSERTIO QUARTA

Factum religiosum omni ætate mundi, cujus acta documentis scriptis aut sculptis conservantur, vixit fere ubique, et hinc ipso historiae initio non tantum exstitit sed etiam floruit.

648. *Factum Religiosum*: (a) Homines sentiunt esse aliquem dominum supremum, sive unum, sive multiplicem, ordinis cosmici et humani, (b) illum agnoscunt esse legislatorem et vindicem, (c) illumque colunt sacrificio aut precibus latreuticis.

Assertio Probatur

I. Ex Gentibus Albis

649. *Ex Familia Indo-Germanica.*A. *Religiones Indorum.*(a) *Religio Rig Vedæ.*

Varuna, deus cælorum nigrorum, est benevolus, potens, ordinator mundi, omnium dominus, legislator, vindex. Fere eodem modo concepiuntur dii cœlestes Indra et Dyospita. Dii sacrificiis et precibus latreuticis coluntur, neque tamen inter se clare distinguuntur. Religio Rig Vedæ naturismo maculatur: nihilominus, cum ejus indoles polytheistica potius seminalis quam evoluta recte dicatur, neque ipsa animismo, manismo, totemismo, populi divisionibus (castes), interdictis religiosis, suicidio rituali (sati), artibus magiæ complicatis defædata sit, purissimus inter cultus Indorum historicos exstitit.

(b) *Brahmanismus.*

Brahmanismus *vulgaris* docuit deos esse dominos supremos, vindices, legislatores sacrificio et oratione colendos, at nonnullas divinitates antiquitus adoratas ignoravit, numerum deorum multiplicavit, dæmonologiam, rigidum ritualismum, artem magicam, metempsychosem exposuit, atque etiam sacerdotio officiali auctus populum in diversas classes divisit. Brahmanismus *esotericus* erat systema philosophicum, interdum pantheisticum, interdum idealisticum, interdum atheisticum.

(c) *Buddhismus.*

Buddhismus late dictus est religio polytheistica, quæ etiam ipsum Buddham inter deos numerat: Buddhismus striete dictus est philosophia vivendi plus minus irreligiosa.

(d) *Hinduismus.*

Nec Brahmanismus, nec Buddhismus est religio Indorum vulgaris. Cultus enim antiqui et populares deorum Siva et Vishnu cum cultu pantheistico Brahmæ amice sociati et nomine Hinduismi cogniti magicis artibus et spirituum imprecatione defœdantur et Indis quid sit credendum, sacrificandum, agendum proponunt.

B. *Religiones Persicæ.*

(a) *Religio Magnorum Regum.*

Auramazda, cui duæ divinitates inferiores, Mithra et Anahita, associantur, est deus supremus, omnipotens, omnisciens, creator cœli et terræ, legislator qui porro oratione latreutica est colendus.

(b) *Religio Avestæ.*

Mazdah-Ahura est deus regni veritatis, hominum dominus supremus, legislator, vindex, qui cultu divino privandus non est et regi tenebrarum, Anro-Mainyaw, adversatur.

(c) *Mazdæismus Evolutus.*

Ahura-Mazdah, deus omnipotens, supremus, bonus, misericors, omnia bona creavit, optimas leges tulit, delicta hominum dijudicat, summe adorandus est. Principium malum est Anro-Mainyaw tandem aliquando ab Ahura-Mazdah destruendum.

Notandum.

Religio Vedistica et Religio Persica in eundem archetypum communem refunduntur: utrique enim communes sunt dii Mithra et Verethraghna (Indra), nomen principis sacerdotum (zaotar), cultus ignis sacri, sacrificium somæ vel haomæ, nomina divina, videlicet asura (ahura) et deva (dæva).

Religio Rig Vedæ est polytheismus quidam imperfecte tantum evolutus: Religio Magnorum Regum est fere monotheistica: Religio Avestæ et Mazdæismus philosophiam dualisticam subaudiunt, at Deo unico omnia præter creationem mali tribuunt.

C. *Religio Græca.*

Inter deos Zeus erat primus et supremus, pater deorum et hominum, protector domi, custos hospitum et supplicantium, scrutator cordium, punitor perjuriae, homo immortalis, et secundum antiquiores Græcorum scriptores vitiis humanis maculatus. Græci ludis sacris, orationibus, sacrificiis etiam pro delicto oblatis deos colebant; porro multitudinem spirituum, qui per universam naturam sparsi esse credebantur, aut timuerunt aut amore persecuti sunt.

D. Religio Romana.

Juppiter erat omnium dominus, pater divinus, creator bonus, legislator, vindex, qui cum cæteris diis cultu latreutico honorabatur. Romani deos secundum eorum attributa ordinaverunt, quin de natura divina specularentur aut eam anthropomorphice conciperent. Ita exempli gratia Juppiter vocatur Juppiter Fulgens aut Fulgens.

E. Religio Celtica.

Celtæ migraverunt ex Austro-Hungaria in Germaniam, Galliam, Scandinaviam, Hiberniam. Plurimos colebant deos, quos inter erat Dagde (deus bonus), Eochu, Oll-Athair (pater omnium), neque a sacrificiis etiam humanis abhorrebant. Secundum Cæsarem Galli agnoscebant deos, qui similes sunt Mercurio, Apollini, Jovi. Religio Celtica, quamvis cultum solis superstitiosum, fontium, rivulorum, imo magiam non ignoraret, officia pudicitiae et concordiae esse divina mandata inculcavit.

F. Religio Teutonica.

Cæsar commemorat tres deos Teutonicos, nempe Solem, Lunam, Vulcanum. Apud Scandinavianos Ziu aut Tiw, filius Odin (Martis), erat deus bellator; in Anglia Boreali exstabat cultus Martis Thingsii (Ziu), qui in Germania Septentrionali sub nomine Tyr venerabatur; deus belli apud Frisones erat Saxnot aut Saxneat; generatim autem loquendo Odin-Mercurius (Odin, Wodan, Wuodan, Othninn) erat inter deos primus, deus belli, fœcunditatis, messis, dominator spirituum, ex quo omnia procedunt. Teutones deos sacrificiis divinatoriis et expiatoriis colebant, quin etiam inter officia religiosa hospitalitatem laudabant, neque consortium cum gigantibus mythicis, dæmonibus, spiritibus naturæ fugiebant.

G. Religio Slavica.

Bok, deus omnium supremus, fabricator fulguris, res terrestres prorsus negligit. Perunnu autem et Volusu sanctitatem jurisjurandi custodiunt: Chorsu soli præest. Slavi, non secus ac Teutones, artibus superstitiosis se dederunt, at hoves diis offerebant.

Notandum.

Nomina divina, quibus familia Indo-Germanica usa est, ex eadem radice derivantur. Namque Tiwaz, deus, divus, dagde, devas in voce deiwos radicem inveniunt; theos, Zeus, Ziu, Dios, Juppiter, Dyospita a vocabulo djêws ortum ducunt; deiwos autem et djêws eandem radicem (dejews) habent.

650. *Ex Religione Babylonis et Assyriæ.*

Triplex est trias magnorum deorum:—

(a) *Trias Sumeriæ*: Anu, deus cœli, princeps hierarchiæ cœlestis, pater deorum; Bel (El), dominus mundi et hominum; Ea, deus Oceani, deus sapientia suprema ornatus, creator intelligentiæ, fundator artium et cultus, factor hominum.

(b) *Trias Babylonis*: Sin, sol, dominus dierum, mensium, annorum, creator regis Hammurabi; Samas, filius dei Sin, luna, bellator, deus justitiæ, iudex cœli et terræ, fautor actuum bonorum; Istar, Venus, filia Sin, filia Anu, dea amoris et belli.

(c) *Trias Assyriæ*: Nin-ib, deus, belli et venationis; Marduk, deus supremus Babylonis; Ashur, deus supremus Assyriæ.

Sub magnis diis positi sunt dii inferiores et spiritus naturæ.

Officia erga deos complexa sunt timorem, honorem, adorationem, impletionem munerum religiosorum; officia erga homines comprehenderunt pium amorem cognatorum et amicorum, justitiam commutativam, morum puritatem.

Cultus religiosus, tam publicus quam privatus, diis exhibebatur, nec deerat animismus, nec magia.

651. *Ex Religione Hebraica.*

Unicus Deus est Elohim, seu Yahweh, sacrificio quidem adorandus, cujus præcepta sub reatu peccati et pœnæ violantur.

652. *Ex Religionibus Syrorum.*

Apud Syros, haud secus ac apud Babylonios et Assyrios, El erat deus antiquissimus; tractu vero temporis factus est deus inferior. Ita exempli gratia Aramæi et Phœnecæ supremum locum tribuebant Hadad, deo tempestatis, Chananæi super omnes deos posuerunt Ba'al (dominum) cœli, Nabatæi et Palmyrianæ soli primatum divinum concedebant.

Dii putabantur esse patres, matres, sorores, iisque sacrificia etiam ad peccata delenda oblata sunt: ritus autem quidam erant aut obscœni aut crudeles.

653. *Ex Religione Arabum.*

Suos quæque tribus proprios deos colebat, at Allah erat deus omnium supremus et singularis: porro Arabes, quamvis codicem moralem divinitus sancitam agnoverint, nequaquam ab artibus superstitiosis abhorrebant.

Notandum.

Nomina divina, El, Bel, Ilu, Alah, Eloah, Anu, si sine suffixo adjecto scribuntur, significant ipsam divinitatem (lat. numen), non vero hunc vel illum deum hierarchiæ polytheisticæ; præterea ipsa eandem radicem subaudiunt, quin etiam El erat primitivus deus Semitarum, qui, sicut Anu apud populos Sumeriæ, nullo alio titulo cognoscebatur. Nomen vero Yahweh in gratiam Hebræorum ab ipso Deo revelatum est.

Apud gentes Semiticas, si tamen Hebræi excepiuntur, unio politica civitatum diversarum et multiplicationem deorum et constitutionem hierarchiæ cœlestis secum traxit.

654. *Ex Religione Egyptiorum.*

Antiquitus unaquæque provincia coluit suum proprium deum, qui caput alicujus triadis erat: ita exempli gratia colebatur Atum Heliopoli, Amon Thebis, Pthah Memphi, Thot Hermopoli, Horus Edfru, Khum Elephantinæ. Hi porro dii erant infiniti, æterni, fabricatores mundi, patres patrum, matres matrum, judices mortuorum, atque ceremoniis magnificis colebantur; tamen deerat nec animismus, nec magia, nec cultus animalium.

Notandum.

Multiplicatio deorum et institutio hierarchiæ cœlestis unionem provinciarum politicam subsecutæ sunt.

Henotheismus, seu praxis uni ex diis attributa omnium tribuendi, et vagus quidam pantheismus in fere omnibus Gentium religionibus historicis inveniuntur.

Nomen divinum “nouter” est cum proprium tum commune: designat enim non tantum Ens Supremum, unicum et a cætero quoque ente distinctum, sed etiam ordinem entium inferiorum, quales sunt dii et reges deificati. Porro Ens Supremum, quod Egyptii præ cæteris diis “Nouter” appellabant, erat juxta illos non aliquis deus localis aut nationalis, sed deus omnium hominum, legislator summus et vindex, æternus, invisibilis, inaccessibilis, creator, omnipotens, misericors, providus, ipsa realitas: nonnunquam vero illud nominibus descriptivis vel etiam titulis aliorum deorum designatur; est enim non tantum cœlum, anima saneta deorum genetrix, dominus universalis, rerum dominator, spiritus mysteriorum timorem gignens, sed etiam Ra, Atum, Horus.

II. Ex Gentibus Flavis

655. *Religio Sinensium.*

T'ien (deus quiescens), vel Shang Ti (deus agens), est Ens Supremum, cælum sublime, auctor humanarum relationum et officiorum, iudex remunerans et puniens. Ita docent hymni Sinensium antiquissimi. Attamen per multa sæcula religio Sinensis cultu avorum et spirituum nec non superstitione et naturismo maculata exstitit.

Ab ipso initio historiæ Sinensis imperator solus Ens Supremum adoravit: gubernatorum provincialium autem erat colere entia inferiora, populi tamen parentes et avos honore prosequi.

Nonnulli contendunt religionem Sinensium, quatenus in antiquis hymnis exhibetur, esse monotheisticam (cf. Wieger, *Hist. Relig.* ed. Martindale, I, China, p. 4, Giles, *Religions of China and Japan*, Oxf. Congr. *Hist. Relig.* I, p. 108), sed tamen rem evincere non videntur; non enim constat Shang Ti esse creatorem universalem.

656. *Religio Japoniæ.*

Religio Japoniæ, quatenus libris mythologicis conservatur, nomine Shinto cognitus crassum polytheismum profitetur. Jamvero non tantum quinque dii magni et indefinitus numerus deorum inferiorum coluntur, sed etiam dii humani, imo imperatores et avi. Cultus Shintoismi religiosus est valde simplex: amor enim patriæ est codicis moralis officium supremum. Hodie Buddhismus et Shintoismus amice sociati vitam religiosam fere totius Japoniæ inspirant atque regunt.

657. Absolvere juvet investigationem religionum historicarum summaria inductione, quæ ad definiendam primitivam generis humani religionem haud minimam habet utilitatem.

(a) Ferme ubique inter gentes antiquas invenitur conceptus Entis Supremi, unius vel multiplicis, cui subest ordo cosmicus et humanus, cujus præcepta sunt servanda, quod porro est vindex et deus sacrificio aut prece latreutica colendus.

(b) Ens illud Supremum, quod quidem specie a turba spirituum naturæ et animabus mortuorum item et ab hominibus distinguitur, non semper est spirituale: est enim aut spiritus aut homo immortalis aut energia personalis.

(c) Ens Supremum temporibus etiam antiquis cum corporibus cœlestibus jam sociatum esse invenitur.

(d) Unio politica civitatum aut provinciarum secum traxit multiplicationem deorum.

(e) Constat ferme unamquâque familiam gentium, tempore autem præ-historico, unicum tantum nomen divinitati tribuisse, quod quidem nomen postea factum est titulus communis deorum hierarchiæ cœlestis. (Anu, El, Ilu, Alah, Dejew, Nouter, T'ien.)

(f) Cultus spirituum et avorum, magia quoque et superstio late diffunduntur: totemismus vero abest.

(g) Antiquissimum stadium fere uniusejusque religionis gentium est simul purissimum.

ASSERTIO QUINTA

Factum religiosum apud ipsos populos barbaros late diffusum est.

658. Strictè loquendo nullus populus est barbaricus. Ne una quidem tribus nota est, quæ rudes saltem artes, habitationes, organizationem sociale, traditiones, ritus religiosos non habet. Gentes igitur barbaricæ sunt illæ, quæ, si cum cæteris comparantur, minus cultæ apparent.

659. Barbarus facilius vi phantasiæ abripitur, concrete concipit et loquitur, præterea passionibus, somniis, phenomenis externis non bene perspectis regitur, ac sæpe associatione idearum motus judicia profert: attamen principia identitatis et causalitatis recte adhibet, imo solidis argumentis existentiam Dei demonstrat atque ideas justitiæ et sanctionis sibi comparat. (Bros, *La Religion des Primitifs*, Rev. Cler. Fran. LXIV, pp. 145 sq., Mills, *Prehistoric Religion*, pp. xxix sq.)

660. Quo melius religiones barbarorum ordinentur et quo facilius hæc et subsequens assertio intelligatur, nonnullæ quæstiones præviæ solvantur oportet.

I. Magia et Religio.

Magia conatur per media apparenter improporcionata in captivitatem ducere vires suprahumanas, sive personales, sive impersonales, iisque, lege morali prorsus neglecta, effectus physice bonos aut malos producere. Religio vero Ens Supremum agnoscit atque adoratione colit ejusque legem moralem violandam non esse docet.

II. Animismus et Religio.

Animismus est superstitiosus et magicus cultus spirituum aut animarum mortuorum, qui nulla lege morali regitur, ideoque a Religione omnino distat.

III. Totemismus et Religio.

Totemismus Collectivus. Creditur exstare relatio inter collectionem socialem et totem, seu speciem animale, vegetalem, mineralem: hæc autem relatio quandoque ratione cognationis, quandoque ratione necessitudinis vigere affirmatur. Secundum totemismi primitivi consuetudinem filius totem patris sui adoptavit, et ii tantum, qui eodem loco siti erant, idem totem colebant. (Cf. Schmidt, *Le Totémisme en Océanie et en Indonésie*, Sem. Relig. 1912, pp. 230 sq., *Totémisme*, ibid. pp. 255 sq., Bouvier, *Le Totémisme*, Recher. de Scien. Relig. IV, pp. 424 sq.)

Mores Adventitii. (a) Mos transferendi totem matris ad filios; (b) interdictum quo comedere totem prohibetur; (c) exogamia, seu impedimentum matrimoniale inter viros et mulieres ubique terrarum degentes, qui cum eodem totem aut cognatione aut necessitudine conjunguntur; hic porro usus præcipue valet, ubi filii totem matris adoptant; (d) multiplicatio classium matrimonialium ratione multiplicationis numeri totem; (e) totemismus individualis; (f) totemismus sexualis.

Dispositio Mentalis Totemistica. Ritus totemistici sæpius sunt magici. (Schmidt, *Totémisme*, Sem. Relig. 1912, pp. 268, 269.) Attamen institutio totemistica pro fine primario habet collectionem socialem solidare.

Extensio Totemismi. Totemismus invenitur in Australia, Nova Guinea, Africa Centrali, America Meridionali, insulis Melanesiæ, India. Non tamen exstitit apud populos Indo-Germanicos, Semitas, Egyptios. (Bouvier, *l. c.* pp. 413-417, Capart, *Le Totémisme Égyptien*, Sem. Relig. 1912, pp. 274-278.)

Totemismus et Religio. Totemismus versatur circa bonum æconomicum et politicum nec non unitatem civilem ritibus et interdictis solidandam: relatio vero tribus ad totem est quandoque æqualitatis, quandoque inferioris ad superiorem, nunquam tamen creaturæ ad Creatorem.

IV. Avus Mythicus et Religio.

Avus mythicus est heros, qui multa beneficia hominibus contulisse creditur et interdum ita extollitur ut cultus Entis Supremi

aut minuatur aut obsolescat. Sic exempli gratia in Australia Ens Supremum agnoscitur nomine Daramulun, quod est reapse heros astralis cum Mungan-Ngaua, deo et patre omnium, confusus.

V. Mythologia Astralis.

(a) *Primum Stadium Mythologiæ Lunarīs.* Luna crescens symbolice designat nativitatem et mortem hominum, præsertim autem primi hominis, qui ope processus nobis ignoti factus est cum Ente Supremo identicus. Ita Familia Indo-Germanica.

(b) *Mythologia Solaris.* Triplex est thema: primum spectat cursum diurnum solis, alterum cursum menstrualem, tertium cursum annuum.

(1) *Thema diurnum.* Sol primitus erat oculus aut habitatio Entis Supremi; postea autem ejus integrum munus sibi arrogavit. Quoniam autem lux solis radians et quotidie renascens juventutem ejus jugiter renovat, ipse, nomen nactus dei solaris, dignior est Ente Supremo, quod, cum ab æterno exstiterit, admodum senex est. Ita Babylonii (Marduk) et Egyptii (Ra), ita etiam tribus totemisticæ Meridio-Orientalis Australiæ, Ketschuas Americæ Meridionalis, Mayas Americæ Centralis, multæ quoque tribus Novæ Mexicæ, uti exempli gratia Zuni, suos deos solares colunt.

(2) *Thema menstruale.* Luna, quæ, sicut terra, est sponsa solis, gignit stellas. Ita nonnullæ tribus Meridio-Orientalis Australiæ, quæ tamen thema menstruale cum themate diurno aut cum altero stadio mythologiæ lunaris conjungunt.

(3) *Thema annuum.* Sol, magnus fertilitatis et incrementi dispensator, semel in anno terram, sponsam suam, fœcundat, quamobrem ritibus obscænis colitur et Enti Supremo præfertur. Ita fere omnes tribus totemisticæ.

(c) *Alterum Stadium Mythologiæ Lunarīs.* Prisca mater usurpat attributa Entis Supremi, et, quatenus est saxum primitivum, seu luna totaliter obscurata, generat duos filios, sæpe geminos, nempe lunam obscuram, seu decrecentem, et lunam luminosam, seu crescentem, ex quibus hic non raro idem habetur ac Ens Supremum. Ita incolæ Oceanicæ, Australiæ, Novæ Pomeraniæ, insularum Banks.

VI. *Cycli Archæologici.*A. *Ævum Tertiarium.**Ætas Eolithica.*

Restant fragmenta silicea, quæ forte erant instrumenta humana.

B. *Ævum Quaternarium.*(a) *Ætas Palæolithica.*

(1) *Antiqua Palæolithica Ætas.* Coæva erat cum adventu marium glaciæ. Instrumenta artis humanæ ex silice, modo tamen imperfecto, fabricabantur.

(2) *Recentior Palæolithica Ætas.* Coæva erat cum inundatione marium glaciæ. Instrumenta artis humanæ modo quidem perfectiore ex silice et calculo fabricari solebant.

(3) *Recentissima Palæolithica Ætas.* Coæva erat cum recessu marium glaciæ. Instrumenta artis humanæ etiam minuta ex silice conficiebantur.

(b) *Ætas Neolithica.* Est stadium initiale ætatis geologicæ præsentis. Instrumenta utilia ex silice polito homines arte fabricabant.

(c) *Ætas Cuprina.* Egyptii.

(d) *Ætas Æris.* Pelasgi.

(e) *Ætas Ferrea.* Hellenes.

Ætates palæolithica et neolithica sunt præ-historicæ; ætas vero cuprina, non secus ac æris et ferrea, proto-historica nuncupatur. Ætatum præ-historicarum reliquiæ fere nihil de religione hominis primitivi manifestant; religio vero hominis proto-historici a nonnullis traditionibus Egyptiacis et Hellenisticis et barbaricis nec non a sculptis Pelasgiis aliquatenus conservatur.

VII. *Cycli Culturales.*

Lacunas, quas reliquit Archæologia, altera quidem scientia, nempe Ethnologia, supplet. Sunt etenim permultæ tribus barbaræ, quæ pro diverso culturæ gradu cum a cæteris distant, tum inter seipsas in quinque classes dividi possunt: porro harum cultura antiquissima quærenda est in illa tribu, cujus institutiones sociales, lingua, artes sunt cæteris simpliciores et stabiliores.

(a) *Cyclus Arundinis Indica.* Instrumenta, quæ usui communi et quæ artibus liberalibus inserviunt, ex conchis, silice, calculo, ossibus atque ex arundine indica facta sunt; arma sunt arcus imperfectus et phryseter; administratio civilis est patriarchica; Ens

Supremum ejusque modus agendi potius anthropomorphice quam mythologice repræsentantur. *Cyclus Arundinis Indicæ* est præpalæolithicus.

(b) *Cyclus "Boomerang," seu ætas antiqua palæolithica.* Inter artium instrumenta numerantur silices, ossa, secures; tanquam arma inserviunt "boomerang," arcus imperfectus, hasta, clypeus, fustes; administratio civilis præsidibus politicis committitur; cyclo exeunte, Ens Supremum mythologia lunari defœdatur, nec absunt artes magicæ.

(c) *Cyclus Totemisticus* est ætas recentior palæolithica. Instrumenta artis ex silice et osse modo sat perfecto fabricantur, at arcus non est omnino perfectus; administratio civilis præsidibus relinquitur; Ens Supremum mythologia solari maculatur, nec deest totemismus paternus.

(d) *Cyclus Exogamicus, seu ætas recentissima palæolithica.* Instrumenta artis humanæ etiam minuta ex silice conficiuntur; milites arcu, hasta, clypeo, fuste utuntur; administratio civilis aristocraticis conceditur; Ens Supremum altero mythologiæ lunaris stadio contaminatur; adsunt magia, animismus, totemismus maternus.

(e) *Cyclus Neolithicus.* Instrumenta ex silice polito construuntur; arcus perfectus apparet; administratio civilis est regalis; heros solaris et Ens Supremum confunduntur; grassantur animismus et magia.

Cf. Schmidt, *Voies Nouvelles en Science Comparée des Religions*, Rev. Scien. Philosoph. et Scientif. V, pp. 47-74, Mills, *Prehistoric Religion*, pp. LVI, LVII.

Assertio Probatur

Prænotanda:

661. Interdum tribus barbaricæ, etiam illæ, quæ ad cyclum arundinis indicæ pertinent, simul culturam aliquatenus perfectiorem præ se ferunt; hæc tamen culturæ inferiori, cui accessit aut quacum est permixta, adventitia esse facile perspicitur; pari ratione ubique terrarum, si removentur tantum anthropomorphismi aut communia themata astralia, figura illius unius Entis Supremi, incontaminati quidem et omnia transcendentis, quod Adam et Noe colebant, exhibetur.

662. *Cyclus* "boomerang," cum sit ætas transitionis, potest conjungi partim cum cyclo præcedente, partim cum subsequente; porro, cycli totemistici, quippe qui mutuo se illustrent, per modum unius jure perpenduntur. Quapropter primo religio cycli arundinis indicæ, deinde religio cycli totemistici, demum religio cycli neolithici præ oculis ponentur.

Argumentatio:

663. *Religio Cycli Arundinis Indicæ.*

I. *Ex Indo-Oceanica.*

A. *Malacca.* Semangs nesciunt magiam, animismum, totemismum, dramata religiosa aut socialia; agnoscunt autem Ens Supremum et unicum, Kari nomine, quod, quamvis modo anthropomorphico concipiatur, est æternum, omnipotens, omnisciens, misericors, justus vitæ et mortis dominator, imo et vindex et numen sacrificio sanguinis colendum.

B. *Insulæ Andamans.* Mincopi agnoscunt Ens Supremum, Puluga, quod, quamvis mythologia lunari defœdetur, omnia attributa divina sibi vindicat: nesciunt porro cultum spirituum naturæ physicæ et avorum.

C. *Ceylon.* Apud silvestriores Veddas, nempe Hennebeddas, Kande-Yaka est Ens Supremum, indolis transcendens, legislator, vindex, summa adoratione venerandum, neque polytheismo, neque naturismo contaminatur.

D. *Insulæ Philippinæ.* Aetas animismum non ignorant, qui tamen est adventitius: ædificatur enim super cultum antiquiorem et puriorem dei Anito, omnium creatoris, legislatoris, vindicis.

E. *Borneo Centralis.* Dayaks confitentur Tingei esse Ens Supremum, legislatorem, vindicem, neque totemismo adhærent: tribus autem minus silvestres animismum et mythologiam lunarem non ignorant.

F. *Tasmania.* Anno 1890 ultimi superstites gentis Tasmaniæ e terra discesserunt: hi tamen, non secus ac eorum avi, existentiam Entis Boni atque creatoris agnoscebant.

G. *Australia Meridio-Orientalis.* Ferme ubique agnoscitur Pater omnium, æternus, immortalis, legislator, sancitor, creator quoque omnipotens, qui tamen non raro mythologia solari et totemismo contaminatur: est apud Narrinyeris Nurrundere aut Martimmere, apud Wimibaïos Nurrelli, apud incolas Meridio-Oeci-

dentalis Victoriæ Pirmichael (Pater Noster), apud Wurunjerris, Wotjabaliks, Mukjavarints et Kulins Bunjil, apud Kurnais Mungan ngaua (Pater Noster), apud Theddoras, Yuins et Ngarigos Daramulun, apud Wathi-Wathis et Tathatis Tathapuli aut Tulong, apud Wuradjuris, Kamilarois et Euahlayis Baiame. Porro desunt animismus, manismus, cultus religiosus totemisticus.

II. Ex Africa.

A. *Pygmai* agnoscunt Ens Supremum, quod, quamvis de eo anthropomorphice sentiant, cœlesti existentia præditum cætera superterrestria singulariter transcendit atque est auctor totius vitæ, fons omnis boni, sanctum, potens, legislator, vindex, cui sacrificium primitiarum offertur: vocatur Waka (dominus magnus), Indagarra (fortis), Nzambi (creator). Desunt magia, totemismus, manismus, cultus spirituum, liturgia dramatica.

B. *Bushmen*. Makalongs agnoscunt Kue-Ahentang (Kaang), qui est universalis dominus etiam vitæ et mortis: nihilominus nec illi, nec tribus illis cognatæ a magia, mythologia lunari, totemismo, ritibus indecentibus abhorrent.

III. Ex America Meridionali.

Terra del Fuego. Creditur esse homo niger, qui montes et dumeta peragrat, omnia cognoscit, secundum merita et demerita aut fausta aut infausta distribuit, luxuriam atque homicidium quodeunque odit.

Cf. Mills, *Prehistoric Religion*, pp. 1-60, Bouvier, *Animisme, Préanimisme, Religion*, Recher. de Scien. Relig. II, pp. 84-102, Schmidt, *Les Religions de l'Afrique*, Sem. Relig. 1912, *L'Origine de l'Idée de Dieu*, pp. 81-238, Lang, *The Making of Religion*, History of Religions, ed. Martindale, V, Lemonnyer, *La Morale et la Religion*, Rev. Cler. Fran. LXXII, *Croyances des Non-Civilisés relatives à l'Au-delà*, Sem. Relig. 1912, Hastings, *Dictionary of Religion and Ethics*, II, p. 246, Le Roy, *La Religion des Primitifs*.

664. *Religio Cycli Totemistici.*

I. Ex India Centrali.

Secundum Kolarianos Sin Bonga est deus inter deos benignissimus, auctor rerum universitatis, iudex actionum humanarum: homines vero metempsychosi subjiuntur.

II. Ex Africa.

A. *Bantu*, seu tribus barbaricæ, quæ sunt major pars incolarum Africæ Centralis.

Ens Supremum nec est multiplex, nec homo, nec spiritus, nec cœlum, nec sol; est enim pater, legislator, vindex, dominus, qui est, qui vivit, qui omnia videt omniaque facere valet, ac proinde oratione et oblatione primitiarum colendus esse censetur: attamen ita inaccessibilis æstimatur ut haud raro cultu religioso privetur. Nihilominus Bantu ritus religiosos nec cum artibus totemisticis, nec cum magia, nec cum veneratione avorum confundunt.

B. Tribus Nigrorum, seu incolæ illius partis Africæ, quæ a Guinea Superiore usque ad Congo extenditur.

Vigent totemismus, animismus, manismus, magia, idololatria. Ens autem Supremum, quod quidem est legislator et a quibusdam tribubus sublimis excellentiæ habetur, mythologia solari defœdatur.

C. Hamitæ.

Religio illarum tribuum Hamitarum, quæ influxum alienum minus subierunt, talis est qualem Sem, Cham et Japheth agnoverunt. Ita exempli gratia Massai docent Deum esse unicum, admittunt animæ immortalitatem, nec timent spiritus.

D. Hottentots, seu mixta progenies Hamitarum et Bushmen.

Ens Supremum est Tsui-Goa, pater patrum, quod porro oratione privata et publica est colendum.

III. Ex Australia Centrali.

Ens Supremum, Altjira, nec timetur, nec colitur: est utique unicus et æternus deus paradisi cœlestis, at res terrestres dominio entium immortalium et benefactorum mythicorum subsunt. Exstat quoque Twaniyirika, nempe spiritus, qui timorem muliebrem excitat et, durantibus ceremoniis initiationis, stridore instrumentorum ligni sonantium (bull-roarers) juvenibus revelatur. Altjira est igitur Ens Supremum totemismo et mythologia solari ita obscuratum ut pristinam suam gloriam jam amiserit.

IV. Ex Australia Septentrionali.

Apud Bimbangas agnoscitur Ens Bonum entia maligna opprimens. Secundum Kaitishs Ens Supremum, nomine Atnatu, antequam mythici benefactores venerant, seipsum fecit.

V. Ex America Septentrionali.

A. Omaha. Wakanda, ens omnipotens et omnisciens, omnia creavit atque conservat, et peccata pœnis plectit. Nomen vero Wakan, non secus ac Orenda (Iroquois), Manitoo (Algonquin), Mulungu (Bantu), Mana (Melanesia), aut quid mysteriosum aut ens personale designat.

B. California. Ens Supremum est Chinigchinich, quod non est totem et cujus præcepta servanda sunt.

Cf. Mills, *Prehistoric Religion*, pp. 61 sq., Le Roy, *L'Idée de l'Être Suprême chez les Populations de Culture Inférieure*, Sem. Relig. 1912, *La Religion des Primitifs*, Lang, *The Making of Religion*, Hist. Relig. ed. Martindale, V, Hollis, *The Religion of the Nandi*, Oxf. Congr. Hist. Relig. I, p. 86, Schmidt, *Le Totémisme Africain*, Sem. Relig. 1912, *L'Origine de l'Idée de Dieu*, Quatre-fages, *The Human Species*, Alexander, *Mythology of All Races, North American*, Bouvier, *Animisme, Préanimisme, Religion*, Recher. de Scien. Relig. II, Lemonnyer, *Croyances des Non-Civilisés relatives à l'Au-delà*, Sem. Relig. 1912, *La Morale et la Religion*, Rev. Cler. Fran. LXXII, p. 283.

665. *Religio Cycli Neolithici.*

I. Ex Malaysia et Melanesia.

A. *Borneo.* Petara (Batara) omnia creavit, est porro iudex et vindex invisibilis, qui neque patrem neque matrem habuit, at, quamvis sit deus supersolaris, alios esse deos non excludit. (Mills, *l. c.* p. 112.)

B. *Insulae Banks.* Quat-Marawa est supremus inter spiritus, at non tantum mythologia sed etiam animismo et totemismo contaminatur. (Mills, *l. c.* p. 113.)

C. *Sumatra.* Apud Bataks Mula dyadi est deus magnus, protector legis moralis, testis jurisjurandi, iudex causarum criminalium. (Lemonnyer, *La Morale et la Religion*, Rev. Cler. Fran. LXII, p. 283.)

D. *Java.* Batara Guru est primus inter deos atque creator. (De la Saussaye, *Manual of the Science of Religion*, p. 292.)

II. Polynesia.

Taaroa est magna mythologica divinitas: vocatur in Nova Zealand Tangora, in Hawaii Taaroa, in Tonga et Samoa Tangaloa, in Insulis Georgianis et Societatis Taaoroa. Est supremus et unicus deus, cujus attributa cæteri dii per sensibiles imagines exhibent; est, præterea, æternus, ingenitus, increatus creator, cujus figura corporalis oculis mortalibus utique invisibilis, diversis temporibus renovatur. (Tylor, *Primitive Culture*, II, p. 345.) Dii vocantur Atua, spiritus vero et manes Tiki. (De la Saussaye, *l. c.* p. 287.)

III. Ex America Septentrionali.

A. *Zuni*. Awona wilona, pater universalis, omnia facit, omnia in se comprehendit; mythologicus benefactor, Po'shaink'ia, formam humanam sibi assumens et mysteria et ritus peragendos et agriculturam hominibus revelavit. (Lang, *The Making of Religion*, p. 247, Schmidt, *L'Origine de l'Idée de Dieu*, p. 102.)

B. *Blackfeet et Sioux*. Ens Supremum solare, Napi, est creator immortalis, vindex, legislator, et oratione adorandum est. (Lang, *l. c.* p. 237.)

C. *Pawnees*. Ti-ra-wa (spiritus-pater), seu A-ti-us ta-ka-wa (pater qui ubique est), creavit Pawnees, omnium est dominator, justos et injustos judicat, sacrificio frumenti, cervorum, boum bubulorum placatur. (Lang, *l. c.* p. 234, Schmidt, *l. c.* p. 102.)

D. *Chippewa*. Kitchi Manitoo est Ens Supremum quod barbari maxima reverentia prosequantur. (Mills, *Prehistoric Religion*, p. 116.)

E. *Virginia*. Ahone totum mundum gubernat, lucem soli contulit, lunam et stellas creavit, omnia bona providet, nihil mali effecit, nec oblationibus indiget: Oki vero actiones humanas judicat et puniendi causa morbos et tempestates inducit. (Schmidt, *l. c.* p. 101, Lang, *l. c.* p. 231.)

F. *Massachusetts*. Kiethan cæteros deos et genus humanum existere fecit, est porro vindex prece et cantu adorandus: dæmon autem Hobomock vocatur. (Schmidt, *l. c.* p. 102.)

G. *Canada*. Ens Supremum est Onduagni, creator, cui tamen nemo preces offert. (Schmidt, *l. c.* p. 143.)

H. *Algonquins, Iroquois, Hurons*. Ens Supremum est Michabou, Joskeha, Tawiskura, at ejus attributa et benefactoris mythologici permixta inveniuntur. (Schmidt, *l. c.* p. 102.)

IV. Ex Mexica.

Apud Nahoas creator diversis nominibus designatur, videlicet Tloque Nahauque (omnium creator, qui in se omnia possidet), Ipalneomani (ille ratione cujus vivitur), Ipalnemohualoni (ille per quem existimus et vivimus), Ometecuhtli (transcendens creator habitans in cœlis). Religio tamen Mexicana neque polytheismum neque mythologiam solarem ignorat. (Huby, *Christus*, p. 106, Tylor, *Primitive Culture*, II, p. 344, De la Saussaye, *Manual of the Science of Religion*, pp. 278, 279.)

V. Ex Peru.

Apud Incas Ens Supremum erat Pachamac, apud Araunacos Huillpabilbo (omnipotentia), Mollquechigelu (æternitas), apud Chiquitos Omequeturiqui (ille, qui figuram non habet). Religio vero Inearum erat polytheistica et solaris. (Spilsbury, *Tribes of South America*, Oxf. Congr. Hist. Relig. I, p. 91, De la Saussaye, *Manual of the Science of Religion*, pp. 280, 281, Lang, *The Making of Religion*, pp. 239 sq., Mills, *Prehistoric Religion*, p. 119.)

VI. Ex Asia.

A. *Ainu*, seu gens præ-historica, quæ olim tum in Siberia tum in Japonia sedes habuit.

Religio præ-historica gentis Ainu certe erat monotheistica, at hodie nec deos, nec animismum, nec manismum, nec magiam, nec totemismum ignorat. Nomen autem divinum, kamui, est numeri singularis. (Hastings, *Dictionary of Religion and Ethics*, I, p. 239.)

B. *Buriats*. Dii sunt multi et cum naturæ physicæ phænomenis connectuntur, attamen crudo quodam anthropomorphismo potius quam arte mythologica repræsentantur. (Hastings, *l. c.* III, p. 2.)

C. *Mongoles*. Ens Supremum est Tengere (factor) vivens in cælis: malignus vero deus inferorum nomine Erlik cognoscitur. (De la Saussaye, *Manual of the Science of Religion*, p. 299.)

D. *Lapps et Samoyedes*. Jumbel et Num respondent Shang Ti, quem Sinenses colunt. (Quatrefages, *The Human Species*, p. 477.)

E. *Annam*. Ens Supremum est cælum, quod non tantum a quocunque alio spiritu specie distinguitur, sed etiam omnisciens, providum, bonum, justum, misericors, omnipotens esse censetur. (Cadière, *Les Religions de l'Annam*, Recher. Scien. Relig. IV, pp. 37, 223, cf. Sem. Relig. 1912, pp. 279 sq.)

VII. Pelasgi.

Reliquiæ archæologicæ deos Pelasgicos a diis Homericis vix distare ostendunt. (Huby, *Christus*, pp. 444 sq.)

666. Notandum.

Ævum neolithicum sensim sine sensu transit in ætatem cupri-nam, hæc vero cum inscriptionibus in Egypto et in Sumeria conscriptis contemporanea est. Porro cultus Sumeriæ erat neolithicus: eadem enim vestigia reliquit ac ea quibus homo neolithicus nobis

panditur. Demum populus Sumeriæ erat mater-gens Aryanorum, Semitarum, Hamitarum, Mongolium, ipsa autem, quamvis pro majoribus habuerit Adam et Noe, religionem generis humani primitivam nonnisi maculatam professa est.

667. *Inductio.*

Ducente Ethnologia, præ-historia gentis humanæ complectitur triplicem ætatem, nempe præ-palæolithicam, totemisticam, neolithicam: prima vero tota Dei unicitem profitetur, altera totemismo et mythologia polytheistica contaminatur, tertia magiæ, animismo, mythologiæ, polytheismo dedita religionum Gentium matrem se esse exhibet.

SECTIO TERTIA

De Religione Primitiva

Quæstiones Præviæ

Liberales docent cultum Entis Supremi esse fructum ejusdam evolutionis ac proinde enixe conantur germen primitivum, ex quo omnes religiones processerint, perspectum reddere. At inter se nequaquam concordant. Alii enim tenent semen religiosum esse animismum, alii vero aut naturismum, aut totemismum, aut magiam. Neque desunt qui negent monotheismum religionem primitivam esse potuisse.

I. Systema Animismi.

668. Primitiva religio legem moralem nesciit; erat enim cultus superstitiosus spirituum. Nam homo primum spiritus et manes coluit, quos deinde secundum typum societatis humanæ in ordines hierarchicos divisit atque tandem aliquando ad unitatem, sive dualisticam, sive pantheisticam, sive monotheisticam reduxit. (Tylor, *Primitive Culture*, I, pp. 417-502, II, pp. 1-361.)

669. *Crisis.*

Religio, quatenus est factum tam historicum quam ethnologicum, legi morali adhæret, neque est cultus superstitiosus spirituum. Re quidem vera homines ubique colunt atque colebant principium aliquod supremum, legislatorem simul et vindicem, quod sive sit spiritus, sive non, distinguitur etiam specie ab omnibus aliis entibus

eaque producit atque gubernat: imo cultura arundinis indicæ animismum, seu cultum spirituum, prorsus ignoravit. Quare recte concluditur cultum spirituum et cultum Entis Supremi esse facta diversæ speciei, quorum hoc est universalius et antiquius, illud vero adventitium.

II. Systema Naturismi.

670. A. Réville quinque classes religionum polytheisticarum distinguit: (a) cultum rerum naturæ physicæ, quatenus hæ personæ potentes esse censebantur; (b) animismum et fetichismum; (c) mythologiam; (d) religiones polytheistico-legales, v. g. Brahmanismum, Mazdæismum, Confucianismum; (e) Buddhismum, seu religionem redemptivam. (*History of Religions*, pp. 80, 100, 101.) Secundum De la Saussaye cultus naturæ physicæ est factum religiosum tam primitivum quam communissimum. (*Manual of the Science of Religion*, p. 102.) Ita etiam Goblet d'Alviella et Hartmann. (D'Alviella, *Lectures on the Origin and Growth of the Conception of God*, Bouvier, *Animisme, Préanimisme, Religion*, Recher. Scien. Relig. II, p. 81, Menzies, *History of Religion*, p. 45.)

671. Crisis.

Cultus naturæ physicæ est factum religiosum neque primitivum, neque communissimum. Spectat enim solummodo culturam totemisticam et neolithicam atque tunc tantum ortus est, quando mens humana nexum nescio quem inter Ens Supremum jam quidem agnitum et phænomena physica adesse iudicavit.

III. Systema Totemismi.

672. Religio est systema bene compactum professionum et rituum, quod ad bonum æconomicum et sociale nutriendum atque firmandum instituitur, quare totemismus est non tantum cultus religiosus primitivus, sed etiam omnis activitatis religiosæ cor simul et essentia. Ita Durkheim. (Bros-Habert, *Chronique d'Histoire des Religions*, Rev. Cler. Fran. LX, pp. 590 sq., Habert, *La Religion Primitive d'après l'École Sociologique*, Rev. Cler. Fran. LXXV, pp. 513 sq.)

673. Crisis.

Totemismus est institutio civilis, nec universalis, nec culturæ arundinis indicæ cognita, quæ hic vel illic religiones jam per sæcula existentes maculare invenitur.

IV. Systema Magiæ.

674. A. *Schola Psychologica.*

(a) Magia est coactio virum suprahumanarum: religio vero est earundem adoratio atque ex magia processit. Ita King, Frazer. (Schmidt, *L'Origine de l'Idée de Dieu*, pp. 248-258, Bouvier, *Religion et Magie*, Recher. Scien. Relig. III, pp. 169 sq., Martindale, *The Fruits of the Golden Bough*, Dublin Review, Jul. 1914.)

(b) Mana est vis quædam, sive impersonalis, sive personalis; quatenus est vis impersonalis et cogitur, est objectum magiæ; quatenus vero est vis personalis et adoratur, est objectum religionis. Porro conjuratio magica adoratione religiosa antiquior erat. Ita Marett. (Bouvier, *l. c.* pp. 182-187, *Animisme, Préanimisme, Religion*, Recher. Scien. Relig. II, pp. 73-75, Marett, *The Threshold of Religion, Some Savage Supreme Beings and the Bull Roarer*, Hib. Jour. VIII, Religion, *Encyc. Britt.* XXIII, Lang, *Preanimistic Religion*, Contemp. Rev. XCV.)

B. *Schola Sociologica.*

Radix tam religionis quam magiæ est collectiva et socialis conscientia, quæ affectu extraordinario permota agnoscit existentiam cujusdam potestatis mysteriosæ, nempe manæ; hæc porro aut ritu sociali et religioso aut ritu individuali et magico colitur, quare est objectum circa quod versantur cum magia tum religio. Ita Hubert, Mauss. (Bouvier, *Religion et Magie*, Recher. Scien. Relig. III, pp. 191-194, Schmidt, *L'Origine de l'Idée de Dieu*, pp. 260 sq.)

675. *Crisis.*

(1) Cylus culturalis arundinis indicæ magiam nescit.

(2) Tam quoad ritus quam quoad objectum religio a magia specie distinguitur.

(3) Mana est nomen a cultura totemistica usitatum, quod aut Ens Supremum aut quid mysteriosum designat, ita tamen ut Deus a vi magica, sive personali, sive impersonali, clare discernatur. (Bouvier, *Religion et Magie*, Recher. Scien. Relig. IV, pp. 110-118.)

V. Systemata Anti-Monotheistica.

676. *Réville.*

Polytheismus est monotheismo antiquior. Rationes: (a) Idea monotheistica menti incultæ se non proponit; (b) philosophi Græci monotheismum non attigerunt; (c) historice constat monotheismum recentiorem esse quam aut polytheismum aut monolatriam; (d)

Vedas nihil de monotheismo habent; (e) henotheismus polytheismum præsūponit. (*History of Religion*, passim.)

Crisis.

Ad rationes allatas: (a) Contra factum non valet illatio; (b) dato sed non concessio, nihil inde sequitur, præcipue cum philosophi Græci a præiudiciis diuturnis liberi non fuerint; (c) negatur; (d) polytheismus Vedisticus imperfecte tantum evolutus est, nec primitivam gentis humanæ religionem exhibet; (e) henotheismus utique polytheismum præsūponit, at henotheismus et monotheismus specificè inter se distinguuntur.

677. Jevons.

Primitiva religio erat neque monotheistica, neque polytheistica. Rationes: (a) Deus, qui nomine personali laudatur, sicut Yahweh Hebræorum, est unus ex pluribus diis; (b) religio præ-Yahwistica, sane monotheistica, minus quam Yahwistica evolvitur; (c) deitas, dum nomine personali privetur, omnia attributa divina sibi assumere valet. (*Comparative Religion*, pp. 128, 129.)

Crisis.

Ad rationes allatas: (a) Negatur; (b) inde non sequitur aut religionem primitivam aut religionem Yahwisticam non fuisse monotheisticam; (c) deitas, etiamsi nomine personali cognoscatur, est tota quanta divina. Cf. Jevons, *The Idea of God in Early Religions*, pp. 16 sq.

678. Müller.

Religio primitiva erat henotheistica, quatenus unum potius quam unicum deum respexit: notio autem dei unius connexa est cum phænomenis naturæ physicæ, quare ortus est polytheismus. Rationes: (a) Antiquissimæ nationes historicæ naturam physicam colebant; (b) nec Egyptii, nec Indi henotheismum ignorabant; (c) conceptus dei unici semel possessus amitti non poterat. (Brogie, *Problèmes et Conclusions de l'Histoire des Religions*, pp. 70-72.)

Crisis.

Ad rationes allatas: (a) Cultura arundinis indicæ cultum naturæ physicæ ignorabat; (b) henotheismus Indicus et Egyptiacus nititur cultu plurium deorum potius quam dei unius; (c) contra factum non valet illatio.

ASSERTIO SEXTA

Primitiva generis humani religio erat cultus monotheisticus Entis Supremi.

679. Monotheismum male definis, si eum reponis in explicita exclusione omnium deorum præter illum unum, qui in hac vel illa regione colitur. Etenim datur monotheismus eo ipso quod colitur unus Deus personalis, qui transcendit cætera entia, quæcunque sint, omniumque creator est. Hæc ubi habentur, habetur monotheismus, sive ostendas quasdam nationes esse polytheisticas, sive neges. (Broglie, *Monothéisme, Hénothéisme, Polythéisme*, pp. 12-40.)

Assertio Probatur

680. *Argumentum Litterarium.*

Traditio Hebraica est substratum diversis legendis, sive totemisticis, sive neolithicis, commune, ideoque jure censetur pura atque primitiva. Hæc vero traditio docet statum religionis antiquissimum fuisse monotheisticum. (Mills, *Prehistoric Religion*, pp. 133 sq.)

681. *Argumentum Historicum.*

A. Antiquissimæ nationes historicæ erant ferme monotheisticæ.

(a) Hymni antiqui Sinenses unum tantum deum commemorant, quem tamen non constat fuisse creatorem universalem.

(b) Inscriptiones a regibus Persicis conscriptæ testantur Aura-Mazda omnia creasse: nihilominus duos alios deos laudant.

(c) Secundum Avestam Ens Supremum et unicum omnia præter mala creavit.

(d) Polytheismus in Rig Veda inventus est ita indefinitus et imperfecte evolutus, ut nonnulli judicent diversos deos, qui nominantur, esse dei unici solummodo diversa attributa.

(e) Monumenta in honorem tertiæ et quartæ familiarum regum Egyptiorum constructa ostendunt monotheismum et polytheismum amice sociatos exstitisse.

B. Terminus a quo historici cursus Gentium religiosi est aut polytheismus indefinitus aut monotheismus defædatus: terminus vero ad quem, aut polytheismus complexus aut pantheismus polytheismo permixtus.

682. *Argumentum Philologicum.*

A. Apud Gentes numen ipsum, quod erat ens personale et ipsorum deorum ultima causa, nomine proprio insignitum est: hoc vero nomen, nisi aliquomodo modificetur, nulli alii enti tribuitur. Ita nomina El, Bel, Ilu, Alah, Eloah, Anu, Nouter.

B. Nomina, quibus gentes Indo-Germanicæ numen cognoscebant, in eandem radicem, nempe dejews, refunduntur.

683. *Argumentum Ethnologicum.*

(a) Ainu, quæ tam Sinensium quam Japonensium erat tribus prædecessor, unum tantum Deum colebat: hodie vero Enti solum Supremo nomen Pase-Kamui (creatorem) tribuunt.

(b) Cultura arundinis indicæ unicum Deum agnovit.

(c) Tribus, quarum institutiones sunt stabilissimæ et simplicissimæ, jure vocantur monotheistæ.

684. *Argumentum Comparativum.*

(a) Religio culturæ arundinis indicæ vix differt a cultu divino, quem primitiva Hebræorum traditio laudat atque conservat.

(b) Religio Hamitarum a cultu, quem filii Noe Deo obtulerunt, non distat.

QUAESTIONES SUPPLEMENTARIAE**I. *Evasiones Liberalium*****II. *Causæ Religiosæ Retrogressionis*****685.****I. *Evasiones Liberalium.***

1. Doctrina evolutionistica prohibet ne quis admittat primitivam religionem fuisse monotheisticam.

R. Cum religio primitiva fuerit monotheistica, proinde doctrina evolutionistica falsis scaturit.

2. Tam apud barbaros quam apud gentes historicas ferme ubique vigent animismus, magia, totemismus.

R. Animismus et magia sat late diffunduntur, at non sunt institutiones primitivæ. Totemismus, qui revera cum religione nihil commune habet, apud nonnullas tantum tribus barbaricas floret.

3. Primitivus cultus religiosus historice saltem commemoratus circa phænomena physica versatur.

R. Naturismus est institutio religiosa certe adventitia.

4. Notiones religiosæ et in Meridio-Orientali Australia et in America Septentrionali vigentes missionariis debentur.

R. Aliter tamen testantur ipsi missionarii: aliter quoque testatur ipsa religionum barbarorum natura.

5. Dii, quos incolæ Meridio-Orientalis Australiae agnoscunt, sunt duces tribuum glorificati.

R. Ens Supremum ab incolis Meridio-Orientalis Australiae agnitum nec est dux spirituum, nec est dux mortuorum: est autem creator universalis et omnipotens. Porro duces mortui flocci aestimantur. His in tuto positis, barbaros modo anthropomorphico res religiosas concipere libenter concedimus.

6. Diis Meridio-Orientalis Australiae desunt æternitas, potestas creativa, omnipotentia, sanctitas.

R. Dii Meridio-Orientalis Australiae sunt æterni et omnipotentes creatores, sancta quoque præcipiunt. Eorum vero sanctitas tantum in mythis hostilibus impugnatur. (Schmidt, *L'Origine de l'Idée de Dieu*, pp. 161 sq.)

7. Dii Meridio-Orientalis Australiae sunt aut avi mythici aut heroes culturales aut tam avi mythici quam heroes culturales.

R. Mungan ngaua ita describere non licet. Cæteri autem dii aut cum avo mythico aut cum heroe solari confunduntur, at, si removeantur tantum lineamenta personarum mythologicarum, immaculati apparere statim videantur.

8. Arunta, quippe quæ sit tribus in Centrali Australia locata et ferme omni superstitioni dedita, naturam religionis primitivæ exhibet.

R. Institutiones, quas Arunta conservat, et complicatas et derivatas sese manifestant: populus enim in Centrali Australia sedem habens est veluti receptaculum in quod superstitiones apud cæteras tribus inventæ funduntur.

9. Multæ tribus barbaræ Ens Supremum non colunt.

R. At credunt esse Ens unice Supremum atque antiquissimum, imo etiam æternum.

II. Causæ Religiosæ Retrogressionis.

686. Indicia retrogressionis religiosæ historia præ-Christiana clare profert, neque mores barbarorum silent. Etenim ultimum

stadium religionis non tantum gentium Indo-Germanicarum, sed etiam Semitarum est simul deterrimum; barbari porro multi a cultu Dei unici ad statum irreligiosum transierunt. (Lang, *The Making of Religion*, pp. 254 sq.)

687. Defœdatio religiosa non intelligitur macula se evolvens e semine theistico: causis enim externis, nempe naturismo, mythologiæ astrali, totemismo, magiæ, animismo, manismo, nationalismo, adscribenda est.

A. Naturismus.

Antiqua religio Sinensium divinitatem cum cœlo conjunxit eamque tamen non divisit. Cæteræ vero Gentium religiones tot deos sibi finxerunt quot sunt operationes et attributa divina, aut phænomena physica, aut indigentia humanæ. (Broglie, *Problèmes et Conclusions de l'Histoire des Religions*, pp. 88-122.)

B. Mythologia Astralis.

Duplex est mythologia astralis, videlicet lunaris et solaris: hæc ex consulto, illa vero inconseie puritatem religionis primitivæ maculavit. (Schmidt, *Voies Nouvelles en Science Comparée des Religions, Mythologie Astrale*, Sem. Relig. 1912, Schmidt, Lemon-nyer, *La Révélation Primitive*.)

C. Totemismus.

Totemismus, quamvis sit natura sua institutio civilis, tamen, præsertim quatenus cum mythologia astrali associatur, efficit ut antiqua gloria Entis Supremi aut minuat aut tollatur.

D. Magia.

Magia antiquior cum spiritus tum energias naturæ physicæ ritu superstitioso coartare conata est: magia vero recentior ipsum Ens Supremum se posse ligare autumavit.

E. Animismus.

Fides animistica turmam spirituum agnoscit, qui, propterea quod rebus humanis faustis et infaustis præsidere credebantur, magis quam Ens Supremum populos utique superstitiosos attraxerunt. Cultus vero spirituum ritu magico peragitur.

F. Manismus.

Cultus mortuorum initio reverentialis tractu temporis ita exaggeratus est, ut avi inter deos numerarentur.

G. Nationalismus.

Unio civitatum vel provinciarum politica secum traxit multiplicationem deorum, constitutionem hierarchiæ cœlestis, deificationem regum.

CONCLUSIO

De Necessitate Divinae Revelationis Supernaturalis

ASSERTIO

“Divinae revelationi quidem tribuendum est, ut ea, quae in rebus divinis humanae rationi impervia non sunt, in praesenti quoque generis humani conditione ab omnibus expedite, firma certitudine et nullo admixto errore cognosci possint.” (Conc. Vat. cap. 2 de Rev.)

688. Id est necessarium sine quo finis attingi nequit. Porro id quod est physice necessarium impotentiae physicae, id vero quod est moraliter necessarium impotentiae morali respondet. Impotentia physica consistit in physico defectu proportionis inter facultatem humanam et actum ponendum, orto quidem aut ex ipsa natura facultatis aut ex defectu conditionis extrinsecæ, quæ juxta physicas naturæ leges necessaria est, ut actus poni valeat. Impotentia autem moralis habetur, si facultas physice capax actum non exserit ob difficultates quas homo superare non solet. Impotentia moralis ulterius dividitur in late dictam et stricte dictam: hæc adest, si difficultates tales sunt quales nullus hominum superare soleat, illa vero, si eas pauci tantum vineunt.

689. *Ea, quæ in rebus divinis humanae rationi per se impervia non sunt.* Veritates religiosæ, et speculativæ et practicæ, quæ lumine rationis cognoscibiles sunt, æque tantum quarum cognitio requiritur ut homo vitam religiosam digne instituere atque perficere possit.

In praesenti generis humani conditione. In statu naturæ lapsæ.

Ab omnibus. Agitur de necessitate revelationis divinae late dicta.

Expedite, firma certitudine et nullo admixto errore. Incisum spectat cognitionem sat facile matureque adipiscendam, liberam quoque non tantum a dubiis, sed etiam ab illis erroribus, qui vitam religiosam dedeceant.

Cognosci possint. Potestate morali, qua nempe facultas physice capax ita adjuvatur, ut facilius possit superare difficultates, quas ceteroquin vincere non solet.

690. Assertio est dogmatica. Præsupponit enim hominem jam esse constitutum in statu naturæ lapsæ, Deum vero ex infinita sua bonitate divinam revelationem supernaturalem genti humanæ reapse contulisse.

Assertio Probatur

691. *Argumentum Historicum.*

Factum est publicum, universale, constans, nullum populum, sive barbarum, sive excultum, quamdiu revelatione divina et supernaturali destitutus erat, a gravibus erroribus religiosi liberos fuisse, quamobrem divina revelatio supernaturalis est moraliter necessaria ut ea, quæ in rebus divinis rationi humanæ per se impervia non sunt, in præsentī quoque generis humani conditione ab omnibus expedite, firma certitudine et nullo admixto errore cognosci possint.

692. *Argumentum Pædagogicum.*

(a) *Ex statu individuorum hominum:* Deest majori parti gentis humanæ otium; deest quoque intellectus satis evolutus et firmum propositum superandi tentationes, quæ aut vitam otiosam aut peccatum commendant.

(b) *Ex parte eruditorum:* Nimis sæpe deest eruditīs non tantum propositum sincerum veritatis aut quærendæ aut patefaciendæ, sed etiam aut amor ordinatus erga concives aut in docendo auctoritas.

Difficultas

Revelatio divina supernaturalis, si est moraliter necessaria, homini debetur proindeque supernaturalis jure non est.

R. Revelatio supernaturalis non est necessaria nisi ratione status supernaturalis ad quem Deus gentem humanam libere elevavit: ratione vero indigentia humanæ media, seu auxilia divina, non tamen superabundantia, homini debentur; at revelatio divina supernaturalis est auxilium divinum omnino superabundans.

Itaque Deus non solum indigentis humanis subvenit, sed ex bonitate sua infinita revelationem supernaturalem contulit per Jesum Christum, Filium suum, Dominum nostrum, cui sit honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

BIBLIOGRAPHIA

Bibliographia Fontium Apologeticæ

MONITUM

Ex auctoribus Acatholicis, quorum nomina hic indicantur, nonnulli orthodoxe sentiunt; reliqui vero aut errores modernos sapiunt aut Religionis Christianæ originem supernaturalem totis viribus impugnant. Quapropter iis, qui, annuente auctoritate Ecclesiastica, scripta Acatholicorum perlustrant, enixe commendatur quam maxima cura secernendi affirmationes veridicas ab hypothésibus atque etiam meras assertiones a demonstrationibus. Porro illud animo nostro est dolendum, quod nonnulli scriptores Catholici, præsertim Immanentistæ, Schell, Lagrange, Duchesne, a via veritatis plus minusve aberraverunt, quare, cum laudantur, non semper approbantur.

Prolegomena

I. DE NATURA APOLOGETICÆ

Auctores Catholici

Péchenard, De la Nécessité de l'Apologétique, Revue Pratique d'Apologétique, I, p. 6. *Guibert*, État Présent de l'Apologétique, ibid. I, p. 23; Valeur Apologétique de l'Histoire des Religions, ibid. I, pp. 110, 145; Apologétique Vivante, ibid. I, p. 337; Le Conflit des Croyances Religieuses et des Sciences de la Nature, ibid. IV, p. 689; Les Étapes de l'Apologétique, ibid. III, p. 157; Préliminaires à l'Apologétique, ibid. III, p. 28. *Griselle*, L'Apologétique par la Conversation, ibid. I, p. 167. *Broussolle*, L'Art de l'Apologétique, ibid. I, p. 313. *Deman*, Une Méthode Apologétique, ibid. p. 433. *Turmann*, Exemples d'Apologétique Vivante, ibid. I, p. 517. *Filleux*, L'Apologétique par l'Affice, ibid. II, p. 417. *Ligeard*, Le Fait Catholique, Une Question de Méthode, ibid. II, p. 557; La Crédibilité de la Révélation d'après Saint Thomas, Recherches de Science Religieuse, V, p. 40. *Baudrillart*, La Vie Morale des Hérésiarques, Rev. Prat. Apol. I, p. 362; L'Apologétique Philosophique de Mgr. d'Hulst, ibid. III, pp. 13, 73, 385, 470, 513, 577, 641. *Largent*, L'Œuvre Apologétique de M. Broglie, ibid. I, p. 285. *Ponsard*, Apologétique Pratique de Mgr. d'Hulst, ibid. IV, p. 222; La

Liberté et la Grace, *ibid.* VIII, p. 282; Liberté Scientifique, *ibid.* VIII, p. 535; Introduction à un Cours d'Apologétique, *ibid.* VIII, p. 281. *Berthau*, Extrinsécisme, *ibid.* VII, pp. 25, 342. *Vallée-Poussin*, Le Bouddhisme et l'Apologétique, *ibid.* VII, p. 117. *Lebreton*, Les Origines de l'Apologétique Chrétienne, *ibid.* VII, pp. 401, 561, 801, VIII, pp. 176, 346; La Valeur Permanente de l'Apologétique Primitive, IX, p. 950. *D'Herbigny*, Les Arguments Apologétiques de S. Augustin, *ibid.* VIII, pp. 561, 664, 744, IX, pp. 565, 664, 732. *Lesêtre*, Valeur Apologétique du "Pater," *ibid.* IX, p. 268. *Besse*, L'Argument du "Pari," *ibid.* IX, p. 361. *Dubois*, L'Utilisation Apologétique du Miracle, *ibid.* X, p. 561. *Poulain*, Les Faits Mystiques en Apologétique, *ibid.* X, p. 523. *Bainvel*, La Vraie Religion, *ibid.* XVI, pp. 100, 269, 589, XV, pp. 583, 831. *De Poulpiquet*, La Solidarité Apologétique des Motifs de Crédibilité, *ibid.* XIII, pp. 81, 117. *Bruneteau*, Les Préjugés Nécessaires, *ibid.* XII, p. 435. *Le Bachelet*, Apologétique, Dictionnaire Apologétique de la Foi Catholique, I.

II. DE HISTORIA APOLOGETICÆ

Auctores Antiqui

Epistola ad Diognetum. *Justinus*, Apologia. *Aristides*, Apologia. *Quadratus*, Apologia. *Tertullianus*, Apologeticus; Testimonium Animæ. *Minucius Felix*, Octavius. *Origenes*, Contra Celsum. *Athanasius*, Contra Gentes. *Arnobius*, Adversus Gentes. *Chrysostomus* (?), Quod Christus sit Deus. *S. Augustinus*, De Utilitate Credendi; De Fide Rerum quæ non Videntur; Epistolæ ad Volusianum, ad Marcellum; De Vera Religione; De Moribus Ecclesiæ et de Moribus Manichæorum. *Eusebius*, Præparatio Evangelica; Demonstratio Christiana. *D. Thomas*, Contra Gentiles.

Auctores Moderni

Catholici

Zigliara, Propædæutica ad Sacram Theologiam. *Ottiger*, Theologia Fundamentalis, I. *Pesch*, Institutiones Propædæuticæ ad Theologiam. *Mazzella*, De Religione et Ecclesia. *Tanqueray*, De Vera Religione, et de Ecclesia, et de Fontibus Theologicis. *Wilmers*, De Religione Revelata. *Van Noort*, De Vera Religione. *De Groot*, Summa Apologetica. *Dorsch*, Institutiones Theologiæ Fundamentalis. *Van Laak*, Institutiones Theologiæ Fundamentalis (MSS. in usum privatum Univ. Gregor.). *Garrigou-Lagrange*, De Revelatione. *Muncunill*, De Vera Religione. *Bainvel*, De Vera Religione et Apologetica. *Jungmann*, De Vera Religione. *Brugère*, De Vera Religione. *Koch*, A Manual of Apologetics. *Scott*, The Credentials of Christianity. *Newman*, The Grammar of Assent. *Devivier*, Christian Apologetics. *Pascal*, Pascal's Thoughts. *Het-*

tinger, Natural Religion; Revealed Religion; Apologie des Christentums. *Mendive*, La Religion Católica Vindicada de las Imposturas Racionalistas. *Schanz*, Apologie des Christentums. *Schell*, Die göttliche Wahrheit des Christentums; Apologie des Christentums. *Bossuet*, Discours sur l'Histoire Universelle, par. 2; Panégyriques de Saint André et de Saint Paul; Oraison Funèbre de la Princesse Palatine; Sermones, passim. *Fénélon*, Letters sur la Religion. *Monsabré*, Conférences de Notre-Dame. *Chateaubriand*, Genius of Christianity. *J. de Maistre*, Les Soirées de Saint Petersburg. *Félix*, Le Progrès par le Christianisme. *Ozanam*, Lettres, tom. 2. *Champagny*, Le Chemin de la Vérité. *Deschamps*, Entre-tiens sur la Démonstration Catholique de la Révélation Chrétienne; Lettres Théologiques sur la Démonstration de la Foi; Jésus-Christ dans les Écritures, l'Histoire et la Conscience. *Bougaud*, Le Christianisme et les Temps Présents. *De Broglie*, La Transcendence du Christianisme; Reaction contre le Positivism; Le Présent et l'Avenir du Catholicisme. *Migne*, Démonstrations Évangéliques. *Hugueny*, Critique et Catholique. *D'Alès*, Dictionnaire Apologétique de la Foi Catholique. *Revue Pratique Apologétique*, Parisiis. *Recherches de Science Religieuse*, Parisiis. *La Tribune Apologétique*, Lovanii. *Revue du Clergé Français*, Parisiis. *Études*, Parisiis. *Ami du Clergé*, Andematunni. *Revue Apologétique*, Bruxellensis. *Stimmen der Zeit* (Stimmen aus Maria Laach), Valkenburgensis. *Gregoriana*, Romæ. *Biblica*, Romæ. *The Month*, Londini. *The Catholic World*, Neo Eboraci. *Studies*, Dublinensis.

A catholici

Bruce, Apologetics. *Redford*, The Christian's Plea against Modern Unbelief. *Mead*, Supernatural Religion. *Wright*, The Logic of Christian Evidences. *Garvie*, A Handbook of Christian Apologetics. *Harris*, Pro Fide. *Turton*, The Truth of Christianity. *Anon.* Supernatural Religion (liber anti-Christianus, quem refutat Lightfoot, Essays on Supernatural Religion). *Tuckett*, The Evidence for the Supernatural (impugnat spiritismum et miracula). *Balfour*, The Foundations of Belief (Kantianisticus). *Whately*, Easy Lessons on Christian Evidences. *Murray*, The Spiritual and Historical Evidence for Miracles (cf. Essays on Some Theological Questions of the Day, by Some Members of the University of Cambridge, 1905). *Seton*, Christian Apologetics. *Fisher*, Essays on the Supernatural Origin of Christianity, with Special Reference to the Theories of Renan, Strauss, and the Tübingen School. *Mallock*, The Reconstruction of Belief (Modernisticus). *Fundamentals* (libri quos gratis ediderunt "Two Protestant Laymen"). *Tholuck*, Gespräch über die vornehmsten Glaubensfragen der Zeit. *Ebrard*, Apologetik, Wissenschaftliche Rechtfertigung des Christentums. *Schultz*, Grundriss der christlichen Apologetik.

IV. DE CERTITUDINE APOLOGETICA

Auctores Catholici

Muncunill, De Vera Religione, pp. 91-93. *Wilmers*, De Religione Revelata, pp. 99-101. *Ottiger*, Theologia Fundamentalis, I, p. 150. *Urraburu*, Instit. Phil. Log. p. 477. *Donat*, Critica, pp. 68-73. *Van Laak*, De Religionis Revelatione in Abstracto Considerata, p. 46. *Geny*, Certitude, Diet. Apol. de la Foi Cath. I, col. 494-503. *Le Bachelet*, Apologétique, Diet. Apol. de la Foi Cath. I, col. 244-250. *Guibert*, À propos de la Certitude Morale, Rev. Prat. Apol. IX, p. 425. *D'Herbigny*, La Certitude d'après S. Augustin, ibid. VIII, p. 567. *Pinard*, Notion de la Crédibilité, Disciplines Apologétiques, Definition de l'Apologétique, Recher. Scien. Relig. IV, pp. 442 sq.

Materia Philosophica

DISPUTATIO PRIMA

De Possibilitate Revelationis Supernaturalis

THESES I-III

Auctores Catholici

Muncunill, De Vera Religione, pp. 34-57. *Mazzella*, De Religione et Ecclesia, ed. tert. nn. 91-114. *Pesch*, Instit. Propæd. Theol. nn. 150-169. *Van Noort*, De Vera Religione, pp. 19-32. *Tanqueray*, De Vera Religione, pp. 56-64; Additamenta ad Synopsim Theologiæ. *Van Laak*, De Religionis Revelatione in Abstracto Considerata. *Jungmann*, De Vera Religione, pp. 41-72. *Brugère*, De Vera Religione, pp. 7-45. *Ottiger*, Theologia Fundamentalis, I, pp. 32-184. *Garrigou-Lagrange*, De Revelatione, pp. 133-407. *S. Augustinus*, De Magistro. *S. Thomas*, Sum. Theol. 1, 107; 2, 2, 171-175. *Suarez*, De Angelis, lib. 1, c. 28. *Denzinger-Bannwart*, Enchiridion, ed. 11, nn. 1811, 1789, 1808, 1636, 1786, 1807, 2020, 2074, 2077. *Maas*, Christ in Type and Prophecy, I, pp. 90 sq.

Hettinger, Revealed Religion, pp. 27-42. *Scheeben*, La Dogmatique, I, pp. 15-21. *Verdier*, La Révélation devant la Raison. *Lebreton*, L'Encyclique et la Théologie Moderniste. *De Broglie*, Le Surnaturel. *Bainvel*, Nature et Surnaturel; De Vera Religione et Apologetica, pp. 152-154. *Labauche*, La Distinction entre l'Ordre Naturel et l'Ordre Surnaturel; Rev. Prat. Apol. III, p. 193; Dons Preternaturels, ibid. IV, pp. 5, 187. *Ligeard*, Le Rapport de la Nature et du Surnaturel, ibid. V, pp. 543, 621, 773, 861. *Lesêtre*, Le Surnaturel dans le Bible, ibid. X, p. 881. *Gossard*, Le Mystère Religieux et le Mystère Scientifique, ibid. XIII, p. 344. *De Ghellinck*, Pour l'Histoire du Mot Revelare, Recher. Scien. Relig. IV, p. 149.

Auctores A catholici

Bushnell, Nature and the Supernatural. *Orr*, Revelation and Inspiration. *Seeberg*, Revelation and Inspiration. *Redford*, The Christian's Plea against Modern Unbelief. *Fairbairn*, Christ in Modern Theology. *Weir*, The Way: The Nature and Means of Revelation. *Turton*, The Truth of Christianity. *Tyrrell*, Through Scylla and Charybdis, pp. 264-307. *Rankin*, Philosophy and the Problems of Revelation, Princeton Theological Review, XIII, p. 409.

DISPUTATIO SECUNDA

De Criteriis Divinae Revelationis Supernaturalis et Mediatæ

SECTIO PRIMA

DE CRITERIIS OBJECTIVIS ET EXTERNIS

THESES IV-VI

Auctores Catholici

Van Laak, De Religionis Revelatione in Abstracto Considerata, pp. 44 sq. *Mazzella*, De Religione et Ecclesia, ed. tert. nn. 158-249. *Pesch*, Institut. Propæd. Theol. nn. 187-191. *Bainvel*, De Vera Religione et Apologetica, pp. 164-170. *Ottiger*, Theologia Fundamental, I, pp. 170 sq. *Wilmers*, De Religione Revelata, pp. 123-165. *Muncunill*, De Vera Religione, pp. 100-152. *Jungmann*, De Vera Religione, pp. 106-141. *Brugère*, De Vera Religione, pp. 77-98. *Tanquerey*, De Vera Religione, pp. 84-105. *Van Noort*, De Vera Religione, pp. 48-80. *S. Thomas*, Sum. Theol. 1, 105, 6, 8 et loc. ibi cit. *S. Augustinus*, De Utilitate Credendi, cap. 16; De Trinitate, lib. 3, cap. 9, 10; De Genesi ad Litteram, lib. 6, cap. 13-18. *Benedictus XIV.*, De Servorum Dei Beatificatione et de Beatorum Canonizatione. *Hettinger*, Revealed Religion, pp. 70-95. *Newman*, Essays on Miracles. *Hay*, Miracles. *Joyce*, The Question of Miracles. *Benson*, Lourdes. *Patoux*, Le Magnétisme, l'Hypnotisme et Lourdes. *Rochard*, Les dix-huit Apparitions de Lourdes. *De Bonniot*, Le Miracle et ses Contrefaçons. *Coste*, Qu'est-ce que le Miracle? *Le Bec*, Preuves Médicales du Miracle. *Pierse*, The Evidence for the Supernatural, Irish Theological Quarterly, Jan. 1917. *Smith*, Contemporary Miracles, The Month, Jan. Feb. 1915. *Bertrin*, À propos des Miracles, Lourdes et le Miracle Contemporain, Rev. Prat. Apol. I, p. 309. *Anon.* La Notion du Miracle, Forces de la Nature, Forces Cachées, Miracles de l'Évangile et Suggestion, ibid. III, p. 485, I, pp. 137, 750, 934. *Bruneteau*, De Quelques Théories Éliminatrices du Miracle, ibid. XVIII, cf. XX, pp. 225, 362. *De Poulpiquet*, L'Aspect Social du Miracle, ibid. XVII, p. 135. *De Tonquédec*, Introduction à l'Étude du Merveilleux et du Miracle, La Conception du Monde où s'encadre le Merveilleux Divin, ibid. XXII, XXIII; La Critique du Témoignage en Matière du Merveilleux, Recher. Scien. Relig. VI, p. 50; Le Merveilleux et le Miracle. *Lebreton*, La Notion du Miracle, Rev. Prat. Apol. III, p. 485. *Poulain*, Les Stigmatisés et l'Autosuggestion, ibid. IV, pp. 8, 197. *Grandmaison*, Les Signes Divins et le Miracle, Recher. Scien. Relig. V, p. 105. *Pinard*, La Question du Miracle, Études, CXXXVII, pp. 252, 400.

Auctores A catholici

Trench, Notes on the Miracles of Our Lord, pp. 93-102. *Lang*, The Making of Religion, pp. 14-39. *Redford*, The Christian's Plea

against Modern Unbelief, pp. 222-259. *Turton*, The Truth of Christianity, pp. 105-220. *Orr*, Revelation and Inspiration, pp. 109-130. *Mead*, Supernatural Religion, pp. 96-195. *Lacey*, Nature, Miracle and Sin. *Hume*, Essays and Treatises on Several Subjects, An Inquiry Concerning the Human Understanding, II, pp. 135, 136. *Mill*, Essays on Religion, pp. 219 sq. *Warfield*, Kikuyu, Clerical Veracity and Miracles, Princ. Theol. Rev. XII, p. 529. *Stanage*, Natural Law and Belief in Miracles, Constructive Quarterly, Mar. 1915. *MacIntosh*, Miracles and the Modern Christian Mind, Expositor (1910), IX, p. 417. *Wade*, Miracles and Christianity, Hibbert Journal, XII, p. 162. *Hodge*, What is a Miracle? Princ. Theol. Rev. Apl. 1916. *Brown*, The Permanent Significance of Miracles for Religion, Harvard Theological Review, Jul. 1915. *Marshall*, The Attitude of the Historical Student towards Miraculous Records, Expository Times, Jan. 1917.

SECTIO TERTIA

DE CRITERIIS SUBJECTIVIS

I-II

PIÆ COGITATIONES ET AFFECTUS—EXPERIENTIA RELIGIOSA PROTESTANTUM

Auctores Catholici

Van Laak, De Religionis Revelatione in Abstracto Considerata, pp. 109-114. *Von Ruville*, Back to Holy Church. *Thorold*, Catholic Mysticism. *Lejeune*, An Introduction to the Mystical Life. *Huysmans*, En Route. *Kleutgen*, Die Theologie der Vorzeit, IV, nn. 199, 200. *Alibert*, La Psychologie des Saints et l'Apologétique Traditionnelle, Rev. Prat. Apol. XI, p. 481. *Poulain*, Les Faits Mystiques en Apologétique, ibid. X, p. 523; Exstase, Dict. Apol. de la Foi Cath. I, col. 1865, 1868. *Moisant*, Psychologie et Apologétique, Rev. Prat. Apol. XIII, p. 515. *Bainvel*, Chronique de Théologie Mystique, Ascétique, Pastorale, ibid. XIII, p. 779, XIV, p. 138. *Maréchal*, Science Empirique et Psychologie Religieuse, Recher. de Scien. Relig. III, p. 1, L'Intuition de Dieu dans la Mystique Chrétienne, ibid. V, Mélanges. *Hamon*, Mysticisme et Subconscience, Critères de l'Exstase, Rev. Prat. Apol. VI, p. 501, III, p. 345. *Delacroix*, Ascétique et Mystique. *Guibert*, Les Abus du Mysticisme, Rev. Prat. Apol. VII, p. 843. *Anon*, Mysticisme et Magie, ibid. XIII, p. 139. *Martinez*, L'Ascétisme Chrétien pendant les Trois Premiers Siècles de l'Église, cf. Revue du Clerge Français, LXXIX, p. 460. *Mainage*, Les Mouvements de Conversion, Conversion et Névrose, Conversion et Subconscience, La Psychologie de la Conversion, Rev. Prat. Apol. XVIII, pp. 84, 244, 481, XIII, p. 897, XIV, pp. 161, 263. *Nicolas*, Histoire d'une Conversion (J. Joergensen), ibid. IX, p. 751. *Van der Elst*, Exstase, ibid.

XIV, p. 881. *De Cibaïs*, Essai de Psychologie Religieuse, ibid. IX, p. 81. *Dudon*, Notes et Documents sur le Quiétisme, Quiétisme, Recher. de Scien. Relig. IV, V, VI. *Thurston*, Some Physical Phenomena of Mysticism, Irish Theological Quarterly, Jan. 1920. *Gamble*, My Road to Rome.

Auctores A catholici

Underhill, Practical Mysticism for Normal People. *Hodgson*, A Study of Illumination. *James*, Religious Experience; What Pragmatism Means. *Sears*, The Drama of the Spiritual Life. *Quick*, The Value of Mysticism, Mysticism, Its Meaning and Danger, Journal of Theological Studies, XIII, p. 161, XIV, p. 1. *Kelly*, The Meaning of Mysticism, Jour. Theol. Stud. XIII, p. 481. *Hodge*, Christian Experience and Dogmatic Theology, Princ. Theol. Rev. Jan. 1910. *Stewart*, The Religious Consciousness of a Psychological Fact, The Constructive Quarterly, IV, p. 567. *Lane*, The Psychology of Conversion, Bibliotheca Sacra, Jul. 1910. *Peabody*, Mysticism and the Modern Life, Harv. Theol. Rev. Oct. 1915. *Levett*, Mysticism, The Church Quarterly Review, Jul. 1915. *McIntyre*, Illustrations of the Creed of Mysticism, Expositor, Apl. 1918. *Brightman*, Ritschl's Criterion of Truth, American Journal of Theology, Apl. 1917. *Woodburne*, The Relation of Religion to Instinct, Amer. Jour. Theol. Jul. 1919.

III. CRITERIUM IMMANENTIS

Auctores Catholici

Maas, The New Apologetics, The Messenger, Apl. Mai. 1906. *Blondel*, L'Action, Parisii, Alcan, 1893; Lettre, Annales de Philosophie Chrétienne, 1896; Principe Élémentaire de la Vie Morale; À propos de Certitude Religieuse, Rev. Cler. Fran. Feb. 15, 1902; Histoire et Dogme, La Quinzaine, 1904; Le Point de Départ de la Recherche Philosophique, Annales de Philosophie Chrétienne, Jan.-Jun. 1906; L'Apologétique et la Philosophie, Rev. Cler. Fran. Mai. 15, 1907. *Blondel-Laberthonnière*, Subjectivisme et Apologétique Intégrale, Rev. Prat. Apol. Feb. 15, 1912. *Wehrle*, Une Soutenance de Thèse, Annales, Oct. 1905, Feb. Mar. 1906, Mar. 1907; La Méthode d'Immanence. *Mallet*, Un Entretien avec M. Blondel, D'où Naissent quelques Malentendus Persistants en Apologétique?, Un Dernier Mot sur la Paix de l'Apologétique, Rev. Cler. Fran. Aug. 15, 1901, Sept. 1, Dec. 15, 1902; L'Œuvre du Cardinal Deschamps et la Méthode Apologétique, Annales, Oct. 1905, Feb. Mar. 1906, Mar. 1907. *Le Bachelet*, De l'Apologétique Traditionnelle et de l'Apologétique Moderne. *De Sully*, Les Ingrédients de la Philosophie de l'Action, Annales, Nov. 1905. *Thamiry*, Les Deux Aspects de l'Immanence et le Problème Religieux. *Ligeard*, La Théologie Scolastique et la Transcendence du Surnaturel. *Michalet*,

Dieu et l'Agnosticisme Contemporain; Critique de l'Immanence, Rev. Prat. Apol. XV, p. 927. *Cremer*, Le Problème Religieux dans la Philosophie de l'Action. *Bainvel*, Le Problème Apologétique, Revue Apologétique, Sept. 16, 1905. *De Poulpiquet*, L'Objet Intégral de l'Apologétique. *Valensin*, Immanence, Dict. Apol. de la Foi Cath. I, col. 569-612. *Petitot*, L'Apologétique de l'Immanence, Rev. Prat. Apol. XIII, p. 270. *De Tonquédec*, L'Idée de l'Immanence chez M. Maurice Blondel, ibid. XV, pp. 347, 419, 591. À nos Lecteurs à propos d'une Brochure de M. Maurice Blondel, Rev. Prat. Apol. XV, p. 922. *Pinard*, Expérience Religieuse, Dict. Apol. de la Foi Catholique, I, col. 1846 sq. *Gardeil*, La Crédibilité et l'Apologétique.

IV. MODERNISIMUS

A. *De Philosophia Moderna.*

Auctores Catholici

Van der Elst, La Théorie de l'Évolution, Rev. Prat. Apol. XVIII, p. 132. *Paquier*, L'Évolution et la Religion, Rev. Cler. Fran. Oct. 15, 1916. *Leduc*, La Philosophie de M. Bergson, ibid. Dec. 1912. *Michelet*, La Philosophie de M. Bergson, Rev. Prat. Apol. XVIII, p. 369. *Farges*, Le Problème de la Contingence d'après M. Bergson, L'Athéisme Contemporain, ibid. VIII, p. 114, XI, p. 926. *Leclère*, Pragmatisme, Modernisme, Protestantisme. *Grivet*, Henri Bergson, Esquisse Philosophique, Études, Oct. 1906. *Baylac*, Positivismisme et Catholicisme, Rev. Cler. Fran. LXXIX, p. 5. *Ugarte de Ercilla*, An Estimate of the Philosophy of Eucken, Razón y Fe, Jan. 15, 1915. *Feuling*, Rudolf Eucken's Philosophy, Dublin Review, CLV, p. 62. *Rahilly*, The Gospel of the Superman, Studies, Dec. 1914. *Ward*, The Clothes of Religion.

Auctores Acatholici

Schmucker, The Meaning of Evolution. *Farnell*, The Evolution of Religion. *Bierer*, The Evolution of Religions. *Caird*, The Critical Philosophy of Immanuel Kant; The Sociology and the Philosophy of A. Comte. *Lindsay*, A Critical Estimate of Nietzsche's Philosophy, Bibliotheca Sacra, Jan. 1915. *Gardner*, The Sub-Conscious and the Super-Conscious, Hibbert Journal, IX, p. 477. *Eucken*, Christianity and the New Idealism; Can We be Christians? *Barrett*, Psychological Research. *Kant*, Religion within the Limits of Pure Reason. *Ingram*, Human Nature and Morals according to Comte. *McCosh*, Christianity and Positivism. *Sabatier*, The Religions of Authority and the Religion of the Spirit; Esquisse d'une Philosophie de la Religion d'après la Psychologie et l'Histoire. *Leuba*, A Psychological Study of Religion; The Belief in God and in Immortality.

*B. Modernismus.***Auctores Catholici**

Tanqueray, Additamenta ad Synopsim Theologiæ. *Bampton*, Modernism and Modern Thought. *Smith*, What is Modernism?, The Month. CXI, p. 284. *Keane*, Pragmatism, Scholasticism and Truth, *ibid.* CXV, p. 268. *Maguire*, Anglicanism versus Modernism, Irish Theological Quarterly, Apl. 1917. *Mercier*, Modernisme. *Lebreton*, L'Encyclique et la Théologie Moderne; Résumé de l'Encyclique "Pascendi Gregis." Dogme et Critique, Controverse Moderniste, Autour de Newman, Rev. Prat. Apol. V, p. 30, IV, p. 193, VI, pp. 134, 215, 456, 621, III, p. 488. *Vermersch*, De Modernismo. *Guibert*, Autour de l'Encyclique, Rev. Prat. Apol. V, p. 122. *Besse*, Pascal mène-t-il au Modernisme?, *ibid.* VIII, p. 161. *Baylac*, Modernisme et ses Origines Philosophiques, *ibid.* VI, p. 481. *Petitot*, L'Apologétique Moderniste, *ibid.* XII, p. 837. *Bricout*, Histoire du Modernisme Catholique, Rev. Cler. Fran. Dec. 15, 1912; Paroles de Croyant et d'Ami, Nouvelles Paroles de Croyant et d'Ami, *ibid.* L, p. 673, LIII, p. 385. *Baudrillart*, La Vraie Religion, Rev. Prat. Apol. VII, p. 242. *Grandmaison*, Le Développement du Dogme Chrétien, *ibid.* V, p. 521, VI, pp. 5, 81, 401, 881. *Labourt*, L'Évolution des Dogmes, *ibid.* IX, p. 844. *Müller*, Die Enzyklika Pius X gegen den Modernismus. *Bessmer*, Philosophie und Theologie des Modernismus: Eine Erklärung des Lehrgehaltes der Enzyklika PASCENDI, des Dekretes LAMENTABILI und des Eides wider den Modernismus.

Auctores Modernistici et Acatholici

Brémond, Apologie pour les Newmanistes Français, Rev. Prat. Apol. III, p. 655. *Ollé-Leprune*, Prix de la Vie. *Fonsegrive*, La Science, la Croyance et l'Apologétique, La Quinzaine, Jan. 1, 1899. *Boutroux*, Science and Religion in Contemporary Philosophy; The Beyond that is Within. *Fogazzaro*, II Santo. *O'Donovan*, Father Ralph. *Walker*, What about the New Theology? *Lilley*, Modernism, A Record and a Review. *Marett*, Origin and Validity in Religion, Amer. Jour. Theol. Oct. 1915. *Ladd*, The Confusion of Pragmatism, Hibbert Journal, VII, p. 784. *Sabatier*, The Religions of Authority and the Religion of the Spirit. *Churchill*, The Inside, of the Cup. *Tyrrell*, Through Seylla and Charybdis; A Much Abused Letter; Medievalism. *Loisy*, L'Évangile et l'Église; Simples Réflexions sur le Décret LAMENTABILI et sur l'Encyclique PASCENDI. *Coore*, Modernism and the Catholic Consciousness, Hib. Jour. Jan. 1913. *McClure*, Modernism and Traditional Christianity. *Vernon*, A Modern Confession of Faith in Jesus Christ, Hib. Jour. Jul. 1916. *Balfour*, A Defence of Philosophical Doubt; The Foundations of Belief. *Haydon*, The Theological Trend of Pragmatism, Amer. Jour. Theol. Oct. 1919.

Materia Critica

PROLEGOMENA

I-VI

A. DE SCRIPTORIBUS ANTIQUITATIS CHRISTIANÆ

Auctores Catholici

Migne, Patrologiæ Cursus Completus. Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, Academia Imperialis Vindobonensis. Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium, Univ. Lovan., Cath. Univ. Amer. *Funk*, Patres Apostolici. *Kirch*, Enchiridion Fontium Historiæ Ecclesiasticæ Antiquæ. *De Journal*, Enchiridion Patristicum. *Jacquier*, Le Nouveau Testament dans l'Église Chrétienne, I. *Hemmer-Lejay*, Textes et Documents pour l'Étude Historique du Christianisme. *Puech*, Les Apologues Grecs. *Résbanyay*, Compendium Patrologiæ et Patristicæ. *Freppel*, Les Pères Apostoliques. *Roiron*, Les Plus Anciens Prologues Épistolaires Chrétiens, Recher. de Scien. Relig. IV, pp. 244, 382. *McNamee*, The Didache, Irish Theol. Quart. Jan. 1917.

Auctores Acatholici

Corpus Berolinense (Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte). *Lightfoot*, The Apostolic Fathers. *Tollinton*, Clement of Alexandria. *Patrick*, Clement of Alexandria. *Benecke*, Clement of Alexandria, Church Quart. Rev. Jul. 1916. *Mingana*, A New Document on Clement of Rome, Expositor (1914), VIII, p. 227. *Hitchcock*, Irenæus of Lugdunum.

B. DE APOCRYPHIS

Auctores Catholici

Lepin, Évangiles Canoniques et Évangiles Apocryphes, Rev. Prat. Apol. I, pp. 193, 241, II, pp. 241, 385, 481. *Anon.* Évangiles Apocryphes, ibid. IX, p. 955. *Nau*, Apocryphes, Diet. Apol. de la Foi Cath. I, col. 162 sq. *Bosquet-Amann*, Les Apocryphes du Nouveau Testament. *Martin*, Les Apocryphes de l'Ancien Testament. *Szekely*, Bibliotheca Apocrypha. *Connolly*, The Odes of Solomon, Jour. Theol. Stud. XIII, p. 289; Greek the Original Language of the Odes of Solomon, ibid. Jul. 1913. *Lejay*, Odes de Salomon, Bulletin d'Ancienne Litterature et d'Archéologie Chrétiennes, I, p. 56.

Auctores Acatholici

Turner, The Gospel of Peter, Jour. Theol. Stud. XIV, p. 161. *Willey*, The Odes and Psalms of Solomon, ibid. XIV, p. 293. *Roberts-Donaldson*, The Apocryphal Gospels, Acts and Revelation. *Westcott*, The Gospel of Nicodemus. *Charles*, Apocrypha and

Pseudepigrapha of the Old Testament. *Burkitt*, A New MSS. of the Odes of Solomon, Jour. Theol. Stud. XIII, p. 372; Jewish and Christian Apocalypses. *Harris*, The Odes of Solomon; The Gospel of the Twelve Apostles. *Menzies*, Ante-Nicene Christian Library. *Bernard*, The Odes of Solomon. *Bacon*, The Odes of the Lord's Rest, Expos. (1911), I, pp. 193, 319, (1912), II, p. 243, IV, p. 459. *Worrell*, The Odes of Solomon and the Pistis Sophia, Jour. Theol. Stud. XIII, p. 29. *Hunkin*, The Testaments of the Twelve Patriarchs, ibid. Oct. 1914. *Flemming-Harnack*, Ein jüdisch-christliches Psalmbuch aus dem ersten Jahrhundert.

C. DE HÆRETICIS ANTIQUIS

Auctores Catholici

Tixeront, History of Dogmas. *Bardy*, La Crise Montaniste, Rev. Prat. Apol. XVIII, p. 695. *Albers*, Enchiridion Historiæ Ecclesiasticæ, I.

Auctores A catholici

Tollinton, The Elements of Marcion's Dualism, Jour. Theol. Stud. XVII, p. 263. *Bevan*, The Gnostic Redeemer, Hib. Jour. Oct. 1912. *De Faye*, Gnostic Sketches, Expos. (1915), IX, p. 108. *Scott*, Concerning the Nature of Gnosticism, Amer. Jour. Theol. Apl. 1915. *Godet*, The First Intimations of Gnosticism in Asia Minor, Expos. (1886), IV, p. 161. *Legge*, Forerunners and Rivals of Christianity.

DISPUTATIO PRIMA

De Genuinitate Fontium Christianorum

THESES VII-IX

Auctores Catholici

Cornely, Compend. Introduct. in Script. pp. 471-505, 539-541; Introduct. in Utriusque Testamenti Libros Sacros, III, pp. 15-169, 315-326. *Muncunill*, De Vera Religione, pp. 178-192. *Pesch*, Institut. Propæd. Theol. pp. 75-84. *Knabenbauer*, Evangelium secundum Matthæum; Evangelium secundum Marcum; Evangelium secundum Lucam; In Actus Apostolorum. *Funk*, Patres Apostolici. *Camerlynck*, Commentarius in Actus Apostolorum. *Brassac*, Handbook to the New Testament, pp. 38-85. *Maas*, The Gospel according to Saint Matthew. *Cecilia*, The Acts; The Gospel according to St. Mark. *Jacquier*, Le Nouveau Testament dans l'Église Chrétienne, I; Histoire des Livres du Nouveau Testament, II, III. *Batiffol*, Orpheus et l'Évangile. *Bricout*, L'Évangile selon S: Matthieu, Rev. Cler. Fran. LXXXIII, p. 516. *Bouvier*, Le Saint Marc du P. Lagrange, Recher. de Scien. Relig. II, p. 266. *Fillion*,

L'Authenticité du Troisième Évangile et des Actes des Apôtres, Rev. Prat. Apol. II, p. 566. *Mangenot*, L'Évangile de Saint Luc, Rev. Cler. Fran. LXIII, p. 641, LXIV, p. 172. *Prat*, Saint Luc et les Actes, Études, CXXXVII, p. 737. *Venard*, Autour des Écrits de Saint Luc, Rev. Cler. Fran. LXXX, p. 52. *Bruders*, Die Verfassung der Kirche, Forschung. Christ. Lit. und Dogm. ed. Ehrhard et Kirch, Vol. 4.

Auctores Acatholici

Lightfoot, Essays on Supernatural Religion. *Menzies*, The Earliest Gospel. *Alford*, The Greek Testament, Proleg. *Godet*, The Gospel of St. Luke. *Plummer*, A Critical and Exegetical Commentary on the Gospel according to St. Luke. *Harnack*, The Date of the Acts and the Synoptic Gospels; Luke the Physician. *Taylor*, The Witness of Heras to the Four Gospels. The New Testament in the Apostolic Fathers, By a Committee of the Oxford Society of Historical Theology. *Wrede*, The Origin of the New Testament. *Allen*, Papias and the Gospels, Expos. (1914), VIII, p. 83. *De Plooy*, The Work of St. Luke, Expos. (1914), VIII, p. 511. *Jones*, The Work of St. Luke, Expos. (1915), IX, p. 217; Harnack on the Date of the Acts and the Synoptic Gospels, Expos. (1914), VII, p. 193. *Torrey*, The Composition and Date of the Acts. *Bindley*, Papias and the Matthaean Oracles, Church Quart. Rev. Dec. 1917; Let Papias Speak for Himself, Expos. Apl. 1918. *Foakes-Jackson*, Prof. C. C. Torrey on the Acts, Harv. Theol. Rev. X, p. 352. *Van Veldhuizen*, The Ethical Element in St. Matthew, Constructive Quarterly, Dec. 1917. *Robertson*, The Date of St. Mark's Gospel, Expos. Mar. 1918. *Bacon*, The Five Books of Matthew against the Jews, Expos. Jan. 1918. *Ramsay*, Luke the Physician; Professor Harnack on Luke, Expos. (1906), II, p. 481, (1907), III, p. 97. *Carr*, The Authenticity and Originality of the First Gospel, Expos. (1907), IV, p. 339. *Naylor*, Luke the Physician and Ancient Medicine, Hibbert Journal, VIII, p. 780. *Wright*, Τάξις in Papias, Jour. Theol. Stud. XIV, p. 298, cf. p. 62. *Clemen*, Professor Harnack on the Acts, Hibbert Jour. VIII, p. 780.

EXCURSUS PRIMUS

PROBLEMA SYNOPTICUM

Auctores Catholici

Cornely, Introduct. III, pp. 170-189. *Brassac*, Handbook to the New Testament, pp. 86-96. *Pope*, A Neglected Factor in the Study of the Synoptic Problem, Irish Theol. Quart. Jul. Sept. 1913. *Maas*, The Synoptic Problem, American Ecclesiastical Review, (1891), V, p. 105. *Lebreton*, Les Évangiles Synoptiques, Recher. de Scien. Relig. I, p. 500. *Fillion*, Introduction aux Évangiles. *Lepin*, Évangiles, Dict. Apol. de la Foi Cath. I, col. 1623.

Jacquier, Histoire des Livres du Nouveau Testament, II, pp. 35-364. *Méchineau*, L'Origine Apostolique du Nouveau Testament, pp. 5-62. *Batiffol*, Six Leçons sur les Évangiles. *Lagrange*, L'Évangile selon S. Marc. *Prat*, La Question Synoptique, Études, CXXXIV, pp. 20, 329. *Levesque*, Nos Quatre Évangiles, Rev. Prat. Apol. XXII, XXIII. *Cladder*, Das Aelteste Evangelium, Stimmen aus Maria Laach, LXXXVI, p. 379.

Auctores Acatholici

Allen, A Study of the Synoptic Problem, Expository Times, Mar. 1915; The Gospel according to St. Matthew, Introduct. pp. xiii-lxiii. *Holdsworth*, Gospel Origins; Marcan Narrative in the Synoptic Gospels, Expos. (1911), I, p. 449. *Lummis*, How Luke was Written? *Bacon*, The Beginnings of the Gospel Story. *Stan- ton*, The Gospels as Historical Documents. *Harnack*, The Sayings of Jesus. *Hawkins*, Horæ Synopticæ. *Rushbrooke*, Synopticon. *Milligan*, The New Testament Documents. *Menzies*, The Earliest Gospel. *Wright*, The Composition of the Four Gospels. *Sanday*, Oxford Studies in the Synoptic Problem. *Lake*, The Date of Q. *Jones*, The New Testament in the Twentieth Century. *Buckley*, Introduction to the Synoptic Problem. *Richmond*, Note on the Great Omission by St. Luke of St. Mark. VI, 45-VIII, 3, Expos. (1911), II, p. 547. *Carr*, Further Notes on the Synoptic Problem, Expos. (1910), X, p. 543. *Moulton*, Some Criticism of Professor Harnack's "Sayings of Jesus," Expos. (1909), VII, p. 411; Synoptic Studies, Expos. (1907), IV, p. 45. *Smith*, Fresh Light on the Synoptic Problem, Matthew a Lucan Source, Hibbert Jour. Apl. 1912. *Granger*, The Style of the Synoptic Gospels, Expos. (1915), IX, p. 336; The Style of the Logia, *ibid.* p. 590. *Godet*, Synoptic Problem, Expos. (1889), X, p. 376. *Wilkinson*, A Play on Words in the Logia hitherto Unnoticed, Expos. (1910), X, p. 188. *Loisy*, Les Évangiles Synoptiques. *Haupt*, Worte Jesu und Gemeinde-überlieferung. Eine Untersuchung zur Quellengeschichte der Synopse; cf. Princ. Theol. Rev. Apl. 1914.

THESIS X

Auctores Catholici

Cornely, Compend. Introduct. in Script. pp. 519-529. *Camerlynck*, Dissertatio de Quarti Evangelii Auctore. *Brassac*, Handbook to the New Testament. *MacKory*, The Gospel of St. John. *Chapman*, John the Presbyter and the Fourth Gospel. *Lepin*, Évangiles, Dict. Apol. de la Foi Cath. I, col. 1662 sq.; L'Origine du Quatrième Évangile. *Jacquier*, Histoire des Livres du Nouveau Testament, IV. *Fillion*, Un Récent Ouvrage sur le Quatrième Évangile (Sanday), Rev. Prat. Apol. II, p. 321; Un Nouveau Commentaire du Quatrième Évangile (Zahn), *ibid.* VI, p. 437; Saint Jean l'Évangéliste et ses Écrits. *Cladder*, Johannes Zebedei und Johannes Markus, Stimmen aus Maria Laach, LXXXVII, 2, p. 136.

Auctores A catholici

Milligan-Moulton, The Gospel of St. John. *Bacon*, The Fourth Gospel in Research and Debate; The Disciple whom Jesus Loved, Expos. (1907), IV, p. 324. *Burkitt*, The Gospel History and its Transmission. *Salmon*, Introduction to the New Testament. *Van Oosterzee*, John's Gospel. *Sanday*, Criticism of the Fourth Gospel. *Stanton*, The Gospels as Historical Documents. *Cohu*, The Gospels and Modern Research. *Abbot*, The Authorship of the Fourth Gospel. *Peabody*, Internal Tokens of the Authorship of the Fourth Gospel. *Lightfoot*, Internal Evidence for the Authenticity and the Genuineness of Saint John's Gospel. *Jackson*, The Fourth Gospel and Some Recent German Criticism. *Jones*, The New Testament in the Twentieth Century. *Drummond*, An Inquiry into the Character and Authorship of the Fourth Gospel. *Harris*, The Sons of Thunder, Expos. (1907), III, p. 146. *Strachan*, The Personality of the Fourth Evangelist, Expos. (1908), V, p. 97; The Appendix to the Fourth Gospel, Expos. (1914), VII, p. 255. *Swete*, The Disciple whom Jesus Loved, Jour. Theol. Stud. Jul. 1916. *Bardsley*, The Testimony of Ignatius and Polycarp to the Writings of John, Jour. Theol. Stud. XIV, p. 207. *Thompson*, Is St. John XXI an Appendix? Expos. (1915), X, p. 139. *Robertson*, The Fourth Gospel in the Light of Modern Scholarship, Constructive Quart. Dec. 1917. *Loisy*, Le Quatrième Évangile. *Smith*, The Authorship of the Fourth Gospel, Princ. Theol. Rev. X, p. 437, XI, p. 146. *Reith*, The Gospel according to St. John.

DISPUTATIO SECUNDA

De Integritate Fontium Christianorum

THESIS XI

Auctores Catholici

Cornely, Compend. Introduct. in Script. *Van Laak*, De Ecclesia, pp. 9-20, MSS. in usum privatum Univ. Gregor. *Gigot*, General Introduction to the Study of Sacred Scripture. *Brassac*, Handbook to the New Testament. *Bellantì*, The Date of the Gospels in the Light of Textual History, The Month, CXVII. *Jacquier*, Histoire des Livres du Nouveau Testament, II, pp. 479-518, IV, pp. 263-287; Le Nouveau Testament dans l'Église Chrétienne, II. *Durand*, L'Enfance de Jésus-Christ; Le Texte du Nouveau Testament, Études, CXXVI, p. 289, CXXVII, pp. 25, 297. *Batiffol*, L'Église Naissante, p. 101. *Lepin*, Évangiles, Diet. Apol. de la Foi Cath. I, col. 1615 sq. *Trias*, Los papiros griegos de Egipto y sus relaciones con el texto original del Nuevo Testamento, Razón y Fe, Aug. Sept. 1916.

Auctores A catholici

Westcott-Hort, The New Testament in the Original Greek. *Burton*, The Revised Version. *Burton-Miller*, The Traditional Text of the Holy Gospels; Causes of the Corruption of the Traditional Text. *Von Soden*, Die Schriften des Neuen Testaments, I; Griechisches Neues Testament. *Lake*, The Text of the New Testament: The Text of the Gospels, Expos. (1910), IX, p. 457. *Gregory*, The Canon and the Text of the New Testament. *Scrivener*, Introduction to the Criticism of the New Testament. *Vincent*, A History of Textual Criticism. *Emmet*, The Eschatological Question in the Gospels (Magnificat), p. 175. *Conybeare*, History of New Testament Criticism. *Souter*, The Text and the Canon of the New Testament; The Freer (Washington) MS. of the Gospels, Expos. (1914), VIII, p. 350. *Loew*, The Codex Bezae, Jour. Theol. Stud. XIV, p. 385. *Hammond*, Textual Criticism Applied to the New Testament. *Warfield*, Textual Criticism of the New Testament. *Milligan*, Greek Papyri; The New Testament Documents. *Nestle*, Textual Criticism of the New Testament. *Field*, Notes on the Translation of the New Testament. *Hutton*, Atlas of New Testament Criticism. *Buchanan*, The Records Unrolled; Ancient Testimony to the Early Corruption of the Gospels, Bibliotheca Sacra, Apl. 1916; A New Bible Text from Spain, ibid. Oct. 1915; The Four Gospels from the Irish Codex Harleianus numbered Harl. 1023 in the British Museum Library, cf. Princ. Theol. Rev. XIII, p. 119; Codex Huntingtonianus, Its Importance in Establishing the Original Western Text of the Gospels, Bib. Sac. Jan. 1917. *Harris*, Further Researches on the Ferrar Group; New Points of View in Textual Criticism, Expos. (1913), V, pp. 464, 548; Biblical Fragments from Mt. Sinai; Annotations of the Codex Bezae; Ephrem on the Gospels; Four Lectures on the Western Text; On the Origin of the Ferrar Group. *Schubart*, Papyri Berolinenses. *Burkitt*, Evangelion-da-Mepharreshe; The Earliest Sources of the Life of Jesus; The Gospel History and its Transmission; Evangelium Syriace e Codice Sinaitico; W and Θ, Studies in the Western Text of St. Mark, Jour. Theol. Stud. XVII, pp. 1, 139. *Lewis*, Light on the Four Gospels from the Sinai Palimpsest. *Sanders*, The New Testament in the Freer Collection, Part I, The Washington Manuscript. *Montgomery*, Some Textual Conjectures in Verifiable Material, Expos. (1913), V, p. 532. *Hoskier*, The Codex "W," Expos. (1913), V, pp. 467, 515; Codex B and its Allies, cf. Princ. Theol. Rev. XIII, p. 289; Collation of Cod. Evang. 604 and Essays in New Testament Criticism. *Deissmann*, Light from the Ancient East. *Wrede*, The Origin of the New Testament. *Clark*, The Primitive Text of the Gospels and the Acts. *Wiener*, Advent of Textual Criticism, Bib. Sac. LXX, p. 145. *Kenyon*, Palaeography of Greek Papyri; Textual Criticism of the New Testament; Von Soden's Edition of the New Testament, Church Quart. Rev. Oct. 1915. *Sprengling*, The Aramaic Papyri of Elephantine in English,

Amer. Jour. Theol. Jul. 1917. *Margoliouth*, The Transmission of the Gospel, Expos. (1914), VII, p. 61.. *Armstrong*, Gospel History and Criticism, Princ. Theol. Rev. XII, p. 427; Critical Note, Von Soden's Text and Mt. I, 16, *ibid.* XIII, p. 461. *Goodspeed*, The Freer Gospels. *Moffatt*, Introduction to the Literature of the New Testament; On the Literature of the New Testament, Expos. (1911), II, pp. 72, 142. *Ropes*, "Good Will towards Men," Harv. Theol. Rev. Jan. 1917. *Mitchell*, Critical Handbook of the Greek New Testament. *Robinson*, The Johannine Elements in the Third Gospel, Expos. Jun. 1918. *Ayles*, The Lost Conclusion of St. Mark's Gospel, Expos. Jun. 1918.

THESIS XII

Auctores Catholici

Six, Das Aposteldekret. *Coppieeters*, Le Décret des Apôtres, Rev. Biblique, IV, pp. 34, 218. *Camerlynck*, Commentarius in Actus Apostolorum. *Rose*, Les Actes des Apôtres. *Cuermans*, Commentarius in Actus Apostolorum. *Jacquier*, Histoire des Livres du Nouveau Testament, III, pp. 178-184; Le Nouveau Testament dans l'Église Chrétienne, II, p. 395. *Callan*, The Acts of the Apostles.

Auctores Acatholici

Jones, The Apostolic Decree, Expos. (1913), V, p. 242. *Bacon*, The Apostolic Decree against Porneia, Expos. (1914), VII, p. 40. *Moehlmann*, History of the Apostolic Decree, Biblical World, Nov. 1913. *Blass*, Philology of the Gospels.

DISPUTATIO TERTIA

De Auctoritate Historica Fontium Christianorum

THESIS XIII

Auctores Catholici

Brassac. Handbook to the New Testament, p. 99. *Jacquier*, La Crédibilité des Évangiles. *Jalabert*, Épigraphie, Dict. Apol. de la Foi Cath. I, col. 1404 sq. *Batiffol*, L'Enseignement de Jésus; Orpheus et l'Évangile. *Fillion*, L'Existence Historique de Jésus-Christ et le Rationalisme Contemporain; L'État Actuel de la Palestine et la Crédibilité des Évangiles, Rev. Prat. Apol. XXI. *Lepin*, Jésus-Christ, Sa Vie et Son Œuvre; Évangiles, Dict. Apol. de la Foi Cath. I, col. 1694 sq.; Valeur Historique des Trois Premiers Évangiles, Rev. Prat. Apol. X, pp. 654, 815, XI, pp. 161, 241. *Loth*, La Valeur Historique de l'Évangile selon S. Marc. *ibid.* XII,

pp. 99, 417. *Prat*, La Date de la Passion et la Durée de la Vie Publique de Jésus-Christ, Recher. de Scien. Relig. III, p. 82. *Lesêtre*, Les Récits de l'Histoire Sainte, Rev. Prat. Apol. VII, VIII, IX. *Buzzy*, Emmaus et l'Ancienne Tradition Locale, Recher. de Scien. Relig. V. *Durand*, Les Évangiles Synoptiques, Rev. Prat. Apol. VI, p. 753.

Auctores Acatolici

Greenleaf, The Testimony of the Evangelists by the Rules of Evidence Administered in the Courts of Justice. *Fairbairn*, Christ in Modern Theology. *Redford*, The Christian's Plea against Modern Unbelief. *Lamb*, The Theological Seminary and Jural Science. *Ramsay*, Was Christ Born in Bethlehem? *Sanday*, Outlines of the Life of Christ. *Stanley*, Sinai and Palestine. *Wright*, The Logic of Christian Evidences. *Harris*, Pro Fide. *Turton*, The Truth of Christianity. *Rawlinson*, The Historical Evidences of the Truth of the Scripture Records. *Salmon*, Introduction to the New Testament. *Cohn*, The Gospels and Modern Research. *Bacon*, The Beginnings of the Gospel Story. *Tisdall*, Mythic Christs and the True. *Smith*, Ecce Deus. *Kellogg*, The Light of Asia and the Light of the World. *Case*, The Historicity of Jesus. *Thorburn*, Jesus the Christ, Historical or Mythical? *Sihler*, Testimonium Animæ. *Edmunds-Asenaki*, Buddhist and Christian Gospels now first Compared from the Originals. *Harris*, Sayings of Jesus from Moslem Sources, Expos. Aug. 1918. *Bor*, Scribes and Pharisees in the New Testament, Expos. Jun. Jul. 1918. *Selwyn*, St. Luke and the Eclipse, Expos. (1915). IX, p. 144. *Montefiore*, The Synoptic Gospels. *White*, The Dogmatic Variations in St. Matthew, Church Quart. Rev. Jul. 1915. *Cobern*, The New Archeological Discoveries.

EXCURSUS TERTIUS

DE ANALOGIIS RELIGIOSIS

Auctores Catholici

Beulier, Le Monde Juif au Temps de Jésus-Christ et des Apôtres. *Allo*, L'Évangile en Face du Syncretisme Païen. *Cumont*, Oriental Religions in Roman Paganism; The Mysteries of Mithra. *Prat*, La Théologie de Saint Paul. *Valensin*, Jésus-Christ et l'Étude Comparée des Religions. *Delehaye*, Les Origines du Culte des Martyrs. *Martindale*, History of Religions. *Huby*, Christus. *Duchesne*, Gnose, Dict. Apol. de la Foi Cath. I, col. 298 sq. *D'Alès*, Mithriacisme, Rev. Prat. Apol. III, pp. 466, 519. *Cabrol*, Les Origines du Culte Catholique, ibid. III, p. 209; L'Idolâtrie dans l'Église, ibid. V, p. 36. *Chiron*, Le Stoïcisme a-t-il aidé à la Propagation du Christianisme? Rev. Prat. Apol. XVII, p. 816. *Baudrillart*, La Religion Romaine, Rev. Cler. Fran. LXV, p. 538. *Venard*, Les Origines Chrétiennes, ibid. LXV, pp. 257, 385. *Batiffol*, Le

Christianisme et le Monde Antique, Rev. Cler. Fran. LXV, pp. 513, 541. *Bardy*, Hindouisme et Christianisme, Rev. Prat. Apol. VIII, p. 369. *Lebreton*, L'Étude des Origines Chrétiennes, ibid. V, p. 297, VIII, p. 458, X, p. 379; Les Origines du Dogme de la Trinité. *Lenain*, Paganisme et Christianisme, Rev. Prat. Apol. XVI, p. 697. *Lagrange*, Quelques Rémarques sur l'Orpheus; Les Religions Orientalistes et les Origines du Christianisme, Mélanges, p. 69. *Mangenot*, L'Eucharistie dans Saint Paul, Rev. Prat. Apol. XIII, p. 35; Eucharistie, Dict. de la Théologie Catholique, Vacant-Mangenot, V, art. Eucharistie. *Pirngruber*, Synkretismus, Stimmen aus Maria Laach, LXXXVII, p. 268.

Auctores A catholici

Groton, The Christian Eucharist and the Pagan Cults. *Creed*, The Hermetic Writings, Jour. Theol. Stud. IX, p. 513. *Tisdall*, Christianity and Other Faiths; Mythic Christs and the True. *Thorburn*, Jesus the Christ, Historical or Mythical? *Frazer*, The Dying God; Adonis, Attis, Osiris. *Clemen*, The Dependence of Christianity upon Judaism, Expos. (1909), VIII, p. 289; The Dependence of Christianity upon Non-Jewish Sources, ibid. p. 462. *Easton*, The Pauline Theology and Hellenism, Amer. Jour. Theol. Jul. 1917. *Minocchi*, Il Pantheon. *Harris*, Mystery God and Olympian God, Harv. Theol. Rev. IX, p. 201. *Moore*, Ethical Value of Oriental Religions under the Roman Empire, ibid. Apl. 1915. *Loofs*, Christ's Descent into Hell, Oxford Congress Hist. Relig. II, p. 290. *Söderblom*, The Place of the Christian Trinity and the Buddhist Triratna amongst the Holy Triads, Oxf. Congr. Hist. Relig. II, p. 391. *Meyer*, Mythologische Studien aus der neueren Zeit, ibid. II, p. 411. *Smith*, Ecce Deus. *Kellogg*, The Light of Asia and the Light of the World. *Jensen*, Moses, Jesus, Paulus. *Lillie*, India in Primitive Christianity; Buddhism in Christendom.

EXCURSUS QUARTUS

DE EVANGELIO INFANTIÆ

Auctores Catholici

Brassac, Handbook to the New Testament. *Geslin*, Nouvel Essai d'Interprétation des deux généalogies de Jésus, Rev. Prat. Apol. VII, p. 357. *Martindale*, The Virgin Birth. *Durand*, L'Enfance de Jésus-Christ. *Vacandard*, Saint Marc et la Conception Virginale, Rev. Prat. Apol. IV, p. 412. *Camuset*, La Conception Virginale du Christ, ibid. IV, p. 701. *Gigot*, The Virgin Birth in St. Luke's Gospel, Irish Theol. Quart. Oct. 1913. *Smith*, The Virgin Birth, The Month, Jan. 1920.

Auctores Acatolici

Magoun, The Two Genealogies of Jesus, *Bibliotheca Sacra*, Jan. 1915. *Orr*, The Virgin Birth of Our Lord. *Carr*, The Testimony of St. John to the Virgin Birth of Our Lord, *Expos.* (1907), III, p. 311. *Lobstein*, The Virgin Birth of Christ. *Frazer*, Adonis, Attis, Osiris. *Bor*, The Virgin Birth of Jesus. *Headlam*, Nature Miracles and the Virgin Birth, *Church Quart. Rev.* LXXIX, p. 1. *Armstrong*, Von Soden's Text and Mt. I, 16, *Princ. Theol. Rev.* XIII, p. 461. *Ramsay*, Luke's Narrative of the Virgin Birth, *Expos.* (1912), IV, pp. 385, 481; A Sketch of the Early History of the Dogma of the Virgin Birth, *Bibliotheca Sacra*, Jul. 1916.

THESIS XIV

Auctores Catholici

Cornely, *Compend. Introduct.* p. 515. *Brassac*, *Handbook to the New Testament*, pp. 116, 190, 572. *Callan*, The Four Gospels. *Lattey*, The Structure of the Fourth Gospel, *Expos.* (1906), I, p. 424. *Lepin*, -Évangiles, *Diet. Apol. de la Foi Cath.* I, col. 1704 sq.; La Valeur Historique du Quatrième Évangile; L'Historicité de l'Évangile de Saint Jean, *Rev. Prat. Apol.* V, pp. 173, 236, 462. *Jacquier*, *Histoire des Livres du Nouveau Testament*, IV. *Donin*, Le Caractère Psychologique de l'Évangile de Saint Jean, *Rev. Prat. Apol.* XIV, p. 751. *Durand*, Le Discours de la Cène, *Recher. de Scien. Relig.* I, pp. 321, 351. *Chauvin*, Les Idées de M. Loisy sur le Quatrième Évangile. *Levesque*, Nos Quatre Évangiles, *Rev. Prat. Apol.* XXIII.

Auctores Acatolici

Salmon, *Introduction to the New Testament*, pp. 262, 296. *Cohn*, The Gospels in Modern Research. *Hutchinson*, Our Lord's Signs in the Fourth Gospel. *Peyton*, The Memorabilia of Jesus. *Von Soden*, The Books of the New Testament, p. 390. *Godet*, St. John's Gospel. *Van Oosterzee*, John's Gospel. *Burkitt*, The Gospel History and Its Transmission. *Sanday*, The Criticism of the Fourth Gospel. *Garvie*, Notes on the Fourth Gospel, *Expos.* (1914), VIII, pp. 60, 155, 367, 445, 490; The Prologue of the Fourth Gospel and the Evangelist's Theological Reflexions, *Expos.* Aug. 1915; The Evangelist's Experimental Reflexions in the Fourth Gospel, *Expos.* Sept. 1915; The Synoptic Echoes and the Second-hand Reports in the Fourth Gospel, *Expos.* Oct. 1915. *Watson*, The Mysticism of the Fourth Gospel. *Hitchcock*, The Dramatic Development of the Fourth Gospel, *Expos.* (1907), IV, p. 266; The Baptist and the Fourth Gospel, *ibid.* p. 543. *Hart*, A Plea for the Recognition of the Historical Authority of the Fourth Gospel, *Expos.* (1908), V, p. 361. *Askwith*, The Historical Value of the Fourth Gospel, *Expos.* (1909), VIII, pp. 71, 244, 365, 431, 530, (1910), IX, pp. 86, 132, 440, 538, X,

pp. 38, 354. *Moffatt*, The Lord's Supper in the Fourth Gospel, Expos. (1913), VI, p. 1. *Jones*, The New Testament in the Twentieth Century, p. 390. *Juell*, Johannine Problems, Bibliotheca Sacra, Jul. 1916; The Fourth Gospel a Genuine Narrative, *ibid.* Jul. 1915. *Scott*, The Hellenistic Mysticism of the Fourth Gospel, Amer. Jour. Theol. Jul. 1916; The Historical and Religious Value of the Fourth Gospel. *Moore*, Why the Raising of Lazarus is Not Reported by the Synoptists? Bib. Sac. Jan. 1916. *Andrews*, The Structure of the Prologue of the Fourth Gospel, Expos. (1914), VIII, p. 167. *Thompson*, Accidental Disarrangement of the Fourth Gospel, Expos. (1915), IX, p. 421. *Harris*, Origin of the Prologue of the Fourth Gospel, Expos. Aug. 1916. *Bacon*, The Fourth Gospel in Research and Debate. *Granger*, The Semitic Element in the Fourth Gospel, Expos. Mai. 1916. *Vos*, The Range of the Logos Idea in the Fourth Gospel, Princ. Theol. Rev. Jul. Oct. 1913. *Winstanley*, The Outlook of the Fourth Gospel, Expos. Feb. 1918.

THESIS XV

Auctores Catholici

Camerlynck, Commentarius in Actus Apostolorum. *Callan*, The Acts of the Apostles. *Lynch*, The Story of the Acts. *Cecilia*, The Acts of the Apostles. *Jacquier*, Histoire des Livres du Nouveau Testament, III; Valeur Historique des Actes des Apôtres, Rev. Biblique, XII, p. 134. *Prat*, Les Sources des Actes des Apôtres, Recher. de Scien. Relig. IV, p. 275. *Fillion*, Com. sur le Décret de Com. Bib. Jun. 12, 1913, Rev. Cler. Fran. LXXXVII, p. 24.

Auctores Acatholici

Rawlinson, The Historical Evidences of the Truth of the Scripture Records. *Turton*, The Truth of Christianity. *Harnack*, The Date of the Acts and the Synoptic Gospels. *Stanton*, The Gospels as Historical Documents, II, pp. 260, 263-274. *Wendt*, The Historical Trustworthiness of the Book of the Acts, Hibbert Jour. Oct. 1913. *Liberty*, St. Peter's Speech in the Acts, I, 15-22, Expos. (1909), VII, p. 77. *Ramsay*, Luke's Authorities in the Acts, chaps. i-xii, Expos. (1909), VII, pp. 192, 262, 358, 450; The Bearings of Recent Discoveries on the Trustworthiness of the New Testament. *Selwyn*, The Carefulness of Luke the Prophet, Expos. (1909), VII, p. 547, (1910), X, p. 449. *Redlich*, Aristarchus, Expos. (1914), VIII, p. 183. *Torrey*, Fact and Fancy in Theories concerning Acts, Amer. Jour. Theol. Jan. Apl. 1919; Why the First Half of the Acts is so Different from the Second, Expository Times, Jan. 1917. *Montgomery*, St. Paul's Voyage and Shipwreck, Expos. (1915), IX, p. 356.

Materia Historica

JESUS NAZARENUS MESSIAS ET FILIUS DEI

DISPUTATIO PRIMA

De Spe Messianica Judaeorum

SECTIO PRIMA

DE VERITATE TESTIMONII VETERIS TESTAMENTI

ASSERT. I-VI ET THESIS XVI

Auctores Catholici

Corluy, Spicilegium, I, II. *Maas*, Christ in Type and Prophecy. *Schilling*, Vaticinia Messianica Veteris Testamenti hebraice, exegetice et philologie dilucidata in modum Chrestomathiae hebraicae ordinata cum vocabulario hebræo-latino. *Touzard*, L'Argument Prophétique, Rev. Prat. Apol. VI, p. 906; Sur l'Étude des Prophètes de l'Ancien Testament. *ibid.* V, p. 186; Le Prophète Amos, *ibid.* V, pp. 315, 379; La Préparation Messianique, *ibid.* VI, p. 137. *Perret*, La Prophétie d'Emmanuel, Rev. Prat. Apol. XI, p. 81. *Calès*, Le Sens de 'Almah en Hébreu, Recher. de Scien. Relig. I, p. 161. *De Broglie*, Les Prophéties Messianiques. *Condamin*, Le Sens Messianique de Zach. XII, 10, Recher. de Scien. Relig. I, p. 52; Examen d'une Méthode Nouvelle Appliquée à l'Exégèse des Prophètes, *ibid.* III, p. 62; Le Livre d'Isaïe; La Mission Surnaturelle des Prophètes d'Israël, Études, CXVIII, p. 5. *Hitchcock*, The Religion of the Hebrew Bible, Hist. Relig. ed. Martindale.

Auctores A catholici

Forbes, The Servant of the Lord. *Redford*, The Christian's Plea against Modern Unbelief, p. 282. *Smith*, The Religion of Israel. *Loisy*, Religion of Israel. *Cheyne*, The Two Religions of Israel; Dr. Gray's New Book on Isaiah, Expos. (1912), III, p. 543. *Delitzsch*, Messianic Prophecies. *Causse*, Les Prophètes d'Israël, cf. Rev. Prat. Apol. XX, p. 339. *Bultenwieser*, The Prophets of Israel, cf. Rev. Prat. Apol. XX, p. 340. *Watson*, The Human and the Superhuman Messiahs, Expos. Jan. 1917. *Moulton*, The New Covenant in Jeremiah, Expos. (1906), I, p. 370. *Selwyn*, An Oracle of the Lord in Isaiah XXXII, Expos. (1913), V, p. 167. *Margoliouth*, Recent Exposition of Isaiah liii, Expos. (1908), VI, p. 59. *Dods*, Zachary's Visions, Expos. (1886), III, pp. 136, 335, 445. *Fullerton*, The Book of Isaiah, cf. Harv. Theol. Rev. VI, p. 545. *Boutflower*, Is. XXI in the Light of Assyrian History, Jour. Theol. Stud. XCV, p. 501. *Wright*, The Pre-Christian Interpretation of Isaiah lii, liii, Expos. (1886), VII, pp. 364, 401. *Bor*, The

Christian Messiah in the Light of Judaism Ancient and Modern, Jour. Theol. Stud. XIII, p. 321. *Warfield*, The Divine Messiah in the Old Testament, Princ. Theol. Rev. XIV, p. 369.

SECTIO SECUNDA ET SECTIO TERTIA

DE SPE MESSIANICA LIBRORUM VETERIS TESTAMENTI APOCRYPHORUM

DE SPE MESSIANICA RABBINORUM

Auctores Catholici

Szekely, Bibliotheca Apocrypha. *Lagrange*, Le Messianisme chez les Juifs. *Paulus*, Les Juifs et le Messie. *Lepin*, Christ and the Gospel, or Jesus the Messiah and the Son of God. *Martin*, Livre d'Hénoch. *Viteau*, Psaumes de Salomon. *Tisserant*, Ascension d'Isaïe. *Nau*, Histoire et Sagesse d'Ahikar. *Bardy*, Note sur la Pensée Juive à l'Époque de Notre-Seigneur, Rev. Prat. Apol. IX, pp. 45, 97. *Saubin*, La Synagogue Moderne; Le Talmud et la Synagogue Moderne; Le Dogme Chrétien dans la Religion Juive.

Auctores A catholici

Charles, Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament. *Flemming*, *Radermacher*, Das Buch Henoch. *Geffken*, Die Oracula Sibyllina. *Schürer*, History of the Jewish People. *Burkitt*, Jewish and Christian Apocalypses. *Jones*, The New Testament in the Twentieth Century, p. 87. *Edersheim*, The Life and Times of Jesus the Messiah. *Sanday*, Outlines of the Life of Christ. *Montefiore*, Modern Judaism and the Messianic Hope, Hib. Jour. Jan. 1913; Outlines of Judaism: Judaism and St. Paul. *Strachey*, Jewish History and Politics. *Simpson*, Liberal Judaism and the Christian Faith, Church Quart. Rev. LXXXI, p. 44. *Friedlander*, The Jewish Religion. *Morris Joseph*, Judaism as Creed and Life.

DISPUTATIO SECUNDA

De Testimonio Jesu Nazareni

SECTIO PRIMA

JESUS MESSIAS THESES XVII, XVIII

Auctores Catholici

Van Laak, Instit. Theol. Fund. III, De Revelatione Christiana, lib. 1, pp. 14, 30 (in usum privatum Univ. Gregor. ed.). *Brassac*, Handbook to the New Testament, p. 480. *Lepin*, Christ and the Gospel; Jésus-Christ, Sa Vie et Son Œuvre. *Batiffol*, L'Enseigne-

ment de Jésus. *Mangenot*, Jésus Messie et Fils de Dieu. *De la Briere*, Église, Dict. Apol. de la Foi Cath. I, col. 1221 sq. *Buzy*, Introduction aux Paraboles Évangéliques. *Durand*, Pourquoi Jésus-Christ a-t-il parlé en Paraboles? Études, Jun. 20, 1906. *Fonck*, Parables of the Gospel. *Prat*, La Nature et le But des Paraboles Évangéliques, Études, CXXXV, p. 198. *Anon.* Le But des Paraboles selon S. Mare, Rev. Prat. Apol. IX, p. 795. *Lebreton*, Les Origines de l'Apologétique Chrétienne, ibid. VII, pp. 401, 561; Le Message de Jésus-Christ d'après les Synoptiques, ibid. VII, p. 801; La Foi au Seigneur dans l'Église Naissante, Recher. de Scien. Relig. I, p. 2. *Rochedard*, Jésus selon les Évangiles, Rev. Prat. Apol. XI, p. 434. *Fillion*, Quelques Récents Ouvrages sur Jésus-Christ et le Christianisme Primitif, Rev. Cler. Fran. LXXX, p. 283; La Lutte pour l'Existence du Christ, ibid. LIV, p. 420, cf. Apl. 1, Jun. 15, Aug. 15, 1909, Feb. 1, Mar. 1, 1910. *Grandmaison*, Jésus-Christ, Dict. Apol. de la Foi Cath. II, col. 1287 sq. *H. L.* Jésus selon les Évangiles, Rev. Prat. Apol. XV, p. 845. *Cimitier*, Vie de Notre-Seigneur, ibid. XV, p. 480. *Lesêtre*, Pourquoi Jésus-Christ n'a pas Écrit, ibid. I, p. 307.

Auctores A catholici

Trench, Notes on the Parables. *Browne*, The Parables of the Gospel. *Menzies*, The Art of the Parables, Expos. Jul. 1913. *Murray*, Jesus and the Parables. *Edersheim*, The Life and Times of Jesus the Messiah. *Geikie*, Life and Words of Christ. *Leask*, The Footprints of the Messiah. *Garvie*, Did Jesus Legislate? Expos. (1913), V, p. 313. *Mayor*, Did Christ Contemplate the Admission of the Gentiles into the Kingdom of Heaven? Expos. (1909), VIII, p. 385. *Sanday*, The Injunctions of Silence in the Gospels, Jour. Theol. Stud. Apl. 1914; Outlines of the Life of Christ. *Forsyth*, The Preaching of Jesus and the Gospel of Christ, Expos. (1915), IX, pp. 325, 404. *James*, Was Jesus Really Tempted? Expos. (1915), IX, p. 67. *Tolstoy*, The Teaching of Jesus. *Russell*, The Influence of the Baptist on the Mind of Christ, Expos. Jan. 1917. *Vernon*, The Founding of the Church Harv. Theol. Rev. Jan. 1917. *Smith*, The Historic Jesus. *Warfield*, Jesus' Mission according to His Own Testimony, Princ. Theol. Rev. XIII, p. 513. *Stalker*, The Teaching of Jesus concerning Himself. *Hunkin*, The Synoptic Parables, Jour. Theol. Stud. Apl. 1915. *Cross*, Modern Trend in Soteriology, Amer. Jour. Theol. Jan. 1915. *Wrede*, Das Messiasgeheimnis in den Evangelien. *Spitta*, Streitfragen der Geschichte Jesu. *Andrews*, The Legacy of Jesus to the Church, Amer. Jour. Theol. Oct. 1919.

THESIS XIX

Auctores Catholici

Drum, Eschatological Christs, Amer. Eccles. Rev. Jun. 1915. *Van Noort*, De Vera Religione, Appendix. *De Boysson*, Le Règne

de Dieu d'après l'Évangile, *Rev. Prat. Apol.* IV, p. 65. *Lepin*, Royaume de Dieu dans les Évangiles, *ibid.* XIV, p. 914. *De la Briere*, Église, *Dict. Apol. de la Foi Cath.* I, col. 1221 sq. *Lemonnyer*, Fin du Monde, *ibid.* I, col. 1911 sq. *Van Laak*, *Instit. Theol. Fund.* III, De Revelatione Christiana, lib. 1, p. 32. *Batiffol*, L'Église Naissante; L'Enseignement de Jésus. *Lesêtre*, La Croyance des Apôtres de la Fin du Monde, *Rev. Prat. Apol.* XIII, p. 861. *Lagrange*, L'Avénement du Fils de l'Homme, *Rev. Biblique*, III, pp. 382, 561. *Szczygiel*, Le Discours Eschatologique Expliqué d'après sa Structure Rythmique et Strophique, *cf. Rev. Prat. Apol.* XII, p. 566. *Billot*, La Parousie, *Études*, Jun. 5, Jun. 20, Jul. 20, Sept. 20, 1917. *Grandmaison*, Jésus Prophète, *Rev. Prat. Apol.* XVIII, pp. 1, 161. *Shanahan*, St. Matthew and the Parousia, *The Catholic World*, Jan.-Sept. 1918.

Auctores Acatholici

Sabatier, Esquisse d'une Philosophie de la Religion; De l'Es-sence du Christianisme. *Harnack*, Das Wesen des Christentums. *Jalaguier*, De l'Église. *Loisy*, L'Évangile et l'Église; Autour d'un petit Livre; Les Évangiles Synoptiques. *Tyrrell*, Christianity at the Cross Roads. *Montgomery*, The Quest of the Historical Jesus. *Schweitzer*, The Mystery of the Kingdom of God: The Sanity of the Eschatological Jesus. *Expos.* (1913), VI, pp. 328, 439, 554. *Von Dobschütz*, The Eschatology of the Gospels. *Hill*, Apocalyptic Element of the Lord's Teaching, *Expos.* (1912), IV, p. 193. *Emmet*, The Eschatological Question in the Gospels; Is the Teaching of Jesus an Interimsethik? *Expos.* (1912), IV, p. 432. *Dewick*, Primitive Christian Eschatology. *Jackson*, The Eschatology of Jesus. *Brown*, The Apocalyptic Teaching of Jesus, *The Contemp. Rev.* Mar. 1911, Sept. 1912. *Macintosh*, Eschatology in the Old Testament and Judaism, The Eschatology of Jesus, Eschatology of the Apostolic Age, *Expos.* Jul. Aug. Sept. 1915. *Peabody*, New Testament Eschatology and New Testament Ethics, *Oxford Congr. Hist. Relig.* II, p. 305. *Charles*, Christ and Eschatology, *Expos.* (1911), I, p. 399. *Grant*, The Eschatology of the Second Century, *Amer. Jour. Theol. Apl.* 1917.

SECTIO SECUNDA

JESUS FILIUS DEI

THESES XX-XXV

Auctores Catholici

Van Laak, *Instit. Theol. Fund.* III, De Revelatione Christiana, lib. 1, pp. 85-199. *Lepin*, Christ and the Gospel. *Tixeront*, Apologetical Studies. *Courbet*, Jésus-Christ est Dieu. *Lebreton*, Les Origines du Dogme de la Trinité: Le Dieu Vivant. *Lesêtre*, La

Preuve de la Divinité de Jésus-Christ dans l'Évangile, *Rev. Prat. Apol.* XVIII, p. 285. *Pressoir*, La Divinité de Jésus-Christ d'après les Évangiles Synoptiques, *ibid.* XI, p. 434. *Gouget*, L'Enseignement de Saint Paul; La Catéchèse Apostolique. *Labauche*, L'Accord de la Raison et de la Foi sur le Mystère de la Trinité, *Rev. Prat. Apol.* XI, p. 204. *D'Alès*, L'Origine de la Profession de Foi à la Trinité, *ibid.* XIII, p. 338. *Levesque*, Comment Saint Paul prouve la Divinité de Jésus-Christ, *Rev. Prat. Apol.* XXV. *Grand-maison*, Jésus-Christ, *Diet. Apol. de la Foi Cath.* II, col. 1287 sq.; Le Christ de M. Harnack, *Études*, LXX, p. 737; Un Essai de Christologie Moderne, *Recher. de Scien. Relig.* II, p. 190. *Brassac*, Handbook to the New Testament.

Auctores A catholici

Carpenter, The First Three Gospels; The Historical Jesus and the Theological Christ. *Bousset*, Jesus; Kyrios Christus. *Weiss*, The Life of Christ. *Coe*, Religion and the Subconscious. *Amer. Jour. Theol.* XIII, p. 337. *Heitmüller*, Jesus. *Weinel-Widgery*, Jesus in the Twentieth Century and After. *Walker*, The Subconscious and the Superconscious in the Person of Christ. *Loofs*, Problems of Christology; What is the Truth about Jesus Christ? *Mozley*, Tendencies in Christology, *Church Quart. Rev.* XXXI, p. 1. *Sanday*, Outlines of the Life of Christ; The Life of Christ in Recent Research; Christologies Ancient and Modern. *Jones*, The New Testament in the Twentieth Century. *Harnack*, The Essence of Christianity. *Sabatier*, Religions of Authority and the Religion of the Spirit. *Loisy*, Les Évangiles Synoptiques. *Feine*, Jesus Christus und Paulus. *Von Soden*, The Writings of the New Testament. *Weinel*, St. Paul the Man and his Work. *A. Meyer*, Jesus or Paul. *J. Weiss*, Paul and Jesus. *Von Dobschütz*, St. Paul and the Apostolic Age. *Knowling*, The Testimony of St. Paul to Jesus Christ. *Milligan*, Paulinism and the Religion of Jesus. *James*, The Theology of Paul and the Teaching of Jesus Christ, *Expository Times*, Oct. 1914. *Palmer*, A Comparison of the Synoptic, Pauline and Johannine Conceptions of Jesus, *Amer. Theol.* Jul. 1919.

DISPUTATIO TERTIA

De Veritate Testimonii Jesu Nazareni

THESIS XXVI

Auctores Catholici

Clem. Alex. Pædagog. I, 11. *Justin.* Dial. c. 7. *Euseb.* Contra Hieroc. cc. 33, 42; Dem. Evang. III, 6; Præpar. Evang. I, 14, 15. *Eznik*, Contra Sectas, IV, 3, 7. *Lactantius*, Institut. Div. lib. 4. *S. Augustinus*, De Civitate Dei, XIX, 33, 34. *Lugo*, De Fide, d. 5,

s. 4, n. 54. *Van Laak*, Instit. Theol. Fund. III, De Revelatione Christiana, lib. 2, p. 1. *Ottiger*, Theologia Fundamentalis, I, p. 629. *Muncunill*, De Vera Religione, p. 338. *Vonier*, The Personality of Christ. *Benson*, Christ in the Church; The Humanity of Christ. *Von Kuville*, Back to Holy Church. *Lepin*, Christ and the Gospel. *Brassac*, Handbook to the New Testament. *Bougaud*, Le Christianisme et les Temps Présents, t. 2, par. 2, c. 8. *Batiffol*, L'Enseignement de Jésus. *Labauche*, La Sainte Humanité de Notre-Seigneur, Rev. Prat. Apol. V, p. 843. *Tixeront*, Histoire des Dogmes, I, p. 61. *De Boysson*, Comment Étudier la Nature Humaine de Notre-Seigneur? Rev. Prat. Apol. XV, p. 819. *Fillion*, Développement Intellectuel et Moral de Jésus, Rev. Cler. Fran. LXXVIII, p. 157; Jugement porté par un Juif (Montefiore) sur le Judaïsme Liberal, sur Jésus-Christ et sur le Christianisme, Rev. Prat. Apol. XVI, p. 81.

Auctores Acatholici

Redford, The Christian's Plea against Modern Unbelief. *Dods*, *Denney*, *Moffatt*, The Literal Interpretation of the Sermon on the Mount. *Collis*, An Analysis of the Sermon on the Mount. *Channing*, The Character of Christ. *Young*, The Christ of History. *Rousseau*, Émile, lib. 4. *Warfield*, Jesus' Alleged Confession of Sin, Princ. Theol. Rev. Apl. 1914; The Misconception of Jesus and Blasphemy of the Son of Man, ibid. XII, p. 367; The Essence of Christianity and the Cross of Christ, ibid. VII, p. 538. *Garvie*, Studies in the Inner Life of Jesus, Expos. (1906), I, pp. 304, 496, II, pp. 410, 518, (1909), VII, pp. 20, 126. *Sanday*, The Spiritual Meaning of the Life of Christ, Expos. (1906), I, p. 385. *Lecky*, History of European Morals, II. *Forsyth*, The Preaching of Jesus and the Gospel of Christ, Expos. (1915), IX, pp. 325, 404, X, pp. 66, 117, 340, 445. *M'Intyre*, The Mystical Doctrine of Christ, Expos. (1906), II, p. 161. *Winterbotham*, The Omniscience of the Lord, Expos. (1909), VIII, p. 481. *Whyte*, Christ the Interpreter of Nature, Expos. (1885), II, p. 224. *Horton*, Christ's Use of Proverbs, Expos. (1888), VIII, p. 105. *James*, Was Jesus Really Tempted? Expos. (1915), IX, p. 67. *Strachan*, The Christ of the Fourth Gospel, Expos. (1909), VIII, pp. 357, 441, 501, IX, p. 187. *Ross*, The Indispensableness of Jesus, Expos. (1910), IX, p. 187. *Weir*, The Irony of Jesus, Expos. (1913), VI, p. 60. *Warschauer*, Jesus as a Teacher, Amer. Jour. Theol. Apl. 1916.

De Scholis Adversariorum.

Auctores Catholici

Chassay, Le Christ et l'Évangile. *Drum*, Christological Errors, Amer. Eccles. Rev. Dec. 1914, Feb. Mar. Apl. Dec. 1915, Jan. 1916. *Fillion*, L'Existence Historique de Jésus-Christ et le Rationalisme Contemporain. Ce que les Rationalistes daignent nous laisser de la Vie de Jésus, Rev. Cler. Fran. LV, pp. 5, 257, 641; Les Étapes du

Rationalisme dans ses Attaques contre les Évangiles et la Vie de Jésus-Christ, *ibid.* LVIII, pp. 5, 549, 662; La Guerre sans Trêve à l'Évangile et à Jésus-Christ, *ibid.* LXXIII, pp. 257, 385, 513; La Lutte pour l'Existence du Christ, *ibid.* Jun. 15, Aug. 15, 1909, Feb. 1, Mar. 1, 1910. *Brassac*, Handbook to the New Testament. *Guibert*, Indifférence Religieuse, *Rev. Prat. Apol.* III, p. 91. *Grand-maison*, Le Christ de M. Harnack, *Études*, LXX, p. 737.

Auctores Acaholicici

Schola Liberalis.

La Touche, The Person of Christ in Modern Thought, *cf.* *Jour. Theol. Stud.* XIV, p. 130. *Wolfenbüttel* Fragments of Reimarus. *Fairbairn*, Christ in Modern Theology. *Sanday*, Outlines of the Life of Christ; Christologies Ancient and Modern; The Life of Christ in Recent Research. *Sabatier*, Religions of Authority and the Religion of the Spirit. *Harnack*, What is Christianity? *Briggs*, New Light on the Life of Jesus. *Von Dobschütz*, The Eschatology of the Gospels. Jesus or Christ, *Hibbert Journal Supplement*, 1909. *Macintosh*, The Person of Jesus Christ. *Figgis*, Civilization at the Cross Roads. *Schmiedel*, Articles in *Encyclopædia Biblica*, Cheyne, *cf.* *Princ. Theol. Rev.* XI, p. 195. *Forrest*, The Christ of History and the Christ of Experience. *Austin*, The Man Jesus. *Toland*, Christianity not Mysterious. *Case*, The Historicity of Jesus; The Evolution of Early Christianity. *Paulus*, *Leben Jesu als Grundlage einer reinen Geschichte des Urchristentums*. *Jones*, The New Testament in the Twentieth Century. *Renan*, Vie de Jésus. *Wernle*, The Sources of the Life of Jesus. *Meyer*, Was uns Jesus heute ist? *Winstanley*, Jesus and the Future. *Foundations*, Christian Belief in Terms of Modern Thought, by Seven Oxford Men (B. H. Streeter, R. Brook, A. E. J. Rawlinson, W. H. Moberly, N. S. Talbot, R. G. Parsons, W. Temple). *Weinel-Widgery*, Jesus in the Twentieth Century. *Heilmüller*, Jesus. *Mozley*, Tendencies in Christology. *Forsyth*, The Person and the Place of Christ. *Weston*, The One Christ. *Loofs*, Problems of Christology; What is the Truth about Jesus Christ? *Bouck White*, The Call of the Carpenter. *Drake*, Problems of Religion. *Lake*, The Stewardship of Faith. *Clodd*, Jesus of Nazareth. *G. Moore*, The Brook Kerith. *Weiss*, The Life of Christ. *Eppens*, The Dilemma of the Modern Christian. *Carpenter*, The First Three Gospels; The Historical Jesus and the Theological Christ. *Conybeare*, Myth, Magic and Morals. *Hardin*, The Christ of Truth and the Jesus of History. *Kershner*, The Religion of Jesus. *Lester*, The Historic Jesus. *Tolstoy*, The Teaching of Jesus. *Spitta*, *Streitfragen der Geschichte Jesu*. *Machen*, History and Faith, *Princ. Theol. Rev.* XIII, p. 337. (Impugnat Liberales.)

Schola Psychologica.

De Loosten, Jesus Christus vom Standpunkte des Psychiaters. *Ramussen*, Jesus: Eine vergleichende psychopathologische Studie. *Weidel*, Jesu Persönlichkeit: Eine psychologische Studie.

Schola Eschatologica.

Tyrrell, Christianity at the Cross Roads. *Loisy*, Les Évangiles Synoptiques. *Schweitzer*, The Mystery of the Kingdom of God; The Sanity of the Eschatological Jesus, Expos. (1913), VI, pp. 328, 439, 554.

THESIS XXVII

Auctores Catholici

Muncunill, De Vera Religione, p. 343. *Ottiger*, Theologia Fundamentalis, I, p. 606. *Bainvel*, De Vera Religione et Apologetica, p. 173. *Meschler*, The Humanity of Jesus. *Brassac*, Handbook to the New Testament. *Vonier*, The Personality of Christ. *Von Ruville*, Back to Holy Church. *Lepin*, Christ and the Gospel. *Batiffol*, L'Enseignement de Jésus. *Jacquier-Bourchany*, La Sainteté Incomparable de Jésus. *De Broglie*, Problèmes et Conclusions de l'Histoire des Religions, p. 321. *Courbet*, Supériorité du Christianisme. *Labauche*, La Sainte Humanité de Notre-Seigneur, Rev. Prat. Apol. X, p. 842. *De Boysson*, Comment Étudier la Nature Humaine de Notre-Seigneur, ibid. XV, p. 819. *Fillion*, Développement Intellectuel et Moral de Jésus, Rev. Cler. Fran. LXXVIII, p. 157. *Lesêtre*, L'Évangile et l'Activité Humaine, Rev. Prat. Apol. I, p. 119.

Auctores Aatholici

Sharp, Resemblances between the Discourses of Epictetus and the New Testament, Expos. (1914), VIII, p. 415. *Weston*, The One Christ. *Macintosh*, The Person of Jesus Christ. *Shaw*, The Pessimism of Jesus, Inter. Jour. of Ethics, Jul. 1916. *Margoliouth*, Studies in the Sermon on the Mount, Expos. (1910), IX, pp. 42, 143, 210, 357. *Conybeare*, A History of New Testament Criticism. *Redford*, The Christian's Plea against Modern Unbelief. *Fairbairn*, Christ in Modern Theology. *Matheson*, Studies on the Portrait of Christ. *Tisdall*, Christianity and Other Faiths. *Kellogg*, The Light of Asia and the Light of the World. *Carr*, The Son of Man as the Light of the World, Christus Ædificator, Expos. (1906), I, p. 115, (1909), VII, p. 41. *Roberts*, Jesus or Christ, Hibbert Jour. VII, p. 352, VIII, p. 83. *Chesterton-Moulton*, Reply to Mr. Roberts, ibid. VII, pp. 746, 759. *Smith*, The Historic Jesus. *Warfield*, Jesus' Alleged Confession of Sin, Princ. Theol. Rev. Apl. 1914.

*De Schola Mythistarum.***Mythistæ**

Seydel, Das Evangelium von Jesu in seinen Verhältnissen zu Buddha-Saga und Buddha-lehre; Die Buddhalegende und das Leben Jesu nach den Evangelien. *J. M. Robertson*, Christianity and Mythology; A Short History of Christianity; Pagan Christs;

Studies in Comparative Hierology. *Kalthoff*, Das Christus-problem: Grundlinien zu Sozialtheologie: Die Entstehung des Christentums; Neue Beiträge zum Christus-problem; Was wissen wir von Jesus? *Maurenbrecher*, Von Nazareth nach Golgotha. *Kautsky*, Der Ursprung des Christentums; Jesus "der Rebell," cf. Die Neue Zeit, 1910, xxviii, p. 13. *Smith*, The Pre-Christian Jesus; Ecce Deus; Latest Lights and Shadows on the Jesus Question, The Monist, Oct. 1914. *Jensen*, Das Gilgamesch-epos in der Weltliteratur; Moses, Jesus, Paulus; Hat der Jesus der Evangelien wirklich gelebt? *Drews*, The Christ Myth; Witnesses to the Historicity of Jesus. *Studel*, Wir Gelehrten vom Fach! *Lublinski*, Die Entstehung des Christentums aus der Antiken Kultur; Falsche Beweise für die Existenz der Menschen Jesus. *Schultz*, Documente der Gnosis. *Baur*, Kritik der evangelischen Geschichte des Johannes; Kritik der evangelischen Geschichte der Synoptiker; Kritik der Evangelien und Geschichte ihres Ursprungs; Kritik der paulinischen Briefe; Christus und die Cæsaren. *Cheyne*, Bible Problems. *Lillie*, Buddhism in Christendom; India in Primitive Christianity. *Pfleiderer*, Early Christian Conception of Christ. *Lobstein*, The Virgin Birth. *Steiner*, Christianity as a Mythical Fact and the Mysteries of Antiquity.

Impugnatores Mythistarum.

Auctores Catholici

Chassay, Christ et l'Évangile. *Drum*, Mythic Christs, An American Mythic Christ, Amer. Eccles. Rev. Mai.-Sept. 1915. *Valensin*, Jésus-Christ et l'Étude Comparée des Religions; Christs Mythiques et le Christ de l'Histoire, Rev. Prat. Apol. XII, p. 161. *Martindale*, The Virgin Birth. *Allo*, L'Évangile en Face du Syncretisme Païen. *Aiken*, The Dhamma of Gotama the Buddha and the Gospel of Jesus Christ. *W. S. Lilly*, Many Mansions. *Fillion*, L'Existence Historique de Jésus-Christ et le Rationalisme Contemporain; La Lutte pour l'Existence du Christ, Rev. Cler. Fran. LXIV, p. 420. *Meffert*, Die geschichtliche Existenz Christi.

Auctores Acatholici

Conybeare, The Historical Christ. *Andrews*, The Reality of the Historical Jesus. Expos. (1915), IX, p. 193. *Jones*, The New Testament in the Twentieth Century. *Thorburn*, The Mythical Interpretation of the Gospels; Jesus the Christ, Historical or Mythical? *Case*, The Historicity of Jesus. *Carpenter*, The Historical Jesus and the Theological Christ; The First Three Gospels. *Loisy*, À propos de l'Histoire des Religions. *Tisdall*, Mythic Christs and the True. *Bornemann*, Jesus als Problem. *Windisch*, Der geschichtliche Jesus, Theologische Rundschau, XII, 1910. *Wernle*, Wider moderne Skopsis für den Glauben an Jesus, Die Christliche Welt, Feb. 17, 1910. *H. Holtzmann*, Paulus als Zeuge wider die Christusmythe von Arthur Drews, Die Christliche Welt, Feb. 17,

1910. *Von Soden*, Hat Jesus gelebt? *Beth*, Hat Jesus gelebt? *H. Weincl*, Ist das "liberale" Jesus-bild Widerlegt? *J. Weiss*, Jesus von Nazareth: Mythos oder Geschichte.

Dunkmann, Der historische Jesus, der mythologische Christus, und Jesus der Christus. *Rossington*, Did Jesus Really Live? *Zimmern*, Zum Streit um die "Christusmythe"; Das babylonische Material in seinen Hauptpunkten dargestellt (Mythist. conserv.). *Brückner*, Das fünfte Evangelium (Mythist. conserv.). *Jeremias*, Hat Jesus Christus gelebt? (Mythist. conserv.). *Klein*, Ist Jesus eine historische Persönlichkeit? (Heb.). *Jülicher*, Hat Jesus gelebt? *Clemen*, Der geschichtliche Jesus.

THESIS XXVIII

Auctores Catholici

Ottiger, Theologia Fundamentalis, I, p. 749. *Wilmers*, De Religione Revelata, p. 350. *Lepin*, Christ and the Gospel. *Brassac*, Handbook to the New Testament. *Grandmaison*, Jésus Prophète, Rev. Prat. Apol. XVII, p. 801, XVIII, pp. 5, 161. *Cimâtier*, La Prédiction du Sauveur relative au Temple de Jerusalem, Rev. Prat. Apol. XV, p. 77.

Auctores A catholici

Redford, The Christian's Plea against Modern Unbelief. *Stapfer*, The Death and Resurrection of Jesus Christ. *Wendt*, The Teaching of Jesus. *Holtzmann*, The Life of Jesus. *Wernle*, The Beginnings of Christianity. *Loisy*, Le Quatrième Évangile; Les Évangiles Synoptiques.

THESIS XXIX

Auctores Catholici

Ottiger, Theologia Fundamentalis, I, p. 757. *Van Laak*, Instit. Theol. Fund. III, De Revelatione Christiana, lib. 2, p. 15; Harnack et le Miracle. *Smil*, De Dæmoniacis in Historia Evangelica. *Brassac*, Handbook to the New Testament. *Raupert*, Christ and the Powers of Darkness. *De Bonniot*, Le Miracle et ses Contrafaçons. *Patoux*, Le Magnétisme, l'Hypnotisme et Lourdes. *Jacquier-Bourchany*, Les Miracles Évangéliques. *Vallet*, Les Miracles de l'Évangile. *Van der Elst*, Guérisons Miraculeuses, Hystérie, Diet. Apol. de la Foi Cath. II, col. 419, 534; Le Miracle et la Suggestion, Rev. Prat. Apol. XIV, p. 544. *Anon.* Hypnotisme, ibid. IX, p. 719. *F. C.*, Documents relatifs au Magnétisme, au Spiritisme et à l'Hypnotisme, Rev. Prat. Apol. XII, p. 206. *Anon.* Miracles de l'Évangile et Suggestion, ibid. VI, p. 934. *Bruncteau*, De Quelques Théories Éliminatrices du Miracle, Rev. Prat. Apol. XVIII-XX. *Grandmaison*, Les Signes Divins et le Miracle, Recher. de Scien. Relig. V, p. 105. *Mangenot*, Les Miracles

d'Esculape, *Rev. Cler. Fran.* Aug. 17, Sept. 1, 1917. *Walsh*, Problems of Mental and Moral Healing, *The Dublin Review*, Oct. 1916. *Martindale*, Un Miracle de Apollonius de Tyane, *Recher. de Scien. Relig.* I, p. 71. *Poulain*, Hypnotisme et Supernaturel, *Rev. Prat. Apol.* XIII, p. 855. *Lepin*, La Résurrection de Lazare, *Rev. Cler. Fran.* LII, p. 457, LIII, p. 129. *Vaissière*, Éléments de Psychologie Expérimentale. *Van Velsen*, Hypnotisme, Suggestion, Psychothérapie. *Schneider*, L'Hypnotisme. *Fonck*, Die Wunder des Herrn.

Auctores A catholici

Thompson, Miracles in the New Testament. *Davis*, The Miracles of Jesus, cf. *Princ. Theol. Rev.* XIII, p. 285. *Fausset*, The Miracles of Christ and Modern Scientific Theory, *Church Quart. Rev.* Oct. 1916. *Mecklin*, The Survival Value of Miracles, *Amer. Theol. Rev. Apl.* 1917. *Redford*, The Christian's Plea against Modern Unbelief. *Harnack*, What is Christianity? *Bruce*, The Miraculous Element in the Gospels. *Sunday*, Outlines of the Life of Christ. *Trench*, The Miracles of Our Lord. *Grierson*, New Testament Miracles and Modern Healing, *Expos.* (1909), VIII, p. 507. *Marshall*, Psychotherapeutics and Religion, *Hib. Jour.* VII, p. 295. *Plumptre*, Christ and Christendom. *Headlam*, Nature Miracles and the Virgin Birth, *Church Quart. Rev.* LXXIX, p. 1. *Brown*, The Permanent Significance of Miracles for Religion, *Harv. Theol. Rev.* Jul. 1915. *Wade*, Miracles and Christianity, *Hib. Jour.* XII, p. 162. *Conybeare*, Philostratus. *Warfield*, Counterfeit Miracles.

THESIS XXX

Auctores Catholici

Wilmers, De Religione Revelata, p. 425. *Van Laak*, De Revelatione Christiana, fasc. 2, lib. 2, tract. 3. *Ottiger*, Theologia Fundamentalis, I, p. 786. *Hettinger*, Revealed Religion, p. 140. *Brassac*, Handbook to the New Testament, p. 398. *Marsh*, Messianic Philosophy; The Resurrection of Christ. *Meinertz*, The Fact of the Resurrection, *Constructive Quart.* Mar. 1915. *Jacquier-Bourchany*, La Résurrection de Jésus-Christ. *Mangenot*, La Résurrection de Jésus-Christ, Apparitions de Notre-Seigneur à ses Disciples, La Sépulture de Jésus, *Rev. Prat. Apol.* IV, p. 405, V, p. 341; La Résurrection de Jésus-Christ, *ibid.* VII, pp. 161, 253, VIII, pp. 481, 801, 893, IX, pp. 21, 112, 161, X, pp. 160 sq. *Griselle*, L'Argument de la Résurrection de Notre-Seigneur au XVIIe Siècle, *Rev. Prat. Apol.* II, p. 82. *Lesêtre*, Les Saintes Femmes au Tombeau, La Passion, L'Ascension *ibid.* XIV, p. 49, VIII, pp. 42, 288. *Rivière*, Un Peu de Théologie sur la Passion du Sauveur, *Rev. Prat. Apol.* XIII, p. 589. *Durand*, La Foi de Pâques, *ibid.* XVIII, p. 401. *Poezl-Martindale*, The Passion and

Glory of Christ. *Agius*, The Resurrection Body in the Light of Present Day Physiological Science, Irish Theol. Quart. Jan. 1920.

Auctores Acatheolici

Thorburn, The Resurrection Narratives and Modern Criticism; Jesus the Christ, Historical or Mythical? *Moule*, Jesus and the Resurrection. *Milligan*, The Resurrection of Our Lord. *Tisdall*, Christianity and Other Faiths; Mythic Christs and the True. *Emmet*, M. Loisy's View of the Resurrection. *Sanday*, Outlines of the Life of Christ. *Cheyne*, Bible Problems. *Farnell*, The Evolution of Religion, p. 60. *Turton*, The Truth of Christianity; How the Resurrection Narratives Confirm One Another, Expos. (1908), VII, p. 442. *Blunt*, Undesigned Coincidences. *Roberts*, Why We Believe that Christ Rose from the Dead? *Loisy*, Simples Réflexions. *Grey*, Creeds of Christendom, II. *Bruce*, Apologetics. *Keim*, Jesus von Nazara, III. *Schenkel*, Charakterbild Jesu. *Strauss*, New Life of Jesus, I. *Turner*, The Gospel Narrative of the Lord's Burial, Church Quart. Rev. Jul. 1912. *Bowen*, Was John the Baptist the Sign of Jonah? Amer. Jour. Theol. Jul. 1916. *Palmer*, The Resurrection of Jesus, Bib. Sac. Jul. 1916. *Murray*, The Empty Tomb, The Resurrection Body and the Intermediate State, Church Quart. Rev. Apl. 1916. *Pike*, The Angels at the Empty Tomb, Expos. (1912), IV, p. 269. *Garvie*, The Risen Lord, Expos. (1907), IV, p. 1. *Bernard*, St. Paul's Doctrine of the Resurrection, Expos. (1908), V, pp. 403, 491. *Orr*, The Resurrection of Jesus, Expos. (1908), V, pp. 35, 142, 233, 344, 428, 504, VI, pp. 97, 235, 306, 420. *Robinson*, The Resurrection Appearances, Jour. Theol. Stud. XIV, p. 196. *Talbot*, A Study of the Resurrection, Hib. Jour. Apl. 1911. *Armstrong*, The Resurrection of Jesus, Princ. Theol. Rev. XII, p. 586. *Beet*, Christ Crucified and Risen, Expos. (1887), VI, p. 372. *Simpson*, The Broken Heart of Jesus. Expos. (1911), II, p. 310. *Bertholet*, Pre-Christian Belief in the Resurrection, Amer. Jour. Theol. XX, p. 1. *Houlston*, The Testimony of Paul the Apostle to the Resurrection of Jesus Christ, Bib. Sac. Jul. 1916.

THESIS XXXI

Auctores Catholici

Pesch, Instit. Propæd. I, p. 146. *Muncunill*, De Vera Religione, p. 248. *Ottiger*, Theologia Fundamentalis, I, p. 514. *Wilmers*, De Religione Revelata, p. 221. Theologia Wireburgensis, De Verbo Incarnato, p. 6. *Maas*, Christ in Type and Prophecy. *Touzard*, L'Argument Prophétique. *De Broglie*, Les Prophéties Messianiques.

Auctores Acatheolici

Redford, The Christian's Plea against Modern Unbelief. *König*, The Consummation of the Old Testament in Jesus, Expos. (1912), IV, pp. 361, 401. *Maitland*, The Argument from Prophecy.

DISPUTATIO QUARTA

De Testimonio Christifidelium

THESIS XXXII-XXXIV

Auctores Catholici

Van Laak, Instit. Theol. Fund. III, De Revelatione Christiana, lib. I. *Corluy*, Spicilegium. *Lebreton*, Les Origines du Dogme de la Trinité; L'Apologétique de Saint Paul d'après l'Épit. Rom. Rev. Prat. Apol. VIII, p. 178. *Durand*, Le Christ "Premier-Ne," Recher. de Scien. Relig. I, p. 50; La Théologie de Saint Paul, Rev. Prat. Apol. XIV, p. 182. *Otten*, Manual of the History of Dogmas. *Tixeront*, History of Dogmas. *Brassac*, Handbook to the New Testament. *Lepin*, Christ and the Gospel. *Ermoni*, Un Texte Christologique de Saint Paul (Philipp. II, 7), Rev. Prat. Apol. II, p. 355; La Divinité de Jésus-Christ dans Saint Paul, ibid. III, p. 362, IV, p. 36. *Prat*, La Théologie de Saint Paul. *Fillion*, "Saint Paul" de M. Deissmann, Rev. Prat. Apol. XIII, p. 840. *Roiron*, Les Prologues de Saint Paul, Recher. de Scien. Relig. IV, p. 382. *Levesque*, Comment Saint Paul prouve la Divinité de Jésus-Christ? Rev. Prat. Apol. XXV. *D'Alès*, L'Origine de la Profession de Foi à la Trinité, ibid. XIII, p. 338. *Grandmaison*, Jésus-Christ, Dict. Apol. de la Foi Cath. II, col. 1287 sq. *Pressoir*, La Divinité de Jésus d'après les Évangiles Synoptiques, Rev. Prat. Apol. XI, p. 434. *Lesêtre*, La Preuve de la Divinité de Jésus-Christ dans l'Évangile, ibid. XVIII, p. 285. *Courbet*, Jésus-Christ est Dieu. *Gouget*, L'Enseignement de Saint Paul; La Catéchèse Apostolique. *Mangenot* Jésus, Messie et Fils de Dieu.

Auctores Aatholici

Jones, The New Testament in the Twentieth Century. *Deissmann*, Light from the Ancient East. *Liddon*, The Divinity of Christ. *Rostron*, The Christology of Paul. *Ramsay*, The Teaching of Paul in Terms of the Present Day, The Thought of Paul, Expos. (1911), II, pp. 289, 434, 481. *Warfield*, The Christ that Saint Paul Preached, Expos. Feb. 1918. *Lake*, The Earlier Epistles of Saint Paul. *Gardner*, The Religious Experience of Saint Paul. *James*, The Theology of Saint Paul and the Teaching of Jesus, Expository Times, Oct. 1914. *Moulton*, The Gospel According to Saint Paul, Expos. (1911), II, p. 16. *Dickie*, The Literary Riddle of the Epistle to the Hebrews, Expos. (1913), V, p. 371. *Sanday*, Christologies Ancient and Modern. *Bacon*, The Fourth Gospel in Research and Debate; The Gospel Paul Received, Jour. Theol. Stud. Jan. 1917. *Kennedy*, The Regulative Value for the Pauline Theology of the Conception of the Christian Sonship, Expos. Jun. 1916.

EXCURSUS QUINTUS

DE NATURA LOGOU APUD S. JOANNEM ET S. PAULUM ET
APUD PHILOSOPHOS GENTIUM ET JUDÆORUM

Auctores Catholici

Van Laak, Instit. Theol. Fund. III, De Revelatione Christiana, lib. I. *Lebreton*, Les Origines du Dogme de la Trinité. *Prat*, La Théologie de Saint Paul.

Auctores Acatbolici

Cummings, Paul's Doctrine on the Logos, Bibliotheca Sacra, Jul. 1914. *Vos*, The Range of the Logos Idea in the Fourth Gospel, Princ. Theol. Rev. Jul. Oct. 1913. *Smith*, Paul and Hellenism, Amer. Jour. Theol. Oct. 1914. *Garvie*, The Gentile Influences on St. Paul, Expos. (1911), II, p. 470. *Jones*, The New Testament in the Twentieth Century.

EXCURSUS SEXTUS

DE SUPPOSITA DEPENDENTIA S. JOANNIS ET S. PAULI A
CULTIBUS MYSTICIS

Auctores Catholici

Van Laak, Instit. Theol. Fund. III, De Revelatione Christiana, lib. 1. *Beurlier*, Le Monde Juif au Temps de Jésus-Christ et des Apôtres. *Allo*, L'Évangile en Face du Syncrétisme Païen. *Cumont*, Oriental Religions in Roman Paganism; The Mysteries of Mithra. *Prat*, La Théologie de Saint Paul. *Valensin*, Jésus-Christ et l'Étude Comparée des Religions. *Dclchaye*, Les Origines du Culte des Martyrs. *Martindale*, The Religion of Mithra, Hist. Relig. ed. Martindale, II. *D'Alès*, Mithriacisme, Rev. Prat. Apol. III, pp. 466, 519. *Duchesne*, Gnose, Diet. Apol. de la Foi Cath. I, col. 298 sq. *Cabrol*, Les Origines du Culte Catholiqué, Rev. Prat. Apol. III, pp. 209, 278, V, pp. 36, 736, VIII, p. 881. *Chiron*, Le Stoïcisme a-t-il aidé à la Propagation du Christianisme? *ibid.* XVII, p. 816. *Baudrillart*, La Religion Romaine, Rev. Cler. Fran. LXV, p. 538. *Venard*, Les Origines Chrétiennes, *ibid.* LXV, pp. 257, 385. *Pirngruber*, Synkretismus, Stimmen aus Maria Laach, LXXXVII, p. 268. *Bardy*, Hindouisme et Christianisme, Rev. Prat. Apol. VIII, p. 369. *Lebreton*, L'Étude des Origines Chrétiennes, *ibid.* V, p. 297; Chronique d'Histoire des Origines Chrétiennes, *ibid.* VIII, p. 458, X, p. 379; Les Origines du Dogme de la Trinité. *Anon.* Christianisme et Polythéisme, Christianisme et Mythologie, Rev. Prat. Apol. VIII, p. 937, IX, p. 455. *Lenain*, Paganisme et Christianisme, *ibid.* XVI, p. 697. *Mangenot*, La Langue de Saint Paul et Celle des Mystères Païens, Rev. Cler. Fran. LXXV, p. 129; Saint Paul et les Mystères Païens, Rev. Prat. Apol. XVI, pp. 176, 241, 339.

Auctores Acatholici

Creed, The Hermetic Writings, Jour. Theol. Stud. IX, p. 513. *Tisdall*, Christianity and Other Faiths. *Thorburn*, Jesus the Christ, Historical or Mythical? *Frazer*, The Dying God. *Kennedy*, St. Paul and the Mystery Religions. *Minocchi*, Il Pantheon. *Harris*, Mystery God and Olympian God, Harv. Theol. Rev. IX, p. 201. *Moore*, Ethical Value of Oriental Religions under the Roman Empire, ibid. Apl. 1915. *Clemen*, The Dependence of Christianity upon Judaism, Expos. (1909), VIII, p. 289; The Dependence of Christianity upon Non-Jewish Religions, ibid. p. 462. *Easton*, The Pauline Theology and Hellenism, Amer. Jour. Theol. Jul. 1917. *Jones*, The New Testament in the Twentieth Century. *Burton*, Spirit, Soul and Flesh. *Petrie*, Historical References in the Hermetic Writings, Oxford Congr. Hist. Relig. I, p. 224.

THESIS XXXV

Auctores Catholicici

Franzelin, De Deo Trino; De Verbo Incarnato. *Stentrup*, De Verbo Incarnato, Vol. 1, Par. 1. *Funk*, Patres Apostolici. *Lebrton*, Les Origines du Dogme de la Trinité. *Otten*, Manual of the History of Dogmas. *Tixeront*, History of Dogmas. *Newman*, Athanasius; Traets Theological and Ecclesiastical: The Arians of the Fourth Century. *Rackl*, Die Christologie des Heiligen Ignatius von Antiochen. *Feder*, Justins des Märtyrers Lehre von Jesus Christus. *Puech*, Les Apologistes Grecs. *D'Alès*, La Théologie de Tertullien.

Auctores Acatholici

Bigg, The Christian Platonists of Alexandria. *Stark*, The Christology of the Apostolic Fathers. *Lightfoot*, The Apostolic Fathers. *Dorner*, The Doctrine of the Person of Christ. *Harnack*, Geschichte der althechristlichen Litteratur bis Eusebius. *Bull*, Defensio Fidei Nicænæ.

DISPUTATIO QUINTA

De Veritate Testimonii Christifidelium

THESIS XXXVI

Auctores Catholicici

Wilmers, De Religione Revelata, p. 434. *Camerlynck*, Commentarius in Actus Apostolorum. *Cecilia*, The Acts of the Apostles. *Callan*, The Acts of the Apostles. *Lynch*, The Story of the Acts. *Freppel*, Examen Critique des Apôtres de M. Renan.

Auctores Acatholici

Renan, Les Apôtres. *Chase*, The Credibility of the Acts. *Sanday*, The Life of Christ in Recent Research, cap. 8. *Naylor*, Luke the Physician and Ancient Medicine, Hibbert Jour. VIII, p. 45.

THESIS XXXVII

Auctores Catholici

Ottiger, Theologia Fundamentalis, I, p. 850. *Wilmers*, De Religione Revelata, p. 506. *Muncunill*, De Vera Religione, p. 354. *Van Noort*, De Vera Religione, p. 150. *Barnes*, The Early Church in the Light of the Monuments. *Belloc*, A Page of Gibbon, Dublin Review, Oct. 1916. *Allard*, Ten Lectures on the Martyrs. *Cimitier*, Le Credo des Catacombes Romaines, Rev. Prat. Apol. XIII, p. 457. *Lebreton*, La Foi au Seigneur Jésus dans l'Église Naissante, Recher. de Scien. Relig. I, p. 2. *Rivière*, La Propagation du Christianisme dans les Trois Premiers Siècles. *Badet*, La Femme Chrétienne, son Influence et son Rôle au Temps des Persécutions. *Baudrillart*, La Charité aux Premiers Siècles du Christianisme. *Grandmaison*, L'Expansion du Christianisme d'après M. Harnack, Études, XCVI, pp. 300, 459.

Auctores Acatholici

Harnack, Die Mission und Ausbreitung des Christentums in den ersten drei Jahrhunderten. *Legge*, Forerunners and Rivals of Christianity. *Ramsay*, St. Paul the Traveller and the Roman Citizen; The Church in the Roman Empire. *Blunt*, The Christian Church during the First Three Centuries. *Rainy*, The Ancient Catholic Church. *Edmundson*, The Church of Rome in the First Century; The Journeys of St. Peter, Expos. (1915), IX, p. 499. *Deismann*, Primitive Christianity and the Lower Classes, Expos. (1909), VII, pp. 97, 208, 352. *Scott*, The Beginnings of the Church. *Thatcher*, The Apostolic Church. *Ropes*, The Apostolic Age. *Burkitt*, Early Christianity outside the Roman Empire. *Spence-Jones*, The Early Christians in Rome. *Browne*, The Journeys of St. Peter, Expos. (1915), IX, p. 242.

THESIS XXXVIII

Auctores Catholici

Ottiger, Theologia Fundamentalis, I, p. 877. *Van Noort*, De Vera Religione, p. 188. *Marucchi*, Éléments d'Archéologie Chrétienne. *Allard*, Ten Lectures on the Martyrs; Les Dernières Persécutions du Troisième Siècle; Les Persécutions et la Critique Moderne; Histoire des Persécutions pendant les Deux Premiers

Siècles; La Persécution de Dioclétien et la Triumphe de l'Église; Le Christianisme et l'Empire Romain de Néron à Théodose. *Leclercq*, Les Martyrs. *Healy*, The Valerian Persecution. *Boissier*, La Fin du Paganisme. *Barnes*, The Early Church in the Light of the Monuments. *Scaglia*, Notiones Archæologiæ Christianæ; The Catacombs of St. Callistus. *Kuhn*, Roma. *Grisar*, History of Rome and the Popes of the Middle Ages, Vol. 1, 2. *Lanciani*, Pagan and Christian Rome. *Northcote*, The Roman Catacombs; Epitaphs of the Catacombs. *Northcote-Brownlow*, Early Christian Symbolism. *Baudrillart*, Les Catacombes de Rome. *Chandlery*, Pilgrim Walks in Rome. *Armellini*, Archeologia Cristiana. *Gaume*, Histoire des Catacombes. *Hergenroether*, Primitive Christianity and the Catholic Church. *Rivière*, Autour de la Question du Martyre, Rev. Prat. Apol. IV, p. 625. *De Poulpiquet*, L'Argument des Martyrs, ibid. VII, p. 881, VIII, p. 33. *Anon.* Martyrs et Renégats, ibid. X, p. 298. *Clerval*, Les Récits de Préservation dans les Passions des Martyrs, Rev. Prat. Apol. I, p. 448. *Cimitier*, Quelques Références sur l'Histoire des Persécutions au Point de Vue Apologétique, Nombre et Qualité des Martyrs, Rev. Prat. Apol. XVI, p. 720. *Laberthonnière*, Le Témoignage des Martyrs. *Duchesne*, Histoire Ancienne de l'Église.

Auctores A catholici

Canfeld, The Early Persecutions of the Christians. *Spence-Jones*, The Early Christians in Rome. *Von Gebhardt*, Acta Martyrum. *Ramsay*, The Church and the Roman Empire. *Kip*, The Catacombs of Rome. *Budge*, Coptic Martyrdoms in the Dialect of Upper Egypt, Jour. Theol. Stud. XVI.

Epilogus

HISTORIA RELIGIONUM

SECTIO PRIMA

De Judaismo, Buddhismo, Mahumetanismo

ASSERTIO I

Auctores Catholici

Maas, Christ in Type and Prophecy. *Hitchcock*, The Religion of the Hebrew Bible, Hist. Relig. ed. Martindale, III. *Lemonnyer*, Le Culte des Dieux Étrangers en Israël, Rev. Scien. Phil. et Relig. Jul. 20, 1913. *Condamin*, La Mission Surnaturelle des Prophètes d'Israël, Études, CXVIII, p. 5; Chroniques Bibliques de l'Ancien Testament, Rev. Prat. Apol. III-XVII. *Calès*, La Religion d'Israël, Recher. de Scien. Relig. IV, p. 79, *Touzard*, La Religion d'Israël, Rev. Cler. Fran. LXVI, p. 656, LXVII, p. 5; L'Âme Juive au Temps des Perses, Rev. Biblique, Jul. Oct. 1916; L'Argument Prophétique, Rev. Prat. Apol. VI, p. 915, cf. V, pp. 315, 378. *Chérel*, Mœurs des Israélites; Les Peuples Égéens et leurs Rapports avec Israël, Rev. Cler. Fran. LXXX, p. 153. *Saubin*, Le Dogme Chrétien dans la Religion Juive; Le Talmud et la Synagogue Moderne; La Synagogue Moderne. *Colomer*, La Bible et les Théories Scientifiques. *Delporte*, Les Origines du Monothéisme en Israël, Rev. Prat. Apol. XV, p. 113. *De Broglie*, Monothéisme, Hénothéisme, Polythéisme; Problèmes et Conclusions de l'Histoire des Religions. *Bardy*, Notes sur la Pensée Juive à l'Époque de Notre-Seigneur, Rev. Prat. Apol. IX, pp. 45, 97. *Huby*, Christus, cap. 15. *Guibert*, Cosmogonie Mosaique, Rev. Prat. Apol. IX, p. 271. *Lesêtre*, Les Récits de l'Histoire Sainte, Rev. Prat. Apol. I-VIII. *Pope*, Where are We in Pentateuchal Criticism? Irish Theol. Quart. Jan. 1915.

Auctores Acatholici

Redford, The Christian's Plea against Modern Unbelief. *J. W. Wright*, Bricks from Babel. *G. F. Wright*, Scientific Confirmations of Old Testament History. *Rawlinson*, The Historical Evidences of the Truth of the Scripture Records. *Rogers*, The Religion of Babylon and Assyria; Cuneiform Parallels to the Old Testament. *Causse*, Les Prophètes d'Israël, cf. Rev. Prat. Apol. XX, p. 339. *Loisy*, Religion of Israel. *Butteneur*, The Prophets of Israel, cf. Rev. Prat. Apol. XX, p. 340. *Welch*, The Religion of Israel under the Kingdom. *Smith*, The Religion of the Hebrews. *Cheyne*, The Two Religions of Israel. *Reinach*, Orpheus. *Orr*,

The Problem of the Old Testament. *Wiener*, Pentateuchal Studies; The Date of Exodus, *Bibliotheca Sacra*, Jul. 1916; Stray Notes on Deuteronomy, *ibid.* Jul. 1914; The Historical Criticism of the Pentateuch, *ibid.* Oct. 1914, Jan. 1915; Professor Lofthouse and the Criticism of the Pentateuch, *ibid.* Apl. 1916; Historical Observations on Some Chapters of Genesis, *ibid.* Jan. 1917. *Cook*, Notes on the Old Canaanite Religion, *Expos.* (1910), X, p. 111. *Jastrow*, Hebrew and Babylonian Traditions. *König*, Image Worship and Idol Worship in the Old Testament, *Expos.* (1914), VII, p. 289. *Strong*, The Jews as Viewed through Roman Spectacles, *Hibbert Jour.* XIII. *Montefiore*, Modern Judaism and the Messianic Hope, *ibid.* Jan. 1913. *Sayce*, The Archæology of the Book of Genesis, *Expository Times*, Aug. 1915. *Peters*, Excavations in Persia, *Harv. Theol. Rev.* VIII, p. 82. *Robinson*, Recent Excavations in Palestine, *ibid.* VIII, p. 525. *Kyle*, The Bible in the Light of Archæological Discoveries, *Bib. Sac.* Jan. 1917. *Milman*, History of the Jews. *Josephus*, Antiquities of the Jews; The Jewish War; *Vita. Allis*, Archæological Research during the Past Decade. *Princ. Theol. Rev.* Apl. 1914. *Renan*, History of the People of Israel. *MacFadyen*, Mosaic Origin of the Decalogue, *Expos.* Aug. Sept. 1916. *Case*, Studies in Jewish Literature, *Amer. Jour. Theol.* Jul. 1915. *Lauterbach*, Midrash and Mishnah, *The Jewish Quart. Rev.* Apl. 1916. *Friedlander*, The Jewish Religion. *Skinner*, The Divine Names in Genesis. *Aalders*, The Wellhausen Theory of the Pentateuch and Textual Criticism, *Bib. Sac.* Jul. 1914. *Driver*, Notes on the Hebrew Text and the Topography of the Books of Samuel. *Cohn*, The Old Testament in the Light of Modern Research. *Thomas*, Old Testament Criticism To-Day, *Bib. Sac.* Apl. 1915. *Van Hoonacker*, The Literary Origin of the Narrative of the Fall, *Expos.* (1914), VIII, p. 481. *Blau*, Lex Talionis. *McLean*, Textual Criticism of the Old Testament, *Jour. Theol. Stud.* XVII, p. 298. *Barnes*, Textual Criticism of the Old Testament, *ibid.* XVII, pp. 152, 385. *Tisdall*, Yahweh. *Bib. Sac.* Oct. 1913. *Haupt*, Religion of the Hebrew Prophets, *Oxf. Congr. Hist. Relig.* I, p. 268. *Bertholet*, The Religious-Historical Problem of Later Judaism, *ibid.* p. 272. *Von Orelli*, Religious Wisdom as Cultivated in Old Israel in common with the Neighboring Peoples, *ibid.* p. 284. *Gaster*, Popular Judaism at the Time of the Second Temple in the Light of Samaritan Traditions, *ibid.* p. 298. *Hogg*, The Starting Point of the Religious Message of Amos, *ibid.* p. 325.

ASSERTIO II

Auctores Catholici

Hull, Hinduism, *Hist. Relig.* ed. Martindale, I. *De la Vallée Poussin*, Buddhism, *ibid.*; Religions de l'Inde, *Rev. Cler. Fran.* LXV, pp. 5, 129; Faith and Reason in Buddhism, *Oxf. Congr. Hist. Relig.* II, p. 32. *Roussel-De la Vallée Poussin*, Religions de

l'Inde, *Diet. Apol. de la Foi Cath.* II, col. 645, 676. *Roussel*, Cosmogonie Hindoue d'après le Bhâgavata Puranâ. *Thomas*, Christianisme et Bouddhisme. *Aiken*, The Dhamma of Gotama the Buddha and the Gospel of Jesus Christ. *Lilly*, Many Mansions. *Bardy*, À propos de la Morale du Bouddhisme, *Rev. Prat. Apol.* VIII, p. 132. *Huby*, Christus, cap. 7.

Auctores A catholici

Weber, History of Indian Literature. *De la Saussaye*, Manual of the Science of Religion, p. 497. *Barth*, The Religions of India. *Kellogg*, The Light of Asia and the Light of the World. *Lillie*, Buddhism in Christendom; India in Primitive Christianity. *Edmunds*, Recent Translations of Buddhist Writings, Harv. Theol. Rev. Apl. 1914. *Clemen*, Buddhistic Influence on the New Testament, Amer. Jour. Theol. Oct. 1916. *Garbe*, Buddhist Influence on the Gospels, The Monist, Oct. 1914. *Grierson*, The Monotheistic Religion of India and Its Descendant the Modern Hindu Doctrine of Faith, Oxf. Congr. Hist. Relig. II, p. 44. *MacDonnell*, Buddhist Religions, *ibid.* p. 74. *Suzuki*, Development of Mahayana Buddhism, The Monist, Oct. 1914.

ASSERTIO III

Auctores Catholici

Lagrange, Études sur les Religions Sémitiques. *Lenormant*, Histoire Ancienne de l'Orient, VI. *Power*, The Religion of the Koran, Hist. Relig. ed. Martin. IV; The Prehistory of Islam, Studies, Sept. 1913. *Carra de Vaux*, Islamisme et ses Sectes, *Diet. Apol. de la Foi Cath.* II, col. 1135 sq.; L'Islamisme, *Rev. Cler. Fran.* LXVI, p. 5. *Lammens*, Mahomet fut-il Sincère? *Recher. de Scien. Relig.* II, pp. 25, 140; Qoran et Tradition, *ibid.* I, p. 26. *Sédillot*, Histoire des Arabes. *De Broglie*, Problèmes et Conclusions de l'Histoire des Religions. *Huby*, Christus, cap. 15.

Auctores A catholici

Ockley, History of the Saracens. *Muir*, The Life of Mohamad. *Bliss*, The Religions of Modern Syria and Palestine. *Margoliouth*, Mohammedanism; The Early Development of Mohammedanism. *Becker*, Christianity and Islam. *Zwemer*, The Moslem Christ. *Wilson*, Bahaim an Anti-Christian System, *Bib. Sac.* Jan. 1915: Bahaim and Its Claims; The Bayan of the Bab, *Princ. Theol. Rev.* XIII, p. 633. *Rosenberg*, Bahaim, Oxf. Congr. Hist. Relig. I, p. 321. *Arnold*, Survivals of Hinduism amongst the Mohammedans of India, *ibid.* p. 314. *Vail*, Bahaim, Harv. Theol. Rev. Jul. 1914. *Browne*, "A Traveller's Narrative" written to Illustrate the Bab; "Tarih-i-Jadid" the New History of the Bab. *Stenstrand*, A Call of Attention to the Behaists or Babists of America; Key to the Heaven of the Bayan, or a Third Call to the Behaists or Babists of America. *Remy*, Observations of a Bahai Traveller.

SECTIO SECUNDA

De Universalitate Religionis

ASSERTIO IV

*De Religionibus Indiæ.***Auctores Catholici**

Hull, Hinduism, Hist. Relig. ed. Martindale, I. *Aiken*, The Dhamma of Gotama the Buddha and the Gospel of Jesus Christ. *Lilly*, Many Mansions. *Carnoy*, The Moral Deities of Iran and India and their Origins, Amer. Jour. Theol. XXI. *De la Vallée Poussin*, Religions de l'Inde, Diet. Apol. de la Foi Cath. II, col. 645, 676. *Roussel*, Cosmogonie Hindoue d'après le Bhâgavata Puranâ. *Thomas*, Christianisme et Bouddhisme. *Bardy*, À propos de la Morale du Bouddhisme, Rev. Prat. Apol. VIII, p. 132.

Auctores Acatholici

Weber, History of Indian Literature. *De la Saussaye*, Manual of the Science of Religion, p. 497. *Barth*, The Religions of India. *Kellogg*, The Light of Asia and the Light of the World. *Lillie*, Buddhism in Christendom: India in Primitive Christianity. *Grierson*, The Monotheistic Religion of India and Its Descendant the Hindu Doctrine of Faith, Oxf. Congr. Hist. Relig. II, p. 44. *Jacobi*, The Metaphysics and Ethics of Jâinas, ibid. II, p. 59. *Jaini*, Outlines of Jainism. *Edmunds*, Recent Translations of Buddhist Writings, Harv. Theol. Rev. Apl. 1914. *Clemen*, The Buddhist Influences on the New Testament, Amer. Jour. Theol. Oct. 1916. *Garbe*, Buddhist Influence on the Gospels, The Monist, Oct. 1914. *Suzuki*, Development of Mahayana Buddhism, ibid. *MacDonnell*, Buddhist Religions, Oxf. Congr. Hist. Relig. II, p. 74. *Müller*, Sacred Books of the East. *Desai*, An Account of the Central Doctrine of Hindu Theology as Understood in the East and Misunderstood in the West, Hib. Jour. Apl. 1912. *Rapson*, Ancient India. *Peterson*, The Hymns of the Rig Veda. *Davids*, Buddhist India. *Kacgi*, The Rig Veda. *Foster*, The Religion of the Vedânta, Amer. Jour. Theol. Apl. 1915. *Wallis*, The Cosmology of the Rig Veda. *Hang*, Aitareya Brahmanam. *Mitra*, Christianity in Hinduism, The Nineteenth Century and After, Oct. 1912. *Whitehead*, The Village Gods of South India. *Hopkins*, Indie and Iranian Parallels, Jour. Amer. Orient. Soc. Mai. 1917; Indra as God of Fertility, ibid. Dec. 1916. *Bertholet*, Transmigration of Souls. *Hillebrandt*, What to Learn from Vedic Mythology? Oxf. Congr. Hist. Relig. II, p. 10. *Deussen*, Über die Chronologie der Upanishad, ibid. p. 15. *Jolly*, Eastern Law Books, ibid. p. 25. *Gardner*, Greek Influences on the Religion of North India, ibid. p. 79. *Norman*, The Kalki Avatara of Vishnu, ibid. p. 85. *Keith*, The Vedic Mahavarata, ibid. p. 49; Mythology of All Races, VI,

Indian. *Gilmore*, Tantrism, The Newest Hinduism, Amer. Jour. Theol. Oct. 1919.

De Religione Persarum.

Auctores Catholici

Casartelli, The Religion of the Great Kings, Hist. Relig. ed. Martindale, II. *Carnoy*, The Religion of the Avesta, *ibid.*; La Religion des Perses, Christus, ed. Huby, cap. 6; Mythology of All Races, VI, Iranian; Iranian Views of Origins in connection with Similar Babylonian Beliefs, Jour. Amer. Orient. Soc. Dec. 1916; The Moral Deities of Iran and their Origins, *ibid.* Jan. 1917. *Labourt*, Iraniens et Perses, Rev. Cler. Fran. LXIV, p. 641. *Lagrange*, Religion de l'Iran, Dict. Apol. de la Foi Cath. II, col. 1103 sq.

Auctores Acatholici

Rawlinson, The Religions of the Ancient World. *Moore*, History of Religions. *Moulton*, Syncretism in Religion as illustrated in the History of Parsism, Oxf. Congr. Hist. Relig. II, p. 89. *Cooper*, The Zoroastrian Code of Gentleness, *ibid.* p. 100. *Nicholson*, The Oldest Persian Manual of Sufism *ibid.* p. 293.

De Religione Græciæ.

Auctores Catholici

Huby, The Religion of Ancient Greece, Hist. Relig. ed. Martindale, II, cf. Christus, cap. 8. *Browne*, The Religion of the Athenian Philosophers, Hist. Relig. ed. Martin. II. *Foucart*, Les Mystères d'Éleusis. *Cumont*, Oriental Religions in Roman Paganism: The Mysteries of Mithra. *Habert*, La Religion Grecque, Rev. Cler. Fran. LXV, p. 385. *Dussaud*, Les Civilisations Pré-Helléniques.

Auctores Acatholici

Farnell, The Eleusinian Mysteries; The Higher Aspects of the Greek Religion; Questions concerning the Dionysiac Rite of Sacrifice, Oxf. Congr. Hist. Relig. II, p. 319. *Clapp*, Greek Religion and Morality as set forth by Pindar, Hib. Jour. VIII, p. 283. *Cook*, Zeus: The Cretan Axe-Cult outside of Crete, Oxf. Congr. Hist. Relig. II, p. 184. *Moore*, History of Religions. *Rouse*, Greek Votive Offerings. *Gardner*, Religion and Art in Ancient Greece. *Sihler*, Testimonium Animæ: *Fox*, Mythology of All Races, I, Greek and Roman. *C. H. Hawes-H. B. Hawes*, Crete, The Fore-runner of Greece. *Adam*, The Mysticism of Greece, Expository Times, Jul. 1916. *Campbell*, The Religious Element in Plato, Oxf. Congr. Hist. Relig. II, p. 140. *Harrison*, Bird and Pillar Worship in connection with Ouranian Divinities, *ibid.* p. 154. *Glover*, Dæmons in the Revival of Paganism, *ibid.* p. 165. *Stock*, The Damon in Stoicism, *ibid.* p. 164. *Harris*, Some Points in the Cult

of the Heavenly Twins, *ibid.* p. 175. *Fourrière*, Le Culte du Soleil et les Sacrifices Humains chez les Grecs, *ibid.* p. 183. *Evans*, New Light on the Cult and the Sanctuaries of Minoan Crete, *ibid.* p. 195.

De Religione Romana.

Auctores Catholici

Lattey, Ancient King Worship, *Hist. Relig.* ed. Martindale, II. *Martindale*, The Religion of Early Rome, Religion of Imperial Rome, *ibid.* cf. *Christus*, ed. Huby, cap. 9. *Baudrillart*, La Religion Romaine, *Rev. Cler. Fran.* LXV, p. 615. *Formby*, Monotheism the Primitive Religion of Rome. *Laurand*, Deux Mots sur les Idées Religieuses de Cicéron, *Recher. de Scien. Relig.* V. *Cumont*, L'Influence Religieuse de l'Astrologie dans le Monde Romain, *Oxf. Congr. Hist. Relig.* II, p. 197.

Auctores Acatolici

Sihler, Testimonium Animæ. *Rawlinson*, The Religions of the Ancient World. *Moore*, History of Religions. *Fox*, Mythology of All Races, I, Greek and Roman. *Adam*, The Mysticism of Rome, *Expository Times*, Aug. 1916. *Case*, The Religion of Lucretius, *Amer. Jour. Theol.* Jan. 1915.

De Religione Celtica.

Auctores Catholici

MacNeill, Celtic Religion, *Hist. Relig.* ed. Martindale, I, cf. *Christus*, ed. Huby, cap. 10. *Bros*, *Habert*, Celtes, Germains, Slaves, *Rev. Cler. Fran.* LXV, p. 641.

Auctores Acatolici

Cæsar, De Bello Gallico. *MacCulloch*, The Religion of the Ancient Celts; Mythology of All Races, III, Celtic; The Druids in the Light of Recent Theories, *Oxf. Congr. Hist. Relig.* II, p. 226. *Lewis*, The Religion of the Makers of the Stone Circles in Britain, *ibid.* p. 231. *Anwyl*, The Value of Mabinogion for the Study of the Celtic Religion, *ibid.* p. 234. *Fourrière*, Étude Philologique sur les Noms Propres de l'Irlande et de la Grande-Bretagne, *ibid.* p. 259.

De Religione Teutonica.

Auctores Catholici et Romani

Bros, *Habert*, Celtes, Germains, Slaves, *Rev. Cler. Fran.* LXV, p. 641. *Böminghaus*, La Religion des Anciens Germains, *Christus*, ed. Huby, cap. 11. *Cæsar*, De Bello Gallico. *Tacitus*, *Historia*; De Situ ac Populis Germaniæ.

*De Religione Slavica.***Auctores Catholici**

Bros, Habert, Celtes, Germaines, Slaves, Rev. Cler. Fran. LXV, p. 641.

Auctores Acatholici

Anitchkoff, Old Russian Pagan Cults, Oxf. Congr. Hist. Relig. II, p. 204. *Máchal*, Mythology of All Races, III, Slavic.

*De Religionibus Babyloniae et Assyriae.***Auctores Catholici**

Mills, Prehistoric Religion. *Condamin*, The Religion of Babylon and Assyria, Hist. Relig. ed. Martindale, I, cf. Christus, ed. Huby, cap. 13, Recher. de Scien. Relig. I-V. *Deimel*, Pantheon Babylonieum. *Lagrange*, Études sur les Religions Sémitiques. *Dohrme*, La Religion Assyro-Babylonienne; La Loi Morale dans la Religion Assyro-Babylonienne, Rev. Prat. Apol. VIII, p. 721. *Kugler*, Sternkunde und Sterndienst in Babel.

Auctores Acatholici

Rawlinson, The Religions of the Ancient World. *Rogers*, The Religion of Babylon and Assyria. *Langdon*, Tammuz and Istar; Babylonian Liturgies; Sumerian Epic of Paradise; A Chapter from the Babylonian Book of Private Penance, Oxf. Congr. Hist. Relig. I, p. 249. *Allis*, Assyriological Research during the Past Decade, Princ. Theol. Rev. Apl. 1914. *Farnell*, Greece and Babylon. *Jastrow*, Sumerian and Akkad Views of the Beginnings, Jour. Amer. Orient. Soc. Dec. 1916; Bildermappe zur Religion Babyloniens und Assyriens; Die Religion Babyloniens und Assyriens; Hebrew and Babylonian Traditions. *Clay*, Miscellaneous Inscriptions in the Yale Babylonian Collections. *Pinches*, The Niffer Story of Creation and the Flood, Expository Times, Aug. 1915. *Hehn*, Die biblische und die Babylonische Gottesidee. *Zimmern*, Sumerische Kultlieder aus Alt-babylonischer Zeit.

*De Religione Syrorum.***Auctores Catholici**

Lagrange, Études sur les Religions Sémitiques. *Dohrme*, Les Sémites, Rev. Cler. Fran. LXIV, p. 513. *Hitchcock*, The Religion of Ancient Syria, Hist. Relig. ed. Martindale, I.

Auctores Acatholici

Rawlinson, The Religions of the Ancient World. *Cook*, The Religion of Canaan at the Time of the Israelite Invasion, Oxf. Congr. Hist. Relig. I, p. 259.

De Religione Arabum, cf. Assert. III.

*De Religione Egyptiorum.***Auctores Catholici**

Mallon, The Religion of Egypt, Hist. Relig. ed. Martin. I, cf. Christus, ed. Huby, cap. 12; *La Religion Égyptienne*, Recher. de Scien. Relig. V, pp. 86, 184. *Virey*, La Religion de l'Ancienne Égypte. *Moret* (?), Mystères Égyptiens: Kings and Gods of Egypt; In the Time of the Pharaohs. *Nicolaud*, L'Initiation Maçonnique.

Auctores A catholici

Maspero, Histoire Ancienne des Peuples de l'Orient; Études Égyptiennes; Lectures Historiques. *Petrie*, Personal Religion in Egypt before Christianity. *Scott-Moncrieff*, Paganism and Christianity in Egypt. *Smith*, The Ancient Egyptians and their Influence on the Civilization of Europe. *Renouf*, The Religion of Ancient Egypt. *Naville*, The Old Egyptian Faith. *Budge*, The Gods of the Egyptians; The Egyptian Heaven and Hell. *Rawlinson*, The Religions of the Ancient World; Egypt and Babylon. *King-Hall*, History of Egypt. *Gardner*, Notes on Egyptian Magic, Oxf. Congr. Hist. Relig. I, p. 208. *Newberry*, Remarks on Some Early Egyptian Cults, *ibid.* p. 211. *Murray*, Priesthood of Women in Egypt, *ibid.* p. 200. *Schmidt*, The Treatment of the Dead in Egypt, *ibid.* p. 213. *Müller*, Mythology of All Races, XII, Egyptian.

*De Religione Sinensium.***Auctores Catholici**

Wieger, The Religion of China, Hist. Relig. ed. Martindale, I, cf. Christus, ed. Huby, cap. 4; Moral Tenets and Customs in China (trans. a *Davroul*); Hymnes Chinoises, cf. Recher. de Scien. Relig. I, p. 369.

Auctores A catholici

Müller, Sacred Books of the East. *Giles*, Gems of Chinese Literature. *De Groot*, The Religion of the Chinese; On the Origin of the Taoist Church, Oxf. Congr. Hist. Relig. I, p. 138. *Mizuno*, The Aborigines of Formosa, The Theological Study, Feb. Apl. 1916. *Williams*, Confucianism and the New China, Harv. Theol. Rev. Jul. 1916. *Reid*, Confucianism, *ibid.* IX, p. 258. *Dawson*, The Ethics of Confucius. *Allen*, Connexion between, Taosim, Buddhism and Confucianism in the Early Days, Oxf. Congr. Hist. Relig. I, p. 115. *Suzuki*, The Doctrine of the Bodhisatva, *ibid.* p. 119. *Hackmann*, Pai Chang Ch'ing Kuei, The Rules of the Buddhist Monastic Life in China, *ibid.* p. 137. *Scott*, Mythology of All Races, XII, Indo-Chinese.

*De Religionibus Japoniæ.***Auctores Catholici**

Dahlmann, The Religions of Japan, Hist. Relig. ed. Martin-dale, V, cf. *Christus*, ed. Huby, cap. 5. *Cordier*, Le Confucianisme et le Shinto, Rev. Cler. Fran. LXV, p. 257.

Auctores Acatholici

Cobbold, Religion in Japan. *Moore*, History of Religions. *Pasteur*, Gods and Heroes of Old Japan. *Asenaki*, Honen, The Pietist Saint of Japanese Buddhism, Oxf. Congr. Hist. Relig. I, p. 122; Buddhist Influence upon the Japanese, *ibid.* p. 154. *Lloyd*, The Ophite Gnostics and the Pure Land Sect in Japan, *ibid.* p. 132. *Zenkai Omori*, A History of Zen Shu in Japan, *ibid.* p. 128. *Reyon*, Les Anciens Rituels du Shinto Considérées comme Formules Magiques, *ibid.* p. 165.

ASSERTIO V

*De Cyclis Archæologicis.***Auctores Catholici**

Bros, La Religion des Primitifs Rev. Cler. Fran. LXIV, p. 129. *Déchelette*, Manuel d'Archéologie Préhistorique; La Collection Million, Antiquités Préhistoriques et Gallo-Romaines. *Gebhardt*, Les Siècles de Bronze. *Bouyssonie*, Le Squelette d'Ipswich, Rev. Cler. Fran. LXXI, p. 672. *Martin*, L'Antiquité de l'Homme et la Géographie Physique, *ibid.* LXXI, p. 683. *Fanton*, Les Silex du Tertiaire sont-ils des Documents Anthropologiques? Rev. Prat. Apol. II, p. 273. *Guibert*, L'Ancienneté du Monde, *ibid.* I, p. 78; Une Découverte Sensationnelle, Un Squelette Humain Préhistorique en Corrèze, *ibid.* VII, p. 611; Homme, Diet. Apol. de la Foi Cath. II, col. 457 sq.; À propos des Origines, Rev. Prat. Apol. XII, p. 639. *Anon.* Le Crâne de la Chapelle-aux-Saints, Âge de l'Homme Moustérien, *ibid.* VIII, p. 533, IX, p. 375. *Breuil*, Paléontologie Humaine, *ibid.* X, p. 737; Nouveau Squelette Moustérien, *ibid.* XIII, p. 535. *Piat*, De l'Intelligence des Primitifs, Rev. Prat. Apol. XX, p. 457; De l'Intelligence des Sauvages, *ibid.* X, p. 321; De l'Intelligence chez l'Enfant, *ibid.* p. 641. *Mainage*, La Religion Primitive et les Données de la Préhistoire, Rev. Prat. Apol. X, p. 569, XXI, p. 10. *Le Roy*, Les Populations de Culture Inférieure, *Christus*, ed. Huby, cap. 2. *Dedéu*, La Religión y Moral en el Hombre Prehistórico, Razón y Fe, Sept. Oct. 1915. *Quatrefages*, The Human Species. *Windle*, A Century of Scientific Thought and Other Essays: Some Recent Works on the Antiquity of Man, Studies, Sept. 1914. *Walsh*, Dawn Man and Modern Man, America, Mar. 3, 1917.

Auctores Acatholici

Dawson, Fossil Man. *Lull*, Glacial Man, Yale Rev. Apl. 1912. *Upham*, Origin and Antiquity of Man, Bib. Sac. LXX, p. 28; Geologic and Archæologic Time, ibid. Jul. 1915. *Keith*, Ancient Types of Man. *Pect*, Rough Stone Monuments and their Builders. *Clodd*, Primitive Man. *Wright*, The Ice Age in North America and its Bearing on the Origin and Antiquity of Man; Origin and Antiquity of Man. *Duckworth*, Primitive Man.

*De Cyclis Culturalibus.***Auctores Catholicici**

Mills, Prehistoric Religion. *Schmidt*, Voies Nouvelles en Science Comparée des Religions; Mythologie Astrale, Sem. Relig. 1912.

*De Religionibus Africæ.***Auctores Catholicici**

Schmidt, L'Origine de l'Idée de Dieu; Die Stellung der Pygmäenvölker; Les Religions de l'Afrique, Sem. Relig. 1912. *Pesch*, Die Bewohner Afrika's, Stimmen aus Maria Laach, Ergänzungsband, 1889, XI. *Lemonnyer*, La Morale et la Religion, Rev. Cler. Fran. LXII, p. 282. *Bouvier*, Animisme, Préanimisme, Religion, Recher. de Scien. Relig. II. *Le Roy*, La Religion des Primitifs; L'Idée de l'Être Suprême chez les Populations de Culture Inférieure, Sem. Relig. 1912, cf. Christus, ed. Huby, cap. 2; The Religion of Primitive Races, Hist. Relig. ed Martindale, V. *Mills*, Prehistoric Religion.

Auctores Acatholici

Lang, The Making of Religion. *Frobenius*, The Childhood of Man. *Hollis*, The Religion of the Nandi, Oxf. Congr. Hist. Relig. I, p. 86.

*De Religionibus Australiæ.***Auctores Catholicici**

Schmidt, L'Origine de l'Idée de Dieu. *Pesch*, Die Bewohner Australiens und Südsee Inseln, Stim. Ergän. 1889, XI. *Lemonnyer*, Religion et Morale, Croyances des Non-Civilisés relatives à l'Audela, Sem. Relig. 1912; La Morale et la Religion, Rev. Cler. Fran. LXXII, p. 257. *Bouvier*, Animisme, Préanimisme, Religion, Recher. Scien. Relig. II. *Le Roy*, Les Populations de Culture Inférieure, Christus, ed. Huby, cap. 2. *Mills*, Prehistoric Religion. *Bros*, Les Religions d'Australie, Rev. Cler. Fran. LIII, p. 686.

Auctores Acatholici

Lang, The Making of Religion. *Spencer* Native Tribes of the Northern Territory of Australia. *Spencer-Gillen*, Across Australia.

Howitt, The Native Tribes of South-East Australia. *Dixon*, Mythology of All Races, IX, Oceanic.

De Religionibus Barbarorum Europæ et Asiæ.

Auctores Catholici

Cadière, Les Religions de l'Annam, Recher. de Scien. Relig. IV, p. 223, cf. Sem. Relig. 1912. *Pesch*, Die Völker Nord-Europa's und Asiens, Stim. Ergän. 1889, XI. *Quatrefages*, The Human Species, p. 447. *Mills*, Prehistoric Religion.

Auctores Acatholici

De la Saussaye, Manual of the Science of Religion, p. 299. *Skeat-Blagden*, Pagan Races of the Malay Peninsula.

De Religionibus Insularum Oceani.

Auctores Catholici

Schmidt, L'Origine de l'Idée de Dieu. *Lemonnyer*, La Morale et la Religion, Rev. Cler. Fran. LXXII, p. 283. *Mills*, Prehistoric Religion. *Quatrefages*, The Human Species, p. 489.

Auctores Acatholici

De la Saussaye, Manual of the Science of Religion, p. 287. *Tisdall*, Comparative Religion, p. 98. *Dixon*, Mythology of All Races, IX, Oceanic. *Tylor*, Primitive Culture, II, p. 345. *Westervelt*, Legends of Old Honolulu. *Pullen-Burroughs*, Data with regard to the Belief of Some South Sea Savages, Oxf. Congr. Hist. Relig. I, p. 84.

De Religionibus Americæ Septentrionalis.

Auctores Catholici

Mills, Prehistoric Religion. *Quatrefages*, The Human Species, p. 479. *Pesch*, Die Polarvölker, Die Bewohner von Mexico und Central-Amerika, Die Indianer Nord-Amerika's, Stim. Ergän. 1889, XI. *Crivelli*, Religion des Anciens Mexicains, Christus, ed. Huby, cap. 3.

Auctores Acatholici

Tylor, Primitive Culture, II, p. 344. *De la Saussaye*, Manual of the Science of Religion, p. 278. *Lang*, The Making of Religion. *Alexander*, Mythology of All Races, X, American.

De Religionibus Americæ Meridionalis.

Auctores Catholici

Mills, Prehistoric Religion. *Schmidt*, L'Origine de l'Idée de Dieu. *Pesch*, Die Indianer Süd-Amerika's und die Inca, Stim. Ergän. 1889, XI.

Auctor Acatholicus

Spilsbury, Tribes of South America, Oxf. Congr. Hist. Relig. I, p. 91.

SECTIO TERTIA

De Religione Primitiva

*Litteratura Generalis.***Auctores Catholici**

Martindale, A Note on Comparative Religion, Dub. Rev. CXLVII, p. 270. *Pinard*, L'Étude des Religions, Sem. Relig. 1912. *Picard*, Les Procédés Scientifiques et la Science Religieuse, Rev. Prat. Apol. I, p. 279. *Alfaric*, Valeur Apologétique de l'Histoire des Religions, ibid. pp. 110, 145. *Bouvier* Histoire Comparée des Religions, Recher. de Scien. Relig. I, p. 78. *Bros-Habert*, Histoire des Religions et l'Apologétique, Rev. Cler. Fran. LX, p. 102. *Bricout*, Où en est l'Histoire des Religions? ibid. LXIV, p. 1. *Foucart*, Histoire des Religions et Méthode Comparée. *Schmidt*, Phases Principales de l'Histoire de l'Ethnologie, Rev. de Scien. Philosoph. Jan. 20, 1913; Voies Nouvelles en Science Comparée des Religions et en Sociologie Comparée. *Grandmaison*, Hist. Relig. ed. Martindale, I, Introd., cf. Christus, ed. Huby, cap. 1; L'Étude des Religions, Rev. Prat. Apol. X, p. 721. *Bros*, Érudition, Comparaison et Hypothèse en Histoire des Religions, ibid. VII, p. 674. *Lebreton*, Histoire des Religions, ibid. XII, p. 373. *Michelet*, Une Récente Théorie Française sur la Religion (Schol. Sociol.), ibid. VI, p. 268.

Auctores Aatholici

Cook, The Study of Religion. *Scott*, The Religions of Antiquity as Preparatory to Christianity. *Hartland*, Ritual and Belief. *Carpenter*, Comparative Religion. *Driver-Sanday*, Christianity and Other Religions. *D'Alviella*, Croyances, Rites, Institutions; Comparative Religion, Oxf. Congr. Hist. Relig. II, p. 365. *Macintosh*, Christian Theology and Comparative Religion, Expos. (1907), IV, p. 208. *Jordan*, Comparative Religion, Its Origin and Growth; The Relation of Comparative Religion to the History of Religion, Oxf. Congr. Hist. Relig. II, p. 427. *Abrahams*, A Pragmatic View of Comparative Religion, ibid. p. 388. *Baldwin*, The Genetic Study of Religion, ibid. p. 389. *Garvie*, Development of the Conception of God, ibid. p. 424. *Hobhouse*, Comparative Religion and Sociology, ibid. p. 433.

*Quæstiones Præviæ.**De Animismo.***Auctores Catholici**

Schmidt, L'Origine de l'Idée de Dieu. *Bros*, L'Animisme de Tylor et Spencer, Sem. Relig. 1912; L'Animisme Tylorien, Rev. Cler. Fran. LXXVIII, p. 165. *Bouvier*, Animisme, Préanimisme, Religion.

Auctores Acatholici

Lang, The Making of Religion; Preanimistic Religion, Contemporary Rev. 1909, p. 589. *Tylor*, Primitive Culture. *Toy*, Introduction to the History of Religions. *Fairbairn*, The Philosophy of the Christian Religion, p. 206. *Tisdall*, Comparative Religion. *Jastrow*, The Study of Religion. *Spencer*, Principles of Sociology, I, p. 105. *Menzies*, History of Religion. *Van Ende*, Histoire Naturelle de la Croyance. *Rogers*, The Religion of Babylon and Assyria.

*De Totemismo.***Auctores Catholici**

Bros-Habert, Chronique d'Histoire des Religions, Rev. Cler. Fran. LX, p. 590. *Habert*, La Religion Primitive d'après l'École Sociologique, ibid. LXXV, p. 513. *Michelet*, Une Récente Théorie Française sur la Religion, Rev. Prat. Apol. VI, pp. 268, 337. *Bouvier*, Le Totémisme, Recher. de Scien. Relig. IV, p. 412. *Schmidt*, Le Totémisme en Océanie et en Indonésie, Sem. Relig. 1912; Totémisme, ibid. *Capart*, Le Totémisme Égyptien, ibid. *Tontain*, L'Histoire des Religions et le Totémisme, Oxf. Congr. Hist. Relig. II, p. 121. *Windle*, A Century of Scientific Thought and Other Essays. *Martindale*, The Cults and Christianity, Hist. Relig. ed. Martindale, V.

Auctores Acatholici

D'Alviella, La Sociologie de M. Durkheim et l'Histoire des Religions, Rev. de Hist. Relig. Mar. Apl. 1913. *Toy*, Introduction to the History of Religions, p. 176. *Frazer*, Totemism and Exogamy. *Owen*, The Infancy of Religion. *Skeat*, Vestiges of Totemism in the Malay Peninsula, Oxf. Congr. Hist. Relig. I, p. 95. *Reinach*, President's Address, ibid. II, p. 117.

*De Magia.***Auctores Catholici**

Schmidt, L'Origine de l'Idée de Dieu. *Bouvier*, Religion et Magie, Recher. de Scien. Relig. III, p. 169. *Martindale*, The Fruits of the "Golden Bough," Dub. Rev. Jul. 1914.

Auctores Acatholici

McCown, Demonology and Magic. *Marrett*, The Threshold of Religion; Some Savage Supreme Beings and the Bull Roarer, Hib. Jour. VIII; Religion, Encyc. Britt. XXIII; The Conception of Mana, Oxf. Congr. Hist. Relig. I, p. 46. *Toy*, Introduction to the History of Religions, p. 392. *Lang*, Preanimistic Religion, Con-

temp. Rev. XCV, p. 589. *Jevons*, The Idea of God in Early Religions; Comparative Religion; Magic and Religion, Church Quart. Rev. LXXIX, p. 135; Magic, Oxf. Congr. Hist. Relig. I, p. 71. *Hartland*, Ritual and Belief; President's Address, Oxf. Congr. Hist. Relig. I, p. 21. *Clodd*, Preanimistic Stages of Religion, *ibid.* p. 33. *Hirn*, The Sacred Shrine, cf. Oxf. Congr. Hist. Relig. II, p. 358. *Frazer*, Psyche's Task: The Golden Bough: Part I, The Magic Art and the Evolution of Kings; Part II, Taboo and the Perils of the Soul; Part III, The Dying God; Part IV, Adonis, Attis, Osiris, Studies in the History of Oriental Religion; Part V, Spirits of the Corn and the Wild; Part VI, The Scapegoat; Part VII, Balder the Beautiful, The Fire-Festivals of Europe and the Doctrine of the External Soul.

ASSERTIO VI

Auctores Catholici

Liber Genesis. *Rump*, Ursprung der Gottesidee, Stimmen aus Maria Laach, LXXXIV, p. 397. *Le Roy*, La Religion des Primitifs. *Mills*, Prehistoric Religion. *Van Ginneken*, Les Faits Linguistiques, Sem. Relig. 1912. *Schmidt-Lemonnyer*, La Révélation Primitive et les Données Actuelles de la Science. *Lagrange*, Études sur les Religions Sémitiques, p. 70. *Schmidt*, Voies Nouvelles en Science Comparée des Religions et en Sociologie Comparée; Mythologie Astrale, Sem. Relig. 1912. *Huby*, Bulletin d'Histoire des Religions, Recher. de Scien. Relig. VIII, p. 327.

Auctores Aetholici

Lang, The Making of Religion. *Gray*, The Antiquity and Perpetuity of Sacrifice, Expos. (1915), IX, p. 528.

Conclusio

De Necessitate Revelationis Supernaturalis

Auctores Catholici

S. Thomas, Contra Gentiles, lib. 1, cap. 4; Sum. 1, 1, 1; 2, 2, 2, 4; De Ver. q. 14, art. 10. *Lactantius*, Div. Instit. lib. 8, cap. 7, lib. 3, cap. 15, 30. *S. Augustinus*, De Civitate Dei, II, 6; Contra Jul. lib. 4, cap. 12. *Newman*, The Grammar of Assent. *Monsabré*, Confér. Convent. tom. 1, conf. 6, 7. *Vacant*, Études Théologiques sur les Constitutions du Concile du Vatican, I, p. 344. Acta et Decreta Sacrorum Conciliorum Recentiorum, Collectio Lacensis, VII, col. 130.

Auctores A catholici

Plato, Phædo, cap. 85. *Cicero*, De Natura Deorum, I, 1; Quæst. Tusc. II, 4. *Tisdall*, Comparative Religion, p. 41.

INDEX RERUM

(Indicantur numeri marginales)

A

Abdias, 343
 Absentium cognitio, 91
 Acta Joannis, 168
 Acta Martyrum, 626
 Acta Pauli et Theclæ, 168
 Acta Petri, 168
 Acta Pilati, 302
 Actus Apostolorum. Ætas, auctor, 198, 202; genuinitas, 203, 204; integritas, 271-278; formæ textuales, 272-275; auctoritas historica, 330-334; de vita Jesu, 302
 Adventus Jesu, 446, 447
 Aetas, 663
 Æternitas, 460
 Affectus et Revelatio Divina, 125-127
 Africæ Religiones, 663, 664
 Aggæus, 360
 Agnosticismus, 141
 Ainu, 665
 Alexandrinus Codex, 239
 Algonquin, 665
 Allegoria, 291, 325
 Alogi, 165, 226
 America. Religiones Americæ Meridionalis, 663, 665; Septentrionalis, 664, 665
 Analogiæ. Præcepta de analogiis religionis, 304; analogiæ veræ, 305; falsæ, 306
 Animismus, 646, 660, 668, 669, 686
 Annam, 665
 Anrick, 566
 Aphraates, 594
 Apoclyptici Libri Veteris Testamenti, 400-410
 Apocrypha. Novi Testamenti, 148; Veteris Testamenti, 400-410
 Apparitiones Jesu. Cælestes, 527; terrestres, 528, 529
 Apollinaris, 145, 167
 Apollonius Tyanæus, 523

Apologetæ, 145
 Apologetica. Definitur, 2, 11-14; historia, 3-10. Vid. Certitudo, Theologia Fundamentalis
 Apostoli. Sententiæ Liberalium de eorum miraculis, 609; miracula Apostolorum prædicationem Jesu confirmant, 610, 611
 Apostolici, 144
 Apostolicum Decretum, 279
 Arabes, 640, 653
 Archæologici Cycli, 660
 Ariani, 475, 476
 Aristides, 145, 302, 593, 617
 Arius, 455
 Arnobius, 617
 Arundinis Indicæ Cycli Religio, 663
 Asenaki, 501
 Asiæ Religiones, 665
 Assyriæ Religio, 650
 Astrologi, 89
 Athanasius, 594
 Athenagoras, 145, 593
 Auctor, 179
 Auctoritas Historica, 292
 Auctoritas Humana Legati, 107-110
 Auctoritas Jesu. Vid. Jesus
 Augustinus, 216
 Australiæ Religiones, 663, 664
 Avesta, 649
 Avus Mythicus, 660

B

Babismus, 643
 Babylonæ Religio, 650
 Bacon, 226, 303
 Baldensperger, 434, 493
 Balfour, 116
 Banks Insulæ, 665
 Bantu, 664
 Baptismus, 306
 Barbarorum Religiones, 658-667
 Barbarus, 658, 659

- Barnabæ Epistola, 144, 167, 302, 328, 593
 Barth, 522
 Basilides, 165
 Batiffol, 326
 Baur, 300, 436
 Belser, 216
 Bergson, 131
 Beyschlag, 467, 471, 485, 486, 514
 Beza Codex, 241
 Blackfeet, 665
 Blass, 288, 289
 Blondel, 71, 78, 135-139
 Boissier, 627
 Bonaccorsi, 485
 Borneo, 665
 Bousset, 426, 522
 Brahmanismus, 649
 Brandt, 434, 436
 Brunetière, 116
 Buddha, 637
 Buddha et Jesus, 303
 Buddhismus, 636, 639, 649
 Burgon-Miller, 284
 Buriats, 665
 Bushmen, 663
- C
- California, 664
 Calmes, 326
 Canada, 665
 Canones Liberalium, 229
 Canticum Graduum, 351
 Carpocrates, 165, 454
 Catacumbæ, 302
 Celsus, 89, 92, 167, 302
 Celtæ, 649
 Cerinthus, 454
 Certitudo. Definitur, 15, 16; de necessitate assensus in verum, 19; de exclusionem possibilitatis formidinis, 20; certitudo et evidentia, 21, 22; metaphysica, physica, moralis, 16; absoluta et hypothetica, 16, 17; apologetica, 23; certitudo physica possibilitate miraculi non destruitur, 75
 Ceylon, 663
 Chareot, 522
 Charismata, 619-621
 Cheync, 300
 Chippewa, 665
 Christiana Religio. Ejus mirabilis propagatio prædicationem Jesu confirmat, 613-619
 Christiana Scientia, 515
 Christus. Vid. Jesus, Messias
 Cicero, 630
 Citationes Patrum. Ex Novo Testamento, 262
 Clemens Alexandrinus, 147, 163, 169, 170, 187, 269, 593
 Clemens Romanus, 144, 146, 167, 169, 302, 328, 593
 Cogitationes Piæ et Revelatio Divina, 125-127
 Cohortatio ad Græcos, 593
 Colani, 436
 Conybeare, 269
 Cordium Perserutatio, 91
 Crisis Altior, 141
 Critica. Praxis Antiquitatis Christianæ, 170; principia, 169
 Criteria Revelationis. Necessitas, 56; negativa, positiva, subjectiva, objectiva, interna, externa, 57-59; miracula physica, intellectualia, moralia, 61-107; auctoritas humana, 107-110; veritas doctrinæ, 111-115; sublimitas doctrinæ, 116-124; criteria subjectiva, 128-143
 Cycli Archæologici, 660
 Cycli Culturales, 660
 Cyprianus, 146, 593, 629
- D
- Dæmonum Expulsiones, 517
 Daniel, 359, 368, 372
 David, 337, 350, 364, 383, 384
 Davidicum Semen, 348
 Dayaks, 660
 Deus, Quomodo Gentes Deum concipiant, 648-667
 De Loosten, 493
 Diatessaron, 165, 250
 Dio Cassius, 629
 Diognetus, Epistola ad, 145, 593
 Dionysius Alexandrinus, 147, 593
 Dionysius Corinthiacus, 145
 Discrepantiæ Apparentes inter Narrata de Jesu Resurrectione, 540
 Divinatores, 89
 Divinitas Jesu. Apud Christifideles, 546-550; S. Paulum, 552-556; S. Joannem, 559-562; Patres Antenicænos, 583-595

- Divinitas Jesu apud Evangelistas.
 Æternitas, 460; omniscientia, 469;
 omnipotentia, 472; divina natura,
 477; divina filiatio, 480, 487
 Divinitas Messiae, 383-389
 Docetæ, 165
 Doctrina Duodecim Apostolorum, 144,
 167, 328, 593
 Doctrinales Libri Novi Testamenti,
 601-606
 Dodwell, 627
 Dogmaticum Argumentum. Ex Scrip-
 tura et Patribus Ante-Nicænis, 607,
 608
 Drummond, 326
 Durkheim, 672

E

- Ebionitæ, 165
 Ecclesia Infans. Testimonium de
 Jesu, 545-550
 Egyptiorum Religio, 654
 Eichorn, 513
 Emmanuel, 352
 Ephræmi Rescriptus, 240
 Ephræmus, 594
 Epiphanius, 186, 269
 Epistola Ecclesiæ Viennensis et Lug-
 dunensis, 145, 167, 328
 Eschatologia Jesu, 440-451
 Eschatologica Schola, 434, 448, 493
 Ethan, 349
 Eucharistia, 306
 Eusebius, 147, 170, 269, 617, 629
 Evæ Semen, 344
 Evangelium Hebræorum, 168
 Evangelium Infantiae, 308-312
 Evangelium Petri, 168, 302, 328
 Evangelium Quadriforme, 227
 Evangelii Quarti discursus, 321, 322;
 significationes mysticæ, 323
 Evangelium Quartum et Synoptica,
 314-320
 Evangelium secundum Joannem.
 Ætas, auctor, 220, 222; genuinitas,
 224, 225; integritas, 227, 266; auc-
 toritas historica, 313-328
 Evangelium secundum Lucam. Ætas,
 auctor, 197, 200; genuinitas, 203,
 204; integritas, 227-266 auctoritas
 historica, 302
 Evangelium secundum Marcum. Ætas,
 auctor, 188, 190; genuinitas, 193,

- 194; integritas, 227-266; auctoritas
 historica, 302
 Evangelium secundum Matthæum.
 Ætas, auctor, 175-181; genuinitas,
 184, 185; integritas, 227-266; auc-
 toritas historica, 302
 Ewald, 533
 Exogamia, 660
 Experientia Interna, 128-143
 Externa Argumenta in Confirmati-
 onem Fontium Christianorum, 159-
 164
 Externum Argumentum Historicum,
 152
 Ezechiel, 357

F

- Farmer, 514
 Feine, 486
 Felix I, 593
 Fetichismus, 646
 Filius Dei, 480
 Filius Hominis, 428-430
 Fludd, 522
 Fonsegrive, 116
 Frazer, 674
 Franco-Muratori, 300, 501

G

- Gaius, 226
 Genealogia Jesu, 308, 309
 Gentiles, 513
 Genuinitas, 174
 Gibbon, 615
 Gilgamesch et Evangelium, 303
 Gnostici, 454
 Gore, 421
 Græci Scriptores, 147
 Græcorum Religio, 649
 Grotius, 467
 Guignebert, 326
 Günther, 51, 112
 Guthlebert, 89

H

- Habacuc, 341
 Hæretici Antiqui, 149, 165
 Hæretici Moderni. Vid. Liberales
 Hamitarum Religio, 664
 Harmartolos, 226

Harnack, 51, 303, 326, 421, 426, 436,
458, 470, 493, 522, 523, 533, 539,
540, 599, 609, 615

Hartmann, 426

Hase, 509, 533

Havet, 627

Hawkins, 214

Hegel, 71, 78

Hermæ Pastor, 144, 161, 167, 328

Hermes, 112

Hieronymus, 146

Hilarius, 629

Hinduismus, 649

Hinrichs, 609

Hippolytus, 145, 593

Historia, 291

Historiæ Canones, 151-158

Historica Auctoritas, 292

Historicitas, 292

Hochart, 627

Holtzmann, H., 458

Holtzmann, O., 434, 522

Homiliæ Clementinæ, 145, 167

Hottentots, 664

Hubert, 674

Hume, 71, 76

Hypnotica Schola, 514

Hypnotismus, 89, 94, 522

Hypotheses, 158

I

Idealizatio, Abest a Fontibus Chris-
tianis, 302, 328, 334

Idololatria, 646

Ignatius, 144, 167, 169, 302, 328, 593

Immanentia, 135-139

Implicita Argumenta in Confirmatio-
nem Fontium Christianorum, 165-
168

Implicitum Argumentum Historicum,
155

Incarratio, 306

Indo-Germanica Familia, 649

Indo-Oceanica, 663

Indorum Religiones, 649, 664

Inscriptiones. Testimonium de divini-
tate Christi, 592

Integritas, 228, 229

Interna Argumenta in Confirmationem
Fontium Christianorum, 185, 194,
205, 225

Introitus Jesu in Jerusalem, 329

Irenæus, 145, 160, 169, 170, 187, 269,
593

Isaias, 338, 352-354, 366, 386
Itineraria, 629

J

Jacob Semen, 346

James, 94, 133, 134

Japoniæ Religio, 656

Java, 665

Jensen, 300

Jeremias, 348, 356, 369

Jesu. Cultus suppositus præ-Chris-
tianus, 300, 303; analogiæ suppositæ
Jesum inter et heroes mythicos,
303, 304-307; pædagogia, 432; mis-
sio, 419-435; se vocavit Deum, 452-
489; indoles, 495, 496, 504; præ-
dicatio Jesu ex facto psychologico
confirmatur, 492-496; Jesus non
dixit finem mundi esse propinquum,
440-451; Jesu sapientia et sancti-
tas, 503-505; prophetiæ, 507-511;
miracula physica, 521; Jesus Mes-
sias, 541, 542; narrata de Jesu
resurrectione, 528, 529; sententiæ
Liberalium, 530-534; Jesu resur-
rectio, 535-538; prædicatio Jesu
comprobatur ex miraculis Apostol-
orum, 610, 611; ex propagatione
Religionis Christianæ, 613-617; ex
testimonio martyrum, 624-630

Jevons, 677

Jo. V, 3, 4. Integritas, 270

Jo. VII, 53-VIII, 11. Integritas, 270

Jo. XXI. Integritas, 269

Joannes Apostolus. De divinitate
Christi, 559-562; de Logo, 564-570;
Joannes et cultus mystici, 571-582

Joannes Presbyter, 187

Joel, 340

Josephus. Testimonium de Jesu, 302;
silentium, 303

Judæ Semen, 347

Judæi, 416-418, 453, 492, 513

Judaica Religio, 632-635

Justinus, 145, 161, 167, 186, 226, 269,
302, 328, 593

K

Kant, 89, 92, 141

Keim, 421, 533

King, 674

Kolariani, 664

Kreynebuehl, 326
 Krishna, 303
 Kyrios, 548

L

Laberthonière, 135-139
 Lactantius, 593, 617, 629
 Lagrange, 326
 Lake, 533, 566
 Lapps, 665
 Latini Scriptores, 146
 Lazari Resurrectio, 329
 Lectionaria, 234
 Legenda, 291
 Leitzmann, 434-436
 LeRoy, 71
 Lessing, 71, 78
 Liberales. De revelatione, 37, 43, 50;
 de revelatione mysteriorum, 50; de
 miraculis physicis, intellectualibus,
 moralibus, 71, 89, 102; de criteriis
 revelationis, 111-113; de Fontibus
 Christianis, 182, 191, 201, 220, 222,
 300, 326, 332; de Jesu et Buddha,
 303; de divinitate Jesu, 453-459;
 de indole Jesu, 493, 501; de mis-
 sione Jesu, 421, 434, 448; de mirac-
 ulis Jesu, 513, 514; de prophetiis
 Jesu, 509; de resurrectione Jesu,
 530, 534, 540; de miraculis Apos-
 tolorum, 609; de diffusione Religi-
 onis Christianæ, 615; de testimonio
 martyrum, 627; de prophetiis Mes-
 sianicis, 374-382, 390-395, 544; de
 religione primitiva, 666-678
 Liberalis Schola, 300, 448, 458, 493,
 514
 Lillie, 300, 501, 506
 Locutio, 26, 27
 Logia, 182
 Logos. Apud S. Joannem et S. Paul-
 um, 226, 564-570
 Loisy, 40, 71, 76, 78, 326, 421, 434,
 436, 458, 466, 470, 486, 490, 493,
 509, 533
 Luc. I, 46. Integritas, 270
 Luc. XXII, 43, 44. Integritas, 270
 Lucianus, 167, 302
 Lysanius, 303

M

Magia, 646, 660, 674, 675, 686
 Magnetica Schola, 514

Magnificat, 270
 Mahumetana Religio, 640-644
 Malachias, 362, 370, 388
 Malaysia, 665
 Mana, 664, 674
 Manichæi, 165
 Manismus, 646, 686
 Manuscripta. Novi Testamenti, 230-
 234; uncialia, 238-242; familiæ,
 237; numerus, 235, 236
 Marc. XVI, 9-20. Integritas, 270
 Marcion, 165, 187, 269
 Maret, 674
 Martyres. Numerus, 629; documenta
 de martyribus, 627; testimonium
 martyrum, 629, 630; de divinitate
 Christi, 590
 Martyrium, 624
 Massachusetts, 665
 Matt. I, 16. Integritas, 269
 Matt. XVI, 18. Integritas, 269
 Matt. XXVIII, 19. Integritas, 269
 Mauss, 674
 Mazdæismus, 649
 Mead, 514
 Melanesia, 665
 Melito, 145
 Ménégos, 71
 Merx, 421
 Messias, 336; conceptus apocalyptici
 et rabbinici, 400-414; Veteris Tes-
 tamenti, 337-397; a Novo Testa-
 mento depictus, 415; dispositiones
 Judæorum, 416-418; tituli Messi-
 anici, 427-431; notæ Messianicæ,
 363; prædictiones Messianicæ erant
 veræ prophetiæ, 398, 399
 Methodus Liberalium, 298, 532
 Mexico, 665
 Meyer, 434, 436, 609
 Michæas, 342, 355, 387
 Mill, 71, 75
 Mincopi, 663
 Minucius Felix, 146
 Mirabilis Scientia, 91
 Miracula Jesu, 516-519
 Miraculorum Perseverantia, 623
 Miraculum Apologeticum, 61-63
 Miraculum Intellectuale, 79-83; pos-
 sibilitas, 84; veritas historica, on-
 tologica, relativa, 85-87; vis apolo-
 getica, 91
 Miraculum Morale, 96, 97; possibili-
 tas, 98; veritas historica, ontolo-

- gica, relativa, 99-101; vis apologetica, 104
 Miraculum Physicum, 61-63, 74; possibilitas, 64; veritas historica, ontologica, relativa, 65-69; miraculum physicum et leges naturæ, 75; vis apologetica, 73; non pessumdat certitudinem physicam, 75
 Mithraismus, 306, 618
 Modernismus, 140; præcursores, 141; doctrinæ, 142
 Modernistæ, 37, 89, 458
 Mohammad, 640, 641
 Mommsen, 627
 Mongoles, 665
 Monismus, 141
 Monotheismus, 679
 Morgan, 51
 Moyses, 632
 Müller, 678
 Muratorianum Fragmentum, 161
 Mysteria, 48, 49; nequit demonstrari ea non existere, imo, si existunt, revelari possunt, 52, 53
 Mystici Cultus, 571-582
 Mythistæ. De Evangeliiis, 501; de miraculis Jesu, 513; de vita Jesu, 300; de Jesu resurrectione, 533
 Mythologia, 646, 686; lunaris et solaris, 660
 Mythus, 291
- N
- Naaseni, 165
 Nationalismus, 686
 Naturalistæ, 300
 Naturismus, 646, 670, 671, 686
 Naylor, 609
 Nazarenus, 294, 419
 Neander, 514
 Negativum Argumentum, 157
 Neolithici Cycli Religio, 665
 Neoplatonici, 567
 Nicænum Concilium, 583
 Nigri, 664
 Nomina Divina, 653
 Novatianus, 593
- O
- Oceani Insularum Religiones, 665
 Odæ Salomonis, 302
 Ollè-Leprune, 116
 Omaha, 664
 Origenes, 147, 163, 169, 170, 185, 593, 631
 Orosius, 629
 Osee, 373
 Ostraka, 230
 Oxyrrhynchi Logia, 302
- P
- Pan-Arabici, 300
 Pan-Babylonici, 300
 Pan-Buddhistæ, 300
 Pan-Hellenistæ, 300
 Pantænus, 147
 Pantheismus, 141
 Papias, 144, 164, 169, 187, 195, 206, 226
 Papyri, 231
 Parabola, 325, 432
 Pascal, 627
 Paschalis Controversia, 226
 Patres, Catalogus, 144-147; citationes Scripturasticæ, 262; principia critica, 169; praxis critica, 170
 Patres Ante-Nicæni. Principia Interpretandi, 586, 587; testimonium de divinitate Christi, 593-595
 Patriarchæ, 632
 Paulinistæ, 300
 Paulus Apostolus. De vita Jesu, 302; similitudines Paulum inter et Petrum, 335; triplex narratio conversionis, 540; de natura Logou, 564-570; de divinitate Christi, 552-556; S. Paulus et cultus mystici, 571-582
 Paulus, G., 78, 89, 300, 509, 513
 Paulus Samosatenus, 454
 Pawnees, 665
 Pelasgi, 665
 Pentateuchus, 633
 Persarum Religio, 649
 Persecutiones. Vid. Martyres
 Peru, 665
 Peshitto, 251, 252
 Petrus. Similitudines Petrum inter et Paulum, 335
 Pfeiderer, 40, 421, 426, 459
 Philo, 567
 Piæ Cogitationes et Affectus, 125-127
 Pittacia, 629
 Plinius, 617, 630

Polycarpus, 144, 167, 169, 302, 328, 593; Martyrium Polycarpi, 145, 593
 Polycrates, 145, 167
 Polyncsia, 665
 Positivismus, 141
 Possibilitas. Interna et Externa, 36
 Pragmatistæ, 141
 Presbyteri, 144, 593
 Primitiva Religio erat monotheistica, 679-684
 Principia Liberalium, 297, 530
 Profani Scriptores, 150, 302
 Prophetæ Hebræorum, 632
 Prophetia, 82, 83
 Prophetiæ Jesu, 511
 Prophetiæ Messianicæ. Regnum Messianicum est spirituale, universale, æternum, 337-348; gloria regni Messianici, 349-363; dolores Messiæ, 364-368; abrogatio Veteris Dispensationis, 369-373; divinitas Messiæ, 383-389; veritas prædictionum Messianicarum, 398, 399; summa, 397; in Jesu solo prophetiæ Messianicæ implentur, 541-543
 Protoevangelium Jacobi, 168
 Prudentius, 629
 Ps. XLIV, 385; CXVII, 365
 Psychologica Schola, 493, 674
 Psychotherapia, 515
 Pygmæi, 663

Q

Quadratus, 75, 302
 Quadriforme Evangelium, 227
 Quirinus, 303

R

Rabbinica Documenta, 411-414
 Radicalis Schola, 501
 Ramussen, 493
 Regnum Dei, 442-447
 Regum Persarum Religio, 649
 Reimarus, 421, 426
 Reinhard, 434
 Reitzenstein, 300, 566
 Religio, 34
 Religio Primitiva, 679-684
 Religiosæ Analogiæ, 304-307
 Religiosum Factum, 645

Renan, 71, 75, 434, 458, 490, 493, 498, 533, 609
 Resurrectio Jesu. Comprobat Jesu prædicationem, 535-538. Vid. Discrepantiæ Apparentes, Jesus, Liberales
 Retrogressionis Religiosæ Causæ, 686
 Reuss, 209
 Revelatio. Supernaturalis, 24-29; divisiones, 30; immediata et mediata, 31-33, 41, 42; possibilitas, 39, 45; revelatio mysteriorum, 52, 53; Liberales, 37, 43, 50; necessitas revelationis, 688-692
 Réville, 670, 676
 Ritschl, 141, 458
 Roberts, 501, 506
 Romanorum Religio, 649
 Rosenmüller, 514
 Rousseau, 71, 75, 76, 89, 93

S

Sabatier, 43, 71, 141, 421, 458
 Salomon, 358
 Samoyedes, 665
 Sanationes. A Jesu effectæ, 516
 Sanday, 458, 612
 Sapientiales Libri. De Logo, 568
 Schleiermacher, 43, 141, 522
 Schell, 485, 491
 Schelling, 71, 76, 78
 Schenkel, 514, 522, 533
 Schmiedel, 300, 509, 609
 Schultz, 78
 Schweitzer, 421, 434, 436, 493
 Séailles, 71, 75, 78
 Seeberg, 458, 599
 Sem Semen, 345
 Semangs, 663
 Semiariani, 456
 Semler, 421, 514
 Sentimentales, 43, 141
 Septuaginta Hebdomadæ Danielis, 368
 Serapion, 145, 170
 Servus Yahweh, 354, 366
 Simon Magus, 165
 Sinaiticus Codex, 238
 Sinensium Religio, 655
 Sioux, 665
 Slavorum Religio, 649
 Smith, 300, 303
 Sociniani, 457, 467

Sociologica Schola, 674
 Spiritismus, 89, 94, 533
 Stanton, 218
 Stapfer, 421, 434
 Stoici, 567
 Strauss, 40, 71, 300, 436, 509, 533
 Subjectivismus, 141
 Suetonius, 302, 630
 Sumatra, 665
 Supernaturale, 25-28
 Supernatural Religion. Liber anonymus, 71, 78
 Symbola. De divinitate Christi, 589
 Symbolismus Christianus, 591
 Syneretismus, 572, 615
 Synoptica, 207; Quartum Evangelium et Synoptica, 314-320
 Synopticum Problema, 207-219
 Syrorum Religio, 652

T

Taboo, 646
 Tacitus, 302, 629, 630
 Talmud, 302
 Tasmania, 663
 Tatianus, 146, 167, 186, 328, 593
 Terra del Fuego, 663
 Tertullianus, 146, 159, 169, 170, 185, 593, 617, 630, 631
 Testamenta Patriarchum, 168, 328
 Teutonum Religio, 649
 Textus. Familiæ, 237, 257-261; regulæ textuales, 280; causæ lectionum variantium, 280
 Theodas, 335
 Theologia Fundamentalis, 2
 Theophilus Antiochenus, 145, 162, 593
 Theosophia, 89
 Tillmann, 485
 Tixeront, 599
 Totemismi Cycli Religio, 664
 Totemismus, 646, 660, 672, 673, 686
 Trinitas, 306
 Tubingenses, 300, 332
 Tylor, 668, 669
 Tyrrell, 51, 55, 71, 434, 493

U

Ultimæ Cænæ Dies, 329
 Uncialia, 232
 Unitarii, 584
 Universalitas Evangelii secundum mentem Jesu, 425

V

Valentiniani, 165
 Vaticanus Codex, 238
 Veda, Rig. 694
 Veddas, 663
 Versiones. Copticæ, 243-247; Syriacæ, 248; Latinæ, 253-256
 Victor Capuanus, 186
 Virginalis Nativitas, 307, 310-312
 Virginia, 665
 Volkmar, 434, 436
 Voltaire, 71
 Von Dobschütz, 421, 448, 493
 Von Soden, 285
 Vulgata, 256

W

Washingtoniensis Codex, 242
 Wegscheider, 89, 92
 Weiss, B., 326, 421, 434, 471, 514, 522
 Weiss, J., 434, 493, 514
 Wellhausen, 434, 436, 458, 490
 Wendland, 566
 Wernle, 458
 Westcott-Hort, 283
 Wirstücke, 205, 206
 Wobbermin, 566
 Wrede, 300, 434, 436, 509
 Wündt, 89

Z

Zacharias, 339, 361, 367
 Zahn, 216
 Zoellner, 94
 Zuni, 665

CATHOLIC THEOLOGICAL UNION
BT1101.L25 C001
APOLOGETICA, QUAM IN USUM AUDITORUM SUOR

3 0311 00031 6369

WITHDRAWN

BT

1101

.L25

40178

Langan, John T.

AUTHOR

APOLOGETICA...

TITLE

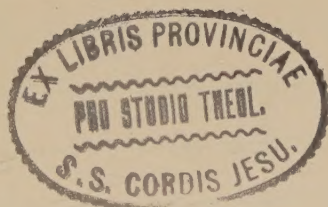
DATE DUE

BORROWER'S NAME

~~210~~

~~21,704~~

~~1271A~~

3 0311 00001 0059